

שאלה א נשאלתי על מי שגרש את אשתו ע"מ שלא תנשא לשמעון לזמן קצוב אם יוכל ראובן המגרש לבטל התנאי ותוכל להנשא לשמעון ומפני שיש שתי תשובות להרי"ף ז"ל בענין זה נר' לפי פשטן סותרת זו את זו בא' מהן כתב שאינו יכול לבטל ובא' שיכול לבטל וכן בתשובות הרא"ש ז"ל ב' תשובות נראות סותרות כיוצא באלה נוח וישר בעיני לדקדק בישובן ואחר זה אחזור לשאלת החכם השואל ודורש לעצמו ומביא אלו התשובות מכוונות לדרושו: ואומר כי יש ג' מיני ביטול בענין הגט שניתן על תנאי ביטול הגט עצמו בפ' הוא כשאומר הרי את מגורשת ממני אם יהיה כך או לא יהיה שאין הגט חל עד שיתקיים התנאי ולפ' יש לבעל לבטל הגט כל זמן שלא נתקיים התנאי או להוסיף על התנאי או להתנות תנאי אחר וכמ"ש הרמב"ם ז"ל ראש פ"ח ואם התנ' במעכשיו או ע"מ אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על התנאי וכמ"ש שם וכתב הרב בעל מ"מ שזה מוסכם מכל הפוסקים חוץ מבעל העיטור שכ' שאפילו בע"מ יכול לבטל תנאו ולהתנות עליה תנאי אחר כו' וכבר הכריעו הרמב"ן והרשב"א כדברי רבינו בראיות ברורות ע"כ ובא"ה ובאדם ובחזוה הביאו דברי הרמב"ם ז"ל: וביטול התנאי בביטול הגט הוא כשהתנ' עליה במעכשיו או ע"מ ורצו שניהם ובטלו התנאי בטל הגט כגון שהתנה עליה שתתן לו ק"ק זוז או שתשמשו או תניקי כו' ואח"כ הסכימו שניה' לבטל תנאי זה ושיהיה הגט בטל כיון שלא ניתן הגט לחלוט' ואכתי אגידא ביה אם לא תקיי' התנאי יכולים שניהם לומר כיון שהגט תלוי ועומד עד שיתקיים התנאי אין אנחנו רוצי' שיתקיים אלא שהגט יהיה בטל ואם לא היתה רוצה האשה לבטלו אעפ"י שהאשה מתגרשת בע"כ לא היה יכול הוא לבדו לבטל התנאי כדי שיהיה הגט בטל שהרי נתנו במעכשיו או ע"מ ואינו יכול לבטלו דדוקא התנאי יוכל לבטל כמו שנפרש אח"כ לא הגט כיון שנתנו כבר וזכתה היא שהוא מתגרשת כשתרצה לקיים התנאי אבל אם הסכימה היא ג"כ שלא תקיים התנאי ושיהיה הגט בטל מיניה ומינה תסתי' ביטול הגט מינה שאינה רוצה לקיים התנאי ומיניה שכיון שהיא אינה רוצה לקיים התנאי אעפ"י שבידה עדיין לקיימו הרי היא כנותנה לו רשות שיבטל הגט שלא היה בידו לבטלו כדאמר אלא בהסכמת' משא"כ כשמגרש' לחלוטין בלי שום תנאי שאעפ"י שתאמר היא שהיא רוצה שיהי' הגט בטל שהוא יבטלנו לאו כל כמינייהו כיון שנתגרשה כבר לחלוטין אלא שיחזור לקדש' וזהו שכתב הר"ן ז"ל פרק מי שאחזו על פרכא דליחוש שמא פייס שכתב הרמב"ן ז"ל שהנותן גט לאשתו אעפ"י שאמר לה מעכשיו אם התנ' עליה תנאי ובטלוהו בפני שנים בטל הגט שאין התנאי כלום מאחר שיבטלו אותו ואינן רוצין שיהיה גט וכו' ודוקא כשהסכי' היא בבטולו הא לאו הכי לא וכו' שלא כדברי מי שמפר' כיון שעל תנאי ניתן ולא נתקיים עדיין התנאי יכול לבטל ואין זה מחזור כמו שכתב הרי"ף ז"ל בתשובה דכיון שאם נתקדע כו' הרי זה גט כ"ש שאינו יכול לבטלו וכן כתב רב אחא וכו' אבל כשהסכימ' היא בביטול התנאי משמע הכא דבטל הגט וכו' ע"כ והיינו כמו שכתבתי והר"ן ז"ל תמה על זה שכתב הרמב"ן ז"ל וכתב דדוקא במתנה להנאתה הוא דאמר' הכי אבל במתנה ע"מ שתתני לאו כל הימנה ונר' דדוקא על מה שכתב הרמב"ן אם קבלה עליה שלא תקיים התנאי וכו' אלא אפי' אמרה אחר כך מתנה אני ומקיימת התנאי כבר נתבטל וכו' היא שתמה הר"ן ז"ל ולא על מה שכתב קודם ולפ' האומר לאשה ע"מ שתתני לי מאתים

זו אם רצו שניהם לבטל התנאי הגט בטל כו' וא"כ אפי' לדעת הר"ן ז"ל אפי' במתנה עמה ע"מ שתתני וכו' והסכימו שניהם לבטל הגט בטל כמו להרמב"ן ז"ל ובפ"ט כתב במ"מ שכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל ושכת' הרמב"ן ז"ל ג"כ שזהו דעת רבינו: וביטול התנאי בקיום הגט הוא כשהבעל רוצה לוותר על האשה שהתנה עליה שתתן או תניק או תשמש או שלא תנשא לפלוני ואו' אני מבטל אותו התנאי והגט שנתתי ליך יהיה גט בלי שום תנאי תהיה מגורשת לחלוטין וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ספ"ח אינו גט עד שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו או עד שיבטל התנאי ובראש הפרק כתב אם אמר מעכשיו או ע"מ אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף כו' ולא כתב ולא לבטל התנאי דמשמע דיכול לבטל ומ"ש מ"מ דבר זה מוסכם מכל הפוסקים ז"ל חוץ מבעל העיטור ז"ל שכתב שאפי' בע"מ יכול לבטל ולהתנות עליה לא קאי חוץ אלא על להתנות עליו תנאי אחר לא על יכול לבטל התנאי דאפי' לדעת הרמב"ם ז"ל יכול לבטל התנאי כמ"ש ג"כ החכ' השואל: ובתשו' הרי"ף שהביא הרשב"א פ' מי שאחזו דק"ח כתב אם פייסה אותו ומחל לה התנאי הרי הגט קיים כו' וכן הגאונים כמ"ש רבי' ירוחם ז"ל: ועל מה שכתב הרמב"ם ז"ל בסוף הפרק כתב במ"מ ומה שכתב או עד שיבטל התנאי פי' שיכול לומר הרי זה גיטיך בלי שום תנאי ואינו צריך לחזור וליטלו ממנה וליתנו לה וכן כתבו ז"ל ואינו דומה וכו' דמשמע שהגט עדיין בידה ויכול לומר לה ה"ז גיטיך בלי שום תנאי ואין צריך לחזור וליטלו ממנ' וליתנו לה אבל אם נתקרע הגט או נאבד היה נרא' שאינו יכול לבטל התנאי ואינו שהרי משמע ממה שכתב בראש הפרק שאפי' שהגט אינו בעולם יכול לבטל התנאי דדוקא הגט הוא דאינו יכול לבטל ולא להוסיף תנאי אחר כמו שכתב אבל לבטל התנאי יכול כמו שכתבתי דבסתם איירי הכא בין שהגט בעין או אינו בעין וכמו שכתב אח"כ ואם אבד או נשרף כו' וכן בסוף הפרק משמע דאיירי בין שהגט הוא בעין או אינו בעין שכתב הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי כלי פלו' כו' ואבד כו' אע"פ שנתנה לו אלף בדמיו אינו גט עד שתתן כו' או עד שיבטל התנאי הרי שאמר ע"מ שתתני שר"ל תתני אח"כ ולא קצב לה זמן ואחר כך איבד הכלי כו' משמע דאפי' אחר נתינת הגט כמה ימים שנאבד הכלי כו' אינו גט עד שתתן או שיבטל התנאי אפי' שהגט אינו מצוי כבר ובתשובת הרא"ש ז"ל שיכול לבטל התנאי ותנשא מיד כתב ה"ה בכל תנאי וכו' ומבטלו אח"כ קודם שיתקיים התנאי שהוא בטל דמשמע אפי' אחר זמן דאין הגט בעין ובתחל' השאל' כ' ובתוך הזמן ביטל התנאי והביא ל' הרמב"ם ז"ל דביטול התנאי מועיל: ונחזור לב' התשובות שהביא בעל אדם וחוה בשם הרי"ף ז"ל שנראה שסותרות זו את זו ואין בהם סתירה כי שתיהן על ענין ביטול הגט או תוספת על התנאי לא בענין ביטול התנאי בקיום הגט שהתשו' הראשונ' היא התשובה שהביא הר"ן ז"ל על ביטול הגט בביטול התנאי שאינו יכול לבטל כשלא הסכימה היא עמו אבל כשהסכימה היא בביטול התנאי משמע דבטל הגט כמו שכתב הר"ן ז"ל והיינו התשובה השני' שהביא באדם וחוה שאם נתרצו שניהם לבטלו דהיינו ביטול הגט או להוסיף הרשות בידם: ובישוב שתי תשובות הרא"ש ז"ל מצאתי בתשובה לה"ר שלמה בן הר"ש בר' צמח ז"ל שכתב דאע"ג שכתב באותה תשובה דה"ה בכל תנאי שמתנה בשעה שנותן הגט ומבטלו אחר כך קודם שיתקיים שהוא בטל דמשמע לכאורה דבכל ענין הוא יכול לבטל לא היא דכשתדקדק בדבריו לא אמרו ז"ל אלא במתנה עליה בתנאי שהוא בקום עשה כאו' ע"מ שתתני לי מאתים זו

מכאן ועד יום פלו' דאלו באו' ע"מ שלא תשתי יין או שלא תנשאי לפלוני איך היה אומר הרב ז"ל ומבטלו אח"כ קודם שיתקיי' התנאי הרי אין לקיומו שיעור מוגבל שיתקיים קודם אותו זמן עצמו עכ"ל ואני אומר דבע"מ שלא תשתי או שלא תנשאי נמי אם קוצב זמן שנה או שנתיים אע"פ שאינו צריך לקצוב זמן לדעת הרא"ש אלא לדעת הרמב"ן ז"ל אפ"ה אם קצב זמן כמו שכתבתי יתיישב לשון זה אפ"י בתנאי שלא תשתי ושלא תנשאי שהרי מתנה בשע' שנותן הגט ומבטלו אחר כך קודם שיתקיים דהיינו קודם הזמן שקצב לשלא תשתי ושלא תנשאי שאז מתקיים התנאי: ויותר הוא ישר בעיני ליישב כי בתנאי דע"מ שלא תנשאי לפלוני לחוד הוא דכתב הרא"ש ז"ל בתשובה הראשונה דאינו יכול לבטל התנאי משום דהתנאי נוגע בענין הגירושין שהוא בא להתירה לכל אדם בגט זה והטיל תנאי שלא תנשאי לא' דהוי כתנאי דחוץ מפלו' ואפ"ה כיון שהוא בע"מ מיקרי שפיר כריתות ומשום הכי כיון שהטיל כבר תנאי זה אין לו כח אח"כ בדיבור בעלמא לבטל תנאי זה ולומר אני מוותר ליך שתנשאי לפלו' שנר' כמתירה לינשא בלא גט ולהכי צריך לחזור ולקדשה ולהתיר' לכ"ע מה שאין כן בשאר תנאים שהוא מגרשה שתהי' מותרת לכ"ע בגירושין אלו אלא שמטיל עליו תנאי מחוץ שתתן לי או תינק או תשמש או אם לא אבוא וכו' וכהני תנאי יכול לבטל דכבר נתגרשה בגט להתירה לכ"ע ואתי דיבור של ביטול לבטל דיבור שדבר בתנאי שהטיל בגט ומעשה הגט קיים ומ"ש כיון שנתן הגט בתנאי אין יכול לבטלו היינו בתנאי זה לחוד מטעמ' דאמרן ומצאתי בתשובה זו של הר' שלמה ז"ל שכ' אחר כך והרב בעל העיטור ז"ל באר עוד שעל מנת שלא תנשאי לפלוני אינו יכול לבטלו דמשמע דבתנאי זה לבד אינו יכול לבטלו והיינו מטעמ' דאמרן ולפי דרכו במה שתירץ למעל' בתשוב' הרא"ש כתב דנראה לו דה"ה ע"מ שלא תשתי יין אבל בעל העיטור לא כתב אלא בע"מ שלא תנשאי כמו שהביא שהרי בכל שאר התנאים סובר הרב בעל העיטור שיכול לבטל התנאי כמו שכתב בא"ה אחר תשובת הרא"ש ז"ל וכן כתב בעל העיטור שיכול לבטלו כל זמן שלא יתקיים וה"ה שלמה ז"ל כתב על בעל העיטור וראו' לחוש לדבריו ולהחמיר שהרי בכלל דברי הרשב"א ז"ל היא סבר' זו ועוד שמתשוב' הרא"ש ז"ל נוכל להעמיד סברא זו ע"כ הרי שהרב בעל העיטור והרא"ש החמירו בתנאי דע"מ שלא תנשאי אעפ"י שבשאר תנאים כתבו שיכול לבטל ורבי' ירוחם כתב באותו חלק נתיב כ"ד אבל אם התנה ע"מ שלא תנשאי לפלו' הרי הוא כשאר תנאים והרי היא מגורשת ולא תנשאי לאותו פלו' דמשמע דהוה סבירא לן דלא הוי כשאר תנאים משום דהו' תנאי נוגע בגוף הגט שבא להתירה לכ"ע והוה דומיא דחוץ וקמ"ל דלאו הכי הוא וכתב אחר כך ויש מן הפוסקים שכתבו דאפ"י בע"מ כלו' שלא תנשאי לפלו' חיישי' להחמיר והיינו משום דהוי דומיא דחוץ דנוגע בענין גוף הגירושין והר"ן ז"ל ריש פ' המגרש כתב אפשר דלא ע"מ שלא תנשאי לפלו' קאמר דהוה איכא למימר דכחוץ דמי וכתב אחר כך ומוכח מיהא דאפ"י ע"מ שלא תנשאי לפלוני אינה מגורשת עד כאן משמע דיש חומרא בתנאי ולדידן דתנאי דע"מ שלא תנשאי הוי תנאי כשאר התנאים נחמיר בו שלא יוכל לבטלו בדיבור בעלמא כדפי': ונוכל לומר כי אפ"י לדעת הרמב"ם ז"ל ולדעת הרי"ף והגאונים שכתבו שיכול לבטל התנאי היינו בשאר תנאים ולא בתנאי דע"מ שלא תנשאי דלא מישתמיט חד מינייהו לומר בפ"י שיכול לבטל תנאי דע"מ שלא תנשאי שהרי הרמב"ם ז"ל לא כתב בפ"י ביטול תנאי אלא בספ"ח על

תנאי שהתנה עליה שנתן לו כלי פלוני או בגד פלוני והרי"ף ז"ל גם כן לא כתב שאם מחל לה התנאיהגט קיים אלא ע"מ שנתן לי מאתים זוז או שתשמישי אבי כמו שהביא הרשב"א ז"ל והגאונים גם כן לא כתבו דבביטול התנאי חל הגט אלא כגון שאמר אם לא אבוא עד זמן פלו' יהא גט ובטלו תוך הזמן וכמו שהביא רבי' ירוחם ז"ל ולא נמצא בפ"י מי שיכתוב שיכול לבטל תנאי דע"מ שלא תנשאי ומצאתי הרשב"א שכתב שאין מחילת התנאי וביטולו מועיל אלא בדבר שבממון כו' אבל בשאר תנאי לא ובעל העיטור כ' בפ"י שאינו יכול לבטל תנאי דע"מ שלא תנשאי וכן הרא"ש ז"ל כמו שכתבת ואפש' לומר דהגאונים והרי"ף ז"ל והרמב"ם יודו גם כן שאינו יכול לבטל תנאי דע"מ שלא תנשאי ולא מצאתי ביטול בפ"י על תנאי שלא תנשאי לפלוני אלא מה שהביא החכם השואל מדברי התוספות דבריש פ' המגרש דכתבו שאם רצה יתירנה ליבם וכו': ועתה אבוא אל דבריו א' לא' מה שכתב ונר' שרוב הפוסקים מסכימים שיכול הוא לבטל התנאי ובראשם הרי"ף ז"ל שכ' בתשובה שאפילו התנה בע"מ אם נתרצו שניהם לבטלו או להוסיף על תנאו הרשות בידם לא השגיח במה שכתב כי תשובות אלו אינן ענין לביטול תנאי וקיום הגט כמו שחשב הוא אלא בביטול תנאי בביטול הגט דבשניהם מסכימים בזה הגט בטל וכשאינן מסכימי' שניהם לא כמו שהוא פשוט ממה שכתבתי למעלה: גם כל מה שהביא מהרמב"ם ז"ל אינו ענין לנדון שלו כיון שלא כתב בפ"י דבע"מ שלא תנשאי יוכל לבטל התנאי ומה שכתב שדעת הרמב"ם כדעת הרי"ף ממה שכתב בעל אדם וחזה וכן כתב הרמב"ם ז"ל אינו אלא הרמב"ן ז"ל שהרי סמך לזה וכתב ה"מ בדבר שבידו כו' והן דברי הרמב"ן ז"ל שהביא הר"ן ז"ל שם פ' מי שאחזו כמו שכתבתי למעלה: וכתב וכן מוכיחין דברי הרמ"ה ז"ל שהביאו דבריו הריטב"א והטור סימן קמ"ג בדין על מנת שתנשאי לפלו' דאם נתקדשה תצא ולא יחזיר אלא לאחר מיתת הבעל או שיתן לה הבעל גט שני בלא תנאי וכתב הרי שכתב בהדיא שאפי' שהתנה עליו בעל מנת ואפילו נתקדשה לאחר בנתיים שיכול לבטל התנאי בנתינת גט ב' ע"כ ואין זה מבוקשו אלא ביטול תנאי בדיבור בלא חזרת נתינת הגט כדברי הרמב"ם ז"ל שיכול לבטל התנאי בדיבור ולקיים הגט: כתב עוד כי הרמב"ן ז"ל נר' שכן דעתו ממה שפ"י בההיא דאמר לה בפני ב' על מנת שתתני לי מאתים זוז וכו' ואין במה שכתב הרמב"ן ז"ל בענין זה שום ראיה לומר שדעתו הוא שיוכל לבטל תנאי הגט בקיום הגט דהתם מיירי דלא מסר הגט בשעת תנאי ראשון וכמו שהביא במ"מ ובאדם וחזה עוד הביא לשון הריטב"א דר"פ המגרש וכתב אחר כך דהריטב"א ז"ל דהוא בתרא' דבתראי קא פסיק ותני דיכול הוא לבטל התנאי כאלו הדין היה אצלו מוסכם כמושכל ראשון ולא ראיתי בכל אותו לשון של הריטב"א שיכול לבטל התנאי ולא הזכיר אלא נתינת גט שני בלא תנאי: עוד הביא תשובת הרא"ש ז"ל שאינו יכול לבטל התנאי בע"מ שלא תנשאי ובתשובה אחרת שיכול לבטל התנאי דאם לא אבוא ואמר שאין עולות כהוגן ולא גמר' מינייהו וכתב ואף על פי שאפשר לקיימן בדוחק וכו' ואין ממשות בדוחק ההוא והוא בלבול דברים ולא כיון בכל הראיות שהביא אלא במה שהביא אחר כך ממה שכתבו התוספות ריש פ' המגרש שאם ירצה יתירנה ליבם קודם שימות אחיו המת שנשאה דמשמע שיכול להתירה בדיבור אלא שיש טעות במה שכתב דאי כתקנתא דרא"ש דהדר ומקדש לה ומגרש לה בלא תנאי כיון שנשאת לאחר אי הדר ומקדש לה וכו' הרי מחזיר גרושתו משנשאת

שהרי מה שכתבו התוספות הוא שאם ירצה יתירנה ליבם קודם שימות אחיו ואי כתקנתא דהרא"ש הרי היא אשת איש ולא יתפסו בה קידושין אלא ודאי מה שכתבו התוס' שאם ירצה יתירנה היינו בדיבור דבקידושין א"א שהרי אשה היא וליכא הכא מחזיר גרושתו משנשאת כמו שכתב הוא דמחזיר גרושתו משנשאת הוא כשגרשה השני או נתאלמנה והוא מחזירה בנישואין סוף דבר הרי"ף והרמב"ם והגאונים ז"ל שכתבו שיכול לבטל התנאי שהטיל בגט לא כתבו בפ"י שיכול לבטל תנאי ע"מ שלא תנשאי לפלו' והרשב"א ובעל העיטור והרא"ש ז"ל כתבו בפ"י שבתנאי שלא תנשאי לפלו' אינו יכול לבטל והדין נותן שנסמוך על אלו שמחמירי' בפ"י ממה שנסמוך על המקילים ממשמעות ולא בפ"י ובס' המאור לה"ר שמואל סימא ז"ל תלמיד הרא"ש ז"ל הביא ב' התשובות האלו אין בהן סתירה שכת' דאם לא באתי וכיוצא בו שאם בטל התנאי הגט קיים אבל אם גרשה ע"מ שלא תנשאי לפלו' אינו יכול לבטל דגט גמור נתן לה בלי שיור אלא שהטיל בו תנאי וכיון שבא הגט לידה נתגרשה מיד עת זה וכן בעל צדה לדרך כתב אמר לאשה ע"מ שלא תנשאי וכו' הרי זה גט ומותר' לינשא מיד כיון שבידו לקיימו ואין תקנה להתיר' לו אלא א"כ יקדשנה ויחזור ויגרשנה בסתם ואח"כ בסמוך כתב מי שנתן גט מעכשיו אם לא יבוא וכו' יכול לבטל התנאי ותנשא מיד שבביטול התנאי חל הגט למפרע משעה שבא לידה וכן הדין בכל תנאי כו' והנה אלו החכמי' ז"ל לא הרגישו שום סתירה בין ע"מ שלא תנשאי לשאר תנאים שיכול לבטלם ולא נתנו טעם למה בע"מ שלא תנשאי אינו יכול לבטל ובשאר התנאים יכול לבטל נראה שהיה פשוט אצלם בפ"י הטעם שכתבתי למעלה או נוכל לומר כפי משמעות לשונם הא' שכתב שגט גמור נתן לה בלי שיור והב' שכתב כיון שבידה לקיימו שדעתה הו' כי בע"מ שלא תנשאי אינו יכול לבטל דהוי גט גמור אלא שהטיל בו תנאי ותנאי זה אינו כשאר תנאים שיש בהם שיור בגט שצריך הוא לעשות אי זה דבר לבוא או לתת או היא צריכ' לתת לו או להניק או לשמש וכיון שצריך להעשות שום דבר לקיום הגט לא מקרי גט גמור ויכול לבטל כל שלא נתקיים מה שצריך שיעשה אבל ע"מ שלא תנשאי אין כאן שום שיור שאינו צריכה לעשות שום דבר ואינו אומר הבדל של קום עשה ושב ואל תעשה לבד שאם כן גם ע"מ שלא תשתי יין וע"מ שלא תלכי לבית אביך וכיוצא באלו התנאים שהם בשב ואל תעשה לא היה יכול לבטל התנאי ולא כתב הרא"ש ולא הם אלא בע"מ שלא תנשאי אפי' שיש הבדל גם כן בע"מ שלא תנשאי מע"מ שלא תשתי וכיוצא בו כי אלו התנאים אף על פי שהם בשב ואל תעשה הם תמידים כי לעולם צריכה להשמר מלשתות יין בין שתנשא או לא וכן מהליכה לבית אביה וכיוצא בו והיא קרובה לעבור על התנאי ולכך הוי השוור בגט ויכול לבטלו כי הגט הוא כתלוי ועומד קיומו בתנאי ההוא מה שאין כן בתנאי דע"מ שלא תנשאי שאחר שתנשא לאחר אינה צריכה להזהר שלא תנשא לאותו פלו' שהרי היא נשואה וגם קוד' שתנשא לאחר ואתגרש או תתאלמן ממנו אין בידה לינשא לאותו פלוני אם הוא לא יחפוץ בה לכך הוי הגט גמור ואין בו שום שיור ואין תקנה לבטל כי כבר אינה אשתו אלא מתקנת קידושי' וגירושי' בסתם כמ"ש הרא"ש ז"ל: ומה שכתבתי למעלה שלא כיון אלא מההיא דריש המגרש בתירוץ התוס' ראיתי אח"כ בתוס' שאפי' בזו לא כיון שלא הקשו בתוספות דהוה מצוי למתני י"ו אלא לס"ד דר' אבא כו' ובירושלמי פריך לה ולתני י"ו נשים לר' אליעזר כו' וע"ז תירצו בירושל' תירוץ אחר

ומה שתירצו התוס' אי נמי תמן התור' אסרת' ואין לה היתר להתיבם כו' אבל בא"א דאיסור תלוי במגרש שאם יתירנו' ליבם כו' נר' דהוא פי' אחר על תירוץ דירושלמי והיינו לר' אליעזר דסבר דחוץ לא הוי שיור ומשו"ה כי סבר נמי דיכול להתיר התנאי אבל לדידן בע"מ לא יוכל להתיר התנאי אפי' לתירוץ זה ויצא לנו מכל זה שלא נמצא עד עתה שום פוסק שיאמר בפי' שיוכל הבעל לבטל תנאי ע"מ שלא תנשאי לפלו' ואין להקל ח"ו בענין זה ולא לסמוך על שום הוראה כ"א מהמומחה ומוחזק בפי הדור כי המורים מרובים והמאירים ובני עליה מועטי' עד אשר ימלא הארץ דעה איכל"מ נאם המבי"ט: שאלה ב בפני באו לדין ר' אברהם רואנו עם ר' עזריאל ותבע ר' אברהם שצבת א' של גוזזים שיש לו תחת ידו של ר' עזריאל שלקח מבנו של איש מולאדור למשכון והוא של ר' אברהם הנז' ור' עזריאל טען שאינו יודע שום דבר רק כי בנו של איש מולאדור נתן לו למשכון ואמר לו שהיא שלו ולפי שהוא אומן ואין לו חזקה במה שבידו אמרתי לר' אברהם שיביא עדים שהוא שלו וראוה עתה בידו של ר' עזריאל הנז' ויתננו לו מיד דלא גרע מגברא דאתי מחמתיה כרוך זהו נוסח הפוסק הנז' ולא השלים לכתוב טענות ר' אברהם שטוען שכן האיש מולידור לקחו לתקנ' ושיש לו עדים על זה וגם יש לו עדים שמכירים אותה שהיא שלו ושתפסו ר' עזריאל מבית בן האיש מולדור אחר שהלך לו ונ"ל שחיי' להחזירו דתניא פ' חזקת ראה עבדו ביד אומן וטליתו ביד כובס א"ל מה טיבו אצלך אתה מכרת לי וכו' לא אמר כלום בפני אמרת למוכרו וכו' דבריו קיימים ואמרי' בגמר' מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רבא סיפא ביוצא מתחת ידי אחר וקאמר ליה אחר בפני אמרת לי למוכרו וליתנו מגו דאיבעי אמ' מינך זבנתה כי אמר אתה זבנת ניהליה זבנינא לי מהימן דמשמע דמשום דקא טען דבפניו אמר לו כו' הוא דבריו קיימי' הא אם אמר הוא אמר לי שמכרת לו או אמר שהוא שלו כמו שטען זה עזריאל בנ"ד לא מהימן וכן כתב בפי' בח"מ סימן קל"ד אבל כשטוען שראובן מכרו לו שאמר שאתה מכרתו לו אינו נאמן ואע"פ שנר' דמירי בעדי רא' היכא דאיכא עדים שמסרו לאומן ושהכירו שהיה של ר' אברהם אע"ג דלא ראו עתה אינו יכול לומר להד"מ וגם זה עזריאל אינו יכול לומר להד"מ שהרי ראו עדים כשתפסו וכמו שכתב שם ואע"פ שמסרו בעדים אם העדים שראו החפץ בידו אין מכירים בודאי שזהו של המערער אלא שנדמה להם בסימניה כמו שלו אם טוען לא נתתי לו מעולם נאמן כיון שאין העדים מכחישים אותו בודאי דמשמע דאם היו מכירים החפץ כי הכא לא היה נאמן לומר להד"מ וגם החזרתיו לא היה נאמן זה כיון שתפסו בשביל חוב שאמר שהיה חייב לו לא היה יכול לטעון החזרתי לך כ"א האומן אמר לו שהיה שלו ונתנו לו למשכון איך יחזור אותו לזה אפי' היה פורע לו מה שאמר שהיה חייב לו האומן לא היה מחוייב לו כיון שאומר שהאומן אמר שהיה שלו דכי ה"ג כתב בתשובה מיימון סי' ל"ב פתרון ראו ר"ל אפי' אין עדים רואי' אותו בשעת תביעה בב"ד אם בשעה אחרת ראו אצלו בעדים ותבעו מה טיבו אצלך וטען אתה מכרתו לי או טענה אחרת כיוצא בה שראוי לעכבו ואין ראוי להחזירו לפי אותה הטענה נ"ל דחשיב ראה ואין כאן מיגו שאפילו אם טוען בפני החזרתי לך נר' שלא היה נאמן כדאמר פ' ב' אוחזי' מנה לי בידך והלה אומר אין לי והעדים מעידים שיש לו וחזר ואמר פרעתי הוחזק כפרן לאותו ממון עכ"ל וכן כתב במרדכי פ' המקבל בשם ר"י ובנ"ד נמי לא היה יכול לומר החזרתי כיון שאמר קודם בפני עדים

שאמר לו שהיה שלו ונתנו לי משכון וגם כי העדים מכחישי' אותו ואומר כי הוא תפשו אחר שהלך האומן שאמר שהיה חייב לו כיון שתפשו למשכון לא היה מחזירו וכיון שלא היה לו טענת מגו חייב להחזירו לבעליו שאפי' לפי דבריו לא היה יכול לתת האומן כל שניתן לו לתקנו בשביל חובו וליכא בזה משום תקנת השוק דהוי כפרע בחובו דלית בה תקנת השוק ובתרומת הדשן סי' של"ה כתב החילוק הב' שאם יש עדים במסירת הפקדון אבל לא שויה ראה לרב אלפס ורמב"ם אינו נאמן הואיל וישעדים שבא בתחלה בידו שוב לא מצי טוען לקוח או נתון או ממושכן הוא בידי אע"ג דאית ליה מגו דהחזרתי ע"כ וכ"ש הכא דאין לו מגו דהחזרתי כמו שכתבתי אלא שמה שכתב לרמב"ם דאינו נאמן אינו כן שהרמב"ם ז"ל בפ"י כתב פי"ט ואפילו מסרו לתקן בעדים האומן נאמן שיכול לומר החזרתיו לו: תשובת הרב כמהר"ר יעקב בירב זלה"ה: שאלה ג להודיעך דעתי במה שכתב הרמב"ם הלכות שגגות פ"י ז"ל האוכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם א' וכו' דאמר' במס' שבת פ"ר כלל גדול א"ל מסתברא בין בזו ובין בזו מחלוקת הלכך לר' יוחנן דק"ל כותיה אפי' ידיעה גרידה מחלקת: ותמהני על הרמב"ם ז"ל היכי מזכי שטרא לבי תרי שהרי הוא עצמו פסק כן ואעפ"כ כתב ז"ל אכל שני זתי חלב בהעלם אחת ונודע לו על אחת מהם וחזר ואכל כזית בהעלמו של שני והביא חטאת על הראשון ראשון ושני מתכפרים אבל שלישי לא נתכפר ואליבא דר' יוחנן דק"ל כותיה אפי' שני נמי מתכפר ועוד אני מוסיף תמיהא בדבריו דאם איתא דשני נמי מתכפר שלישי נמי מתכפר דהא אמרי' דרבא בתר דשמעה מאביי סברה ואית ליה גרירה והרי הוא ז"ל עצמו כתב בפרק ז' מהלכות שגגות שאם נודע לו על קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות שקצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה ואין אלו אלא דברי תימה ולא ירדתי לסוף דעתו ע"כ לשונך: תשובה ודאי שאלו הפסקים שפסק הרמב"ם צריך נגר ובר נגר להלמם באופן שלא יהיו סותרים קצתם אל קצתם שכפי סוגיות הגמרא לית דין ולית דין אלא שסובר בעל הגמ' שאלו הפסקי' סותרים זה לזה ואלו ההשגו' שעשית על לשון הרמב"ם הביאו הרישב"ל"י הלשון אות באות תיבה בתיב' כמו שכתבת אלא יראה שנזדמנה לך נסחא משובשת שכתבת וזה לשונך ואעפ"כ כתב ז"ל אכל שני זתי חלב בהעל' אח' ונודע לו על אחת מהם וחזר ואכל כזית בהעלמו של שני והביא חטא' על הראשון ראשון ושני מתכפרים אבל ג' לא נתכפר ואליבא דר' יוחנן דק"ל כותיה אפי' שני נמי מתכפר ע"כ לשונ' ובודאי זה טעות סופר שלא היל"ל אלא אפי' שני נמי לא מתכפר וזה פשוט: ועל דבר מה שצריך לעיין בלשון הרב לעשות באופן שלא יהיו פסקיו סותרות קצתם לקצתם ג"כ יש כמה דקדוקי דברי' בסוגיות עצמם ובפרט במחלוקת אביי ורבא במה שחלקו בענין קצר וטחן כגרוגרת בשוגג שבת וזדון מלאכ' וחזר וקצר וטחן בזדון שבת ושגגת מלאכות וכו' שבכאן הסכימו כלם בין אביי ורבא דידיעות אינם מחלקות ובמחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש בענין אכל שני זתי חלב בהעלם א' ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני ר' יוחנן אמר חייב שתיים ואי ר' יוחנן ור"ל פליגי בידיעה של קוד' הפרש' א"כ פליגי הלכתא אהלכתא דאנן קי"ל הלכה כרבא וכו' יוחנן ובכאן בהכרח הגמור יש לנו לומר שהלכ' כר"ל ושלא כר"י מפני שאביי ורבא הכל מודי' שאין ידיעות מחלקות כר"ל שכך אמרו בענין קצירה וטחינה שאעפ"י שנודע לו על אחת מהן שבחטאת אחת מכפר' את כולם ובכאן א"ר יוחנן שידיעה גרידה מחלקת לחטאות א"כ בהכרח גמור יש

לנו לומר שאין הלכה כר' יוחנן וזולת זה תמהתי הרבה על הרי"ט שכתב ואעפ"י כן כתב ז"ל אכל שני זתי חלב בהעלם א' ונודע לו אחת מהן וכו' והביא חטאת על הראשון ראשון ושני מתכפרים וכו' ואלבא דר' יוחנן דק"ל כותיה אפי' שני נמי לא מתכפר ובתוספו' הקשו שאיך אפשר שרבא יסבור כריש לקיש דהתם בהחולץ אמר רבא שאין הלכה כריש לקיש אלא בג' מקומות דוקא ואינו זה אחד מהם ומצד זאת הקושיא החליפו הגירסא שאין זה רבא כי אם רבה רבו של אביי והביאו רביה לדברים ממה שבזו הסוגיא כתוב רבה קודם אביי ואם היה רבה רבו ניחא אבל אם הוא רבא אין דרך הגמרא אלא להקדים אביי לרבא וגם לספרים דגרסי' רבא תירצו שמה שאמ' בפ' החולץ דאין הלכה כריש לקיש אלא בג' מקומות דוקא בדברי הנוהגים בזמן הזה סוף דבר שהתוספות ורבי' חננאל מצד זאת הקושיא פסקו כריש לקיש ולא כרבי יוחנן אבל התמיה הגדולה הוא על הרמב"ם שפסק שלדעת ר' יוחנן ידיעה גרידה מחלק ואפי' לא היתה ידיעה בין פעולה לפעולה אלא אחר כל הפעולות' ופסק ג"כ כרבי' שהו' סובר שידיעה' אינה מחלק: וכ"ש לדע' תוספו' שהם סוברים שאפילו ידע והפריש קרבן קודם שידע הפעולה האחרונ' שאינו מחלק: ועתה אכתוב לך מה שהעליתי במצודתי ומצאתי לי רב למאירי כדי לתרץ בין אלו הפסקים ואעשה לך הקדמה אחת: דע שלפעמי' בגמרא עושים קושיא א' ומודה אותה ההקדמה המתירן למקשה ואפילו הכי משיב לו כפי הקדמתו אבל אה"נ שהיה יכול המתירן להכחיש לו הקדמתו ולומ' שאין קושייתו קושיא: ועם זאת ההקדמ' נתרץ התמיה' האחרונ' שתמה הרישביל"י מהרמב"ם שכתב ז"ל ועוד אני מוסיף תמיה בדבריו דאם איתא דשני נמי מתכפר והא אפי' לריש לקיש כפרה מחלקת והל"ל אם הביא חטאת על הראשון אפילו שני לא מתכפר לדעת כ"ע דכפרה מחלקת וכיון שהבי' חטאת על הראש' ודאי לדעת כ"ע לשני צריך חטאת אחרת שלישי נמי מתכפ' דהא אמרי' דרבא בתר דשמעה מאביי סברה ואית ליה גרירה והרי הוא ז"ל פסק עצמו בפ"ז מהלכות שגגות שאם נודע לו על קציר' של זדון שבת ושגגת מלאכות שקצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה ואין אלו אלא דברי תימא וכו' ע"כ דבריו והאמת שמה שנר' מלשון הגמרא שמי שיפסוק באכל שני זתי חלב בהעלם אחת ונודע לו על אחת מהן ואכל כזית בהעלמו של שני שאם הביא קרבן על ראשון שאין מתכפרים על כולם ודאי הוא סובר דלית ליה גרירה א"כ למעלה בענין מחלוקת קצירה וטחינה לא יאמר קצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה כיון דלית ליה גרירה אבל מי שיסבור שקצירה גוררת טחינה שעמה ג"כ בענין מי שאכל שני זתי חלב ונוד' לו על אחת מהם ואכל זית שלישי בהעלמו של שני ודאי שאם הביא קרבן על הראשון או על השלישי שיתכפרו כולם הראשון שהביא חטאת עליו או השלישי יהיה האמצעי מכופר עמהם מפני שהי' בהעלמו והוא יגרור את האחר שהיה ג"כ בהעלמו של אותו אחר ואעפ"י שלא היה בהעלם אותו שהובא הקרבן בעדו וזהו פשוט ממה שהקשו בגמ' ממאמ' רבא למאמ' רבא שבכאן בענין קצירה וטחינה אית ליה גרירה ובענין אכל שני זתיים בהעלם אחת ונודע לו על אחת מהן ואכל זית שלישי בהעלמו של שני לית ליה גריר' שכת' במה שאמ' שאם הביא קרבן על הראשון אינו מתכפר אלא על השני ולמה לא יגרור השני לשלישי שהיה בהעלמו כמו שהקצירה גוררת הטחינה שעמה שג"כ יסבור בזה הזית השני שיגרור הזית שהיה בהעלמו ושרבא כששמע מאביי שאמ' שהזית השני יגרור הזית שהיה בהעלמו קבלה רבה והדר ביה

והוא סובר ג"כ שהזית השני יגרור השלישי ומפני זה אח' שהדר ביה רבא ואית ליה גרירה סבר גם כן שהקצירה יגרור הטחינה שעמה ולפי זה ראוי לתמוה על הרמב"ם שפסק גרירה בענין הקצירה ואמ' שמתכפר על טחינה שעמה ובענין זתים לא פסק שיגרור הזית השני לזית שבהעלמו ובגמ' עשו אותם שוים והנר' שעם ההקדמ' שעשיתי יתורץ כל זה שאעפ"י שבגמ' הקשו מרבא לרבא והמתרץ הודה לדבריו זהו מפני שרצה להודות לו הקדמתו וכונתו לומר אפי' שאודה לך שהנושאים שוים אומר לך שאחר ששמעה מאביי קבלה מיניה והדר ביה: אבל האמת הוא שהקושיא מתחלה אינה קושיא ולא דמי כלל שמי שיאמר שהעושה קצירה וטחינה בשגגת שבת אין בכאן אלא מעשה אחד שהשגגה לא היתה אלא כשסבר שלא היה שבת ואין שם אלא מעש' אחד שהוא שגגת שבת אבל באכל שני זתי חלב יש שם שני מעשיות ומפני זה כשאנחנו אומר' שהקציר' גוררת קצירה וטחינה שעמה אין זה גרירה שהכל הוא דבר אחד כיון שנתכפר שגגת שבת כל מה שעשה גם כן מתכפר שהכל הוא מעשה אחד ואין גרירה שהכל הוא א' אבל בענין שני זתי חלב שאכל בהעלם אחד ונודע על הראשון ואכל השלישי בהעלם השני למה יתכפר השלישי בשביל השני והקרבת לא נעשה בשביל השני אלא בשביל הראשון ומפני שהיה בהעלמו מתכפ' הב' וכן כתב המאירי וז"ל אכל שני זתי חלב בהעל' אחת ונודע לו על אחת מהן ולא הביא חטאתו עדיין ואכל כזית של שלישי בהעלמה של שני הביא קרבן על הראשון שני מתכפ' כו' ואעפ"י ששמוע' זו מתנגדת לראשון' וכמו שהקשו ממנה ומי אית לרבא גרירה כו' והוא על מה שאמ' בנודעה לו קצירה אחרונה שנתכפרה קצירה ראשון' וטחינה עמה והטחינ' הוא קורא גרירה וכאן אמרו שאם נתכפר הראשון שנתכפר השני עמו ואין אומרים שיתכפר השלישי ממילא בכפרת השני שהוא עמו בהעלם אחד עד שתירצו בה לבתר דשמעה מאביי הדר ביה אלמא שאין אתה יכול לפסוק את שתיהן שנוייה דחיקא היא ואין לסמוך עליו שטחינ' והקציר' הואיל ושתיהן בהעלמ' שבת כמעש' אח' אבל ב' זתי חלב שביניה' ידיעה היאך אם הם מתכפרים ע"י אמצעי הוא והאמצעי אינו מתכפ' מצד עצמו ויש מחליפי' מפני זה בפס' זה קצת דברי' ואין צריך בכך וגדולי המחברי' פסקו כדבריו ע"כ לשונו: כבר תירצנו איך נתיישבו הסוגיו' השני' שאינן סותרו' זו לזו ושעש' בטו' הרמב"ם לפסו' כשתיהם עתה נשאר לנו לתרץ איך פסק הרמב"ם כרב' שהו' סובר שידיע' אינה מחלק': ור' יוחנן שסוב' שידיע' לחוד' מחלק' שהו' פסק כרבא שהו' סובר שאם אכל שני זתי חלב שאם נודע לו על הראשון ואכל זית שלישי חלב בהעלמו של שני ראשון ושני מתכפרים שנר' מכאן שידיעה אינה מחלקת לחטאות אם היתה הידיעה אחר מעשה של שתיהן ובכאן פסק כר' יוחנן שאם אכל שני זתי חלב ונודע לו על הראשון ואח"כ נודע לו על השני שצריך להביא שני חטאות א"כ נר' שאלו הפסקי' סותרות זו את זו וכמו שהשיג עליו אלישביליי כתב המאירי שאינן מתנגדות זה לזה שמה שכתב רבא למעלה שהידיעה אינה מחלקת ואפילו הקרבן אינו מחלק שכן כתב הביא קרבן על הראשון הראשון מתכפר וזה המאמ' הוא הפכי וחולק למה שפסקו בגמ' למטה מזה ששם אמרו שלדע' כ"ע כפרה מחלקת לחטאו' ורבא בכאן אמר שכפרה אינה מחלקת שכן כתב ראשון ושני מתכפרים ואפילו שהית' כפרה בין ראשון לשני לכן על כל פני' אנו צריכין לתקן על דברי רבא שלא יחלק על כל העול' ונאמ' שאף על פי שאמר

ונודע לו על אחת מהן לאו דוקא אלא שנודע על שתיהן ולא הביא קרבן אלא על אחת מהן ואעפ"י שכיון שנודע לו שתיהן כאחד אינו צריך לו אלא קרבן אחד מדבר כשזה לא היה יודע הדין והיה סובר שאינם מתכפרי' אלא בשתי חטאות ומפני זה הביא חטאות אחת על דעת הראשון ומפני זה אמר רבא שכיון שנודע לו בשתיהן כאחד ואינו צריך להביא אלא חטאת אחת אעפ"י שטעה הוא ולא הביא קרבן אלא על הראשון שניהם מתכפרים ור' יוחנן הוא מדבר כשיודע בראשון' ולא ידע בשניה וז"ל של המאירי מי שאכל שני זתי חלב בהעלם א' שאינו חייב אלא בחטאת אחת אם נודע לו על הראשון תחלה וכו' מביא שתי חטאות שהידיעה שבינתים מחלקת וכו' אף כשלא הביא ואפי' כשלא הפריש קרבנו וכו' ואינם בחטאות אחת לבד אלא כשנודע לו שתיהן כאחת וכו' וכתב עוד יש חולקים בפסק זה לומר שאינו כן אלא כשהפריש בידיעה ראשונה אבל כשלא הפריש אין ידיעה שאחר מעשה מחלק' שהרי פסקינן בקצר וטחן כגרוגרת כרבא וא"א להעמיד את שתיהן אלא כשתפר' דברי ר"ל קודם הפרשה ודברי רבי יוחנן לאחר הפרשה מכל מקום מה הועילו בתקנתם והא רבא אף בכפרה אמר שאינה מחלקת וכמו שאמר הביא קרבן על הראשון ראשון ושני מתכפרי' ופירושו אעפ"י שלא נודע לו על השני עד שנתכפר עד שמפרשים זו של רבא כשנודע לו שתיהן כאחת אלא שלא הביא קרבן אלא על דעת הראשון כגון שהיה סבור שאין שני מתכפר בו ומ"מ גדולי המחברים פסקוהו אף בלא הפריש אעפ"י שפסקו זו של רבא שנראה ממנה שאין ידיעה שאחר מעשה של שניהם מחלקת אלא שאפשר להעמיד את שתיהן על ידי הדחק ויש בה מקום ע"כ דבריו: ואעפ"י שבדוחק גדול יתייש' זה הפי' אבל מצד דוחק הענין צריך לסבול קצת דוחק בענין ואע"פ שהרב קצר כך הוא דרכו ליקח לשון הגמרא בלבד ומה שנתפרש בלשון הגמרא תפרש בלשונו ואעפ"י שאפשר שלזה כתב בתחלת הפסק הראשון של ר' יוחנן אכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם א' ונודע לו על אחת מהן ואח"כ נודע לו על השני ובגמרא לא אמרו אלא אכל שני זתי חלב בהעלם אחת ולמטה בפסק השני אמר אכל שני זתי חלב בהעלם אחת ולפי דעתי שכיון לזה שכתב המאירי שלמעלה שהוא מדבר שנזכר על האחד תחלה ואחר כך על השני צריך שיהיה הפרש גדול בין הזית הראשון לזית השני ולכן כתב אכל כזית חלב וכזית חלב מפני שיש הפרש גדול בין אכיל' זה לאכיל' זה ולפי' נזכר על האחד ולא נזכר על השני: אבל למטה שהוא מדבר שנז' בשתיהן כאחת אלא שלא הביא קרבן אלא על הראשון כסבור שאינו עולה קרבן א' לשתיהן לזה אמר שאכל שתיהן בהעלם א' כלו' שלא היה הפרש גדול ביניהם וזכר מן הראשון ולא זכר מן השני אלא שלזה הפי' מה שאמר בגמרא ואכל זית השלישי בהעלמו של שני לא יתישב בטוב ומפני זה כתב הלישבילי שצריך עיון זהו מה שאפשר לומר בזה הענין לישוב אלו הפסקים שבודאי הוא עמוק מאד ודאי שזו הקושיא היא קושיא גדולה וצ"ע הרבה לתרץ בין אלו השני פסקים ובגמרא אפשר הוא לתרץ בין שני אלה המאמרים בין מאמ' רבא ומאמר ר' יוחנן בזה האופן שכשאמר רבא אכל שני זתי חלב בהעלם א' ונודע לו על הראשון ואח"כ אכל זית שלישי בהעלמו של שני וסבר רבא שאם הביא חטא' על הראשון ששני גם כן מתכפר מדבר שקודם שהביא החטאת ולא הפריש ידע בשלשתם וה"פ נודע לו על הראשון תחלה ובהעלמו של שני אכל זית שלישי ונודע לו על אלו אחרונים ג"כ ובא והביא חטאת על הראשון רוצה לומר שהזכיר

בפיו בשעת ההפרש' אני רוצה להביא חטאת על הראשון באופן זה סבר רבא שראשון ושני מתכפר כיון שהיו שניהם בהעלם א' אמנם מ"ש ר' יוחנן שצריך להביא שני חטאות הוא כשידע בזית הראשון והפריש קרבן וזהו מוכרח לדעת רש"י אם נאמר שמחלוקת אביי ורבא הוא קודם הפרשה וכמו שכתוב בפירושו אבל התמיהא הגדולה הוא על הרמב"ם שנראה מלשונו שבפסק הראשון של ר' יוחנן מדבר בידיעה גרידה מחלקת לחטאות ופסק כן ולמט' סמוך לזה הפסק פסק שידיעה עם כפרה אינה מחלקת שכך כתיב בפסק הראשון האוכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם א' ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני כו' שהידיעות מחלקות ואעפ"י שלא הפריש הקרבן ובפסק שלמטה אמר אכל שני זיתי חלב בהעלם א' ונודע לו על אחד מהם כו' והביא חטאת על הראשון ראשון ושני מתכפרים אבל השלישי לא מתכפר כו' הביא חטאת על האמצעי שלשתן מתכפרים מפני שהראשון והשני בהעלמו של אמצעי: וכשיודע לו על הראשון ועל השני אין צריך להביא חטאת אחרת נראה בפ"י שבשעה שהביא קרבן על האמצעי שעדיין לא היה יודע מהזית הראשון והשלישי שכן כתב שאין צריך להביא חטאת אחרת לכשיודע לו מן הראשון והשלישי: ומפני זה תמהתי מאד מהר"י אשבילי למה לא השיג השגה זו שיותר גדולה היא שאיך פסק הרמב"ם הפך כל העולם שאפילו ריש לקיש מודה שכפרה מחלקת: והמאירי כתב וז"ל מי שאכל שני זתי חלב בהעלם אחד שאינו חייב אלא בחטאת א' אם נודע לו על הראשון תחלה וכו' מביא שתי חטאות שהידיעה שבנתים מחלקת וכו' אף כשלא הביא ואפי' כשלא הפריש קרבנו וכו' אינם בחטא' אחת לבד אלא כשנודע לו שתיהן כאחת וכו' וכתב עוד יש חולקין בפסק זה לומר שאינו כן כו' שאחר זה אבאר לשון המאירי ואלו החולקין שכתב המאירי הוא סברת רש"י וזולתו ומה שהקש' עליה ומ"מ מה הועילו בתקנתם אינה קושיא כלל כמו שכתבתי למעלה שבזמן שהביא הכפר' על הא' או על הב' או על הג' כבר היה יודע מכל השלש' זתים שאכל אלא שלא היה זוכר בפיו אלא שהיה מביא קרבן על הראשון או על השני או על הג' וכמ"ש רש"י בפירושו בשבת וז"ל הביא קרבן ט' שכשהפרישו הזכיר בו שם אותו זית עכ"ל נראה בפ"י שכבר היה יודע מכל הג' זתים אלא שלא הזכיר אלא שם זה ולמטה במחלוקת ר"י וריש לקיש כתב וז"ל והא דאביי ורבא דאמרי לעיל ונודע לו על א' מהן וחזר ואכל כו' אלמא דחזא הוא דמחייב אי סביר' להו פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש בקודם הפרש' אינהו דאמור כריש לקיש א"כ סבירא ליה דלאחר הפרשה פליג ואינהו דאמור קודם הפרשה נודע לשני ודברי הכל אין חלוקים חטאות עכ"ל הרי בפ"י שלדעת רש"י א"א להעמיד ההלכה כר"י ורבא אלא אם נפרש שאביי ורבא דברו קודם הפרשה ודברי ר"י לאחר הפרשה אבל המאירי פי' דרך אחרת במאמר רבא והוא זה שכשאמר רבא הביא קרבן על הראשון שני מתכפר שלישי אינו מתכפר שהוא מדבר שבזמן הבאת הקרבן עדיין לא ידע מאכילת הזתים האחרים ומפני זה חלק על הפסק של רש"י והקשה עליה על מה שאמר שדברי רבא קודם הפרשה דמה הועילו בתקנתם והא רבא אף בכפרה אמר שאינה מחלק' שהרי אמר הביא קרבן על הראשון ראשון ושני מתכפ' ופירושו אעפ"י שלא נודע לו על השני עד שנתכפר ואני אומר חוץ מכבודו שבזמן הבאת הקרבן כבר היה יודע מאכילת ג' הזתים אלא שלא הזכיר בהבאת הקרבן אלא אכילת הזית הראשון וכמו שכתבתי למעלה בשם רש"י אבל מלשון הרמב"ם נראה לכאורה שהוא

סובר כדעת המאירי שבזמן הבאת הקרבן עדיין לא היה יודע מאכילה הזתים האחרים' שכן כתב וז"ל אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד: ד שהשיב לי מוריני הרב כמה"ר יעקב בירב נר"ו מדמשק החכם המעולה כמהר"ר משה מטראני יצ"ו כתבך הגיעני באותו השבוע שעבר ושאלת ממני להודיעך דעתי באותם השני דיבורי' ובאותו הדין: ועתה אשיבך בקוצר ונאמר שמה שהוקשה לך באותו הדיבור שהתחלתו ראובן שמכר שדה לשמעון באחריו' וזקפו עליו במלוה וכולי מקשי' אמאי נקט באחריו' וכו' שייך אפילו שלא באחריו' וכו' ע"כ ופלפלת מאי אפילו שלא באחריות דהא יותר חדוש הוא כשמכרו באחריו' שיכולין לטעון היתומים מטלטלי שבק לך אבונא: דע לך שבעלי התוספות נשמרו מקושייתך כמו שאמרו וז"ל אמאי נקט באחריות דכל מידי דאתא לאשמועינן השתא דמצי אמרי בני ראובן לשמעון מטלטלי שבק לך אבונא וכוונתו לומר שאם היה החדוש בכאן שחייב להחזיר להם המעות ודאי הוא שיותר חדוש במקום שיש אחריות שאלו היה אביהם קיים לא היה חייב להחזיר לו כלום מפני שאחריותו עליו אבל השתא שאין כל החדוש אלא לידע מה הוא שהניח אביהם אם הניח הקרקע כל זמן שלא נתן המעות יותר חדוש הוא לגבי מי שמכר שלא באחריות שמטלטלי הניח ולא קרקע שאנחנו יכולין לומר שכשיהיו שלא באחריות אינו חייב להחזיר לו המעות מצד מטלטלין שבק לך אבונא אלא מצד שלא נתחייב באחריותו ויראה שמפני זה נקט לשון באחריות דוקא לזה הקשה ואמר היינו יכולין ללמוד הדין דמטלטלי הניח לך אבונא כשלא באחריות דאם נאמר קרקע הניח א"כ לא נתקיימ' המכירה ואינו חייב להחזיר הדמים ומאחר שאנחנו מחייבי' אותו להחזיר הדמי' ודאי אינו אלא מצד שנתקיימ' המכירה ולא הניח אלא טלטל שהם המעות וא"ת שאלולי היה שלא באחריות חייב להחזיר לו הקרקע הא קי"ל לקמן שאפי' שלא באחריות אם נתקיימה המכירה חייב ליתן למוכר עצמו המעות א"כ הוא הדין ליורשיו וזה אינו אלא מצד שיאמר מטלטלי שבק לך אבונא ע"כ ומה ששאלת בדבור האחר שמתחיל ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון ואמרת שאותה הקושיא שקשה היא פריכא ממה שנאמר בבא קמא בהאי עניינא גופיה שכשקנה עידית באחרונה בשטר שני ומכר הבינונית והזיבורית ללוי דאתו כולהו ולגבו מעידית דידהו ומשם יראה ודאי שאינו יכול לומר לא ניחא לי בהאי תקנתא כיון שהיתה תחלת תקנתם לתועלת וא"כ אין מקום לזאת הקושיא שעשה ר' והאמת שלדעת ר' הוא מפרש ההלכה כמו שפירשת אתה שמה שאמר ליגבו כולהו מעידית לא בא למעט אלא שאינו יכול לדחותו גבי לוי דודאי אם רצה לגבות מלוי גובה זהו כוונת ר' אלא שצריך להרחיב מעט בפ' הלשון שלזה הפי' יש קושיא שאיך יאמר לגבו כולהו מעידית הל"ל אם ירצו לגבות כולהו מעידית יגבו אלא שהתשובה הוא שדבר בעל הגמרא במצוי שמי שיש בידו לגבות מעידי' או מבינוני' לא יניח העידית וילך אצל בינונית אבל אם ירצה לילך אצל בינוני' הרשות בידו כדאמר' לעיל בענין זיבורית שאע"פ שדינו של ב"ח בבינונית אם רצה לילך אצל זיבורית כדינו הרשות בידו ועכ"ז אין אומרים בגמרא דינו של ב"ח בבינונית ובזבורית אלא בבינונית דוקא דאנן סהדי שמי שיש בידו לגבות מבינונות לא ילך אצל זיבורית אף ה"נ ומה שאמר למטה ומיהו יתכן שאם לקח עידית באחרונה וקנה לוי בינונית מקודם שבזה אפילו בשני שטרות רצה מזה גובה רצה מזה גובה שזהו הפי' בעצמו שעשינו לדעת ר' ויראה שסתר כל מה שאמר רש"י שלדעת

רש"י אינו יכול לגבות מלוי אלא א"כ קנה באחרונה דע לך לפי דעתי דעת רש"י אינו כדעת ר' בפי' סגיו' הגמ' אלא שפי' הסוגיית היא כפשטה שמה שאמרו שם ליגבו כולהו מעידית שקנה שמעון באחרונה דוקא הוא ואינו יכול לגבות מלוי כלל ומה שאמר יתכן נוכל לומר שבא לחלוק על ר' שהוא סובר שלעולם רצה מזה גובה רצה מזה גובה ואפילו בשני שטרות לזה בא לחלוק עליו ולומר שבכל החלוקות אינו גובה אלא משמעון ודוקא בכל אלו התנאים שיהיה עידית באחרון' ושיקנה לוי כל הבינוני' ואם תרצה לומר שלדע' רש"י עשה זה אעפ"י שהוא דוחק נוכל לדחוק הלשון ולומר שדוקא לא יגבה מלוי בכל החלוקות אלא כשקנה מה שקנה האחר באחרון' אז יבא לשון הגמרא כוללת אבל אם לא קנה מה שהיה באחרון' וקנה מה שהיה קודם האחרון' אם היה זיבורית מה שקנה באחרון' אינו יכול לגבות מלוי וכמו שכתבתי ואמנם בעל הגמרא גזר אומר שכשקנה לוי כל הבינוני' שיכול לגבות ממנו אם ירצה לא ימצא זאת הגזר' שיהיה כוללת אלא בשטר א' אבל בשני שטרות אינו נמצא רצה מזה גובה רצה מזה גובה אלא כשקנה עידית באחרון' וקנה לוי מקודם כל הבינונית ע"כ ומה ששאלת ממעשה שהיה ראובן רצה לישא אשה ויש לו אח שאינו הגון ורצה האשה שישביעוהו לאותו האח שאם תפול לפניו ליבום שיחלוץ אותה שיש מי שאומר שזהו דבר שלא בא לעולם וקי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם תשובה דעת הפוסקים ובפרט דעת הרשב"א והריב"ש דאפילו למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אם נשבע אעפ"י שאין קניינו קנין חייב המוכר לקיים שבועתו ונפקא מינה שאם מת אינם חייבים היורשים כיון שאין הקנין קנין אלא מכח השבועה והביא ראיה ממכירת הבכורה של עשו ליעקב שאע"פ שהבכורה היתה דבר שלא בא לעולם שנתחייב לקיים המכירה מכח השבועה ובנדון שלפנינו זה נשבע שאם תפול לפניו ליבום אעפ"י שיהיה דבר שלא בא לעולם חייב לחלוץ לה מכח שבועתו ואל תשיבני שהוא נשבע לבטל את המצוה של יבום דאפי' למ"ד מצות יבום קודמת למצות חליצה קי"ל דכל מקום שתוכל לקיים העשה ולא תעשה לא אמרינן אתי עשה וידחה לא תעשה וה"נ כיון שיכול לקיים השבועה שיש בה לאו דלא תשא ויוכל לקיים העשה במה שיחלוץ אותה חייב לחלוץ אותה ויקיים שבועתו וכן כתב הרשב"א בתשובת שאלה נאם החותם יעקב בירב: שאלה ה' זה כמה שנים שבא לידי מעשה על שני בעלי חובות בשטר שהיה כתוב בשניהם מטלטלי אגב מקרקעי וירד הלוה מנכסיו וב"ח המאוחר טרף מטלטלי' וב"ח הא' רצה להוציא מידו בטענת ב"ח מאוחר מה שגבה לא גבה כדעת הרמב"ם ז"ל פ' עשרי' ור"ח ורבי' האי והרי"ף ז"ל וב"ח שני טוען דכיון שנהגו שלא להגבו' לב"ח ממטלטלי דמכר מפני תקנה השוק כמו שכתב הרא"ש ז"ל כלל פ' אע"פ שכתוב בשטר שעבוד מטלטלי אגב מקרקעי הרי הוא כקונה אחר שהוציא מעותיו על המטלטלים וגם הוא גבה המטלטלי' על מה שהיה חייב לו ויהיה בו תקנת השוק כי כל אלה הפוסקים לא דברו אלא לפי הדין לא לפי תקנה השוק ודנתי שהדין עם הב"ח מאוחר' ואית ביה נמי תקנת השוק כמו הקונה מטלטלי' המשועבדי' וכמו שכתב הרא"ש כלל פ"ד תשובה ג' ולפי הדין אפילו מכר מטלטלין ב"ח גובה מהם כ"ש אם גבאם ב"ח מאוחר שהמוקדם מוציא מידו כמו במקרקעי משמע דקונה וב"ח מאוחר שוים לפי הדין ומה שכתב בספר התרומ' שער מ"ג ב"ח מאוחר שתפס מטלטלין מוציאין מידו היינו לפי הדין לא דבר בתקנ' השוק וה"ה לפי תקנת

השוק דלא מפקינן מקונה כמו שכתב אח"כ בתשוב' ד' הכי נמי לא מפקי' מב"ח מאוח' שגבה קודם וכמו שכתב דכב' (נהגו בכל הארץ שאין מגבין לב"ח ממטלטלי שמכר או נתן הלוח מפני תקנת השוק ואם במה שנתן איכא תקנת השוק כ"ש וכ"ש בב"ח מאוחר דאיכא דררא דממונא דחייב לו הלוח בעל המטלטלין שגבה או תפש ואפילו לדעת הרשב"א ז"ל דכתב גבי גנב דבמתנ' לא עשו תקנת השוק ונימא נמי גבי נותן משעבדי דלא עשו בו תקנת השוק היינו דוקא גבי מקבל מתנה דאפילו דלא להוי ביה תקנת השוק ליכא חשש דלאו מידי חסריה אבל גבי בעל חוב מאוחר דהיה חייב לו נמי הלוח שנתן לו המטלטלין המשועבדין ואית ליה דררא דממונא כמו לב"ח הראשון פשיטא דאית ביה תקנת השוק כמו קונה חפץ המשועבד לב"ח דהמנהג פשוט בכל הארצות בזמנינו זה דאין מוציאין מיד הקונה משום תקנת השוק וכן משמע בפסקי ריקנטי סימן תקי"א דב"ח מאוחר עדיף ממקבל מתנה ואמר אפילו לא יהיה תקנה השוק במקבל מתנה היינו משום דלאו מדי חסר אבל בב"ח לא כדאמרן וכ"ש להרא"ש ז"ל שכתב דאפילו במקבל מתנה איכא תקנת השוק דפשיטא בב"ח מאוחר דיהא בו תקנת השוק ולפי זה יש תימא כמו שכתוב בח"מ בב"י סימן ס' שכתב ז"ל ואם שעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי כתב הרא"ש ז"ל וכו' ודבר פשוט הוא שאין דברי הרא"ש ז"ל אמורים אלא במכר או משכן הלוח דהתם הוא דאיכא משום תקנת השוק אבל לענין ב"ח מאוחר שקדם וגבה מאי תקנת השוק איכא הילכך וכו' וזה דבר פשוט ומבואר וכל דיינא דלא דאין הכי לאו דיינא הוא וטועה בדבר משנה הוא וחוזר ונ"ל שראוי לסלקו מדיין והוצרכתי לכתוב לפי שראיתי מי שטעה בזה והחזיק בטעותו לעשות מעשה כדברי טעותו ואחר שחלקו עליו כל בעלי הוראה עכ"ל ואני אומר אולי טינא היתה לו עם הדיין ההוא דכתב דב"ח מאוחר שקדם וגבה מאי תקנת השוק איכא ותקשי ליה במקבל מתנה מאי תקנת השוק איכא שהרי הוא עצמו כתב סמוך לזה ג' או ד' שורות דמשמע דסבירא ליה להרא"ש ז"ל דבמתנ' נמי איכא תקנת השוק ושאין כן דעת הרשב"א ז"ל ושסוגיין דעלמא כהרא"ש ז"ל וכדאי הרא"ש לסמוך עליו ועוד שחכמי דורו הכי סבירא להו ועוד דלהרא"ש מוקמינן ממונא בדוכתי וכו' ע"כ וכיון שכן הוא כדברי הרא"ש מהני טעמי טובא כ"ש בב"ח מאוחר שגבה שיסבו' הרא"ש דאית ביה משום תקנת השוק דאם במקבל מתנה דלאו מידי חסר מוקמי' ממונא בדוכתיה כ"ש בב"ח מאוחר דחסר אי מפקי' מיניה דפשיטא דאית ביה תקנת השוק להרא"ש וא"כ למה שם טועה למי שעשה מעשה תקנת השוק בב"ח מאוחר ולא תימא דנתן שאני דמדעתא נתן אבל בב"ח מאוחר שגבה ותפש שלא מדעת הבעלים לא להוי תפיסה דלא היא דכיון שהוא חייב לב"ח ותפס בעד חובו עדיפא תפישתו ממה שנתן הוא לאחר שלא היה חייב לו שום דבר והפקיע זכות מי שהיה הוא חייב לו כ"ש דמאי דאמרי' מה שגבה גבה או מה שגבה לא גבה לא שנא גבה מדעת הבעלים או תפש שלא מדעתו וא"כ למה שם טועה למי שעשה מעשה תקנת השוק בב"ח מאוחר ושראוי לסלקו מדיין וכיון שהרא"ש סובר כן אין טועה העושה מעשה כדבריו ודיין מומחה הוא ומה שכתב שטעה בדבר משנה שגגה היתה מלפניו וטעה בדבריו שכתב הוא מיד דברי הרא"ש הפך מה שכתב קודם שהיה טעות וא"א אלא שא' משני פני' שכתבתי היו או ניים או טינא ומה שכתב שחלקו על מי ששם אותו טועה בדין ההוא כל בעלי הוראה הוא דבר בדוי מלבו והאל יהפוך לבנו לעבודתו המבי"ט: שאלה וראובן היה ש"מ וצוה

מחמת מיתה שבעשר' פרחים מנכסיו הוא מסלק סילוק גמור כל יורש וכל טוען שבעול' שלא יהיה לו על נכסי עזבונו שום זכות ושום תביעה וכו' לא משום ירושה וכו' וצוה עוד שבית פלוני נותן במתנה לדודתו אחות אמו לה ולזרעה ואם לא תשאר לה זרע יהיה הבית הנז' מעכשיו לבני אחיה פלו' נ"ע שהוא דודו של ראובן ושאר הבת' יהיו במתנה גמורה לפלו' א' מבני דודו נ"ע הנז' אחי אמו ואם ח"ו יפט' זה בלא זרע יהיה אחריו מעכשיו לאחיו השני ואם ח"ו יפטר גם זה מבלי זרע יהיו אחריו מעכשיו לאחיו הג' ונפטר הראשון עוד צוה שידור בבתים כל ימי חייו יורנו רבינו אם צוואת ראובן הנז' היא קיימת כמו שצוה הוא: תשובה כל שנתן למי שאינו ראוי ליורשו בלשון מתנה המתנה קיימת אפילו שלא הניח שום דבר ליורש דלא בעי' שיור במתנת שכיב מרע כמו שכתב הרא"ש בתשוב' כלל ס"ג וכדמשמע במתני' ר"פ י"ג דתנן הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי וכו' וכפשטא דעובדא דיונתן בן עוזיאל התם וכ"ש בנ"ד שהניח ליורש עשרה פרחים ומה שאמר שהוא מסלק סילוק גמור כל יורש בי' פרחים לא הוי כאומר לא ירש פלו' אלא כך.

וכן כת' הטור בשם הרמ"ה דאינו כלום דהכא לא אמ' בפ' לא ירש ולשון סילוק משמע נמי ממתנה כמו שכתב כל יורש וכל טוען דמשמע אפילו אינו יורש ואפי' יהיה אומר לא ירש ליורש אין מפסיד במה שנתן אח"כ משום מתנה והמתנו' קיימו' ומה שאמר לא ירש אינו כלום וירש מה שישאר מן המתנות והי' פרחים ועוד אני אומר כי לשון סילוק זה כיון שלא הזכיר בפ' לא ירש הוי כמי שאמר לא יקח בני מנכסי כי אם כך או לא יהיה לו בנכסי כי אם כך דנר' דלא הוי כלא ירש.

ומה שצוה ואומר שנותן הבית לדודתו לה ולזרעה ואם לא תשא' לה זרע יהיה מעכשיו לבני אחיה שהוא דודו אחי אמו הוי כמו שאומר נכסי לפלו' כשאין ראוי ליורשו ואח"כ לפלו' שאין לשני אלא ששייר ראשון הרשב"א ס"פ י"ג וכמו שהבי' הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל פ' אחרון מהלכו' מתנה וכשהראשון אשת איש כנ"ד ומכרה כשהיא אשת איש הרי הבעל מוצי' מיד הלוקח ושני מיד הבעל ולוקח חוזר ומוצי' מיד השני ומוקמי' ליה ביד לוקח כמימרא דאביי התם וכמו שהביא הרמב"ם ז"ל בפ' הנז' וא"כ בנ"ד אם מכרה לא יוציאו מידו ולא בעל ולא שני אלא מפני שכתוב בלשון צוואה שנתן הבית לדודתו ולזרעה ואם לא תשאר לה זרע יהיה הבית הנז' מעכשיו לבני אחיה הרי בני אחיה מוציאיין מיד בעל ומיד לוקח כיון דאקני להו גופא מעכשיו וכדמשמע ממ"ש הרמב"ם ז"ל גבי עובדא דסבתא וכתב הרב מ"מ ומדברי הרי"ף ור"ח ורבי' יש ללמוד שהאו' ואחריו מעכשיו לפלו' אם ירד ראשון ומכר השני מוציא מיד הלקוחות ומה שכתוב בצוואה לה ולזרעה אין הכוונה לה מחצה ולזרעה מחצה כדאמ' בעלמא לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו אלא שיהנו מן בית זה היא וזרעה לאפוקי בעלה שאם תאמר מחצה לזרעה א"כ בחלק זרעה לא התנה שאחרי זרעה שיהיה לבני אחיה שהרי כתוב שאם לא תשאר לה זרע יהיה הבית הנז' מעכשיו לבן אחיה שר"ל אם לא תשאר לה זרע כלום כשתמות יהיה הבית הנז' לבני אחיה שאם תאמר שהזרע שלא זכה בחצי אם מת בחיי האם אביו או יורשיו יורשין אותו כי לא התנה עליהם במותם שישאר חלקם לבני אחיה והרי כתוב יהיה הבית הנז' שנרא' שכל הבית הנז' שנתן לה ולזרעה יהיה אחריה לבני אחיה וא"כ המתנה היא לה ושיהנו בה זרעה והויא כמתנה אריכתא

שלא תפסק עד כלות זרע' וכיון שהתנ' עמה כי מעכשיו יהי לבני אחיה אם תמות בלי זרע בני אחי' מוציא' מיד בעל ומיד לוקח כדא': כתוב עוד בצווא' ושא' הבתי' יהיו במתנ' לפלו' א' מבני דודו הנז' ואחריו מעכשיו לב' ואחריו מעכשיו לג' ואח"כ נפטר הראשון דבר פשוט הוא שהשני לבדו זוכ' בבתים ולא הג' ואעפ"י שראוי היה הוא ג"כ לירש את הא' כי שלשתם בני איש א' לא אמר' הירושה אין לה הפסק אלא בנותן שנתן למי שראוי לירושה ואח"כ לאחר אפי' שראוי לאחר לירש ג"כ את הנותן כגון שני אחים שאם מת הא' ויש לו בן בנו ירשנו ולא אחיו שאמר עליו ואחריך לפלוני וכמו שכתב הרב מ"מ ז"ל אבל בג' אחים אלו שמת הראשון כיון שהנותן אמר ואחריו לאחיו הב' הוא לבדו זוכה ולא אחיו הג' אם ישאר זרע לשני עוד כתוב בצוואה שיזכה דודו אחי אמו שהוא דוד היתומי' הנז' אחי אביהם בכל הבתים הנז' לדירה כל ימי חייו והקנה לו גוף הבתי' לדירה וכו' גם פרט צוואה זו קיים כיון שהקנה הבית לדירה אבל צריך לתת טעם שנר' שחזר בו במקצת מן המתנה שנתן למעלה ליתומים שנתן להם כל הבתים מתנה גמורה והדירה בהם הוא בכלל המתנה ועתה חזר בו מן הדירה ונתנה לדודם דהויא חזרה במקצת ובעינן בגמ' פ' מי שמת אי הוי חזרה בכלהו או לאו ואסיקנ' דהויא חזרה בכלהו וא"כ נתבטלה מתנת היתומים מן הבתים ונראה לי בנ"ד שיש ב' טעמים לקיים המתנה הא' דמשמע דמאי דאמרינן דחזרה במקצת הויא חזרה בכלהו היינו כשחזר אח"כ לתת מקצת ממה שנתן קודם בצוואה הא' וכמו שכתבו המפרשי' על חזרה במקצת דהויא חזרה בכלהו משום דדייתקי מבטל' דייתקי דהיינו בשני פעמים אבל כשהו' עושה צוואה ומחלק נכסיו בבת א' אעפ"י שחזר ונותן לאחר מקצת מה שנתן לראשון לא הויא חזרה ממה שנשאר לראשון שהוא ידוע שלא חזר בו אלא מאותו המקצת מה שאין כן כשהוא מצוה בפעם אחרת אח"כ ונותן מקצ' מה שנתן בפעם הראשון' שנר' שמבטל מה שעשה בראשון' דדייתקי מבטל' דייתקי כדאמרן טעם ב'שכתוב בצוואה אחר כל מה שצוה בצוואה זו שהוא מצווה מחמת מיתה תהיה שרירא וקיימא אחר פטירתו לעולם הרי שצוה שהמתנה של הבתי' הנכללת בכלל הצוואה שתהיה קיימ' וגם הדירה שצוה לדודו תהיה קיימת וא"כ מתנת גוף הבתים בלא דירה בימי דודו נשאר קיים ואחר דודו יהיה גם הדירה להם וכמו שכתב דאם אמ' בפ' איני חוזר בי אלא ממקצתן דאז ודאי נשאר מקצתן לראשון ה"נ הרי קיים כל הצוואה הכתובה למעלה.

גם נוכל לומר כי אין זו חזרה במקצת כיון שאחר חיי דודם יש להם ג"כ זכות הדירה בבתים הרי היא מתנה גמורה ומה שכתב למטה שדירת הבתים יהיה לדודם כל ימי חייו הוא מפרש כי מה שאמר למעלה שנתנם במתנה גמורה ליתומים הדירה יהיה לדודם כל ימי חייו ואח"כ ישארו להם מתנה גמורה גם הדירה: עוד אפשר לומר כי צוואה זכות הדירה לדודם אינה חזרה במקצת כיון שגוף הבתי' הם לעולם ליתומים והם מתנה גמורה להם.

עוד כתוב בצוואה שמנה את דודו הנז' אפוטרופוס על כל הנכסים והמטלטלים שישארו אחר פטירתו לעשות בהם כרצונו ולחלק מהם בתשלומיו כפי מה שיראה לו ע"כ ונראה כי כל מה שנשאר אחר שיתן העשרה פרחים הכתובי' למעלה ליורש וגם שיקח מהספרים הכ"ה פרחים שאמר שהיה חייב לו וכן בתשלומיו מה שירא' לו יהיה כל הנשא' ליורש כי גם שכתוב שיהיה אפוטרופוס לעשות כרצונו לפי ראות עיניו היינו

למכור או להחליף המטלטלים או לשמרם עד שיכולי לקיים כל צוואתו ומה שישאר יהיה ליורש ואעבו' אחסנתא גירי דמוריש ניהו ולא ממאן דאורי כהלכתא ואדרבה רוח חכמים נוחה הימנו לזן דין אמת לאמתו נאם המבי"ט: שאלה ז כתוב בחידושין שחדש הריב"ל ובניו החכמים יצ"ו על דיבור דבריש קידושין ואין דבר אחר כורתה דיש בדבור זה קושיא חזקה דתהא אמה העבריה יוצאה בחליצה מק"ו דיבמה דאינה יוצאה בסימני' ויוצאה בחליצה ושגם זאת הקושי' יש להקשות למה שכתבו התוספת דנעשה יוכיח מאמה ושפחה וכו' ואני מפרש הדיבור' ולא ישאר בו שום קושיא בטר דאסיק גמרא דאין אשה יוצאה בחליצ' משום דכתיב ספר כריתות ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה הקשו וא"ת תהא אמה העבריה יוצאה בחליצה מק"ו דיבמה מהאי ק"ו גופא דיבמה יוצא' בחליצ' נילף לאמה העברי' הכי מה יבמה שאינ' יוצאה בכסף יוצא' בחליצה אמה העבריה שהוא יוצאה בכסף אינו דין שיוצאה בחליצה ואין לומר אשה תוכיח דאינו יוצאה בחליצה שאם היתה האשה יוצאה בכסף היתה הוכחת האשה טובא דיוצא בכסף ואינה יוצאה בחליצה והכי נמי אמה העברי' אעפ"י שיוצא' בכסף לא תצא בחליצה וליכא ק"ו אבל כיון שאין אשה יוצאה בכסף לא אמרי' אשה תוכיח והוי ק"ו וכעין זה נעשה ק"ו מסימני' ומה יבמה שאינ' יוצאה בסימני' יוצאה בחליצה אמה העבריה שיוצא' בסימנין אינו דין שתצא בחליצה ואם נאמר אשה תוכיח שאינה יוצאה בחליצה אינה הוכחה דכיון שאינה יוצאה בסימני' אינה יוצא' בחליצ' אבל אמה העבריה שיוצאה בסימנין דין הוא שתצא בחליצה מק"ו כדא' וכן היינו יכולין לעשות ק"ו בהפך מאמה העבריה שיוצאה בסימנין ואינה יוצאה בחליצה יבמה שיוצאה בחליצה אינו דין שתצא בסימנין וכן נעשה ק"ו לאשה שתצא בסימני' כיון שיוצאה בגט מאמה שיוצא' בסימנין אעפ"י שאינה יוצאת בגט אלא שנראה שאין לעשות שום ק"ו בסימנין לאשה או ליבמה דדוקא אמה העבריה היא דיוצאה בסימנין שהיא נמכרת בקטנות' ולעולם אפשר לה שתצא בסימנין כשתגדל ואין אמה אלא בקטנותה אבל אשה ויבמה שרובן הן בגדולות אחר שעברו הסימנין אעפ"י שאיפשר שתהיה אשת איש ויבמה בקטנות לא שייכי בהו יוצאה בסימנין כיון דלא שייכי בכל זמן ועם זה לא נשאר' שום קושיא ממה שהקשה החכם נר"ו לא חזקה ולא חלוש' גם מה שהזכיר גט באמה וכו' שגגה שיצאה בפניו דאין אמה העבריה יוצאה בגט אלא כשיעדה ואז אינה אמה אלא אשת איש ואינה יוצאה ביציאת אמה העבריה כדא' בגמרא דף י"ח מהו דתימא לא ליבטלה הלכתא מינה קמ"ל: השאלה של מעשה הנזירות הזה תמצאנ' סימן ק"י: וכתב הרשב"א ז"ל ולשון חרטה שגור בפי הכל ואין הכל בקיאים בפי' והנכון דחרטה שמתחרט על נדרו מעיקרא ואומר שלא נדר אלא מחמת כעס ואלו היה לו באותה שעה לבו של עכשיו לא היה נודר וכו' ע"ד ההוא דאתא לקמיה דרב הונא א"ל לבך עלך פי' עדיין לבך שהיה לך בשעת נדרך וכו' דכי האי לא חשיבא חרטה דהא ליכא פתחא כיון דאדעתא דהאי צערא נדר א"ל לאו כלום לא היה לי לב של עכשיו באותה שעה ועל ידי כעסי לא ידעתי בצער זה ולפי' אני מתחרט מעיקרא ושרייה רב הונא ע"כ ובנ"ד נדר מחמת כעס ואיכא פתחא שאם היה יודע שהיתה נמשכ' קטטה עם קרובי אשתו אם לא יכנס לביתם לא היה נודר ועל ידי הכעס לא הרגיש בזה והרשב"א ז"ל כתב על מי שנדר בשעת כעסו שהקניטתו אשתו וקבל על דעת רבים שלא יבא עם אשתו בבית א' שמתירין לו שאנן סהדי שהרבים

מסכימים לפתחו שלא עשה אלא מחמת כעס וכו' והכא איכא כעס בזמן הנדר שלא היה לבו עליו ואיכ' חרט' ואיכ' נמי פתח דמשוי ל' לנדר כעין טעות דלא בעי התרה אלא מדרבנן ולהכי יתירו לו החר' והנידוי שקבל ולענין הנזירות שמשון אינו צריך שום דבר כיון שלא חל מדאורייתא דאי הוה נזירו' לחודיה לא הוה בעי התרה אלא מדרבנן השתא דהוי נזירות שמשון דלית ביה התרה דהוה ליה כמאן דליתיה כיון דלא הוי אלא כעין טעות בחרטה ופתחא לא חל מדאורייתא וליכא נזירות שמשון מדרבנן כיון דלית ביה התרה מדאורייתא לא מחמרו ביה רבנן לומר דליחול מדרבנן כשאר נדרים דחייל מדרבנן משום דיש להם התרה מדרבנן וכן מה שאמרו לו אח"כ שדרך היתול הוא מה שאמרו שאמו גנבתו אע"ג דלא דמי לנדרי שגגות דסתם נדר פתח מיהא הוי לשוויי כעין נדר טעות דלא בעי התרה אלא מדרבנן כדאמר: שאלה ח בא לידי תופס כתוב' א' ישנ' יותר ממ"ה שנה ועדי' החתומי' בה וקיום ב"ד על תופס הכתובה ועדיה אלא שהרחיקו הקיום ב"ד מן הטופס יותר משני שטין ועל זה נראה בעיני קצת דיינים לפסול הכתובה וקיומה שלא תגבה בה האשה המגורשת מבעלה וטופס כתובה זו בידה וגם להוציא מידה קצת כתובה שגבתה כבר מבעלה מכתובתה ושמעתי קצת טענותיהם אשר אין בהם ממש ולכן אכתוב מה שנראה לי בהכשר כתובה זו וממילא יבוטלו טענותיהם: ואומר כי גם שקיום ב"ד הרחוק יותר משטה א' פסול לא מפני זה נפסל הש"ח ובמקומו עומד דעדים החתומי' על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד וכתב רבי' ירוחם נ"ב חלק ח' פסול הקיום אבל לא השטר וא"כ כשאין הלוה טוען שום דבר על השטר השטר כשר כמו אם היה מקויים דמודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו לקצת מפרשים ולרוב המפרשים דסברי' צריך לקיימו היינו שיכול לומר אמנה כו' אבל אם הודה שכתבו ושהוא חייב לפרוע כנ"ד שהרי הוא כמקויי' וגובה בו קודם מש"ח אחר שעל לזה זה וא"כ מה שאמרו אם הרחיק הקיום ב"ד יותר משטה א' פסול הוא כשמערער הלוה אבל כשאינו מערער הוא אלא שמודה שהוא חייב ואעפ"י שיערער ב"ח המאוחר ושטרו מקויים אין בדבריו ממש דכיון דעדים החתומים על השטר כמו שנחקרה עדותן בב"ד דמי והיו גובין בו מדאורייתא לא תקנו חכמים קיום אלא לזה שיודע וטוען מזוייף הוא ודאי או טענה אחר' ואפ"ה אם יש עדים לקיימו עושין לה קיום אפילו עומד וצווח שלא יקיימוהו ואפילו שלא בפניו אבל כשהלוה מודה בשטר שכתבו וב"ח מאוחר אינו יכול לטעון מזוייף או מחל אלא בטענה שמא פשיט' דלא מהימן ואפ"ה היה טוען בהא נמי לא מהימן כיון שהלוה מודה שכתבו ושלא מחלו שהוא חייב כדאמ' וכשהרחיק הקיום דפסול משום שמא יחתוך העליון ויעשה שטר ועדיו בשטר א' שהוא כשר השתא שלא חתכו נמי פסול שלא נעש' כתיקון חז"ל ודאי שלא יועיל לקיים העדים אבל השטר בחזקתו עומד ועדיו כשרים כיון שאין הלוה מערער ונ"ל שאם היה בא לפני ב"ד כתב ב"ד שראו עדי שטר פלוני על פלוני מסך פלוני ושהכירו חתימותיהם דשטר זה הוה מקויים אפילו אינו כתוב בו הקיום דהוי יותר רחוק מהרחקת שטה אחת משום דהכא ליכא חששא חתיכת ועשיי' שטר ועדיו בשטה א' יותר מזה כתוב הריב"ש שדן לפני הר"ן ז"ל תשובת ת"ע אצל ג' הקדמות שאף ב' עדים כותבין עדותן בלא רשות בעל דבר שמכירין החתימות אלא שצריך עוד ב"ד לקבל עדותן מתוך כתבם זה וחותמין ב"ד ונתקיים השט' ע"כ ובהטפסת שטר זה וקיום זה הריחוק ב' שורות כתוב בקיום אנו ח"מ הגהנו זה הטופס ומצאנו אותו

מכוון אות באות תיבה וכו' ואם היה כותב שטר ועדיו באלו השני שטות לא היה ראית הקיו' לשטר שבקיו' מזכיר טופס ומה שהיה כתוב למעלה לא היה טופס אלא שטר ועדיו עצמם ולכתיב' טופס שטר ועדיו לא חשו ואת"ל דכיון דקיום הוא על תופס חיישי' נמי אכתיב' טופס אחר וטופס חתימת עדיו במקום הג' שטות חלק אפ"ה אני אומר דלא נפסל טופס השטר של מעלה וטופס חתימתם והוי כשטר חתום עם עדיו ויש לו קיום רחוק דאע"ג דקיו' פסול השטר כשר כדאמרינן והכא נמי נניח שאין קיום זה מועיל לקיום החתימות הני סהדי שהטפיסו השטר והעדים וכתבו הגהנו זה הטופס ומצאו אותו מכוון וכו' אתרי מילי מסהדי אלישנא דשטר וסך כתוב' כמה היא זמן כתובת' ואחתימת עדים ואע"ג דקיום לחתימת עדים לא מהני משום ההרחק' טופס השטר עצמו ועדיו הוי כמו שטר שאין בו קיום או שיש בו קיום רחוק דאכתי השטר כשר דמה לי העדים עצמם החתומים ואין חתימתם מקוימת ומה לי טופס השטר ועדיו כי היכי דשטר שאינו מקויים והלוה מודה בו שחייב לפרוע קיים כדא' הכי נמי טופס השטר ומודה בו הלוה שזה הוא טופס השטר ועדיו הא' ועדיו יהיה קיים והרי עדי קיום זה אינם מועילים לקיים החתימות משום ריחוק משום דאינ' מזכירי' קיום חתימת העדים ויועילו להודיע כי טופס זה נעתק מטופס גוף השטר וחתימת העדי' עצמם אלו וחתימת העדי' שכתבו והגהנו היא ניכרת והרי הוא כאלו שטר הכתוב' הראשו' הוא עומד לפנינו בלי קיום ב"ד והבעל מוד' שחייב דקיים וגובין בו שהרי בעל מודה שזהו טופס הכתובה ושהעדי' הכתובים בטופס היו חתומים בה כתובות ידם בכתיבה עצמה ונ"ל שאם באים לפנינו ב' ב"ח בשני שטרות והמוקד' בלתי מקויים אלא שלוה מודה שכתבו ושעומד ליפרע אין ב"ח המאוחר ומקויים יוכל לטעון מזוייף הוא או אמנה ושיש קנוניא בין הלוה והב"ח דכל שמודה שכתבו הוי כמקויים וכדא' פ' ג"פ אמר תנו קיימיה לשטריה ואין צריך לומר לדעת ר"י ז"ל דכתב דלא אמרו קיום שטר' אלא לגבי בעל דבר שטוען ברי כמו לו' ומוכ' ונותן גופ' שמכחישין את השטר אבל מן היורשים אין צריך קיום ופשיט' דבנ"ד נמי דלא בעי קיום דאי לגבי יורשי' דמצו ב"ד לטעון מאי דטעין אבוהון לא בעי קיום כ"ש בב"ח המאוחר אלא אפי' לדעת המפרשי' שחולקי' על רבי' יצחק ז"ל והוכיחו מההיא דאמר תנו קיימיה לשטריה דאפילו מורשין לא גבי בשטר עד דמקי' ליה כמו שהבי' נ"י פרק גט פשוט וכמו שהוכיחו ג"כ בתוספות פ"ק דמציעה מהא דאמר שמואל יחזיר גבי נפל דשמעי' דבכל שטר אפילו לא נפל כשבא ליפרע בו מן היורשים או מן הלקוחות אעפ"י שאינם יכולים לטעון בברי מזוייף הוא אפ"ה אין מגבין לו חובו עד שיקיים את שטר' שאם אתה אומר כן למה יחזיר דכיון דנפל אתרע לי' ואיכא למיחש שמא מזוייף הוא ואם יחזיר אחר זמן כשיגבה מן היורשים או מן הלקוחות מי ידע דנפל וכו' וכמו שהביא בנמוקי יוסף פ"ק דמציע' אני אומר דדוק' התם בעי קיום דטענינן ליתמי מאי דהוה מצי למטען אבוהון וכן הלקוחות יטענו בשמא מאי דהוה מצי טעין בעל דבר בברי אבל הכא דאיתיה בעל דבר קמן והוא מודה שכתבו שאינו מזוייף ושלא פרע לו פשיטא דיורשין בתר הכי ולקוחות לא מצי טעון כלל ולקנוניא נמי לא חיישי' ואפי' הוה חיישי' לקנוניא בשבועה דליכא קנוניא סגי ועוד דדוקא התם שבא להוציא מחזקת היורשים או הלקוחות בעי קיום ומצו טעני טענת שמא להחזיק מה שהוא בידם או מה שאינו ביד בעל השט' אבל הכא בעל השטר מוקדם מוחזק שגבה כבר בהודא' בעל דבר הוי כמקויים

לכ"ע ולא מצו יורשים ולא לקוחות לטעון טענת שמא להוציא מידו עוד נ"ל בנ"ד שהוא שטר כתובה דליכא טענת קינוניא דהלכתא כנהרדעי דס"פ ג"פ דאמרי' כיון דתנן גבי ערב והקדש ידירנה הנאה תנן גבי לוקח כשמכר נכסיו וגירש אשתו דלא תנן לא תנן כדמפרש טעמייהו רב שרביא בשלמא מקדיש משום רווחא דהקדש ערב נמי מצוה הוא דעבד ולא מידי חסריה אלא לוקח מכדי מידע ידע דכל חד וחד איכא עליה כתובה אמאי נזיל ונזבין איהו הוא דאפסיד אנפשיה וכתב הרי"ף ז"ל וקיימא לן כותיהו ע"כ ובנ"ד דהוי ב"ח מאוחר לגבי כתוב' מוקדמ' הוה ליה למיחש שאחר שיגבה חובו יגרשנ' ותטרוף בכתובתה המוקדמת דלא חיישינן דלמא לא מצי לקיומיה ובהודאתו שכתב' תגבה ותטרוף ממנו דלא מצי לטעון מזוייף או טענה אחריתי דשמא כיון שהבעל מודה כדאמר' לעיל וא"כ איהו הוא דאפסיד אנפשיה כמי שקונה קרקע מאיש א' ואין אשתו מודה במכירה דאם תתאלמן או תתגרש תטרוף ממנו אם לא תמצא בני חרי.

וכבר כתבתי כי תופס כתובה זו הוי כגוף הכתובה עצמה ועדים החתומים בה מכתיבת דם אעפ"י שאינה ניכרת חתימתן מתוך הקיום מצד הדין מפני ההרחקה וגם שלא כתבו שהכירו החתימות אפ"ה חתימת אותן העדים שכתבו הגהנו זה התופס ומצאנו אותו מכוון וכו' הן ניכרות פה וכבר נעשה קיום ב"ד עליהם וההרחקה אינה פוסלת אלא לקיום ב"ד אבל להחזיק טופס זה ועדיו שהוגה והוטפס מתוך הכתוב' ראשונה מהני כי לא פסלו הריחוק אלא בקיום ב"ד והוי כגוף הכתובה ועדיה אלא שאין העדים מקויימים ודי מה שמודה הבעל שכתבה כדאמרן והגבה לה קצת כתובתה מה שנמצא בידו מקרקעות על שטר כתובה זו ואינם יכולים ב"ח אחרים לומר' מזוייף או כיוצא בזה כדפי' וכתב ה"ר ירוחם ז"ל נתיב כ"ו ח"ג מי שהוציא שטר על היתומים או שבא ליפרע שלא בפני לוח ואינו מקויים יש מי שכתב שלא נטעון בעבורם מזוייף כי הוא מילתא דלא שכיחא וכו' והתוס' כתבו טענינן להו מזוייף הוא עד שיקיימנו וכן בא ליפרע שלא בפני לוח וכן עיקר ע"כ ואפילו לדידהו היינו שלא בפני לוח אבל כשמודה לוח שכתבו ושחייב ליפרע לכ"ע לא מצו למטען כלל: עוד יש למצוא זכות לכתובה זו ממה שכתבו שבודקין בכתובות קרובותיה ומגבין לה ואפי' היתה במלוה ע"פ כבר כתב בעל מ"מ שסוב' הרמב"ם ז"ל דקודמת למלוה בשטר המאוחרת וכן דעת הרשב"א ז"ל ורבי' האי ז"ל בתשובה ואפילו למאן דסבר דאינה קודמת איפש' דהוי' כמלוה בשטר כיון שהוא ידוע שהיה לה שטר כתוב' וכ"ש הכא שלא נאבדה שהרי שלחו טופס שלה משלוניקי ולא נודע עתה לאשה זו מקומה איה ונניח שנאבדה הרי כתב הרמב"ם ז"ל פ' כ"ג אבד או נשרף אין כותבי וכו' דמשמע דאם הוא ידוע שלא מחלה ולא פרע דכותבין הרי אנן סהדי על אותה כתובה שהיה סך שלו מה שכתוב בה ושלא נפרעה ולא מחלה שהרי גבתה מבעלה והויא כאלו כתובה בפנינו כמו הש"ח שנאבד שכותבין אותו כשהוא ידוע שלא נמחל ולא נפרע וכמו שכתבתי במה שהשגתי על פסק חכם א' שהיה מבטל גביית כתובה זו והאל ית' יאיר עינינו במאור תורתו נאם המביט: שאלה ט יורנו מורנו אם יש התרה לנזירו' שמשון אשר קבלו בזה האופן וז"ל והדיר' הנה דמשק ולא במקום אחר בשום אופן בעול' זמן ט"ו שנה מהיום והלאה וכל הזמן הנז' אין לו כח ורשו' לדור חוץ מדמשק בשום סבה ובשום אופן בעולם אם לא יהיו ברשות ורצון אבי הכלה ואמנם בלי רשותו ורצונו אין לו להחתן הנז' כח ורשות לדור חוץ מדמשק בשום אופן ועילה בעולם

ואם ח"ו ידור חוץ מדמשק בתוך זמן הנז' בלי רשות אבי הכלה הנז' קבל עליו החתן דנא להיות נזיר שמשון בן מנוח בעל דלילה שעקר דלתות עזה בכל תנאיו ומשפטיו כראוי וכן אמ' החתן אם אדור חוץ מדמש' תוך הט"ו שנה הנז' בלי רשות חמי אני מקבל עלי נזירות שמשון בן מנוח בעל דלילה שעקר דלתות עזה ושנקרו פלשתים את עיניו ואפי' אם עשיתי מודעא או נדר שכל נדר שאדור יהא בטל עתה אני מבטל המודעא ואני מקבל ומקיים הנזירות בכל תנאיו וחומרותיו ע"פ היותר חכם שיהיה ויורה לי משפטי הנזירות עלי לקיימו מבלי שאוכל לומר נזירות בטעות היתה כי לא ידעתי משפטי נזירות שמשון מפני שאני מקבל בכל חומרותיו ובכל אשר יורו לי בו המורים על פי התורה: תשובה נזירות שמשון זה בכל תנאיו בהזכר' בן מנוח בעל דלילה וכו' אין לה שום התרה אליבא דכולי עלמא ואין להרהר אחריה כי קבלה זו צריך לקיימה ומקבלה עכ"פ ואם יעבור יתחייב בנזירות ההוא באין מתיר כדאי' במתני' פ"ק דנזיר וכן הסכמת הפוסקי' כולם וזה אינו צריך לפנים נאם הצעיר הדובר עד הלום למראה עיניו ישפוט ולמשמע אזניו יוכיח יוסף בן לא"א אברהם בן צאיח נב"ח אח"כ בא עדות מדמשק זה נוסחו במותב תלתא כחדא הוינא כי אתו קדמנא הגביר ונעלה כר' כלב פינטו יצו והנבון ונעלה כ"ר גדליה צמח יצ"ו והמעולה כ"ר עמרם גרשון יצ"ו והעידו בתורת עדות נאמנה איך היו נמצאי' בשעה שקדש הר' יוסף מחסין יצ"ו את רבקה בת הנבון הר' משה נ' מאור יצ"ו ובשעה שקראו שטר הכתובה בעת השבע ברכות והם חתמו בשטר הכתובה וראו איך החתן ר' יוסף הנז' נטל קנין סודר מיד סופר הקהלות יצ"ו ונשבע בידו לגמור ולקיים כל הכתוב בשטר הכתובה הנז' והוא הודה לקיים הכל האמנם נדר נזירות שמשון לא שמעו מפי החתן כלל והוא החתן לא הוציא מפיו נדר נזירו' שמשון כלל ולא בטא בשפתיו שום נזירות כלל וכן סופר הקהלות החכם הר' משה ברור יצ"ו העיד בתור' עדות הנז' נטל מיד החתן הנז' הקנין והשבע' אבל לא הוציא החתן הנז' נדר ונזירות שמשון מפיו כלל וכן החתן הנזכר אמר שמעולם לא בטא בשפתיו שום נדר נזירות שמשון כלל מפיו רק שחתם בכתובה בחתימת ידו כמנהג החתנים ועדי הכתובה הנז' אמרו שסמכו על הודאת החתן הנז' בחתימת ידו ועל כן חתמו גם הם ולהיות כל זה אמת ששמענו מפי העדים הנז' ומפי סופר הקהלות הנז' חתמנו שמותינו פה יום ב' ג' ניסן הש"כה פה דמשק והכל שריר וקים: משה ברוך יעקב שאלבאדיאל אברהם נ' חיים עוד טופס אחר לדרשת היקר כ"ר יוסף מחסאן אשר בקש ממנו לשים על ספר קשט אמרי אמת ענין הנזירו' שמשון הכתוב עליו בשטר השידוכין כששד' את רבקה אשתו ואנחנו עדים החתומי' מטה אחר החומר' אשר גזר הב"ד להציל נפשנו כתבנו תוכן הדברי' כהוייתן להיות נקיי' מה' ומישר' והענין איך בי"ו לחדש אדר שנת השכ"ג ליציר' בא ר' יוסף הנז' ונקר' לפניו טופס השידוכין עם כל תנאיו וחומרותיו וחמר הנזירו' ושמע כר' יוסף הכל ואמר קבלתי כל הכתוב עלי ונטל קנין ושבועה חמורה כהוגן לקיים כל הכתוב ועל זה נסמכנו וחתמנו שמותינו בטופס השידוכי' הנז' האמנם לבטא בשפתיו ל' הנדר כמו שהיה כתוב בשט' השידוכין לא בטא אותו ולא הוציאו בפיו בפנינו וכו' מה שידענו בענין זה מכח החומר' הנז' ומעשה שהיה כך היה ומה שידענו בת"ע אמת כתבנו וחתמנו שמותינו פה בחדש ניסן שנת השכ"ז ליציר' פה דמשק וכו' משה ברור יהוד' צהלון טופס השידוכין אש' בפנקס הסופר בס"ט ובשעת ברכה וכו' בי"ו אדר שני השכ"ג שדך הבחור

הר' יוסף בן הר' אברהם מחסאן את הנערה רבקה בת הר' משה ן' מאור יצ"ו על אלו התנאים וכו' והדירה הנה דמשק זמן ט"ו שנה בע"ה ולא יוכל לדור חוץ ממנה בשום אופן כל הזמן הנז' אם לא יהיה ברשות אביה ואם ידור קבל עליו להיות נזיר שמשון בכל תנאיו ובכל חומרותיו ועוד קבל עליו כל התנאי' וכו' וכל התנאי' הנז' הללו קיימו וקבלו עליהם המשדך והמשודכת ואביה כתנאי בני גד כו' ובכל חזוקי סופר ב"ד ובכל חזוק ותוקף אשר יסדר ויתקן כל רב ודיין לקיום הנזירות וחזוק התנאים כולם וחומר שטר זה כחומר כל שטרי קניינין ונזירות שמשון ותנאים דנהיגי וכו' והכל בקנין ושבע' שנשבעו שלשת' כו' משה ברור: מנשה פיג"ו: יהודה צהלין טופס נגד אלו אנו עדים חותמי מטה היינו מצויים בעת שקדש ה"ר יוסף מאחסאן ליעלת חן בתולתא רבקה בת המעולה וכו' ובעת קריאת הכתובה וכשהגיע הקורא לונשבע חתנא דנא וכו' בא החכם ה"ר משה ברור אצל החתן ה"ר יוסף הנז' לקרות לו כל התנאים הכתובים בכתובה הנז' כדי להשביעו עליהם כדת משה וישראל ואז אמר לו ה"ר משה הנז' אבי המקודשת הנז' תקרא לו, ג"כ הנזירות שקבל בשעת השידוכין על אודות הדירה שגם הוא כתוב שנית פה בכתובה ובפנינו עדים ח"מ עשה כן החכם הנז' ובכלל דבריו הזכיר ענין הנזירות וכן אמר החכם הנז' משה לחתן ה"ר יוסף הנז' ובענין הדירה כבר ידעת הנזירות שקבלת בשעת השידוכין גם עתה מלבד השבועה אתה חוזר ומקבל עליך נזירות כמו שקבלתו אז וכמו שהוא כתוב בשטר השידוכין ועל הכל הודה החתן ה"ר יוסף הנז' ואמר הין ולראיה וזכות חתמנו שמותינו פה ג' לניסן השכ"ו מנשה פיגו.

שלמה יעבץ עוד טופס עדות הן אמת ימצא חתימת ידי בפנקס הסופר על אודות השידוכין של ה"ר יוסף מוחסאן עם אילת אהבים ויעלת חן רבקה בת הנעלה ה"ר משה ן' מאור שנכתבו לפום ריהטא דרך קצרה בהשעתא שנגמרו השידוכין הנז' לקיים הדבר ולמזכרת התנאים שהתנו ביניהם כדי לכותבו אח"כ באריכות כדרך הסופרים ואח"כ בא ה"ר משה הנז' וביד' נסחא סדורה ע"פ החכם כה"ר יוסף ציאח נר"ו ועל פי אותה הנוסחא קבל המקבל ה"ר יוסף מוחסא הנזירות כמו שסדרו החכם השלם הנז' נר"ו אות באות תיבה בתיבה כתבתי הצעיר החתום מטה ובפני החכם ה"ר משה ברור ואז נכתב בארוכה כל מה שעבר בפנינו וחתמנו ומשם הועתק ונכתב בכתובה כמו שהיה שם כתוב ואני על משמרתי אעמוד' משמרת הקודש באהבת האמת במה שהי' וסהדי במרומי' והמעבי' האמת ומשליכה ארצה יגלו שמים עונו ושלם על הפטורי' מעיד אני על כל הכתוב בתור' עדות נאמנ' נבהל להוזה מר ונאנח מנש' פיג"ו: עוד העיד החכם כמה"ר יוסף נר"ו שראה הוא השטר חתום מה"ר משה ברור ומנשה פיג"ו בקבלת הנזירות בכל תנאיו כמו שסדרו הוא כן כתבוהו בשטר וחתמוהו: תשובה תשובת החכם השלם על שאלת הנזירות היא שרירא וקיימת אם נתקבל הנזירות כמו שכתוב בשאלה אבל אם לא קבל בפ"י ולא בטא בשפתיו הנזירות אינו חל כלל ולדעת אם קבלו בפ"י אם לאו נראה שיש איזו הכחשה בעדיות הכתובות למעלה כי בעדות העדים החתומים בכתובה כתוב כי לא בטא בשפתיו החתן שום דבר של נזירות אלא שנטל קנין ושבעה לקיים כל מה שכתוב בכתובה וחתם גם בעדות ה"ר משה ברור ור' יהודה צהלון העידו וחתמו כי לא הוציא ולא בטא בשפתיו שום דבר של נזירות בשעת השידוכין אלא שנקרא לפניו חומר התנאי' וחומר הנזירות ושמע ה"ר יוסף החתן הכל ואמר קבלתי כל הכתוב לעיל

עלי ונטל קנין ושבועה חמורה לקיום כל הכתוב: ובעדויות שנר' שהם מכחישים לאלו כתוב כי אבי המקודשת אמר לסופר תקרא לו ג"כ הנזירות שקבל בשעת הקידושין על אודות הדירה שגם הוא כתוב שנית בכתובה ושעשה כן הסופר והזכיר ענין הנזירות ואמר לחתן כבר ידעת הנזירות שקבלת בשעת השידוכין וגם עתה מלבד השבועה אתה חוזר ומקבל עליך נזירות כמו שקבלתו אז וכמו שהוא כתוב בשטר השידוכין כי הוא הוא עצמו שכתבתי פה בכתובה אות באות כמו שהוא כתוב בשטר ועל הכל הודה החתן ואמר הן זהו עדות מנשה פיגו ושלמה יעבץ ובחתימה אחרת חתם רבי מנשה הנזכר שאחר שנגמרו השידוכין ונכתבו השידוכין בפנקס דרך קצרה כדי לכותבו בארוכה כדרך הסופרים בא ר' משה הנז' ובידו נוסחא סדורה ע"פ החכם כמה"ר יוסף נר"ו ושעל פי אותה הנוסחא קבל המקבל החתן הנזירות כמו שסדרו החכם הנזכר אות באות תיבה בתיבה בפניו ובפני החכם הסופר כמה"ר משה ברור ונכתב בארוכה ומשם הועתק בכתובה כמו שהיה כתוב שם: הנה שבעדויות הראשונים כתו' שלא הוציא החתן מפיו שום נזירות כלל ובשניים כתוב בשם ב' עדים שהזכירו לו הנזירות שבשעת השידוכין ושעתה היה חוזר ומקבלו כמו שקבלו אז וא' מהם העיד בעדות האחר שהביא רבי משה אבי הכלה נוסחא סדורה וכו' ושקבל החתן הנזירות כמו שסדרו החכם אות באות וכו' בפנינו ובפני הסופר ונכתב ומשם נעתק בכתובה אות באות ולכאורה נראה עדות זה סותר ומכחיש את עדות העדים החתומים שהעידו שלא הוזכר שום נזירות אלא שבועה על כל מה שכתוב בכתובה ואלו הב' העידו שהוזכרו הנזירות שהיה מקבלו עתה כמו אז וכן על שעת השידוכין העידו הסופר ור' יהודה צהלון שלא הזכיר החתן נזירות אלא שבועה ור' מנשה מעיד שקבל אז החתן הנזירות' כמו שסדרו החכם אות באות:.

וכדי לכוין את העדויות' שלא יכחישו אלו לאלו במה שעבר לפני' בשעה א' ושלא ידברו א' מהם כזב ואל ימצא בפיהם לשון תרמית בגוף העדות איפשר לפרש כי מה שהעידו הראשונים בכתובה שלא הוזכר ענין נזירות הוא מפי החתן כמו שדייקו הם בעדותם על חתימת הכתובה וכתבו שלא בטא החתן שום דבר של נזירות אלא שנטל קנין ושבועה ולא אמרו שלא הזכיר הסופר ה"ר משה שום נזירות כנרא' שהסופר' הזכיר הנזירות' כמו שהעידו ר' משה ור' שלמה שהזכיר הסופר ואמר לחתן כבר ידעת הנזירות שקבלת וכו' וגם עתה אתה חוזר ומקבל עליך נזירות וכו' ושעל הכל הודה החתן ואמר הן הנה שהעדים הראשונים' העידו על שהחתן לא הזכיר ואלו על הסופר שהזכיר ואין ביניהם הכחשה בגוף העדות אלא שהכחידו הראשונים תחת לשונם מה שהזכיר הסופר וכתבו מה שלא הזכיר החתן והשניים הזכירו מה שאמר הסופר בפ' שהיה מקבל הנזירות כמו שקבל קודם וכן בעדות השידוכין כתבו ה"ר משה ור' יהודה שלא הזכיר החתן שום נזירות אלא שנקרא לפניו ונטל קנין וכו' מנשה העיד בכתב ידו כי אחר זה הביא אבי הכלה נוסח' הנזירות' סדורה מפי החכם ושקבל' החתן כמו שסדר' החכם אות באות בפניו ובפני ה"ר משה הסופר' ומפני שהעדו' של הסופר מכחש' ליה אפשר לומר כי מה שכתב שקבל נוסחא נזירות הסדורה מפי החכם שנקראת לפניו כולה אות באות ואמר החתן שהיה מקבלה אבל לא הוציא נזירות בפיו אבל קרוב אצלי כי מה שהעיד ה"ר משה ברור הסופר וחברו שלא הזכיר החתן שום נזירות בשידוכין הוא הוא כשקראו לפניו טופס השידוכין הכתוב למעלה אבל אחר כשהביאו נוסחת סדר הנזירות מפי החכם נר"ו

נר' שקבל החתן ובט' בשפתיו בכל מה שהיה כתו' בה וכמו שכתוב בעדות זה שקבל' החתן אות באות תיבה בתיב' בפניו ובפני הסופר בלשון קבלת תיבה בתיבה נר' בפ' שהיה מוציא ומבט' בשפתיו מ"ש ה"ר משה הסופ' שלא בטא לא היה על שטר נוסח זה אלא על הטופס הכתוב למעלה וכן החכם שהעיד שראה אותו השטר מנוסח הנזירו' כמו שהוא כתוב למעלה בשאלה שהיו חתומים בו ה"ר משה ברור וה"ר מנשה ושהוא הנוסח הכתוב בכתובה וא"כ אם יודה עתה ה"ר משה הסופר שהוציא בשפתיו החתן בשטר נוסח הנזירות כמו שמעיד עליו ר' מנשה אינו מכחיש מה שמעיד כי בטופס השידוכין לא הזכיר החתן הנזירות כי אז לא הזכירו אלא בקצרה עד שאח"כ הביאו נוסחת סדר הנזירות מפי החכם נר"ו וקבלו החתן בפיו אות באות תיבה בתיב' כמו שהעיד ר' מנש' על עצמו ועל ה"ר משה ברור שקבל תיבה בתיב' שמשמעו' לשון זה הוא שהוציאו בשפתיו קודם ושאח"כ נכתב בארוכ' כל מה שעבר בפניהם שנר' שאח' שקבלו בפיו נכתב ואם יכחיש גם בזה ה"ר משה הסופר ויאמ' שכשהביאו הנוסח שקראוהו בפני החתן תיבה בתיב' ושקבל החתן כלומר שאמר אני מקבל כל מה שכתוב כאן אבל לא הוצי' בשפתיו תשאר עתה הכחשה בינו לבין ר' מנש' שזה אומ' שהוציא בשפתיו כפי הנשמע מדבריו וזה או' שקבל על כל מה שהיה כתוב שם ולא הוציאו בשפתיו ואני אומר שאפי' שלא הוציאו בשפתיו בנ"ד נראה שחל הנזירות כיון שאמרו לו אתה מקבל עליך נזירות כמו שקבלתו אז וכמו שהוא כתוב בשטר השידוכין ואמר הוא הן כדאמרן אמר הריני נזיר ואתה ואמר אמן הוי נזיר כדמשמע ממתני' דהריני נזיר ואת וכו' פ' מי שאמר ואמר הן נמי כתב הרמב"ם ז"ל פ"ב דנדרים דהוי כעניית אמן וכ"ת היינו משום דהוא קבל הנזירות לעצמו ואמר לאחר שיהיה ג"כ נזיר וכיון שענה אמן או הן היינו כמו הא' שקבל הנזירות אבל בנ"ד שזה שאמר אתה מקבל עליך נזירות הוא לא קבל שום דבר אעפ"י שאמר אמן או הן אינו קבלת נזירו' לא היא שכיון שאמר בפ' אתה מקבל עליך נזירו' ואמ' הן הוי קבלה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ריש פ"ב דנדרים אמר הנודר מפי עצמו או שהדירו חברו ואמר אמן או דבר שענינו כעני' אמן שהוא קבל' דבר' והכא נמי הוי קבלת הדבר' שאמר אתה מקבל עליך נזירות ואמר הן ובפ"ה נמי כתב הרי פירות אלו אסורים עליך או הרי אתה אסור בהניי' פלו' אינו כלום אלא א"כ ענה אמן דמשמע עניית אמן או הן הוי קבלה למה שאמרו לו דאע"ג דהכא אמר הרי פירות או הרי אתה אסור ולשון הרי משמע לשון קבלה מעכשו ולהב' כדמשמע בגיטין גבי גט שאמר הרי הוא כחרס הכא נמי אמר בפ' אתה מקבל עליך נזירות ואומר הן דהוי כהרי ועדיף מיניה דהתם אם לא אמר הרי אלא פירות אלו אסורים עליך היה אפשר לומר שלא היתה קבלת דברים אפי' אמר אמן או הן אבל בנ"ד שאומר בפ' אתה מקבל עליך נזירות וכו' ואו' הן הוה ליה כאלו קבל הוא בפיו הנזירות אלא שיש לספק עדיין מפני שלא הזכיר נזירות שמשון דאפי' הנודר מפי עצמו צריך לפרש ולומר נזירות שמשון וכו' וכ"ש כשהוא מקבל מפי אחרים כי הכא ואפ"ה נראה לי שכיון שאמר לו אתה מקבל עליך נזירות כמו שקבלתו אז וכמו שהו' כתוב בשטר השידוכין ואמר הוא הן הוי כמי שאמר לו אתה מקבל עליך נזירות שמשון עם כל תנאיו כמו שכתוב בשטר השידוכין שהוא הכתוב בכתוב' כמו שכתוב למעלה בלשון השאל' דלא גרע ממי שאמר אהא כשנזיר עובר לפניו או ממי שאמר הריני נזיר ואתה ואמר הן דהוי נזיר וה"ה נמי

אם עבר נזיר שמשון לפניו ואמר אהא או אמר הריני נזיר שמשון וכו' ואתה ואמר הן שיהיה נזיר שמשון אעפ"י שלא הזכיר הוא נזירות שמשון כלל אלא שאמר הן דכמו שצריך להזכיר נזירות שמשון כתנאיו כן צריך להזכיר לשון נזירות בנזיר סתם ואפ"ה אם אמר אהא הוי נזיר וכן בנזירות שמשון דמה לי נזירות סתם או נזירות שמשון אדרבה נזירות שמשון קל טפי שמותר להטמא למתים כשמשון דחומרא שאינו בשאלה לא שייכא בקבל' הנזירות וכי היכי דמהני אהא או ואתה ואמר הן בנזיר סתם מהני הנזירות שמשון בדאמר הן וכן לענין אם נדר חברו בנזיר ואמר פי כפיו ביין או שערי כשערו וילי הוי נזיר כמוהו נזיר סתם או נזיר שמשון והרי כתב הרמב"ם ז"ל פ"א אין אסור בנזירות עד שיוציא בשפתיו דבר ומשמע אצל כל העם כענין שבלבו אלא כיון שגמר בלבו והוציא בשפתיו דברים שענינו נזיר אעפ"י שהן ענינות רחוקו' ואעפ"י שאין במשמעו לשון נזירו' ה"ה נזיר כיצד הרי שהי' נזיר עובר לפניו ואמר אהיה וכו' ובנ"ד הוא ענין קרוב יותר שאמר אתה מקבל נזירות כמו שקבלת או כמו שהוא כתו' בשטר השידוכין ואמר הן ובשטר השידוכין כתוב נזירות שמשון בכל תנאיו והוא מבין כשאומר הן שכתוב שם נזיר שמשון בכל תנאיו וכן מקבלו כמו שמבין כשאומר ואתה ואומר הן שהוא שיהיה נזיר כמוהו אעפ"י שלא פי' כך בשפתיו וכן שאמר בנ"ד כמו שקבלת אז שנראה שאז קבלו בפ"י כמו שכתוב בשטר השידוכין הנז' וכך אמר החתן אם אדור חוץ מדמשק תוך ט"ו שנה בלי רשות חמי' אני מקבל עלי' נזירות שמשון ב"מ ב"ד וכו' וחוזר עתה בשעת כניסתו לחופה לקבלו כמו שקבלו וגם כי אז לא היה בביטוי שפתיים כבר פי' עתה שהיה מקבל כמו שהוא כתו' שם כי גם שכאן בכתובה היה כתוב גם כן כמו שם מפני שהועתק בכתובה מן הלשון הכתוב שם הזכיר עתה כמו שכתוב שם בשטר השידוכין וא"כ בקבלת זה שאמר הן על דברי הסופר חל עליו נזירות שמשון אם ח"ו יעבור והרי יש שני עדים רבי מנשה ור' שלמה שאמר הן על דברי הסופר ואין הסופר יכול להכחישם דאין עד א' כלום במקו' שנים כ"ש שהשנים מעידים עליו שאמ' כך ואינו יכול להכחיש' וכן השנים מעידים על החתן שאמר הן על דברי הסופ' ואינו יכול להכחישם וגם אינו יכול לו' שלא גמר בלבו הנזירו' שהרי הוא נדר אותו לדע' אחרי' והו' דעת חמיו בלי שיוכל לו' טעות הי' ובלי מודע' וכמו שכתו' כל זה באורך בשט' השידוכין ובכתוב' כמו שכתוב למעלה בלשון השאלה ועוד שאין יכול לומר לא גמרת בלבי אם אמר בפ"י נ"ש בכל תנאיו דדוק' בחרם או בקרבן יכול לו' לא נתכוונתי אלא לחרמו של ים או לקרבן מלכים אפי' שמשמען לכל העם איסור כמו שכתב הרמ"ם ז"ל פ"ב דה"ל נדרי' אבל כשאמ' נזיר שמשון בכל תנאיו אינו יכול לומר שנתכוון לאחר וכמו שכתב הרמב"ם פ"ג ואעפ"י שאפשר שנעשו מעשים אלו לאיש אחר עוד אני אומר כי מזמן שטר השידוכין חל עליו הנזירות אם יעבור ח"ו שהרי ר' מנשה אז מעיד כי בפניו ובפני הסופר החתו' עמו קבל המקבל החתן הנזירות תיבה בתיבה שמשמעות לשון זה הוא שהוצי' הכל ובטא בשפתיו והסופר שהיה חתום בו בעדות החכם נר"ו ככתוב למעלה וגם הסופר אינו מכחיש שהיה חתום בו כפי הנשמע ושם כתוב בפ"י וכך אמר החתן אם אדור תוך ט"ו שנים חוץ מדמשק כו' אני מקבל עלי' נזירו' שמשון ב"מ ב"ד לא יהיה נאמן עתה הסופר שחתימתו נכרת בכל העולם לומר שלא קבלו במבטא שפתיים כמו שכתו' וכך אמר וכו' כי הוא מכחיש מה שכתוב בשטר שהוא חתום בו ואינו חוזר

ומגיד לומר שקבל החתן מה שהיה כתוב בשטר ולא הוציאו בשפתיו וגם הוא מכחיש את חברו העד השני החתן עמו שאו' שבפי' הוציא בשפתיו דבשלמא בכתוב' כבר העידו שלא הוציא בשפתיו החתן אלא הסופר אמר והחתן אמר הן מפני שסמכו על מה שנכתב בשטר השידוכין אבל כשנעשה שטר השידוכין ונחתם וכתוב בו וכך אמר אם אדור וכו' אני מקבל עלי וכו' אין א' מהחתומים יכול לחזור ולהגיד שלא אמר בפיו אלא שקבל כל מה שהיה כתוב שם והעד הא' ר' מנשה הוא או' בפ' שאמר החתן בפ' תיבה בתיבה ואין הסופר יכול להכחישו כמו שכתבתי ואינו זה דבר שהעדי' מצויי' לטעות שיכולי' העדי' לברר דבריהם כמו שכתב הר"ן ז"ל תשוב' מ' כיון שאומר בפ' כאן וכך אמר אם אדור וכו' ולא יטעה הסופר ויאמר חשבתי כי בקבלה לבד שאמר החתן אני מודה בכל מה שכתוב וכך היה מספיק כי ע"ה לא יטעה בזה כ"ש סופר חכם ומומח' מכמה שנים ולא יצא דבר בלתי מתוקן מתחת ידו בכל אלו השנים ולכן חל הנזירות בכל תנאיו מאז אם יעבור ח"ו עוד.

שקבל עליו הנזירות הנז' בכל חומרותיו ע"פ היותר חכם שיורה וכו' ובמשמעות לשון זה יש כי יתנהג ע"פ המחמירים בנזירות ולא ע"פ מי שיקל לו אם היה מן האפשר שיורה שום חכם היתר מה שא"א וזה נכלל בכלל מה שקבל עליו עתה כמו שכתוב בשטר וגם זה כתוב בשטר: עוד נ"ל כי גם שלא היה הנזירות חל מה שאינו כן כמו שכתבתי היה חייב בנזירות שמשון אם היה עובר על התנאי של הדירה מצד מה שהשביעו אותו אחר קריאת הכתובה לגמור ולקיים כל מה שכתוב בכתוב' ובכתובה היה כתוב ענין הנזירות וא"כ כשהי' עובר על התנאי מלבד שהיה עובר על השבועה היה חייב להנהיג נזירות שמשון שקבל עליו בשבועה לקיים כל מה שכתוב בכתובה ובכתו' כתוב שיהיה נזיר שמשון בכל תנאיו אם יעבור על אותו התנאי.

ואף בלי שבועה אלא שהיה אומר שיקיי' כל מה שכתוב בכתוב' ובכתובה כתוב שיהא נזיר שמשון אם יעבור על התנאי של הדירה היה חייב לקיים הנזירות אם היה עובר על התנאי הנז' ובין בשבועה בין שלא בשבוע' הוי כמי שאמ' אהיה נזיר שמשון כו' אם אדור חוץ מדמשק כיון שאמ' אני מקבל כל מה שכתוב כאן או אמרו לו אתה מקבל כל מה שכתוב כאן ואמר הן וכמו שכתבנו למעלה דדוקא אם כתב או כתוב בכתב אני מקבל נזירות וכו' וחתם תחתיו ולא הוציא שום דבר מפיו לא הוי כלל היינו כשחתם דרך הודאה או שהודה שהוא מקבל מה שכתוב ולא קבלו בפ' אבל אם אומ' בפיו אני מקבל כל מה שכתוב כאן נראה דחל כמו שכתבתי וגם כי איני מיראי הוראה בענין נזירות שמשון ואני מחפש להקל בנדון זה לא מצאתי שום קולא וחייב החתן לקיים כל מה שקבל עליו דלהיות ירא וחרד על דבר הנזירות ובשבועה ויהיה זיווגו שלם ונאה ויזכה לבני' בע"ה אחר כל זה בא לי מעש' ב"ד מב"ד דמשק שקבלו עדות כ"ר משה אלפראנגי' ור' מנשה פיג"ו כשהביא הר' משה ה' מאור בשעת השידוכין נדר הנזירות שסדר החכם שאמר לו הסופר ה"ר משה ברור לר' יוסף החתן קבלת הנזירות תיבה בתיבה והחתן היה מוציא ומבטא בשפתיו כל מה שהיו אומרי' לו באופן שבפניה' ובפני ה"ר משה ברור קבל החתן מפיו נזירות שמשון ב"מ ב"ד שעקר ד"ע אם ידור חוץ לדמשק תוך ט"ו שנה.

י שאלה יורנו רבינו מה דין שטר אשר נוסחו כך בפנינו עדים ח"מ קבל עליו ראובן בן יעקב בקנין שלם ונתן רשות לשמעון לעשות כל מה שירצ' בגט שכתב לאשתו פלו' באופן שכל מה שיעש' ויגמר בגט הנזכ' על יד שמעון הנזכ' כאלו הוא בעצמו עשאו ושמעון הנז' מנה לאברהם להוליך הגט לפלוני' הנז' ומסר לו הגט הנז' וכך אמר לו הולך גט זה לפלוני' הנזכר ותמסרהו לה ע"מ שאם לא יבא בעל' ראובן מהיום לג' שנים רצופו' יהיה גט מעכשיו ומגורשת ממנו ומותר' לכל אדם ואם יבא בתוך השלש שנים הנז' ויתראה לפני אשתו לא יהיה גט ושמעון הנז' נתן רשות לשליח אברהם לעשות שליח אחר ושליח שליח עד ק' שלוחים וכו': תשובה אם הבעל צוה לסופר ולעדים לכתוב ולחתום הגט בלי שום תנאי ונתן רשות לשמעון לעשות כל מה שירצה בגט שכתב לאשתו נראה שעשאו שליח להולכת הגט אעפ"י שלא אמר בפ' הולך גט זה או תן גט זה לאשתי שהרי אחר כתיבה וחתימה אינו צריך כי אם נתינה ועל זה הוא שהרש' אותו דלא גרע לשון זה משאם אמר לשנים או לג' שלחה שבקוה תרכוה דתניא התם פ' התקבל הרי אלו יכתבו ויתנו לה ה"נ כיון שאמר שיעשה כל מה שירצה בגט שכתב לאשתו הרי משמעו' זה הוא שיתננה לידה ויהיה שליח ועדיף נמי מהני לשני כיון שהזכיר הגט בפ' שיעשה בגט כל מה שירצה הוי כגרשו' דתנן הרי אלו יכתבו ויתנו לה ומשמע דבלישנא גרשוה לא בעי ותנו לה ומהני לכתיבה ונתינה שהרי הוא כאו' גרשו את אשתי דהוי כתיבה ונתינה בכלל והכא בנדון זה אחר שהגט יהיה כתוב לא נשאר דבר אחר כי אם הנתינ' ומהני האי לישנא כדאמ' ואפי' לא צוה על כתיב' הגט בפ' אלא אמר לשלש' כל מה שתרצו לעשו' בכתיב' גט לאשתי יהיה עשוי נראה דמהני לכתוב ולתת דלא גרע מגרשו' כ"ש בנדון זה שהי' מדב' קוד' על עסקי שליחות דאפי' היה נותנו לו בשתיקה הוה שליח וא"כ אם צוה שיתנוהו לו ויעשה בו כל מה שירצה פשיטא דהוי שליח ואחר שהוא שליח לתת הגט יכול למנות שליח אחר אף כשלא נאנס כיון שאמר עוד שכל מה שיעשה ויגמר בגט הנזכר על יד שמעון הנז' כאלו הוא בעצמו עשאו וכמו שהוא היה יכול למנות שליח בלי אונס כן זה שמעון יכול למנות שליח בלי אונס פירש שכל מה שייגמר על יד שמעון שיהיה כאלו הוא בעצמו עשאו והוי כאלו פי' לו שיוכל למנות שליח אחר וכן מועיל לשון זה שאמר שכל מה שיעשה ויגמר בגט הנז' ע"י שמעון כאלו הוא בעצמו עשאו שיכול למנות השליח ולומר לו שיתן אותו לה על תנאי אם לא יבוא שהרי הרשה אותו לכל מה שהיה יכול לעשות הוא לחלוטין או לזמן: ועוד, אני אומר שאפי' היה ממנה אותו שליח לתת גט לאשתו סתם והוא נתנו לה על תנאי זמן שתהיה מגורש' כשיגיע הזמן שהרי מיעט בשליחותו שנתן לו רשות לגרשה לחלוטין וגרשה הוא לזמן ודמי להא דתניא בתוספ' ומייתי לה הרמב"ם ז"ל פ"ט תנהו לה ביום פלו' ונתנו לה תוך הזמן אינו גט אל תתנהו לה אלא ביום פלו' ונתנו לה בין מלפניו בין מלאחריו אינו גט וכו' דמשמע דתנהו לה ביום פלו' ונתנו לה אחר הזמן כשר כיון שהאריך וכן הגירושין דאע"ג דחייב במזונותיה כל שלא גרשה והוי חובה הרי בידו לחזור לגרשה מיד ולהפטר ממזונות וה"נ אם היה דעתו שיגרשנה מיד והוא גרש לזמן הרי בידו לחזור לגרשה עוד ולבטל התנאי כ"ש שאחר שאמ' שכל מה שיעשה ויגמר ע"י הגט הנז' שיהיה כאלו הוא בעצמו עשאו שיכול לתת אותו לה לחלוטין או לזמן כמו שהיה יכול הוא וכדפרישי' שזה שאמר שכל מה שייגמר על יד שמעון לא הוי דוקא על

ידו שהוא עשאו שליח והוי נמי כמו שנעשה על ידו ממש ועוד שאמר כאלו הוא בעצמו עשאו והרי מנה אותו שיהיה רשותו לכל דבר למנו' שליח ולהתנות תנאי כמו שירצה וכמו שכתבתי לעיל: יא שאלה סירכא נמצאת בצלעות והסירכא היה בצלע החמישית ובבשר שבצלע החמישית לשישי' וגם בצלע הששית והבודק אמ' שהיה סרוכה לאוני במקום רבתייהו וכשרה ועל זה נפלאתי הפלא ופלא איך ולמה הכשיר סירכא זו שהסירכא שהיה בין חמישית לששית וגם בששית כזו הרי המקום ההוא קרוב לאמצע חלל הבהמה הוא ולא נקרא מצר החזה ואחד מהמורים עלה בדעתו להכשיר כי אמר עד אחד נאמן באיסורין והבודק שהתיר התיר ורע עלי המעשה שנסתי בעוז מתני לברר הדבר בחוש הראו' והמוחש מופת גדול וקרעתי טרפש הכבד מבהמה אחרת לראות חתוכי דאוני עד אי זה מקום מגיע ואחר הבדיקה היטב בקבוץ רב מצאנו וראינו שכנגד האונות אינם מחזיקים כי אם עד ארבע צלעות בלבד, ונפל המחלוקת באופן בדיקה זה איך תהיה כי יש מי שאמר שבדיקה זו היא בהיות הבהמה רבוצה ומוטלת בקרקע ולא תלויה שבהיותה תלויה גוף הבהמ' מכביד והאונו' כולם אז מעט מקבץ את המרובה ונ"ל הבדיק' הראויה בדבר הזה והנסיון האמיתי הוא בהיו' הבהמ' תלויה שאז הבשר שבין הצלעו' מתפשט כמו שהוא חי וכשהוא מוטל ארצה הבשר מתקבץ ומתכווץ בבשר המת ושיעור חז"ל הוא בחיים ועכ"ז להפיק רצון קצת בדקתי ג"כ בהיות הבהמה ארצה ומצאתי שלא היו מחזיקים מקום האונו' כולם במקום הרחב שבהם כי אם עד הצלע החמישי' האמנ' במקום שמתחיל חתוך האונו' מהאומ' ראיתי שאינה מחזיקים כי אם עד ארבע': וא"כ אפי' שהבדיקה תהא ארצה כבר יצא הסירכא בבשר שבין חמישי' לששית וטרפה: שוב חזר לטעון שהבדיקה והנסיון לשער כמו שהבהמ' בחי' שאז האונו' הם נפוחו' ומחזיקי' מקום רב ובשמעי הדבר הרע הזה אמרתי א"כ לפי דבריך ראית שהסירכא לא היתה נגד חתוכי האוני כי אם חוץ מהם ובהשערתך זו מחי למת כאשר אמרת הכשרת ואמרת שהסירכא היא נגד האונו' והתר' את האסור ועל זה קראתי בכל לב ואין עונה ואין דורש ואין מבקש.

ועל זה באתי בשאלתי זאת לפני כ"ת יודיעני סברתו על נכון בדב' הזה אף שהמוחש ראיה גדול' ודין חזקה אין מועיל בדבר הזה ומלבד החוש יש קבלה בידינו בכל המדינו' שלוניקי וכדומ' שאין מכשירין כי אה הצלע הרביעי' ולא הרביעית בכלל ועל כל זה אראה סברתך הנכונה ודעתך הזך לפני אלהים ואנשי' ושלום מאת המזומן למאמרך: הצעיר משה ברוך.

תשובה החכם השלם ה"ר משה נר"ו ראיתי שאלתך על אות' ריאה שנמצא' סרוכ' בבש' שבין צלע חמישי' לשישי' אם יקרא זה מיצ' החזה וחפשתי בספרי' ולא מצאתי שיפרשו עד היכן מגיע מיצר החז' אלא מה שהו' נגד האונו' נקרא מיצ' החזה ולפעמים יפול ספק בסוף האונו' הג' מימין או הב' משמאל אם דבק הסרכא בבש' שבין הצלעו' היא ממש נגד האונה או היא נוטה לצד מעלה נגד האומ' כי אם היא נגד האומה אינו מקום רביתא האונא ולא מקום גדילתה שהרי אינה שוכבת האונה על מקום הסרכא שהוא למעלה נגד האומ' והוא רוחב החזה וכן הביא בסוף י"ד סי' ל"ט שכתב הרא"ש ז"ל שאם מגב האונות נסרך לדופן חוץ למיצר החזה טרפה שאין הדופן סותמת' שנראה שנסרך נגד האומה ולכן אין הדופן סותמת' שאין האונה שוכבת עליה ומה שהביא בשם בעל העיטור

וסרכא עולה מן האונא לדופן שבצד האומה כשרה איפשר שר"ל שבצד האומה כלו' בין האונא לאומא לצד האומא ולא כנגדה ממש ואם הוא כנגד האומא ממש וחולק עליו הרא"ש ז"ל כמו שנראה שם בי"ד סברת הרא"ש ז"ל היא נרא' יותר מפני שאין האונא שוכבת על הסרכא שהיא למעלה נגד האומה ובנדון שאלה זו לא נתבאר אם היה עולה הסרכא נגד האומה אלא שהיתה בבשר שבין צלע חמישי' לששית ושהבודק הכשירה שאמר שהיתה במקום רבייתהו וכשרה וכ"ת השתדל לברר הענין בחוש ומצאה שמה שהוא כנגד האונות אינו מחזיק אלא עד ד' צלעות בלבד והאמת כי הבדיקה האמיתית היא כשהיה תלויה כמו שכתב כ"ת ומה שטענו שהנסיון הוא לשער כמו שהבהמ' היתה בחיים שאז האונות הן נפוחות ומחזיקות מקום רב אמת הוא אבל גם כשהבהמ' היתה בחיים גם האומה היתה נפוחה ומחזיקה מקום רב למטה וא"כ כשאין נפוחות לא האונא ולא האומא מה שהוא כנגד האומא היתה ג"כ בחיים נגדה ואם מה שבין הצלע הה' לששית נמצא במציאות בנסיון נגד האומה היתה טרפה ולדברי הרא"ש ז"ל או לפחות מפני שהוא מחלוקת בינו ובין בעל העיטור דרך חומרא היו אוסרים אותה כסברת המחמיר אם לא שהיה מנהג קבוע בסירכא כמו זו שינהגו כבעל העיטור להקל ולאכהרא"ש ז"ל להחמיר ומצאתי בחיבור א' מן האחרונים בדיני שחיטה ובדיקה כי מקום מיצר החזה הוא מחזיק עד צלע ד' או ד' צלעו' וי"א ה' צלעות נראה כי ע"י נסיון נפל המחלוקת והמחמיר לא החמיר אלא עד הה' ומהחמישית ולמעלה תהיה טרפה ואיני רואה שום התר בכיוצ' בזה אם לא שיתברר לפי ראות העין כשיארע סירכא כזו בין ה' לשישית שעדין היא כנגד האונא ולא כנגד האומא מה שהוא רחוק להיות כי בין ה' לו' הרי הוא עולה כמעט לחצי החלל הבהמה ושלם נאם המבי"ט: יג קרינו כתב איש א' מחשובי עיר א' שבאוטלייאנוס שמו ה"ר קלונימוס שהיה מתרע' על אדם א' שמו מנחם קרמי אשר מסר אותו בידי נכרי ע"י בנו שלא כדין על מס שלא היה חייב הוא עדין ולא היה נודע במה יתחייב על מס בני עירו וכתב שצוה לנער המושל שיתפוס אותו ויוליכו ויעבירוהו דרך שכונת היהודים לביישו שהיה נתפס על חוב מה שלא הורגל מעולם וחילו פניו כמה נכבדים מההולכים עמו שיניחיהו ויהיו הם ערבים בעדו ולא רצה ונתפס במגדל המושל עד אשר הלכו למושל והטעימו לו דבריו ונראה שהיו כנים והניחו על ערבות והעושה כן לא טוב עשה בעמיו וחייב עונש נידוי על זה כי אפ' היה חייב לו מעות סך ידוע לא היה לו רשות ללכת לאומות כי לא עשה לו התראה לשיאמר שלא היה ציית דינא ועבר על לפניהם ולא לפני עכו"ם ונמצא שהוא מיקר שם עכו"ם ופורץ גדר של תורה ועוד שהוא כמוס' חברו ליד עכו"ם וכמו שהביא המרדכי פ' הגזול קמא וכן דן רבי' מאיר בראובן שעכב חובותיו של שמעון ע"פ השר שיעשה לו דין בראובן מסור גמור הוא אם שמעון לא היה סרבן מתחלה וישלם ובנ"ד ג"כ כיון שזה לא היה סרבן מי שהתפיסו ביד המושל הוא מוסר גמור ואע"ג דבענין המסי' הוא נוהג ברוב הקהלות לגבות ע"י עכו"ם וגם אם יש לו טענה לפטור עצמו כופין אותו לפרוע תחלה ואח"כ עומד לדין עם הצבור כמו שהביא המרדכי פ' לא יחפור דהדין נותן שיפרע קודם ואח"כ ירד לדין היינו כשאין ציית דינא שצונו לו שיפרע ולא רצה אבל קודם שיעשו לו התרא' שיפרע לית דין ולית דיין שימסרוהו ביד עכו"ם ועוד חייב עונש ג"כ על מה שבייש אותו להעבירו תפוס ביד נער המושל בשכונת היהודים כי הבושה הוא לפי המבייש

והמתבייש וכיון שאיש כמוהו היה לו בושה להתפס ככה ברחוב עיר גדולה חייב להיות נענש על שביישו וכתב רב שרירא גאון ז"ל המבייש את חברו בדברי' מנדין אותו עד שיפייס המבוייש ע"כ ובושה זה הוי טפי מבוש' דברים אעפ"י שלא ביישו הוא עצמו אלא ע"י נכרי והוי מוסר נמי כדאי' לעיל ולכן חייב נידוי עד שילך ויפייס את האיש החשוב והנה הרבני' של ויניציא' ובראשם הרב המובהק אשר בפדואה הם יראו ויחקרו על תוכן הענין איך היה ואם אירע כמו שכתב פה או כיוצא בו אנחנו מסכימים במה שכתוב למעלה בהסכמתם: יד ילמדנו רבינו ראובן כשהיה בחיים חייתו נתנה לו אשתו רשו' שישא אשה אחרת עליה ועל זה הוסיף לה על כתובת' מאה סולטני': וזהו הטופס בפנינו עדים ח"מ נתנה רשות מר' פלוני' לבעל' פלו' לישא אשה אחר' עליה וקבל על עצמו פלו' בקנין ושבעו' חמורה ברצון נפשו והוסיף לאשתו פלו' על כתובתה מאה סולטני' והעלם על עצמו כנכסי צאן ברזל והתנו ביניהם שאם ח"ו היום או למחר יגרש פלוני לאשתו פלוני הנז' ברצון נפשו שיתן לה המאה סולטאני' הנז' יותר על כתובתה: אמנם אם ח"ו תרצה היא להתגרש מעצמה מבעלה הנז' שלא כרצונו לא יתן לה הק' סולטאני' הנז' אלא כתובת' לבד ע"כ: ועכשיו מת ראובן ובא אלמנתו לגבות כתובת' והמאה סולטאני' אם תגבה הק' סולטאני' שהוסיף לה ואם לאו כי העדים שחתמו על זאת התוספת בחיים מפרשים עדותם כי לא התנה רק להוציא אם הוא ישאל הגרושין על זה יורנו מורה צדק ושכר כפול מן השמים: תשובה דבר פשוט שגובה תוספת זה עם שאר נדוניא והתוספת כיון שלא היה לו רשות לישא אשה עליה כי אם ברצונה ונתרצית היא על תנאי תוספת זה ונכתב בשטר שהוסיפם על סכו' כתובתה וכבר היה רשות בידו לישא כשירצה אין מעכב בידו ואם המות הפריד בינו ובינה לא בא העכוב מצדה כי לא נתחייבה היא להשיאו אלא שנתנה רשות שישא לכשירצה ואפ"י היה חוזר ואו' לאשתו איני רוצה לישא אשה עליך ואבטל התוספת לא היה עולה בידו כיון שהוסיף לה כבר בקנין גמור על הרשות שנתנה לו וכ"ש אם מת כי עדיין היה בדעתו לישא ולא הספיק לה הזמן ודמיה האי מלתא למאי דאמר שמואל פרק המקבל עלה דמתני' דהמקבל שדה מחבירו ואכלה חגב אם מכת מדינה הי' וכו' לא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב אבל לא זרעה כלל לא דאמר לה מנכה ליה אלו זרעה הוה מתקיים בי לא יבושו בעת רע' ובימי רעבון ישבעו והיינו שחכר השדה בפירו' קצובים או מעות שנתן לו לבעל השדה כדי שיזרע השדה ויהיו כל הפירות שלו ולא זרעה כלל שיכול לומר לו אפ"י היתה מכת מדינה שנשתדפו רובא דבאגה וכ"ש כשלא נשתדפו כלל והוא לא זרע השדה שחכר או שכר שמשלם כל מה שהתנה עמו ואין כאן ניכוי כלל דכיון שנתן לו רשות שיזרענה על מה שהתנה לתת לו והוא לא זרעה איהו הוא דאפסיד אנפשי' והכא נמי כנ"ד כיון שהיא נתנה לו רשות לישא ולא השתדל הוא לישא יום א' לפני מיתתו איהו הוא דאפסיד אנפשיה ואין היורשים פוחתין לה כלל מן הק' פרחים שהוסיף לה דבחוור נמי אם מת תוך שנתו ולא קם אחד מיורשיו תחתיו לזרוע השד' ועבר' השנה פשיט' דאינו מנכה לו ולא תימא דשאני הכא דאינו בידו לישא כי אם מדעת האשה שרוצה בה ובשדה הוא לפניו לזרועו כל זמן שירצה ולכן אם לא זרעו אינו מנכה שום דבר דבאש' נמי אמרי' פוק חזי כמה נשי טובא איכא בעיר ויותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינש' וא"כ כיון שהיא נתנה לו רשות והו' נתעצל ולא לקח אשה מיד איהו הוא

דאפסיד אנפשי' וחייבי' עכשיו לפרוע לה כל הק' פרחים כי לא הוסיפם אלא על שנתנה רשות לישא ולא נתחייבה הוא להשיאו כדא' אחר שכתבתי מה שכתוב למעלה אמרו שכבר נשא אשה קודם ואפי' הכי טוענים היורשים שאינם חייבים לתת לה תוספת זה כי לא התנה על התוספת אלא כשיגרש אותה לרצונו לא כשיגרשנה לרצונה ולא כשתתאלמן ואני אומר שאין בטענתם ממש כי סתם הוסיף לה הק' פרחי' והעלם על עצמו כנכסי צאן ברזל שהוא חייב לפורע' לה בין תתאלמן בין תתגרש וכן תוספת זה ולא התנו אלא על הגירושין שאם היא תרצה להתגרש שלא תקח התוספת הנז' ומפני תנאי זה שהוא בגירושין הזכירו ג"כ שאם הוא יגרשנ' ברצון נפשו שאז יתן לה התוספת הנז' כדי לכתוב שאם יגרשנה שלא ברצונו שלא יתן אבל בענין אם תתאלמן לא היה צריך לכתוב כי אין בזה תנאי כלל והתוספ' במקומו עומד שהוסיף לה סתם והעלם על עצמו כנכסי צ"ב שהוא חייב בהם לעולם באלמנו' ובגירושין אלא שהתנ' בגירושין שלא מרצונו שלא יתחייב בתוספת הנז': ועוד סברא היא שהתנ' הוא ג"כ כשתתאלמן דלא דמי לנתגרש' ברצונ' שהיא תבעה ממנו שיגרשנה שלא ברצונו ואלמנותה נעלמה מעיני כל חי ולא היתה לרצונה דטב למיתב טן דו ואפי' בצרתה בצדה ולא למיתב ארמלו ועוד דאלמנה עדיפא לגבי בעלה בכמה דברים יותר מגרושה ואם כשגרש' לרצונו הוא נותן לה תוספת זה כ"ש כשנאלמנה ונתאבלה עליו ואיני רואה שום טעם למי שחולק על זה אלא שיתלה עצמו במה שכתוב מיד אחר התוספת התנו ביניהם שאם ח"ו היום או למחר יגרש פלו' כו' ברצון נפשו וכו' שיתן אמנם אם ח"ו תרצה היא להתגרש וכו' שנראה לו כי לא היה התוספת אלא על תנאי גירושין ואינו כי מקודם כתוב שהוסיף לה הק' פרחים והעלם על עצמו וכו' שנראה שהוסיפם שתתפרע מהם בין באלמנות בין בגירושין מרצונו או מרצונה ולכן כתב שהתנו ביניהם לענין גירושין שאם יגרשנה הוא מרצונו הוא שיתן התוספת ולא כשיגרשנה לרצונה אבל לענין האלמנות נשאר התוספת במקומו כמו שכתב מקודם בסתם ואם היה כתוב שהוסיף לה התוספ' הנז' על תנאי שאם יגרשנ' לרצונו יתן ואם לרצונה לא יתן והיה כותב אח"כ והעלם על עצמו כנכסי צ"ב היה איפשר ליתלות בזה ולומר באלמנות לא הוסיף אבל מאחר שהזכיר שהוסיף לה התוספת הנז' והעלהו על עצמו כנכסי צ"ב שהוא תוספת וחזוקו שיהיה כנכסי צ"ב ואח"כ כתוב והתנו התוספת הוא כולל אלמנות וגירושין כתב התנאי והפי' הזה מוכרח ממ"ש קוד' התנאי והעל' על עצמו וגם ממה שכתב והתנו ולא כתב שהוסיף על תנאי כך כמו שכתבתי ודבר ידוע בלי תנאי כי כשהאדם רוצה לישא על אשתו ושואל ממנה רשות והוסיף לה על כתובתה שעיקר מה שמוסיף הוא כדי שתעמוד עמו בשלוה ועם צרתה שאם היה רוצה לגרשה וליקח אחרת בלי תוספת זה היה יכול לגרשה אלא שרוצה בה ולסבת בנים או סבה אחרת רוצה ג"כ באחר' וא"כ התוספת הוא שתעמוד עמו עד יום מותו ותגבה התוספ' וגם אם הוא יגרשנ' שלא מרצונ' שיתן לה התוספ' אבל אם היא תתקוטט ותרצה להתגרש לא תקח תוספת כי הכוונה היתה שתשב עמו ועם הצרה בשלום שאם לא תסבול צרה ויגרשנה ויתן תוספת יותר טוב היה לו לגרשה בתחל' בלי תוספת ואח"כ ישא אלא ודאי הכוונה היא בתוספת בין באלמנות בין בגירושין לרצונו וכדי לצאת מידי ספק הוא מתנה בפ' ובאלמנות אין שום תנאי אלא יפרעו לה התוספת כשאר הצ"ב: נאם הצעיר מבי"ט: טו שאלה ילמדנו רבינו ראובן נשבע ואמר הנני מקבל

עלי נזירות שמשון בכל תנאיו ובכל פרטיו שבתוך זמן פלו' שיבוא פלוני לדמשק שאתן לך גט יורנו אדוננו אם נלך אחר כוונתו וכוונתו כשנשבע היתה לגרשה.

אם נלך אחר דיבורו ונאמר שמאחר שאמר הריני מקבל וכו' שאתן לך גט נראה שאם יתן הגט שיהיה נזיר וגם אם נאמר כי נלך אחר כוונתו וכוונתו היתה כשנשבע שימצאו שלשת' יחד הוא ואשתו ואותו פלוני אפי' שלא יהי' בדמשק או אם נאמר שנלך אחר דיבורו והוא אמר בתוך זמן פלוני שיבא פלוני לדמשק ונראה שאם ילך הוא ואשתו לעיר אחרת קודם שיבא אותו פלו' לדמשק או אפי' שיבוא אם ילכו קודם שישלם אותו הזמן שיעד לא יחול הנדר וגם אם נאמר שהנזירות חל אם יתירו נזירתו מאחר שצער גדול הוא לגרש את אשת נעוריו וגם שלא להוציא לעז על בניו: תשובה לכאורה היה נראה שהוא נזיר אם יתן גט דמה שאמר הריני נזיר שאתן גט הוי כאלו אמר אם אתן גט וכדתנן פרק ב"ש הריני נזיר שזה פלו' וכו' הריני נזיר שאין זה פלו' הריני נזיר שזה חיה וכו' ופירש רש"י ז"ל אם זה פלו' וכו' והכא נמי שאתן גט היינו אם אתן גט כי התם וכן הכי נמי פרק שני דנדירים תנן שבועה שאוכל והוי אם אוכל וכד מעיינינן בה טפי חזינן דאם לא יתן גט יהיה נזיר דוקא כשאמר שזה פלו' שאינו זה הוא דמשמע אם זה שהוא תולה נזירותו במה שאינו בידו ואינו ידוע לו אבל כשתולה נזירתו בדבר הידוע לו והוא בידו כמו שבועה שאוכל ושלא אוכל כמשמעו הא דתנן שבועה שאוכל דהוי אם אוכל דר"ל דלא אכילנא אוקי בגמרא אביי דהוה מסרהב בו מקודם שיאכל עמו ורב אשי אוקי תני שאיני אוכל כו' כדאיתא התם אבל לישניה דשבועה שאוכל סתמא דאכילנא משמע לכ"ע והכא נמי שאתן גט הוי כמקבל נזירות לתתו ואם לא יתנהו יהיה נזיר דומיא דשבוע' שאוכל דאם אינו אוכל חייב בשבוע' ביטוי אע"ג דשבועה שאוכל מקיים שבועתיה כשאוכל ובנזירות לא מקיים ליהכשנותן גט דלא הוי נזיר אלא כשלא יתנהו אפ"ה דמי לשבוע' דמכלל לאו אתה שומע הן כר' יהודה דאיפסיקא הלכתא כותיה פרק קמא דנדירים דאע"ג דלא אמר הריני נזיר אם לא אתן גט מכלל מה שאמר הריני מקבל עלי נזירות שאתן דמשמע שאני מתחייב ליתן מכלל דאם לא יתן הוי נזיר דומיא דלא חולין שאוכל לך דמשמע לא חולין אלא קרבן: וכד מעיינינן בה שפיר טפי הדרינן לדוכתין קמא ואמרינן דהוי נזיר אם יתן גט ולא דמי לשבועה שאוכל דמשמע שהוא נשבע לאכול דהכי הוי לשון שבוע' ולא קרבן שאוכל לך דמשמע שהוא אוסר כל דבר אכילת חבירו כקרבן שהוא דבר הנידור והווי נדרי איסור אלא בהרי עלי קרבן או הרי זה קרבן שאוכל לך שהם נדרי הקדש שהוא חייב קרבן אם יאכל והכא נמי אם אמר הריני נזיר שאוכל לך הוי נזיר אם יאכל וכדתנן ריש נדרי' כנדרי רשעים שנדריה' נזיר וקרבן ושבועה אם אוכל ככר זו וכן פסק הרמב"ם ז"ל פרק ראשון דנדירים וא"כ בנדון דידן שאמר הריני מקבל עלי נזירות כו' שאתן לך גט הוי כאלו אמר אם אתן לך גט אהיה נזיר וכד מהדרינן ומעיינינן בה טפי שפי' ושפיר חזינן דבין כך ובין כך אינו נזיר דכוונתו היתה לגרשה ועל זה נדר ובכל הנדירים ושבועות אנו הולכים אחר הכוונה וכיון שמה שהוציא בפיו היה בטעות ומה שרצה להוציא בפיו שהוא הריני נזיר אם לא אתן לא הוציאו הוי כמו המתכוין להוציא בפיו שלא יאכל אצל ראובן ואומר אצל שמעון דמותר בשניהם כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק שני מהלכות שבועות וכי תימא הכא בנדון דידן לא טעה שחשב לומר דיבור אחד ואמר אחר אלא שחשב כי בלשון זה היה

מזרז עצמו לגרשה ואינו כן ממשמעותו כדאמרינן לא היא דאכתי חשיב נדר טעות כי הא דתנן פרק הנודר מן הירק טען והזיע והיה ריחו קשה ואמר קונם צמר ופשתים עולה עלי מותר להתכסות ואסור להפשיל לאחוריו ותניא נמי הכי בברייתא ופי' רש"י ז"ל דבענין שנצטער נדר דהיינו לטעון דלא להתכסות והרי שאמר בפ"י קונם צמר עולה עלי דמשמע בכל גוונא ואפ"ה אמרינן דמותר להתכסות דאמדינן דעתיה ובענין שנצטער נדר וחשב שלא היה משמע בלשונו אלא הפשלה לחודא והכא נמי לא שנא: ולענין מה שאמר הריני מקבל נזירות וכו' שאתן גט כו' דמשמע דהוי נדר בלשון שבועה ויש מן המפרשים אומרים דלאו כלום הוא צריך לפרש ענין לשון השבועה ולשון הנדר והוא מה שאמרו ריש נדרים דאמרינן אידי דתנא נדרים דמתסר חפצה עליה תנא נמי וכו' לאפוקי שבועה דקא אסר נפשיה מן חפצא ופרש"י ז"ל דמתסר חפצא עליה דכן אמר דבר זה עלי כקרבת או כחרם אסר ליה לחפץ עליו אבל כי אמר שבועה שלא אוכל דבר זה או שאיני נהנה מדבר זה איהו לא אסר לחפצא עליה אלא נפשה אסר מההוא חפצא וכן פי' שם הר"ן ז"ל וכן הרא"ש ז"ל פי' לאפוקי שבועה דאסר נפשיה מן חפצא דכתיב ונפש כי תשבע שנשבע שלא יעשה דבר זה עכ"ל: וא"כ משמע דכל מאי דאמרינן נדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר היינו כנדר שהוא נדרי איסור שהוא אוסר עצמו בדבר המותר לו שאומר כקרבת קרבת שאוכל לך אסור כדתנן פ"ק דנדרים שר"ל כל שאוכל לך הוא קרבת הרי שיש נדר שאומר בלשון שבועה שאוכל או שלא אוכל והוי אסור דלא איקרי לשון שבועה דסוף סוף אסור חפצא שאומר כי מה שיאכל הוא אסור כמו קרבת והוי כמי שאמר בפ"י אכילת ככר זה או דבר זה אסור עלי כקרבת ואם לא אקרי נדר בלשון שבועה אלא האומר הרי עלי שלא אוכל בשר או שלא אשתה יין כמו שהביא הר"ן ז"ל התם וכמו שהביא מר"מ ריקנטי תשוב' תע"ז כדתניא בפרקין אי זהו איסור האמור בתורה הרי עלי שלא אוכל בשר דהוי בלשון שבועה דכשהוא נשבע אומר שבועה שלא אוכל ושבועה בלשון נדר הוי כאומר אכילת זה עלי שבועה כדמייתי נמי התם מדאמרינן פרק שבועות שתיים בתרא באומר אכיל' משתייהם עלי שבועה ובנדרי הקדש אם אמר הרי עלי קרבת שאוכל או אם אוכל או הריני נזיר שאוכל או אם אוכל חייב קרבת או הוי נזיר אם אכל כדמשמע ממתני' קמייתא דנדרים גבי כנדרי רשעים וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפרקא קמא דהלכות נדרים והרי דומיא ללשון שבוע' שאוכל ואינו לשון שבוע' שהרי נדרי של הקדש הוא שהרי הוא מתחייב בקרבת או בנזירות אלא שמטיל בו תנאי אם יאכל וכשאומר שאוכל ר"ל אם אוכל אבל גבי קרבת שאוכל ר"ל קרבת הוא מה שאוכל דהוי נדרי איסור ושבוע' שאוכל הוא כפשוטו שמזרז עצמו לאכול אלא אם היו מסרבין בו לאכול דהוי משמעותי' שלא יאכל לאוקמתא דאביי כדאמרי' לעיל וא"כ כשאומר הריני נזיר או הרי עלי קרבת שאוכל לא אקרי נדר בלשון שבוע' והוי נזיר וחייב קרבת אם יאכל דמהאי טעמא נמי נרא' דחייל נמי אדבר שאין בו ממש דאם אמר הרי עלי קרבת שאדב' או שלא אדבר ועבר חייב קרבת והיינו משום דכבר חייב עצמו כקרבת שאמר עלי אלא שתלה אותו בדיבור אבל אם אמר קרבת שאיני מדבר או שאיני עושה כו' אין הנדר חל דהווי דברים שאין בהם ממש וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל סוף פרק שלישי דהלכו' נדרי'.

ומה שאמר בתוך קבלת הנזירות שבתוך זמן פלוני שיבוא פלו' לדמשק שאתן לך גט המובן ממנו היא אם אותו פלו' הוא קרוב לה שלא רצה לגרש' עד שלא יבא אותו פלו' ואם לא יבוא תוך אותו זמן יגרשנה אח"כ אעפ"י שלא עד שיבא אותו פלו' והנזירות שיגרשנ' כשיבא פלו' תוך הזמן ולא יעבו' ואם לא יבא פלו' תוך הזמן או לא יבוא כלל יגרשנה אח"כ לא מצד קבלתו הנזירות, ואחר שבין כך ובין כך לא חייל נזירות כמו שכתבנו למעלה לא נפקא לן מידי כשיבא פלו' בתוך הזמן או לא יבא ומפני שכתבתי תשובה בענין נדר בלשון שבועה ולא בארתי בה כל הצורך הארכת עתה לבאר נאם המבי"ט: יו על דבר האיש האשכנזי אשר הפציר לקחת אשה על אשתו נגד תקנ' ר"ג מ"ה עם היותו רואה מחלוקת רב בין החכמים יצ"ו אשר עד שם במצרים ונתפשט עד א"י ראיתי שהפליג החכ' השל' הדיין כמה"ר יצחק דמולינ' יצ"ו יותר מדאי להחמיר על הנוש' אחר שכבר נשא אפי' היה בלא הוראת חכם אם נשאת לא תצא דלא חמירא תקנת ר"ג מ"ה מאיסורי דרבנן דאיכא כמה גוונים דלא תנשא ואם נשאת לא תצא וכ"ש בהוראת רב מפורס' בדור כמה"ר יוסף קארו נר"ו שהורה לו להקל מטע' שכתב בפסקיו ונעשה סניגור לדבריו כמה"ר ישראל נר"ו וחכמי' אחרים שחתמו בפסק ההוא ולכן לא היה ראוי לחכם הנז' להפריז על מדותיו ולצעוק מרה על האיש הנז' כי אם כוונתו שיוציאנה אינו כדין כמו שכתבתי ואם לענוש בנידויים וחרמות ג"כ אינו מן הראוי אחר שנשא בהוראת חכמים וגם הוא נוגע ופוגם בכבוד הרב המורה והרב המסייעו והחכמי' אחרי' אשר בהוראת' נשא כי ראינו רב גדול בדורו מהר"ר יהוד' מינצי זלה"ה אשר הפליג ורדף אח' גרשון בון פוצא על שנש' אשה על אשתו שעב' על תקנ' ר"ג מ"ה והוא השיב כי הרב מהר"ר א"מ ז"ל הת' לו במקום מצות פרי' ורבי' והרב הנז' רצה לתרץ דברי מהר"ר א"מ ז"ל בדוחק וגם חשד את גרשון הנז' שזייף בהם ועכ"ז לא גזר שיגרש כיון שנש' אלא שקראו מוחר' על שעב' על תקנת ר"ג לדעתו וגם שזלזל בכבודו שאמר זה ר' יודא מינצי כו' כמו שכתו' בכתבו ואם הי' מתברר לו שמהר"ר א"מ ז"ל הור' לו לישא לא היה מפליג נגד גרשון הנז' לכבו' הרב ז"ל שהו' לו כ"ש בנדון זה שאין ראוי לו לרדוף אחר האי' שנשא ברשו' ולא למקר' עבריינא ויש לו לחוש לכבוד הרבנים והחכמים יצ"ו אשר חתמו בפסק הנז' כי גם שהוא גם רב זקן ויושב בישיבה ורבים אשר עמו כבר הודיע דעתו ויצא ידי חובתו ולא היה רשאי לומר קבלו דעתי כ"ש אחר מעשה כי גם אני מחברת המחמירים בתקנת ר"ג מ"ה בפרט בנדון זה שאין בו מצוה כפי הנשמ' ואחר שנשא כבר אני אומר כבר הורה זקן וכן ראוי לחכם הנז' לעבור על מדותיו ולא לדבר תועה וזלזול נגד המורה נר"ו כי לא יחשב לו לזכות וגם כי היה לו אי זה עלבון בנישואין אלו עליו יאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו והשקט ושלוה וחיים לרבנן ולכל ישראל אמן ואינו חייב החכם הנזכר ולא החייבים בכבודו להבדל מן האיש הנושא בהורא' הנז' כ"ש הרגילים להתפלל בקהל שהוא מתפלל ובפרט אם יש להם הסכמה להתפלל שאז היה נחשב כעוברים עליה ושלום נאם הצעיר מתפלל בשלומה של תורה המבי"ט נוסח מה שכתוב למעלה כתבתי בזה השבוע עם הרץ שבא משם על ענין זה ועתה בא רץ אחר משם עם הכתבי' ופסקים מהחכמים אשר היו מוחין בו מלישא כתקנת ר"ג מ"ה ובפרט מהחכם השלם הדיין הוא הראש כמהר"ר יצחק די מולינ' יצ"ו ובהם נתחדש עדות כמה חכמים אשר האיש הנזכ' אחר שהוכיחו אותו החכמי' יצ"ו באמרי

פיהם נתרצה וקבל עליו כל תקנת ר"ג מ"ה וא"כ הרי הוא כמי שאסר' עליו בפ"י כי אפי' א' משאר הקהלות שאינ' נכללות בכלל תקנת ר"ג ואם אמר א' אני מקבל עלי לנהוג בתקנת ר' גרשון נרא' שחלה עליו התקנות ואינו יכול לישא על אשתו והרי הוא כמי שאסר כל הנשים עליו בחיי אשתו אעפ"י שלא הזכיר נישואי אשה בקבלה כיון שעל התקנה הידועה קבל עליו ולא גרע ממי שאמר על נזיר שהיה עובר לפניו אהא כזה דהוי נזיר והכא נמי לא שנא אפי' מי שלא היה נכלל כ"ש למי שהיה נכלל בתקנ' כי גם שהיו מורים לו להקל בה אם קבלה עליו הרי הוא נתפס בה וחייב להזהר מצד שנכלל בה ושקבל עליו כל החומרות והחרמות שתקן ר"ג ברצונו כמו שכתוב בכתב ההוא ואפ"ה לא יהא מקב' חמו' מן הנכלל בה שאם נשא לא יוצי' אלא דאריה רביע עלויה קבלתו חומר התקנה ושרי למקרייא עבריינ' בעודו נשוי ולהחמיר עליו כחומ' המוחר' דאם לא היתה קבלתו אעפ"י שלדע' רוב החכמי' שנמנו על דבר זה הוא עובר א"ה כיון דהיו לו רבנים מורים להיתר הם מצילים אותו מפי האריות המוחים בו אבל השתא בקבלתו בפה ונסתלקה ידי המורי' לו דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה בקבלתו כדאמ' וגבר' יד המוחים בו להוכיחו כתאות נפשם בנידוי וחרם כמו שפרסם מהר"י מינצ"י ז"ל על ההוא גברא אע"ג דהוה מדרבנן וכן יהיו יכולים עמו כדעת המחמירים שיש מי שכתב שאם נשאת נגד תקנת ר"ג מ"ה תצא כמו שכתב ר"ח בן א"ז וגם רמ"ם ז"ל שהיה רב מובהק באשכנז והבי' בעל תרומ' הדשן ומה"ר יהודה מינצ"י ז"ל וכתב מי שעבר על חרם ר"ג ונשא ב' נשים יגרש השניה ע"כ כפי מה שמצאתי כתוב בפסק א' של מהר"ר יחיאל זכ"ש מקשטלן ז"ל אשר הארי' להחמיל ולהחזיק תקנת רבינו גרשון ז"ל מכמה רברבי קדמאי ובתראי: וכל.

זה קבלתי תקנת ר"ג כמו שכתוב למעלה שקבלתו היא קבלת נדר איסר על עצמו ובפני רבים החכמים שנתועדו על כך ועל דעתם באופן שאי איפשר לו להשאיל על נדרו אבל אם לא תתברר קבלתו בפ"י כמו שנכתבה אינו חייב אלא מכח התקנה והיה לו הוראת חכם וחכמים ולא יוכלו החכמים המוחים בידו אעפ"י שהם רבים להענישו בחרמות ולא לכופ' להוציא כיון שעשה ברשות קצת החכמים וגה היה זלזול להם אם יענישו אותו כמו שכתבתי בתחלת דברי ששלחתי שם: אכן אפי' בכה"ג נ"ל שהחכמים המוחים בו והמחזיקים בתקנת ר"ג יכולים לנהוג בו נידוי לעצמם כל מי שסובר שעבר על התקנ' כי רבים הם וסברתם נכונה כמו שכתבתי וקיימתי פסקם ואפ"ה איני מתיר למקרי עבריינא בפרסום משום כבוד המורים לו להיתר כמו שכתבתי בתחלת דברי בנ"ד וראוי להחמיר להבא בתקנת ר"ג שיש מי שכתב כי הוא כמו דין תורה ובתוס' סוף נדרי' כתבו ויש אומ' דמשמתי' ליה על שגרם שיאסר על אשתו ועובר חרם תקנת ר"ג ז"ל דמשמע דאפי' מי שמסבב וגורם לעבור עליו יענש: ודעתי היה גם עתה שלא לכתוב אלא הנוסח שכתבתי קודם שמאחר שנשא יעלימו עיניהם ממנו החכמים יצ"ו המוחים בו מפני השלום אלא על מה שנתחדש עתה בכתב זה מקבלתו עליו התקנ' הנז' וגם שהשביעו אותי משם במי שאנו עתידין ליתן דין וחשבון לפניו שאשתדל להוציא לאור משפט זה לגמרי נראה לי היותי מחויב לכתוב מה שכתבתי ועכ"ז אני מחלה פני החכמים י"צו בפרט החכם הדיי' הוא הראש שיסתלקו מן המחלוק' אחר גמר דין וירדפו אחר השלום ועמה' דעה ויראת ה' לדעת מה יעשה ישראל נאם המבי"ט: יז שאלה איש ואשתו אנוסים

היו נשואים כמה שנים בארץ ארם ובאו לתוגרמה להכנס תחת מסורת ברית התורה ובבואם לתוגרמה כתבו שטר כתובה על פי התורה ובענין הירושה כתבו שאם יפטר הוא בחייה בלא בנים האשה תירש את בעלה ואם תפטר היא בחייו הבעל יורש את אשתו וליפנו' כח תנאי זה סלק כל א' מהן ליורשיו מהירושה בדבר מה קצוב כדי שתנאי הירושה יהיה שריר וקיי ויהי היו' ונפטר האיש בלא זרע בחיי האשה ובאה האשה מכח התנאי ההוא שלחה ידה בכל נכסי עזבון בעלה והחזיקה בהם ובזה לא חששה להתפרעה מכתובתה ואחר זמן נפטרה האשה ולא נשבעה שבועת אלמנה ולא נתפרע' מכתובתה כנ"ל והאשה בשעת פטירת' צוותה יהיו כל נכסיה לפלו' ונשארו הנכסים ביד שלישי עד בוא פלו' הנז': עתה באו יורשי הבעל ומעכבים הנכסים ההם אשר ביד השלי' וטועני' שהם יורשי הבעל והנכסים שלהם בטענה שתנאי הירושה' הכתוב בכתוב' אינו תנאי הואיל ואפקי' בלשון ירוש' ולא בל' מתנ' אף אותו התנאי לא נכתב בשעת הנישואין רק אחר כמה זמן כנ"ל הואיל והתנאי אינו תנאי חזר הדין לאשה שמתה ולא נשבעה שבועת אלמנה יורשיה לא יגבו כתובתה, וא"כ הנכסים הם ליורשי הבעל יורנו רבינו מה משפט הנכסי' האל' והדין עם מי מהכתות אלו ועל כ"ת החיי' והשלום אמן: תשובה תנן פ' יש נוחלים איש פלוני ירשנו' במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתור' וכיון דטעמא הוי משום שהתנה על מה שכתוב בתורה ה"ה אם אמר פלוני ירש במקום שיש יורש אחר מן התורה אפילו שאינו בן ולא בת וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות נחלות על במקום שיש בת או בן וכן כל כיוצא בהם וא"כ מה שכתוב' בכתוב' האשה תירש את בעלה אינו כלו' דאין תנאי מועיל בירושה בין שצוה והוא בריא בין שהיה שכיב מרע בין על פה בין בכתב אינו מועיל כמו שכתב שם הרב ז"ל בראש הפרק הנז' וכתב הרא"ש ז"ל בתשובה כלל פ"ד ראובן שהיה מצווה ואמר אם אפטר אני קודם לאשתי עשיתי אותה יורשת גמורה בכל נכסי והנחתי ליורשי אחרי חמשה פרחי' לכל אשמה שנתן לאשתו בל' ירושה לאו כלום הוא אמנם קיים הצוואה מצד שכתב אח"כ ל' מתנה ובנ"ד נמי אפי' שסלק את יורשיו בדבר מה אינו מועיל אם לא שכתוב בכתובה קודם או אח"כ איזה לשון מתנה או לשון שמשמעותו לשון מתנה: ולא תימא דבנ"ד כיון שהיה התנאי בשעת הנישואין כשנשאת על פי התורה מועיל כמי שהתנה על אשתו שלא ירשנה דקודם שתנשא תנאו קיים ואחר שנשאת תנאו בטל כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ב ופ' כ"ג וה"נ יוכל להתנות בשעת נישואין שתירשנו אשתו דלא דמי דדוקא התם הוי טעמא משום דנחלה הבאה לו לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא ירשנה קודם שתהא ראויה לא אבל בנ"ד שהתנה שתירש היא אותו ולא יורשיו הוי מתנה על שכתוב בתורה ואינו כלום והוי כמי שהתנ' עמה לאחר שנשאת שלא יירש אותה דתנאו בטל כיון שהירושה ראויה לו עתה אם תמו' וכ"ש בנ"ד שהירושה ראויה לעולם ליורשיו ואינו יכול להתנו' שירשנו אשתו כמו שאינו יכול להתנות שיירש אותו אחר שאינו יורשו: וא"כ אין תנאי הכתוב בכתובה זו כלום כיון שאין בה אי זה לשון מתנה כד"א ואין לה אלא כתובה ואין צוואתה שיהיו נכסים לפלו' מועיל אלא בכדי כתובתה וכיון שכתוב בשאלה שנפטרה ולא נשבעה על כתובתה אין יורשיה יורשים כתו' ולא פלו' שצוותה שיהיו נכסיה לו זוכה בהם אלא מה שיש בעין שהוא ידוע שהם נכסי נדונייתה שהכניסה לבעלה ומה שיתברר שהוא בעין

ממה שכתב לה הוא בשעת נישואין דלדברים אלו לא היתה צריכה שבועה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ו וכן אפי' לא היו לה מנכסי נדונייתה בעין וכן אם היתה מוחזקת בנכסי בעל' ומתה אמרי' דאדם מוריש שבועה לבניו כמו שהביא המרדכי ס"פ כל הנשבעים והרא"ש ז"ל בתשובה כלל פ"ו והם בחזק' יורשיה עד כדי כתובתה והשאר יהיה ליורשי הבעל וכשנתנה מתנה קוד' שנשבעה כמו בנ"ד איכא פלוגתא דרבנותא אי מתנתה מתנה אי לא אז יחלוקו כדמייתי במרדכי פ' הכותב וכיון שהנכסים ביד שלישי נ"ל שיחלקו ב"ד בין יורש הבעל ומקבל מתנה ממה שמוחזק בידה מסך כתובתה והשאר הוא ליורשי הבעל לבדם.

נאם המבי"ט. יח שאלה ילמדנו רבינו רחל קנתה חצר ובתים ופחדה שמא אחרי מותה יקחו נכסיה למלכות בטענה שאין לה יורש לכך כתבה שטרי הקנייה בשם ראובן בן אחותה בין דיני ישראל ובין בערכאות ומסרה השטרות ביד ראובן בן אחותה הנז' אח"כ נפטר ראובן הנז' לבי' עולמו בחיי דודתו רחל הנז' והניח שני בנים את שמעון ולוי וקמה רחל הנז' ונתנה החצר והבתים אשר קנתה במתנה גמורה מתנת בריא כדין וכהלכה לשמעון הנז' וכשמוע לוי אחיו זה קם וערער על המתנה בטענה שנתנ' מה שאינו שלה כי החצר והבתים הם של ראובן אביהם והנה השטרות יוכיחו שמעידים על זה שנכתבו על שם אביה' והם תחת ידם יורנו רבינו מורה צדק אם תהיה רחל נאמנת לטעון ולומר לסיבת כך וכך נכתבו השטרו' בשם אביכם כאמו' מגו שתוכל לטעון חזרתי ולקחתי אותם מאביכם כי זה לה זמן רב משתמשת בחצר ובבתים הנז' בחיי ראובן אביה' כמו שמשמש האדם בנכסיו דרה בהם ושוכרת לאחרים וסותר' ובונה ומעולם לא מיחה בה ראובן נוסף על זה כי יש לה עד א' מעיד כדבריה כי לסבה האמורה הכתיבה השטרות בשם ראובן וג"כ יש שני עדים אחרים מעידים כי אשתקד בא הנה כ"ר ראובן הנז' ואמרו לו אם לא תשגיח על זאת האומללה דודתך לתת לה שום דבר למזונותיה תוכרח למכור אחת מהבתים לצורכיה ומאחר שסוף אתה הוא היורש אותה יותר טוב שישארו לך הבתים ותתן לה כדי שתזון וענה הוא ואמר הבתים הם שלה תעשה מה שתרצה מהם מכל הפני' הללו ילמדנו רבינו אם הבתים והחצר הם בחזקת רחל ותהיה מתנתה קיימת או אם הדין עם לוי לקחת חציים בתורת ירושתו מאביו ראובן הנז' לסבת היות השטרות ביד ראובן ונכתבו על שמו כטענתו ושכרך כפול מן השמי': תשובה אם מזמן הקני' הכתו' בשט' הקני' החזיק' רחל בבתי' בדיר' ושמו' או בשכירו' שהית' משכרת לאחרים ומקבלת המעו' משך שלש שנים רצופים הוא נאמנת בטענתה שנכתב השטר על שם ראובן בן אחותה מגו שהיתה יכולה לומר ממך לקחתי אחר שקני' אתה וכתבת לי שטר מכר ונאבד ממני דלא מזדהר איני' בשטרא טפי מתלתא שנין כדאמרי' התם בפרק חזקת הבתים ואפי' ששטר קנין יוצא מתח' יד שמעון ולוי בני ראובן לא עדיף שטר זה מחזקת שלש שנים שאפי' היה מחזיק אביהם בבתים שלש שנים ואח"כ החזיקה רחל בהם שלש שנים בחיי אביהם ראובן נאמנ' לומר שקנתם ממנו ונאבד השטר דלא מזדהר איניש בשטרא טפי כדאמרן והוא הדין נמי כשיש לו שטר למוכר שקנה הוא הבי' וחברו יש לו חזקת שלש שנים דעדיפא חזקתו משטר שביד זה אעפ"י שאין לזה שטר קניה ממנו דמצי למימר ליה למוכר אתה מכרת לי ולא נתת לי שטר קני' שאמרת שנאבד ממך והשטר מכר שעשית לי נאבד ממני ומגו שהית' רחל נאמנת לומר טענה זו נאמנת לומר

אני קניתיים אלא שעשיתי השטר בשמך מן הסבה הנז' בשאלה דהוי כשטר אמנה דנאמן לומר שטר אמנה הוא זה כשיש לו מגו שהיה יכול לטעון עליו מזוייף הוא כשאין המלוה יכול לקיימו כמו שכתבו המפרשים ז"ל והרמב"ם ז"ל פרק י"ד מהלכות מלוה ולא תימא השטר שבידו עתה שהחצ' שלו עדי' משלש שני חזקה שהחזיק קודם שהחזיק זה שבידו עתה דאדרבה חזקה שבגוף הקרקע שהחזיק בו שלש שנים עדיף משטר שהיתה שלו ואפי' הכי אם השני החזיק בו שלש שנים יכול לטעון ממך קניתיה ונאבד ממני השטר וכ"ש אם לא החזיק קודם שלש שנים אלא שיש לו שטר שהיתה שלו וזה השני בא מכח חזק' דנאמן כי נדון דידן שהחזיק' היא שלש שנים ולוי בן ראובן בא מכח שטר שקנא' אביו שהיא נאמן' לומר שטר אמנ' היה שהאמנתיו שהוא קנא' ושיכתבו על שמו מפני שלא היו לה יורשים מגו שהיתה יכולה לטעון מאביך קניתיים או ממך אם החזיקה שלש שני' אחר מיתת ראובן ואע"ג שיש בידו שטר שקנאה אביו כי היכי דנאמן מי שהחזיק בשדה חברו שלש שנים לומר שקנאה ממנו אעפ"י שחבירו החזיק בה כמה שנים ומצאתי ראייה למי שערער על זה מההי' עובד' דפרק חזקת הבתים דההוא דאמר לחבריה מאי בעית בהאי ארעא וכו' א"ל מפלנייא זבנתא ואכלתיה שני חזקה א"ל והא נקיטי שטרא דזבינא לי מארבעה שנין וכו' וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ט"ו וכתב הרב המגיד משנה ודע שקצת המפרשים סוברים שאינו צריך להביא ראייה על אכילת כל השבע אלא על השלשה האחרונות ובכך נאמן לומר אכלתיה שבע מגו דאיבעי אמר מינך זבנתא ואכלתיה שני חזקה הרי שיש ביד זה המערער שטר שקנאה מארבעה שנים ואפי' הכי היה יכול המחזיק לטעון ממך לקחתי' והחזקתי בה שלש שנים ולא נזהרתי בשטרי ומגו טענ' זו נאמן בטענ' אחרת והכי נמי באשה זו נאמנת בטענת שנכתב על שם ראובן מן הסבה הנז' מגו שהיתה יכולה לומר מאביך או ממך ואחיך קניתיים אם החזיקה שלש שנים אחר מיתת ראובן ומה שכתב וי"א שאין כאן מגו וכו' היינו משום שלא יודע המחזיק וכו' כמו שכתב שם וכמו שהביא ג"כ בפ"י בשם הרשב"א ז"ל לא משום שיש בידו שטר קנין דכמו דחזקת שלש שנים ויותר לא מהני למערער על מי שהחזיק שלש שנים ואומר ממך לקחתי כן טענת שטר שבידו לא מהני ליה כיון שיש לה חזקת שלש שנים וכ"ש בנידון דידן שיש עד אחד המסייע בטענת' ושני' עדים אחרי' על הודאתו נאום המבי"ט כ באה לפנינו צעקת קרובי האשה אשר בסבת לידתה יצאה מדעתה עתים ועתים היא חלומה ובעלה מאז זה כמה שנים הרחיק נדוד ממנה ולקח כל אשר לה נדוני' ומטלטלי ביתה והלך לו והוצרכו אביה ואחיה לזונה ולפרנסה ולהוציא' לרפואת' וכתבו לבעלה שיבוא לפקח על אשתו ולא שמע לקולם כי אמר כי הם כתבו לו בהיותו בצפת עמה שיולכנו' לדמשק מקום דירת קרוביה והם יזונו אותה ויפרנסוה והם אמרו כי אמת שכתבו לו כן אלא שהוא לא שת לבו אל זה אלא שמיהר לקחת כל מה שהיה לה נדוני' וכלי ביתה והלך מכאן בהחבא והוכרח אביה הזקן לבא פה להוליכ' אליו לדמשק לזון אותה ולרפאתה ומשם כתבו לו כמה כתבים שיבוא ויפקח על רפואתה והוא השיב להם שהלך למצוא טרף לביתו וכי כל נכסי' אשר הולך עמו הנם בידו מחוט ועד שרוך נעל לא חסר דבר ופרנסתה ומזונותי' על אביה ואחיה כמו שכתבו לו ועתה אחיה מתרעם עליו על מה ועל מה חלק נכסי' והלך בהחבא זה ד' שנים או יותר והם הוציאו עליה סך ממון רב על מזונותיה ופרנסת' ורפואתה ואומ' כי יש כמו ב' שנים שהיא בריא' וחלומה

ברוב הימים ושכתב לו שיבוא ויביא נכסיה ויחשוב עמהם ואם ירצה לשבת עמה הרי טוב ואם לאו יפטרנה בגט ויפרע לה כתובתה ולא שמע לקולו ולא נצטער בצער אשתו: וראינו דברים נכונים וקרובים לדין נכונים כי בעלה עשה שלא כהוגן ולא כדרך ארץ התנהג עם אשתו להניחה חולה וחוזן מדעתה וללכ' למרחקים כי גם שאמר שאביה ואחיה כתבו לו שמחסור' עליהן הם עשו כהוגן ולא נתעלמו מבשרם והוא העלים עיניו ממנה עם היות אשתו כגופו לא הולכה שם כמו שכתבו לו אלא שהלך בהחבא והולך כל נכסי' ולא זכרה ולא שב אליה עוד עד היום וקרובים לדין כי גם שכתב הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכו' גירושין על מי שנשתתית אשתו מניחה ונושא אחרת ומאכילה ומשקה משלה ואין מחייבין אותו בשאר כסות ועונה שאין כח בבן דעת לדור עם השוטים בבית א' ואינו חייב לרפאתה וכו' עכ"ז לא היה לו רשות ללכת ולהניחה כי אם כתבו לו שהם יפרנסוה גם הוא היה צריך ליטפל בצרכיה ולטרוח בעסק רפואתה שהרי כתב הרב ז"ל ומאכילה ומשק' משלה לא כתב ואוכלת ושותה משלה נראה כי הוא חייב ליטפל ולטרוח בכל מה שהיא צריכה אעפ"י שיהיה משלה וכן נראה ממה שכתב ואם גירשה וכו' אינו חייב לחזור ולהטפל בה דמשמע הא קודם היה מיטפל בה ואחר שלא חשש לזה והלך לו מי התיר לו לקחת כל נכסיה ולהוליקם עמו אם היה ירא שמא תפזרם או תפסידם היה לו לכותבם בפני עדים ולמוסר' ביד אביה ואחיה או ביד אחר נאמן כי אם הם נתחייבו בפרנסתה ורפואתה כשכתבו לו לא היה חיוב זה לעולם אלא שחשבו כי בחדש ימי' או יותר תתרפא כמו שהוא דרך הנשי' כשאירע להן אונס כזה בשעת לידה והיה צריך לחשוב כי אם היה מתארך החולי לא היו הם יכולים להספיק כל צרכיה שהיתה צריכה להתפרנס משלה ולא תמו' ברעב וא"כ שלא כדין עשה להוליק נכסיה עמו כי גם מה שכתב הרמב"ם ז"ל ומאכילה ומשק' משלה כתב הרב המגיד שלא מצא ראיה והרמ"ה ז"ל מצא ראיה שחייב במזונותיה אפי' גירש' כ"ש קודם גירושין כמו שכתב בא"ה סי' קי"ט וגם על פיטור רפואתה השיג עליו הראב"ד ז"ל ונראה כי אפי' לדעת הרמב"ם ז"ל אם לא היה לה משלה או שכל' כל מה שהי' לה שיזון אותה משלו כי אם הוא שהוא חייב לזונה כשהו' בריאה לא יזון אותה עתה שאינה בת מלאכה מי יזון אותה ואינו מן הדין שניחנה שתמות ברעב ואיפשר עוד שמה שכתב ומאכילה ומשק' משל' הוא מנכסי מלוג שלה דנכסי צאן ברזל שחייב הוא באחריותה אם פחתו פחתו לו אינם נקראים שלה בהחלט וא"כ כשאין לה נכסי מלוג או שכלו יזון אות' משלו ויהי' לו רשו' ג"כ למכור מנכסי צאן ברזל לכתחל' לזון אות' גם כי אפי' לדע' הרמב"ם ז"ל אם מכר לצרכו מכרו קיים שלא כדעת הפוסקים שמכרו בטל הכא לצורכה ימכרם לכתחלה אבל יהיה חייב הוא באחריותם וכדאי הוא הרמ"ה והסוברים כמותו שחייב במזונות השוטה לסמוך עליו בשעת הדחק כשאין לה נ"מ וכ"ש כשאין לה נכסי צ"ב או שכלו וא"כ בנ"ד שאביה ואחיה לא נתחייבו לזונה אלא בדיבור וכתב בעלמא לא היו חייבים בדין כי אם בהוצאת הדרך הליכתה מצפת לדמשק ומותר הוצאת מזונותיה שם כיון שהם הביאוה וזהו כל זמן שנתרצו לזונה אבל מזמן שכתבו לו כמה פעמים שיבוא לפקח על אשתו או יעמוד עמה כיון שעתי' היתה חלומה ולא בא חייב לחשב עמהם כמה שהוציאו במזונותיה שאם לותה האשה ואכלה חייב בעלה לשלם כשיבוא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ב מהלכות אישות ואפי' לדעת ר"י שאם לותה קודם שפסקו לה ב"ד אם ירצה לא ישלם

כי יאמר היה לה להתפרנס ממעש' ידיה כמו שהביא בא"ה סימן ע' הכא חייב כיון שלא היתה ראויה לעשות שום מלאכה בחוליה וכמו שכתב שם על אותה שמעשה ידיה מספקת לדברי' גדולים ולא לכל צרכיה שאם לותה לתשלום מזונות שיכול בעלה לומר אם לא היה מלוה לה היתה מצמצמת עצמה ואפ"ה כתב אם אינה בת מלאכה לאו כל כמיניה לטעון כך וכ"ש בנ"ד שלא היתה מצמצמת עצמה ואפ"ה כתב אם אינה בת מלאכה לאו כל כחנן על מי שפרנס אשת חברו דהניח מעותיו על קרן הצבי ונ"ד הוי כפרנס שלא היתה בת דעת ללות הרי כתב הרשב"א ז"ל דדוקא במפרש וכו' אבל בסתם חוזר וגובה וכו' כמו שהבי' הרב מ"מ פי"ב ואפי' לדעת הראשונים שכתב שסוברים שאפילו במפרנס סתם אבד מעותיו הכא חייב דמשעה שכתב לבעל שיבוא לפקח על אשתו או לפוטרה שלא היה יכול לזון אותה משלו הרי פירש שלא היה מפרנס אלא על מנת שיפרע לו ואינו יכול לומר למה פרנסת אותה כיון שלא היתה בת מלאכה כדאמ' ולא היה ראוי לאביה ואחיה שיתעלמו מבשרם שיניחנה שתמות ברעב וכ"ש אם ברשות ב"ד שבעיר היו מפרנסים אותה ואין חילוק בזה אם פרנסה איש נכרי או אביה ואחיה שכתב הרי"ף בתשובה שהביא בא"ה סי' ע' ההוצאו' שהוציאו על האשה אביה ואחיה על מה ששגר לה בעלה שהיה פחות מכדי מזונות הראוי' לה שיפרע וה"נ לא שנא כיון שהם הודיעו לו את צערה ושלא היו יכולים לפרנסה יותר מאז חייב הוא לפרוע מנכסיה שבידו ואם תמות תחתיו הרי פרע מזונותיה משלה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ואם יגרשנה או ימות הוא בחייה או יעמדו לדין אם ינכ' לה מסך כתובת' מה שיפרע עתה למזונות' שהוציאו מאז או לא ינכה כסבר' הרמ"ה ז"ל ועל דרך זה חייב ג"כ כל מה שהוציאו ברפואת' שיפרע לה מאז מנכסיה ונראה דבעתים שהיא חלומה בפרט אם הם רוב הימים היא חלומ' דאפי' לדעת הרמב"ם ז"ל יתחייב במזונותיה משלו שהרי יכול עתה לדור עמה הכלל שחייב לפרוע לה מזונותיה ופרנסתה מאז עד עתה לכ"ע להרמב"ם ז"ל משלה שהוא תחת ידו ולהרמ"ה משלו ולהראב"ד ג"כ רפואתה משלו ואיפשר דכ"ש מזונות ג"כ ואפי' לדעת הרמב"ם ז"ל אם יתברר שרוב העת' היא החלומ' יתחייב לזונ' משלו באותם הימים ויוכל ג"כ לגרשה כשהיא חלומה דמאי דגזרו חכמים שלא יגרשנה היא משום שלא ינהגו בה מנהג הפקר ונראה דלא גזרו אלא בזמן שהיא שוטה אעפ"י שיודעת לשמור גטה שאינה כל כך שוטה אבל כשהיא חלומה אולי לא תשוב אלי' עוד וברשות מגרשה באותה עת דאפי' בעת שטותה ויודעת לשמור גטה אפי' אינה יודעת לשמור עצמה אם גרשה דיעבד מגורשת א"כ בעת חלימותה אפי' לכתחלה כאיש שוטה דבעי' שיגרש מדעתו כשהו' עתים חלים אמרי דהוי כפקח לכל דבריו כמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה ומה שכתב רבי' שמשון ב"ר אברהם עתים שוטה וכו' בפ' חרש בירושלמי ואמר דאם עתים חלומה ועתים שוטה אינה מתגרשת כמו שהביא ב"י סי' רי"ט נראה דהיינו בעתים חלומה ביום א' ועתים שוטה ביום ההוא אבל כשהי' חלומה כמה ימים לא ואם בנ"ד יודעת לשמור עצמה אפי' בשעת שטות דאינו מגיע שטותה לשלא תדע לשמור עצמה יכול לגרשה דליכא כאן טעמא דשלא ינהגו בה מנהג הפקר דאיפשר שתהיה שוטה ותדע לשמור עצמה כמו שכתב באדם וחיה נתיב כ"ד חלק ו' שאם יודעת לשמור גטה ועצמה מתגרשת אפי' מדרבנן והביא שם בב"י מרבי' שמחה משפירא דכתב דלא מחזקי' בחזקת שוטה עד שיראו בה סימני שטות המפורשי' בפ"א דחגיג' ובנ"ד ליתנהו

ואם ירצה יכול לגרשה ויפרע כל סכו' כתובת' כמו שכתב מ"מ שם נאם המבי"ט: שאלה
כא על דבר אשר קדם הרופא לכתו' מח"ל לא"י למצוא רפואת תעלה לביתו אשר היתה
קרובה לינתץ מבלי הראות בה נגע ונתרעם יחיד מרבים שהעבירו עליו את הדין לפי
דעתו: אמרתי לא אראה עוד מכתבו ולא אביט בקונדרים טענותיו כי לא אאמין כי יסופר
כי רבים לוחמים לו וכי לא רבים יחכמו ויערימו להשיג גבולו ולהשחית נחלתו כי רבים
ידם תקופה בעבודת ה' ובקדושת שמו ולא תצא מכשלה תחת ידם: ואף גם זאת בראותי
היותו צועק חמס כי הוא ציית דינא ולא צייתי ליה אמרתי דא לישנא בישא אע"ג
דלקבולי לא בעי מיחש ליה מיהא בעי ואם יהיה לו דין ישקוט רוגזו וינוח דעתו כשיראה
ששמעו טענותיו כולם לבקש לו זכות ולא נמצא כמו שכתב האשרי פ' ז"ב ואם יהיה לו
איזה זכות גם הרבים שכנגדו יטו אזנם לשמוע למי שאין לו נטיה עם א' מהם ומרחוק
נראה להם להמשיך להם חסד ואמת ושלם בשעריהם וגם כי לא היה מן הראוי להשיב
עד שיהי' נדרש משני הכתות מתרי טעמי שכתב הריב"ש ז"ל בתשובותיו עכ"ז נהגו
המורים כשהמקום רחוק להשיב ואינם חוששים לכבודם אם תסתר התשובה מפני חילוף
הטענות וגם נזהרים בדבריהם שלא ילמדו לשקר מתוכם ולא יהיו כעורכי הדיינים וכ"ש
שעיקר רוב הטענות מיוסדו' על טופסי שטרות וכתבת יד שביניה' שאין חשש שיחליפו
את נוסחתם כמו שהוא בנ"ד: ומפני שנכתבו הטענות וטופסי השטרות באורך אכתוב
כלל הטענות בקיצור מה שהוא צורך לענין הדין והם כי בארץ המפורסמת מלכות
השררה יש שכונה גדולה לתושבי המדינה והסוחרים הבאים מחוץ נקראים ליוניטני היו
מתאכסנים עמהם ואחר כמה שנים שרבו הסוחרים וצר להם המקום בקשו ממלכות
השרר' שיתנו להם מקום מיוחד לשבת שם עם סחורותיהם נתרצ' להם השררה לאהבה
ולכבוד מלך ארצם כי גדול ועצום הוא מכל מלכי האדמה בקץ ימים אלו נתנו להם
רשות לשכור שכונה משני בתים סמוך לשכונת התושבים ע"מ שלא יעשו מלאכת
שכונת התושבים ושכרו אותה וישבו בה ה' שנים ואח"כ חזרו ונתפשרו עם בעלי
השכונה והשכיר להם כל מה שהי' מושכר להם תחלה זולת גן ובית א' שיוכל להשכירה
לפמיליית אחת של עברים בעד כל הזמן שהליוונטיני ידורו שם ולעת כזאת היה מבאר
שיהיה ר' משה ובנו הדר בבית ההיא ותנאי' אחר' ועל תנאי' שיאשרו ויקיימו השררה
השכירות זה כלל השכירות ופרט הבית הנז' והשררה לא רצתה לקיים עד ששאלו את
פי התושבים ונתרצו על פרט הב' הנז' להפיק רצון בעל השכונ' גם כי הבינו כי להבא
ישים אחר הנרצה אצל' במקום ר' משה הנז' על התנאי' הא' שלא יעשו מלאכתם כאשר
הדת נתונה מאת המלכות וענו ואמרו כי היו מרוצים שר' משה ובנו ידורו שם: ויהי
לימים רופא א' דר בשכונת התושבים ונתגרש מהם לסבת מה והלך אל השררה להתחנן
לפניהם יתנו לו רשות לדור בשכונת הליוונטיני והם קראו אל ראשי התושבים ויענו
אמן בתנאי' שלא יעשה מלאכתם וניתן לו רשות וכעת לא היתה בית פנוי לו כי הבית
הנפרש מן השכירות של ליוונטי' היתה שכורה כבר לר' משה הנז' לכמה שנים והסוחרים
הליוונטי' בחנינתם עליו נתנו לו בית דירה ביניהם לרופא זה אחר שנעתר לו המלכות
אחר זה כמו שנה הלך לו ר' משה לדור אל ארץ אחרת והלך זה הרופא ושכר הבית מן
בעלי השכונה ולא נזכר בשטר השכירות שלו הכח הנתון לב"ה מן המלכות כי כבר היה
לו לרופא כח מהם ואחר ימים המיר דתו ויצא ללכת לדור בין העכו"ם וכראות ראובן

הרופא והוא הבעל דין הצועק את הבית הנפרש מן השכירות פנוי מאין יושב אוה למושב לו הלך אצל ב"ה ושכר ממנו הבית הנז' והוסיף על שכירות' למען השיג ממנו כח המלכות שהיה לו לב"ה לשכור הכל מבלי שיצטרך הוא ללכת אל המלכות להתחנן לו כאשר עשה הרופא הא' ועשה לו ב"ה כתב ידו על הכח המסור לו מן המלכות לראובן הרופא ולבניו על הבית הנזכר כל זמן שהסוחרים הליוונטיני' ידורו בו ונכנס ראובן בבית הנפר' הנז' וראשי התושבי' לא מיחוהו אדרב' אמרו ברוך הבא בשם ה' אך בזא' שתש' עמנו בעול המס הראוי לחלקך ונתרצה ראובן לפרוע ככל אשר הושת עליו והי' פורע מדי ג' חדשים לג' חדשים כתושבים ויהי לימים נתבקש ראובן בעש"ג לפרוע חלקו מהוצאת השומרים ויצא זכאי בדינו מאת שרי המלכות וכתבו לו פסקא שאינו חייב לפרוע שום דבר כלל מהשומרים להיותו דר בבית הנפרש אשר מזה נרא' רצון המלכות בדירת ראובן בבית הנפרש בלא שאלת רשות מראשי התושבי' אחר שנתרצו מר' משה היה מוכן לכל אשר יכנס במקומו ג"כ וטרם זה ואחר כן ג"כ רבים מאנשי התושבים שהי' צר להם מקום התושבים בנו להם בתים בשכונת הליוונטיני ברצון ב"ה בלי נטילת רשות מן המלכות ולזה פחדו התושבים שמא יעשו שם מלאכתם ואמרו להם וגם ליוואנטיני בכללם שנתחייבו שלא לעשות מלאכתם וכולם קבלו עליהם בחרם ובנדוי אשר גם זה מורה שרצונם שיהיה זה ראובן הרופא בבית הנז' ויהי אחר כמה שנים קמו מלשינים ומסרו ביד המלכות כל הדריים בשכונת הליוואנטי' וראובן הרופא בכללם וכולם נתגרשו זולת ראובן שיצא זכאי בדינו מכח הנתון לב"ה מן השררה ונתנו השרר' פסק דין בידו וז"ל אחרי אשר חקרנו וראינו כל זכיות ראובן הרופא וכו' אנחנו מרשי' אותו מן המשפט כפי נוסח שטר השכירות שלו ע"כ וכראות הב"ה כמה בתים שלו מאין יושב הלך אצל ראשי התושבים ונתרעם עליהם כי מהם יצא הקצף למנו' השרר' על דרי הבתים עד שראשי התושבים נדרו לו לב"ה לשכור הם כל אותם הבתים ממנו ולהשתדל להשיג רשות מן המלכות אך בזאת שגם בית ראובן הרופא יהי' בכללם והוא הי' מסרב שלא היה לו רשות להוצי' את ראובן והפצירו בו עד שיעצוהו לנתון הבית והביא אומנים בכלי אומנותם לנתו' וראובן הלך אל המלכו' וצעק ומיחו ביד' תכף ובא לרי' עמו ויצא זכאי בדינ' מכח שטר השכירו' שבינו ובין ב"ה והתחיל הב"ה לגזמו אפי' בפני המשפ' שיהרגו וראשי התושבים מצד א' קראו אותו ואמרו לו שיצא מן הבית ויען להם ראובן צייתנא לדינא בדין זה בורר לו א' והשיבו לו שיצא מן הבית תחלה ואח"כ יבררו עמו דיינים או יאמר כל טענותיו וזכיותיו לפני ד' גאוני' דייני עירם השיב הוא שאינו מן הדין לדון לפני דייני עירם רק שיבררו דיינים אמנם רצה שהד' גאוני' ידונו אם הדין מכריחו לצאת מן הבית תחלה ולא מצאו להם הד' גאוני' זכות שיצא מן הבית תחלה וראובן צועק צייתנא לדינא והלכו התושבים אצל גאון אחד ראש לאותם הגאוני' וכתב סרבנות על ראובן שלא רצה לדון בפני הד' גאוני' על גופא דעובדא וכשמוע ראובן כך הודיע בכתב ידו עם עדים אל ד' גאוני' היותו נכון ומזומן לדון בפניהם אם לזה מכריחו דין תורה כאשר חייבו הגאון ההוא וכראות ראשי התושבים המודעא ההיא השמיעו לאזניו כי לא אותה מבקשים רק שיבוא ויתן במתנה כל זכיותיו להם אם רוצה שיוציאוהו מן הסרבנות באמר' שהם לא יגרשוהו מביתו ולא יקחו מאומ' מכל אשר לו רק ישתדלו להשיג מן המלכות רשות כללי בלשון רשות הפרטי שיש

לראובן מכח הב"ה ועל דבריהם אלו הלך ראובן כדי להוציא עצמו מן הסרבנות וכדי לפייס את ב"ה מרוגזו הנ"ל ועשה מיאון אל ראשי התושבים בכתב ידו בלשון לע"ז כמשפטי המלכות אגוסט' שי"ט אני ראובן רופא עברי ממאן אל שמעון לוי ויהודה כמו ראשי התושבים כל חזקה ודין וזכות ושכירות שיש לי בשכונת הסוחרים הליוונטיני הן בבית שאני דר בו עתה הן בכל מקום אחר שיש לי באותה השכונה וזה המיאון יובן להיות לו קיום כל עוד שזמן השררה יר"ה או ממשפט אחר המסודר ממנה יהודים אחרים שאינם ליוונטינו יהיה להם רשות לדור עם בני ביתם בשכונת הליוונטיני הנ"ל בעוד כל זמן שהליוונטיני ידורו בהם עכ"ל ובו ביום לבקשת התושבים הלך ראובן ועשה להם שטר ביהודית נכתב ונחתם משני עדים מאות' העדי' ממש לאשר ולקיים המיאון' שעש' בלשון לע"ז עם התנאים שבתוכו וז"ל השטר הוא תיבה בתיבה אמנם הפרטיי' שבתוכו לא עשאו ראובן בפנינו עדים ח"מ בא ראובן הרופא ואמר לנו הווי עלי עדים וכו' ותנו ליד הממונים מהקהלות ולידי וועד הקטן יצ"ו להיות בידם לעדות לזכות וכו' איך ברצון נפשי כו' אני מקבל עלי בחרם חמור ובשבועה דאוריית' ומשעבד עצמי בשעבוד גמור לאשר ולקיים הריבוקנאסיה שעשיתי ביו' הזה לממוני' הנ"ל במשפ' עש"ג מכל החזקו' והזכיו' והפרביליגי והפיטסיוון מכל הדירות והמקומות שיש לי בשכונת הסוחרים עם התנאים שכתובה כבר במשפט הנ"ל בכלל ובפרט ומעולם לא אוכל לערער ולריב עליהם לא בדיבו' וכו' ומעכשיו יהי' כח ורשות ביד הממונים הנ"ל בחברת הוועד קטון יצ"ו או על פי הרוב מועד קטון לעשות מהבי' שאני דר בתוכו וכו' כפי חפצם ורצונם הן להשכיר הבית והמקומו' כולם או מקצת' ואשר אפרע להפיטו מה שיראה בעיניהם או להשכיר לאחר הכל כאשר יראה בעיניהם ע"פ רוב' כן יקום עלי ועלי לאשר ולקיים בכלל ובפרט וכו' וכל התנאים הנ"ל הותנו ונעשו כהלכתן כתנאי בני גד כו' ובפנינו וכו' אמר לנו ראובן שטר זה כתבוהו בשוקא וכו' ויהיה לשטר זה כל חוזק ותוקף כאלו היה נעשה בפני ב"ד חשוב ולפני מושל העיר ע"י סופר מתא כו' ולא יפסל מחמ' שום טשטוש כו' או קרע שאינו קרע ב"ד כו' הכל יהי' נדרש ונידון לזכות ויפוי כח שטר זה ועוד בפנינו עדים כו' בטל ראובן כל המודעו' שהפה יכולה לדבר בכל לישני דאמרי רבנן דמבטלי בהו מודעו' כו' וכל עד שיבוא כו' אני פוסלו וכו' ואחריו' וחומר שטר זה קבל עליו ראובן ועל יורשיו כאחריו' וכו' וקנינא מראובן וכו' ומהממוני' ולוועד הקטון יצ"ו ככל מאי דכתיב ומפורש לעיל יום ד' כ"ז לאלול השי"ט אחר כל זה נתרצו ראשי התושבים מראובן והסירו מעליו שם הסרבנות וגמרו אומר ביניהם שעם היות שיקחו הבתים ההם בשכירות מהב"ה ושישיגו רשות מן המלכות מדירתם לעשות שטר שכירות לראובן לכל בקשת רצונו בזה האופן לקחת ג' מקומות מבית ראובן אשר בנה אותם מכיסו ולהשכיר אל ראובן את יתר הבית שלו בעד סך כך לשנה פחות ממה שהיה פורע אל בע"ה בתנאי זה שמעולם לא ראובן ולא באי כחו יוכלו לשאול מאומה אל ראשי התושבים ממה שהוציא בבנין הג' מקומו' רק יהיו לחלוטין שלהם והתנאי זה ג"כ שאם ראובן היה רוצה מאז למסור להם המפתחות של ג' מקומות הנ"ל לפרוע לו י"ד דוק' לשנה עד אשר ישיגו הרשות הנ"ל ומזה שמו הבחירה ביד ראובן והוא שלא רצה לבחור בזה עד אשר ישיגו קיום תנאו בין כך וכך שלחו לקרות את התושבים שגורשו משכונת הליוונטיני ובקשו מהם לחתום שטר שעבוד להם וז"ל מודים אנחנו

ח"מ איך אמת הוא שמעכשיו אנחנו נותנים ומזכים מעלת ועד קטון יצ"ו כל הזכויות והחזקות שיש לנו במקומות ובבתים אשר היו לנו בשכונת השוכרים וכן אנחנו מוסרים להם המפתחו' למען יוכלו וכו' בכל אות נפשם מהיום והלאה אין לנו בהם לא חלק ולא נחלה וכו' כי את הכל אנחנו נותנים ומזכי' להם כי לא היה לנו רשות מהשררה וכו' וחתמו כלם זולת הרופא שלא קראוהו כי לא היה שייך באלה: אח"כ יגעו הממונים י"ב חדש להשיג רשות באופן הנזכר לעיל ולא עלה בידם להשיגו בעד כל זמן שהליוונטי' ידורו באותה שכונ' כפי' דברי לשון התנאי שבמיאון הנ"ל רק הרחק מאד שהשרר' נתנה רשות אל האחים בעלי השכונה ההיא שיהי' להם כח לתת רשות אל ראשי התושבים ליכנס בבתים שלהם ולהשכירם ליהודי' אחרים ולא הוזכר עד כמה זמן ימשך הרשות ההוא אח"כ הלכו ראשי התושבים ושכרו כל אותם הבתים מבעלי השכונה בעד כל זמן שיכלו לדור דהיינו כל זמן שיהיה להם לתושבים רשות מהשרר' לדור בשכונ' ההיא ושכרו גם בית ראובן בכלל שלא בפניו ושלא מדעתו ויהי כאשר הושג הרשות כמו שהושג באופן הנזכר שכרו הבתים כמו ששכרו אותם באופן הנ"ל קראו לראובן ושאלו ממנו מפתחו' הג' מקומו' ויען להם ראובן אתם ידעת' כי לא נתקיי' תנאי שלי ולמה אתן לכם המפתחות וגם כי בכלל הבתי' שכרת' הבית שלי שלא מדעתי מה הועיל לכם כי גם אחרי שכירו' ההוא כמה וכמה פעמי' שאל ממני בע"ה פרעון שכירו' ביתי ופרעתי כמה פעמי' כימי קדם אחרי שלא היה כח בידו להשכי' ביתי כאש' ידעת' אז הלכו ראשי התושבי' אל הגאון אשר כתב על ראובן סרבנו' בראשונה לבקשת' ושלחו לקרוא לראובן במעמד' ודברו כול' על לבו לקיי' המיאון שעש' באומר' שהרשו' שהשיגו הם יותר מתנאו שמשמע שימשך לפי דבריה' כל הזמן שימשך הקיו' שלהם שהוא ה' שנים אשר תוך אלו הה' שנים לא יוכלו להתגרש מהשרר' מה שאין כן בליוונטיני שיש לאל יד השרר' לגרשם לכל אות נפשם ויען להם ראובן ברי שלא יגרשום וגם שתאמרו שהרשו' שלכם עדי' לא ניחא לי בתקנתיהו דרבנן ולכן לא נתקיי' התנאי שלי והמיאון בטל מעיקרו וכראות ראשי התושבי' מענה ראובן הנ"ל גזרו עליו נידוי בחברת הגאון הנ"ל אולי בסמכם על אשר מקרוב באו והסכימו במעמד ראובן שכל הפרש יהיה נידון על פיהם וכשמוע ראובן את הדב' הזה תיכף ענה להם אדרבה והלך בבתי כנסיות שבעי' וצעק בקול רם צייתנ' לדינ' בדין זה בורר כו' ויהי כמדבר אל העצים ואל האבנים אמת הוא ששום גאון אחד מגאוני שכונתו לא הסכי' בנידוי הנ"ל רק הגאון הנז' לבדו בחברת ראשי התושבי' ועל כל זה באה השאלה הדין עם מי הן על דבר הסרבנות הן על דבר לצאת מן הבית תחלה או לאו הן.

ע"ד הנידוי אם נידויי' נידוי וצריך התר' אם לאו הן בגופא דעובד' אם יש להם שום חזק' בבית ראובן הנזכר לעיל אם לאו ואם נתקיים תנאו של ראובן אם לאו והמיאון נופל ארצ' או אם מתקיי' יותר מתנאו אם לאו ואת"ל שנתקיי' יותר מתנאו אם המיאון בכך קיים או נופל ארצ' על הכל בכלל ובפרט לך יאת' ולך משפט הגאול' יובל שי למור' ממעל' ה"ר הגאון מאור גולת אריאל להורות הדרך ילכו בה בני ישראל ההולכים בחשך יראו אור גדול וכל ישראל ישמעו ויראו וכו' אל מעל' מרנא ורבנן כו' וגם כי קצרתי בטענות עדיין הן כדרך ארוכה ולא אשיב אלא על מה שהוא צריך לענין הדין לעתיד ומה שעבר בענין הסרבנות ולצאת מן הבית תחל' אעבור עליו כעובר על הגחלים כי

אינו נקרא סרבן מי שאינו רוצה לדון לפני מי שנוגע בדין אפי' בדרך רחוק' אם היו הם מבני השכונ' כמו העדות שאינו יכול להעיד כי ה"ג וכן בענין לצאת מן הבית תחלה אע"ג דאמרי' בעלמא דרבי' מוחזקים לגבי יחיד היינו לענין מסים וכיוצא כו' אבל בענין גופא דעובד' אם יש לראובן הרופא חזק' בבתיים או לאו צריך לחקור אם השכירות הא' ששכר הוא קיים כי ראשי התושבי' לא נתרצו קודם אלא בדירת ר' משה גם כי בעל השכונ' כתב בשטר שכירתו ללונטי' שהי' מניח בית וגן להשים בה פאמיליאי של עברים אשר לעת כזאת היה מבאר שרצונו שיהי' ר' משה הדר בה שנרא' שיש לו רשות לימים להשי' בה את מי שירצ' עכ"ז התושבי' נר' שלא נתרצו כי אם בדירת ר' משה כי כן כתוב בטענות ויענו התושבי' איך להפקת כו' מרוצי' שר' משה ובנו עם הנטפלי' אליו ילכו לדור בשכונת הסוחר' וא"כ לא נתרצו עתה בדירת אחר אלא שנרא' שמה שלא מיחו כששכר ראובן מבע"ה ואמרו לו ברוך הבא אך בזאת שתשא עמנו העול של המס הראוי לחלקך וכו' שזה מספיק לשלא יוכלו למחות אח"כ דאע"ג דאמרי' בחזקת דאי אמ' מערע' ללוקח טובה היא קנה אותה לא איבד זכותו דדיבור' בעלמ' היא דאפי' רבנן דקאמ' בחתום עליה בעד דאיבד זכותו היינו משום דקעביד מעשה והכא דיבורא בעלמא הוא התם הוא מטעמ' דאדמון דזה נוח לי מן הא' והו' דיבור' דדוק' התם דאיכא מעשה פליגי אאדמון אבל הכא ליכא טעמא דשני נוח לי מן הא' שהרי עם הראשון אין להם שום טענה וערעו' אם לא ירצה להשכי' להם וכיון שאמ' לזה שכור ממנו כמה שאמ' הנה בא' לדור ברוך הבא וכו' איבדו זכותם אם היה להם שום זכות לשכור הימנו כשישכי' לאחרים ובדיבור' בלחוד סגי ועוד כיון שאמרו לו אך בזאת שתש' עמנו בעול המס נראה דבלב שלם אמרו שיבוא לדור שם ולא היתה כוונת' לערער עליו וכמו שכתב הרשב"א ז"ל דדוקא כשהודה המערער בכך אבל אם כפר והלא הביא עדים לדבריו מחייבין המערער בכך ראייה גדולה היא זו שאיננה שלו כמו שהבי' מ"מ פ"ו מהלכו' טוען הרי דכשהבי' עדים הויא ראייה גדולה אע"ג דדיבורא בעלמא הוא כיון שאין לומר טענ' הב' נוח לי כיון שכפ' וה"נ כיון שאין לו טענה דהב' נוח לי מן הא' דעם הא' לא היה לו שום טענ' א"כ דיבור סגי ועו' דהא דאמרי' דיכול לומר שני נוח לי היינו כשיש למערע' עדים שהית' שלו או של אבותיו כמו שכתבו המפרשים ז"ל אבל הכא אין להם שום זכות עם הא' כמו שכתבתי וגם אינו ידוע שיש להם זכות לשוכר' מן הבעלים או שהבעלי' אין יכולים להשכיר' כי אם ברשות' וא"כ בהאי דיבור' סגי: וכל שכן שכפי הנרא' לא היו יכולים למחות התושבי' ביד בעל השכונה שלא ישכיר או שלא יטול תנאי שיוכל להשכי' הב' והגן לר' משה או לאחר כי המלכו' הוא שקרא לראשי התושבי' ושאלו להם על הפרט אם היו מרוצים ש"ר משה ובנו ידורו והם ענו שהיו מרוצים לא בעל השכונה כי לא היו יכולים הם למחותו בידו אבל המלכות שהיו יכולים לעכב היה צריך שיהיו מרוצי' והם רצו ג"כ לפייס את התושבים שלא יהא רע בעיניה' דיר' ר' משה שם מפני שהי' מן התושבים ואם היתה השרר' רוצה לקיים השכירות של בע"ה בלי שאלת לתושבים היו יכולים לעשות ולא היו יכולים הם להתרע' עליה' שהיו עושים להם שלא כדין ושלא בחק המלכות כיון שהתנו הבע"ה והמלכו' בשכירו' הנז' שלא ילוו ברבית ולא יעשו מלאכ' האישטראסיריא' כי בזה היו יכולים למחו' כפי הנר' שם שהם פרביליגו לשכונ' התשובי' שלא יעשו אחרים מלאכת' ושכירו' ה"ב היא כשכירו' הא'

שלא יוכלו לעשות א"כ מה ששאלו המלכו' לתושבי' לא היה אלא להפיק רצונ' לא שיהי' להם חק בזה שלא יוכל שום תושב במ"א כיון שאינו עוש' מלאכת' ולזה לא הקפידו עליה' כשאמרו שהיו מרוצי' שר' משה ידור שם ולא אמרו בסתם שידו' שם כל מי שירצ' בע"ה כמו שפי' הוא בכתב שכירותו לליוונטיני כי דבריה' לא היו מעלים ולא מורידים אלא להפק רצונם לבד שאלו מהם המלכו' וגם כי היו יכולים למחו' הרי נתרצו אח"כ ומהני על הדרך שכתבתי למעלה שהטילו התנאי שיפרע עמה' במס והמלכו' קיימו ואשרו הפשר' הנז' בכלל ופרט בכל דבר בקצת רצון בעל השכונ' וכבר פי' בעל השכונ' שיוכל להשי' באותו הבית והגן פאמיליא של עבריה' אשר לעת כזא' היה רוצה כ"ר משה ועל זה קיימו לו הפשר' שיוכל להשי' שם מי שירצה כי כן הוא מוב' בלשונו וא"כ אחר שהרופ' ראובן שכר זה מקו' מבעל השכונ' אח"כ וכתב לו מן הכח הנתון לו מן המלכו' הרי יש לו חזקה מבע"ה ומן המלכות והוא מוחזק בשכירות כ"ש אחר שכתבו לו גמר דין לזכות שאינו חייב לפרוע חלק מהשומרי' שנר' שנתרצו בדירת ראובן הרופא בדרך פרט וגם אחר שמסרו ביד המלכו' זה כל התושבים שנכנסו בשכונ' הלויאנטיני ובכללה את ראובן הרופא נתנו השרר' גמר דין לזכותו וכשרצה בע"ה לנתוץ הבתים שלא כדין מיחו בידו השרר' כדין וכמשפט וכל זה וקצתו מספיק לחזקת ראובן הרופא בשכירו' וצריכי' התושבי' לתת טעם למה רצו להוציא את ראובן מן הבית ומה טענ' היתה להם בפני הגאוני' יצ"ו לעמוד בדין ולהוציא מן הבית כ"ש שיצא תחלה הגאון ראש לגאוני' אלו יצו אם כתב עליו סרבנו' הוא יתן טוב טעם ודעת כי כפי מה שכתוב למעל' איני רואה שום טעם וכל מה שיודה ראובן אח"כ מכח הסרבנו' הנכתב עליו הוא אונס ולינקטיה לכופתיה וכו' ומיאון זה איני יודע ע"כ מצאנו: שאלה כב ראובן ושמעון ולוי קנו סחורה ביחד וכתבו שטר חוב על עצמ' ליהודה לפרוע לו כל החוב ונעשו קבלנים ערבני' זה לזה וכתבו אחורי הכתב סך מה שקבלו כל א' מהם מהסחור' ההיא ונתחיי' כל א' מהם לחבר ולהיותו מצוי לזמן הפרעון או לשלוח חלקו שהגיע לו ולא יצטרך שום א' מהם לפרוע בעד חברו ובהגיע זמן הפרעון נמצאו ראובן ושמעון לפרוע את חלק' ולוי לא נמצא ומחל יהוד' לראובן הערבו' שנתחייב בעד חבריו אך שיפרע לו החלק שהי' מגיע אליו ותבע משמעון חלקו וחלק לוי ופרע לו אח"כ בא שמעון לב"ד לתבוע מראובן חצי מה שפרע בעד לוי כי שניהם היו ערבי' על לוי כמו שנז' וראובן טוען כי כבר פטר אותו יהודה הב"ח מהערבו' בקנין ועדים יורנו ר' הדין עם מי.

תשובה גר' בירושלמי ומייתי ליה הרי"ף ז"ל פ' שבועת הפקדון וכחש בעמיתו פרט למכחש לא' מן השותפין כו' אמר ר' יוסי הדא אמר' שנים שלוו מא' אע"ג דלא כתבי' ערבאין ואחראין זה לזה ערבאין ואחראין הם והרמב"ם ז"ל ג"כ פר' כ"ה הלכות מלוה ולוה כתב הרי הן ערבאין וכו' והיינו מדין ערב והכא שכתבו שנעשו קבלנים הוו קבלנים ויפרע ממי שירצה וכמו שכתב הרא"ש ז"ל והביאו הטור סי' קכ"ט דאע"ג דלא כתב בפ' תן לו ואני קבלן אלא כתב בסתם ערב קבלן מסתמא בלשון המועיל להיות קבלן קאמר ואפי' לבעל התרומות שכתב דיד בעל השטר על התחתונ' דאילו אמר לו הלוהו ואני קבלן שאינו אלא ערב הכא שכתב קבלני' פרעני' משמע דלא גרע ממי שכתב קבלן גמור שכתב הרשב"א ז"ל שיש מי שאומר שדנין אותו כקבלן וכמו שהבי' בעל מ"מ שם כ"ש בשט' זה שקנו ביחד דהו ערבאין זה לזה וכיון שכתב אח"כ קבלני' פרעני' לטפויי

אתא דמש' שנעש' קבלן שיפרע ממנו תחל' אם ירצ' ובתשובו' השייכו' לס' משפטי' סי' י"ו כתב ומיהו אם היה כתוב ערב קבלן נרא' דמועיל דמסתמא לא ר"ל אלא בענין השנוי במשנ' ולדע' הרמ"בם ז"ל שני' שערכו לא אפי' לא היו קבלנים יפרע ממי שירצה דאין הערבות חל לחצאין כיון שהמלו' א' כמו שפי' הרשב"א ז"ל וכמו הרשב"א בעל מ"מ שם ודלא כתוספת', דב"ב דמייתי התם והשתא בנדון זה כיון שהיה יכול ליפרע מכל א' מהם אם נפרע משמעון אין שמעון יכול לתבוע מראובן חלקו דאע"ג שהבי' בטור סי' קל"ב דאם פרע א' מן הערבי' כל החוב למלו' זה חוזר ותובע מחברו את חלקו כדין ערב שתובע את הלוח כשמברר שפרע בשבילו נרא' דקאי אשני ערבי' לדעת הרמ"ב ז"ל שאם יכול ליפרע משניה' לא יפרע מא' מהם אלא מחצ' אלא א"כ אין לאח' מהם שאז גובה הכל מן השני ומ"ה כיון שפרע זה כל החוב שלא היה יכול המלוה ליפרע מן האח' שהי' חייב לפרוע מחצ' חייב זה השני לפרעו לו חלקו אבל היכא שהיה יכול ליפרע מכל א' מהם הכל מתחלה כי הכא כשנפרע מא' מהם אינו יכול לחזו' זה לתבוע מחברו חלקו שלא פרע בעדו שום דבר ומעיקר' אדעת' דהכי נעש' ערב שיפרע הכל אם ירצ' המלו' ואינו יכול לחזור על הערב השני כדא' משום דלא ערב אלא ללוח ולא לערב השני ואפי' יהי' ערב לשני ג"כ הוי כעמד ברשו' עצמו ונעש' ערב ללוח שאינו חייב לשל' לו כמו שהבי' הרב ז"ל פ"ט וכ"ש שני ערבי' ללוח א' שלא נעשו ערבי' אלא ללוח ולא זה לזה שאינו חייב לשלם שאפילו היו נעשי' ערבי' זה לזה היה מעצמ' ואינו חייב לשלם זה לזה כשנפרע המלו' מאחד מהם כדאמ' ואע"ג דדין זה של שני ערבים למדו הרב ז"ל מג' אחים שחלקו ובא כל א' ונטל חלקו כו' והת' הוי הלכתא כרב דבטלה מחלוק' כדאמר פ' בית כור א"ה לא למד אלא לענין שיכול ליפרע ממי שירצ' לא שיוכל זה לתבוע מן השני כמו אחין דאמר בטלה מחלוקת משום דטעמא הוי דירושין הוו כדאיתא התם ומה שכתב הרא"ש ז"ל כלל ע"ה שחייב לפרוע לו חלקו היינו בשני לוין אבל הכא כל א' לקח חלקו מן הסחורה אלא שנעשו ערבים ומדין ערב הוא שחייב והרא"ש ז"ל עצמו פרק קמא דב"ק על מימרא זו דב' לקוחות שלקחו בבת א' ובא ב"ח המוכ' לטרוף טורף מאיזה מהן שירצה ואין הלוקח הא' יכול לחזור על הב' וכל שכן בנדון זה שמחל יהודה המלוה לראובן א' מן הערבים ופטר אותו שהוא פטור כמו שהבי' שם בטו' בשם הגאונים שנים שנכנסו ערבים ופטר המלו' את א' מהם יכול המלוה לתבוע כל הממון מהער' השני שלא פטר אותו לפי שהממון כלו נתקיים על כל א' וא' מהם ולא אותו שפטר פטר ולא אותו שלא פטר לא פטר ונשא' עליו ועל הלוח החוב עד זמן פרענו ע"כ דמשמע דכיון דפטרו הוא פטור ואפי' הערב חבירו אינו יכול לתבועו וכמו שכתב ונשא' עליו ועל הלוח החוב וכו' ובספ' המאו' לה"ר שמואל תלמוד הרא"ש ז"ל כתב באות ה' פ"ד מחל לא' מן הערבים נשא' החוב על הלוח ושעבוד על הערב השני דמשמע דאין ערב חוזר וגובה מחברו שלא פרע וגדולה מזו מצאתי להרשב"א ז"ל בצרור הכסף שאם מחל הערב ללוח כשנשא' ונתן ביד אין המלוה יכול לחזור עליו שהרי מחל לו הערב השעבוד שיש לו עליו הרי שהלוח היה חייב ג"כ למלוה מדר' נתן ואפילו נשא' ונתן ביד הערב ואפ"ה יכול הערב למחול שעבוד שיש לו למלוה על הלוח וכ"ש שאם מחל המלוה א' מן הערבים שאין חברו יכול לחזור עליו ואפילו שהוצרך לו עיון להרשב"א כשמחל הערב ללוח הכא נראה דיכול המלוה למחול לאחד מן הערבי' ואין חברו יכול לתבוע ממנו כמו

שכתבתי נאום המבי"ט: שאלה כג יורנו רבינו ראובן הלך למדינה אחת ונתאכסן בבית שמעון ובהיותו בביתו ירד עליו גנב וגנב אותו ולא דבר ראובן מאומה מפני פחד ערכאות הגוים לאחר זמן הודה הגנב שגנב לראובן והחזי' מעט מהגנב' לראובן ע"י שמעון לאחר זמן נתפס הגנב בערכאות הגוים והודה על כל מעשיו מיום היותו על פני האדמה ובכללם הודה הגנבה שגנב בבית שמעון לראובן ותפסו לשמעון בערכאות הגוים ואמרו לו למה לא הגדת לנו איך נגנבו חפצים מביתך והפסיד שמעון סך מעות כדי להנצל את עצמו יורנו רבינו אם ראובן חייב לשלם מה שהפסיד כיון שהוא גרם לו הנזק או אינו חייב לשלם כי דומה הוא לעלילה ע"כ: תשובה לא מצאנו חיוב בגור' או דינא דגרמי או גרמא אפי' לרבנן ור' מאיר פ' הגוזל אלא כשעושה אי זה מעשה כמנסך או זורק או שורף או בלי מעשה אלא בדיבור כמוחל או משחר' או דן ואית מינייהו דאפילו במעשה או בדיבור מיפט' לרבנן וכולהו לא מחייבי אלא בברי היזקא אבל בלי מעשה ובלי דיבור ליכא שום חיובא והכא בנ"ד לא מעשה איכא ולא דבור איכא וכ"ש דלא ברי היזקא דלאו מידי עבד ראובן לשמעון אע"ג דבגרמ' דיליה תפסוהו גוים לא מקרי ראובן גורם כיון שלא עשה ולא דבר שום דבר דהגנב הוא שדבר ולא ברי היזקא דאע"ג דלא הגידו לא שמעון ולא ראובן שגנב לא הוי ברי היזקא דאפשר שלא ידעו הערכאו' שנגנב שום דבר והגנב המגיד הוא שהזיק וכ"ש לר' מאיר דאיכא מידי דאית ביה מעש' ופטור בדינ' דגרמי וכל זה מתבא' יפה בדינא דגרמי מאת הרמב"ן ז"ל נאום המבי"ט: שאלה כד ילמדנו רבינו על נוסח שטר שידוכין שכתבו בו בכך לחדש פלוני שידך ראובן שידוכין גמורים לבת פלוני בתנאי כו' ונתחייב בקנין ושבועה שלא לשדך ושלא לקדש אשה אחרת אלא זאת להכנס עמה לחופה לזמן וכו' ולקיום וחזוק כל הכתוב לעיל נתחייב כל א' מהכתוב לשלם לחברו חמשים פרחים אם יבטל שום א' מהתנאי כנז' כמו שכתוב בשטר בפני עצמו ועוד נשבעו שניהם אבי המשדך הנז' שבוע' חמורה על דעת הנשבעים באמת כו' לגמור ולקיים כל הכתוב לעיל וכך אמרו לנו כו' אחריו' וחזו' וכו' קבלנו עלינו בביטול כו' וקנינו' כו' ולפי שעבר בפנינו כו' כתבנו כו' ומלבד זה יש ש"ח מסך כך סולט' כתו' כפי תקנת חכמי ספרד ועתה בבעי אראה תשובת האדון מוכן לעבוד עבודתו תמיד כלב פינטו: תשובה אליך השר המשדך הוא חייב לפרוע הקנס הכתוב ביניה' אם ישדך אשה אחרת כיון שנעשה הקנס כדין כפי מה שבא בשאלה ולענין השבועה יש לספק כשכותבין בשטרי שידוכין שבוע' ואח"כ קנס ממון אם הכוונה היא כי אם לא יתרצה שיפרע הקנס לא יעבור על השבועה או מלבד שיעבור על השבועה יפרע הקנס ולכן אנחנו נוהגים ברוב שטרי השידוכין לכתוב מלבד שיעבור על השבועה יפרע הקנס אבל כשאינו כתוב כן יש לבעל דין פתחון פה ובנדון זה כתוב בשטר נתחייב בקנין ושבוע' כו' ולקיום וחזוק כל הכתוב נתחייב כל א' מהכתות כו' נ' פרחי' אם יבטל כו' ועוד נשבעו לגמור ולקיים כל הכתוב לעיל החיוב הראשון אינו אלא על המשדך ובשני כתוב ולקיום ולחזוק נתחייב כל אחד כו' ויש לספק בזה כי כמו שהקיום והחזוק לאבי הבת אינו אלא קיום וחזוק למה שנתפשרו בלי קנין ושבועה כן למשדך לא יהיה הקיום והחזוק אלא כמוהו כי לא החמירו על המשדך יותר מעל אב הבת ויהיה הקיו' והחזוק בקנס ולא יחושו בקנין ושבועה שכתוב למעלה שנתחייב בקנין ושבוע' כיון שלא כתבו מלבד שיעבו' על השבוע' או אפשר שהחמירו על המשדך יותר ומה שכתוב ולקיום כו' יתפרש

למשדך על השבועה ולאבי הבת בלי שבועה האי כדאי' לי' והאי כדאי' ליה אלא שכתוב אח"כ ועוד נשבעו שניהם וכו' לגמו' ולקיים כל הכתוב לעיל ונראה כי על החיוב והחזוק שנתחייבו שניהם על נ' פרחי' נשבעו שניהם וא"כ יש קנס ויש שבועה כי כשהשבועה כתובה למעלה והקנס למטה הוא שאפשר לומר שבקנס לא יהיה עוב' על השבועה אם לא שיכתבו בפ' מלבד שיהיה עובר על השבועה אבל בסדר השטר זה שכתוב השבועה לשניהם אחר הקנס וכו' שמי שיבטל השידוכין יתחייב בקנס ויהי עובר על השבועה ועדיין יש לפקפק בלשון זה שכתוב לגמור ולקיים כל הכתוב לעיל ולעיל כתוב שלא לשדך ושלא לקדש אלא זאת וכתוב לקיום החזוק נ' פרחי' למי שיבטל ואי אפשר לקיים הכל כי אם יקיים השידוכין לא יתחייב בקנס ואם יתחייב בקנס לא יקיים השידוכין ועל כרחינו נאמר לגמור כל הכתוב לגמור ולקיים השדוכין או לגמו' ולקיים הקנס ובזה לא יהיה עובר על השבוע' בפרעון הקנס ועכ"ז המשדך יחוש לנפשו על השבועה הכתובה למעלה שנתחייב בקנין ושבועה שלא לשדך אלא זאת ויצטרך שיתירו לו אפי' יפרע הקנס גם כי נראה כי לא היתה אלא שבועה א' אלא שנכתבה עליו ב' פעמים שאלה כה כמה שנים אשר היו קצת אנשים מתלחשים ומהרהרים על ת"ח שבעי' ליקח מהם מכס על שהיו רואי' מקצת' נושאים ונותנים או עסוקים במלאכת הבגדים להרויח פרנסתם שלא יצטרכו לקבל הספק' מן הקהלות ובאותה הימים הודיעו להם מורה הוראה שלא היה בדין שיפרעו בשום דבר של מס אפילו הכתוב על כל איש כמו הכרא"ג וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות ת"ת ורוב הפוסקים כתבו כן אפי' כסף גולגל' כמו הכרא"ג חייבים הצבור לפרוע בשבילם אלא שהרמב"ן ז"ל כתב הכסף גולגלת' המוטל עליהם אין חייבים הצבור להפרע בעדם ואני אומר כי אפילו לדעת הרמב"ן ז"ל פטורין בעי' הזאת שפורעים דבר קצוב בכל שנה על כל הכראגי"ש בין שיהיו הרבה אנשים או מעט בזה הוא כמו דבר קצוב על כל בני העיר ולא על כל איש ואיש וא"כ לכ"ע פטורים ואפי' מן הכרא"ג אלא שבשני' שעברו החכמים שהיה להם ממון ולא היו מסתפקי' מאחרי' ראו דוחק העניי' שהיו דוחקי' אות' על הכאר"ג ורצו לחמול עליה' ולהחמי' על עצמ' ולסלק מעליה' דבר' בני אדם המעלי' בלשונ' גנאי על ת"ח ופרעו אותם שהיה יכול' בידם ומש' נתפשט ליקח מאחרי' ג"כ שאין ספק ביד' לפרוע אבל בענין מסים מעולם לא עלה על שפת שום איש כשר שיפרעו גם כי היו מהרהרים בלבם גם עתה שהוציאו המחשבה לדיבור ומעשה להכתיב כל בעלי תורה בפנקס המס בין רב למעט שלא יתפסו על צער' כי בעוונות אירע באלו השנים הפסדות עד אשר נלאו מלסבול וחשבו להסתיי' עם הב"ת ועם ההודעה להם כי יש בדבר איסור לכ"ע ומנעו מלדבר עוד בדבר הזה כי ת"ל הם אנשי שם ויש להם טוב טעם ודעת ויראת ה' ולא יעברו על דברי חכמים ולחכימא כיוצא בהם ברמיזה שאין להם רשות לא על ידם ולא ע"י אחר ליקח מהם שום מס אלא גוף הכרא"ג לבדו מאות' הנהוגי' ושיש להם מה ליפרע הכרא"ג או חצי כרא"ג כי כל אלו שעד עתה לא פרעו מס להיותם בני תורה לא יפרעו מכאן והלא' ג"כ כי כולם הם בכל אותם שתורת' אומנות' בין הנקראים בשם חכמים בין התלמידים שלא הגיעו לדין תלמידי חכמים עדיין כי גד' אותם שתורת' אומנותם הוא שתורתם היא קבע ומלאכתם עראי לפרנסת' וכן הם כל בני תור' שלא פרעו מס עד עתה שרוב עסק' ביום ובלילה עסק בתורה ומיעוט היו' יוצאים מבית לפקח על מלאכת' שנעשים ע"י

אחרים שתבא לידי גמר ולהבי' לבית' מזונותיהם וצרכיהם וחוזרים מיד לאומנות תורת' ואינה מתבטלים בדברי הבאי וגם אינ' מבטלי' זמן יותר אלא כדי סיפוקם כדי שלא יצטרכו לבריות לא להתעשר והחכמים הבאים באלו הימים מח"ל אם הם עשירים שם נתעשרו שהיו בעלי בתים מטילים מלאי לכיסם ולכן ראוי למנהיגי העיר יצ"ו אשר עיני כל ישראל שבעי' עליה' שלא להשיג גבול אשר גבלו ראשונים חכמינו ז"ל הראשונים והאחרונים אשר דרשו הכתובים אשר מהם פטורים ת"ח מכל מיני מסים ויחלו מעט ממשא מלך ושרי' וגם לא תתחדש בימיהם ח"ו ומה שלא נעשה מזה ארבעי' שנה ויותר אשר הרבו בני הגולה לעלות לא"י וצדקה תחשב להם כדכתיב ונוגשיך צדקה והצדקה תרומם וממקום אחר ירחמ' האל להתפרנס ולהתעשר והעוז' ומסייע להקל מעליהם משא עול ושרים הוא מכבד התורה ומאן דמוקיר רבנן הויין ליה בני' ת"ח ושלום וברכה על כל ישראל: שאלה כו נהגו בני העיר לכתוב שטר שקורין אותו הטב' למי שמכר ביתו והקונה עושה לו שטר בדרך חסד והטב' ומחייב עצמו שכל זמן שיחזיר לו מעותיו שימכור לו הבית שקנה ממנו וכתוב בשטר שקנה קנין גמו' מעכשיו במנה כו' לקיים מה שכתוב ולכאורה נראה שהוא קנין דברים וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה על מי שקנו ממנו בעדים שימכו' ביתו לחברו כו' וחברו קנה לו ג"כ בקנין שיקנו ממנו כו' והשיב לשון זה איני מכירו כו' וקנין דברי' בעלמ' וכו' ועובד' דההו' גבר' דאמ' לחברי' אי מזיבננ' להאי ארעא לדידך מזיבננ' בק' כו' התם כשקנ' האי ארעא מהשת' והחזיק בה בתנאי שאם ימכרנ' שתה' קנויה לו דאי לאו הכי לא עשה כלום וכן כתב רבי' האי ז"ל בספ' המקח וכו' כמו שהביא בב"י סי' ר"ו והכא נמי בנ"ד אמר שימכור שנר' דהוי קנין דברים ובסימן, קצ"ו הביא תשובה אחד גם כן להרשב"א ז"ל על מי שיצא עליו שטר שכתוב בו אתן לפלוני כך וכך וכל אתן ואעשה אינו כלום והשיב דכל שקנו מידו אעפ"י שלא אמר בל' חייב חיוב דקנין מלת' אלימתא היא ומתקן הענין כאלו מחייב עצמו באותו דבר שאמ' ליתן וכשאמ' בריש הכותב דמגופא של קרקע קנו מידו וכו' שהקנין מחזיק הענין כאלו מחייב עצמו ליתן ונרא' שתשוב' זו הוא הפך הראשונ' עוד הביא במשרי' נתיב ט"ו ח"ג תשוב' הר"מ מי שקנו מידו בפני עדים שיחזו' לראובן כל זכות שיש לו עליו וכו' גם שיעשה לו שטר מחיל' הוא ואשתו מחזיק קנין דברי' תשובה זו מחלוקת ישנה בין הגאונים ז"ל יש מהם שאמרו דכל לשון עתיד שאעשה כן או שאתן כך הוי קנין דברי' ויש מי שאומר דלאו קנין דברי' הוא אלא הרי הוא כאלו קנו מידו בחיו' אותו סך ואין קנין דברי' אלא באומר אחלו' עמך שאלו דברי' בעלמ' הוא וכן מעשי' בכל יום בפסק הנדוני' שקונין מפלו' שיתן לפלו' וכן כתב בעל העיטור כי הוא מחלוקת ולפיכ' מסתברא דכל שקנו מידו שיחזי' כל זכיו' שיש לו עליו לאו קנין דברי' הוא אבל במה שקנו שיעש' שטר מחילה כו' אינן אלא דברים בעלמא שאין מחילה אלא סילוק שיעבוד וסילוק שיעבוד לאחר זמן אינו אלא דברים בעלמא וכן השיב הרשב"א סי' אלף ל"ג ובכתבי מהר"ר איסרלן ז"ל סי' קע"ג כתב דאשירי כתב במס' נדרים ס"פ השותפי' דכל קנין דמקני ביה לאחר זמן צ"ל בהדי' מעכשיו ואי ל"ה לא קנ' כו' והרמב"ם ז"ל פ"ח דמכיר' כתב האומר לחברו כשאמכור שדה זו הרי היא מכור' לך מעכשיו בק' הוא דקנו מידו וכו' קנה הראשון ובח"ה סי' ר"ו כתב כשאמכור שדה זו אמכרנו לך מעכשיו בק' יכו' ובענין תשובות הרשב"א נוכל לומר סמי חדא מקמי תרתי בחדא כתב דקנין מלתא

אלימתא היא ובשנית כתב דלאו קנין דבר' הוא דהוה ליה כאלו קנו מידו בחיוב אותו סך וא"כ כשאמכו' ואתן וכיוצ' בזה לא הוי קנין דבר' דקנין מלתא אלימתא היא כו' ומתקן הענין כאלו מתחיי' בעצמו כו' והסכי' הוא לסבר' זו של י"א שכתב וכן מעשים בכל יום וכו' ולפי' מסתבר' וכו' ולא הוי קנין דבר' אלא אחלוק המוזכר בגמ' וכיוצ' בו שאינו מתחייב בשום דבר משלו אלא שיתן חלק המגיע לחברו שאינו ניכר וזה וכיוצ' בזה הוא קנין דבר' אבל כשהוא נוטל קנין ליתן בשלו הוה ליה כאלו מחייב עצמו והשת' בנ"ד אפי' לתשוב' הרא"ש שכתב על אמכו' דקנין דבר' הוי היינו משום דלא הוי כמחייב עצמו כסברת י"א דסברי דהוי כמחייב עצמו והיינו משום דלא פי' והכ' בנ"ד הרי כתב בפי' בשט' הטב' שנתחייב פלו' כשיתן לך סך כך מעות שימכו' לו והוי קנין אלים בחיוב זה כאלו מכר מהשת' וא"כ אפי' לפי תשובה זו השטר קיים וחייב למכור לו כמו שכתוב בשטר עוד אני או' אפי' לתשוב' זו דהיינו כשלא אמ' מעכשיו אבל כשנטל קנין מעכשיו אפי' כשאמר אמכו' לא הוי קנין דבר' וכמו שגר' מדברי הרא"ש שהבאתי למעלה שכתב דכל קנין דמקני ביה לאח' זמן צ"ל בהדי' מעכשיו ונראה דכשאמר מעכשיו בשע' קנין אעפ"י שאמר אמכור הוי כמי שאמר מעכשיו אני מוכ' אם אמכו' לאחרי' וכן גר' מלשון הטור סי' ר"ו שכת' כשאמכו' שדה זו אמכרנו לך מעכשיו ולא כתב אני מוכ' אותו מעכשיו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל כשאמכו' הרי היא מכורה לך מעכשיו וכמו שכתב הרשב"א ג"כ בתשוב' הראשונה ומעתה אפי' לדעת הרמב"ם ז"ל שכתב והרי היא מכור' מעכשיו כשכתב כי נ"ד שנתחיי' הוי קנין אלימת' ואינו יכול לחזור בו שהרי הרשב"א ז"ל כתב בתשוב' הראשונ' כשקנה האי ארעא מהשתא בתנאי שאם ימכרנה וכו' כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ואפ"ה כתב בתשובה האחר' דכשנוטל קנין בשלו הוי כמחייב ופליג' אתשובה הא' אבל אם בפי' נתחייב אפי' לתשובה ראשונ' הוי כמכור' לך מהשתא ולדע' הרמב"ם ז"ל נמי לא שנא כדאמר והתוס' ריש פ' אעפ"י כתבו דקנין דברים לא הוי אלא כההי' דריש בתרא שקנו מידם לחלוק חצר שאין בה דין חלוקה אבל מה שמשעבד גופו להתחייב בדב' זה משתעבד ואין זה קנין דברים בעלמא נאם המבי"ט כז' שאלה ילמדנו רבינו ראובן עשה שותפו' עם אלמנת שמעון בעשיי' מלאכ' ידועה להם וראובן נתחייב שלא יעשנה עם שום אדם לא יהודי ולא גוי בגבול פלוני והיא גם היא נתחייבה שלא תעשה אותה מלאכה עם שום אדם כל זמן שראובן שותף עמה ונטלו שניה' קנין ושבועה על זה ככתוב בשטר השותפות שכתבו ביניהם והנה העתק השטר אות באות שלוח ולפי שרבו ביניהם קטטות ומריבות הסכים ראובן להפרד מחברת אלמנת שמעון וחלקו השותפות וכל כלי האומנו' ביניה' לחצאין ובררו חשבונותיה' היטב ונתפרדה חבילת' ותכף התחי' כל אחד מהם לעשו' מלאכ' בפני עצמו אלא שראובן עושה לו לעצמו לבדו והיא עושה מלאכה בשותפות גוים ועתה תובע' אלמנ' שמעון את ראובן בכחשטר השותפו' שלא יעשה מלאכ' זו עם שום אדם כלל בלי חברתה כדי שלא ילמדוה זרים ויבואו לידי הפסד בניגוד האומנים וראובן טוען כיון שבחילוק השותפות ובכל כלי האומנו' לקחה חלקה משלם הרי נתרצי' בחילו' ושוב אינו רוצ' לחזו' להיות שות' עמה: ועוד טוען שכיון שהשותפו' לא היתה לזמן קצוב די מה שנשתתף עמה עד עתה זה קרוב לשלשה שנים שהרי אין זמן קצוב בשטר השותפו' ואת"ל שאין ראייה מספק' לשייכול ראובן לעשות מלאכה זו עם מי שירצ' לפחו' יעשנ' לעצמו בלי שום חברה ושותפו' איש

זר כי לא יתכן שבשביל הניגודים ירצה לאבד אומנותו אדרב' הוא טוען כנגד' שהואיל והוא אינו רוצה להשתתף עם שום אדם מי נתן לה רשות להשתתף היא עם גוי' ללמד המלאכ' לזר' והשיב' היא על זה שכיון שהו' נפרד מחברתה היא רוצ' לעשות שותפו' עם מי שימלאנ' לבה.

עוד טוען ראובן שהאלמנ' הנז' חייב' לו ק"ה סולט' שפרע על פיה בחובו' בעלה ע"מ שתפרעה היא לו בעת החילו' כשיהיו לה מעו' והנ' עתה שחלקו השותפו' נשארו בידו נ"ו סולט' מחלק' ורצ' לעכב' בידו לגבו' מקצ' חובו והשא' שהם מ"ט סולט' תפרע' לו היא תיכף והשיב' היא על זה שלא פרע הוא הק"ה סולט' הנז' רק מצדו שהוא ג"כ חייב בשותפו' בעלה ואמרה שיש לה עד אחד על זה וכשראה ראובן את העד חשב שהוא יגיד האמת ואמר שהוא מקבל עדותו כשני עדים אז העיד העד יותר ממה שטענ' האלמנה ואמר שכשפרע ראובן את המעו' הנז' אמר הרי המעות הללו נתונים לה במתנה ואם תרצה בשום זמן לפרעם לו הרי מוטב ואם לאו יהיו במתנ' כנז' וב"ד כתבו וחתמו דברי העד והנה גם טופס קבלת עדות זה שלוח בכלל הכתבים עתה טוען ראובן שהמתנה שאמר העד להד"מ ועוד דהשתא יהיב אדעתא שהעד ההוא נוגע בדבר משני טעמים האחד לפי שהיא חייבת לעד ההוא ק"ה סולט' זה ימים ושנים ויש בינו ובין האלמנה תנאי שתפרעם לו עשרים סולט' בשנ' ואם יחייבו' לפרו' לראובן הק"ה סולט' שלו לא ישאר לה כלום ויפסיד העד ההוא: והטעם השני הוא שלא די שמנע' בעדות זו מלהוצי' ממנה המ"ט סולט' אשר נשארו עליה אלא אפי' הנ"ו סולט' שהיו תחת יד ראובן הוציאו מתחת ידו כדי שתפרע לו מהם והראיה שתיכף ומיד כשקבלה אותם מראובן פרע מהם לאותו העד עשרים סולט' שהיה לה לפרוע לו בשנה זו על כל פרטי הטענות הללו אחד לאחד יורנו מורינו מורה צדק הדין עם מי ושכרו כפול מן השמים עוד טוען ראובן כי רמוהו בכתיבת השטר שלא קראוהו לו אחר הכתיבה להודיע מה כתוב שם.

ועוד טוען שהתנו אז בהדיא שהוא לא יכול לעשות שותפות עם שום אדם זולת עם האלמנה בתוך הקאדיליק' של חלב: ועוד נשבע הוא כמה שבועות שלא לקחו ממנו שום קנין ושום שבוע' ועל זה הפרט אומ' שישביעו את החכם ה"ר שלמה אלקאביץ נר"ו כי הוא היה מצוי שם: תשובה ראינו טופס השטר והמעשה ב"ד של עדות העד אחד ועל ענין חילוק השותפות נראה שיש לראובן רשות לעשות המלאכ' בפני עצמו אלא שאינו יכול לעשות אותה מלאכה עם שום אדם כיון שאינו עושה המלאכה בחברת האלמנה כי על זה הוא שנשבע בשטר שביניהם וכן נראה מלשון השטר עצמו שכתוב בו וכמו כן נשבעה האלמנה שלא לעשות עם שום אדם כל זמן שישתתף עמה ראובן הנז' שנראה שראובן הוא בבחירתו להיות שותף עמה או שלא להיות שותף כי לא נתחייב למעלה אלא שלא לעשות עם אחר כי אם עמה וכיון שאינו עושה עם אחר אינו חייב לעשות עמה ויכול הוא ליקח מעות מאחרים לסיוע עשיית המלאכה ולתת להם חלק מהריוח כיון שאינו מלמדו ולא עושה המלאכה עצמה עם אחר כי מה שנשבע הוא שלא לעשו' המלאכה עם אחר ומשמעות לשון זה הוא לענין אומנות המלאכה שלא יעשה עם אחר לא בענין שתוף מעו' אבל היא יכולה להשתתף עם אחר כיון שהו' אינו רוצה להיות שותף עמה כמו שנראה מזה מלשון הכתוב בשטר שלא תוכל לעשות עם שום אדם כל זמן שישתתף עמה וכו' ועכ"ז ראוי לקהל לעשות תקנה ולחייבה שלא לעשות עם הגוי

כדי שלא יתפשט האומנות לגוים ולענין העדות אם יתברר שנתקבל העדות בפני ב"ד של שלשה אינו יכול לחזור בו והיא פטורה ואם לא יוכל להתברר שהיו ב"ד של שלשה בשעת קבלת העדות תשבע היא ותפטר.

: גם אם יתברר בב"ד שהעד נוגע בעדיות כפי מה שכתוב בשאלה שהיה לו הנאה בעדות הנז' אינו נאמן כלל כי לא קבלו עליו אלא לעד א' כשר במקום שנים כמו שכתוב בקבלת העדות אעפ"י שהו' אחד קבל עדותו כשני עדים כשרים ובטענות כתוב דהשתא יהיב אדעת' שהעד הוא נוגע בדבר משני טעמים וכו' וגם כי באלו הימים שעברו כתבנו על שטר זה שהיה קיים ולא היה רשות לשום אחד מהם להפרד מחבירו לא הראנו אלא נוכח השטר לבד ועתה ראינו כל הטענות והעדויות נאם המבי"ט והר"י קארו יצו חתם בו: כח נשאל נשאל מעמדי ק"ק דמשק ספרדי יצ"ו אשר מכרו לבני משפחה א' מיוחס' מק"ק מוסתערב מקום בבית החיים שלהם שיוכלו לקבור שם הם ובני בניהם ונוסח השטר הוא נתננו כח ורשו' לכ"ר סולימאן הלוי נ' כוליק' ולבניו שיך כליפא ורבי יצחק ור' יוסף ומעד אל כרים ובני בניו הנז' שאם ח"ו יפטר שום א' מהם באריכו' ימים שיקב' בבית החיי' של הספרדי' ושום א' מן הקהל לא ימחה בידם וכו' וחתומי' בו חבר של עיר וז' טובי העיר יותר ועכשיו אחר עשרים שנה משנת הש"ג עד השכ"ג רוצים ק"ק ספרדים למנוע לאנשי המשפח' הנז' שלא יקברו עוד שם כי השט' בטל והמכיר' אינה מכיר' דדמי לב"ה של כרכים שאעפ"י שמכרו ז' טובי העיר אינה מכיר' עוד טוענים שאינו כתוב בשטר כי אם ג' דורו' אמנם ד' דורות לא שכן כתוב הזקן ובניו ובני בניו א"כ בני דור ד' שנקברו שלא כדין ילכו אלו כנגד החיים ח"ו שלא ימותו ובני הזקן משיבים הואיל ונקברו שם כבר קנו מקומם וכו' ולא יפסידו החיי' שלא ימותו עוד טענו טענו' אחרות אשר השיבו עליהן בני המשפחה תשובות נצחות ואיני בא אלא לשתי טענות אלו וראיתי תשובת חכמי ירושלים תוב"ב אשר פסקו וזיכו את בני הזקן ובניו ובני בניו להקבר שם כמו שכתוב בשטר ואני מוסיף נופך משלי דלא דמי למכירת בית הכנס' שהם מוכרים אותם לחולין והיא של בני כרכים ובית הכנסת לתפלה עומד ואינם יכולים למסור חלק רבים דעלמא ושמא יש א' בסוף העול' שהוציא בה וחלקו מעכב של אחרים כו' דהיינו טעמ' מפני שהם בונים אותה על דעת כל העולם והרי כמקדישים אותה לכל וכמו שכת' הר"ן ז"ל ריש פר' בני העי' ואותו טעם לא שייכי אלא כשהן מוכרי' אותו לחולי' ואפי' למשתי שכרא דנתפסק' קדושת ב"ה בדמי המכירה אבל בב"ד לא מכרו בית החיים לחולין לזרוע בו וכיוצא בזה אלא למת שהוא עד עתה לקבורת מתים ישראלים כמותם ועדיפי שהם משפחת לויים ועוד שלא מכרו ונסתלקו הם אלא שיקברו בו המשפחה הידועה וכו' ק"ק מהספרדי' מאשר ימותו מהם ח"ו וכי הו' אפי' בב"ה של כרכים היתה מכירת' מכירה שמוכרי' לבני קהל אחר שבאו מחוץ כדי שיתפללו בב"ה ועדין בית הכנס' במקומו ובקדושתו עומד וכ"ש אם מכרו או נתנו מקום לבני קהל אחר שבאו מחוץ כדי שיתפללו עמה' שהרי הם אינם מסתלקים ממנו והם מתפללי' בו והוסיפו קדושה על קדושת' גם בבית החיים גדול כבודו בישוע' ה' לתחיה ברב עם הדרת מלך כי יותר מעלה וכבוד יש בבית החיים הנקברים בו רבים אין להם מספר וכמו שאנחנו ברכין והוא יודע מספר כלכם ולא אנחנו מבית החיים שהם מתי מספר ואין נוסח הברכה שייכא בהם ומטעם זה ג"כ אין להם טענה לק"ק ספרד לומר

שילכו אלו שנקברו דור ד' כנגד החיים שהם דור ג' שאלו שנקברו נחשבים כגרים שבאו מארץ מרחוק וקברום בבית החיים של יהודים וזכו במקומם וקנו אותו אחר שכבר נקברו ולא מכח קניית אביהם כיון שלא מיחו אז בקבורתם עוד אני אומר כי אפשר שיהיו נכללים דור ד' ג"כ בבני בניו וכמו שכתוב בירידת יעקב למצרים בניו ובני בניו אתו וכת' ויהיו בני פרץ חצרון וחמול והם דור ד' נכללים בכלל כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש וכל בניו ובנותיו מד' נשותיו אינם אלא י"ב שבטי יה ודינ' אחותם אלא שנ' כי בני בנים הרי הם כבני' ומה שכתוב בנותיו כולל את יוכבד בת לוי הנולדה בין החומו' דבנות בן הרי היא כבת ונוכל לומר כי מה שכתב ובנותיו אינו אלא על דינ' ואגב דכתב בניו כתב בנותיו דאפי' בכתוב' אמר' הכי דמה שכתו' ובנו' בניו יובן על יוכבד בת לוי ושרח בת אשר אכן כתו' ובכי בריע' חבר ומלכיאל והם בני רבעים ליעקב וכתב בניו ובני בניו אתו משמע דלאו דוקא בני בניו אלא בניהם ג"כ ולא תאמ' דדור ד' נכלל במה שכתוב וכל זרעו שהרי כתוב וכל זרעו ב' פעמים ונוכל לדורשם כך יעקב וכל זרעו אתו זכרים צדיקים כיוצא בו ומן זרע הזכרים לא נותר מהם איש מזרעו שלא בא וכן ובנותיו ובנות בניו וכל זרעו וכו' זרעו נקבות דומיא דבנותיו ובנות בניו דכל זרע שהיה לו מן הבנות הביא אתו מצרימה כי מה שכתו' כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים היה אפשר שבא שם מזרעו זכרים או נקבות ואותם שבאו מצרימ' הם שבעים ולכן כתב וכל זרעו וכל זרעו ב' פעמים כמו שכתבתי: ונחזור לנ"ד כי אפשר לומר דבכלל בני בניו הם דור ד' ואולי יותר ואין לק"ק ספרדים טענה בעד החיים אל המתים ואפי' יהיה ספק אם נכלל דור ד' בכלל או לאו הרי הם מוחזקים שנקברו כבר והמוציא מחברו הם הספרדים שרוצים להוציא את החיי' מחזקתם שהם כתובים בפ' בשטר ועליהם להביא הראיה ממה שכתב הרב ה"ר דוד נר"ו לפי שהשטר מבואר ואפי' שהיה ספק בהבנת השטר המע"ה ר"ל שבני המשפחה יביאו הראיה יובן לשאינם נקברים עדין מדור ד' לא לנקברים כבר כמו שכתבתי את זה כתבתי בהיותי נודד מהר אל הר מחמת הדבר ה' יציל כל ישראל אמן.

שאלה כט על ש"מ שצוה פלו' יהיה אפוטרופוס על נכסי ופלו' יהיה רואה ר"ל נאדיר ושאשתו פלוני תעשה כל מה שתרצה ואינש לא ימחא בידה: השבתי כי אפוטרופוס פי' הערוך שהוא אבי ילדים ונר' שכמו שהאב עושה כן אפוטרופוס עושה ליתומים שהם כילדיו וא"כ כשאמר ששמעון יהיה אפוטרופוס על נכסיו הכוונה הוא שהוא ממונה על הנכסי' לעשות בהם כפי מה שיראה לו וא"כ כשאח"כ אמר שאשתו פלו' תעשה כל מה שתרצה לא ימחו בידה יובן בדברים אחרים כמו בחפצי הבית והנהגת היתומים וגידולם ונישואיה' או אם תרצה ללכת לאיזה מקום וכיוצא בדברי' אלו אבל בענין הנכסים לעולם הם ברשות האפוטר' לשאת ולתת בהם כפי מה שירא' לו ואין לאשה בענין זה שום שלטנו' נאם המבי"ט: ל שאלה יעקב היו לו ב' בנים ובת ראובן ושמעון ודינה: וכולם היו דרים בחזקת בתים של יעקב וכשנשאת דינה היתה דרה בבית א' מחזקת הבתים הנז' וזה יעקב עקר דירתו משם והלך לו למדינת הים ונשארו בבתים ההם ראובן ושמעון: ושמעון הלך לו למדינת הים והניח את אשתו ואת בניו דרים עם ראובן בבתים הנזכ' וקודם שחזר שמעון לביתו נפטר וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק: ואשתו של שמעון כששמעה פטירת בעלה לקחה את בנה והלכה לבית אביה וכשנשאת בא ראובן ולקח

את בן שמעון אחיו והביאו לביתו שהיה נער קטן ופרנסו וכלכלו עד שגדל: ובתוך זה הזמן נפטר גם יעקב הנז' ואחר פטירת יעקב בא ראובן והוציא את דינה אחותו מהבית שהיתה דרה בו באמרו שהוא היורש: וכשגדל בנו של שמעון תבע מדודו ראובן חצי חזקת כל הבתים מכח אביו שמעון והשיב לו ראובן שהוא פזר עליו ממון הרבה עד שגדלו לכלכלו ולהלבישו ועוד שהוא היה שולח לאביו יעקב פרנסתו כמה שנים: ועוד שאחיו שמעון היה חייב לו מאה סולט' ואינו רוצה לתת לו חלק בחזק' הבתים הנז' זהשי' לו בנו של שמעון שאם הוא פזר ממון עמו לכלכלו והלבישו וכן מה שהיה שולח ליעקב אביו כדי פרנסתו שעשה כדרך האנשי' החשובים שעושי' חסד עם המתים ועם החיי' כ"ש שאביו יעקב הניח בידו קודם לכתו למדינת הים כמה מעות ומטלטלין ועל מה שטוען ראובן שאחיו שמעון היה חיי' לו כמה מעות השיב לו בנו של שמעון כי אין לו ידיעה בחוב ההוא עוד טוען בנו של שמעון שאביו שמעון בנה עליו על הבת' הנז' ופז' שם מנכסיו ממון הרב' ועל זה יורנו רבינו מורה צדק ושכרו כפול מן השמים: תשובה פלוגתא דרבוותא היא במפרנס אשת חברו בסתם אם אבד מעותיו או לא כמו שהביא מ"מ בהלכות אישות פי"ב ונר' דה"ה לפרנס חבירו סתם וכמו שנר' מסוף לשון מ"מ שכתב ואפשר שדינו של הרב ז"ל קיים במי שזן ומפרנס בסתם איניש דעלמא שחוזר ומשתלם וכו' דמשמע דדעת הראשוני' בכל מפרנס סתם אבד מעותיו אלא שלא חלקו בין סילוק נזק אלא באשה שאינו מביא שום תועלת לבעל כמו שכתוב שם ואפי' למאן דסבר דלא אבד מעותיו יראה לי דהיינו כשהוא ידוע שהיה לו נכסי' כשפרנסו דאדעתא שישלם לו פרנסתו אבל אם לא היו לו נכסים הדב' ידוע כי דרך גמילות חסד וצדקה פרנסו ואינו יכול לתובעו אח"כ כשיהיו לו מעות וא"כ מה שפרנס ראובן את בן שמעון אחיו כשהיה חי יעקב אביהם שאז לא היו לו לבן שמעון שום נכסים אינו חייב לפרנס לו דאומדן דעתא הוא ודרך חסד וצדקה פרנסו וגם על מה שפרנס אותו אחר שמת יעקב שאז נשאר חצי חזקת הבתים לבן שמעון שכבר מת שמעון קודם יעקב אביו כמו שנראה מן השאלה פטור בן שמעון מלפרוע לדודו ראובן מה שפרנסו כמו שהביא באדם וחזה נתיב י"ט ח"א תשובת הרי"ף ז"ל שהביא בס' התרומות שהזן יתום ויתומה בתוך ביתו אין לו עליהם שום תביעה ואפילו יש להם אם כתב שטר שבתורת הלואה זן אותם חייבים אבל בסתם לא ע"כ ובב"י סי' קפ"ח הביא תשובה זו יותר באורך ואפ' למה שכתב הוא דאם היה בידו משל היתום דפשו' שינכה ממנו מה שהוציא עליו דלא אמרי' בכי הא דלג"ח פרנסו הכא בנ"ד לא היה לו לראובן בידו שום דבר מבן שמעון אחיו שחזקת הבתים היו קודם בחזקת יעקב אביהם וכשמת נשאר בחזקת שניהם ראובן ובן שמעון אחיו ואין לו חזקה בהם יותר מבן שמעון אחיו ולא דמי ליתומי' שסמכו אצל בע"ה שיש לו דין אפוטרפו' גם לחשב עמהם על המזונות דהתם היינו כשיש להם מעות או מטלטלים דיש לו רשות למוכר' ולהוציא עליהם במזונות וגם הרשב"א ז"ל שכתב בתשובה על יתומים שסמכו על בעל הבית וזן אותם משלהם שכתב שאם הוציא משלו לא הניח מעותיו על קרן הצבי היינו כשיש בידו משלהם ואפי' למה שכתב בת"ה סי' שי"ג דמפרנס את חתנו ואת בתו בסת' יותר מן הזמן שקצב להם שחייבים כפי מה שכתב שם יתום שאני לדעת הר"ף ז"ל כמ"ש שם באדם וחזה דכשפרנס את חבירו דרך חסד כיון שלא היו לו נכסי' באותה שעה אינו חייב לשלם כשהעשיר אמנם אם היו לו נכסים

אפי' היו ביד אחר חייב לשלם זולתי ביתום עני כתשובת הרי"ף ז"ל כמו שכתוב למעל' כיון שלא אמר לו כי בתורת הלוא' היה נותן ומה שכתוב שם בב"י שאם היתום הי' קטן אפי' אין לו בידו כלום אם יש לו ביד אחר חייב לשלם אם קטן ר"ל פחות מט' וגדול גדול מט' או י' שהוא חריף והחמיר ביתום הקטן יותר מן הגדול משום דלא שייך למימר ה"ל לומר אוציא עליך משלי בתורת הלואה כיון דקטן היה ואינו נראה דכ"ש הוא אם ביתום הגדול מט' שנים ומעלה אם פרנסו בסתם פטור כ"ש ביתום הקטן יותר דאי משום דלא שייך למימר ה"ל לומר אוציא עליך משלי וכו' היה יכול לומר כן לב"ד או לעדים כי לא היה זן בסתם אלא ע"מ שיפרעו לו כיון שהי' לו משלו ביד אחרים ואפי' ליתום עצמו אם היה בן ו' ולמעל' היה יכול לומר לו כי אינו זה תנאי אלא גילוי מלתא בעלמא שאינו זן דרך מתנה אלא דרך הלוא' כי גם זה חסד ואם הוא טוען שאמר כן ליתו' והיה מודה היתום שאמר לו הרי נודע שלא זן בסתם ויתחייב וכן נראה מלשון התשובה של הרי"ף ז"ל והיתום טוען לא כי אלא בתורת מתנה דמשמע שאם היה מודה שאמר לו בקטנותו דרך הלוא' היה חייב אפי' יתום קטן דלא הוי אלא גילוי מילתא ואם ביתום זה פחות מט' לא מהני מה שיאמר לו כי דרך הלואה זן אותו כמו שכתב הוא דלא שייך למימר ה"ל לומר אוציא עליך וכו' גם בהיותו יותר מט' לא שייך דסוף סוף קטן הוא מבן שש ולמעלה עד י' הכל לפי חורפא וכדאמר בגמ' כבר שית כבר שבע כבר תמני כבר ט' כבר עשר' וכמו שכתב הרמ"ה ז"ל והביא בח"מ סי' רל"ד דעד י' צריך בדיק' אם הוא חריף ומי' ולמעל' בחזקת חריף ואם רצה לומר קטן פחות משש עדיין כ"ש במקומו עומד דפשיטא דיש קולא במי שמפרנ' בסתם ליתום קטן מו' למפרנס ליותר משש ואם ביותר פטור מלשלם אפי' יש לו ברשות אחרים נכסי' ה"ה או כ"ש בפחות דהוה ליה לגלות דעתו לפני ב"ד או לפני עדים כי דרך הלוא' היה מפרנסו דגילוי מלתא בעלמא סגי לשלא יהיה מתנה וא"א לומר דקטן שכתב בב"י הוא קטן ממש דאינו בן י"ג דא"כ אמאי כתב דלא שייך לומר ה"ל לומר אוציא עליך משלי וכו' שהרי מבן י' ולמעל' בחזקת חריף הוא וממכרו ממכר וכו' וכ"ש דשייך לומר לו וכו' ועוד דהא בההיא תשוב' כתוב נשאל הרי"ף במי שפרנס יתום בתוך ביתו וכשהגדיל היתום תבע מה שהוציא עליו כי אמר שבתורת הלוא' הוציא והיתום טוען לא כי אלא בתורת מתנ' וא"כ כי הגדיל תבע ממנו מה שהוציא עליו בהיותו קטן וכתב הרי"ף דכיון שלא אמר לו אוציא עליך משלי בתורת הלוא' לא נתן לו אלא לגמילות חסדי' כמו שאמרו וכו' הרי שעל היותו קטן כתב הרי"ף כיון שלא אמר כן לו לא נתן אלא לגמילות חסדים לא תלה הדבר במה שלא הי' לו נכסים ביד אחר אלא על שלא התנה ופשיטא נמי שהיו לו נכסים באות' שעה שאם לא היה לו ממה יפרע לו ואפ"ה כתב שאין לו על היתום כלום הפך מה שכתב הוא שאם היה היתום וכו' חייב לשלם לו ומי שיתעקש לומר כי מה שכתב שהיה לו נכסים באותה שעה ר"ל בשעה שתב' ממנו שנפלו לו בירושה או מציאה אפ"ה אינו יכול לתבוע ממנו דכיון שבשעה שהיה מפרנס אותו לא היה לו דבר פשיטא דבתורת צדקה היה מפרנסו וכמו שכתב הוא עצמו אם לא היה לו אין לו עליו כלום דאם לא היה מפרנסו הוא היו אחרים מפרנסי' אותו דחייבים ישראל לפרנס ענייהם ע"כ וזה היתום עני היה באותה שעה ואם כן לא נשאר שום מקום ליישב בו מה שכתב נחזור לענין המפרנס את חברו בסתם דנראה שאפילו שרוב הפוסקים סוברים דחוזר ומשתלם ממנו אפילו הכי

ביתום כה"ג דנ"ד אינו חוזר ומשתלם כתשובת הרי"ף ז"ל ומה שכתבו כי אפילו ביתומים שמכחו אצל בע"ה וזן אותם הוי כאפוטרופוס ולא הניח מעותיו על קרן הצבי היינו כשסמכו אליו הן מעצמם שנתחברו אליו ונשתדל בשלהן כמו שכתוב בח"מ סי' ר"ץ שיש לו דין אפוטרופוס למכור ולקנות ולכלל דבר ואפי' סמכו אצל אשה וכיון שהוא כמו אפוטרופוס לכל הדברי' גם מה שהוא זן אותם על הסתם הוא משלהם אבל איש א' שזן ופרנס את היתומים בסתם ולא היה לו משלהם שום דבר אלא שהוא אספם אצלו כנ"ד אינו משתלם מהם אם יש להם שום נכסי' ביד אחרים כיון שעל הסתם פרנסם ולא היה מוטל עליהם לפרנסם לא היה אפוטרופוס שלהם ולא סמכו הם עליו שישתדל בשלהם כיתומים שסומכים אצל בע"ה ומה שכתוב בת"ה סי' שמ"ח על מי שהוציא הוצאות על היתומים לצורך פרנסתם שלא ע"פ ב"ד דלא הניח מעותיו על קרן הצבי נראה דהיינו שהוציא עליהם דרך הלוא' וכמו שכתב אח"כ שם שאני הכא שהלואה לצרכם ולחיי נפשם והכי מסיק אשר"י בכתובות דקטן שלוח לצורך פרנסתו חייב לפרוע לו לכשיגדיל כמו שהוכיח הרמ"ה ז"ל ואפי' לדברי הר' יונה ז"ל דכתב שאינו צריך לפרוע דחיישי' שמא ילוח יותר מצרכו ויבזבז וכו' דמשמע דהא דכתב דלא הניח מעותיו על קרן הצבי היינו כשהלואה להם אבל אם פרנס אותם על הסתם אינם חייבים לפרוע והרמב"ם ז"ל פ' כ"ו מהלכות הלואה כתב קטן שלוח חייב לשלם כשיגדיל וכתב הרב מ"מ מסתברא לי דוקא כשהגיע לעונת הפעוטות כשלוח וכו' אבל פחות מכאן הרי זה כמאבד מעותיו וכמלוח את השוטה ויש לי ראייה לזה וכו' ע"כ נראה בהדיא דדוקא לוח אבל אם פרנס אותם בסתם אינו חייב לפרוע דדוקא אפוטרופוס או בע"ה שסמך עליו היתום ועליהם כל צרכי נכסיו ופרנסתו הוא דמחשב עמם על מה שהוציאו לפרנסתו אפי' בסתם אבל אחרים שפרנסו לקטן בסתם לא והיינו כתשובת הרי"ף ז"ל ובנ"ד פטור ועל מה שתב' ראובן ששלח לאביו וגם שאחיו שמעון היה חייב לו ק' פרחים והיה רוצה ליקח מהבתי' אינו כדין עד שיתברר שהוא כך כי אפי' שיודע בן שמעון ששלח לאביו כבר משיב שדרך חסד וכבוד לאביו שלח וגם שהיה לו כמה מעות שהניח לו אביו ואינו נאמן על פיו לומר שהיה חייב אביו ולא אחיו ואם יטעון שזה בן שמעון יודע כי שלח לאביו משלו ואביו שמעון היה חייב לו ישבע בן שמעון שאינו יודע ויפטר ולא תימא דכיון דראובן החזיק בבתי' כמה שנים שדר בהם הוא לבדו אחר שהוציא את דינה אחותו מהן אם יכול לטעון שני חזקה יוכל לטעון שהיה חייב לו אביו כך מעו' מגו טענת חזקה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ד מהלכות טוען אכלה שני חזקה בחיי אביהן מתוך שיכול לומר לקוחה היא בידי מאביהם נאמן לומר חוב יש לי על אביהם וכו' דאע"ג דאין לבן חזקה בנכסי האב הא איפסיקא הלכתא כרבא דחלקו ויש להם חזקה זה על זה וא"כ היה יכול ראובן לטעון חזקה ואית ליה מיגו לטעון חוב יש לי על חוב שאמר שהיה חייב לו אחיו יוכל לטעון חזקה על חלק אחיו אם דר בהם שני חזקה אחר שגדל הנער בלי מחאה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל שם דמהני ג' שנים חזקה אחר שהגדיל שהרי כתב הרשב"א ז"ל בתשוב' וכן נמי אח ואחות אעפ"י שאינם בדין זה שהרי אין דרכם להשתדל ולהיות סמוכים ע"י אחיהם ואחיותיהם מ"מ לפעמים אין להם חזקה אם יראה בעיני הב"ד שזה סמך על אח זה בעסקי נכסיו כיוצא בזה הכל תלוי בעיני ב"ד לפי מה שהוא ענין עכ"ל וכן כתב בתשובה אחרת בתשובות המיוחסות להרמב"ן ז"ל והן

הרשב"א ז"ל סי' צ"ג וכן נמי בנ"ד אם ראובן הי' מתעסק בצרכי עסקי אביו כשהלך והניחו הוא דר בבתיים שלו ואחיו שמעון ואחות' דינה ולא הוציא אותה מן הבית אלא אחר מיתת יעקב אביה' ואשתו של שמעון גם היא מעצמה הלכה לה מבית חמיה אל בית אביה כששמע' מיתת בעלה שמעון נראין הדברי' שהיה ידוע כי לעולם היו חזקת הבתים בחזקת יעקב הזקן ולא קנאם מאביו שהיה במ"ה ולא היה יכול ראובן לטעון שני חזקה וליכא מגו וכ"ש על חוב שאו' שיש לו על אחיו שמעון שאינו יכול לטעון חזקה על חלק הבתי' שלו אפי' דר בכולן שני חזקה אחר מיתת שמעון אחיו שאין מחזיקים בנכסי קטן וכשגדל תבע ממנו וב"ד היפה שבעירו וחקרו וידעו שלא היה יכול ראובן לטעון חזקה על בתי אביו כפי הנראה ועליהם מוטל להוציא אמתת ענין חזקה לאור וה' יאיר עינינו במאור תורתושאלה לא ראובן היה חייב לגוי א' ק"ן פרחי' ודחק אותו עד שמכר לו נכסי החנות שלו בפ"ה פרחי' והחנות בכ"ה ואומר שהתנ' עם הגוי בפני יהודים שכל זמן שיביא לו כ"ה סולטני' שיחזי' לו החנות או אם ימצא מי שיקנה אותה יותר מכ"ה שיוכל למכור ויקבל הגוי הכ"ה והוא קבל המותר ושמעון לקח הנכסים של החנות והחנו' מן הגוי בק"י פרחי' כמו שקנה הגוי מראובן ובא שמעון לראובן ואמ' לא אקחם מן הגוי עד שתקבל עליך שלא תפדה החנות עד עבור ג' שנים ונתרצה ראובן ונטל קנין על זה ואח"כ ניחם על שהאריך לו הזמן הנז' מפני שאחרים היו נותנים לו יותר וחזר לשמעון ואמר לו שניחם על התנאי הנז' וששמעון מחל לו הקנין ואומר ראובן כי אז הלך שמעון לגוי ואמר לו שידחו' את ראובן על המ' סולט' שנשארו והוכרח לתת בידו תיבה מלאה חפצים משכון על המ' סולט' על ו' חדשי' והלך ראובן לדרכו להביא המ' סולט' לפרוע לגוי ולפדות החנות על הכ"ה פרחים וכשחזר היה מוצא מי שיתן לו על החנות יותר ולא רצה הגוי לקבל הכ"ה פרחים וכחש על התנאי ואמר שלקחה ממנו מכירה חלוטה ושמעון החזיק בחנו' שאומר כי הוא לקחה מן הגוי מכירה גמורה ובפני הערכאות וראובן צועק כי הוא ידוע לכל היהודי' שם שהוא לא מכרה לגוי כי אם על התנאי הנז' ושמעון הוא שלמד לגוי שיכחיש כדי לקחת' הוא בטענת הגוי לכן יורנו מורנו רבי' הדין: תשובה אם הדב' ידוע כי לא נתן ראובן החנות לגוי כי אם על תנאי שיחזירנו לו כשיתן לו הכ"ה פרחי' לא טוב עשה שמעון לקחתה מיד הגוי וגם כי קנה אותה מן הגוי בערכאות שלה' אין קנינו קנין כי היא גזל ביד הגוי ולא היה רשות לשום בר ישראל ללוקח' ממנו ואין צורך להאריך בזה כי הוא דבר פשוט אך יש להוכיח את שמעון ולכופו שיקבל הכ"ה פרחים ויחזיר החנות לראובן וגם כי קנה אותה מן הגוי ביותר מכ"ה מניח מעותיו על קרן הצבי ובכל מקו' שיש עשרה מישראל בתוכם שכינה כו' וראוי להם להציל עשוק מיד עשוקו כי ת"ל קהל טוקאט הם מוחזקים בקהל קדוש לשם ולתפארת לעשות צדקה ומשפט ואם הדבר איר' כמו שכתוב למעלה עליהם מוטל לתקן המצוה לגמור: שאלה לב שאלת שאומר לך דעתי בענין מה שפסק החכם כה"ר משה מטראני בענין אותו הפקדון שהניחה אותה הנפטרת דוניא מזל טוב וצוהה שיתנו אותו הפקדון ליד אחותה מה דינו אם הדין נותן שיעשו כמו שצוהה ויתנו לאחות' או נאמר שכל הנכסי' הנמצאים ביד האשה בחזקת בעלה הם ולא כל כמינ' ליתן נכסי בעלה לאחות' ופסק החכם הנז' שהדין נותן שיחזירם לבעלה כמו שכתב הוא ואמרת שרצונך לידע מה דעתי בזה: תשובה דע שהדין דין אמת ולא מבעי' בנדון שלפנינו שלא אמרה בשע' מית' שהפקדון

קדמונים שלא לעקל ולעכב פקדון והלוואה וכו' וכ"ת ג"כ השיב לחכמי צרפת והסכים בתקנ' העיקול לאו דוקא במעכב לעצמו אלא ה"ה או כ"ש שלא יוכל לעכב מה שיש ביד אחרים מחמת שום תביעה אלא שלא הפסיד מגו שלו כמו שכתב בתרומת הדשן תשובה ש"ה וכתב דכיון דכתב ר"ת טעמא דהאי תקנה דעשאוה כחוב אוכל נפש דכל שעתא ושעתא קעבר בקום אהדר א"כ אין לחלק בתקנ' זו בין מעקל מה שבידו למעקל ומעכב מה שביד אחרים דבכולהו איתא לתקנו שלא יעכב ואע"ג דכתב כמדומה שמנהג פשוט באושטרויך ואגפיה לעכב פקדונות והלוואות בין שבידו בין שביד אחרים בכח ב"ד בשביל תביעות וטענות וכו' הרי כתב אח"כ דאיפשר שע"י שהנהיגו ב"ד לעכב ולצו' בכה"ג נשתרבב המנהג לפעמי' ע"י הכרת פנים לעכב ולצוות אפ"י היכא דליכא אמתל' יפה כדברי המעקל והמעכב וכו' משמע שזמן הדין אין לעכב ממון חברו קודם שיתבענו לדין ע"כ ואפ"י לפי מנהגם כתב דאינו מן הדין כ"ש כי לפי מנהג שלנו אין אנחנו מעכבים אלא בדבר ברור ולפעמים באיזו אמתלא אנחנו מעכבים ליום או ליומים עד שילך ויעמוד עמו לדין ואם יתעצל ולא ילך לדין אנחנו פוטרי' את מי שיש בידו מנכסיו שיתן לו ולא יחוש למעכב וכתב שם תשובה ש"ה על נדון כיוצא בנ"ד דכך הדין אם עיני הדיינים רואים דראובן איניש דציית דינא הוא ואין לו כח להשמיט מתח' ידי ב"ד שבעירו או הסמוך לו ולא יוכל לדחות וכו' לא יוכל שמעון לעכב הפקדון או הלווא' ראובן שבעירו שביד לוי כדי שיהא ראובן ציית לו דינא באותה העיר והכי נמי בנ"ד הוא ידע כי החכם ה"ר יצחק יצ"ו הוא ציית וכמו כן לקיים מאמ' ב"ד בכל אשר יצוו עליו וצריך התובע לצעוק תחלה פה בב"ד אשר הנתבע שם קודם שיצעק בב"ד שבמצרים שהנכסים שם כמו שנוהגים האידנא שהתובע הולך אחר הנתבע לב"ד שבעירו או הסמוך לו וכמו שכתב שם בת"ה באותה תשובה וכן נמצא בתשובו' גדול מהרי"ו ז"ל תשוב' ל"ד כתב עדיין אני עומד בדברי הראשונים שלא לעכב ממון של שום אדם בשום מקום אם הנתבע מרוצ' לעמוד בדין במקומו מפני תיקון העולם וכן שמעתי שהיה מהרא"ש כ"ץ ז"ל נוהג והכי מסתבר ובתשובה קנ"ה כתב כך אני רגיל לדין ולהורות ודאי אדם הרוצה לעכב ממון חבירו ואומר שיש לו תביעה עליו ואין אנו יודעים אם יש ממש בתביעתו אז אני דן שאינו יכול לעכב ממון חברו אלא התובע הולך אחר הנתבע ותבע אותו במקום אשר הוא שם או במקום הממוצע שהנתבע שייך לשם דאי לא תימא הכי לא שבקת חיי לכל בעלי בתים שיש להם פקדונות במקומות אחרים ובנ"ד נמי אינו ידוע אם יש ממש בטענתו אדרבא יש אמתלאות שאין לו שום תביעה עליו כי יש יותר מל' שנה שמת אביהם הזקן החכם ז"ל וכל האחים היו בעיר שלוניקי ולא היה אמוד אביהם בבעל נכסים וכפי הנשמע גדול האחים החכם ה"ר יצחק יצ"ו גדל את כל אחיו והשיאם בכבוד ואם נשאר שום דבר מאביהם נתן להם מאז ואם היה לו לחכם ה"ר דור יצ"ו טענה וערעו' על אחיו הגדול החכם ה"ר יצחק יצ"ו הנזכר היה לו לתבוע ממנו בשלוניקי מקום מושבם וקרוביהם ואהוביהם אשר היו יודעים טוב בנינם ויש לו שם נכסים רבים עדיין ולמה לא עכב שם אלא שהיה ידוע שם מקום מולדתם שלא היה בטענותיו ממש ועכ"ז אם יש לו איזו תביע' יבוא פה ויתבע ממנו כי הוא ציית דינא וגם פה יש בתי דינים ת"ל הגונים ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע ות"ל שניהם חכמים שויים בני חכם ידוע אין מקום להסבי' פנים לא' יותר מאחיו וגם הוא אמוד

בנכסים הרבה כאן מלבד מה שיש לו שם ובמקומות אחרים ואם ח"ו לא יהיה צ"ד אז נוכל לעכב נכסיו פה ובכל המקומות אבל לעכב בלי ראייה אינו דין וגם שיאמר הוא שילך שם לדון עמו אינו בדין כמו שמבואר למעלה וידענו כי גם שהוא ילך שם לב"ד לעכב לא יהיו דבריו נשמעים כי גם להם לבב כמונו ולא נופלים הם ממנו לידע להודיע ולהודיע כל מה שכ' למעלה ויש בתשובה שחייב הבן שתובעת ממנו אמו תביעת ממון ללכת אחריה מפני כבוד אב ואם וכן ראוי לחכם ה"ר דור לחוש לכבוד אביו ואמו ואת לרבות אחיו הגדול וחכם ממנו שיבוא למקומו אם יש לו עליו שום תביעה נאם המבי"ט וחתם ה"ר יוסף קארו ושאר החכמים: שאלה לד אלמנת ראובן תפסה נכסים למזונותיה ואח"כ מסרה מה שתפסה לשמעון קרובה כדי שיהיו תחת ידו לנדוניית בנותיו שנשארו לו מבעלה הנז' גם היא תפסה אותם למזונות ועתה מתו שתי מן הבנות והאלמנה תובעת משמעון הנז' שיחזיר הנכסים המופקדים בידו מידה כדי שיהיו תחת ידה למזונות כבתחלה יורנו רבי' אם יש כח ביד האלמנה להוציאם מיד שמעון שיהיו תחת ידה: תשובה זכות תפיסת האלמנה למזונות מבואר פרק אלמנה ניוני' וכמו שפסקו הפוסקים ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב אפי' כבר זהב ואחר שכבר תפסה הרי הוא מוחזקת במה שתפסה למזונות ואין כח ביד ב"ד להוציא מידה וכמו שאמרו בגמרא מעשה שתפסה וכו' ולא היה כח ביד חכמי' להוציא מידה וא"כ כשמסרה ביד אחר הרי הם כמו שהם ברשות' וחייב שמעון לחזור ולמסרה בידה כפי הזמן שהתנו ביניהם דאפי' בחיי בעלה תניא פ' חזקת קבל מן האשה יחזיר לאשה וכו' פי' לא לבעל דאין לנו להחזיקה בגנבה וכ"ש הכא שכבר הוא ידוע שיש לה זכות בהם למזונות דמתח' ידה ניתנו לשמעון ואין לו רשו' ליתנ' ליד אחר אלא בידה אכן נראה דאם כשמסרה לשמעון אמרה לו שיזכה בהם לזכות היתומות לנדונייתן שלא היתה מקודם יכולים להוציא מידו כיון שזכה בהם ע"מ כך דזכין לאדם שלא בפניו וכ"ש ליתומים קטני' ועתה שמתו השתי בנות יכולה להוציא שני שלישי' ממה שיש ביד שמעון ויהיו בידה למזונות כבתחלה כי לא זכה שמעון בעבורן אלא בהיותן בחיים וגם היא לא רצתה בהן אלא בחייהם ואח"כ חוזר' לחזקתה הראשונה וחלק הבת שנשארה יהיה לצורך נדונייתה כשתנשה ואם מה שכתוב בשאלה אח"כ מסרה וכו' כדי שיהיו מתחת ידה לנדוניית בנותיה ר"ל כי כוונתה במסירה היתה שיהיו ק' ימים לנדוניית הבנות קרן וריוח ולא אמרה לו בפ' שתזכה בהן לנדוני' הבנות יכולה היא להוציא מתחת ידו הכל כי בחזקתה הוא ולא יצוו לה ב"ד על בתה ועל פועל ידה כי היא תשיא אותה מן הנכסי' ואולי יותיר לה מחלק אחיותיה: שאלה לה כתב החכם ה"ר אליעזר נ' יוחאי יצ"ו ואעפ"י שהרמב"ם ז"ל בהלכו' נחלות פ"ד אינו מחלק בין כשר להדיוט אלא לענין ירושה בלבד שהכשר נאמן לומר שהוא בנו ליורשו מה שאין כן ההדיוט שאינו נאמן אפי' ליורשו אבל לשאר הדברים שניהם אינם נאמנים כמו שכתב המגיד שם ונתן טעם לדבר אני אומר כי במחילת מכבוד המגיד שהכשר לא נאמר שאינו נאמן לגמרי ותתיבם אלא חולצת ולא מתיבמת תדע שהרי הרמב"ם לא הזכיר בכשר שתתיבם כמו שהזכיר בהדיוט שתתיבם ולא אמר שאינו נאמן בכשר אלא שלא ישא אותו הולד בת ישראל אבל לענין שתתיבם אשתו לא הזכיר בכשר לפי שהוא סובר שדנין בו להחמיר וחולצת ולא מתיבמ' וזה נראה לי דיוק נאה ונכון ללשון הרמב"ם ז"ל והוא אמת ויציב עכ"ל ואין דיוקו נאה שהרי כתב הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות עבדים

ישראל שבא על שפחה כנענית אעפ"י שהיא שפחתו הרי זה הולד כנעני לכל דבר ונמכר ונקנה ומשתמש בו לעולם כשאר העבדי ע"כ הרי שכתב בפ"י אעפ"י שהיא שפחתו הוא כנעני לכל דבר ובכלל כל דבר הוא שאינו בנו ואשת אביו מתיבמ' שהרי נמכר ונקנה כו' ועל הסתם כתב דמשמע בין כשר והדיוט וכיון שכתב ישראל כל ישראל בחזקת כשרים הם ואפ"ה כתב דבנו ומשפחתו הוא עבד לכל דבר משמע כי מה שחילק פרק ד' דנחלות בין כשר להדיוט דוקא לענין ירושה אבל לכל הדברים אפי' ליבום אין חילוק בין כשר להדיוט מתיבמת אשת אביו ולא חולצת וכמו שכתב שם בכשר הרי זה ירשנו ואעפ"י כן אינו נושא בת ישראל עד שיביא ראיה שנשתחרר' אמו ואח"כ ילדה שהרי הוחזקה שפחה לפנינו ע"כ וכיון שכתב הוחזקה שפחה א"כ הוא עבד ואש' אביו מתיבמת מה שכתב אינו נושא בת ישראל וכו' דמשמע דלחומרא הוא דאמר' דאינו נאמן ולא לקולא שתתיבם אשת אביו ה"ה נמי לקולא שהרי כתב שהוחזקה שפחה וכתב ואם משאר הדיוטות הוא וכו' הרי זה בחזקת עבד לכל דבר כלו' אפי' לענין ירושה לא ירשנו כי יש חילוק בין כשר להדיוט בירושה אבל לשאר דברים אין חילוק ולשניהם אחיו מאביו מוכרין אותו ואם אין לאביו בן אשת אביו מתיבמת ולא תימא כי מה שכתב פ"ט מהלכות עבדי דאפי' בשפחה שלו הולד כנעני לכל דבר היינו על הסתם שלא אמר שום דבר אבל אם אמר הוא בפ"י שהיתה משוחררת והוא אדם כשר לא תתיבם אשת אביו דכל ישראל סתם שכתב כשרים ואפ"ה כתב שהוא כנעני לכל דבר ולא חילק בזה בין אמר ללא אמר דאפי' מה שכתב בנחלות שאמ' בני הוא ומשוחררת היא אמו שאם ת"ח הו' וכו' הרי זה ירשנו לאו דווקא שאמר אלא בלא אמר דאין עושה בעילת זנות ואשמועינן חידוש בהדיוט אפי' אמר אינו נאמן והרי"ף כתב קודם שהיה נוהג בו מנהג בנים אפי' בלא אמירה ירשנו שהרי כתב או שאמר וא"כ מה שכתב ג"כ בהלכות עבדים אעפ"י שהיא שפחתו הרי זה הולד כנעני לכל דבר היינו בין אמר ששחרר אמו או לא אמר ובין היה נוהג בו מנהג בנים או לא וכן מה שכתב בהלכו' יבום פ"א הרי שהי' לו בן מן השפח' שלו ושחררו וכו' הרי זו תתיבם היינו בסת' אדם בין כשר בין הדיוט דאי לאו הכי היה לו לחלק ואומר בד"א שתתיבם בהדיוט אבל בכשר אם אמר קודם ששחררה לא תתיבם אלא ודאי אין שום חילוק אחר אלא אם הוא בן משפחה אחרת או משפחתו שכיון שהיא שפחתו אין אדם עושה בעילתו ב"ז ודאי שחרר' לסברת קצת הגאונים בכל אדם בין כשר בין הדיוט ולסברת הרמב"ם ז"ל לא נאמרה חזקה זו דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא בנשים אחרות לא בנכרי' או שפחה שאינ' בת קידושין יהי' בחזק' נכרי או עבד כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק י' מהל' גירושין דמשמע בהדיא חולק על הגאונים שכתבו בכל אדם כשר או הדיוט דבשפחתו אין עושה בעילת זנות ושמא או ודאי שחררה והוא כתב דאין ראוי לסמוך על זה ולא אמרי' שחררה אלא הרי הוא בחזקת עבד ומשמע ודאי בכל אדם בסת' מוחזק בכשרות או הדיוט דאי בכשר סבר כמו הגאונים היה לו לפרש ולא להחליט דהוי בחזקת עבד כמו שהאריך בזה ובהלכות יבום סימן קנ"ו הביא בא"ה סברות שני הגאונים דודאי שחררה או שמא שחררה וכתב הרמב"ם ז"ל לא חילק בין שפחתו לאחרת דמשמע דסבירא ליה כדברי הרמב"ם ז"ל כמו מגיד משנה דלענין יבום הוי עבד אפי' משפחתו ואפי' באדם כשר שהרי כתב שהרמב"ם לא חילק בין שפחתו לאחרת והוי נמי כסברת הגאון דכתב דמי

שיש לו בן משפחתו חוששין לו ולא תתייבם אשתו שמא שחרר שפחתו ואח"כ בא עליה והרמב"ם ז"ל כתב על זה וכל הדברים האלה דחוקים הם בעיני עד מאד וכו' והרי הבן מהם בחזקת נכרי ועבד וכו' הרי בפ"י דחלק והרחיק סבר' האומר דבשפחתו חולצת ולא מתיבמת ונתבטל הדיוק הנאה ונכון דלדעת הרמב"ם ז"ל חולצת ולא מתייבמת ואינו כן ומצאתי לרבי' ישעיה פ"ב דיבמו' שכתב והבא על שפחתו והוליד ממנה בן ראיתי חלוקות גדולות בזה בין הגאוני' על מעשה רב וסתם תנאי שהוליד בנים משפחתו ויצאו ממנ' גאוני' יושבי ישיבות ויש גאוני' שהיו עושים אותם עבדים ויש גאוני' שאמרו אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובודאי כשבא עליה שחררה ובנים כשרי' הם והנכון בעיני דלא אמרי' הכי אלא בדבר שאינו מחוסר מעשה כגון המקדש ע"ת וכו' אבל היכא דמחוסר מעשה כגון הכא דהוה צריכ' גט שחרו' ולא יהב אגלאי מלתא שכל בעילותיו בזנות הוו ובניו עבדים עד שיראו גט שחרור וג"כ הרי שכתב על כשר וגדול שהוליד בן משפחתו ויצאה ממנה גאוני' וכו' ויש גאוני' שהיו עושים אותם עבדים משמע דאפי' בכשר הוי עבד וליכא חילוק אלא לענין ירושה כמו שכתב הר"ב ז"ל את זה כתבתי לא לזלזל בכבודן אלא להוכיח אותך ביני לבינך שלא תכתוב במהירות ותחוש מלחלוק על גדולים עד שיהיה הדבר ברור כשמש נאם המבי"ט: שאלה לו משכיל על דבר ה"ר מנשה יצ"ו ימצא טוב ואין טוב אלא תורה שנ' כי לקח טוב וכו' שאלת ממני לפרש לך לשון הרמב"ם ז"ל ריש פ"ה מקוואות מקוה שנפלו אליו ג' לוגין מים שאובי' מכלי א' או מב' או מג' כלי' מצטרפין והוא שיתחיל השני עד שלא פסק הא מד' כלי' אין מצטרפין בד"א בזמן שלא נתכוון לרבות אבל אם נתכוון לרבו' את מי המקוה אפי' נפל משקל דינר בכל שנה מצטרף לג' לוגין לתוך מ' סאה או לפחו' ממ' נפסל הכל ונעש' שאוב עכ"ל ונתקשת במה שראוי לכל מעיין להתקשות בו ולתרצו והוא מה שאמר לתוך מ' סאה כי הוא ידוע כי מקוה שיש בו כבר מ' סאה כשר אפי' שפכו בו כמה מים שאובים וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל למעלה ונראה לי לתרץ דבריו כך דמה שכתב לתוך מ' סאה קאי אלישנא דסליק מיניה או שנפלו שתיהן כאחת ר"ל השאובים והכשרים נפלו בבת א' במקוה הריקן שהיו ג' לוגין מים שאובין ומ' סאה מים כשרים חוץ למקוה ונתערבו השלש לוגין עם המ' ונפלה בבת אחת למקו' הרי במקו' הזה יש בו מ' סאה מים כשרים וג' לוגין שאובים בבת א' ופוסלים אותו דהא דאמרי' דמקוה שיש בה מ' סאה מים כשרים אפי' שפכו בו הרבה מים שאובים כשר היינו שקדמו המ' סאה מים כשרים במקוה שהיה כבר מקו' שלם וכשר אין השאובי' פוסלים אותו אבל כשנעשה המקוה בבת א' מן השאובי' ומן הכשרים לא הוכשר דמקוה במ' סאה בלי עירוב השאובים ולא נכנסו בו מ' סאה כשרים עד שנכנסו ג"כ השאובי' ד"מ היו לו כלים בגג בעת קישור עבים ונפזרו וחזרו ונתקשרו ונתמלאו הכשרים כמו שכתב הרב ז"ל בפרק ד' וא"כ כשהיו בשנים או ג' כלים מהם מ' סאה וכלי אחר ג' לוגין מים שאובין ושברן או כפאן וירדו למקוה בבת א' הרי מ' סאה כשרים וג' לוגין שאובין בבת א' ומיפסול כדפי' דדוקא במקוה שלם של מ' סאה אינן פוסלין השאובים אבל כי ה"ג לא והוי כמקוה חסר שנפל לתוכו ג' לוגין שאובים ונפסל שכתב הרב ז"ל בפרק זה שאם ריבה עליו מים כשרים הרי הוא בפסולו עד שיצאו כל המים שהיו בתוכו ויפחתו השאובין מג' לוגין ר"ל שלא ישארו בו אלא פחות מג' לוגין כמו שפי' כיצד וכו' והכא נמי אעפ"י שנכנסו במקוה מ' סאה כשרים כיון

שנכנסו עמהם בבת א' ג' לוגין הוי פסול ואפי' שירבה מים כשרים יותר ומה שכתוב בב"י ביורה דעה סי' ר"א בתירוץ זה אינו נכון ולענין מה שכתבת אם אית ליה להרמב"ם ז"ל גוד אחית וגוד אסיק לגבי מקוואות או לא ענין זה תלוי בפלוגתא דר' יהודה ורבנן בפ' ז' דמקוואות גבי מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וירדו ב' וטבלו זה אחר זה דלר' יהודה אית ליה גוד אחי' והב' טהור כיון שרגלו של ראשון נובעים במים ולרבנן לית להו גוד אחית והרמב"ם פסק כרבנן בפ"ח ואפ"ה בסגוס אם הוא נוגע במים כתב דהוי כמחובר למקוה דנראה דאית ליה גוד אחית בסגוס אלא שהריב"ש ז"ל בתשובה השיב ונתן טעם למה בסגוס הוי כמחובר ולא בגוף האדם ורבי' שמשון ז"ל פ"ו דמקוואות כתב דבפ"ב דגיטין משמע דטעמא דרבנן כמתני' משום דטופח להטפיח אינו חיבור וא"כ דוקא במים שעל גוף האדם הוא דאמרי' הכי ולא בסגוס וטעמא דסגוס נאמר דהויא אפי' לרבנן משום גוד אחית וא"כ אית ליה להרמב"ם ז"ל נמי גוד אחית בסגוס והרב ר' עובדי' ז"ל נדחק וכתב דסגוס ר' יהודה היא דסביר' ליה גוד אחית וכיון דהרמב"ם ז"ל פסק כרבנן באדם דלא הוי חיבור ובסגוס כתב דהוי חיבור משמע דסבירא ליה דסגוס לרבנן הוי חיבור' משום גוד אחית ובאדם טופח להטפיח אינו חיבור ליכא בזה גוד אחית נאם המבי"ט: שאלה לז' ראובן היתה לו קטטה עם אשתו והלך לו לארץ אחרת מרחוק שני ימים ומפני שחשבו קרובי האשה בורח מחמ' האשה שלחו אחריו את אחי האשה והוליך עמו כתב מקצת חכמי העיר לב"ד שבאותו המקום שישתדלו עם ראובן שיתן גט כריתות לאשתו על הרוב גט זמן לשנ' אחת ומפני שראובן לא היה רוצה לתת גט זמן אלא לג' שנים נכנסו אנשים פשרנים ביניהם ונטלו קנין שלם ושבעה חמורה מראובן ומאחי האשה על הזמן שנפשרו ביניהם ופשרו ביניהם מכח השבעה הנז' שיתן הגט לזמן עשרים חדשים ואחר זה נתקבצו הסופר והעדים לכתוב הגט ועדי כתובתו אמרו לו שלא ידבר מאומה בשעת כתובתו דברים אחרים מלבד אלו כמו שכתוב במעשה ב"ד ששלחו משם ואז צוה הבעל לסופר לכתוב ולעדים לחתום ונכתב ונחתם כהלכתו בלי שום תנאי בעולם לשלוחו אחי האשה כפי מה שכתוב במעשה ב"ד הנז' אח"כ בא הבעל וערער ואמר כי בשעת הנתונה חזר והזכיר התנאי ואמר לו החכם שלא יזכיר שום דבר שאח"כ יכתוב הכל בארוכה והביא קבלת עדות חתום בידו שאחי האשה הביא עמו מאנשי שר העיר ומן הערכאות ותפשו הבעל וכפאוהו על כרחו ועשו עמו שיתן גט זמן וא' מהם העיד בתורת עדותששאל את פי אחי האשה איך נעשה הענין והשיב לו כי כבר נתן לה גט זמן מהיום לכ' חדשים ושעל זה נעשה הוא לשליח הולכה והעד האחר העיד כמו כן שכפאו את הבעל ליתן גט ע"י הערכאות ושהוא נמצא לשם בפני החכם אשר כתב את הגט ושאל הוא לחכם זה הגט הוא גט זמן או גט כריתות והשיב שהוא גט זמן ואינו יכול לומר שום תנאי בכתיבת הגט שהוא גט זמן כי לא נתרצה הבעל ליתן גט מוחלט וגם אחר כך שאל את אחי האשה אשר היה שליח הולכה אם היה גט זמן לשתי שנים והשיב כי לא האריכו הזמן אלא לכ' חשים וגם אנשי השיירא אשר יצאו מהעיר העידו ואמרו שהגט לא היה אלא גט זמן ושכך שמעו אחר כך מפי אחי האשה שהגט זמן היה לכ' חדשים כל זה בא חתום מיד ד' אנשים שקבלו העדות בסינים: תשובה לכאורה היה נראה שהגט הוא גט לחלוטין אם מעצמו שכח או לא רצה להזכיר שום תנאי כיון שהזכירו מקודם שהרי הוא שהטעה את עצמו ועדיף נדון זה ממי שהתנה

בשעת הגט ולא כפל תנאו שהתנאי בטל והמעשה קיים הרי שרצה להתנות ולא עלה בידו ואפ"ה המעשה קיים כ"ש בנדון זה שלא הזכיר שום תנאי בשעת נתינה כפי מה שבא כתוב במעשה ב"ד אעפ"י שהסכימו קודם שינתן בזמן לכ' חדשים כיון שלא הזכירו בשעת נתינת הגט נר' שנתרצה לתתו לחלוטין ואפ"י ששכח הוא הוא שהטעה את עצמו ונמצאת תשובה אחת כיוצא בזה למורינו הרב כמהר" יעקב בירב ז"ל ראובן שבא לב"ד ואמר שהיה רוצה ללכת לארץ מרחקים ולהניח לאשתו גט זמן לב' שנים ובשעת הכתיבה לא הזכיר שום תנאי כמו שהוא דין לדעת הרמב"ם ז"ל וגם בשעת הנתינה לא הזכיר שום תנאי בגט אלא שנתן לה גט כריתות ועתה אומר הבעל שחשב שאותן הדברים שאמר קודם נתינת הגט שבזה די כיון שגילה דעתו בתחלה שהיה רוצה ליתן גט לשתי שנים ולא היה צריך לחזור ולומר בשעת נתינת הגט והשיב הרב ז"ל שהגט הוא גט כריתות ואינה צריכה להמתין אלא ג' חדשי' ואע"ג דגילה בדעתו מתחלה שהיה רוצה ליתן גט לב' שנים גלוי דעתא בגיטא לאו מלתא היא והביא מה שכתב הר"ן ז"ל בפ' האיש מקדש על עובדא דההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י ומה שכ' הרמב"ם ומגיד משנה על זה בפ' י"א מהל' מכירה וכן מה שכתב הרשב"א על זה בפ' האיש מקדש וכתב אחר כך מכל זה אנו למדין שאפ"י במקום דסגי גילוי דעת ולא גילה דעתו בשעת המעשה אינו כלום ובשאלה זו שלא גילה דעתו בשעת המעשה לאו כלום הוא וכתב דלא דמי להא דאמרי' הקדש בטעות אינו הקדש כמו שכתב הרשב"א בפ' האיש מקדש וכתב בסוף הכלל העולה שכיון שזה המגרש הוציא בשפתיו מה שהיה בלבו להוציא אעפ"י שאמר שבדעתו היה שלא לגרשה אלא לב' שנים לאו כלום הוא והיא מגורשת לגמרי כיון שאמר בפיו מה שהיה בלבו לו' ואם הי' במחשבתו דבר אחר הוו דברי' שבלב וא"ד כדאמרן ע"כ קיצור לשון הרב ז"ל: והיה נראה כי בנדון זה ג"כ שלא גילה דעתו בשעת המעשה לאו כלום הוא אבל אחר העיון נראה שאין זה גט מוחלט אלא שצריכ' להמתין כ' חדשים שהסכימו קודם כתיבת הגט דלא הוי גילוי דעת לחודיה אלא תנאי גמור שהתנו שלא ינתן הגט אלא לכ' חרש ונטלו קנין ושבועה על זה ועל דברים הללו סמך הבעל ולא הוצרך לחזור ולהתנות בשעת מסירה וראיה לזה מהא דתניא בפ' מי שאחזו ת"ר אמר לה בפני שנים הרי זה גיטיך ע"מ שתשמישי את אבא לב' שני' וחזר ואמר לה בפני שנים הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי מאתי' זוז לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים רצתה משמשתו רצתה נותנת מאתי' זוז ופרש"י ז"ל הרי זה גטיך ולא מסרו בפניהם דאי מסרו לה אגרשה לה בהאי תנאה ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינא אלא כך אמר בפניהם כשאמסרנו לה לא אמסרנו אלא ע"מ כן וחזר ואמר לה בפני שני' וכו' ומסרו לה לא ביטלו וכו' שלא בא זה להוסיף מדלא אמר לכשתתני מאתים זוז תוספת על תנאי הראשון ולעקור נמי לא בא מדלא בטל דברו הראשון בפני אלו אלא ה"ק או תנאי ראשון או מאתים זוז עד כאן פרש"י ז"ל נראה שאם רצתה האשה לשמש את אביו הוא תנאי ראשון ולא לתת המאתים זוז הרשות בידה הרי שלא הוזכר תנאי שימוש אביו אלא קודם מסירת הגט ובשעת מסירה הוזכר תנאי אחר ואפ"ה אם מקיימת תנאי הראשון הגט גט אפ"י שלא תקיים תנאי שני שבשעת מסירה דהכי קאמר לה או תנאי ראשון או מאתים זוז והרב ז"ל הביא פירוש רש"י ז"ל וכתב ועל דרך זה שנויה בתוספתא דתניא התם אמר לשנים תנו גט לאשתי ע"מ שתמתין

לי ג' שנים וחזר ואמר לשנים תנו גט לאשתי ע"מ שתתני לי מאתים זוז לא בטלו דבריו וכו' אלא הרשות בידה רצתה תמתין רצתה תתן שנראה דלאו כשנתן לה גטה בתנאו הראשון עסקי' ע"כ וכתב עוד לפי דרכו של רש"י ז"ל כך יש לאומרה שאמר בפני שנים ראשונים ע"מ תתן ולא מסר לה וכן בפני האחרונים ולא מסר לה וכשמסר לה אח"כ מסרו לה בפני כלם סתם על תנאים הראשונים מסר והא דקתני הרי זה גיטיך ע"מ לאו דאמר הכי בפ"י אלא דהוא כמאן דפריש וכן העמיד' בר אחא משבחה ז"ל בדלא מטא גיט' בתנא' קמא עכ"ל הרי שלפי דרכו של רש"י ז"ל כשהתנ' שני תנאים בפני ב' כתי עדים ולא מסר לה הגט בשעת התנאים ואח"כ מסרו לה בפני כלם סתם שעל תנאים ראשונים מסר והכא נמי בנדון זה שהתנה קודם מסירה כשמסר אח"כ הגט על תנאי הראשון מסר דלא הוי גילוי דעתא אלא תנאי גמור כיון שלא רצה למסור אלא על הזמן שיאמרו הברורים שאמרו אח"כ שהוא כ' חדש הרי זה כמי שאמר כשאמסור אותו לא אמסור אלא על תנאי זה וכמו שכתב רש"י על פ"י הברייתא כשאמסור אותו לא אמסור אלא ע"מ כך וכו' ועדיף מינה שנטלו קנין גמור הוא ואחי האשה מצד האש' שינתן הגט לזמן כ' חדש דלא הוי גילוי דעתא אלא תנאי גמור וכן פ"י רבי' ישעיה מטראני פ"י ברייתא זו שלא מסרו לה בפניהם אלא כך אמר בפניה' כשאמסרנו לה לא אמסרנו אלא ע"מ כך והרשב"א ז"ל בחידושיו בפ' מי שאחזו הביא הברייתא.

ופ"י רש"י ז"ל וכתב וכן כתבו רבותי בעלי התוספות שאם מסרו לה בתנאי הראשון שוב אינו יכול לבטל דבריו הראשונים וכתב שבתוספתא מוכיח כן: וקרובי דברי התוספות לדברי רש"י ז"ל וכו' דמשמע לפ"י זה דאם אמר כשאמסור' הגט אמסור על תנאי זה ואח"כ מסרו סתם דעל תנאי ראשון מסר וכמו שכתב הר"ן ז"ל לדעת רש"י ז"ל ואעפ"י שלא כפל התנאי ולא אמר ע"מ בפ"י הוי כמאן דפריש והכא נמי בנדון זה הרי הוא כאלו אמר בפ"י אחר כתיב' הגט כשאמסרנו לא אמסרנו אלא לכ' חדש כיון שהוא לא היה רוצ' אלא לג' שנים ונכנסו פשרנים ביניהם בקנין ושבו' והשליח לא הי' יכול לקבלו אלא על התנאי שהתנה עמו מקודם בקנין ושבו'ע' ולהכי הו' כתנאי גמו' ולא גילוי דעת וכיון שהסכימו על זה מקודם ולא הוי כהוא עובדא שהשיב עלי הרב ז"ל דהתם לא אמרינן אלא שהיה רוצה לכתוב גט לאשתו לזמן ב' שנים ובשעת הכתיבה לא הזכיר שום דבר האי הוי גילוי דעת וכיון שבשע' מעשה לא חזר והזכיר לאו כלו' הוא אבל הכא.

שהסכי' שלא לתתו כי אם לזמן כ' חדשים הוה ליה כמתנה בשע' מעשה ולא דמי למי שהתנה בשעת מעשה ולא כפל תנאי דתנאו בטל ומעש' קיים דהתם נמי כיון שלא התנה כראוי לאו מודי הוי וכאלו לא הזכיר שום תנאי אבל כשהזכיר מקודם שלא יהא גט אלא על תנאי כך אפי' נתנו אחר כך בסתם על תנאי ראשון הוא שנתן וכמו שהוכחנו מן הברי' וכן נרא' ג"כ ממה שאמר רבא פ' המגרש שתיקו ליה לבעל דלדעת רש"י ז"ל והתוספו' ולדעת הרמב"ם ז"ל שתיקו לבעל הוי כדי שלא יזכיר שום תנאי דאפי' על פה מפני התורף אין להכשיר שום תנאי והוי ספק גירושין לדעת הרמב"ן ז"ל פ"ח משמע דהזכר' תנאי קודם כתיבת תורף הגט פוסל הגט להיותו מוחלט ואפי' לדעת הראב"ד והר"ז והרמב"ן דסברי דאי בשע' נתינה לא אמ' כלום אפי' התנה בשעת כתיבה ע"פ הרי זה כשר אפי' שהתנ' בע"מ וכמו שהביא שם בעל מ"מ היינו משום שלא הזכיר

התנאי אלא בשעת כתיבה ולא בשעת נתינה ואם היה סומך על התנאי היה לו להזכירו בשע' נתינ' אבל בברייתא שאמ' כשאמסרנו לא אמסרנו אלא ע"ת זה הוה ליה כמזכירו בשעת נתינה וכן בנדון זה וכמו שפי' ואפי' לדע' הרמב"ן ז"ל שמפר' הברייתא שכשהתנה עמה נתן לה הגט בפני הראשוני' דאי לא מס' לה אלא שאמר כשאתן גט לאשתי ע"מ כן אתננו לה ובשעת מעש' נתן ע"ת אחר שדבריו הראשוניים אינם כלום היינו משום דאתנה תנאי אחר אבל לא התנה תנאי אחר אלא שנתנ' לה אח"כ בסתם על תנאי הראשון הוא שנתן וכמו שכ' הרשב"א ז"ל ושם במה שתירץ לדע' הרמב"ן ז"ל ההיא דזה אומ' במנ' כו' וכן בעל מ"מ פ"ח ואע"ג דברי' משמ' דמיירי כשהגט הוא כתוב כבר כדתנ' הרי זה גיטיך ע"מ שתשמישי וכו' ובנדון זה לא התנה אלא קודם כתיבה הרי בתוספתא תניא אמר לשנים תנו גט לאשתי דמשמע שלא היה כתוב ור"ל כתבו ותנו מדלא תני תנו גט זה לאשתי ואפי' תני לא בטלו דבריו וכו' וגם אברייתא דידן דהרי זה גיטי' לאו דוקא וכן מצאתי להרשב"א ז"ל פ' המגרש דהוי כאומר כתבו ותנו וא"כ משמע דלכ"ע כשאמ' קודם כשאמסרנו לא אמסרנו אלא ע"מ כך או אפילו לא אמר בלשון שלילה כמו שפי' רש"י ז"ל אלא שאמר כשאמסרנו ע"ת כך אמסרנו אם נתנו אח"כ בסת' ע"ד תנאי ראשון הוא שנתן שהרי מתחלה פי' שמסירה זו היא ע"ת זה והרי הוא כאלו הזכירו בשעת נתינה מה שאינו כן כשלא כפל תנאו בשעת נתינה או כשהזכיר התנאי בשעת כתיבה ע"פ לפני התורף דהוי גט כשר לדעת הראב"ד ז"ל וחבריו משום דלא הזכיר התנאי כמו שראוי בשעת נתינה או לא הזכירו אלא בשעת כתיבה ולא אמר שבאות' הזכרה תהיה הנתינה וע"כ צריכים אנחנו לחילוק זה דאי לאו הכי קשיא להרמב"ן מדידיה לדידיה דהכא כתב מ"מ לדעתו שאם הזכיר התנאי בשע' כתיב' קודם התורף ולא הזכירו בשעת הנתינ' שהוא כשר והרשב"א ז"ל כ' דלדעת הרמב"ן ז"ל אם אמר כשאתן גט לאשתי ע"מ כן לה ובשעת מעש' נתנו בסתם דעל דעת תנאי הראשון נתן מההיא דזה אומר במנה וזה אומר במאתים וכו' אלא ודאי הכא משום דהזכיר שעת הנתינה כשהתנה קודם הוי קיים והתם שלא הזכיר שעת נתינה לא הוי קיים ואע"ג דלדעת הרמב"ן נראה דיק' ע"מ וכמעכשיו דמי הא אמרי' דע"מ לאו דוקא ואפי' הוי דוק' הכא נמי בנדון זה כשהיו חולקי' על הזמן זה אומ' ג' שנים וזה אומר שנה אי אפשר דלא נשתמט מפיהם או מפי הברורים שיאמרו בפ' שינתן על מנת אם לא יבוא תוך כ' חדש או אמרו בלשון לעז אה קונדיסיון די כ' מיזיש כי על זה היו עוסקים כ"ש דלא צריך שכל שאמ' כשאמסרנו לא אמסרנו אלא ע"מ כך הוי תנאי גמור כמפרש וע"מ לאו דוקא כמו שכת' הר"ן ז"ל וכמו שכתבתי ונרא' דאפי' לדעת הרמ"בם ז"ל ואחרים שפי' הברייתא כשמסר הגט מתחלה שלא כפי' רש"י ז"ל מודו לענין דינא דאם לא מסר בשעה שהתנה ואח"כ מסר בסת' דע"ת א' מסר כמו שכתבו ודע' הרמ"בן ז"ל שהוא מפרש ג"כ הבריית' כשמסר בשעת התנאי ובא"ה סי' קמ"ג פי' כפרש"י ז"ל וא"כ בנדון זה לדעת כ"ע כיון שהסכימו קודם על תנאי כ' חדש ואח"כ ניתן בסתם ע"ת הא' ניתן כמו שכתבתי וכל מה שכתב' הוא על הקדמ' שכל מה שבא כתוב במעשה ב"ד הוא אמת' ומה שכתבו הוא מדויק אבל כנראה מתוכן הדברים שמסדר הגט הטעה את הבעל שלא יזכיר עוד תנאי כיון שהזכירו קוד' והסכימו על כ' חדשים ואפשר שנראה לו שלא היה פוסל הגט בזה מפני שראה כוונת החכמי' שיהיה הגט מוחלט או על הרוב לשנה א' כמו שנכתב

במעשה ב"ד וכן כתב שחלה פניו אחי האשה שאם בשעת נתינת הגט לא יזכור הבעלהתנאי בשעת נתינה שלא יזכירונו הוא לו ומאין היה חושש אחי האשה שלא יזכו הבעל התנאי בשע' נתינ' כל לבבו ונפשו ומאודו לא הי' אלא על אותו התנאי והו' לא הי' מרוצ' אלא ע"ת ג' שני' ועל כן נתרצ' לכ' חדש ואיך ישכח או לא יזכור מה שהי' מוסר נפשו עליו אלא שאמרו לו שלא הי' יכול לזכור עוד תנאי אחר שהסכימו התנאי וכמו שאנו מזכירים את המגרש ע"ת שלא יזכור בשעת מסירת הדברים לסופר ולעדי' וכתיבת הגט שום תנאי כמו שאמר רבא שתיקו ליה לבעל וכו' וכמו שכ' הרמב"ם ז"ל דהוי ספק מגורשת אם הזכיר וגם שכתוב במעש' ב"ד שצוה לו שלא ידבר מאומה בשעת כתיבתו ולא הזכיר שעת נתינה אפשר שאמר לו סתם שלא ידבר מאומה כיון שהיה רואה כוונת החכמים שיהיה מוחלט והיה נר' לו היתר או אפשר שהוא לא שמע מלת הכתיבה אלא סתם ועוד שכתוב במעשה ב"ד גם שלא ידבר מאומה בשעת הכתיב' מדבריי' אחרים מלבד אלו ע"כ ולא ידענו מה הם אלו הדברים האחרים ומשמעותם הוא שאמרו לו שאינו יכול להזכיר שום תנאי עוד כיון שהזכירו קודם והרי זה גט מוטע' שהוא פסול כדאמר פ' מצות חליצה והוי כחליצה מוטעת שאמר להחלוץ לה ובכך אתה כונסה וה"נ הוה כאמרו לו לא תזכיר תנאי בשעת נתינה ובכך הוי גט בתנאי אם לא היתה הזכרת התנאי קודם אלא בגילוי מלתא שלא אמר כשאמסרנו וכו' והוי כמי שמטעה לו בגט שאמר למי שקדש אשה א' אמ' לב' כתבו ותנו גט לארוסתי בכך אתה כונסה לנישואין ולחופה דהוי מוטע' גמור ה"נ לא שנא כה"ג ואנו רגילין לומר' לבעל שלא יזכיר שום תנאי בשעת מסיר' דברים לסופר ולעדים אלא אח"כ כשיתנו הגט כשר לידו אז ימסרנו לה בלי תנאי או על תנאי שירצה או תנאי שהסכימו ביניהם שאם אומר לו לא תזכיר התנאי לבד יסבור הוא דבשעת נתינה נמי אינו יכול להזכירו ויהיה גט מוטעה כדפי' לעיל ולענין העדויות שהביא הבעל שאמרו החכם ואחי האשה שלזמן כ' חדש הוא שניתן הגט אעפ"י שמוציאי' הם עצמם לעז על הגט שאמרו שהיה מוחלט לדעתם אין בזה פיסול בגט ואפשר שהיו אומרים כך כדי שלא יבין הבעל שהיה מוחלט ויבטל הגט או השליח והאמת הוא שהם הטעו אותו שלא יזכיר תנאי בשעת נתינה כמוזכר למעל' ואפי' לא הטעו אותו אלא שהיה הענין כמו שכתוב במעשה ב"ד אין הגט מוחלט אלא התנאי וכיון שבא תוך הכ' חדשים נתבטל הגט והרי היא א"א גמור' לדעת כ"ע כמו שכתבתי נאם המבי"ט: שאלה לח ראובן היה לו בן ושמו שמעון והיה סכל והיה מבזה את אביו ראובן ומחרפו בכל יום בפני האנשים כדי שיתן לו מעות להוצאות בלתי הכרחיות ואביו ראובן היה נותן לו והוא לא היה מפוייס בכל מה שהיה נותן לו והיה חוזר אליו בכל יום לטרוף ממנו ולקחת ממנו בעל כרחו והיה מגזם עליו שילשין עליו לאומות על דברים שיהיה לו הפסד רב והיה אומ' לו ג"כ שימיר דתו לעשות לאביו רעה ולהעליל עליו כמה מיני עלילות עד שהיה מכה את אביו וממרט זקנו בלי בוש' וכלימ' בפני כמה אנשים והאנשים החשובים הנמצאים שם שהיו בושים ממה שהיה עושה לאביו יעצו את אביו שיעשה לבנו שמעון ש"ח א' שהיה חייב לו מעות הרבה שיפרע לו לזמן קצוב כדי שישכך חרונו מעל אביו ולא יפחידהו ולא יחרפהו ושהם יהיו עדי' שבאונס עשה זו לסלקו ולהשליכו מעל פניו וכשיגיע לא יתחייב לפרוע בדין שום דבר אעפ"י שיוצי' עליו ש"ח קיי' בביטול מודעו' וכן עשה המודע' הנז' ובטל ביטול המודעו'

שיעש' בש"ח ועת' בא שמעון ותובע ממנו בדין תורה החוב הנכתב בש"ח והוא מראה המודע' והאונס שהיה לו על כתיבת הש"ח והעדים ורבים מיושבי הארץ יודעים כי לא כתב לו הש"ח הנזכר כי אם מחמת האונסים הנז' ולהשליכו מעל פניו באותה העת וחשב כי באולי אח"כ ישוב אל לבו שלא לצע' את אביו עוד ולא יתבע ממנו אלא מה שירצ' אביו לתת לו והוא לא כן ידמה ולבבו לא כן יחשוב כי אם לגבות הש"ח הנז' מאביו יודיענו רבינו ומורינו אם יהיה חייב אביו ראובן בדין התור' לפרוע לו לבנו שמעון הש"ח ההוא או לאו ושכרו כפול מן השמים: תשובה אע"ג דאמרי' בעלמא עביד איניש דגזים ולא עביד הכא בנ"ד אמרינן דגזים ועביד כיון שהיה מבזה את אביו ומחרפו כמה פעמים כדי שיתן לו והיה נותן לו והיה חוזר ומגזם אליו והיה נותן לו עד שהגיע לפרק מכה אביו וממרט זקנו הרי שגזם עליו ופעל ועשה והוא כמו מוחזק לצער ולהזיק לאביו וגזם ועביד ועל די זה הוכרח אביו לכתוב עליו ש"ח לזמן אולי ישוב ונחם על הרע' ואין אביו חייב לפרוע לו כיון שהוא ידוע כי באונס עשה כן על מה שהיה מצער ומכ' אותו ואין לך אונס גדול מזה ובמרדכי פ' כל הנשבעי' על ההי' דנקיט נרגא ואמר איזיל ואגזור דקילא דפלניא ואשתכח דגזור לא אמרינן דהאי גזריה דעביד איניש דגזים ולא עביד כתוב ה"ר אלעזר משם הרוקח דוקא בסתם בני אדם אבל במוחזק לכך לא וכן נראה ע"כ והכא בנ"ד האי בן אדם לא הוא כסתם בני אדם כיון שמעידים עליו שהוא בן סכל ומבזה את הוריו ומחרפם עד שהכה אותו ומרט זקנו ולכך הוא אונס ואינו חייב לפרוע לו וכתב ראבי"ה על עובדא דפרדסא דוקא כשראינו שעשה האונס שהכהו או שכובש שטר המשכנתא דהוא כמאן דעבד וכו' ע"כ ובנ"ד הרי הכהו וכתב מודעא ובטל ביטול המודעות שעשה ושיכתוב הש"ח וגם למה שכתב מהרי"ק ז"ל שורש קפ"ו דהיכא דגזמו לעשות דבר שאעפ"י שיעשהו שמא לא יוזק חבירו בכך כגון שגזמו להביאו בערכאות של נכרים דלא חשיב אונס כלל וכו' שהרבה עושים כן ואינם מצליחים הכא בנ"ד שאני שהרי גזם לאביו והצליח שנתן לו פעם ופעמים על גיזומיו שהכהו ומרט זקנו ובלאו הכי הרי כתב ר"ח כמו שהביא שם שכיון שהגזימו בדברים שבידו לעשות אע"ג דלא עביד כתבי' ליה מודע' ע"כ ואעפ"י שכתוב שמהר' וראבי"ה חולקים עליו ואמרי' דבדברים שהפחידו לא הוא אונס הכא בנ"ד שאני דהא חסריה ממון בגיזומיו פעם ופעמים והכהו והוי אונס אפי' לדידהו וגם הפחדת דברים כאלו בפני הערכאו' הוי אונס הוא ידוע דחמס קם למט' רשע והערכאו' הם מטים עקלקלות' לטרוף טרף אדם אבל שומעים להחמיר ולא להקל כ"ש במסירות דברי הבן על האב דשומעין לו דאמרי' דידע במילי דאבוה טפי מאחריני ומהימני ליה: ואעפ"י שכתב בשטר חוב ביטול מודעו' ומשמע מהא דאמר רב ששת פ' האומ' בערכין דאי בטיל לה למודעא בשטר המכר איבטלא לה וכמו שכתבו התוס' שם וכן כתבו כל המפרשי' ז"ל אפ"ה כיון שאמר לעדי המודעא כל קנין שאני לוקח לבטל הכל בטל ואני אומ' כך אלא מפני האונס המכר בטל וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ספ"י מהלכות מכירה וכתב עליו הרב בעל מ"מ זו סברא נכונה וכן הסכימו המפרשים ז"ל וכמו שהאריכו ההגהות שם וכן הביא בסמ"ג וא"כ כיון שמסר מודע' על ביטול המודעו' שבשטר מכר המכר בטל והמודעות קיימות וכ"ש בנ"ד דהוי ש"ח שכתב עליו דרך מתנה כי לא היה חייב לו דבר ואפי' להר"אם ז"ל דמהני הביטול שבשטר המכר הכא דהוי מתנה מודי דלא מהני ביטול הכתוב בש"ח דהוי מתנה דכיון דאנוס הוא

אפי' לא מסר מודע' לא הויה מתנה וכמו שכתב בח"מ סי' ר"ה וא"כ פטו' ראובן מלפרוע בש"ח שכתב עליו לבנו: שאלה לט' אדוני ומורי ועטרת ראשי הרב תפארת הדור נר"ו מבוי סתום שצדו הא' לצד דרו' כולו לראובן ויש לו בו ב' פתחי' פתוחי' לב' חצרותיו וצדו הא' לצד צפון לשמעון ולוי ויש בו פתח לכל א' מהם ועתה רוצה ראובן לסתום פתחו הפנימי ולפתוח פתח למעלה ממנו ולוי מעכב על ידו מלפתוח וראיתי מה שכתב הרמב"ם פ"ה מהלכו' שכנים והטור סי' קס"ה ומה שכתב הרא"ש ז"ל כלל נ' ורציתי שאדוני יודיעני כדעת מי נוהג אדוני בדין זה נאם תלמידך יצחק משען: תשובה לא פרשת מה שכתבת למעלה אם הוא לצד הסתום או לצד הפתוח מן המבוי ואם הוא לצד הפתוח מן המבוי אפי' לדעת רבי' משה ז"ל אין מי שיעכב עליו ואדרבא הוא מפסיד בתשמיש המבוי שהיה משתמש קודם עד מקום המבוי שהיתה פתחו פתוח בו ועתה אינו משתמש אלא עד פתחו שהיא קרובה יותר לצד הפתוח מן המבוי וא"כ צריך לומר כי רוצה לפתוח למעלה מאותה הפתח הסתום מן המבוי ובאנו למחלוקת הרמב"ם והרא"ש ז"ל שלדעת הרמב"ם ז"ל אינו יכול לפתוח לצד הפנימי אלא לצד החיצון ולהרא"ש ז"ל יכול לפתוח כנגד כל חצרו שאם מתחלה היה רוצה לפתוח פתח בקצה הפנימי של חצרו אין מי שימחה בידו והשתא נמי לא אבד זכותו ונראה דבנדון זה יש צד דאפי' לדעת הרמב"ם ז"ל יכול לפתוח לצד הפנימי דהא דתניא החצרות הפתוחות וכו' פי' ר"מ ז"ל ה' חצרות הפתוחות למבוי זו אצל זו לארכו כו' דמשמע דמיירי דכל ה' חצרות פתוחות לצד א' של מבוי לארכו ועל דרך פי' זה כתב הרמב"ם ז"ל שאם פתח בינו ובין השלישי הפנימי מעכבת עליה שהפנימי יש לה פתח לפניו מן השניה ומקודם היה משתמש מפתחו עד פתח בעל החצר ולכך הפנימית מכולן תוכל לסתום כל מה שיש מפתחו עד סוף המבוי שאין לשום א' מבעלי הד' חצרות תשמיש ודרך לעבור שם אלא הוא וכמו שכתב הרמב"ם נמצאת הפנימית משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה וכמו שהביא ג"כ בח"מ אפי' אם חצרו של פנימי באמצע המבוי אלא שמחצרו ולפנים אין חצר עוד פתוח לו כולו ברשותו ויכול לסותמו כיון שאין אדם יכול לעבור דרך שם אם לא דרך עליו ע"כ היינו במבוי שהחצרות פתוחות כולו לצד א' וחצר האחר אין בו שום פתח שהוא אחורי חצרות שבמבוי אחר שבצדו כמו שהוא דרך מבואות שהם זה אצל זה אבל מבוי דנדון דידן שיש ב' חצרות בכל צד הב' של צד דרו' הן לראובן והב' של צד צפון הן לשמעון ולוי אם הפתח של לוי שהוא הפנימי היא נגד פתח חצר פנימי' של ראובן אין ספק שראובן יכול לפתוח פתח חצרו הפנימי' לצד הסתום מן המבוי נגד חצרו של לוי לכ"ע שהרי מה שיש מפתח ראובן הפנימית ופתח לוי עד סוף המבוי הוא תשמיש ודרך לראובן לחצר פנימי' וללוי לחצרו ושניה' כמו שותפי' בזה ויכולים לפתוח ולסתו' הכל ואפי' מפתח חצר לוי היא יותר פנימי' מפתח חצר ראובן יכול ראובן לפתוח פתח לצד הסתו' אפי' יותר פנימית מפתח חצר לוי ויכולי' שניהם להשתמש מפתח חצרו לצד פנים עד סוף המבוי"ט: שאלה מ' העיד ר' יצחק בן אלעזר שאמר לו אביו שאביו של כ"ר יצחק פומאר היה נשוי עם בתולה בת אחות אשתו שהיתה מהאנוסים מבני בינוינישט ושהיה כהן מבני ארדוט עוד העיד הוא ואחר שר' יוסף פמאר שהיה בקושטנטי' מוחזק בפי הכל לכהן מבני ארדוט והיה אומ' להם שאביו של זה יצחק פומאר היה דודו אחי אביו ילמדנו רבינו אם יהיה מוחזק לכהן לעלות לס"ת ראשון וליש' כפיו: תשובה ממתני'

דפ' האשה שנתארמל' דתנן וכן שני אנשים זה אומ' כהן אני וכו' משמע דמעלין לכהונה על פי עד א' בדליכ' עוררין והרמב"ם פר' ב' מהלכות איסורי ביאה כתב מי שבא בזמן הזה ואמר כהן אני ועד א' מעיד לו שאני יודע שאביו של זה כהן אין מעלין אותו לכהונ' בעדות זה שמא חלל הוא עד שיעיד שזה כהן הוא אבל אם הוחזק אביו כהן או שבאו שנים והעידו שאביו של זה כהן הרי הוא בחזק' אביו ע"כ משמע שאם הוחזק אביו כהן לא אמרי' שמא חלל הוא ולמעלה מזה כתב מי שבא בזמן הזה ואמר כהן אני אינו נאמן וכו' עד שיהיה לו עד א' ע"כ משמע דבעד א' מחזקי' ליה בכהן אע"ג דלא הוחזק אלא ע"פ עד זה וצריך לומר דהכא שהוא מעיד על זה שהוא כהן לא אמרינן שמא חללהו והתם שהעד אינו מעיד עליו אלא על אביו צריך שיהיה לאביו חזק' או שני עדים כדי שיהיה בחזקת אביו וכן כתב בטור א"ה אבל אם עד א' מעיד עליו נאמן להאכילו בתרומה וכו' ואפי' אביו נאמן ע"כ והשתא בנדון דידן עדות ר' יצחק שאמר לו אביו על אביו של זה שהיה כהן לא מהני כיון שהו' עצמו לא ידענו אם היה אומר על עצמו שהיה כהן וכמו שכתוב למעלה מי שבא וכו' ואמר כהן אני ועד א' מעיד לו וכו' שאני יודע שאביו של זה וכו' עד שיעיד שזה כהן הוא וכאן לא העיד על הבן ואפי' על אביו אינו נאמן אפי' שהוא מעיד עליו כיון שהוא ג"כ לא ידענו אם יאמר על עצמו שהו' כהן כדאמר ונרא' דמי שבא ואמר כהן אני ועד א' מעיד לאו דוקא שהוא אומר שהוא כהן אלא סתמא דמלתא שהוא אומר כן אבל בלאו הכי אם הוא לא היה יודע שהיה כהן ועד א' מעיד עליו שהוא כהן נאמן דהא אמרי' דמעלין ע"פ א' בסתם בין שהוא אומר שלא היה יודע והן כגומלין כל א' מעיד על חברו ולא על עצמו וגם מה שהעידו הוא ואחר שר' יוסף פומאר שהיה מוחזק לכהן היה אומר שאביו של זה יצחק פומאר היה אחי אביו וכהן מהני לבנו גם כן ולא אמרינן בבנו שמא חלל הוא כיון שזה מוחזק לכהן זה הוא בן דוד כהן וכתב למעלה שאם הוחזק אביו כהן וכו' הרי הוא בחזקת אביו ומה לי הוחזק אביו או אבי אביו או דודו כיון שהוא יודע שדודו שהוחזק לכהן הוא בן אחי אביו אם כן הוא כהן כמוהו ולא אמרי' שמא דודו אביו של זה חלל הוא כמו שאין אנו מחזיקים בחלל לבן כשאביו הוא מוחזק לכהן וכמו שכתוב למעלה שאם הוחזק אביו כהן הרי הוא בחזקת אביו ה"נ כשהוחזק בן דודו אח"מ אביו מן האב ואפשר לדחות שזה שהחזיק לכהן בנו לא היה חלל ולא נאמ' שנשא אביו חללה או גרוש' דאם היה נושא חללה אעפ"י שהוחזק לכהן היה נשמע עליו שנש' חללה וכיון שלא נשמע זה היה מוחזק בסתם לכהן נרא' שלא נשא מאיסורי כהונה והיה מוחזק מכל וכל אבל אם הועד שדודו או בן דודו הוחזק בכהונה אעפ"י שאחי אביו של זה יהיה ג"כ מוחזק לכהן על חזקת אחיו אפ"ה אפשר שהוא חלל או שנשא זה חללה ולא יהי' בנו מוחזק לכהן ואפ"ה נראה בנ"ד שעדות יוסף פומאר' שהיה מוחזק לכהן והיה אומ' על זה שאביו הי' אחי אביו הרי בנו כאלו היה מעיד על זה יצחק שהיה כהן לא על אביו לבדו שהי' אחי אביו והרי כתוב שעד א' המעיד על א' שהוא כהן שמחזיקים אותו בכהן ואעפ"י שאלו הם עדים מפי עד מהני כיון שעל פי עצמו נמי מעלין אם הוא מסיח לפי תומו וא"כ מחזיקין לזה בכהן לישא כפיו ולקרוא בתורה וכתב הר' צמח בן ה"ר שלמה בן הרשב"א זלה"ה תשובת כ' על האנוסים שאם יעיד א' שאחד מהם מהמוחזקים בכהונה סגי וכו' והאריך שם לומר שאין חשש שמא הוא בן נכרי' שמי שנושא נכרי' ביניהם הוא ידוע וניכר שמרחיקים

אותו מהם וגם לא הוי בן זונ' אפ' לר' אליעזר דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה כיון שאינו בא עליה אלא דרך נישואין ואפ' היתה נדה אין הבן חלל כמו שהביא שם ולגרושה לא חיישי' שאין קידושיהן בחק העכו"ם קידושיהן ולא גירושיהן גירושיהן: שאלה מא ראייתי בני עלית ירושלים תוב"ב בזמנינו זה והנם מועטים בכמות לערך הזמנים החולפים ובאיכות חכמתם כי רבה נפל חילוק ביניהם ביבום וחליצה אי זו קודמת ואם יש אי זה טעם לכוף לחלוץ למי שיש לו אשה וגם אינו ידוע אי אפשר למיקם בסיפוק תרתי שהחכמים האשכנזים אשר שם כתבו שיכופו אותו לחלוץ ונמשך עמהם בסברת' חכם א' ספרדי וחלק עליהם שם חכם אשר היה בחברתם והוא רב מפורסם בזמן הזה גדול בחכמה ובמנין הם אמרו כופין בקום עשה והוא אומר אין כופין בשב ואל תעשה כפיה בפועל אלא דרך עצה ההוגנת לו שיחלוץ והודיעו הדבר אלינו פה צפת תוב"ב אם יהיה בינינו אי זה הכרע' לדבריה' וחכמי העיר יצ"ו נתנו עיניה' בי וגם כי איני כדאי להכרי' ביניהם בפרט בנדון זה שהיא מחלוקת ישנה בין הראשו' והאחרונים ולכולם יש טעם נכון עכ"ז אבאר דבריהם וטעמיהם אשר אין בהם פגם הטעמים אשר יש בהם שבח יותר לחיך מיעוט ידיעתי וראיתי בשני הפסקים שכל א' מביא ראיה מתשובות הרי"ב ש"ז"ל ותשובות מהרי"ק ז"ל וארכבו תרי רכשי אכל חז ולכן אכתוב ואברר ריב"ש ומהרי"ק למי הן ואנה הולכת סברתם בנדון דידן אם לכוף או לאו והחכמים יצ"ו הביאו תשובת הריב"ש מסימן א' וש"כ ומסימן תק"ט משני מקומות ומסימן ר"ט והרב הנזכר נר"ו הביא מכל אלו הסימנים ומסימן ש"ס ושס"א בסימן ר"ט כתב הדבר ברור שלעולם אין כופין לחלוץ אלא באותן שכופין הבעל להוציא ושאפ' לדעת ר"ת במצו' חליצה קודמת אין כופין בה אלא דומיא דבעל ושר"ת עצמו כתב שאין אנו יכולין לכוף אפ' באמתלאה אלא בממון או בהטעאה ושכן כתב הרב מקוצי בשם רבו ה"ר יהודה מפריש ז"ל וכן בסימן שס"א כתב לעולם אין כופין בשום אמתלאה ובסימן תק"ט כתב שכבר דחו המפרשים ז"ל דברי רש"י ז"ל בראיו' והחכמי יצ"ו הביאו סעד לדבריה' מסימן ש"ב שכתב אפ' לדברי הסוברי' מצות יבום קודמת כשהיבם נשוי לכולי עלמא מצות חליצה קודמת ובסימן תק"ט כתב ג"כ כשיש לו אחר' שדעת קצת חכמי הצרפתי' הלכו לשיטתם שמצות חליצה קודמת והרי ברור שאין להם שום סעד מדברי הריב"ש ז"ל כי מה שכתב שכופין לדעת חכמי הצרפתיים הוא הלכו לשיטתם שמצות חליצה קודמת וכן מה שהביאו מסימן א' שאם אי אפשר לפרנס שתיהן לא שבקינן ליה ולמדו מכאן מאחר דלא שבקינן ליה ליבם כופין לחלוץ אינו כן שהרי כתב הריב"ש סמוך לזה אלא משיאין לו עצה הוגנת לו ולא אמר כופין וכמו שכת' הרב נרו שלא על' דעת ריב"ש לכוף אפ' הוא נשוי וכמו שכתב בשאר התשובות דאפ' שמצות חליצה קודמת לנשוי לא לכפותו אלא לעצה ההוגנ' ומה שהביאו ראיה על לא שבקינן לזה שהוא כפיה מדברי הרשב"א ז"ל סימן ארנ"ב שכתב שכל שאינה יכולה להתיבם כופין אותו לחלוץ כדי שלא תתעגן לא כתב זה הרשב"א אלא על מה שאמר שחולצת ולא מתיבמ' להראב"ד ז"ל שכת' שעד א' בניתן לו בן במ"ה אינו נאמן אבל הא דאמרי' הכא לא שבקינן ליה היינו שמיאין עצה הוגנ' כמו שכתב הריב"ש ז"ל והתם לא שייך עצה הוגנת ולהכי מה שאינה יכולה להתיבם הוי כפיה והחכמים יצ"ו בלעו תחת לשונם מה שכתב אלא משיאין לו עצה וכו' ולא הביאו אלא

לא שבקינן ליה ויצא מכאן שיש ראייה לרב כר"ו מהריב"ש ז"ל ולא לחכמים יצ"ו גם מה שהביאו מלשון הרמב"ם ז"ל פרק ראשון מהלכות יבום שכתב מתו לו אחים הרבה וכו' אם איפשר לו ליבם וכו' ואם לאו חולץ לכולם או לכל מי שירצה וכו' וכתב המ"מ שם דמשנה ד' אחין נשואין ד' נשים ומתו וכו' הרשות בידו והקשו בגמרא ושבקי' ליה וכו' וכתבו דודאי בכהאי חולץ ר"ל בעל כרחו דאי מדעתו צריכא למימר וכו' ומש"ה קאמר מ"מ פשוט הוא ומתבא' בגמרא רצונו לומר מאחר דמקש' גמרא ושבקינן ליה ומתרץ דאפשר ליה ולא אשכח פרוקא אחר' א"כ משמע דאם א"א ליה כופין להוציא דאי לאו הכי לא ידעי' מאי קאמר מ"מ וזה ברור ע"כ ואני רואה הדבר ברור שאין כאן שום כפיה שהרי כשהקשו בגמרא ושבקינן ליה אמרו והתניא ודברו אליו שמשאיין לו עצה הוגנת שאם היה ילד והיא זקנה וכו' מה לך אצל וכו' הנה כי כח הקושיא של ושבקינן ליה היא השאת העצה ההוגנ' לו אם א"א למיק' בסיפוקיהו ומשני הב"ע בדאפשר ליה ופי' רש"י ז"ל שעשי' הוא ויכול לזונן משמע דכשהקשה ושבקינן ליה סלקא דעתין דלא אפשר למיקם ואפ"ה לא אקשי ליה אלא ממשיאין לו עצה ובהשאת עצה ליכא כפיה דדרך עצה אמר שלמה הע"ה שמע עצה וקבל מוסר.

ומה שכתב הרשב"א ז"ל סי' ארמ"ה ומדברי בה"ג ז"ל נראה שהוא ז"ל סבור דכל שהיבמ' אינו רוצה להתיב' וב"ד רואי' שיכניס קטטה לתוך ביתו כאות' שאמרו ב"ד קוראין אותו ונותנין לו עצה אם הוא ילד והיא זקנ' כו' ולא תכנוס קטט' כו' שאם לא קבל מהם כופין אותו עד שיאמר רוצה אני הרי כתב הרשב"א ז"ל אלא שדברים אלו אינם ברור' בעיני והחכמים יצ"ו השמיטו דברי הרשב"א ז"ל והיינו מטעמ' דאמרן דמשיאין עצה אינו כפי' ואפי' למה שכתב בשם בה"ג אפשר שמה שכת' שאם לא קבל מהם כופין אותו היינו בדאיכא תרי טעמי שהיבמה אינה רוצה ומורדת ושב"ד רואים שיכניס קטטה בתוך ביתו דכל חד טעמא באפיה נפשיה הוא היא אינה רוצה בו אעפ"י שלא יהיה קטטה בתוך ביתו או טעמא שלא יהיה קטטה בתוך ביתו אפי' היא רוצה בו בכל חד מינייהו משיאין לו עצה ולא דרך כפיה ובתרוייהו בהדי הדדי סברי ה"ג דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואפ"ה כתב הרשב"א שדברים אלו אינם ברורים בעיניו וכמו שכתבתי וכן כתב הרא"ש ז"ל כלל נ"ב שאם אינו שומע לעצ' ב"ד יעשה מה שלבו חפץ: וכן מה שהביאו החכמים יצ"ו ממהרי"ק בסימן ק"ב שכתב רבו הפוסקים האומרים דכופין בנשוי אשה אחרת נראה כי ריבוי הפוסקים היא מאותם שסוברים שמצות חליצה קודמת כי הסוברים מצות יבום קודמת אין גם א' מהם שיסבור שיכופו לחלוץ למי שנשוי אשה ויש מן הסוברים שמצות חליצה קודמ' וסוברים שלא יכופו למי שנשוי אשה וכמו שהביא מהרי"ק תשוב' צ"א ממה שהשיב ה"ר יוסף כתב ועוד אני אומר לפי דברי ר"ת ור"י דאפי' היבם נשוי אחרת אין כופין אותו לחלוץ א"כ כל מי שסוב' כופין הולך לשיטת מצות חליצה קודמת ומה שכתב כי רבו הפוסקים שכופין בנשוי אשה היינו שהם רבים מאותם שסוברים שאין כופין אבל כולם הם על סברת מצות חליצה קודמת והסוברים מצות יבום קודמ' הם כל הגאונים ורוב גדולי הפוסקים הראשונים והריב"ש ז"ל כתב סי' תק"ט הרי"ף והרמב"ם וכל האחרונים פסקו דמצות יבום קודמת והוא הפסק הנכון עכ"ל ואין שום א' מסבר' זו שיסבו' בנשוי אשה שיכופו אותו לחלוץ אפי' יסבור שמצות חליצה קודמ' דרך עצה כיון שהוא נשוי אשה והסמ"ג הביא דברי רב

דאמר אין כופין וכן רב יהודה וכתב דקאי אמשנה אחרונ' דמצות חליצה קודמ' ועל מה שכתב רש"י ז"ל דכופין נמי אבורסי באמתלא' כמו המוכה שחין כתב הוא ונראה דבשאר אמתלאו' אין כופין אותו לחלוץ אפי' למשנ' אחרונה דמצות חליצה קודמת ולא דמי למוכה שחין וכו' ועוד דאי כייפינן לחלוץ פשיטא דאין כותבין אגרת מרד וכו' מכל אלו הטעמים י"ל שאין כופין אותו לחלוץ אלא מטעמי ומדכתב דבשאר אמתלאות אין כופין נראה דאפי' בנשוי אשה ס"ל דאין כופין אע"ג דסבר דמצות חליצה קודמת כר"ת ורבינו חננאל ז"ל ואח"כ כל הפוסקים שפסקו בנשוי אשה שכופין הולכים לשיטת מצות חליצה קודמת ומהם ג"כ משם תקנת ר"ג מ"ה אותם שהם במלכות שיש סכנ' לישא שתי נשים וכמו שכתב הרב נר"ו גם טענת דלא מצוי למיקם בסיפוקיהו אינה ברורה: הכלל כי היה לו דין לרב הנז' שלא להצטרף בכפיה ונרא' לי דלכפי' גט או חליצה בעינן דייני דרב גוברייהו בפרט בדבר דאיכא פלוגת' אי כופין או לא דלמאן דסבר דאין כופין הוי מעוש' ופסול ולכך צריך שיסכימו כל חכמי עיר א' לכוף או רובם הניכר כשהמיעוט אינו נחשב לנגדם אבל אם המיעוט הוא נחשב וניכר כי נ"ד כי הרב נר"ו הוא גדול בחכמה אינו ראוי לחכמי יצ"ו לכוף שלא מדעתו ובתשובו' להרשב"א ז"ל שהביא בבית יוסף סי' קנ"ד כתב דטוענ' אינו יכול בעניותינו אין בידנו ראייה מכרחת אם כופין אותו להוציא למשנ' אחרונ' אם לאו וכו' עד ובדברי' אלו וכיוצ' באלו אין לדיין אלא מה שענינו רואות והוא שיהי' ב"ד חשוב וראוי לסמוך על הכרעתו עכ"ל בעוונותינו בדורו' הללו נתמעטו הבתי דינים החשובים וצריך לענין כפיה כנופיי' חכמים כי היכי דלימטייא לכל חד שובא מכשור' ומצאתי בתשוב' למורינ' הרב כמהר"ר יוסף פאסי ז"ל שהבי' תשוב' הריטב"א על יבם כהן שקבלה היבמה קידושין מאחר שכתב דין ליבם הזה שאין כופין לחלוץ ובידו לעגנ' עכ"ל וכתב הרב הנז' ואם בימיו היו דנין אותו לפסק הלכה אשר היה לבם כפתחו של אול' כ"ש בזמנינו זה שאין לבנינו כמחט סדקי' דלאו בני הכרעה אנן להכריע הלכה כדברי מי כפי זה השורש ראוי לבוא להורות בנדון שלפנינו כמו שכתבתי לענין כפיה לחליצה לא כפינן משום חשש חליצה מעושה ואף באשה שאינה ראויה לילד כזו ראוי לחוש לדברי האומרים דלא כפינן אבל לענין ממון וכו' עכ"ל וכן הרב כמהר"ר בני' אשכנזי ז"ל אשר היה בימים ההם בשאלוניקי כתב על נדון זה וז"ל וכבר ידוע למי שקרא בפוסקים ז"ל כולם שאין שום פוסק שיסבור לכוף בשוטים לחלוץ זולתי רש"י ויחיד הוא בדבר הזה כי כל שאר חכמי ישראל עמודי התורה ואשיותיה כולם הסכימו לחלוק על רש"י בזה וסתרו כל הראיות שהביא כמו שכתבו התוספות פ"ג של יבמות ובכתובות וכל החכמי' שחברו אריות שבחבור' כגון הרמב"ן והרשב"א ורבינו ישעיה והרא"ש והר"ן כולם הסכימו באותם הסתירות של רבותינו בעלי התוספות ולא ראיתי עד עתה בשום מפרש שיטרח ליישב אותם הסתירות של רבותינו בעלי התוספות וא"כ מי הוא אשר ימלאנו לבו לעשות מעשה ולכוף ולחלוץ נגד כל עמודי התור' קמאי ובתראי ולימא עילו' כמה רב חיליה דההו' גברא דעביד כיחידאה כדאיתא ביבמות רחמנא ליצולן מהאי דעת עכ"ל וכן מצאתי ג"כ לרב ה"ר לוי ה' חביב זלה"ה פסק ארוך על זה הנדון קראו באר שבע וכתב וז"ל בדבר הזה כמעט לא הייתי צריך לכתוב כלל כי הוא פשוט מאד שאין כח ביד חכמי הדור להורות בנדון שלפנינו שכופין ואפי' החכמי' השלמים מחכמי העיר הזאת שהורו ופסקו הדין עם האלמנה לענין הממון ושתטול כל

כתובת' הם עצמם מודים שאין לכופ כלל על החליצה עכ"ל ובנדון זה היה היבם נשוי והיא לא היתה ראויה לילד ואפי' הכי לא מלאם לבם לכופ וכן ראוי לחכמי' יצ"ו ביבם זה להתיר פסת יד נידויים מעל היבם ולפייסו בממון עד מקום שיד היבמה מגעת ואם כוונתו לממון כמו שכתבו הם יתרצה ויתפייס כשידע שנתנה כל מה שבידה ולא תשאר עגונה כל ימיה והאל ית' יגן על בנות ישראל העגונות ויפתח להן שערי אורה אמן וכן הרב ה"ר ברוך ן' אליקים אשר היה בימים ההם בשאלוניקי כתב בנדון זה וז"ל נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי מי שהכריע בדבר זה כי נתלבטו בדבר תנאים ואמוראים וכל המפרשים האחרונים זה אומר בכה ומראה לו פנים וזה אומר בכה ומראה לו פנים לכן חכמי הדור הזה וגם אשר היו לפנינו לא רצו להכניס ראש בין ההרי' להכריע אם יבום קודם או חליצ' קודם וראיתי שאם היבם אומר שייב' ושהוא מכוי' למצוה וכו' הרי שלא הכריעו בדב' לכופ לחלוץ ע"כ לשונו וכן הרב ר' מאיר בכה"ר שמעון לוי ז"ל כתב על זה והאריך ואני מקצר בלשונו כתב אלא בראותי חברות הראשונים הפוסקים וגם לאבותינו אשר היו לפנינו לא היה יכולת בידם לבוא אל תכליתם ולא מלאה לבם לעשות מעשה בא' מהדעות הללו ופחדו מאד לנפשם שמא הלכה כר"י שאומר שאין כופין כלל כדאיתא בתוספו' פרק אעפ"י ולכן מעולם לא רצו לעשות מעשה להכריח את היבם ולחלוץ ואפי' היתה יבמה זקנה והיבם נשוי תרתי לריעותא וכו' וא"כ אם הראשונים וגאוני עולם נשאר הדבר בספק אצלם כ"ש אנחנו יתמי דיתמי איך ניגע לריק וכו' שהרי אפי' הגדולים תם לריק כחם מלהשיג אמיתת ושורש הדבר כ"ש אנחנו וכו' אלא הדרך הישר והטוב לפני כל איש מהמורי' הלכה שלא להכריח כדברי הגאונים הנ"ל כלל ובמופלא ממנו אל ידרוש וכו' אבל ישאר הדבר בספק תלוי ועומד עד שיבא מורה צדק עכ"ל ונ"ד עדיף טפי לחליצה נאם המבי"ט: תשובה מב שמעתי טענות ר' דוד על ה"ר החכם מנחם וראיתי חתימ' ידו וטען ה"ר דוד על החכם שנתן על פיו ועל ידו ת"ק לבנים ונתחייב החכם לפרעם והחכם טען שלא נתן שום דבר על פיו וחייבתיו שבועה והלך להחכם כמה"ר יוסף נר"ו וסדר החכם הטענות והצדיקו בכל טענותיו כמו שכתוב כאן באו לפנינו ב"ד ח"מ ר' דוד והחכם ה"ר מנחם בכה"ר שבתאי לבית רופא ותבע ר' דוד לחכם הנז' שחייב לו ת"ק לבנים שנתחייב לו בכתב ידו שהוציא עליו וזה נוסחו מודה אני מנחם איך נתחייבתי לתת ליקר כ"ר דוד ת"ק לבנים בעד כ"ר אברה' ישראל בתנאי זה שיעשה כ"ר דוד כל השתדלותו מערעור מרדכי הנאמן של ארטא ממאתים פרחי' שטען כנגדו של אברהם ישראל והפרעון של ת"ק לבנים יהיה עד ט"ו ימים לחדש סיון הקוד' עליה' הטרוד מנחם בכ"ר שבתאי לבית רופא עכ"ל הפתק' והחכם ה"ר מנחם השיב שאינו חייב לו כלום בדין מחמש טענות הא' שלא נתחייב לו אלא בתנאי שיעשה כ"ר דוד כל השתדלותו להבטיח לר' אברהם ישראל ממרדכי הנאמן של ארטא ממאתי' פרחים שטען כנגדו של אברהם ישראל ור' דוד לא עשה השתדלותו וא"כ לא נתחייב לו כלום ה"ר מנחם ור' דוד טוען לא כי עשיתי השתדלותי באופן שלא נתפש הב' ה"ר מנחם אינו אלא ערב שכך הוא לשון הפתקא נתחייבתי לתת לר' דוד ת"ק לבני' בעד ר' אברהם שלשון זה הוא מבואר שהוא לשון ערבות ור' דוד לא נתן הת"ק לבנים וא"כ ערב שלא בשעת מתן מעות בעיני קנין וכיון שלא נתחייב בקנין אינו כלו' ואפי' לפי דברי ר' דוד שטוען שעל ידו נתנם לנכרי עכ"ז הוא פטו' מפני שלא נתחייב

לו אלא בתנאי שיעש' כל השתדלותו והוי אסמכת' וערב באסמכתא אינו מתחייב ואעפ"י שר' דוד אומר שהוא הלוי' המעות לחכם כדי לתתם להבאלה הכתב מכחישו שכת' נתחייבתי בעד פלוני ואם כדברי ר' דוד היה לו לכתוב לוית' מר' דוד הג' שאפי' היה ערב לחוד מאחר שכ"ר אברהם יש' אינו נמצא פה אינו יכול לתבוע את הערב כי שמא ר' אברהם ישר' פרעו וכ"ש אחר כמה שנים שבלי ספק אם היה לו שום זכו' עליו לא היה מניח מלתובעו בכל זה הזמן: הד' שאפי' היה ערב גמור ואפי' היה מלוה בשטר שלא פרעו אם היה נמצא פה ר' אברהם ישר' ומודה אינו יכול לתבוע מהערב עד שיתבע לחייב תחלה ולא יוכל לגבות ממנו מכל הני טעמי אינו יכול לתובעו אפי' היה ערב גמור: ועל פי הטענות האלו הוא פטור אף משבועה הה' שאפי' אם היה חוב גמור ובשטר מקויים היה פטור מפני שעברו עליו שמטה ושמיתו' ושביעית משמטת בין ממון בין שבועה ואח' ששמענו כל הטענו' הנ"ל עיינו ונתננו ונשאנו בדבר ונראה לנו שטענות החכם ה"ר מנחם הם צודקות כמו שנבאר אם הטענה הראשונה היא טענה אמיתות שאפי' אם היה ביד ר' דוד שטר מקויים אם הוא על תנאי צריך המוציא להביא ראיה בעדים שקיים התנאי וכל שלא הביא עדים אינו גובה כלו' והדבר פשוט שמאחר שהחיו' אינו אלא על תנאי היאך נוכל לחייבו אם לא יביא הלה עדים שקיים התנאי הא איכא למיחש שמא לא קיימו ומספק' לא נחיי' את זה לא ממון ולא שבוע' וכן כתב הר"ן האומ' לחברו הרי אני נותן לך כך וכך ע"מ שתעשה דבר פלו' על המקבל להביא ראיה שקיים תנאו: והטענה הב' שהיה ערב שלא בשעת מתן מעות דבעי קנין וכיון שלא היה קנין אינו חייב כלום גם זה דבר פשוט ואעג"ב שר' דוד טוען שהי' בשעת מתן מעות עכ"ז הוא פטור מפני שלא נתערב אלא על תנאי והוי אסמכתא וערב באסמכתא אינו מתחייב טענה טובה היא זאת שכן כתב הרמב"ם ז"ל בפכ"ה ממלוה ולוה על הערב והקבלן שחייבו עצמם על תנאי אפי' שקנו מידו לא נשתעב' מפני שהיא אסמכת' כגון שאמר תן לו ואני אתן לך אם יהיה כך וכך או אם לא יהיה שכל התולה שעבוד שאינו חייב באם יהיה או לא גמר והקנה קנין שלם ולפיכך לא נשתעבד ועל מה שטען ר' דוד שהוא נתן המעות לחכם כדי לתתם להבאלה והשיב החכם שהכתב מכחישו דברים נכונים ופשוטים הם: והטענה הג' שאפי' אם היה ערב גמור מאחר שר' אברהם ישר' אינו נמצא פה אינו יכול לתבוע את הערב גם טענ' זו פשיט' שהרי כ' הרמב"ם בפכ"ה מה' מלוה ולוה מי שהיה ערב לחברו במלוה ע"פ ובא המלוה לתבוע את הערב והרי המלוה במדינת הים אומר הערב הביא ראיה שלא פרעך הלוה ואני אשלם לך עכ"ל והדבר ידוע שכתב ידו דין מלוה על פה יש לו לדעת הפוסקים שאנו סומכי' עליהם ובנדון דידן אפי' החולקים עליהם יודו דשאני הכא שהמלוה שחייב ר' אברהם ישר' אינה בכתב כלל והטענה הד' שאפי' אם היה ערב גמור והיתה בשטר מקויי' והיה נמצא פה כ"ר אברהם ישר' והיה מודה שלא פרעו אינו יכול לתבוע את הערב עד שיתבע מהלוה ולא יוכל לגבות ממנו משנה שלימה הוא בסוף בתרא ופסקוה הפוסקים והטענה הה' שאפי' היה חוב גמור ובשטר מקויים היה פטור מפני שעברה עליו שמטה ושמיתות דבר פשוט הוא ואעפ"י שבאותם הארצות לא נהגו להשמיט כספים כיון דמדינא שביעית משמטת מה לנו ולמנהגם ואינו נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד מאחר שלא נהגו בכך וכמבואר בדברי הפוסקי' כלל העולה שחכם ה"ר מנחם פטור לגמרי אפי' משבועה דחויב אין כאן שבועה

אין כאן: יוסף קארו: ישראל בר' מאיר עד כאן צידוק כל טענותיו ועל הטענה הא' שהביא מהר"ן ז"ל שכתב שעל המקבל להביא ראיה שקיים תנאו לא דמי לתנאי זה והוא הרגיש שלא היתה ראיה ולא הביא תשלום דברי הר"ן ז"ל ולא תחלתן והעלים ולא כתב אי זה מקומן ואני בקשתיו ומצאתיו ואחזתיו פ' מי שאחזו שכתב ולפי זה משמע דהאומר לחבירו הרי אני נותן לך כך וכך ע"מ שתעשה דבר פלו' על המקבל להביא ראיה שקיים תנאו אבל אמר ע"מ שלא תעשה על הנותן להביא ראיה שביטל תנאו עכ"ל וקאי אתנאי דמתני' הרי' זה גיטי' ע"מ שתתני לי מאתי' זו או ע"מ שתתני לי אצטלית דהוה תנאים כי א"א לקיימן אלא בידיעת המתנה ואם מכחיש המתנה שלא קיימה צריך להביא ראיה המקבל וכן תנאי אם באתי וע"מ שתניקי את בני ושתשמישי את אבא וכו' הוה תנאים בדברים ידועים שא"א לקיימם בינו לבין עצמו להכי צריך להבי' ראיה אבל התנאי שאפש' לקיימו בינו לבין עצמו או בתנאי שאין מי שמכחי' אותו הוא נאמן שקיימו ולא חלק הר"ן ז"ל אלא בין שתעשה או שלא תעשה דבע"מ שתעשה צריך להביא ראיה ובלא תעשה אין צריך הוא להביא ראיה אלא הנותן אבל ה"ה דאפי' בע"מ שתעשה אם הוא דבר שאינו מצוי לעשות בגלוי נשבע שעשה ונפטר כי ה"ג שהתנה שיעשה כל השתדלותו מערעור מרדכי וכו' הרי האמינו שיעשה כל השתדלותו כשילך שם שידע שבינו לבין מרדכי הוא שיעשה השתדלותו כשילך שם כי זה ההשתדלות הוא בדברים שידבר למרדכי דבר פיוס או דברים שיפוס דעתו מלתבוע עוד אות' תביע' והוא נאמן לומר הרי עשיתי כל השתדלותו אעפ"י שחזר אח"כ מרדכי לתבוע מן היהודי וכיוצא בזה חלק מהרי"ק ז"ל שורש י' על שמעון שאמר ליעקב השתדל וכו' וכל מה שתוציא אפרע שחייב לפרוע כל מה שישבע מדלא התנה עמו בעדים וכל דהאי ידע והאי לא ידע נשבע ההוא דידע ככתוב במרדכי וה"נ בהשתדלות האי ידע והאי לא ידע ונשבע שעשה השתדלותו וישלם לו מה שנתחיי' דמה לי ידע ולא ידע בהוצאה ומה לי בתנאי כי היכי דנשבע התם מי שידע נשבע הכא מי שידע וכ"ש שאינו כתוב שיעשה כל השתדלותו להצילו אלא מערעור הטענה הב' שהוא ערב שלא בשעת מתן מעו' ומיד הרגיש שהיה בשעת מתן מעות לדברי ר' דוד והיה חייב אלא דכתב שהיה אסמכת' ולא היא דכל היכא דלא גזים ובידו לא הוי אסמכתא דאיכא תרתי לטיבותא כמו שכתב הרא"ש ז"ל כלל ע"ב והמרדכי פ' המקבל בשם רבי מאי' ז"ל דהוי דומי' דאם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא וה"נ הוי בידו ולא גזים דת"ק לבנים שנתחייב לתת לו טען ר' דוד כי הם ת"ק שנתן על פיו שנתחייב ליתנם לו ומה שהשיב החכם ה"ר מנחם שהכתב מכחישו אין דבריו נכונים כי מה הכחשה יש במה שכתב שנתחייב לתת לר' דוד ת"ק לבני' במה שאו' ר' דוד כי אותם הת"ק הם אותם שנתן על פיו הרי אינו כתובאלא שנתחייב לתת לו ת"ק ור' דוד אומר שהם הת"ק שנתן לידו או על פיו ואין כאן הכחשה כלל וכ"ש שלא הזכיר לישנא דאי דכל דאי הוי אסמכת' אלא שנתחייב לתת בתנאי השתדלותו והרי הרמב"ם ז"ל ריש פ' י"א מהלכות מכירה כתב אם יתקיי' תנאי זה אם לא יתקיי' דהוי אסמכתא ואפי' נתקיים לא קנה שזו אסמכתא היא וכו' כיצד המוכר וכו' ע"מ שילך לירושלים וכו' הרי קנה כשילך וכו' אבל אם התנה אם ילך וכו' לא קנה וכן הביא לשונו בח"מ סי' ר"ז והכ' לא כתב אם יעשה כל השתדלותו אלא בתנאי שיעשה ועל הטענה הג' שמאחר שר' אברהם ישר' אינו פה אינו יכול לתבוע את הערב כי אולי פרעו הלוח שהוה ר' אברהם

וגם הטענה הד' שאפ"י היה נמצא פה לא היה יכול לתבוע מן הערב עד שיתבע מן הלוח כדתנן במתני' סוף ג' בבי אין נדון דומה לראיה דהכא ליכא ערב כלל דהא שניהם מודי' כי ר' דוד לא התנה עם ר' אברהם ולא דבר עמו והח' ה"ר מנחם הוא שנכנ' בתגר זה וכתב שיפרע הת"ק לבנים לר' דוד בעד ר' אברהם כי ר' דוד היה בא עם הבאלה לבקש את ר' אברה' והודיעו כדי שיתחבא ולא יתפוש אותו הבאלה וא"כ הר' מנחם הוא הלוח והערב כי לא נתחייב ר' אברהם בשום דבר לר' דוד כדי שיכנס החכם ה"ר מנחם ערב בעדו אלא הוא נתחייב בעדו להצילו ומסתמא קבל הוא הת"ק לבנים ממנו קודם שנתחייב וא"כ אינו יכול לטעון שמא פרע לו כי גם שהיה ר' דוד תובע את ר' אברהם לא היה חייב לו שום דבר בדין תורה וכתב שהמלוה שחייב ר' אברהם אינה בכתב כלל ואני אומר לא בכתב ולא בע"פ כי הוא לא נתחייב שום דבר ולא דיבר עם ר' דוד כלל וגם אינו חייב ר' אברה' הנז' לפרוע שום דבר לחכם הנז' אם יפרע עתה אם לא אמר לו ר' אברהם שיתחייב בעדו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פכ"ו שאם עמד ברשות עצמו ונעשה לו ערב או קבלן וכו' אין הלוח חייב לשלם לו כלום אלא שאינו חושב שלא נתחיי' הוא בכתב עליו עד שקבל הת"ק לבני' ממנו הכלל כי נראה לי כמו שפסקתי קודם שחיי' שבועה החכם ה"ר מנחם שלא פרע ר' דוד על פיו שום דבר או יפרע לו אחר שישבע ר' דוד שעשה כל ההשתדלות ועל טענת הה' דשמטה הצדיקו ג"כ וכתב שאעפ"י שבאותם הארצות לא נהגו להשמיט כספים כיון דמדינא שביעית משמטת מה לנו ולמנהגם וכבר ראה הוא התנצלו' הרא"ש ז"ל כלל ס"ד שכתב על שמטת ז' שאיני מתעורר לבטל מנהגם אומר אני כיון שפשט המנהג שלא להשמיט והכל יודעים זה ה"ל כאלו התנה בפ"י המלוה ע"מ שלא תשמיטנו בשביעי' עכ"ל וא"כ לא היה לו לכתו' בדבר פשוט מה לו ולמנהגם דכיון בפשט מנהג' דאותם הארצו' הוי כאלו התנה כמו שכתב הרא"ש ז"ל ולא תועיל לחכם כר' מנח' יצ"ו גם טענה זו והיה מן הראוי לפי מדותיו הטובו' להחזיר חוב שעבר עליו שביעית כדי שתהא רוח חכמים נוחה הימנו כדתנן במתני' שלהי שביעית ומכלל הן אתה שומע לאו גם לא היה ראוי שתהא רוח החכמים המצדיקין אותו בטענה זו נוחה הימנו והחכם כהר' ישראל נר"ו שחת' בפסק לא הוה ליה למשכוניה נפשיה אאחריני כי יחתור להשיב ולא יוכל נאם המבי"ט: שאלה מג ראובן ושמעון היו שותפין ונתנו בכיס מעו' שוה בשוה ובא ראובן ונתן ללוי אלף פרחים והתנה עמו שימכור לו סחורותיו ויתן לו מאתים פרחים ריוח על שנה אחת ואמר לו שמעון תן לי חלק מזה הריוח והשיב לו ראובן אני נתתי ללוי אלף פרחים ואתה לא נתת דבר ונתפשרו שיקח ראובן שמונים פרחים מן המאתים בשביל מעותיו והמאה ועשרים פרחים יהיה לשניהם ואחר שכלה זמן שותפותם חלקו הריוח של השותפות שביניהם וגם הריוח של המאה ועשרים פרחים ועתה אחר גמר שנים תובע שמעון מראובן כי השמונים פרחים שלקח הוא היה מגיע לו ג"כ כי יש בו צד רבית.

עוד ראובן ושמעון מכרו בהקפה כמו שלש מאות פרחים סחורות ונתפשרו שניהם ששמעון יגבה המעו' הנז' מן הב"ח וראובן יתעסק בשאר עסקי השותפות ושמעון היה גובה והיה מביא לראובן מה שגבה והיה מניח המעות שהיה גובה בכיס א' ברשות ראובן ובפניו והיתה הכיס ביד ראובן אחר שהשלים לגבות אמר כי הוא הוציא מכל מה שגבה שהיו שלש מאות פרחים מאה ועשרים פרחים ושהשאר הניח בכיס וראובן אומר כל

מה שהנחת בכיס לא שלחתי בו יד ולא נמצא בכיס תשלום השלש מאות פרחים יורנו רבינו אם יתחייב שמעון לפרוע החסרון לראובן והוא ישבע שלא שלח בו יד וכיון שחסר נראה שהוא הוציא יותר ממאה ועשרים והחסרון יהיה עליו או לא: תשובה על ראשון ראשון השותפין אין בהם צד ריב' אעפ"י שיתנו ביניהם שיטול האחד לפי ממונן דדוקא במתעסק בממון חבירו איכא אבק ריבית אם לא יתנהגו כפי תקנת חז"ל פלגא באגרא ותלתא בהפסד או תנאי אחר שיהיה ריוח המתעס' יותר על הפסדו והיינו משום דממון שביד המתעסק הוי פלגא מלוה ופלגא פקדון כמו שתקנו חכמי' כיון שהוא מתעסק לבדו בממון אבל בשותפין ששניהם מתעסקים ונושאים ונותנים המעות ליכא צד אבק רבית דלפעמים נותן הא' ריוח יותר לחברו אפי' שהוא יש לו יותר ממון בשותפות לפי שהוא משתדל ובקי להרויח יותר ממנו והכל לפי התנאי וכמו שכתב הרמ"ב פ"ד בד"א בסתם אבל אם התנו שיטול בעל המאה שלש רביעים מן השכר ויטול בעל המאתים רביע וכו' הרי אלו חולקים כפי מה שהשוו והשמיענו חידוש בזה שאפי' שהמעות שלו מועטין משל שותפו שיקח ריוח יותר אם השוו בכך ואין בזה אונאה או תרעומ' והוא הדין או כל שכן אם התנו שבעלי המעות המרובים יקח לפי מעותיו כי בדין לוקח ריוח יותר לפי מעותיו וכמו שכתב הרב ז"ל בסוף דין זה שכל תנאי שבממון קיים דמשמע בכל גוונא בין יתנו כן או באופן אחר וכמו שכתב ריש פ"ו שנים שהם נושאים ונותנים בשותפות ואפי' שהממון של א' מהן נקראת שותפות ואם פחתו או הותירו הרי הוא לאמצע ויש להתנות בשכר ובהפס' כל מה שירצו הרי שבעל המעות יכול להתנות שיקח הוא יותר מפני מעותיו או אם שניה' שמו בשותפו' זה מנה וזה מאתים יכולים להתנות שיטול כל א' לפי מעותיו ואפי' כשנשתתפו בסתם ולקחו שור לטביחה וטבחיהו היה נוט' כל א' מברשו כפי מעותיו וכן אם פחתו או הותירו מחמת המטבע כשהמעות ששמו בשותפו' היה קיים כמו שכתב הרב ז"ל שם השכר או ההפס' לפי המעות ובמשרי' סי' רכ"ו כתב נשתתפו לקנות ולחלוק כל א' נוטל לפי מעותיו וכתב הרי שאין צד אבק ריבית בשותפות ואפי' בסתם כי הני גוונים: וא"כ בנדון דידן אין לשמעון שום טענה על ראובן במה שלוקח שמונים פרחים יותר מפני מעותיו דאעפ"י שלא היה יכול להשתתף עם אחר שלא מדעתו הרי מחל ונתרצה כשהתנו ביניהם שיקח הוא שמוני' פרחי' יותר על מעותיו וכ"ש אחר זמן שחלקו כבר שמחלו זה לזה ולא נשאר להם שום טענ' אפי' שבוע' השותפין אינם יכולים לתבוע זה מזה כיון שחלקו כבר ואפי' היה אי זה אבק רבית ביניהם מה שאינו כמו שכתבתי אחר שחלקו כבר הוי שמעון מוציא מראובן ואין אבק רבית יוצא בדיינים ולפום קישט' דמלתא אין כאן שום חשש רבית.

גם מה שטוען שלא לקח מכל מה שגבה כי אם מאה ועשרים והשאר הניח אותו בכיס ביד ראובן אם אינו יודע בודאי שהניח בכיס מאה ושמוני' שהם תשלום השלש מאות עם המאה ועשרי' אלא שאומר שהשאר הניח בכיס יכול ראובן לטעון אולי לא שמת כל המאה ושמונים ואעפ"י שגבית כל השלש מאות נאבדו ממך או נגנבו קצתם וישבע ראובן שלא מצא מאה ושמוני' בכיס ומה שיחסר יהיה על הממון אבל אם יטעון שמעון שכל מה שהניח בכיס בחשבון הניחו וידע בודאי שהגיע סכומם למאה ושמונים ישבע על זה וגם ראובן ישבע שלא מצא בכיס כי אם מה שאמר שמצא חסר והחסרון יהיה על השותפות ואם כבר חלקו השותפות ולא תבעו שבועת השותפין זה מזה אין יכול לחזו'

שמעון לתבוע מראובן שבועה שלא נגע בכיס אפשר שנגנב או נאבד משם ולא לקחם ראובן ולא פשע בהם ואין זה אלא חשד שחושד על שותפו והרי הוא שבועת שותפים וכיון שכבר חלקו אינו יכול לחזור לתבוע שישבע בטענות ספק וכמו שכתבו המפרשים והרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות שותפים המבי"ט: שאלה מד על מה שאירע בדמשק שהוציאו את היהודים מן הבתים אשר היו אצל מרגז שלהם סביב ועמדו כמה זמן ריקניות ואח"כ קם א' מבעלי הבתים ונתפשר עם השופט שיניחם להחזיק בבתים ונתן משלו על כל הבתים סך מעות ותובע לכל א' מבעלי בתים שיפרעו חלקם וקצת' אומר' שאינם רוצי' ליכנס עוד בביתם שהם יראים שמא יעלילו עליהם אלא שרוצים למכור בעד שימצאו וקצתם טועני' כי קודם הפשרה נכנס הוא בביתו ואחר' ג"כ נכנסו ולא דברו להם מאומה וא"כ מה שנתן היה בחנם ואחרים טועני' כי השופט היה מתרצה בחצי ממה שנתן הוא אלא מפני שנכנס הוא בבית קודם החמירו עליו והוצרך לתת מה שנתן ושהכל היה שלא מדעתם כי מי אמר לו שיוציא המעות על בתיהם יורנו רבינו אי זו דרך ישכון אור: תשובה לכאורה נראה דהוי כמי שפורע חובו של חברו שלא מדעתו דאמר' בגמרא דהוי מבריח ארי מנכסי חברו דפטור ואפ"ה נ"ל דלא הוי מבריח ארי אם קודם שנתפשר הוא עם השופט לא היה להם רשות כלל להכנס בבתים ועתה יש להם רשות חייבי' לפרוע מה שנהנו וכמו שהביא בנ"י פ' הכונס בשם הרא"ש ז"ל דלא דמי ההוא דהתם למבריח ארי כו' דכיון דיצא הבית מחזקת ישראל ובא ליד הגוי אין מצוי שיחזור ליד ישראל בלא דמים וזה הוציא מיד הגוי נוטל מה שהנהנו וכן דעת הר"מ מקוצי בס' המצות שלו ע"כ ובנ"ד נמי הרי יצאו הבתים מחזקת בעליהם לענין שלא היו יכולין לדור בהם אלא למוכר' לנכרים מפני שהיו סביב המרגז וזה שנתפשר עם השופט הוציאם מיד הנכרים שיוכלו לדור בהם וכן הביא שם ובתו' מתשובת רבי גרשון ז"ל דנכרי אנס שאנס ביתו של ישראל ובא ישראל אחר ולקחו ממנו שלא יחזיר לבעלים בחנם אלא יתן מה שהנהנו ונ"ד נמי אנסו הבתים שלא ידורו בהם היהודים ובא א' מהם ונתפשר נוטל מה שפרע כפי חלק כל א' ונ"ד עדיף דהוי כמו שותפין בהיזק שבא על בתיהם בבת א' על סבה א' שהיו סבי' המרגז ואם היה להם איזה תיקון היה ג"כ בבת א' וכולם חייבים לפרוע כפי ערך שווי' הבתים ואם יתברר שהעלילו על זה המפשר קודם מפני שנכנס בבית בלא רשות יטילו עליו ב"ד קצת כפי מה שיראה להם שיקחו ממנו על זה והשאר יפרעו לפי ערך שווי' הבתים ואם יש מי שאינו רוצה ליכנס עוד בבית אלא שרוצה למוכר' לנכרים אינו חייב לפרוע שהרי אינו נהנה ושלום על כל בתי ישראל מבי"ט: שאלה מה יורה מורה צדק שותפו של הב"ה במעשה בראשית על דבר ראובן שנתחייב בשעת שדוכיו וז"ל בס"ט ובשעת ברכה נגמרו שדוכין מראובן עם לאה ונתחייב ראובן הנז' לזון ולפרנ' את שמעון בן המשודכת הנז' משעת החופה עד שישא אשה שמעון הנז' ב"ה בכל חזוקי סופר ובשטר אחר כ' בפנינו עדים ח"מ הודו מרת רחל ואישה ראובן הודא' גמור' שחייבי' חוב גמור לבחור שמעון בן לאה אשתו מנוחת' כבוד וכו' עוד נתחייב ראובן הנז' לזון ולפרנס ולהלביש לבחור הנז' כל זמן הנז' כפי כבודו והספקה שיתנו לבחור הנז' הן מעט הן הרבה נתחייב הבחור הנז' ליתנה בידו וממנה יקח לו חלוקים ומנעלים המספיק ומהשאר יקח לו ספרים ללמוד בהם וכל זמן ששטר זה כו' בכל חזוקי סופ' כו': ועתה יש ימי' אשר לא זן ולא פרנס ראובן הנז'

את שמעון הנז' ותובע שמעון מאת ראובן שיתן לו דמי מזונותיו ודמי פרנסתו הן מהזמן שעבר הן מהזמן שיבא עד שישא אשה משלם בכל מקום שהוא וראובן משיב תבא לביתי ואזונך או אתן לך מזונות כפי ברכת הבית יורה האדון הדין עם מי: תשובה תנן בכתובות פ' הנושא את האשה ופסק' עמו שיזון את בתה ה' שנים חייב וכו' נשאת לאחר ופסקה עמו וכו' חייב לא יאמר הא' לכשתבוא אצלי אזונה אלא מוליך לה מזונותיה למקום שאמה וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כא' אלא א' זנה וא' נותן לה דמי מזונות ניסת בעל נותן מזונות והן נותנים לה דמי מזונות ובגמ' זאת אומרת בת אצל האם לא שנא גדולה ולא שנא קטנה וכתבו הפוסקי' דין המשנה כפשטה אלא שכתבו קצתם בפ' על הא' שמוליך מזונותיה למקום שאמה שם מזונות משלם ולא לפי ברכת הבית ובשם ר"ת ז"ל הביא במרדכי שכתב שאינו נותן אלא לפי ברכת הבית ושרבי' ברוך ז"ל דחה ראייתו ונ"ל שלא כתבו המפרשים ז"ל מזונות משלם אלא כשנשאת אמה לאחר ובתה היא עמה או נתגרש' מן האח' משום דבת אצל אמה לעולם וכדתנן מוליך מזונותיה למקום שאמה או כשנשא' שהיא אצל בעלה וכן כתבו כל הפוסקים אצל אמה דמשמע דמשום שהיא אצל אמה נותנין לה מזונות משלם אבל אם מתה האם אין נותנין לה שניהם דמי מזונות משלם אלא ב' מזונות הא' לפי ברכת הבית דדוקא כשהיא אצל האם או אצל הבעל נותנין דמי מזונות משלם משום דבת אצל אמה וכדתנן כשנשא' לאחר א' זנה דהיינו מי שנשוי עמה וא' נותן דמי מזונות דמשמ' לזה שנשוי עמה וכן בנישואין הראשוני' זן אותה בעלה בביתו עם אמה ואם תרצה לצאת מעם אמה כשהיא גדולה פשו' שלא יתן לה אלא לפי ברכת הבית דאינו נותן מזונות שלמים אלא משום אמה או משום בעלה אם נשאת א"כ ה"ה אם מתה האם כיון שהיא יכולה לשבת עם אח' מהם אינה יכולה לומר שיתנו לה שניהם דמי מזונות משלם אלא תשב עם מי שתרצה והאחר יתן לה מזונות משלם כמו שכתב הרמ"ה ז"ל שאינו יכול לומר תבוא ותשב עמי שהרי יש לה עם מי תשב וגם הוא אינה יכולה לומר איני רוצה לשבת עם שום א' מהם ותתנו לי מזונות משלם אלא תשב עם א' מהם והב' יתן מזונות משלם ואם לא תרצה שניהם יתפשרו ויתנו בין שניהם ב' מזונות הא' לפי ברכת הבית והא' מזון שלם וכן כשמתה תחת בעלה ראשון או שנתגרשה ומתה אם לא תרצה לשבת בבית בעל אמה לא יתן לה אלא לפי ברכת הבית דכיון שאין לה אם או תשב עמו או לא תקח כי אם מזונות לפי ברכת הבית דליכא הכא טעמא הבת אצל אמה כד"א: וכתב בח"מ סימ' קי"ד ואם גרשה גם הב' ושניהם חייבים במזונותיה וכל א' אומר אני אזון אותה ולא אתן דמים כתב הרמ"ה שהדבר תלוי בה שתבחר איזה מהם שתרצה שיזון אותם ע"כ קשה לי למה כתב שתבחר דמשמע שאם לא תרצה לבחור שאין לה מזונות משלם הרי היא עם אמה שנתגרשה ובת אצל האם ואינה רוצה לבחור ושניהם יהיו חייבים מזונות משלם וחפשתי על דברי הרמ"ה ז"ל ומצאתי בפסקי הרא"ש ז"ל שכתב ז"ל הא דאמר' במתני' א' זנה וא' נותן לה דמי מזונות אם מתה האם או גרשה בעלה השני שניהם חייבים לזונה ואם כל א' מהם אומ' אני זנה עמי ואיני רוצה ליתן דמים כתב ה"ר מאיר הלוי ז"ל אצל מי רוצה להיות כן מסתבר עכ"ל וכדי שלא יקשה כאן מה שהקשיתי על דבריו שהביא בח"מ אני מפרש דבריו כאן דכשאומ' ואם כל א' מהם אומר אני זנה עמי וכו' כתב הרמ"ה שהדבר תלוי בה דלא קאי אלא אמאי דכתב לעיל אם מתה האם דבמתה או

גירש' כתב דשניהם חייבים לזונה סתם דמשמע כשגירשה מזונות שלמים וכשמתה אם כל אחד מהם אומר אני זנה וכו' הדבר תלוי בה וכו' דמשמע שהא' זנה בביתו ואם לא תרצה לשבת עם שום א' מהם בין שניהם יתנו ב' מזונות הא' לפי ברכת הבי' כמו שכתבתי למעלה וצ"ל כי בח"מ ג"כ השמיט הסופר אם מתה האם שהרי מפסקי אביו ז"ל העתיק לשון זה ואינו מובן באופן אחר ובב"י לא הרגיש בלשון זה גם כי הוא רגיל לפרש דברי רבינו יעקב ומגיה בהם לפעמי' וכתב דחסר בפסקים שבידינו הא דכתב ואם היה וכו' והיה לו לכתוב ג"כ שחסר כאן מה שכתוב בפסקים אם מתה האם ודין דהחרש נמי אם מתה קאי יצא לנו מכל זה דכשאינן לה אם אינו חייב הראשון לתת לה אלא כפי ברכת הבית אם אינו רוצה לשבת עמו ואם נשאת לשני והתנה עמו ומתה תבחר היא עם מי רוצה ותשב בביתו דהיינו לפי ברכת הבית והאחר יתן לה מזונות משלם ואם אינה רוצה לשבת עם שום אחד מהם בין שניהם יתנו לה ב' מזונות הא' כפי ברכת הבית ויהיה הריוח לשניהם וכמו שכתב בחרשת שאין בה דעת לבחור דקאי אמתה אמה שזנין אותה לפרקים דהיינו כברכת הבית שניהם הא כשאינה חרשת שיודעה לבחור אם לא תרצה לבחור יתנו לה בין שניהם ב' מזונות הא' לפי ברכת הבית כדפי' ואם כן בנ"ד דמתה האם אפי' המפרשי' ז"ל שכתב' מזון משלם יודו לר"ת שלא יתן אלא לפי ברכת הבית אפי' היתה בת וכ"ש הכא שהוא בן ולא אמרי' ביה הבן אצל האם כשהוא כבר גדול מז' שני' והוי כאלמנה שלא רצתה לשבת עם היורשים כשאין לה טענה מפני שהיא ילדה וכו' שאין נותנין אלא לפי ברכת הבית דאע"ג דבאלמנה לא התנה אלא לזונה בביתו שכך כתב לה את תהא יתבא בביתי וכו' כמו שכתב הרא"ש דמה אינו נותן לה אלא לפי ברכת הבית הכא נמי לא נתחייב אלא לזונה בביתו עם אמה וכיון שלא פי' כל זמן שאת עמי חייב לזונה מזונות משלם מפני כשגרשה שהרי היא עם אמה ואית לה טענה למזונות משלם מפני שעומדת עם אמה כי היכי דאית לאלמנה טענה דהיא ילדה והם ילדי' וכי היכי דלית לה האי טענה אין לה אלא לפי ברכת הבית ה"נ הבת כי לית לה טענה שיושבת עם אמה שכבר מתה אין לה אלא לפי ברכת הבית וכ"ש הכא שהוא בן כנז' והרא"ש ז"ל כתב ובאלמנה נמי כי אתיא בטענ' נותנין לה מזונות משלם וכ"ש זו שעיקר תנאי אינו אלא בבית אמה ע"כ דמשמ' דמ"ה נותן מזונות משלם משו' שהי' בבית אמה הא אם מתה לא יתן אלא כפי ברכת הבית כד"א ובנ"ד בשטר השידוכין לא נתחייב אלא על דעת שהיה נושא אמו ויזון אותו בביתו גם בשטר השני כבר היה בביתו ונתחייב לזונו כמו שהיה זן אותו מקודם וכן עשה כמה שנים ועתה אם אינו רוצה להיות בביתו אינו חייב אלא כפי ברכת הבית או יוליך לו פת ופרפרת בכל יום ומצאתי פי' א' לכתובות ישן וכתב על מתניתן דלא יאמר הא' כלו' אם היתה אמה עמי הייתי זן אותה אבל כיון שיצאה מביתי אין אני חושש עליה אלא חייב להוליך מזונות לבית בעל אמה השני שחוב גדול מוטל עליו וחייב לפרוע אותו וגם אין יכול להפריד בין האם והבת כלו' שתשלי' הבת בביתו אותן ה' שנים לפי שדרך הבת לעמוד עם האם כדי שתרגיל אותה בצניעו' הרי אנו זנין אותה כא' כלו' שנשלח לה פת אפוי ותבשיל מבושל אם תרצה לקבלו תאכל שאין לי מעות שאתן אפי' כפי ברכת הבית אלא נותן לה דמי מזונות משלם דכיון שלא פי' לה בפ' בודאי נתכון ע"כ משמע דמוליך מזונות למקום אמה דוקא הוא שאין יכול להפריד בין האם והבת ואם אין לה אם שמתה יוליך לה מזונות למקום שהיא עומדת

דהיינו פת ותבשיל דהוי פחות מברכת הבית כדכתב שאין לו מעות שאתן אפי' לפי ברכת הבית ובפי' המשנה להרמב"ם ז"ל כתב וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כא' אלא א' זנה וא' נותן לה דמי מזונות פי' שכל אחד יאמר אני אתן לה פת ופרפרת שאם עושים כן תפסיד הבת שהרי אינה יכול לאכול הכל אלא א' זכה וא' נותן לה דמי מזונות' ולא פי' איזה מהם יזון אות' והנרא' שיעשו פשרה ביניהם על זה עכ"ל ונראה לפי זה דפי' דמתני' הכי לא יאמר הא' לכשתבא וכו' אלא מוליך מזונותי למקו' שאמה שמוליך לה פת ופרפר' עד תשלו' ה' שנה כדאמ' בירוש' ה' שנים הראשונות בין ביוקר בין בזול וכו' ובעל שני יזון אותה ה' שנים אחר תשלום חמשה של ראשון ולפי' שלא יאמרו שניהם ניתן לה כל א' פת ופרפרת בכל יום שהרי אינה יכולה לאכול הכל אלא א' זנה כלו' בפת ובפרפרת וא' נותן דמי מזונות ולא פי' המשנה מי זנה ומי יתן דמי מזונות דהוי מצי למתני הראשון זנה כלו' בפת ופרפרת תשלום ה' שנים והב' יתן לה דמי מזונות אם ירצה ליתן עתה מפני שהן בזול או ימתין עד סוף חמשה שנים של א' ויזון אותה הוא אח"כ בביתו או א' זנה זה שהוא בביתו עתה עם אמה והראשון יתן דמי מזונות וכיון שלא פי' המשנה ולא הרמב"ם ז"ל כתב שיעשו פשרה על זה והוא שיזונו אותה לפרקים זה שבת וזה שבת כמו שכתב הרמ"ה על החרשת או א' יזון שבת והאחר יתן לה דמי מזונות ושבת אחר בהפך: שאלה מו צוואה שכתוב בה שצוה ואמר שהבית פנימי ידוע לו בחצרו שדר בו היום ר' פלו' היא נותן במתנה גמור' לדודתו פלו' אשת הח' פלו' ותזכה בבית הנז' היא וכל זרעה ואם ח"ו תפטר ולא תשאר ממנה זרע יהיה המתנה הנז' אחרי' מעכשיו לבניו של פלו' דודו ע"כ וצוה עוד מחמת מית' ואמ' שכל הבתי' הידועי' לו פה צפת תוב"ב עם תשמישיה' וכל זכויותיהם והחצר חוץ מן הבית הנז' שנותן לדודתו הנז' יהיו במתנ' גמור' לנער פלו' בן דודו הנז' למעלה וצוה עוד שיזכה בכל הבתים לדירות דודו ר' פלו' כל ימי חייו כו' חוץ מהבית שצוה לדודתו הנז' עתה טוענ' דודתו שיש לה זכו' תשמיש באותה החצר ובסיסטינה שבחצר וב"ה ותנור ובבית שער של הבית הנז' יורינו רבינו אם יש לה זכות בדברים אלו או לאו: תשובה תנן פ' המוכר את הבית וכו' לא את הבור ולא את הדות וכו' אעפ"י שכתוב לו עומקא ורומא וכו' וכמו שכתבו כל המפרשים ז"ל ואם בור ודות שבתוכו לא מכר כ"ש בור שהוא בחצר דדוקא כשמכר חצר מכר את הבור שתשמיש החצר והבור א' הוא שחצר עשוי לכביסה ולהשקות ולפי' נמכרין עמה א"נ לפי שדרך החצרות להיות להן בור מה שאין כן בבי' כמו שהביא הרב המגיד בשם הרשב"א ובשם הרב נ' מיגש ז"ל פכ"ה וכן אין לה זכות בשום דבר שבחצר כמו תנור ובית הכסא דבית לחוד מכר לו ולא שום דבר חוץ לבית ואין לו שום תשמיש ג"כ בחצר ואפי' בנותן דאמרי' דנותן בעין יפה הוא נותן יותר מן המוכר היינו במה שהוא תוך הבית וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל שם פכ"ה בד"א במוכר לפי שהיה לו לפרש וכו' אבל הנותן מתנה קנה את כולן וכו' וכתב הרב מ"מ ופי' הרב נ' מיגש ז"ל דלא אמרו נתן את כולן אלא כגון בור ודות וכו' שהן בתוך השד' ואינן בכלל המכירה אבל מה שאינו בתוך הבו' או בתו' השדה כו' כי היכי דאינ' בכלל המכיר' אף אינן בכלל המתנה ולדבריו הסכי' הרשב"א ז"ל עכ"ל א"כ פשיטא דאין לה שום דבר בחצר דהיינו חוץ לבית ודרך לבד הוא שיש לו דרך החצר כו' עקיבא דמוכר בור או דות בלבד אין הלוקח צריך לקנו' לו דרך אלא נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הדו'

וממלא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל והיינו כר' עקיבא מטעמא דמוכר בעין יפה הוא מוכר והכא נמי מוכר בית יהיה לו דרך ליכנס בו בחצר ואפי' היה יכול לפתוח פתח בכותל א' מן הבי' למקום אחר כיון שהיה לו פתח פתוח לחצר יש לו דרך ליכנס בו אעפ"י שלא הזכיר לו דרך ומשמ' דוקא דרך שהיא כניסה ויציאה אבל לא שום תשמיש בחצר וכמו שכתב בבור ובודות אלא נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הדות וממלא דמשמע שאין לו אלא כניסה בבי' עד הדות דוקא למלא דוקא וכן במכר לו בית יהיה לו דרך בחצר עד שיכנס לבית ולא שום תשמיש בחצר ואפי' בנותן דהוי בעין יפה טפי ממוכר הרי כתבנו דעין יפה לא מהני אלא לתוך מה שהקנה לו לא למה שבחוץ.

ומה שכתוב בצוואה שהבית פנימי ידוע לו בחצרו שדר בו היום ר' פלו' הוא נותן אין ראייה מכאן כי כמו שפלו' היה דר בה והיה משתמש בחצר ובבי' הכסא ותנור ובור וכמו כן ישתמש זה כי לא הזכיר שפלו' היה דר בו אלא לסימן בעלמא להודיע אי זה בית היה נותן וכמו שכתב הבית הפנימי הידוע לו בחצרו ומפני שאפשר שיש בית אחר פנימי לגבי בית אחר שהוא מצד חוץ כתב הפנימי שדר בה היום פלו' להודיע בפ' אי זה בית היה נותן לה אבל לא למה שהיה משתמש בו פלו' הדר: ועוד כי גם פלו' שהיה דר בה אם היה לו תשמיש בחצר או בתנור ובבית הכסא היה שעל תנאי כן שכר הבית כמו מנהג השוכר בית שמתנה שיוכל להשתמש בחצר ובמה שבתוכו אבל במי שנתנו לו בית סתם בחצר פשיט' שאין לו שום דבר אם לא אמרו אלא בית סתם כנ"ד וגם בשכירו' אפי' היה מנהג על הסתם שישתמש ג"כ בחצר דוקא שימוש וכיוצא בו אבל לא להשתמש מן הבור למלאות מים לשתות ולכבס כי שכירות הבית בעיר הזאת שוה רביע או חומש בשכירות עם המים יותר מבית אחר כמוהו בלא מים ולכן מתנים בפ' שיתן לו מים כדי סיפוקו או כד בכל יום אבל על הסתם אינו חייב לתת לו מים אפי' יש בור בחצר כי לפעמים אין הבור מתמלא ואינו מספיק לבע"ה ומעשים בכל יום שאין אנחנו מחייבים למשכיר לתת מים לשוכ' אם לא התנה זולת כשהוא ידוע כי אותה הבית הוא דרך להשכירה עם מים בסך ידוע או קרוב לו וכל זה הוא בשכירות אע"ג דהוי כמכירה לימים שהיום או מחר יצא מן הבית אבל מי שנותן אעפ"י שנותן בעין יפה יותר ממוכר אין הבור שבחצר בכלל מתנת הבית אפי' הית' קודם מושכרת לאחרים עם מים כדא' דבשכירות לא קפדי אינשי כמו במכירה ובמתנ' עולם: וגם מצד המנהג אין שום צד לשיהיה לה זכות בשום דבר חוץ מן הבית דאין בעיר הזאת שום מנהג ידוע בדברים אלו וכתב הרמב"ם ז"ל פכ"ו אין כל אלו הדברים וכיוצא בהם מענינים האמורים אלא במקום שאין שם מנהג ולא שמות ידועי' לכל דבר ודבר בפ"ע אבל במקו' שנהגו שהמוכר כך מכר כך הרי זה מכור וסומכין על המנהג וכן מקו' שאין קורין בית אלא לבית לבדו או שקורין בית לבית וכל סביבותיו ולכל שעל גביו הולכין אחר לשון אנשי המקום וכן הדין במוכר חצר או שדה וכו' בכל הולכין אחר השמו' הערוכו' בפי הכל וזה עיק' גדול בכל דברי משא ומתן הולכין אחר לשון בני אדם באותו המקו' ואחר המנהג אבל מקום שאין ידוע בו מנהג ולא שמות מיוחדים אלא יש קורין כך ויש קורין כך עושים כמו שפ' חכמים בפרקים אלו עכ"ל נראה כי המנהג שסומכים עליו הוא הערוך וידוע בפי הכל כמו אם היה ידוע כאן בעי' הזאת שקורין בית לבית וכל סביבותיו וכל שעל גביו וכו' וזה אינו כי בעיר הזאת אין קורין בית אלא לבית לבד וכשמוכר אדם בית

א' כותבין לו שטר מכר שקנה בית פלו' מתהומא דארעא ועד רום רקיעא שאם לא היו כותבים כך היה נראה כי לא מכר בור ודו' אם היו בה או היה יכול לחפור בה מצד ביתו בור ודות וגם האויר של הבית לא היה בכלל המכר אם לא היו כותבין כך וכשיש חצר בבית אומר בפ' שמוכר לו החצ' או בית שער וכל מה שיש בתוך החצר מזכירים בפ' בשעת המכר ובשטר וכ"ש כשמוכר בית א' שבחצר ונשארים לו בתים ובחצר שצריך לפרט לו אם נותן לו תשמי' בחצר או בתנור אם יש תנור בחצר ואם אינו מפרש לא יהיה לו כ"א כניסה ויציאה בחצר וכ"ש כשיש בור בחצר שאם מוכר לו הבית צרי' לפר' בתנאי לשיוכל למלא' מים מן הבור שבחצר ואם לא פירש פשיט' שאין לו שום זכות במים שבבור ואין בזה שום מנהג שנאמר כי כשמוכר בית בחצר שעל סתם יהיה לו תשמיש בחצר או בדברי' שבתוך החצר כי לא כל החצרי' שוות יש מהן קטנות שאפי' תשמיש אין בהם ויש מהם שיכולים להשתמש בהם תשמיש עראי כפריקת עצי' שם לפי שעה עד שיכניסם לבית ואין להן תנור ולא בור ולפעמים אפי' בית הכסא אין כאן ויש מהם שיש בהן בית תשמיש בית הכסא ותנור ורובם אין להן בור א"כ אי אפשר שיהיה שום מנהג שאין החצרו' שוות בתשמישיהן ובמה שבתוכן ולכן צריך הקונה לפרש כשקונה בית אם יהיה לו תשמיש בחצר או בדברים שבתוכו ובלא תנאי אין לו חוץ לבית שום דבר ואפי' במתנה דניתנה בעין יפה יותר ממכירה דהיתרון הוא בתוך הבית כמו שכתוב למעלה ואפי' היו קצת בני אדם בעיר הזאת קורים לבית ולתשמיש שבבית בחצר בית סתם מה שאינו כן אינו נקרא זה מנהג לשלא יצטרך לפרש כיון שאין המנהג ידוע וערוך בפ' כל וכמו שכתב הרמב"ם אבל מקו' שאין ידוע וכו' אלא יש קורין כך ויש קורין כך עושים כמו שפי' חכמים שנר' שאפי' היה קצת קורין כן אם לא היו ערוך בפ' כל יכול חבירו לומר אני לא הבנתי לשון זה כמו שאתה מבין או איני קורא שם בית אלא לבית לבדו ולא לשום דבר חוצה אלא כ"ש כי בעיר הזאת אין שום מנהג באלו הדברים וכותבים בשטרות בפ' כל דבר ודבר שהוא מוכר בבית ובחצר וכשאינם כותבים יהיה הכל נידון כדין תורה והראו לי פסק של ה"ר יוסף קארו יצ"ו שהיה מזכה למקבל בכל הדברים שבחצר בלי שום טעם ולא הזכיר אם כדין אם כמנהג והחכמים קצת תלמידיו מחזיקים דבריו במעלה וכבוד רבם בלי משען אלא שסמכו ונתלו באילן גדול והוא אין לו על מה לתלות ועל מה לסמוך לא כדין ולא כמנהג כמו שכתבתי וה' יאיר עינינו במאור תורתו נאם המבי"ט ועובדא דק' גולפי והוא ק"כ דאמרי' דנותן בעין יפה הוא נותן היינו מטעמא דאמרי' לעיל דבמה שהוא בתוך הבית הוא דאמרי' הוא נותן בעין יפה וכו' לא למה שבחוץ וכ"ש למה שכתב הריטב"א ז"ל דדוקא בק"כ ולא ביותר כמו שהביא בנ"י ס"פ המוכר פירות ואחר שכתבתי פסק דין זה ראה מקבל המתנה שלא היה לו שום סמיכו' בפסק שבידו בלא ראייה מהחכם הנז' ותלמידיו חקר בקונ' הסופר שכתב הצוואה והעתיקם משם ונמצ' כתוב שם והבית הגדול עם תשמיש' והחצר והבית אחרת וכו' נותן לו שידור בה ר' שמואל וכו' ומלת הגדול היתה מטושטשת בקונט' הנז' והושיב ג' ת"ח במקום ב"ד וקראו במקום הגדול הנז' ופירשו והבית הנז' עם תשמישי' נתון לו והחצ' והבית וכו' שידור בה ר' שמואל שהי' נר' שהבי' הנז' למעלה שהי' מה שנתן לדודתו שהיתה המתנ' עם תשמישי הבית כלומ' מה שבחצר ומפני שהוקשה להם מלת נותן לו שהיה צריך לומר נותן לה שחוזר לדודתו הכתובה למעלה במתנה הגיהו

לה במקום לו בס' הסופר כי אלו ב' מלות נותן לו היו כתובו' אצל עם תשמישיה ועל נותן לו היה כתוב והחצר והבית כו' ביני שיטי ולא נתנו אל לבם להבין כי מה שהוא כתוב ביני שיטי על תיבת א' קוד' יקראו מה שכתוב ביני שיטי ויחזרו אח"כ לתיב' שיהי' למטה מביני שיטי וא"כ אפי' לדעתם לא היה מחוסר נותן לו עם תשמישיה וטעות א' גורר טעות אחר אח"כ כשהודיעו לי הענין הושבתי חכמים על זה וראו בפ' שהיה כתוב והבי' הגדול כי הה"א היתה ניכר' והגימל ג"כ אלא שהית' גדולה בטשטוש ואצל הגימל היה מקום לדלת אלא שלא היתה ניכרת צורת דלת מחמת טשטוש הדיו ואח' מקום הדלת היה וא"ו א' ניכרת ועל וא"ו נקודה א' גסה להורו' על הלמד של גדול כי היה הגדול בסוף השור' ולא היה מקום ללמד וכתבתי על זה מעשה ב"ד שמה שנכתב שם היה הגדול ולא הנז' כמו שכתבו הם והיה הענין מקושר חוזר למט' למה שהיה נותן לר' שמואל לדור בו כל ימי חייו ואחריו ליתו' פלו' ולמה שהיו מפרשים הם אעפ"י שהיה כתוב בפ' הנז' והיה כתוב לה לא היה הלשון של הצוואה מובן כי מה שהיה נותן לר' שמואל וליתום אחריו לא היה מבואר בשטר הבית הגדול שהוא עיקר הבתים ושאר הבתים היו וכו' וכמה דברים מגומגמים היה בשטר בפ' פירושם ולזה שלחתי אז החכם ה"ר משה בן החכם השלם ה"ר שלמה אלקביץ הלוי יצ"ו שיראה להם הקונטר' וכמה שטעו וב' מהתלמידי חכמים הודו ולא בושו שהאמת היה כך ואמרו שהם לא ראו אלא שהח' בעל האשה מקבלת המתנה והאח' הג' שנטפל והוא הרד"ע הם שקראו להם בקונ' וכתבו הם וחתמו אז מסר להם הקונ' שירא' אותו לחכ' הר"ד ולחכ' בעל האשה ונתייחד ברשותו וכשהחזירו ליד החכם ה"ר משה הלוי הנז' מצא הוא הגימל של הגדול מקום ההפרש שבין הנז' והגימל יותר ארוך כמחיקה במקום הטשטוש ואמרו שאנחנו הארכנו רגל הגימל כדי שתראה גימל ולא נון והוא השיב להם כי הוא ידע בודאי כשמסר להם הקונטר' שלא היתה רגל הגימל כ"כ ארוך ומידם היתה זאת כי אנחנו קרינו אותה המלה הגדול שהיתה ניכר' הגימל כמו שכתבתי למעלה ומקום הדל"ת והו"א עם הנקוד' עלי' להורות על הלמד וכן כתב בכתבת ידו החכם הר"מ הלוי ונתן בידנו כי מידם היה הזיוף הנז' מלבד הזיוף של הה"א שכתבו במקום וא"ו והטלתי חרם בק"ק בית יעקב ביום ד' כ"ז למספר בני ישראל על כל מי שעשה זיוף זה במל' הגדול ובגימל כי חלוף הה"א בוא"ו כבר הודו הם שעשו ואפי' היה כתוב כמו שהם בדו לא היה בדין שישתמש בסיסטירנה ובמה שבחצ' כי אינו נשמע הבי' עם תשמישי' אלא תשמישין שבתוכ' ולא מה שבחצ' חוצה לה ולא נשא' לחכ' הר"י יצ"ו על מה שיתמוך וכי ניים ושכיב אמר' ותלמידיו אינם כדאים לחזק דבריו אם לא דעמדו מעצמם וא' מהם טעה שהיה מספיק לומר עליו מי יבוא אחרי המלך ולא יאמר המלך הקדוש כי גם שכינו מור' רבך כמור' שמי' כמור' ולא המור' עצמ' אלא טפל לו כמו שכתוב את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח ומלך יכול להאמ' על ת"ח מאן מלכי רבנן וקדוש לא יאמר אלא על רבינו הקדוש שלא הניח ידו תחת אכנטו אבל מלך הקדוש לא נאמר אלא על הקב"ה ובימים הנוראים והיה ראוי שהו' יחוש לעצמו כשרא' ששבחוהו יותר מדאי שכשם שנפרעי' מן המשבחים במדת החנוף כן נפרעי' מן המשובחים וכמו שאמרו כשם שנפרעים מן העובדים וכו' המבי"ט: שאלה מז נקר' נקריתי פה בדמשק בסוף שנת השכ"ה ומצאתי חילוף בין שני החכמי' המפורסמי' בעיר על דבר איש שנשא אשה והכניס' לחופה ובא אליה ומצא לה

דם בתוליה ופיר' ממנ' ואח"כ פירסה נדה וחזר ובא עלי' וזלזל בדם בתולים והיא אומר' שהודיע' לו שפירס' נדה ג"כ ויש הכחש' ביניהם אם ידע הוא שהיתה נדה או לאו והיא טוענ' שתבר' טענת' ושיוציאנ' ויתן כתוב' כמו שאם היתה משמשתו נדה היתה יוצאת שלא בכתוב' כן הוא שמש עמה בנידות' יוציא ויתן כתובה וא' מן החכמים יצ"ו היה מזכה אותה בטענת' ומצאתי לו סמך וסיוע ממה שכתב הריא"ז על מתני' דפ' המדיר מאכילתו שאינו מעוש' כו' וכן אם הוא ג"כ מאכיל' וכו' יוציא ויתן כתוב' וחלק עליו החכם הוותיק בר פלוגתיה והאריך בראיות כי אף שידע בנידות' יענישו' בגופו ובממונו אך לא יכפוהו לגרש ואני אצדיק דין שניה' שיוודו זה לזה מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דאיברא אם בא עליה בנידות' פעם או פעמים והתרוהו בעדים וחזר לבוא עליה יש לה לטעון שיוציא ויתן כתוב' דומיא דמשמשתו היא נדה דמשמע דרגילה לשמש בנידות' מדלא קתני שמשותו נידה וקתני נמי עובר' על דת אכולהו ולא קתני עבר' על דת וכן בעי' עדים והתרא' בכל הני דתנן במתני' וכדאמר בירושלמי וכמו שכתבו הפוסקי' ז"ל וכיון דבעי' התרא' משמע דבפע' א' שעבר' בלא התראה לא הפסיד' דאם לא עבר' שום פעם למה הוא מתר' בה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פכ"ד מהלכ' אישות עברה בינו לבינה כו' והתרה בה כו' וחזרה ועברה כו' שאם תודה שעבר' אחר ההתרא' זו אין לה כלום ע"כ משמע דעברה קודם התרא' לא הפסיד' והתרא' בלא עביר' קודם לא שכיחא ואפ"ה נרא' שא' ראה בה שהיתה רוצ' לשמש עמו בנידות' או להאכילו דב' איסור והתר' בה ועבר' ושמשותו או האכילתו דמפסדת כתובתה אפילו בפעם אחת ונקט במתניתין עוברת ומשמשותו ומאכילתו א אי כן ידע ושכיח שיתרה בה להפסידה כתובתה וכתוב בתשובות המימוני סימן י"ו משמשותו נדה נמי לא בעינן להתרות בשעת עבירה אלא כשהיא עוברת פעם אחת שוב מתרין בה העדים הזהרי שלא שעבורי עוד ואם תעבורי עוד תפסיד כתובתיך ואם יש עדים שראוה ועברה תצא בלא כתובה אעפ"י שלא חזרו והתרו בה בשעת מעשה מידי דהוה אקינוי וכו' ע"כ דמשמע סתמא דמשמשותו דהוי פעם או פעמים ואינה מפסדת עד שתעבור אחר התראה והרי"ף פסק דכופין אותו להוציא היכא דרגיל' בכך והיינו דרגילה פעמים רבות דבלאו הכי אין כופין אותו להוציא אפילו עברה אחר התראה אלא אם ירצה לגרשה לא יתן לה כתובה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל שם דאפילו בדבר מכוער אין כופין אותו להוציא: והשתא גבי הבעל נמי איתימא דכי היכי דמשמשותו תצא בלא כתובתה הכי נמי הוא שמש עמה שלא מדעתה יוציא ויתן כתובה היינו דומיא דידה בעדים והתראה כדא' וא"כ בנ"ד אפילו ידע שהיתה נדה ובא עליה כיון שלא התרו בו אח"כ אפילו חזר ובא עליה בנדתה לא כפינן ליה להוציא ואפילו התרו בו אין כופין אותו להוציא דומיא דידה דאם לא רצה להוציאה כשמשותו נדה אפילו אחר התראה אין כופין אותו כדאמר לעיל וא"כ אין שום צד לכופו אותו אם משמש עמה בנידותה שלא לדעתה אפילו אחר התראה אלא א"כ הוא רגיל בכך כמו שפסק הרי"ף ז"ל גביה דידה ואפילו כשהוא רגיל שנראה שכופין היינו כשהוא אנוסה ממנו דאי שתקה היא נמי הויא משמשותו נדה והחכם שהיה מזכה אותה בטענתה היה כשתברר היא שהיה רגיל בכך לאונס' והחכם החולק שכתב שלא יכפוהו הדין עמו מפני שלא היתה יכולה לברר לפי מה שטענו אך מה שכתב בהחלט שאין כופין אותו כבר יש צד בעלמא שלא כנ"ד שכופין אותו כמו שכתבנו וכל זה לפי מה שכתבתי למעלה בשם

הריא"ז ז"ל אבל אפשר דדוקא גבי דידיה אמרינן תצא שלא בכתובה ככל הני מילי דעוברת על דת ולא אמרינן גבי דידיה שיוציא ויתן כתובה אם יעבור על דת דהיא משועבדת לו ואם תעבור על דת בחד מהני מילי דתנן במתניתין יוצאה בלא כתובה והוא אינו משועבד לה שלא יעבור על דת אפילו בדברים דשייכי לה באוכל ומאכילה דבר אסור דמאכילתו שאינו מעושר ולא קוצה לה חלה דבדידה תלי' דהיא מתקנה צורכי הבית ומצות חלה אדידה רמיא והוא סומך עליה ומ"ה תצא בלא כתובה אם מאכילתו דבר אסור אבל היא אם תחוש שהוא מביא איזה מאכל אסור לא תאכל ממנו ותסמוך על כד הקמח שבבית ואם משמש עמה לאונסה אנוסה רחמנה פטרה ואינה יכולה לומר תתן לי כתובתי ותוציאני ונודרת ואינה מקיימת כדאמרינן בגמרא דבעוון נדרים בנים מתים ואמרינן בירושלמי נודרת ואינה מקיימת מה אית ליה בה יכיל למימר א"א באשה נדרנית שקוברת את בניה וכיון דטעמא משום בני אי הוא נודר ואינו מקיים מה אית לה ביה איהי לא מיפקדה אפריה ורביה ונמצא לפי זה דאין שום צד לכופף את האיש אם הוא עובר על דת שיוציא ויתן כתובה ובהג"ה סוף הלכות אישות כתוב כתב מורי רבי' עובר על דת ואפילו מומר אין כופין אותו להוציא מדלא מנה רשע בהדיהו דכופין להוציא וטעמא דטב למיתב טן דו וכו' אם לא שעבר על דת שהוא כלפי דידיה שעבר על חרם שהיא כלפי דידיה כגון שלא להכותה ושלא להקניטה ע"כ ואפילו למה שכתב הריא"ז דיוציא ויתן כתובה היינו דשרי למקרייא עבריינא כמו שפי' ר"ח אבל אין כופין בשוטים נמצא דלא פליגי אהדדי ריא"ז והגהה ומסקנא דמלתא דלית שום צד שיכופו לשום עובר כל דת נאם המבי"ט: שאלה מ"ח עוד ראיתי בכרך זו בתים פתוחות בפתחים וחלונות לגנות ופרדסים שלא הוקפו לדירה והם יותר מסאתים ויוציאים מן הבתים בשבת ומוציאים ומטלטלים בכולו ואיני רואה סמך להיתר זה שהרי הדין פשוט שאין מטלטלים בהם אלא בד' אמות וכן נראה לענין הוצאה מהבתים להם שהוא המוציא מרה"י לכרמלית שהרי כרמלית נחשבים גנות ופרדסים אלו לענין טלטול כיון שהם יותר מסאתים ולא הוקפו לדירה ואפ"ה נ"ל שיוכלו להוציא מן הפתחים ומן החלונות למקומות אלו ויטלטלו בו תוך ד' אמות מן הפתח או מן החלון שהרי דין אלו המקומות הוא לענין הוצאה והכנסה זריקה והושטה מרה"ה להם ומהם לרה"ה כמו מרה"י לרה"ה שהוא חייב דמחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין כר' יוחנן אלא שלענין טלטול עשאוה כרמלית וכתב בהגה"ה פי"ו דהתיר ר"ת בגינה יתרה מבית סאתים שלא הוקפה לדירה לטלטל מתוכה לחוץ הואיל אין רשות הרבים גמורה וכו' והרי גינה זו לענין דינא הויא רה"י מדאורייתא וחייב המוציא לרה"ה כדאמרינן ואסור מדרבנן להוציא ממנה לכרמלית ואפ"ה התיר ר"ת להוציא ממנה לכרמלית כיון דחשבינן לה ככרמלית לענין טלטול וא"כ הוא הדין נמי דיהא מותר להוציא מן הבתים לגנה או מן הגנה להם כיון דעיקרם הם רה"י ודוקא טלטול לתוכה עשאוה ככרמלית לא שלא יוכלו להוציא מן הבתים לה וכ"ש הוא דהרי גנה זו משמשת שתי רשויות רה"י לענין הוצאה והכנסה והושטה וזריקה וכרמלית לענין טלטול חוץ לד' אמות ועיקר הגנות הוא רה"י והוא אסור להוציא ממנה לכרמלית ואפ"ה התיר ר"ת ז"ל ואין צריך לומר שיהי' מותר להוציא מן הבית שהוא רה"י לגנה שעיקרה היא רה"י כדאמרינן כי מה שעשאוה כרמלית היינו לענין טלטול בתוכה כדאמ' ואפילו למה שנראה מדברי הרמב"ם ז"ל שאסור להוציא ממנה לכרמלית

אחרת ודעת הרשב"א ז"ל נוטה לזה ג"כ שלא כסברת ר"ת אני אומר דדוקא התם יחלקו עליו כיון שעיקרא היא רה"י אבל להוציא מן הבתים לגנה שעיקרא רה"י יודו שהוא מותר ולפי זה יכו' מי שיש לו פתח פתוח לגנה או לפרדס שלא הוקף לדירה והוא יותר מבית סאתים להוציא כליו ומאכליו ומשתהו אצל הפתח ולטלטל להשתמש בהם נגד הפתח ד' אמות ואפילו שאין בפתח אמה או שתים יכול לטלטל בכל הד' אמות שאצל הפתח הן ואלכסונון כמו בר"ה ואם שכינו יש לו פתח שנכנס קצת תוך ד' אמות אלו יש לו ג"כ ד' אמות מביאין ואוכלים באמצע במקום שנכנסים קצת ד' אמות של זה לקצת ד' אמות של זה ואם היו ג' והאמצעי מובלע בנתים הוא מותר עמהם והם עמו וכמו שכתב הרב ז"ל: ובכלל אלו הפרדסיים יש פרדס א' גדול אשר הוא מוקף מצד אחר בסיבוב מכותלי ל' או מ' בתים וכולם פתוחות לתוכו בחלונו' ושאר הקף הפרדס הוא מחומת העיר וכל שיהיה התר לטלטל בכולו אפילו שהוא גדול יותר מ' סאי' דהא אפילו שלא הוקף לדירה אם פרץ יותר מ' אמות ובנאם והקיפם לשם דירה מותר לטלטל בכולה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ו וכתב הרב בעל מ"מ שהיה בדעתו לעשו' ממנו בית דירה וכו' ואלו כותלי אשר הם הקף ומחיצה לפרדס זו הוקפו לדירת הבתים ונחשבות הקף דירה גם לחוץ להן שהוא הפרדס אעפ"י שלא נעשו אלא מחיצה לתוכן ולא לחוצה להן אפילו הכי כיון שגוף הכותלים נעשו ונבנו לשם דירה ומשמשים לדירה חשיבי מחיצות לדירה גם לחוצה להן וראיה ממבוי סתום שבתים וחצרות פתוחות לתוכו והתר מבוי זה כותליו ומחיצותיו הן כותלי הבתים והחצרות הפתוחות לו ולא נעשו אלו הכותלים אלא לתוכן והוא החצר והבתים ואפ"ה נחשבות כמחיצות למבוי ובלחי או קורה מטלטלין בתוכו ועדיפי מפרץ יותר על עשר וגדר לשם דירה שתועיל כוונתו שמכוין לעשות ממנו בית דירה אעפ"י שלא עשאה עדיין וכ"ש את שהמחיצות כבר הן משמשות לדירה כי גם חוצה להן תחשבנה לדירה והרי פרצה זה שגדרה לשם דירה כשיעשה דירה וישלים כוונתו כשיבנה הדיר' חוץ לקרפף או לפרדס ויפתח פתח בכותלו זה שבנה הרי הכותל זה אינו משמש לשם אלא לבית שחוץ לקרפף ואפ"ה נחשב לשם דירה וחוצה לה שהוא הקרפף וכן אם בנה הבית אצל כותל זה בפנים בקרפף הכותלים שבפנים הם כותל לקרפף אעפ"י שאינם משמשי' דירה אלא בפנים בבית נחשבים ג"כ כותל לחוצה להן והוא הקרפף ואם כן יש ראייה שכותל שעושה לדירה לבית אף לחוצה לה נחשב לדירה מפרץ יתר על עשר וגדרה ומכותל מבוי כדאמ' ולא תימא כותלי מבוי היינו משום דהוו פחות מבית סאתים דלא בעי הקף לדירה דהא כל מבוי בין גדול בין קטן נחשב רה"י לטלטל בלחי או קורה וכתב הרמב"ם ז"ל פי"ז שלא היה לו צורת פתח כו' או רוחב מאה אמה הרי זה מותר ואם הוא רוחב ק' צריך שיהיה ארכו יותר ממאה דסתם מבוי ארכו יותר מרחבו והרי הוא יותר מבית סאתים וחשיבי כותלי מבוי זה שהם כותלי הבתים והחצרות מוקפין לדירה אף לחוצה לו והוא המבוי גם חומת העיר נראה דנחשבין הקף לדירה שהרי יכולים לבנות בית אצל החומה ויהיו חומת העיר כותל לבית וזכר לדבר כי ביתה בקיר החומה וא"כ יכולים לטלטל בפרדס זה ואינם צריכים לשכור רשות מן הגוי בעל הפרדס דאינו אוסר אלא במקום כשיש לו דירה כמו בחצר אבל עירוב צריכין לעשות כל הבתים שיש להם חלון לצאת ממנו וכשהוא זרוע יותר מבית סאתים אסור לטלטל בכולו כמו שכתב ז"ל פ"ה ומותר להוציא מן חלון הבית כמו

שכתבתי למעלה נאם המבי"ט: שאלה מט ראובן שנסע עם שמעון מעיר א' ללכת לארץ מרחקים בחבר' ועברו מעבר לים ונשמע עליהם מזה כמה שנים מפי כתבים ועדויות איך נטבעו בים ונאבדו זכרם ועוד העיד יהודי א' בב"ד וקבלו עדותו וזה נוסח קבלת העדות במותב תלתא כחדא הוינא נחנא בי דינ' דחתימין לתתא כד אתא קדמנ' פלוני והעיד בפנינו איך בהיותו בעיר פלוני בזמן פלוני בבית פלוני נמצא שמה עמו יהודי אחד שבא מארץ פלוני ושאלו לו על ראובן חתנו של פלוני ועל שותפו שמעון שהלכו שניהם והשיב לו ואמרו איך שניהם נטבעו בספינה א' ומתו ועוד אמר לו שגוי אחד שהיה באותה ספינה עצמה ספר ואמר לו מסיח ל"ת איך ראובן ושותפו עמו הנז' היו עמו בספינה א' וכל האנשי שבתוכ' נטבעו בים ומתו ולא ניצול מכולם כי אם הוא לבדו והוא ראה כל אנשי הספינה מתים על שפת הים ובכללם ראובן ושותפו וראה אותם מתים על שפת הים וידע בם והכירם והיה זה ביום פלו' משנת פלו' וכו' ע"כ ילמדנו רבינו אור עינינו אם נשותיה' של ראובן ושמעון אלו מותרו' לינשא לכתחל' על פי העדות זה ועל פי הקול אשר נשמעו עליהם כנז"ל ושכרך כפול מן השמים: תשובה בעדות נכרי זה צריך לברר כמה דברי' הא' אם מה שהעיד היהודי בשמו שאמר מל"ת איך ראובן ושותפו וכו' נטבעו בים ומתו אם העדות הוא שאמר הגוי דברים ומלות אלו כמו שאמרן הוא בפני ב"ד וזהו שקרא מל"ת או שהוא מעיד כי הדברים אלו שאמר אמרן מל"ת כלו' שהקדים דברים קודם או כיוצא בדברים שנקראים מל"ת שאם הוא האומר כי דברים האלו שאמר היו במל"ת איפש' שנראה לו כי אופן דיבור הגוי היה מל"ת ולפי האמת לא היה מל"ת כי בכמה דברים נחלקו הפוסקי' אם יקרא מל"ת אם צריך הקדמ' דברי' קוד' כפי פשט דברי הרמ"בם ז"ל או לא יצטרך הקדמת דברים אלא באמיר' מת פלו' סגי וכן אם שאלו מן הגוי קודם איזה דבר ועל זה אמר הוא מת פלו' כי יש בזה ג"כ אופן שיקר' מל"ת ושלא יקר' מל"ת ואם הדברי' שאמ' היהודי בשם הנכרי הן ממש מה שהעיד הוא פה בפני ב"ד כמו שנר' מעדותו ולזה קרא הוא מל"ת צריך להכריח שיהיו דברים אלו מל"ת כי לפי פשט דברי הרמ"בם צריך קדימת דברים: שנית צריך לברר אם יצטרך בנ"ד שיאמ' קברוהו כי יש בזה מחלוק' בין הפוסקי' ז"ל: שלישית שאומר שראה אותם מתים על שפת הים ולא הזכיר אימתי ראה אותם אם תוך שעה לפליטתם מן הים או אח"כ או כמה ימים עמדו בים ואח"כ פלטם הים רביעית אי סגי מה שאמר שהכירם שנר' לו כך בטביעות עין או היה צריך לתת בהם סימנים ונחזור לדבר הראשון ואומר כי מל"ת לא יקרא אלא כשאומ' המעיד היהודי הדברים שאמר הנכרי תיבה בתיבה ואנחנו רואים כי הדברים אלו שדבר הנכרי הן מל"ת כי עיקר מה שאנחנו סומכים על דבר הנכרי הוא להתיר אשת איש כשהיה מל"ת ואם אינו מל"ת אפילו שאר הדברים בפירוש שמת וקברו והכירו אין בדבריו כלום כי אין לו עדות מן התורה אלא שחכמים הכשירוהו כשהוא מל"ת משום עגונא דאיתתא וכיון שעיקר היתר האשה בעדו' הנכרי הוא כשהוא מל"ת וא"כ אינו מסור ביד כל אדם לומר מל"ת היה אלא שיאמר הוא הדברים שאמר הנכרי כמו שאמרם וב"ד יראו אם אותם הדברים הן מל"ת או לאו: והרי הריב"ש ז"ל בתשובה דמי ששאל במאי עסקיתו והעכו"ם השיבה לו כו' כתב ויש פני' לומר כי היה מל"ת ושל' היה מסיח לפי תומו וכתב הוא ז"ל אלא שבנדון זה תלוי בסברא אם נאמר שהו' כמשיב על שאלה או לאו דבר חמו' הוא מאד שהרי אם אין מל"ת אין

כאן עדות כלל ואם נשא' תצא ראוי שלא להתיר' אלא בהסכמ' רוב חכמי העי' לא שיסמוך חכם א' על סברתו להתיר ע"כ ובתשובה אחרת כתב מאי דאמר מר שעדות המלח אינו מל"ת לפי שמא היתה בתחלה שיחתו מן המת וכו' אינו נראה והאריך בזה וכתב ודי לנו בהיתר מל"ת כשיהיה לנו ברור שיהיה מל"ת גמור וכו' ע"כ וכיון שבין החכמים יש הפרש בכמה דברים אם מל"ת או לאו אם דבר פשוט שלא נסמוך על יהודי שמעיד ואו' כי הנכרי מל"ת אמר שמת פלוני אלא צריך לומ' בפני ב"ד הדברים ממש שאמר הגוי ומהן נדע אנחנו אם היה מל"ת או לאו והרא"ש ג"כ כתב בתשובה כלל י"ח כל הני עובדי דפרק בתרא דיבמות דמל"ת נאמן לא משמע שהגוי אמר דבריו בפני ב"ד אלא השומעי' דברי הגוי באו והעידו לפני ב"ד וקבל עדותן והתירו נשותיהן דמשמ' שהשומעים או' דברי הגוי כמו שאמרו וכמו שהיה אומר אותן בפני ב"ד וב"ד דנין על פיהם לאסור או להתיר בתרומת הדשן סי' רל"ט כתב דאם יש ספק על מה שאמר הגוי לא ראינו להחמיר ולא נהירא לי: וא"כ בנ"ד אין אנחנו דנים אלא ע"פ הדברים שאמ' היהודי שאמר לו הגוי איך ראובן ושותפו עמו וכו' ולא על מה שאמר למל"ת שנראה שהקדים דברים או שאמר אלו הדברים באופן שנראו לו שהיה מל"ת אלא נדון מה שאמר מל"ת הוא על אלו הדברים שספר לו איך ראובן ושותפו עמו וכו' והנה באלו הדברים אין כאן קדימת דברים ובאנו למחלוקת הר"ן והריב"ש ז"ל שכתב הר"ן בתשובה אין ספק שכל מי שמתכוין להעיד או' אותו דבר לבדו ומי שאו' מל"ת אינו או' אותו דבר לבדו אלא בקשר ענין לפניו או לאחריו וכל שלא אמר כן אינו במספר דברי' אלא כרוצה להודיע אותו דבר לבדו ואינו נאמן וכולהו עובדי דגמ' הכי איתנהו והכי מוכחי' עכ"ל והיינו כפשט דברי הרמב"ם ז"ל שכתב כיצד היה הגוי מל"ת ואו' אוי לפלו' שמת כמה היה נאה כו' והרי"בש ז"ל כתב באות' תשובה אבל אם לא בא לב"ד ואמר מעצמו איש פלוני מת כמספר דברי' מל"ת נקרא ואינו צריך שיאמר בדבריו כל אותם הדברים שהזכיר הרמב"ם ז"ל שהוא לא הביאם אלא לרווח' דמלתא לומר שבזה נכיר שאינו מתכוין להעיד וכמו שהזכירו בגמרא בקצת עובדי גוי מל"ת אלא כל שאמר איש פלוני מעצמו כמספר דברים זהו מל"ת ואף אם לא דבר דברים אחרים כי אם דבר זה לבד דומיא מאן איכא בי חיזאי שכיב חיזאי שאעפ"י שהיה מבקש אנשי ביתו שישמעו דבריו וגם לא ספר דברים אחרים אלא שאמר שכיב חיזאי נקרא מל"ת כיון שלא בא לב"ד וגם לא אמר כן בתשובת שאלה וכן באידך עובדא מאן איכא בי חסא טבע חסא אבל כל ששאלוהו מתחלה לא מיקרי מל"ת ואפילו שלא בב"ד ואפילו יספר כמה דברים אחרים שנראה שאומר אמת וזה מבואר בגמרא גבי עובדא דפונדקית ע"כ וגם בין חכמי דורנו זה ובעלי הוראה נתפשט מחלוקת זה ורובם הסכימו לסברת הריב"ש ז"ל ונתפשט המנהג בין איתני וגאוני עולם שהיו בשאלוניקי להתיר באומר הגוי איש פלוני מת אעפ"י שלא יקדים שום דבר אחר ובלבד שלא יתכוין לא להתיר ולא להעיד וכמו שכתב הר"י טאיטצאק ז"ל בתשובה וגם אנחנו נדרוך בעקבותיהם ואחריהם נלך ונאמר כי עדות זה הגוי אעפ"י שלא הקדים דברים הוי מל"ת עוד אני אומר דאיפשר דעדות זה הוי מל"ת אפילו לדעת הר"ן כפשט דברי הרמב"ם ז"ל שהרי יש בזה ג"כ קדימת דברים שלא אמר ראובן ושותפו נטבעו בספינה ומתו סתם אלא ספר שהיו באים עמו בספינה ראובן ושותפו וכל האנשי' שבתוכה נטבעו בים ומתו ולא ניצול מכולם כי אם הוא לבדו ושראה

את כולם מתים על שפת הים ובכלל' ראה מתים את ראובן ושותפו והרי כתב הר"ן במה שכתוב למעלה ומי שהו' אומר מל"ת אינו אומר אותו דבר לבדו אלא בקשי ענין לפניו או לאחריו וכל שלא אמ' כן אינו כמספר דברים אלא כרוצה להודיע אותו דבר לבדו ואינו נאמן כו' והרי כבר ספר ענין לפניו שהיו באים בספינ' וכל האנשים שבתוכה נטבעו ועדיין לא הגיד כי נטבעו ראובן ושותפו וכמו שהוצי' את עצמו מן הכלל של אנשי הספינה שנטבעו והוא ניצול היה יכול לומר שניצולו הם גם כן וכולם נטבעו והרי כאן קדימת דברים קודם שיאמר שבכללם ראה מתים את ראובן ושותפו וזה היה דרך סיפורו להודיע כי בספינ' אח' לא ניצול מכלם אלא הוא ודרך שיחה זו ספר שהיו בכלל הנטבעי' ראובן ושותפו ושפיר הוי מל"ת אפילו לדעת הר"ן ז"ל: עוד אני אומר כי בנדון זה אפילו לא היה גוי זה מל"ת מועיל עדותו כיון שיש לנו דברי עדו' אחר שאשה זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא והוא עדות היהודי שהעיד איך שמעון ושותפו נטבעו בספינה ומתו וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ג עד א' שאמר ראיתו שמו במלחמה או במפול' או שטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא וגם עד זה אמר שנטבעו בספינה ומתו ואם נשאת על עדותו לא תצא ואעפ"י שכ' הרב עד אחד שאמר ראיתו כו' דקאי אטבע בים הגדול נמי דמשמע דבעי' שיאמר ראיתי והכא בנ"ד לא אמר ראיתי היא דנקט הרב ראיתי היינו לומר דאפ"ה אם לא אמר קברתיו לא תנשא אבל בלא שיאמר ראיתי נמי לא תנשא ואם נשאת לא תצא כיון שאומר טבע בים ומת דמסתמא משמע שראה כיון שהעיד שמת או ששמע מפי שראה שטבע בים ומת דעד מפי עד כשר ואי הוה קמן הוה שיילינן ליה אי ראה הוא או שמע ממי שראה א' שמע מפי א' שאמר שטבע בים ומת דמסתמא ידע וראה דאל"כ לא היה אומר שמת וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל כבר הודענו שהעד שאמר שמעתי שמת פלו' אם שמע מאשה וכו' הרי זה כשר לעדו' אשה ומשיאין על פי' כו' ומה שצריך שם קברתיו היינו במלחמ' ומפול' ומים שאין להם סוף ברובן למיתה וחיישינן דאמר בדדמי שראהו שטבע בים ושהה כדי שתצא נפשו ולהכי קאמ' מת אבל במת סתם לא בעי' קברתיו: וא"כ ע"פ עדות היהודי שהעיד שראובן חתנו של פלוני ושותפו נטבעו שניהם בספינה א' ומתו אם נשאת אשה זו בעדות זה לא תצא שהרי ידוע כי הוא זה חתנו של פלוני שהו' סופר בדמשק כמו שכתוב בקבל' עדות אחר שאמר בפ' על יצחק בעל בית חתנו של הסופר הנז' ושותפו והוא ידוע שיצאו מכאן יצחק זה ושותפו והלכו ביחד עד שם וכיון דאם נשאת לא תצא משום דרובן למיתה ומדאורייתא אזלינן בתר רובא אלא שבכאן החמירו חכמים שלכתחלה לא תנשא כמו שכתב מהר"ם בתשובת שהבי' במרדכי דיבמות דמאי דאחמירו רבנן דלא תנש' היינו מדרבנן ומאי דבעיא בגוי דלהוי מל"ת היינו כשאנו מתירי' אשת איש מן התורה על פיו שאמר במל"ת פלו' מת או טבע בים או מת וקברתיו אבל כשיצאה מאיסור תורה שאם נשאת לא תצא כי נ"ד ע"פ היהודי אם היה אומר הגוי אח"כ קברתיו או כיוצא בו תנשא לכתחלה דהא אפילו במידי דהוי דאורייתא סמכי' אקפילא גוי ובציצית תכלת כשהוא מומחה ואע"ג דהתם טעמא אחרנא איכא דלא מרע חזקתיה היינו בדאורייתא אבל במידי דרבנן כי הכא סמכי' אטעמא דעיגונא דאיתתא ושרינן לה בעדות גוי אפי' בלא מל"ת כיון דאשכחנין בעלמא עדות גוי בלא מל"ת דמהני כהני גווני דאמרן ואע"ג דלא

מישתמיט שום מפרש או פוסק לומר דבר זה ומיחזי כבי דינא דשריא חלבא אפ"ה סברא היא ומקום הניחו לנו אבותינו וחכמינו להתגדר בו וגם מצאתי ראייה ברורה דבעדות אשה איכא גוונא דנאמן גוי בלא מל"ת ממה שכתבו כל המפרשי' ז"ל דאם מתחילה הסיח ל"ת אפי' ששאלו אותו אח"כ משיאין על פיו ודקולא מעובדא דפונדקית דתנן אמר להם מת וקברתיו כו' במסיחה לפי תומה דאמרה זה מקלו וזה תרמילו וכו' ופרכי' בגמרא והא איה חברנו קאמרי לה ולא לפי תומ' הוא ותרצו כיון דחזיתנהו בכיא והיינו ל"ת קודם ששאלוה שהתחילה לבכו' וכתב הרי"ף ז"ל שמעינן מהא דהיכא דמתחיל גוי ומל"ת אע"ג דהדרין ומגלינן למלת' מיניה שפי' לא נפיק ליה מתורת מל"ת אלא נאמן ומשיאין על פיו וכתב נמוקי יוסף שכתבו המפרשים ז"ל דכן נמי יש לנו לומר דכי היכי שהתחיל וכו' וכן נאמר דכל שאומר לו איה פלו' שהלך עמך מה ששייב להם מכאן ואילך אינו נידון במל"ת וכן הלכתא ע"כ והרי סיחה זו ל"ת בלא דיבור אלא שבכתה והבינו הם שמת החכם או אירע לו דבר אעפ"י שהניחוהו חולה ושאלו איה חברנו והיה איפשר שבכתה מפני שנשבה חבר' אחר שנתרפא מחליו או אירע לו אי זה רע והם אמרו איה חברנו לידע מה אירע לו ומה היה לו ואז אמרה מת וקברתיו וא"כ עיקר התר אשתו של זה היה במה שאמרה אח"כ ששאלו ממנו איה חברנו דלא חשיב מל"ת אחר שאלתה ואפ"ה כיון דחשבינן להאי בכיה דבכתה מל"ת לא קפדי' אסוף דברים דלא הוו מל"ת דכל מלה שאמרה אחר ששאלו לה אינו נידון מסיח לפי תומה כמו שכתבו המפרשים ז"ל וכן הלכתא וכמו שהביא מ"מ בשם הרשב"א דכל שאומר לו איה פלוני אין זה מל"ת ולא תימא דוקא כשאומר בתחלה מל"ת המיתה ואח"כ שאלוהו פרטים אחרים הוא דהוי נאמן כמו שכתב הרי"ף ז"ל אע"ג דהדרי' ומגלינן למלתא מיניה שפיר דהא דעובדא דפונדקית בכיא דהויא מל"ת אינו חשוב כמי שאמר שמת מל"ת דהא איפשר הוה דבכיה על מאורע אחר שאירע לחברם כמו שכתבתי למעלה ואפ"ה מהימנינן לה כשאמרה אח"כ שמת אפילו שהיה אחר שאלה דלא חשיב מל"ת כמו שכתב הרשב"א ז"ל ואפילו תימא דלהוי התחלת מל"ת במיתה ואח"כ אנחנו שואלים לו עד שפרש כל המאורע כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ובדיקה.

עד שיפרש כל המאורע וכו' דמשמע דקודם אמר דרך כלל שמת אפ"ה כששואלין אותו היאך ראית או במה ידעת שמת אם העיד בדבר ברור נאמן ואם העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין כמו שכתב הרמב"ם ז"ל שם על מי שמעיד על פלוני שמת וכן יהיה ג"כ בדיקת שמל"ת וא"כ הרי אומר אחר שאלה ואינו מל"ת אופן המיתה שתהיה דבר ברור ועל זה משיאין אותה שאם היה אומר דבר שרובן למיתה לא היו משיאין אותה ונ"ד נמי הכי הוי אעפ"י שלא יהא מל"ת דלא אצטרכינן למאי דקאמר טבע בים ומת שהרי יש לנו עדות ישראל על זה ולא בעיה מיני' אלא אם קברו או כיוצא בזה כדי שתוכל לינשא לכתחלה ודומיא דהאי אמרינן בגוי אחר שאלה דלא הוי מל"ת ואפ"ה דנאמן ומשיאין את אשתו ומעדות הישראל שטבע בים ומעדות הגוי אם קברו דכיוצא בזה כמו שכתוב להלן תסתיים שמעתתא דהתם אשה זו דהא אם באים שני בני אדם ומעידים הא' מעיד שראה את פלוני שטבע בים ומת והב' מעיד שקבר אותו זה שאמר הא' שטבע אעפ"י שלא הכירו משיאין את אשתו אעג"ב דנראה דהוי חצי דבר עדות לכל חד והכא נמי בגוי לא שנא מה שלא ידע הישראל השליח הגוי כיון שאינו צריך

עדותו אלא להתירה לכתחלה מהימנין ליה אפ"ה בלא מל"ת כדפרי' ואעפ"י שיש לחלק קצת אפ"ה סברא היא כמו שכתבתי אלא שיש לדקדק בנ"ד שנראה שיש הכחשה בשני עדיות אלו כי לפי דברי הגוי לא נותר מהספינה אלא הוא לבדו להגיד טביעתם וא"כ מהיכן ידע היהודי שבא מארץ פלוני ששניהם נטבעו בספינה א' ומתו הוא לא ראם שלא היו שם בספינה כי אם ב' יהודים שנטבעו וגוי אחר שיאמר לו איננו כי כולם נטבעו לפי דברי זה הגוי המעיד ולא נותר אלא הוא ואיפשר כי זה היהודי המגיד לו שאומר שהגיד לו היה בספינה אחרת שיצאה עם זאת הספינה כמו שכתוב במעשה ב"ד אחר שיתקבל בב"ד שהיו ב' ספינות שיצאו ביחד מן הנמל ובאחת היו אלו הב' יהודים ונטבעו וכמו שניצול זה הגוי בספינה זו כן איפשר שניצול אחר יהודי או ארמאי מן הספינה הב' וראה טביעת ומיתת אלו שני היהודים שהיו בספינה האחרת שהיתה באה עמה ובנ"ד לא איצטרכינן לסמוך אהני שינויי דחיקי אלא סמכינן אעדות הגוי כולו דהוי מל"ת לדעת רוב המפרשים כדאמר לעיל או לדעת הכל כמו שכתבתי למעלה דאיכא קדימת דברים נמי אהאי עדות שכתבתי דאיכא גוונא דלהוי גוי נאמן בלי מל"ת ישאר כתובה כאן להלכה כשיארע ח"ו נדון כי האי גוונא אם יראה לקצת חכמי הדור לסמוך עליו הלכה למעשה אז לבאים אחרי אשר הקנאה תאבד והחכמים יצ"ו שכתבו על שאלה זו לא נתנו אל לבם לחוש ולכתוב אם היה עדות זה חשיב מל"ת ועל הדבר השנית שצריך לעיין בשאלה זו שאם צריך לומר מת וקברתיו גם בזה באנו למחלוקת הר"י והרמב"ם ז"ל שכתבו שצריך לומר מת וקברתיו ושאר המפרשים שכתבו שאין צריך לומר קברתיו אלא שכתבו שראוי לחוש לדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל אלא שמחלוקת זה נראה שהוא בעדות מת או נהרג סתם דליכא למימר בדדמי אבל בטבע או במת במלחמה דאיכא למימר בדדמי לא סגי בטבע ומת או במת במלחמת לכ"ע אלא לענין דאם נשאת לא תצא שהרי הרשב"א ז"ל כתב בתשובת א' על דברי הרי"ף והרמב"ם והרז"ה ז"ל דבעי קברתיו בעד אחד וגבי גוי מל"ת אבל מקצת מן האחרונים אמרו שהוא נאמן באומר מת סתם ולא אמר קברתיו ואעפ"י שאין דעתי מוכרעת כך דעתי נוטה וכו' ומ"מ מי יקל ראשו להקל כנגד אבות העולם כו' ובתשובה אחרת סימן תתק"ה כתב שהשיב במעיד על אשה שצ"ל מת וקברתיו שכל שראו אותו שטבע או שירד במלחמה או כיוצא בזה סומך ואומר על דרך הדמיון ומ"מ אם נשאת לא תצא ויש מי שהתיר בלא אמר קברתיו והראשון עיקר עכ"ל הרי בתשובה הא' כתב שדעתו נוטה לדעת האחרונים שהוא נאמן בלא קברתיו ובתשובה זו כתב שצ"ל מת וקברתיו וצ"ל דהיינו בטביעה ובמלחמה כמו שכתב שם ובתשובה הא' איירי במת או נהרג סתם וכמו שכתב הרמב"ם בעד שאמר שמעתי שמת פלוני אמר אפילו שמע מאשה וכו' הרי זה כשר לעדות אשה וכו' ולמעלה מזה על מל"ת כתב ג"כ הרי זה נאמן והיינו בלא קברתיו ואח"כ כתב עד א' שאמר ראיתו שמת במלחמה או במפולת או שטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים האלו שרובן למיתה אם אמר וקברתיו נאמן וכו' ואם לא אמר וקברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא וכן האשה שמעיד לו' וכו' ואפילו היה הגוי מל"ת וכו' הרי זה לא תצא ע"כ הרי שעד א' וגוי מל"ת נאמנים לומר מת בלא קברתיו והיכא דאיכא למימר בדדמי אינו נאמן אלא לאם נשאת לא תצא לא לכתחלה ומצאתי בתשובות המיוחסות להרמב"ן והן להרשב"א דלשון התשובה הא' שכתוב אבל מקצת מן האחרונים אמרו שהוא נאמן

כאומר מת סתם וכו' בסימן קכ"ח ומשמע דקאי אטבע וכיוצא בו דאיכא בהו בדדמי ויש אומרים האחרונים דנאמן וא"א לומר כן דא"כ קשיא הרשב"א מדידיה אדידיה שהרי כתב בתשובה האחרת של תתק"ה אטבע ואנהרג במלחמה דאם נשאת לא תצא ולא תצא לכתחלה ויש מתירין בלא אמר קברתיו והראשון עיקר וא"כ צ"ל כי בתשובת זו אף מקצת מן האחרונים כו' לא קאי אדעת דאיכא בדדמי אלא אמר או נהרג סתם וכן הביא בב"י סימן י"ו לשון תשובה זו אבל מקצת מן האחרונים וכו' על לשון הרמב"ם ז"ל יצא ישראל וגוי מעמנו וכו' דליכא הכא בדדמי ואיפשר לומר ששני התשובות הן על טבע ובמידי דאיכא למימר ביה בדדמי ומה שכתב אבל מקצת מן האחרונים אמרו שהוא נאמן הוא סברת ויש מי שהתיר שבתשובה האחרת ומה שכתב והראשון עיקר הוא על מה שכתב בתשובה הא' ומ"מ להקל בדבר ערוה כנגד אבות העול' אין לנו לשים לב לדעתם ועל זה כתב והראשון עיקר ולא קשיא דידיה אדידיה וא"כ מה שכתוב למטה אשתו אסורה במים שאין להם סוף שאמר שטבע ושהה כדי שיעור מיתה ולהכי אם נשאת לא תצא ואם אמר שראוהו אח"כ מת צף תנשא לכתחלה היא לדעת האחרונים ולדעת יש מי שהתיר שכלם בעלי סברא א' הם דסברי דאפילו היכא דאיכא למימר בדדמי לא בעינן וקברתיו כדאמר אבל אפילו היכא דליכא למימר בדדמי בגוי מל"ת הרמב"ם ז"ל סובר שצריך ג"כ לומר וקברתיו בשלא הזכיר שמו או לא הכירו או לא הכריזו כפי התירוצים שתרצו על דבריו והרשב"א ואחרים סוברים דכיון דליכא למימר בדדמי אין צריך קברתיו כלל אפילו אינו מזכירו ובמה שכתב בעל מ"מ שהרשב"א סובר על הרמב"ם שמצריך בכל גוי שיאמר קברתיו השיב עליו מן המעשים הנזכר ועל זה השיב מ"מ וחולק בהזכרת שמו אבל לדעת הרשב"א אפילו היכי דליכא למימר בדדמי כו' לא בעי וקברתיו שאין להקל כנגד אבות העולם וכו' ובב"י הביא ב' התשובות בדף א' ולא הרגיש בסתירה שביניהן אלא שצריך לתת טעם למה שכתב הרשב"א ז"ל באותה תשובה ומ"מ אם נשאת לא תצא ויש מי שהתיר בלא אמר קברתיו והראשון עיקר שנראה שאפילו היכא דאיכא למימר בדדמי יש מי שמת' בלא קברתיו וא"כ מים שאין להם סוף אשתו אסורה ואמר רב אשי אי אינסיבא לא מפקי' מיניה היכי משכחת לה ואיפשר דלדעת זה המעיד בטביעה לחוד הוי מים שאין להם סוף דאשתו אסורה ואם נשאת לא תצא דטבע משמע שראה אותו שטבע במים ושהה עד שיעור יציאת נפש ולא ראהו עוד וכדא' טבע חסא ונשאת אשתו וכו' אבל אמר טבע ומת תנשא דמשמע שאחר הטביע' ראהו צף ומת על פני המים ולכ"ע בין הרי"ף והרמב"ם ז"ל בין הרשב"א והאחרונים דפליגי בקברתיו אם הוא במי' שאל"ס וכיוצא בו דאיכא למימר בדדמי בעינן וקברתיו ואם הוא במת או נהרג סתם וכיוצא בהם אפילו דליכא למימ' בדדמי בעי' נמי וקברתיו לדעת הרמב"ם ז"ל כשהוא גוי מל"ת שאמר איש שיצא עמי מכאן מת משיאין את אשתו וכו' והוא שיאמר קברתיו וכתב בעל מ"מ שהשיבו עליו מהמעשים הנזכר בגמרא מאן איכא בי חיזאי כו' וגם הרמב"ם ז"ל עצמו כתב במל"ת למעלה כמה טוב' עשה עמי כו' ומת הרי זה נאמן אלא שתרץ מ"מ דכשהזכיר שמו לא בעי' קברתיו וכשל' הזכיר שמו כמו איש שיצא עמי מכאן מת בעי' וקברתיו והר"ן ז"ל תירץ ג"כ דכשהגוי מכירו אין צריך לומר קברתיו והריטב"א ז"ל תירץ כשהוא מכריז אינו צריך קברתיו כמו שהביא נמוקי יוסף וא"כ במים שאין להם סוף וכיוצא בו דאיכא למימר בדדמי אפילו כשהזכיר או הכיר או

הכריז בעי' וקברתיו וכן מצאתי להר"ן בתשוב' והוי יודע שיש מקומות שצריך לומר קברתיו לדברי הכל אפ' אמר מת במלחמה או ענין שהוא כמלחמה כו' ע"כ והיינו היכא דאיכא למימר בדדמי כמו שכתבתי והארכתני בזה מפני שראיתי מי שהתי' בנ"ד דהוי מים שאין להם סוף בלא קברתיו מפני שהזכיר שמו כמו שתירץ מ"מ ולא דק והו' טעות כי לא חילק מ"מ הזכר' השם אלא בעדו' של גוי מל"ת דליכא למימר ביה בדדמי אבל היכא דאיכא למימר בדדמי כי נדון דידן בין ישראל בין גוי מל"ת צ"ל קברתיו בין לדעת הרמב"ם והרי"ף בין לדעת הרשב"א והאחרונים ז"ל בין הזכיר שם או לא הזכיר ולפי מה שכתבתי למעלה ואיפשר לומר בשני התשובות וכו' והרשב"א והאחרונים דמל"ת אפי' היכא דאיכא למימר בדדמי דאין צריך לומר קברתיו אלא שכתב הרשב"א זה מי יקל ראשו להקל וכו' ועל זה כתב בתשובה הא' והראשון עיקר כדי שלא להקל אלא שנ"ל יותר נכון ממה שכתבתי קודם ואיפש' להתיר כו' ומה שנראה כי בנ"ד להתיר בלא קברתיו הוא מפני שיש שני עדים היהודי שהעיד איך שניהם נטבעו בספינה אחת ומתו והגוי מל"ת שראובן ושמעון נטבעו ביים ומתו ושראה אותם מתים על שפת הים כו' וכתב בעל מ"מ שלא הסכים הרמב"ם עם ההלכות שכתבו שאפילו בשני עדים חיישי' דאמרי בדדמי ואדרבה נראה מתוך דבריו דבשני עדים שאמרו מת סתם נאמנים כל שמעידים על המיתה וכתב שאף הרמב"ן ז"ל כתב על דברי ההלכות שחומרא יתיר' היא ובאה"ע כ' בשם אביו הרא"ש ז"ל דא' אינו נאמן וכו' אבל שנים נאמנים אפי' אינם אומרים קברנוהו ועוד כתב הרא"ש ז"ל מה שאמר הרי"ף ז"ל דתרי סהדי מסהדי באומדנא לא משמע כן בגמרא מדקאמר והא מים דכמלחמה דמי וק' נשים כעד אחד דמו משמע אי הוי ב' עדים לא אמרו בדדמי וכן מסתבר דבתר סהדותא דתרי סהדי לא דייקינן ע"כ ורבי' ירוחם ג"כ כתב ותמהו על הרי"ף שכתב דאפי' שני עדים אינם נאמנים וכ"ש אשה ועד א' כי בודאי בשני עדים מותרת לינשא ועל דברי הרי"ף כתב הרז"ה ז"ל ובשני עדים לית דינא ולית דיינא נאמנים בכל ענין ע"כ ולא תימא דבעי ב' עדים כשרים דהא כתב הרא"ש ז"ל על ק' נשים כעד א' דמו דמשמע דאי הוו כשני עדים לא אמרי בדדמי ואפי' גוי מל"ת נמי שוה לעד כשר בענין זה שהרי כתב הרמב"ם ז"ל דאפי' בעד כשר צ"ל קברתיו ואפילו בגוי מל"ת בלא קברתיו אם נשאת לא תצא ואם אמר וקברתיו תנשא וא"כ מה שכתב רבי' ירוחם שני עדים וכן הרז"ה ז"ל דכי נמי עד אחד וגוי מל"ת אוי שני גוים מל"ת מיקרו שני עדים לענין זה דגוי מל"ת שוה לישראל המכוון העיד וגבי קריאת שטר נמי סמכינן על תרי גוים הל"ת ולא אחד ואפי' שישראל א' העיד בנ"ד בשם ישראל אחד ובשם נכרי המל"ת אפי' הכי ב' עדויות הם וכאלו העיד א' מפי אחד וא' מפי א' וכיון שעלה בידינו התר אשה זו על פי שני עדים בלא קברתיו דליכא למימר בהו בדדמי.

לדעת הרמב"ם ז"ל ולהרמ"בן ז"ל והרא"ש ובנו ורבי' ירוחם והרז"ה ז"ל שראוי לסמוך עליהם אף שלא בשעת הדחק א"כ אין אנחנו צריכים עתה לבררעל הדבר הג' אם ראה אותם זמן מה אחר שיצאו מן הים ולא על הרביעיית אם צריך לתת סימנים בהכרתם אי סגי בטביעות עין דמאחר דאמרינן דבשנים ליכא בדדמי כיון שאמרו שניהם שטבע ומת אשתו מותרת וגם כי לא ראיתי מי שעשה מעשה על סברא זו דבשני עדים לא אמרינן בדדמי איפשר דלא איתרמי כי האי גוונא ולהכי סמכי' בהאי עובדא.

על הני רברבי דהרי"ף זכרונו לברכה בלחודיה הוא דפליג ואולי אוסיף עוד לקח בנ"ד כי כעת אני גולה מעירי ואין ספרי ותשובתי בידי עד שישקיף וירא ה' מן השמים ויריב את ריבי ויושיבני על כני לעבודת ה' כל הימים אשר אני חי על האדמה נאם המבי"ט לארץ ישראל מדמשק השכ"ה: שאלה נ בשנת השי"ו תשרי טופס תנאי הכתובה תנאים גמור' וכו' שלא ישא אשה אחרת עליה בחייה מהיום ועד עבור שש שנים אפי' אם לא יהיה לו זרע כלל עוד התנו שאם תמות הכלה הנז' וכו' ואם ח"ו ימות הוא בחי' וכו' ואם ירצה החתן הנז' לישא אשה אחרת עליה בחייה בעוד היות לו זכר ונקבה מהבני' שיש לו עתה נתחייב לתת לה נדוניית' שהם ח' מאות פרחים זהב סולטת והתוספת שהם ד' מאות יפטרנה בגט כשר לאלתר ואם לא ישאר לו אלא זכר או נקבה בלבד וירצה להשיא אשה אחת עליה בחייה יחזיר לה נדוניית' וכו' עם מאתיים וכ' פרחים מן התוספת ויפטרנה בגט כשר לאלתר ואם ח"ו לא ישאר לו שום זרע של קיימ' וירצה לישא אשה אחרת עליה בחייה יחזיר לה כל נדונייתה עם זוזי ק' שהם עיקר כתובה בלבד ולא יהיה מחוייב להחזיר לה מן התוספת אפי' שוה פרוטה ולתוקף וחוזק התנאים אלו קבל עליו החתן הנז' שאם ח"ו יעבור על שום תנאי מהתנאים הנז' שמעתה ומעכשיו יהיה מוחר' ומנודה לכל קהלות ישראל ויהיה מודר לכל ישראל ולא יצטרף עמהם למנין עשרה וכל ענין החזרת הנדונייא וההשבון ככל הנז' לעיל יובן על דרך זה וכו' עוד התנו וכו' ואם ח"ו יארע לו חולי של סכנה לפי ראות הרופאים וכו' יגרשנ' בגט כשר כדת וכהלכה באופן שלא תשאר זקוקה ליבם וקנינא מהחתן הנז' וכו' קנין שלם וכו' ונשבע שבועה חמורה בתקיעת כף וכו' לדעת המב"ה ולדעת הנשבעים באמת בלי שום תחבולה כלל לגמור ולקיים כל הכתוב לעיל ועתה אחר י' שנים ויותר אין לו וולד ממנה ומאותם שהיו לו לא נשאת אלא נקבה א' ורוצה הוא לישא אשה עליה לקיים תשלום מצות פריה ורביה יורנו רבי' דרך ישכון אור: תשובה התנאי הא' הוא תוך ו' לשלא יוכל כלל לישא אשה עליה בחייה אפי' לא יהיה לו זרע כלל וג' תנאים אחרים אחר ו' שנים ירצה לישא יתן כתובתה שהיא נדונייא ותוס' או כתובה וקצת תוספת או כתובה בלי תוספת ובכלל ג' תנאים כתוב אם ירצה לישא אשה אחרת עליה בחייה וכו' שנראה שיכול לישא קודם שיגרש אותה כי כן כתוב אם ירצה לישא אשה עליה בחייה יחזיר לה נדונייתה וכו' לא כתב שלא יוכל לישא עד שיפר' ויגרש או אם ירצה לישא אשה יחזיר לה נדונייתה שהיה משמע שיגרש קודם שישאנה אלא כתב אם ירצה לישא אש' אחרת עליה בחי' כמו שכתוב למעלה בתנאי הראשון שלא ישא אשה אחרת עליה בחי' תוך ו' שנים כן כתב כאן אם ירצה לישא אשה אחר' עליה בחייה שנראה שאם ירצה יוכל לישאנה עליה בחי' קודם גירושין ואח"כ חייב ליתן לה נדונייתה ולפטור אותה בגט כשר ואם לא תשיג ידו לפרוע הכל יכתוב עליו ש"ח על השארית לכשתשיג ידו כי גם שאין אדם רשאי לגרש אשתו עד שיהא לו בכדי כתובתה לפרוע לה בנדון כזה כיון שהיא רוצה שיגרשנה אם אין לו כדי כתובתה ישאר חוב עליו עד שיהיה לו כמו שכתב הריב"ש ז"ל תשובה צ"ח בכיוצא בזה וכן הר"ש ב"ר צמח ז"ל תשובת צ"ב האריך בענין יותר חמור מזה אפילו שנתחייב שלא לישא עד שיגרש שאם אין לו כדי כתובתה שישאר חוב עליו עד שיהיה לו וכ"ש הכא שכתב אם ירצה לישא אשה אחרת עליה בחייה לחייב זה לישא אשה לקיים תשלום מצות פריה ורביה שכבר עברו ששה שנים שכתוב שהתנה עמה

ועוד עד תשלום עשר: שאלה נא נשאלתי על דבר ראובן שהי' לו שפחה וילדה ממנו בן ומת הוא ויש לו אשה ואין לו זרע כי אם זה הבן אם תתייב' האשה או תחלוץ או תפטר מיבום וחליצה ע"י זה הבן וענין לידת זה הבן כתבו שהיה כך כי הוא הטביל שפחתו לשם חירות וכתב לה גט שחרור ולא נודע עדיין בבירור אם היתה מעוברת קוד' השחרור או שמא נתעבר' אחר השחרר' שלא הוכר עוברת בעת שהטבילה ולא עברו ימי וסתה ג' חדשים ואעפ"י שנולד הולד לזמן ט' חדשי' מיום ששהת' ולא ראתה ווסת שהוא כמו כשני חדשי' קודם הטבילה עדין יש לספק שמא הוא בן ז' ונתעברה אחר השחרור שהרי היתה עמו בבית וצריך לברר מה שכתוב שהטביל שפחתו לשם חירות וכתב לה גט שחרור כי קודם צריך שיכתוב לה גט שיחרור ואח"כ תטבול והרי היא כמו גיורת וזהו כשהטבילה קודם לשם עבדות שאם לא הטבילה קודם לשם עבדות אינה עדיין שפחה אעפ"י שקנאה וכמו שכתוב ביורה דעה סי' רס"ז ובכולם כל זמן שלא הטבילו לשם עבדות דינו כגוי לכל דבר ולאחר שיטבילנו לשם עבדו' הוא עבד וחייב במצות שהעבד חייב בהן ע"פ וא"כ שפח' זו אם לא הטבילה קודם לשם עבדות אינה שפחה אפילו קנאה אלא גויה ובנה ממנו אינו בנו ויכולה אלמנת ראובן להתיבם אפילו לדעת הגאונים דדוקא שפחתו הוא דאמרינן דודאי או שמא שחררה דאין עושה בעילתו בעילת זנות אבל בגויה א"א אלא שתהיה בעילתו בעילת זנות וא"כ אפילו ששחררה אח"כ והטבילה אין השחרור כלום אפילו קנאה כיון שלא הטביל' קודם ועדיין יש לה שם גויה כי הטבילה לא היתה אלא על שום חירות שהיתה שפחה קודם ואע"ג דגיורת שטבלה לשם נדתה וגר שטבל לשם קריו עלת' להם טבילה להיות גרים היינו משום דהיו נוהגים קודם בדרכי ישראל שהגיורת קבלה כבר עול מצות והיתה שומרת ימי נדה והגר היה נימול ונזהר שלא להתפלל בהיותו בעל קרי אבל זאת שנבעלה קודם בלי טבילה כי לא הוזכר שטבלה אלא עתה לא יועיל לה טבילתה זו להיות גיורת ואפי' לדעת הגאונים תתייבם ואת"ל שכיון שהטביל' היתה לשם יהודת' בין שתהיה שפחה או גויה יועיל לה ותהיה גיורת משעה שטבלה א"כ יהיה ספק עתה אם נתעברה קודם ואינו בנו דהוא בן גויה או נתעברה אחר הטבילה וילדה לז' והוי בנו ואם שפחה זו הוא ידוע שטבלה קודם לשם עבדות ונבעלה אח"כ ותוך ג' חדשים כתב לה גט שחרור ונתיחדה עמו יש ספק אם הוא בן ט' לבעלה ראשונ' והוי עבד להרמב"ם או בן ז' לטבילה אחרונה והוי בנו אפילו לדעת הרמב"ם דאפי' בשפחתו הוי עבד ותתייבם וכיון דאיכא ספק אם הוי בת ז' לבעילה שניה שהיתה כבר משוחררת חולצת ולא מתייבמת משום ספקא: ואני אומר דאפילו שראוי לחוש לדעת הגאונים בענין שפחתו משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות בנדון זה נוכל לסמוך על דברי הרמב"ם ז"ל והרשב"א ז"ל שהסכים עמו בראיות ברורות כמו שכתב הרב המגיד ז"ל ותתייבם משום דאיכא כעין תרי ספקי ספק תתייבם כדברי הרמב"ם ז"ל אם נתעברה קודם או לא תתייבם כדברי הגאונים בין נתעברה קודם או אח"כ ואם תמצא לומר לא תתייבם כדברי הגאונים ספק אם טבלה קודם לשם עבדו' כדאמר לעיל או לא טבלה קודם אפי' לדברי הגאונים תתייבם שהוא בן גויה אפי' טבלה אח"כ לשם חירות כדאמר לעיל דלא עלתה לה טבילה דאפי' תימא דעלתה לה דלמא נתעבר' מבעילה ראשונה וילדה לט' כדרך רוב היולדות ותתייבם אפילו לדעת הגאונים דלא היתה שפחה אלא נכרית וילדה כמוה וא"כ יש שני צדדין

להקל שתתייבם האשה צד א' להקל סברא הרמב"ם ז"ל והגאונים אם לא טבלה קודם ולא יועיל לה טבילה אח"כ ואפילו את"ל שמא נתעברה קודם וצד ב' להקל לדעת הרמב"ם ז"ל אם טבלה קודם ונתעברה מבעילה ראשונה וילדה לט' ונאמר כך ספק מטבילה א' ומתייבמה להרמב"ם ספק משניה ופטורה מיבום וחליצה ואת"ל משניה שמא לא טבלה קודם ומתייבמת לכ"ע בין מבעילה ראשונה או שני' לכ"ע אם לא תועיל טבילה שניה ואפילו תועיל שמא מבעילה ראשונה ילדה לט' ולכ"ע מתייבמת: וגם אין לחוש לטעם שכתב החכם הר' אלעזר שאפי' לדעת הרמב"ם ז"ל בשפחתו חולצת שלא כדעת מ"מ שהרי כתבתי כמה ראיות לקיים דברי בעל המגיד ז"ל: ואם יתברר בירור גמור שטבלה קודם לשם עבדות ליכא אלא ספק ילדה לט' מתייבמת להרמב"ם ז"ל ספק ילדה לז' ופוטרת והוי ספקא דאורייתא ולחומרא וחולצת ולא מתייבמת אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל נאם המבי"ט: כ"ה סיון השכד' וכפי מה שראיתי בטופס שאלה אחת בנדון זה שאחר שנתעברה הטבילה א"כ בשעת עיבור היתה נכרית ובנה הוי ולא בנו ואשתו מתייבמ' שנת השכ"ד: שאלה נב הגיעה לידי אגרת שלוחה אלי עם פסק החכם הרמב"ם על דבר איש א' שבא מארצות המער' לשאלוניקי והחזיק עצמו בשם שמואל בן יצחק והוחזק בשם זה לעולם גם בחתימותיו ובקריאתו לתורה ובא לקושטנטינא וארס אשה בת פלו' כאגי' וגרשה בשם זה ובא פה ואירס אשה אחרת וגרש בשם זה עצמו ואלו הנשים עמדו ונשאו אח"כ הלך לדמשק ונשא שם אשה בזה השם ועודנו מחזיק בשם זה אח"כ בא יהודי א' מארצו ואמר שאין שמו אלא כי אם שלם בן אברהם ואיש א' העיד כי אין שמו אלא שלם בן לוי אי הוי בכלל שנה שמו ותצא מזה ומזה וכו' וחכם א' מפורסם כתב דתצא מזה ומזה וכו' והחכם הנז' כתב דגט כזה כשר אפילו שהבן שנה שם אביו כיון שהוחזק אביו בשם זה ל' יום ודחה קצת ראיות שהביא החכם האו' תצא מזה ומזה וכו' והביא הוא קצת ראיות לדבריו ואני איני בא לא לקרב ולא לרחק ראיותיהם בשלימות כי היה צריך לראות יסוד ראיותיהם מהספרים שהביאום ואני כעת ריק מהם בהיותי בכפרים חוץ מהעיר מחמת המגפה ה יצילנו בכלל כל ישראל ובמיעוט אף חכמתי העומדת לי ונכנסתי בבית המרחץ אכתוב מה שיראה לי על מה שכתוב בפסק החכם המתיר כי מה שעולה מדבריו הוא כי מה ששנה הבן שם של אביו והוחזק בשם זה ל' יום ומעולם לא הוחזק בשם אחר אע"פ שיתברר אח"כ שהיה לו שם אחר הגט כשר ואיני מכיר באיזה אופן יחזיק הבן שם האב בשם אחר כי בשלמא כשהוא משנה שמו או' שמי כך וקורין אותו כך כל הקורין אותו והמדברים עמו וכן קורין אותו לס"ת וכן חותם שמו אבל כשמשנה שם אביו שאינו בחיים ואינו מצוי עמו איך יתחזק שינוי שם אביו מי קורא לו מי מדבר עמו וגם לס"ת אין מנהגינו לקרות לשום אדם לס"ת כי אם בשמו וכנויו וכן בחתימה חותם שמו בכינויו לא כאשכנזי' שחותמים שם אביהם וקורין אותם לס"ת ג"כ בשם אביהם וא"כ אין כאן חזקת שינוי שם האב בכל המקומות כמו שכתב החכם יצ"ו ואין מקום למה שדחק ראית החכם האוסר מתשובת הרא"ש ז"ל מוני ששנה שם אביו שהמיר כיון שאין כאן חזקת שינוי שם אביו והגהת המורים ר"פ השולח שאם בא איש מארץ רחוקה לא נכתוב לו גט אלא א"כ הוחזק שמו בעיר ל' יום ואם החליף שמו והוחזק בשם השני אין לגרש אלא בשם השני אין לו ראייה מזה אלא לשינוי שמו שהוחזק בשם שהחליף לעצמו בקריאה ובדיבור עם בני אדם כמו שכתבתי

למעלה לא לשינוי שם אביו ששינה בנו שאין מי שקורא לו וכו' כמו שכתבתי כי מה שכתוב בהג"ה זו ובטופסי גיטי הגאונים כתוב וכל שום וחניכא דאית לי ולאבהתי לאפוקיה נפשיה מכל ספק שבעולם אין כאן אפוקי ספק אלא לשינוי שמו שהוחזק לו ושינוי שם אביו שאין שינויו מספיק להחזיק לאביו בשם אחר כמו שכתבתי ומה שכתוב בהג"ה וכל שום דאית לי ולאבהתי לישנא סריכא נקט דמנהג לכתוב כן בגט אבל לא הביאו אלא לשינוי שמו ומה שמועיל וכל שום לאבהתייה הוא כשהיה ידוע שם אביו בחייו שהחליף שמו הוא עצמו דומיא דידיה כיהודה וגליל והחכם עצמו הרגיש בזה ואמר שמא תאמר וכו' ומה שדחה ענין זה ממה שאמר בגמרא שלחו ליה לר"ג בני אדם הבאים משם לכאן שמו יוסף וקוראים לו יוחנן דאפילו אחרי' קוראין לו שם אחר הוי שינוי היינו שאחרים קוראים לו שם אחר כשמדברים עמו או קוראים אותו אבל מה ששנה הבן שם אביו שאינו מצוי אין כאן שום חזקה וכן הראיה שהביא מפ' גט פשוט גבי כותבין גט לאיש אעפ"י שאין אשתו עמו וכו' ופריך וליחו' לב' יוסף בן שמעון בעיר א' ומשני וכו' ופריך וכו' וכתב הוא ואי איתא דאם שנה שם אביו אפילו שהוחזק ל' יום לא מהני וכל שום כי היכי דמשני שמא דידי' עדיפא מיניה הוה ליה למפרק וכו' וכבר כתבתי דגבי שינוי ששינה הבן שם אביו כי נ"ד ליכא שום חזקה אלא בל' יום ולא ביותר וא"כ אם נתברר שהיה לו שם אחר ובנו שינה שמו יהיה הגט פסול כמו שכתב הרא"ש ז"ל ומה שבא בשאלה שהחזיק עצמו בשלונקי שהיה שמו שמואל בן יצחק והחזיק בזה השם לעולם גם בכל חתימותיו ובקריאתו לתורה באופן שכשבא לקושטני' וכו' כבר כתבתי כי אין מנהג בשום מקום בתוגרמה בכל לשונות היהודים.

שבאו מן הגרוש לקרות לתורה בשם אביהם וגם בחתימה רוב העולם חותמים שמם וכנויים להיות נודע וניכר מי הוא כי הכינויים מיוחדים את האדם להכיר אותו מי הוא יותר משמות אביהם כי הכינויים רבים מן השמות כי רוב העולם נקראי' על שם אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה ועל שם קצת מן השבטים ומיעוטם בקצת שמות אחרים ועל זה לא ימצאו בין אלה יהודים כ' או ל' שמות כי יהיו נ' או יותר משם א' וגם כי יתחלפו רוב' בשם אבותם ימצאו בתוך הסך הזה עשרים בני אדם או יותר מכל שם א' הם ואביהם כמו יוסף בן שמעון יצחק בן אברהם ר' יעקב בן יצחק נ' וכיוצא בשמות אחרים והכינויים הם רבים מן השמות כי באות האלף תמצא יותר ממ' או נ' כמו אבארבנאל אדרוטיאל אלקשטל אבודרהם אלשיך אלמלח וכיוצא באלו ובכל אות ואות יש הרבה כינויים המכונים ליהודים שעמדו בגלות כמה מאות מן השנים ובהם מתיחדים וניכרים א' מחברו כי גם שבמשפחה א' שהו' מכינוי א' יש בה לפעמים שנים ששמותיהם וכינוייהם שוים אז מזכירים שם האבות עם הכינוי להבדיל ביניהם וכששמות הבנים והאבות והכינויים שוים מה שהוא רחוק אז ישלשו נחזור לנ"ד כי זה שמואל בן יצחק מסתמא היה לו כינוי והיו קוראי' אותו בשמו וכינויו וגם בחתימתו אם היה חותם היה מזכיר כינויו וא"כ מה שקר' שם אביו יצחק כשגר' פעם ראשונה ושניה וזהו השינוי עצמו שעשה לשם אביו ואין לו חזקה בזה אלא א"כ יתברר בראיה ברורה בפני ב"ד כי זה האיש חתם שמו ושם אביו שמואל בן יצחק כמה פעמים וקראו אותו לתורה או ברכו אותו בנדבתו בפומבי כמה פעמים בשם שמואל בן יצחק אעפ"י שהיו מזכירים הכינוי

ג"כ ואם אח"כ נתברר שהיה לו ולאביו שם אחר נסמוך על טופס הגט וכל שום אחרן דאית לי ולאבהתי וכמו שיועיל וכל שום לשמו יועיל לאביו כמו שכתב החכם וכו'.

ונראה לי כי מה שהוחזק שמו ל' יום בעיר הוא שכל' יום הקורא אותו קור' אותו בש' זה או שקראו אותו לתור' או חת' בש' זה ג"פ תוך הל' יום דבתלת' זימני הויא חזקה כווסתות ושור המועד ופחות מל' אפילו בתלתא זימני לא הויא חזקה ואם אח"כ גירש בשם זה ונתברר אח"כ שהיה לו שם אחר יהיה כשר הגט שיהיה נכלל השם הראשון בו וכל שום וכו' וכן אם שנה הוא שם אביו ונקרא על שם אביו ששנה בעלותו לס"ת או שחתם בשם אביו ג"כ תוך ל' יום ואח"כ גירש בשם זה ונתברר אח"כ שהיה לו שם אחר יהיה כשר הגט שיהיה נכלל בשם הא' בכלל וכל שום דאבהתי ולפי זה אם יתברר ענין חזקה זו קודם הל' יום ואח"כ גירש הגיטין כשרים ואם לא נתברר ענין חזקה זה אלא בין גירושי ראשונה לשניה כי אז קרא לו או חתם גבי הגט השני לבד יהיה כשר אעפ"י שבאו עדים אח"כ שהיה לו שם אחר כמו שכתבתי אבל לא יועיל מה שהוחזק בין גט א' לב' לשיהיה הגט א' כשר כי אח"כ כשנתברר שהיה לו שם אחר לגט הב' שהוחזק כבר בשם הב' יועיל לו כל שם דאבהתאי אבל לגט הא' שעדיין לא הוחזק באותו השם שכתב ואח"כ נתברר שהיה לו שם אחר לא יועיל כל שם להכשירו אעפ"י שהוחזק אח"כ דכיון שבשעת כתיבת הגט לא הוחזק באותו השם א"כ לא הי' ניכר אז שהוא המגרש אע"פ שהוחזק אח"כ כיון שנתברר אח"כ שהיה לו שם אחר ממה שנכתב בגט והכי משמע לישנא דגמרא אזיל למדינתא אחריתי ומחזי' שמיה וכו' וכתוב גיטא וממטי ליה לאיתתי' דהאיך ומשני אמר רב כל שהוחזק ל' יום שמו בעיר אין חוששין לו דמשמע דבעי' חזקה קודם נתינה, וכל שהוזכרו ל' יום בהחזקת השם כ"ש אם הוחזק בימים רבים יותר מל' שהיו קוראים אותו לעולם יותר מג' פעמים שם השינוי דהויא חזקה אלא מפני שכתבתי שצריך שלשים יום לפחות וג"כ אם הוחזק בג"פ ביותר מל' יום כמו פעם א' חתם או קראו לו בשם זה של שינוי ואח"כ עברו ל' יום וחתם פעם אחרת ואח"כ עברו לו שלשים יום וחתם פעם אחרת או אפילו היו ג"פ בל"א יום צ"ע אם תהי' חזקה דאיכא למימר דאינה חזקה כיון שנתרחקו בג"פ זו מזו דומיא דהא דאמרין ריחוק נגיחותיו קירב נגיחותיו וכל דהוי חזקה כיון דלא היה' הספק שם אחר בין שלשה החתימות או הקריאות אלא שלא הוצרך לחתום או לא קראו אותו בכל הג' חדשי' כי אם ג"פ ותהיה חזקה בג"פ בין תהי' רחוק' זו מזו או קרובה כמו שהוא הדין בנגיחות אלא שבנ"ד קרובות בפחות משלשי' אינה חזקה וכל זה הוא רחוק להתברר כפי מה שכתבתי למעלה שאין אנחנו קוראים בשם האב לא לס"ת ולא בברכת נדבות וגם הרוב אינם חותמים שם אביהם בשטרות או בכתבים וגם אם הוא היה חותם הוא רחוק לברר שחתם ג"פ קודם הנישואין: אלא שנ"ל להכשיר הגט של האשה השניה במה שהוא קרוב להתברר שכתוב בכתובת האשה הראשונה שמואל בן יצחק כפי מה שבא בשאלה ובכתוב' האשה השניה כתבו ג"כ שמואל בן יצחק והרי הוחזק שמו בשם אביו בג"פ וגם אם הוא חתם בכתובה בשם אביו בראשונה ובשניה יהיה יותר מוחזק בשמות וכשגרש אח"כ אשה זו השנית הרי היה מוחזק שמו ושם אביו בשינוי שמם ויהי' נכלל שמם הא' שהועד אח"כ שהיה שלם בן לוי או שלם בן אברהם בכלל וכל שום אחרן דאית לי ולאבהתי וגם כי חזקה זו היא בזמנים מחולפי' רחוקים זה מזה אני סומך על מה שכתבתי

למעלה כדי שלא תצא אשה זו השניה מבעלה אבל לראשונה איני מוצא שום הכשר לגטה כי הוא רחוק להתברר שהוחזק שמו ג"פ קודם שגרשה שהיה שמו שמואל בן יצחק ואם היה מתברר שהיה כתוב בכתובתה של זו שמואל בן יצחק וגם חתם הוא בכתובה שמואל בן יצחק איפשר לומר שיחשב כשני פעמים ואם תברר שחתם כן פעם אחרת בשטר או בכתובה או חתם שמו ושם אביו בכתבת ידו אם לזה מאחד בהיותו נשוי עמה היו ג"פ קודם הגירושין עוד איפשר לחפש ולחקור בהכשר גטה אם הוזכר אמו ושם אביו בשידוכין שנעשו מקודם עם אשה זו ראשונה ע"י סופרי' כמו שהוא נהוג וחתם גם הוא כך באותו שטר ואח"כ בכתובה כמו כן היה מוזכר בשידוכין שם זה הוא ואביו היו ד' פעמים וגם אם בכתובה של זו היו בה תנאי' תחת הכתובה בפני עצמם והעדים חתומים בהם וגם הוא מלבד מי שהם חתומים למעלה בכתובה עצמה כמו שנהוג ברוב העולם יהיה מוחזק בשם זה המשונה לו ולאביו בשטר השידוכין ובכתובה ובתנאים כי גם שהם כתובים בשטר הכתובה עצמה הם חשובים בשטר אחר בפני עצמו והם ג"פ והם ששה אם נחשוב חתימותיו אם חתם הוא בשם זה בשידוכין ובכתובה ובתנאים אלא שיש לי ספק אם יחש' פעמים בכלל החזקה מה שמזכירים שמו ושם אביו וחותם הוא ג"כ כך בשטר השידוכין או בכתובה שכיון שהוא שטר א' אעפ"י שהוזכרו בו ב' או ג"פ שמו ושם אביו בשטר לא יחשב אלא כפעם א' כיון שהוא בשטר א' או דלמא כיון שיש עדים חתומים ולא היה צריך לחתום הוא וחת' יחשב חתימתו כפע' אחרת אבל בשטר שידוכין ובכתובה ובתנאי' שאיפשר להתברר ע"י הסופרי' במקום שנשא אשה זו ראשונה נראה לי לסמוך על זה אם יתברר כדי שלא תצא גם זו הראשונה מבעלה והא דאמרי' בעלמא העדים אמנה שבשטר הם מעידים ולא על כהן או לוי הכתוב בשטר היינו להעלותו משט' זה לכהונה או ללויה אבל בנ"ד אינו אלא לצירוף ג' פ' לקריאת השם שיהיה מוחזק בשם זה כי אפילו בקריאה בעלמא לס"ת וכיוצא בו יצטרפו לחזקה אלא שאין מקום שיתברר חזקה זו אלא ע"י חקירת חכם בשטר השידוכין אם נעשה ובכתובה ובתנאי' כפי מה שכתבתי והוא קרוב להתברר ולא תצא גם זו הראשונה מזה שנשאה נאם המבי"ט: שאלה נג על מי שנפלה לפניו אשת אחיו ליבום או לחליצה חייב אחר שלשה חדשים ליבם או לחלוץ בלא כסף ובלא מחיר למ"ד מצות יבום קודמת פשיטא שאינו יכול לחלוץ אם היא מרצה אותו ברצי כסף כיון דמצות יבו' רמיא עליה קודם חליצה ואם היא מורדת מכל וכל שאינה רוצה להתייב' לו כתב הרמב"ם ז"ל פרק שני דכופין אותו לחלוץ ותצא בלא כתובה והוא כפי דעתו במאיס עלי שכופין אותו וכ"ש ביבמ' כמו שכתב הרב מ"מ ז"ל ומה שאמרו מבקשי' בקצת מקומות הוא בנתינת כתובה אבל אם היא מפסדת כתובה כופין הבעל לגרש והיבם לחלוץ וכתב שזהו דעת הרמב"ם ז"ל הרי שכופין אותו אינה מפסדת אלא עיקר כתובה ותוספת ולא נדונייא שבידה, וכשמבקשים היינו בנתינת כתובה וכ"ש כשאינה מורדת מלהתייבם והוא רוצה לחלוץ שאסור לו לעגנה כדי שתתן לו מעו' כדי שיחלוץ לה ולמ"ד מצוה חליצה קודמת כיון דמצוה חליצה עליה רמיא אינו יכול לדחוק אותה עד שתתן לו מעו' כדי שיחלוץ אותה ואם אינו רוצה כופין אותו אם הוא מאותם שכופין להוציא בגט ואם אינו מאותם אלא שיש לה אמתלאה שאינה רוצה אותו שהוא נער או שהוא נשוי מטעין אותו ואם לאו כופין אותו לחלוץ בחנם כמו שכתב הר"א ז"ל בתשובה על יבמה שנפלה לפני

יבם נער וכו' ובסמ"ג על מי שיש לו אשה אחרת כתב שכופין אותו ומנדין אותו עד שיחלוץ לה ולא כתבו שתרצה אותו ברצי כסף אלא אם יוכלו להטעותו שיתנו לו ממון ע"מ שיחלוץ ואח"כ לא יתנו לו דחליצה מוטעת כשרה וכתב הרא"ש ז"ל בסוף התשובה שכופין אותו לחלוץ בלא ממון דמצות לאו ליהנות נתנו ואין נוטלין שכ' מהם: ואם כן בנדון דידן שהיבמ' אמרה שהיתה רוצה להתייבם ושיכתוב לה כתובה כמנהג יבמין והוא אינו רוצה לקבל אחריות כתובתה עליו או אינורוצה לכתוב לה נדונייתה כנכסי צאן ברזל אלא שיהיו בידה כנכסי מלוג אינה נקראת מורדת בשביל זה כיון שהיא רוצה להתייבם אם יכתוב נדונייתה כנכסי צאן ברזל ואם הוא אינו רוצה יחלוץ לה בלא כסף ומחיר והדיין שנטפל ביניהם ונטל קנין מהם לעשות פשרה ביניהם לא היה לו לחייב אותה שתתן לו מעות כדי שיחלוץ אותה והיה לו להכריח את היבם שייבם אותה ויכתוב לה כתובה כמנהג יבמין או יחלוץ לו מיד בלי שום ממון בין למ"ד מצות יבום קודמת ובין למ"ד מצות חליצה קודמת והדיין הזה באלו הימים נטפל עם המורים דמצות חליצה קודמת ושיכופו את היבם לחלוץ וכבר כתבתי כי למ"ד דמצות חליצה קודמת היינו בלא כסף וגם כי נטל קנין משניהם על מה שיפשר הוא וחייבה על עשרים פרחים לא היתה קרובה לדין פשרה זו ואינה חייבת לקיימה אלא אם אינו רוצה ליבמה בכתיבת כתובה כמנהג יחלוץ לה בלא כסף ומחיר כמו שכתבתי וכל הפוסקים ז"ל כתבו בנוסח כתובת יבמין והוסיף לה מדיליה כך וכך וכו' נדונייא נעלת ליה וכו': שאלה נד מי שצוה לחבירו שהברזל שלו שיטעון בספינה פלוני ובא בעל ספינה אחרת ולקחו וטענו בספינתו ונטבעו וכו': תשובה גם כי נקבל העדויות כפי פשטן אין בהם ספק לחיי' את הר' משה הירחי הנז' בשום דבר אם העדות הראשון אומר כי לא נודע לו שום דבר מאותו הכתב והעדויות השני שצוה שיוציאו הברזל הוא מכחיש ואומר שלא היו דברים מעולם והיה חייב שבועה אלא שאין זה עדות ברור כי לא אמר ששלשתם ביחד צוה ואיפשר שיוכן בלשון צוה על השנים מהם ולא יהיה הר' משה הנז' א' מהם יוכל לפטור עצמו ואפ' שבועה לא יתייחב ואפ' תימא דלשון צוה לא קאי אלא אל' על שניהם החכם הר"ר משה והר"ר משה הירחי שצוה הם עם הראיז וצווי הראיז הוא בלשון עם הראיז שגם הוא צוה אפ"ה צריך לדעת על צווי מי מהם הוציאו הברזל ושמו אותו בספינה והדבר קרוב יותר לומר כי בצווי הראיז הוציאו כי היה לו כח לצוות ולא בצווי השני יהודי' שהיה ידוע שלא היו הם בעלי הברזל והוי כאחד יכול ואחד אינו יכול להוציא לענין שבת דזה שאינו יכול הוא פטור דמסייע אין בו ממש כדאמר' התם וכן על העדות השלישי אינו חייב כלל אעפ"י שכתוב שאמר כבר שמת' אותו דאין זו הודאה אפ' היה אומר בפני שנים עדים וכמו שכתב בצרור הכסף שער ראשון דרך ש"ע וכתב רבינו דוקא שהודה לפני העדים הודאה גמורה הא אמירה לחודה פטור שיכול לומר משטה וכו' ובספר המאור פרק זה בורר כתב והוי יודע דהא דאמר' אם לא טען אין טוענין לו הני מילי בזמן שתבעו והודה כדתניא ברישא דברייתא וכו' אבל אם אמר מעצמו בין בפניו ובין שלא בפניו ולא אמר אתם עדי לא טען טוענים לו ע"כ וכ"ש בנדון דידן שלא היה לו אלא עד א' ושלא בפניו ולא אמר אתה עד ולא הויא אלא אמירה בעלמא ולא הודאה ועוד דאיך אמר כבר שמת' והרי העדות הראשון לא היה שם אלא שצוה וההוצאה וההשמה היתה על ידי אחרים וגם ה"ר משה שאנג"י איך אמר רבי משה הנז' למה שם הברזל בספינה והוא לא שם

לפי דברי העד ואין בעדות ממשות: וכל זה הוא כשנקבל עדיות אלו כמו שהם כתובים אבל אם נפשפש אחריהם יתבאר כי אין בהם עיקר ולא יתקבלו בשום ב"ד ועלובה עיסה שהנחתום מעיד עליה שהחכם שהיה אב וראש אותו הב"ד כמה"ר שמואל עטיאה זלה"ה כתב בחתימתו כי היה טרוד טרדה שאינה של מצוה ולא בא מידו לסד' מה ששמע לפי מה שהשעה צריכה וחלה פני החכם ההוא לכתוב מה שענינו ראות והדיין השני חתם מהבל ימעט משה נ' פייש והשלישי חות' הצעיר כותב לפי השעה נרצעכם יהודה בכ"ר ש"ט שאנגו' ואינו דרך החותמים במעשה ב"ד וכיוצא בו לכתוב שום דבר בחתימתו אלא שמם לבדם ובכתבים שבין אדם לחבירו הוא שכותבי' בחתימה דרך הלצה ומה שכתבו כאן שלשתם נראה שהיתה כוונתם שלא יתקבל עדות אלא דרך כלל כי לא כווננו קבלת העדות כפי מה שהיה צריך והתנצלו בחתימת' לרמוז שלא ילקח ראיה מקבלת עדות זה כי אם בדרך כלל שנמצאו שם האנשים הנזכרי' בפתיחת המאגאזין והוצא' הברזל והשמתו בספינה כי מה שכתוב וצוו והוציאו ושמו אותו בספינ' אי אפשר שר' יהודה העיד שצוו אלא אחר שראה אותם הולכים עם הראיז וידע אח"כ שאז טענו אותו בספינה חשב בודאי כי הם צוו להטעינו עם הראיז והנה העדות כתוב שראה אותם עם הראיז שהלכו דרך ישרה למאגאזיניש אשר היה בהם ברזל ותיכף בא הבחו' ואמר לו שהמפתח היה בידו ושצוה לו כר' אהרן הנ"ל אדונו שלא יתננ' כי אם ביד בעל הברזל ואמר לו הוא כן תעשה לא תתן אות' וכל זה נרא' שלא היה כר' יהודה הנזכר עם היהודים הנזכרי' ועם הראיז שהם הלכו דרך ישרה למאגאזיניש ואלו הדברים עברו בינו ובין הנער שלא בפניה' והלך לו הנער והוא נשאר שם ולא הלך אל מקום אשר הלכו הם דרך ישרה כי לא היה רוצה להתראות בפני הראיז וא"כ איך היה יכול להעי' שהם צוו להוציא את הברזל ובעדות זה כתוב שאחר שני ימים ששמו הברזל בספינה והלכו הם בא כתב עם סחור' אחר' שישלחנה עם הברז' בספינת קייפיניק ושהשיב שכבר שמו הברזל בספינת האגה ובעדות האח' כתוב שאמרו לו למה שם הברזל בספינת האגה אחר שראה הכתב של ה"ר משה ושהשי' לו ה"ר משה כבר שמת' אותו בספינה ואם אחר שני ימים שהושם הברזל בספינת האגה באה הכתב איך אמר לו למה שמת אחר שראית הכתב והוא איך השיב כבר שמת' אותו לפי שהמקום שהיה כתוב בו היה אחורי הכתב אם הכתב לא הגיע אלא אח"כ אחר שני ימים שהושם הברזל ושהלכו הם אלא שודאי נראה כי לא נתכוון קבלת העדות הזו ואם השיב הוא כבר שמת' היה לפי דברי השואל שאמר למה שמת אותו ואפילו היו שנים עדים בדבר שצוה הוא בפ' שיוציאו הברזל ויניחוה בספינת האגה אינו חייב בדין לשלם כשנטבע הברזל כי הברזל היה מונח שם ומוכן לשולחו לנמל צידון וגם ה"ר מנשה בעל הברזל לא היה רוצה לשולחו אלא על ידי הראיז קייפיניק זה שצוה לטוענו בספינה האחרת לא הזיק בידים ואפשר קרוב היה שיגיע לנמל הנז' בשלוה כמו שהגיע ספינה זאת פעמים אחרים ובספינת קייפיניק שהיתה בטוחה לפי דעתו לשנה האחרת נלקחה ונשבית עם הסחורות והיהודים וגם כי אירע ענין הטביעה בזמן שטענו לא היה שום היזק מצוי וממילא נולד ובא ההיזק אחר כמה ימים והוי כגרמא בעלמא דפטור ולפי החלוקים שמחלק ר"י ז"ל ומגרמא דנזיקין דפטור לדינא דגרמי דמחייב ר' מאיר וקיימא לן כותיה דהיינו כשברי הזיקא או שההיזק בא מידו לפי חילוק ריצב"א ז"ל שהוא דבר הווה ורגיל בו וקנסוהו ולהכי חייב ליכא

הכא חד מהני תלתא טעמי ברי הזיקא דאפשר קרוב היה שתגיע ספינה לנמל צידון לשלום כמו שהגיע פעמים אחרות וגם אם היה טוען בספינות קייפינג היה אפשר שיארע לה היזק כמו שאירע לה לשנה האחרת כדא' וא"כ ליכא הכא היזק ברי ולא הוי דינא דגרמי וגם טעמא דההיזק בא מיד ליכא הכא דאחר שטענו הברזל ברודושטו בספינה הנז' הגיעה לגאליפול ומשם לקאסטוליוש ומשם הגיעה אצל בובגאדה ושם טעה הקבריניט של הספינה שנתקר' למקום שלא היו בו מים רבים ונתעכבה הספינה שם ויצאה משם וחזרה ופגעה בקרקעית הים ונשברה ולא מחמת שהיתה ישנה כמו שהשיב כ"ר מנשה שאפי' שהיתה חדשה היה יכול ליארע לה היזק זו נמצא שלא בא ההיזק מיד אלא אחר כמה ימים מחמת דבר שאירע לה פתאום וגם לטע' וחילוק שחילק ריצב"א בדינא דגרמי שהיא דבר הווה ורגיל בו ולהכי קנסוהו ליכא הכא כלל שהרי אין כאן דבר הווה ורגיל וליכא קנס כלל וליכא שום מילתא דדינא דגרמי וכמו שכתב בעל תרומת הדשן בנדון חמור מזה דליתא ביה דינא דגרמי בהני טעמי דוק ותשכח סימן שט"ו ואפי' גרמא בנזיקין דחיוב בידי שמים ליכא דלא נתכוון הוא לשום היזק אדרבא חשב שתגיע לשלום לנידון כי הוא טען ג"כ באותה ספינה סחורות שוות יותר ממה ששוות סחורות של כ"ר מנשה הנ"ל כפי מה שכתבתי למעלה דאין כדאי עדות זה לחייבו אפי' היה העדות כפשוטו וגם אין לקבלו לדון עליו מצד כי הב"ד כתבו שנכתב בנחיצה כמו שכתבתי וה"ר משה הנז' פטור מדיני אדם ומדיני שמים והנראה לי כתבתי וחתמתי נאום הצעיר המבי"ט: שאלה נה ראובן נשא את דינה בת לאה והתנו ביניהם בשטר הכתובה שאם תפטר דינה בחיי בעלה בלי זרע של קיימא יחזור ראובן לאם הכלה חצי הנדונייא כמו שקבלה ועתה ילדה דינה בן לט' חדשים בכל סימניו בשערו וצפרניו ונפטרה ביום שני ללידתה והוולד נימול לח' ימים וקודם היותו בן ל' יום מת הוולד ובא לאה בפני ב"ד ותובעת מראובן יחזור לה חצי הנדונייא מאחר שהזרע לא נתקיים ל' יום אינו זרע של קיימא אלא נפל ועוד תבעה מהב"ד יטילו קנס בב"ה אם יש מי שיודע אי זה מנהג בנדון זה ובאו זקני הקהל ואמרו שמיום היותם בעיר הזאת שהוא קרוב לע' שנה לא שמעו ולא אירע בקהל כנדון זה אך לפי דעתי זרע של קיימא לא יקרא פחות מל' יום וראובן השיב מאחר שהולד היה בן ט' בכל סימניו בשערו ובצפרניו הרי הוא זרע של קיימא והעולה על דעת ההמון אינו מתיישב על דעת יודעי ספר ומביני מדע לדמות ענין האבלו' לנדון הלז ועוד שבכל קהלות חוצה לארץ כותבי' בשטר הכתובה זרע של קיימא שיחיה ל' יום כברושה וברוריס ובמוגשיאה ומאחר שבעיר הזאת כותבים זרע של קיימא לבד ואינם כותבים שיחיה ל' יום א"כ בן יומו נקרא זרע של קיימא ועתה מורנו מורה צדק יורנו הדין עם מי: תשובה כל שלא שהה שלשים יום באדם אינו נפל ודאי אלא ספק לרשב"ג ומספק לא מפקינן ממונא מבעל ליורשי האשה וכמו שכתב הרשב"א בתשובה בתשובות הרמב"ן ז"ל סימן י' וכ"ש אם נודע שנולד וולד זה לט' חדשי' בשערו וצפרניו כמו שבא בשאלה שסימנים אלו מוכיחים שהוא בן קיימא וכמו שכתב הרשב"א ז"ל שעל אלו הסמנים סומכים למול בשבת ושכבר עשו מעשה בזמן חכמים שהיו ברור על פי גמר סימנים ואפילו שכתוב בכתובה זרע של קיימא ובלשון בני אדם אינו קרוי זרע קיימא כל שלא נתקיים וחיה ל' יום אפ"ה כיון שיש מקומות שרגילים לכתוב זרע שיחיה ל' יום נראה כי לשון זרע של קיימא סתם אינו מספיק

לשיובן שיחיה ל' יום אלא ר"ל שיראה שהוא וולד של קיימא שהוא בן ט' חדשים וכ"ש כשהיה נגמר בשערו וצפורניו שיקרא בן קיימא בל' ב"א אע"פ שלפי הדין לא יצא מכלל ספק עד שיחיה ל' יום כדאמר וכן תשובת הרשב"א ז"ל היתה על שהיה כתוב בכתובה זרע של קיימא סתם וא"כ בנ"ד נמי אינו חייב ראובן להחזיר חצי הנדוניא כי לא נתקיים התנאי ולענין מה שתבעה על המנהג כבר אמרו ראשי הקהל שלא שמעו ולא אירע כנידון זה מיום היותם בעיר ההיא ואני אומר כי אפילו שאירע כיוצא כזה ואמרו שאינו נקרא בן קיימא אלא בן שלשים כיון שלא היה במנהג קבוע אין ללכת אחריו כי כמו שבהלכ' רופפת הולכים על מנהג קבוע כך במנהג הרופף הולכים אחר ההלכה וכ"ש הכא שאמרו שלא היה שום מנהג ומה שאמרו כי כפי דעתם לא היה נקר' בן קיימאפחו' מל' לא לפי דעתה אנו דנין אלא לפי ההלכה כמו שכתבתי כי אעפ"י שכותבין בן קיימא הוא שהיה כראה להם שהיה בן ט' לפי המנין וכ"ש כשגמרו שינוי וצפורניו שנראה שהוא בן קיימא וקורין אותו בן קיימא אפילו קודם שיגיע לשלשים יום אבל לפי ההלכה איכו נקרא בן קיימא עד שיחיה ל' יום כדאמר: ומצאתי תשובה למורינו הרב הנדול כמהרר יעקב בירב זלה"ה בכיוצא בנדון זה וכתב בסוף דבריו אמנם דין תורה הוא שהבעל יורש את אשתו א"כ בנדון שלפנינו יש ספק אם היה בן קיימא או לאו כמו שכתבנו נחזור לדין תורה שהבעל יורש את אשתו עכ"ל וא"כ בנ"ד נמי נימא הכי נאם הצעיר מבי"ט שאלח גו ילמדנו רבינו כר ישראל ראובן היה לו ש"ח אחד מסך מאה פרחי' על לוי וזבולון לזמן קצוב בש"ח מצד סחורה שלקחו ממנו ומשמעון ונכתב הש"ח בשם ראובן לבדו לסיבה ידועה ביניהם שלא נתפרשה ואחר כמה ימים שנכתב הש"ח בא יהודה מצד שמעון וחלה פני ראובן בפני יחידי סגולה ובפני הסופר שכתב השטר חוב הנז' שיקרע אותו הש"ח שיש לו על לוי וזבולון מסך המאה פרחים ויחלקהו לשני שטרות מסך חמישים חמישים פרחים כל שטר ושטר ויכתוב האחד על שמו והשני על שם שמעון וראובן היה מסרב לבלתי קרוע הש"ח הנכתב על שמו מכל סך המאה פרחים לסיבה מה שלא נתפרשה כשנכתב הש"ח כנז' עד שנדר לו יהודה הנז' הבא מצד שמעון לתת לו עשרים פרחים כדי שיתפייס ויתרצה לחלוק השטר הנז' ולכתוב שני שטרות כנז' ועדיין היה ראובן הנז' מפציר עד שהרב' עליו רעים הסופר ואחרים העומדים שמה ופייסוהו ונתרצה להם ע"מ שיתחייב יהודה הכז' לתת העשרים פרחים לראובן בעד שמעון ואז נתחייב יהודה הכז' בפני הסופר והעומדים שמה על העשרים פרחים לראובן מצד שמעון וחזר מיד הסופר וקנה שנית מלוי וזבולון החייבים הנז' לחייבם בסך המאה פרחים בשני שטרות כל א' מחמישי' א' על שם ראובן ואחד על שם שמעון ונכתבו השני שטרות ונחתמו כדין וכשורה ונמסרו כל א' לבעליו ויש כתיבת יד וחתימת הסופר ועד אחד עמו מעידים היות כל הנז' אמת ויציב שעבר בפניהם ונפטרו ראובן ויהודה לבית עולמם וחיי לרבכך ולכל ישראל שבקו ובאים עתה יורשי ראובן לתבוע מיורשי יהודה העשרים פרחים שנתחייב יהודה אביהם לתת לראובן בעד שמעון הכז' ויורשי יהודה טוענים שגם יהיה הענין כך לא כתב העדות הסופר והעד אחר שקנו מיהודה על חוב העשרים פרחים בעד שמעון כי אם שחזרו שנית לקנות מלוי וזבולון החייבים כדי שיתחייבו בפני שטרו א' לראובן וא' לשמעון כל א' מסך חמישים פרחים וא"כ מה שנתחייב יהודה על העשרי' פרחים דברים בעלמא הם ולכן יורינו מורה צדק אם יתחייב

יהודה ויורשיו בסך עשרים פרחים הללו ליורשי ראובן או לאו ושכרו כפול מן השמים תשובה יש דברים כיוצא בשאלה זו שאינם צריכים קנין אלא הדבר נגמר' בהשלמת קיום הדיבור כמו דיני שליחות ושכירות פועל שאינם צריכים קנין שאם שלח אדם את חברו שיקנה לו דבר או ימכור כיון שקנה או מכר כמו שאמר לו אינו יכול לחזור בו ולומר נחמתי ממה שעשיתי אותך שליח כי לא נטלתי קנין אלא דברים בעלמא היו אלא חייב לקיים דברי שלוחו שהוא כמותו כיון שכבר עשה שליחותו וכיון שקיים שליחותו גם אם התנה ליתן לו כך וכך על שליחותו חייב לתת לו מה שהתנה כיון שעשה כבר שליחותו על תנאי כך וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק א' מהלכות שלוחין האומר לשלוחו צא ומכור לי וכו' וכל מעשיו קיימים ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים אלא באמירה בלבד כו' וכתב ברפ"ב הסרסור שליח הוא אלא שהוא נוטל שכר שליחותו לפי אם שנה דעת הבעלים וכו' וכיון שהוא שליח אין צריך קנין גם על מה שהתנה ליתן לו ע"כ וכן הביא דבריו בח"מ סי' קפ"ג וקפ"ה ובסי' ע"ג הביא תשובת הראש ז"ל על מי שהיה לו משכון מחברו וכשהגיע הזמן אמר לו צא ומכרו והלך ומכרו אם יכול בעל המשכון לומר לו לא כוונתי אלא לדחותך שלא הקניתי לך וכתב דבר פשוט הוא אם אמר אדם לחבירו מכור חפץ זה וטול הדמי' ומכרו שאין צריך קנין שלא הוזכר קנין אלא לקיים מכר או מתנה או שכירות אבל כי אדם מצוה לחברו לעשות דבר ועושה ציוויו אין צריך קנין עכ"ל וכן לענין שכירות אם שכר פועל לעשות מלאכה כיון שהתחיל במלאכה נתקיים ביניהם השכירות וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ו מהלכות שכירות בד"א כשלא הלכו אבל הלכו החמרין ולא מצאו וכולי אם לא בקר נותן להם שכרם וכתב מכל מקום דוקא.

הלכו הם עצמם שאז נתקיים ביניהם השכירו' ששכירו' פועלי' נגמ' בהתחל' מעשיו כו' ע"כ דדוקא השוכ' בית או בהמה צריך חזקה או משיכ' אבל שוכ' אדם למלאכתו תלוי בהתחלת המלאכה ואפילו שלא גמר' וכגון שלא מצא שם ולא הבי' או לא הוצרך מה שהבי' נותן לו שכרו שלם כמו שכתב שם ובח"מ סי' של"ה וכ"ש כשגמר המלאכה כמו שהתנ' והואיל שחייב לשל' לו משלם: ולא זה בלבד אלא אפילו שליחו' דברי' אם קיים השליח לדבר מה שצוה המשלח חייב לשלם לו מה שהתנה עמו כדמשמע ממתני' דקידושין פ' האומר ע"מ שאדבר עליך לשלטון וכו' מקודשת ואמרינן בגמרא כו' שנתן לה שוה פרוטה דע"מ תנאה משמע ואם אמר בשכר שאדבר עליך לשלטון אינה מקודשת משום דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והוא לה כמלוה אבל אי אינה לשכירו' אלא לבסוף הוא מקודש' ואי נמי ישנה לשכירו' וכו' האי דאינה מקודשת הוא משום דהוי כמלו' כדא' אבל ממונ' הוי וחייב' לשלם לו מה שדבר עליה לשלטון הרי שאם אמר לו דבר לי עלי לשלטון או כיוצא בזה ודבר מה שנצטו' חייב לשל' ובהגהות מרדכי כתב מעש' בראובן שתבע משמעון תן לי עשרה זהובי' שנדר' לי שאדבר עליך לשר ולא היה שום קנין והשיב המורה שחייב ליתן לו דהוה ליה כפועל ואין צריך קנין כו' דנראה שישלם כל מה שפסק לתת אפילו יותר מכדי טרחו וכמו שכתבו התוספות גבי שכרוהו להבי' תפוחי' לחול' דמשמע יותר ממה שהיה ראוי לשוכרו מדקאמר נותן לו שכרו משל' וכתו' בהג"ה פ"ט מהלכות שכירות פי' ה"ר חזקי' אם עסוק במלאכה שהפסיד כ"כ אז נותן לו שכרו משלם אפילו יותר מכדי טרחו הרבה אבל אי לאו הכי לא יתן אלא שכר

טרחו דדמי לברוח מבית האסורים וכו' וטעמא דהוי מסוכן וחייב הספן להציל ויטול שכר טרחו וה"נ מצו' להבי' רפואה לחולה אבל בכל שאר מלאכות חייב לתת ככל אשר התנה והר"מ בסי' נ"ה לספ' נזיקין נסתפק בשכר שידכן אי יהיב ליה כל מה שהתנה או שכר טרחו לבד וכתב שם דבא"ז פסק בשם רבי' שמחה דשכ' שדכנו' רגילין לתת הרבה יותר מכדי טורחו ובהשבע' שדי' על דבר גניבה פסק ר"י לתת לו כל אשר התנה וכן בס"ה בשם רבי' יהודה דה"ה רפואות דרך ליתן דמי' מרובי' וכן נמצא בתוספות פ' מי שמת אהא דמבשרני במה נפטר רחמה וכו' דנראה דהיינו כמו שכר אמיר' דאמרי' פרק איזהו נשך דשקיל אם אמר לפלוני שילוהו ומהתם הוה דייק ר' אהני סרסורי דשקלי מן הדין וכו' דאסמכת' ליכא וכו' ע"כ מכל הלין משמע דשכ' אמירה חייב לשלם אפילו בלא קנין: וא"כ בנ"ד שהתנה ונדר יהודה לתת לראובן כ' פרחי' על שיתרצה שיכתוב ב' שטרות מנ' כל א' ויתן הא' ליד שמעון שיוכל לגבות בו הנ' פרחי' מלוי וזבולון חייב לתתם לו כיון שקיים ראובן מה שהתנה עמו יהודה דזכות הוא לשמעון שיכתבו הנ' על שמו שיוכל הוא עצמו לגבות מלוי וזבולון מה שלא היה יכול קודם וגם שמא לא היו כל הנ' של שמעון אלא מקצת' ולכן היה נותן יהודה לראובן כ' פרחי' כדי שיכתוב לו בשמו הנ' או לסב' אחרת שלא נתפרש' כמו שכתוב בשאל' וגם הוא היה צריך לחלות פני לוי וזבולון שיתרצו לעשות עליהם ב' שטרות במקום שטר א' אפילו לא' כ"ש לב' בני אדם ואפילו לא היה מגיע לשמעון שום הנאה בזה כי גם ראובן כשהיה גובה כל הק' היה נותן לו חלקו אפ"ה נותן לו מה שהתנה כמו מי שהביא לצורך חולה ולא הוצרך כמו שכתבנו למעלה וכן ע"מ שאדב' עליך לשלטון כיון שדב' מה שצוה לו חייב לתת לו מה שהתנה עמו ואינו יכול לומר לו לא הועיל לי מה שדבר' כיון שלא התנה אלא על הדיבור לבד כמו שכתבו התוספות ואינה יכולה לומר למלאכה זו לא הייתי חפץ דלדברים אלו לא חפצתי ואפי' היה השכר מרובה כמו מה שכתוב למעלה שנדר עשר' זהובים על שידב' עליו לשר מסתמא היה הועיל לו הדיבור יותר מן הי' שהתחיי' והשר לא היה מרוצה לעשות כי אם על יד זה וכן בנ"ד רצה והרצ' את לוי וזבולון לכתוב לשמעון ש"ח בפני עצמו והכל ע"י יהודה ולכן חייב יהודה לתת מה שהתנה עמו ואפילו ששמעון עצמו לא התנ' עמו אלא יהודה מסתמא לא התנה אלא מדעת שמעון שאמר לו שיתנ' והו' יהיה חייב לפרוע ליהודה מה שהתנה עמו ראובן כי שלוחו היה ועשה שליחותו ואפילו עשה הרבה מעצמו מסתמא לא לחנם עשה אלא לאי זו כוונה של תועלת לו או לשמעון וחייב יהודה לשלם לראובן מה שהתנה עמו כיון שעשה ציווי וכן שמעון ליהודה כמו מי שאמר לחבירו אמור לפלוני שילוני ואתן לך דינר שהוא מותר משום רבית וחייב ליתן לו דהא שכר אמיר' הוא דשקיל ועכשיו שמתו יהודה וראובן אם מת ראובן קודם הוי מת מלוה בחיי לווה ואפילו היה ש"ח ביד יתומי ראובן היו נשבעי' ליורשי לוי שבועת היורשים שלא פקדנו אבא ואם מת יהודה קודם הוי מת לווה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה דאין אדם מוריש שבועה לבניו וכשמת מלוה קודם ואין ש"ח ביד יורשיו כי נ"ד אם הדבר ידוע שלא פרע יהודה לראובן ואין לו וליורשיו טענה אלא שהיו דברים בעלמא בלא קנין חייבים יורשיו לשלם מנכסיו וכן יכולים לתבוע משמעון שיקבל חרם שלא שלח הוא את יהודה להתנו' עם ראובן מה שהתנה ושהוא ישלם עוד אני אומר דכיון שעל ידי תנאי זה שהתנ' יהודה עם ראובן נתרצו לוי וזבולון לעשות

ש"ח של נ' עליהם לשמעון ונטלו קנין על זה ונגמר הענין חייב יהודה לשלם מה שהתנה על שיתרצו שיעשה הש"ח בשם שמעון ונעשה כן בקנין ונתחייב יהודה בקנין זה לשלם ודמי למה שכתבו המפרשים הרא"ש והרמב"ן והביאו מ"מ פ' נ"ג על לוח שהביא בידו ש"ח שהוא חייב לפלוני מנה וטען שמדע' פלוני כתוב שכופין להלות לו כיון שנשתעבדו נכסי לוח בחליפין מעכשיו וה"נ בנ"ד נשתעבדו נכסי לוי וזבולון לשמעון על יד ראובן מדעת יהוד' שליח שמעון וחייב יהודה לשלם לראובן מה שהתנה עמו כיון שנטלו קנין לוי וזבולון ברצון יהודה ועשו הש"ח עליהם כמו שרצה יהודה ואפילו לדעת הרשב"א שחילק בזה בנ"ד נר' שיוז' וק"ל נאם המבי"ט וחתמו בפסק זה ג' חכמי' ובפסק אחר כתבתי עוד ראיות אחרות באורך: שאלה נ"ז ילמדנו רבינו ויורה לנו מורה צדק על ראובן שנשא את בת שמעון והתנו ביניהם תנאים ובכלל התנאים קבל עליו ראובן הנזכר נ"ש בכל תנאיו שלא לדור חוץ מהמדינה אשר דר בה שמעון חמיו הנזכר כי אם ברשותו סך זמן וכעת נתחדש שגרש ראובן את אשתו בת שמעון הנזכר ופרע לה סכי כתובת' על פי ב"ד ואחרזמן מה חזר ראובן ונשא' פעם שני' וכתב לה עתה מחדש תנאים אשר נתרצו שניהם איש ואשתו והנזירות הקודמת לא כתב לה ילמדנו רבינו כשנשא' פעם שנית נתבטל הנזירות אשר קבל מקדמת דנא או לא: תשובה המגרש את אשתו ומחזירה הרי הוא בהחזרה זו כאלו נשאת לאחר ונתבטלו התנאים הראשונים דדוקא בנישואין דחה הוא דהתירו למחזיר גרושתו משום דליכ' שמח' ולא מי שנושא אשה אחרת שמניח שמח' הכלל ועוסק בשמ' הרגל כדרכ הונא וכן מה ששנינו ס"פ הכותב שהמגרש אשתו והחזירה ע"מ כתובה ראשונה מחזירה ולא נאמר שיפרע לה מאתים על נישואים הראשונים אם היתה בתולה כיון שגרש' ומנה על נישואי' שניים כמו אם היתה נשא' לאחר שהיה גובה מן הראשון מאתים ומן השני מנה והיינו משום דמסתמא כך נשאת וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל דהיינו כשמחזיר' סתם וכן ג"כ הראש ז"ל דמשמע דאם רצתה היא לגבו' מאתים ושיכתוב לה עתה מנה גובה מנה לכשיגרשנה או לכשימות ואפילו בסתמא היינו בכתובה מנה מאתים דכשמחזירה אין כאן בעילת זנות כיון שיש לה כתובה ראשונה אבל בשאר תנאים שביניה' בנישואין הראשונים וגרשה והחזירה אפילו בסתם לא יחזרו התנאים לקיומ' הראשון וכ"ש כשמחזשי' מה או כתבי' תנאים בכתובה זו ואינם כותבים תנאי הנזירות כמו שבא בשאלה דפשיטא דנתבטל דקודם בנישואי' השניי' והוי ליה כמופ' וכמו שנתבטל הנזירות כשמתה וכו' כן כשגרשה כי כל התנאים הכתובים בכתובה בין איש לאשתו אינם אלא בעודה בנישואין וכיון שגרשה נתבטל כמו אם מתה ואם החזירה אח"כ נישואים אחרים הם ולא יחזרו התנאים הראשונים לא יתנם אפילו על הסתם כ"ש במפרש כמו שכתבתי ואפי' שיהיה ידוע כי לא גרשה אלא כדי שיתבטל תנאי הנזירות שאח"כ נשאה מיד כיון שגרשה גירושין גמורים בלי שום תנאי והיתה יכולה להנשא לאחר אפילו נשאת לו ותבטל הנזירו' ויש ראייה מענין איסור חמץ מדאורייתא דתניא בתוספות ר"פ כל שעה עד שאתה לוקח במנה קח במאתים עד שאתה לוקח מגוי קח מישראל שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח אבל לא עתה כו' עובר על בל יראה וכו' וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות חמץ ומצה וכן מענין מכירת קרקעות או מטלטלים בפחות משויי' הרבה בלי שום תנאי מי צריך מעות שסומך המוכ' על הקונ' שאם יחזור לו מעותיו אחר זמן ויתן לו ריוח עליהם שיחזור למכור לו שאין

כאן רבית כיון שהיה המכר לחלוטין בלי שום תנאי הרי מכירות אלו שהן על מחשבה לחזור לקנות' ואפ"ה לא נאסר בחמץ ולא במכיר' נכסים משום רבית מפני שלא היה שם תנאי ה"נ במגרש על מחשבה שיחזור לישא אותה אח"כ לא עשה אלא להפקיע עצמו מן הנזירות כיון שהגירושין היו גמורים בלי שום תנאי נתבטל תנאי הנזירות אפילו החזירה כדא' וכן יש ראייה דבגירושין נתבטל הנזירות אפי' חזר ונשאה מהפרת נדרי בעל לאשתו בדברים שבינו לבינה שמפר לעצמו כל זמן שהיא נשואה עמו כמו שאמרו בגמרא אית' תחותי' הוי הפרה כי מגרש לה חייל נדרה עליה ולכך כתב הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות נדרים אסרה עליה תשמיש כל אדם שבעולם יפר חלקו ותהיה משמשתו וכשימות או יגרשנה הרי היא אסורה בתשמיש כל אדם וכן כל כיוצא בזה ע"כ משמע דאסורה בתשמיש גם לו אחר שגרשה שהוא נמי הוי בכלל כל אדם כמו שכתב למעלה אסרה עליה תשמיש כל אדם והוי הוא בכלל מדכתב יפר חלקו וא"כ כל אדם דהכא הרי הוא בכלל והיינו כשיחזור לישא אותה דלאו בבעילת זנות עסקי' דתיפוק לי דבועל לשם זנות לוקה מן התור' כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"א מהלכו' אישות וא"כ ילפי' מהכא דכי היכי דבהפר' נדרי' שבינו לבינה לא מהני אלא כשהי' תחתיו וכשגרש' חזרה לאיסור' אפילו יחזור וישאנ' הכי נמי בנ"ד כשגרש' שנתבטל תנאי הנזירו' אפילו החזיר' אח"כ אינו חוזר לאיסור ראשון דגירושין פקעי' איסור הנזירות כי היכי דפקעי' התר ההפר' אפי' החזיר' כדאמר אלא שמצאתי ביורה דעה סימן ל"ד כל זמן שלא תנשא וכו' וכן ה"ר אשר ז"ל והתוס' ריש פר' בתרא כתבו שמותי הוא להחזיר' ולדבריהם אין מכאן ראייה לנ"ד וגם אין להפך דהתם דוקא הוא דהכי משמע קרא בין איש לאשתו בעוד האיש עם אשתו וגם כשגרש' הוי שפיר בין איש לאשתו שאם יחזירנ' יהיה בינה לבינ' כו' כמו שכתבו בתוספות הנדפסו' לאחר גמר' נדרים אבל בנ"ד דליכא קרא גירושיה פקעי' הנזירו' אפילו יחזור אליה וראיתי מי שרצ' להביא ראייה שגירושין אלו שהן בכוונה חזרה שאין הנזירו' מתבטל בו ממה שאמרי' פ' השותפין דנדרי' והביאו הרמב"ם ז"ל פ"ז דנדרי' נתן לאחר מתנה ואמר לו הרי סעודה זו נתונה לך מתנה ויבוא פלוני כו' ולא עוד אלא אפילו נתן לו סתם וחזר ואמר לו רצוני שיבא פלוני ויאכל אסור כו' עד שהרי סעודתו מוכחת עליו שלא גמר להקנו' לו ע"כ וכן בנדון גירושין אלו נראה מעניינם שלא נעשו בכוונ' אלא לבטל הנזירות וכיון שכן אין כאן גירושין והנזירו' במקומו עומד ע"כ לא ידע האי גבר' לדמויי מלתא למלת' דהא כתב הרב ז"ל אם הוכיח סופו על תחלתו כו' אסור כגון כו' שהרי סעודתו מוכחת עליו שלא גמר להקנו' כו' דמשמע דמשום שהיתה סעודתו הוכיח סופו וכו' שלא גמר להקנו' לו אבל בנ"ד הגירושין שהן בלי שום תנאי כבר נתגרשה בגט אפילו היה בדעתו להחזירה בגירושין עצמן לא היה שם דבר מוכיח שהגירושין היו גמורי' בלי שום תנאי וטעה ממה שכתב ואין כאן גירושין וכן שמעתי מי שמבי' ראייה לשלא נתבטל הנזירו' אם גרשה והחזירה ממה ששנינו פ' השותפין קונם לביתך שאיני נכנס כו' ומת או מוכרן לאחר מות' וכתב הריב"ש דאם חזר וקנאו אסור וה"נ אם חזר ונשא' חייל הנזירו' הקודם ולא דמי כלל דבנ"ד לא נדר נזירו' כל זמן שבתך נשוא' לי לא אדור חוץ מדמשק אלא שנדר סתם שלא ידור ט"ו שנה חוץ לדמשק ונכתב בכתוב' ואחר שגירש' נתבטל' הכתוב' והתנאי' ופנים חדשות באו לכאן כשחז' ונשא' ולא הוזכ' הנזירו' כדאמר ואפ"ה קשים גירושין

לפני המקו' שהתירו יחוד לדוד המלך ע"ה ולא התירו גירושין כדאיתא בדוכתי': שאלה נט ראובן אמר בשע' כעסו יו ריסיבו נזירות שמשון קינו אישטו אין קאזה אישטי מוגאגו דישפואיש די שבת ואמר לו אביו לדעתי והוא השיב לדעת כל חכמי ישראל הודיעני רבי' מה יהיה משפט הנער ומעשהו: תשובה אפילו היה קבלת הנזירו' כהלכתו אינו חל אם הוציא את הנער ולא היה בבי' כל יו' ראשון ושני ושלישי כדאמר לענין גיטין אם אמר כתבו ותנו לאח' השב' דהני תלתא יומי הוו לבת' שבת' ואין כותבין אלא בא' מאלו הימ' וכמו שכתב הרמב"ם פ"ט מהלכות גירושים ופי' מ"מ שם דמשמע דאלו הג' ימים הם אחר השבת ולא יותר וכיון שלא עמד הנער כל אותם הג' ימים בבית הרי נתקיים דיבורו ויוכלו להעמידו אח"כ בבית נאם המבי"ט: שאלה ס ראובן מכר לשמעון חפץ שוה שנים בשמנה והתנו ביניהם זמן הפרעון לכשתבנ' חומ' טבריה תוב"ב במאמר המלך יר"ה ועתה נבני' חומת טבריה בשלימות כמו שהתנו וראובן מוציא על שמעון שטר מקויים שחייב לו ח' לזמן בנין חומת טבריה וכבר נבנית שיפרע לו ושמעון טוען כי לא היה שוה מה שנתן אלא דבר מועט ושהיה דרך התול ושחוק כי לא חשב שתבנה חומת טבריה עד שיבא משיח והיתה אסמכתא יורינו רבינו אם חייב לפרוע כל הח' או לאו: תשובה נראה דדמי להא דתניא פ' הזהב הנותן ערבון לחברו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלא אומר אם אני חוזר בי אכפול ערבונך וכו' וכתב הרמב"ם ז"ל פי"א מהלכות מכירה לפי' הנותן ערבון לחברו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלא אומר ואם אני חוזר בי אכפול ערבונך אם חוזר בו הלוקח קנה זה הערבון שהרי הוא תחת ידו ואם חזר בו המוכר אין מחייבין אותו לכפול הערבון שזו אסמכתא היא ואסמכתא לא קנה והכי נמי הכא הוי כאומר כל אם לא תבנת חומת טבר' זה החפץ שנתתי לך לא אתבע ממך דבר ואם תבנ' טבריה תתן לי כפלים או כמה כפלים יותר ממה שאני נותן לך והוי אסמכתא ולא קני אפילו כתב עליה שטר בקנין דבהכי מיירי אסמכתא ולא קני אפילו כתב עליה שטר בקנין דבהכי מיירי אסמכתא דלא קני אפילו החזיק אח"כ בדבר שהתנה עליו אלא שיש לחלק דטעמא דערבון היינו משום דאמר אם ואם וכל דאי לא קנה דהוי אסמכתא אבל כל היכא דלא קאמר לשון אם ואם כי הכא נימא דלא הוי אסמכתא כ"ש שכתב ש"ח על עצמו שחייב לפרוע לו כ"כ פרחים לזמן בנין חומת טבריה ואפ"ה נראה לי דדמי להא דערבון דאם בערבון נמי לא אמר אם ואם אלא שכתב לו המוכר כשאחזור בי אכפול לך ערבונך וכתב לו ש"ח מקויים על זה שהיה חייב לו י' פרחים שהם כפל הערבון שנתן לו כשיחזור הוא מלמכור לו מה שנתן לו ערבון עליו הוי נמי אסמכתא שלא הקנה לו מעכשיו שעליו נתן לו הפרעון וכמו שכתב למעלה כל אסמכתא אינו קונה וכו' כיצד וכו' ע"מ שילך לירוש' והחזיק בבית הרי זה קנה כשילך עמו לירושלים וכו' וכן כתב למטה כל האומ' קנה מעכשיו אין כאן אסמכת' כלל וקנה וכו' כיצד אם באתי מכאן ועד יום פלוני קנה בית זה מעכשיו וקנו מידו על כך הרי זה קנה וכו' הרי שאינו מסלק דין אסמכתא אלא כשמקנה לו הבית מעכשיו אם ישלים התנאו והחזיק בה כמו שכתב למעלה או קנה אותה בקנין סודר מעכשיו לכשישלי' התנאי כמו שכתב למטה ואפי' אמר בלשון אם כמו שכתב כאן אם באתי מכאן ועד יום פלו' וכו' הרי שאינו מסלק דין אסמכתא אלא החזיק מעתה בקיום התנאי או הקנין מעכשיו בבית לכשיתקיים התנאי וכל שלא נעשה כך הוי אסמכת' ואפילו

שכתב בסתם ש"ח על זה כמו שכתבתי אכתי הוי אסמכתא ואפי' כתב בשטר חוב שנטל קנין מעכשיו כיון שלא הקנה לו דבר מסויים בבית או שדה מעכשיו הוי אסמכתא דלאו בלישנ' דמעכשיו תליא מילתא אלא בקנין דבר ידוע מעכשיו ואפילו כתוב בשטר שעבוד קרקעות ויש קנין מעכשיו בש"ח לא מהני מידי דמצי מסלק ליה בזוזי ואין כאן קנין שום דבר מסוים דאפילו שמשכון לא הוי אסמכתא עכ"ז לא יחייב לפרוע כי אם מה שהיה שוה החפץ ההוא כי המותר הוי אסמכתא שחשב שלא תבנה ולא סמכא דעתיה כיון שלא הקנה לו מעכשיו דבר מסויי' דלהוי כמוחזק בה: ואפשר לדמויי האי אסמכתא למשחק בקוביא ומפריחי יונים דכתב ר"ת דבכל מקום שנותני' זה כנגד זה לא הוי גוזמ' וקני והכא נמי הוי כמשחק אם תבנה טבריה תפרע לי כך וכך אם לא תבנ' יהיה חפץ זה שלך דהוי כמשחק בקוביא באמנ' דכתב ר"י דאין חייב לשלם כדמייתי בפרק אי זהו נשך ובהג"ה פ"י מהלכות עדות אבל מה שכנגד החפץ מיהא יהיה חייב לשלם דמה שנותן זה כנגד זה לא הוי גוזמא וקני ולפי זה יפרע מה שהיה שוה מה שקבל מראובן ועוד כיוצ' בו כמו שאם לא היתה נבני' היה מרויח מה שנתן לו עת' שנבני' יפסיד ויפרע כפלים נא' המבי"ט: שאלה ס"א על דבר כ"ר יוסף מוחאסין אשר נדר וקבל נזירו' שמשון ב"מ אם ידיר חוץ מדמשק תוך ט"ו שני' שלא ברשותחמיו הר"ר משה ה' מאו' וחלה והפצי' רבי יוס' הנז' בחמיו הנז' שיתן לו רשות לאי זה זמן שיוכל ללכת לטריפול מקו' מולדתו ומושבו ובית אביו כי אין לו מחי' ופרנס' פה וירא כי לא יכול לו והרבה עליו רעים אהובים וקרובים לו והפצירו בו עד בוש ולא שמע אליהם ועל זה בא לפני ר' יוסף הנז' וגם שלח אלי אנשים היודעים בטיב מחייתו ופרנסתו ואומרים שהיה בטריפול מקום מולדתו והראו לי בכתב שהורו לו אי זה דרך שיהיה לו היתר ללכת שם ואני לא נתקרר' דעתי בו ואלצוני שאעייין אם יש לו היתר לשבת במקומות אחרים דרך עראי אם יש לו פתח שיוכל לצאת ממנה מדמשק ולא יהיה נכשל בנזירות שמשון הנז' ובראותי כי צר לו מקום זה הוזקקתי לכתוב לו מה שירא' לי בענין זה והוא כי ענין הנזירות הוא אם ידור חוץ מדמשק תוך ט"ו שנה ולכן אם ילך מכאן לאי זה מקום ולא יעמוד שם ימים שיקראו בלשון בני אדם דירה יוכל לעמוד שם אותם הימים ובמקום אחר ג"כ באותה הימים ואח"כ אם ילך לטריפול ויעמוד שם בכמו אותם ימים ג"כ לא יהיה נתפש בנזירות ואח"כ יבא פה ויעמוד הזמן שירצ' שאינו נכלל בלשון הנזירות שידור בדמשק אלא שלא ידור חוצ' לה ויחזור ויסבב בדרך זה ושיעור ימי דירה זו בכל מקום יראה לי שתהיה ששה חדשים ופחות מכאן לא תקר' דירה ומצאתי סמך לזה מה שכתו' בתשובה המיוחסות להרמב"ן ז"ל סימן רס"ז כי לשון דירה לא נתפרש דינו בהדיא אבל מדעתו שאינו לא כיושב ולא כבן עיר וכמו על הא דתנ' המוד' הנאה מבני העיר כל ששהה י"ב חדש אסור ליהנו' ממנו פחו' מכאן מותר ליהנות ממנו מיושבי העיר כל ששהה ל' יום אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר ליהנות ממנו ולשון דרי העיר לא הוזכר כאן בכמה יהיה נאסר מהם ועל זה כתב הרב ז"ל כי מדעתו אינו לא כיושב ולא כבן עיר וא"כ יהיה ו' חדשים או ה' חדשים וחצי מה שיש בין חדש ל"ב חדשי' שהם י"א חדשים וכתב ג"כ כי כל לשון שבועה ונדר אין הולכין אלא אחר לשון בני אדם של אות' מקום שהוא עומד בה וא"כ לשון דיר' יהיה כפי מה שקורין דירה באותה מקום שנד' בה ובמקומות אלו בזמנינו זה נרא' שאינו נקר' דירה בלשון בני אדם במקו'

א' פחות מו' חדשים וא"כ לא יהי' נתפ' בנזירו' הנז' אם יסבב בדרך זה וההליכ' לטריפול ועמיד' שם אפ' פחות מו' חדשי' בראשונ' אינו נ"ל כיון שהו' מקום מולדתו אולי יקר' דירה מיד כשחזו' למקו' דירתו אבל אחר שעמד בשני מקומו' אחרים בכל א' פחות מו' חדשי' לא יקר' דירה אפילו בטריפול אם לא יעמוד בה אלא כיוצא במקומו' הראשונים שעמד בהם ומפני שזה דרך עקלתון שאינו נאה והגון לא לזה ולא לזה לא הייתי משי' אלא מפני שאמרו שעל ידי זה יבואו להתפשר החתן וחמיו בדרך נכון וישר בעיני אלהים ואדם ויהיה זיווגן עולה יפה ויהיו להם בנים זכרים כתאוות לבם אמן: שאלה סב ראובן גרש אשתו והיו לה ב' בנות ונשארו עמה כדין הבת אצל אמה ונשא' והיה לה מריב' עם בעלה ומשום שלם הב' החזיר' הבנו' לאב' אחר שנש' הוא ג"כ אשה אח"כ הלך בעלה למרחקי' ואין רצונו לחזור כי שלח לה גט זמן והבנות הן מצטערו' בבית אביהן מצד אשתו ורוצות לחזור אל אמן עתה שאין בעלה עמה וגם אמן נכמרו רחמיה עליהן והיא רוצה להחזירן בביתה וראובן אומר את נתרצית לתתן ברשותי איני רוצה להחזירן יורנו רבינו אם יכופו אותו להחזירן להו: תשובה תנן פרק הנושא מוליך מזונותיה למקום שהיא אמה ובגמרא זאת אומרת בת אצל האם לא שנא גדולה ולא שנא קטנה ופירש דקתני למקום שהיא אמה ולא קתני לבית אחיה למדנו שכן טוב שתגדל הבת אצל אמה ובת הנזונת מן האחים זנין אותה בבית אמה ואין כופין אותה לדור אצלם לא שנא גדולה ולא שנא קטנה דמילתא דפסיקא קתני למקום אמה משמע דסתם בת אצל אמה עכ"ל למדנו מכאן שתגדל הבת אצל אמה שתלמוד לה אומנות נשים וצניעות דרך נשים וא"כ אפילו נתרצית האם לתתן לאב חייב להחזירן כשתרצה היא להחזירן לביתה כי מה שאמרו הבת אצל אמה לא בשביל קירוב ואהבת האם לבת יותר מן האב נגעו בה אלא לתיקון הבת תלמוד דרך ארץ עם אמה כדאמר וא"כ מה לי שנתרצית האם לתתה לו אז וחזרה ונתרצית לקחתה אצלה או שהיתה אצלה מקודם וכ"ש הכא בנ"ד שהבנות אומרות שהן מצטערות בבית אביהן דנשוי לאשה אחרת ורוצות לחזור לבית אמן דפשיטא שאין כח באביהן להחזיק בהן בעל כרחן וכמו שכתב הר"ן ז"ל ואין כופין אותה האחים לדור אצלם וה"ה דאב ג"כ אינו כופה אותה דהא אפילו בגרושה אמרי הבת אצל אמה כמו שכתב הרמ"ה ז"ל בשם הגאונים כמו בא"ה סימן פ"ב וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק כ"א דמוציאין מן האב בע"כ ואפילו נשאת האם לאחר בתה אצלה ואביה זן אותה כולי וכ"ש כשהיתה גדולה שאפילו שלא תרצה לשבת עם אמה לא נוכל לכוף אותה שלא תשב אצל מי שתרצה דבקטנה שייך כפיה להושיבה עם אמה לא בגדולה וכמו שנראה מלשון הר"ן ז"ל ואין כופין אותה לדון אצלה לא שנא גדולה ולא שנא קטנה דמשמע בלא כפיה גדולה מיהא אם תרצה לשבת עם אחי' או עם אחרים אין אנו יכולים לכופה שתשב עם אמה וכ"ש כשהיא רוצה לשבת עם אמה אפילו מבית אביו שתצא לבית אמה כדא' ובנ"ד נמי שהלך בעל אמה למרחקים פשיטא דתצא מבית אביה לבית אמה והדבר ידוע שטוב להן יותר לשבת עם אמן ולא עם אביהם הנשוי לאשה אחרת כי בזה יש תיקון יותר לבנות לפי ראות ב"ד בכל מקום וכמ"ש בתשובת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סימן ל"ח והנראה לי כתבתי נאם המבי"ט: שאלה ס"ג כתב ה"ר דוראן ז"ל בתקנות חכמים אלג' ואויר ואם נכתב בכתובה דהנעלת ליה מבית פלוני אותו פלוני אן' יורשיו קודמין כי כן נהגו עכ"ל ונ"ל כי מה שכתב שנכתב בכתובה היינו לברר

מי נתן הנדוניא אבל אה"נ שאפילו לא נכתב מבי פלוני וידוע שנתנה הנדוניא מבי פלוני שאותו פלוני או יורשיו קודמין כמו שכתב הר"ב ז"ל ולא יורשיה שהרי במה שנתנו לה יורשי' אינו חוזר להם מדין תורה שהרי הבעל יורש את אשתו אלא מן התקנה כיון שכן אם השיאוה אחרים מי הכניס היורשים כאן ולא יחזור אלא לנותן כדאמר' נאם המבי"ט: שאלה סד תהלתו מלאה הארץ מעלת הרב נר"ו בהיות כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק תפרתי עלי גלדי ועוללתי בעפר קרני על שבעוונותי הקדיח תבשילי ונאלמתי דומיה כאבל אם קודר שחתי ומי שצריך מנחמים אינו יכול לנחם ונחמתי על עפר ואפר לכתוב דברי תנחומין על פטירת הרבנית אשר הלכה לעולמה ועתה באתי בקצרה להתפלל לאל המנחם ציון תלך למנוחות עם נשים שאננות בוטחות המנחם ציון ובונה ברחמי' בנין ירושלים ישקוהו כוס של תנחומין ויבנה לו בישראל בית נאמן גדול יהיה כבוד הבית האחרון ועתה אדוני סבת קדושת הארץ הכשירני להסיר שקי מעלי וללבוש בגדי ישע לבא אל המלך להתחנן לו על דבר אמת וענוה צדק לבשתי להורות לי אי זה הדרך ישכון אור בענין שמיטת קרקעות כי ידעתי נאמנ' כי ידו בכל ועל הכל במצות התלויות בארץ ארץ הצבי אשר גדלתהו על מים רבים ורוממתהו על כל המעשים ונטעתהו כארז בלבנון אחת שאלתי מאת אדוני אותה אבקש לא תאחר תשובתי כי היא מצות עשה שהזמן גרמא ואודיע לרב אשר חפשתי ומצאתי ובדקתי עד מקום שידי מגעת והרב בדעתו הנכונה יברר אוכל מתוך פסולת כי לא היה לי כפתור ופרח וכו' בטח לבי יעמידני על נכון: שאלה ילמדנו רבינו ישראל ששכר שדה מגוי לזמן עשר שנים במעות בעין בכל שנה ושנה והתנה עם הגוי שלא יסלקנו לזמן עשר שנים והישראל הוריד בשדה ההיא אריסין גוים אשר היו אריסי בתי אבות בשדה ההיא מקדמת והגיע שנת השמיטה אם יניח הישרא' האריסין גוים לעבוד את האדמה בכל שנה כמנהג ויקח חלקו הואיל והוא אינו אומר עתה לאריס לרדת והוא מעצמו יורד לתוך השדה או דלמא הואיל והקרקע הוא של זה הישרא' כי שכירות ליומי ממכר הוא וחייב שהארץ תשבות מעבודה אם לא יניח האריס הגוי לעבוד את האדמה ולהיות המוביל נחוץ לא היה לי זמן לכתוב את אשר מצא' ידי בדין זה אבל הכלל העולה מאשר חפשתי ומצאתי כי אין ללמוד שביעית מענין שבת אבל מצאתי בתוספתא דשביעית פ"ב ז"ל המקבל שדה מן הגוי פוסק עמו על מנת שהגוי זורע' ונראה לי שאין משם ראייה לנדון דידן שהמקבל אין לו חלק בקרקע רק במה שתוציא חציו או שלישי או מה שיתנו ביניהם ושוכר הוא שהשוכר הקרקע במעות בין תעשה הארץ פירות בין לא תעשה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מעשר ראשון פ"ו והנדון דידן הוא שוכר במעות ושכירות ליומי ממכר הוא ובכן אוחילה לאל אחלה פניו יחתום לחיים טובים הוא זרעו זרעו ויאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל כיש את נפש חכמ' גם חסיד' בשמים וכנפש נרצע לעבוד עבודת איש חי ומתפלל בשלומו לאל חי הצעיר אלעזר בן יוחאי ואם ת"ל שיניח הגוי האריס לעבוד את האדמה כמנהגו להיות ששמיטת קרקעות הוא מדרבנן ואפשר שהגוי יכריח' בדיניהם לרדת לאריסותו אם יכול הישרא' השוכר להחזיקו ולת' לאריס תבוא' זרעים לזרוע כי לא הותר כי אם להחזיקו בדברים וגם הוא מנהג לתת לאריס תבואה זרעים כדי שיזרע וש"ש: תשובה כאח לי החכם הה"ר אלעזר נר"ו חפשתי ולא מצאתי תשובת היתר לשאלתך כי אם לדעת הפוסקים ז"ל אשר פסקו כר' דשביעי' בזמן

הזה דרבנן ועלה דמתניתין ר"פ זה בור' משרבו האנסים חזרו לקרותן וכו' ואמרינן בגמרא משרבו האנסים ומאי נינהו ארנונ' כדמכריז ר' ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונ' פירש רש"י ז"ל ארנונ' מס שגוב' המלך מן התבוא' כך וכך כורין מן השד' בשבח פוקו זרעו בשביעי' דשביעי' בזמן הזה דרבנן דבטלה קדושת הארץ ואמרינן נמי יכול לומר אגיסטון אני בתוכו פירש רש"י שכירו' קרקע של גוי הוא אי נמי משום ארנונא שכרו וכתבו התוספות ומאי נינהו ארנונא וא"ת משום ארנונא התירו לחרוש ולזרוע דהויא איסורא דאורייתא וי"ל דמיירי בשביעי' בזמן הזה דרבנן וגבי אגיסטו' פי' רש"י לשון ראשו' שכי' אני בתוכ' ולא נהי' דאמרי' בגיטין אין עודרין עם הגוי בשביעית על כן נראה כפי' שני שפי' משום ארנונא ובסוף פ' הניזקין כתבו התוספות גבי אין עודרין עם הגוי בשביעית והא דקאמר בפ' זה בורר גבי כהן וחריש יכול לומר לו אגיסטון אני בתוכה ולא כמו שפירש הקונט' שכיר לגוי דהא משמע הכא דאסור ולא מסתב' לחלק בין חנם לבשכ' אלא מפרש ר"ת אגיסטון בקרקע שמקבלי' מן המלך לפרוע כך וכך לתבואה כך בשנה כדאמ' התם לעיל מינה ר' ינאי מכריז פוקו וזרעו ארנונ' בשביעי' סכנת נפשו' איכא כו' א"נ קסב' יש קנין לגוי בא"י להפקיע משביעי' א"נ דשביעית בזמן הזה דרבנן ואע"ג דמדרבנן אסור לגוי אחר גבי מלך התירו ע"כ ובספר התרומ' כתוב ז"ל ומטעמזה נוכל לומר דבשביעית מותר לחרוש ולזרוע בקרקע הגוי אפילו מדרבנן והא דתנן בפרק הניזקין אין עודרין עם הגוי בשביעית יסבור קדשה לעתיד לבוא וכו' יתיישב בכך פירש רש"י ז"ל פרק זה בורר כהן וחריש כול' אגיסטון אני בתוכו ופירש שכיר עכו"ם אני והא דמכריז רבי אמי פוקו וזרעו משום ארנונ' כדי לשלם למלך וכולו היינו אפילו בקרקע ישראל כיון דליכא איסורא אלא מדרבנן הילכך משום ארנונ' שרי לגמרי ולא נצטרך לומר משום סכנת ארנונא וכולי אבל בקרקע דעכו"ם בלאו הכי מותר לחרוש ולזרוע עכ"ל ואע"ג שהלשון קצת מגומגם בספר הנז' הרי בספר כפתור ופרח הביא פ' מ"ז וז"ל והב"ת כתב דבשביעית מותר לחרוש ולזרוע בקרקע העכו"ם ואפילו מדרבנן ולא הסכי' בזה טהור קדש מדרבי אלעזר כולי ע"כ ובספר התרומה האריך להוכיח דקדושה שניה נמי בטילה כרבנן דרבי יוסי ותרומה ומעשר הוא מדרבנן והביא ראייה מב' קופות אחד של חולין ואחד של תרומה וכולי שאני אומר חולין בתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה אעפ"י שלא רבו חולין על התרומה כרבי יוחנן דסבר תרומה בזמן הזה מדרבנן ופליגי אליבא דרבנן דרבי יוסי והלכה כרבי יוחנן לגבי ר"ל ובפרק עוברין נמי אמרינן הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן משמע דהכי הלכתא והא דמשמע בדוכתי אחרוני דתרומה בזמן הזה דאורייתא לא אתי אלא כרבי יוסי וכתב אח"כ בהוא דהקומץ גבי טבל שנתערב בחולין דאמר ליה רבי טרפון לרבי שמעון שיזורי לך וקח מן הגוי ועשר עליו דהוי מדרבנן דקסבר יש קנין לעכו"ם וכולי משמע דבישראל חייב מדאורייתא שמא סבר כרבי יוסי דקדשה לעתיד אבל לדידן דלא קדשה ואפילו מקרקע ישראל אין מן התורה אם כן מפירות גוים אפילו מדרבנן פטור ובסמ"ג הלכות תרומה קל"ג הביא ענין אל ספר התרומה וכתב למעלה מזה וכתב רבי שמשון דשמא אפילו מדרבנן פטורין בתבואת העכו"ם בזמן הזה הואיל דבתבואות ישראל אין שם חיוב מן התורה לרבנן דרבי יוסי והא דגזרינן משום בעלי כיסין בעכו"ם שלקח מישראל וכן כתב מורי ר' יהודה וכן הלכה ע"כ וכיון דכל הני רבוותא דסברי תרומה בזמן הזה

מדרבנן נראה דהוי מטעמא דלא קדשה לעתיד לבא כרבנן דרבי יוסי א"כ ה"ה נמי בשביעית לא קדשה והויא מדרבנן ויכולים לחרוש ולזרוע כשיש קצת אונס אעפ"י שאין אונס גמור אלא משום ארנונא כדפירש רש"י ז"ל ובספר החינוך כתב שמיטת קרקע בשביעית נוהג' בארץ מדבריהם וכן שמיטת כספים בכל מקום כולי ע"כ וכל הני נראה דסברי כרבי דמייתי פרק השולח בשביעי' בזמן הזה ורבי היא דתניא רבי אומר דבר השמטה שמוט בשתי שמטות הכתוב מדבר בזמן שאי אתה משמט קרקע אין אתה משמט כספים ולפירש רש"י ז"ל דאי שמיטת קרקע הויא שמט' עבוד' קרקע בשביעי' וכדא' בירוש' מנין שאין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג כו' א' שמיט' יובל וא' שמיטת שביעי' כו' ובסמ"ג סי' קמ"ו הביא ירוש' זה וכתב דשמיטה נוהגת מדבריהם וכן פירש רבינו יעקב והלכה כרבי שהרי הלל תקן פרוזבול דסבר כרבי וכן ריש מ"ק אמרינן בשביעית בזמן הזה ורבי הוא דאמר דהוי מדרבנן ומלתא דפסידא שרו רבנן דהיינו השקאת בית השלחין ובפירות דשביעית כתב רבינו שמעון כפירושיה דבירושלמי סוף מכלתין אפילו למ"ד מעשרות דבר תורה מודה שהשמיטה היא מדבריהם ובימי הלל איירי התם וכולי וכן בסוף פ"ח אמר בירושלמי גבי חד בר נש דחשיד על שמיטתא ואמר לאיתתיה אפקין חלתא אמרה ליה ההוא גברא חשיד אשמיטתא ואת אמר' אפקין חלתא אמר ליה חלה מדברי תורה שביעית מדרבנן גמליאל וחביריו והרמב"ם ז"ל פ"א דתרומות כתב בתרומה בזמן הזה מדבריהם דכתיב כי תבואו ביאת כלכם כמו שהיה בירוש' ראשונה לא ביאת מקצתן כמו שהיתה בימי עזרא וכתב שכן נראה לו שה"ה במעשר שהוא מדבריהם כתרומה והביא דבריו בסמ"ג וכתב דראיתו מההיא דב' קופות דאמרינן בפסחים ובנזיר הנח לתרומה מתבואת א"י בזמן הזה מדרבנן ואינו אומר קסבר משמע דהכי הלכתא וכן מדברי יוחנן לגבי ר"ל דהלכתא כוותיה דקאמר בתרומה דרבנן ושכן פוסק כרבי יצחק רק שאומר שבזמן עזרא היתה מן התורה ע"כ וא"כ כיון דטעמא תלו הרמב"ם משום דכתיב גבי תרומה כי תבואו ביאת כלכם ולא מקצתכם משמע דקדושת הארץ תליא בביאת הכל ומה לי לתרומה או לשביעי' וכמו שכתב הוא דה"ה למעשר אע"ג דלא כתיב ביה כי תבואו דהוי מדרבנן ה"ה נמי בשביעית דכולא חד טעמא הויא דלא קדשה לכל מילי בביאת הכל ויצא לנו מכל זה כי ישראל שיש לו שדה שחכר אותו מן הגוי או אפילו הוא שלו ממש ויש למלך או לעבדו חק על כל מה שיצא מן הזריעה חלק ידוע ואפילו לא יזרע אותו יכריחנו לתת לו החלק שהיה מוציא הקרקע אם היה זורע אותו שהוא מותר לחרוש בו דהוי כמו ארנוני לפירש רש"י ז"ל וכל הני רבוותא דסברי דשביעית בזמן הזה מדרבנן יכולים לפרש פירוש זה ואינו צריך שיהיה אונס גדול וכן יכול לחרוש בבקרים שלו כמו שהוא זורע בקרקע שלו וכ"ש אם השדה שאינו שלו אלא שחכר אותו מן הגוי דהיינו כמו שכירות שאם יכריחוהו לפרוע חק המלך אם לא יזרענו שמותר לו לזרעו ולחרוש בבקרין וישראל שמשכיר לגוי שדה שלו או שכר מגוי שדה והשכירו לגוי קודם שנת שביעית לכמה שנים מותר דהוי כשוכר לגוי לכמה ימים לעשות מלאכה דיכול לעשות אפילו בשבת אבל להשכיר שדה לגוי בשביעית אסור אבל שורו מותר להשכיר בשביעית דאינו מצווה על שביתת בהמתו בשביעית כדאיתא פ"ק דע"ז וכתב רבינו ישעיה מטראני בפסקיו שם וז"ל אעפ"י שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית ויכול

להשכיר לגוי לחרוש בו בשביעית אבל לא ישכירנה לישראל החשוד לחרוש בה בשביעית מפני שעובר על לפני עור וכולי ולא ישכור שדהו בשביעית אפילו לגוי שאדם מצווה על שביתת שדהו בשביעית שנא' שבת שבתון יהיה לארץ עכ"ל ונראה מכאן דדוקא בשנת שביעית עצמו או מקודם לצורך שביעית הוא דאסור להשכיר לגוי אבל בהבלעה כמה שנים שרי אפילו עובדה בשנת השמיטה דאיפשר שלא יעבוד בה שנת שביעית אפילו שדה ששכר ישראל מגוי נראה דלא שרי להשכירה לגוי אחר בשנת שביעית עצמה או לצורך שנת שביעית נראה דה"ה בזרעים שיכול למכור או להשאיל לגוי שיזרע בשביעית כמו בשור דאינו מצווה אלא על שביתת קרקע לחוד וכשמשכיר לגוי בהמתו בשנת שביעית יזהר בדין שבת: ולענין השקאת ירקות ועשבים כמו חבצלת השרון ודומיהם הא תנן ריש מ"ק משקין את בית השלחין במועד ובשביעית וכיון דתני להו בהדי הדדי משמע דכל מה שמותר להשקות במועד מותר להשקות בשביעית וכל הני מותר להשקות בח"ה דאיכא בהו פסידא וכן בשביעית ולא שני לן בין פסידא רבה לפסידא זוטא דכל מה שיפסד אם לא ישקנו הוי פסידא דהא לא חלקו בין פסידת ירקות דהוי דבר מועט לפסידת אילנות דהוי הפסד מרובה דכיון דיפסד הכל אם לא ישקנו לא מפלגינן ביניהו והתר זה לכ"ע אפילו למאן דסבר דשביעית בזמן הזה דאורייתא והוא היתר שכירות בהמה לגוי לחרוש בשביעית ונתנית זרעים לזרוע בשביעית והשקאת הירקות ועשב ועצי הבשמים הנפסדים אם לא ישקום אבל היתר זריעת ישראל שדהו או שדה המושכר לו מפני ששואלים ממנו חלק מה שהיה יוציא אפילו לא היה זורעה אינו אלא להני רבוותא דסבר דשביעית בזמן הזה דרבנן דלמאן דסבר דאורייתא אינו מותר אלא כשאונסים אותו לצורך חיל המלך דהוי אונס גמור וכדאי הם הסוברים דשביעית דרבנן לסמוך עליהם כ"ש בשעת הדחק ומענין פירות שביעית שגדלו בשדה הגוי בא"י כתבתי בשמטות שעברו משנת הר"צב שהיתה שנת שמטה עד עתה כמה פעמים שהם חייבים בביעור כמו שהוא כתוב אצלי בארוכ' נאם המבי"ט חשון השכ"ז שנת שמטה: שאלה סה ראובן נתן לאשתו תוספת על עיקר כתובתה הבית שהיה דר בו עתה והבי' אשר תחתיו עם הבור אשר לפני הבית וגם בית התבשיל ואח"כ בשעת מיתה נתן לקרובתו הבית האמצעי שבין שתי העליות הידוע ובצוואה זו ג"כ כתב לאשתו מה שהיה כתוב בכתובה וכתוב כך ועוד הוסיף לה הבית אשר הוא בעצמו דר בו הידוע וגם הבית שתחתיו וגם הבית תבשיל והסיסטרנ' שבאותו החצר עתה טוענת קרובתו כי זה הבית שנתן לה ראובן קרובה היא בין הבית שנתן לאשתו ובין בית אחר שהוא לצד האחר שהוא צד צפון והבית אשר נתן לאשתו הוא לצד דרום מזה הבית אלא שיש בין הבית שנתן לאשתו ובין הבית שנתן לה החצר אשר בקצתו בנוי בית התבשיל ובאמצעיתו הוא פתח הבור ובצד האחר התנור ובית הכבוד לצד הפתח שיוצאים ממנו לסולם ולגג ופתח הבית הוא פתוח באמצע החצר נגד הבור וגם הבית של קרובתו יש לו פתח פתוח לחצר זה נגד פתח הבית של אשתו ויש לבית זה של קרובתו פתח פתוח לעלייה האחרת שבצד צפון ומעבר אחר דרך הבית צפונית ודרך מוציף אחד וסולם שיורדין בו לחצר החיצון של כל הבתים וטוענת שרוצ' שיהיה לה מעבר גם דרך פתח זה מן החצר שלפני בית אשתו ושהוא רוצה להשתמש ג"כ בתנור ובבית הכבוד אשר תוך חצר זה כי לא הוזכר במתנת אשתו אלא בית התבשיל והסיסטרנ' שבחצר ואשתו

טוענת שבית התבשיל הוא בקצה הא' של החצר לצד מזרח והסיסטירנה ופתח הבית באמצע החצר ולכן כל החצר נכלל בכלל מתנתה ואין לקרובתו זכות בתנור ולא בבית הכבוד ולא במעבר מאותו פתח דרך החצר כי כבר יש לה פתח ומעבר אחר לחצר החיצון מיוחד לאותו הבית כי זה הפתח לא נפתח כי אם מפני שהיה דר בעלה בבית אשר נתן לה עם החצר והיה משתמש באותו הבית שנתן לקרובתו ג"כ וכדי שלא לסבב דרך החצר החיצון פתח זה לחצר זה אבל פתח המיוחד לה הוא הפתח של העליה של מעבר הסולם לחצר החיצוני יורינו רבינו הדין עם מי: תשובה אפילו לא היה לבית זה של קרובתו פתח מן הצד האחר אין לו זכות בפתח זה כי לא נתן לה אלא הבית והוי כשני בתים זה לפני זה שאם מכר שניהם לשנים או נתן שניהם לשנים אין להם דרך זה על זה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק כ"ה מהלכות מכירה וכ"ש שנתן קודם לאשתו הבית אשר הוא בעצמו דר בתוכו והבו' ובית התבשיל ובכלל זה הוא כל החצר שכתוב הבית אשר הוא דר בתוכו והחצר זה הוא ג"כ דר בו דבחצר נמי שייך לשון דירה דאפילו בעיר שייך לשון דירה וחצר שהוא משתמש בו לבית התבשיל שבקצה החצר ולבור שבאמצע החצר ולתנו, ובית הכבוד והפתח של הבית שהוא פתוח לאמצע החצר וכיון שכן כל החצר הוא בכלל המתנ' עם התנור ובית הכבוד שבתוכו אשר הם טפלים לו ולכך לא הזכירה וכשנתן אח"כ הבית האמצעי לקרובתו הוי כמי שנתן קודם בית חיצון שים בתוכו בית אח' והוא זה האמצע שאין לו לבעל הבית הפנימי דרך על הבית החיצון שמכר כרבי עקיבא דקי"ל לכוותיה דמשייר בור ודות צריך ליקח לו דרך ואם נתן או מכר אח"כ הבית הפנימי אין למקבל המתנה או לקונהאלא הזכות שהוא לבעליו וכמו שכתב הרב נ' מיגש ז"ל וכמו שהבית שהוא לפניו מבית אחר כשמכר או נתן הבית החיצון אין לו דרך לבעלים ליכנס בפנימי וצריך ליקח לו דרך אחר ולסתו' הפתח כרבי עקיבא או לקנו' לו דרך מן הלוקח שלקחה ממנו או ממקבל מתנה כן בנדון דידן כשנתן לאשתו הבית שהוא דר בתוכו ובית התבשיל והבור שהם בחצר ופתח הבית פתוח לו היה צריך ליקח דרך ליכנס לבית הפנימי כי כל החצר בכלל המתנה דנותן בעין יפה הוא נותן טפי ממוכר והוי כבית עצמו שהרי בכל החצר היה דר ומשתמש בתנו' ובבית הכבוד ואף על פי שראובן בחייו היה משתמש בבית שנתן לקרובתו דרך פתח זה של חצר זה עדיין לא היתה של אשתו עד שימות וכשמת זכתה אשתו בבית ואין למקבל המתנה שהיא קרובתו דרך על החצר כי גם שהיו שתיהן במתנה בבת א' אין להם דרך זה על זה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל שר"ל הפנימי אין לו דרך על החיצון וכ"ש הכא שהיה הבית מתנה לאשתו כתוב בכתובתה קודם שתזכה בו תוספת על כתובתה וכל זה הוא אפילו לא היה לבית זה האמצעי פתח אחר ליכנס בו שהיה צריך ליקח דרך מן האשה וכ"ש שיש לבית זה האמצעי פתח מיוחד לו דרך העליה האחר' מן המוצוף ומעבר הסולם לחצר החיצון דפשיטא שאין לו שום דרך מחצר זה דלא נתכוון הנותן שישתמש המקב' אלא דרך פתח האחר שהוא מיוחד לו וצריך לסתם פתח זה ואינה צריכה ליקח ולקנות דרך כי כבר יש לה כמו שכתבתי ומצאתי כן להריב"ש ז"ל בתשובתו ובדין יש לה מעבר דרך פתח העליה האחרת כי זאת העליה האחרת לא נתנה אלא שנשארה ליורש וכ"כ מ"מ שם פ' כ"ה על שני בתים זה לפניו מזה שמכרם או נתנם לשני' שכתב הרב נ' מיג"ש ז"ל דוקא כשהוא מקנה שניהם כא' הא אם מכר הפנימי וכו' תיכף שקנה הפנימי

זכה בדרך דהא קי"ל כר' עקיבא דקונה בור ודות יש לו דרך ושוב אין זכותו מסתלק ואעפ"י שכתוב במתנה בית זה של קרובתי בית אמצעי בין שתי העליות והם בית של אשתו שהיא עליה ועליה אחרת שבצד צפון של בית קרובתו ובין עליה של אשתו לבית האמצעי של קרובתו הוא החצר והיה לו לכתוב בין החצר והעליה שבצד האחד אפ"ה החצר הוא חשוב בכלל הבית והרי הוא כמו שהזכיר החצר ג"כ: ועוד דאמרינן המוכר את הבית לא מכר את החצר שלפנים ממנו אעפ"י שמכר לו מצרים החיצוניים כמו שכתב הרב ז"ל ואמרינן בגמרא מצרים הרחיב לו שאעפ"י שהחצר הוא בכלל המצר שמצר מבחוץ לא מכר אלא הבית דמצרים הרחיב לו ה"נ אעפ"י שהחצר באמצע הבית שנתן לאשתו והבית שנתן לקרובתו לא הזכיר אלא הבית דמצרים הרחיב לו אבל אין לבית של קרובתו שום זכות בחצר ולא במה שבתוכו כמו שכתבתי ואעפ"י שהיה שום טענה על התנור ובית הכבוד שלא הוזכרו במתנה היינו לנותן לא לקרובתו שניתנה לה עליה זו שבין השתי שאין לה שום זכות כמו שכתבתי ומטעם מה שכתבתי למעלה דקי"ל כר' עקיבא דקונה בור ודות יש לו דרך אנחנו לומדים ג"כ לבית של מטה מן העליה שניתנה ג"כ לאשתו שאעפ"י שאין לה מעב' אלא דרך בית אחר של נותן יש לו דרך ומעבר דרך הבית האחר כמו שהיה מקודם והנ"ל כתבתי וחתמתי נאם המבי"ט: חצר זו ארכה ממזרח למערב כמו שבעה אמות ומזרח לצפון כארבע אמות וחצר ופתח חצר זו דרך גגים לצד מערבית דרומית ומן הגגים יורדי' לחצר אחרת הפתוחה לר"ה ופתוחים לחצר הנז' ב' עליות ובית תבשיל א' עליה א' בצד דרום פתוחה לחצר הנז' רחוקה מפתח החצר כמו ה' אמות ויותר והעליה ב' בצד צפון החצר פתוחה לחצר רחוקה מכותל מערבית כמו ו' אמות ובית התבשיל בצד מזרח רחוקה מכותל מערבית של חצר כל האורך שלה שהוא כמו ז' אמות ופתוחה לחצר ופי הבור באמצע הד' אמות של רוחב החצר וחלל הבור יותר מד' אמות רוחב תחת החצר על ה' אמות ויותר באורך החצר ויש תחת עליית אלו בתים ותחת החצר חלל הבור ויש בחצר זו בצד מערבית צפונית תנור א' ובית הכבוד וכן הנותן לאשתו במתנת בריא ואח"כ קיימה במתנה ש"מ העליה הדרומית וכתב כן הוסיף לה הבית אשר הוא דר בה הידוע וגם הב' שתחתיו וגם בית התבשיל והסיסטירנא שבאותו החצר ע"כ ואח"כ נתן במתנת ש"מ לקרובתו העליה הצפונית פתוחה לחצר בצד צפון ויש לה פתח אחר דרך בית אחרת של הנותן שיוצאים מן הפתח לבית האחר ומשם למוציף א' אשר בו סולם שיורדים ממנה.

לחצר תחתון הפתוח לר"ה עתה טוענת האלמנה שתסתום קרובתו הפתח הפתוח לחצר של' כי אין לה דרך עליה כי הנותן בעין יפה נותן וגם שיש לה פתח אח' לצאת ולבא ממנה כמו שהיה מקודם והוא קרוב להשתמש דרך שם לחצר התחתון ור"ה ועוד שיש לה בית תבשיל ג"כ פתוח לחצר הנזכר ויש לה ד' אמות לכל א' משתי הפתחי' פתח העליה ופתח בית התבשיל ושימוש בחצר כמילוי מים מן הבור ושכל החצר היא על חלל הבור שניתן לה וקרובתו טוענ' שיש לה מעבר דרך החצר כי פתח עליתה פתוח לחצר ושדרך אותו הפתח היה משתמש הנותן כי לא נזכר במתנ' של אשתו אלא בית התבשיל והסיסטירנא: שאלה סו ילמדנו רבינו נר ישראל שטר צוואה שנמצא כתוב בה שצוה ראובן מחמת מיתה ואמר שהבית הפנימי הידוע' לו בחצרו שדר בה היום שמעון שהוא נותן אותה במתנה גמורה לדודתו שרה אשת החכם לוי ושתזכ' בבי' הנזכר היא וכל

זרעה ואם ח"ו תפטר ולא תשאר ממנה זרע שיהיה המתנה הנז' אחריה מעכשיו ליתומים בני דודו יהודה ונ"ע וצוה עוד ראובן הנז' מחמת מיתה שכל הבתים הידועים לו פה לפה תוב"ב עם כל תשמישיה' וכל זכויותיה' והחצר חוץ מהבי' הנז' שנותן במתנה לדודתו שרה כאמו' יהיו במתנה גמורה לנער היתום זבולון בן יהודה דודו הנז' ואם יפטר הנער זבולון מבלי זרע יהיו אחריו מעכשיו לאחיו היתום יששכר בן יהודה דודו הנז' ואם יפטר גם הנער יששכר מבלי זרע יהיו אחריו מעכשיו לאחיו הית' יוסף בן יהודה דודו הנז': וצוה עוד מחמת מיתה שיזכה דודו בנימן אחיו של יהודה דודו הנז' בכל הבתים הנז' לדירה כל ימי חייו מבלי שיפר' שכירות כלל ושהקנה לו מעכשיו גוף הבתים הנז' לדירתם חוץ מהבית הנז' שצוה לתת לדודתו שרה הנז' ע"כ ובחלל החצר יש סיסטירנ' ותכו' ובית הכבוד ועתה קמו שרה ובעלה לוי החכ' הנז' וערערו על בנימן הנז' שהוא אפוטרופוס היתומים הנז' בני אחיו יהודה הנז' ואומר כי יש להם חלק זכות תשמיש בחצר הנז' בתנור ובבית הכבוד שבחצר ובבית שער של הבית הנזכר שהוא בית אחר' שהיא לפני הבית הפנימי הנז' והיא בכלל מתנת שאר הבתים ליתומים הנז' ודירתם לבנימן הנז' וגם אומר' כי יש להם חלק זכות מהשישטירנה שהיא בחצר ומימיה מצד מתנתם הבית הפנימי הנז' לפי ערך כל הבתים שבחצר ובנימן משיב בעדו ובעד היתומים הנז' שאין להם שום שמוש בחצר ולא במה שבתוכו התנו' והבית הכבוד והשישטירנא ומימיה ולא בבית האחרות שלפני הבית הפנימי בלבד יורנו מורנו מורה צדק אם יש לה לשרה ולבעלה לוי החכם זכות תשמיש בכל אלו הדברים או לאו ושכרך כפול מהשמים: תשובה קיימא לן כל הנותן בעין יפה הוא נותן יותר מן המוכר וקיימא לן דאמדי' דעת הנותן וזה מוסכם הלכך כל הדברי' שהם הכרחיים לתשמיש הבית הם בכלל המתנה דאומדנא דמוכח הא שלא נתן לו הבית וילך וישתמש בחצר אחרת לפיכך יש לו דרך בחצר ליכנס לביתו ***(הג"ה: היכא דמפרשי רבנן דינ' לא אמדי' מדעתין כי הכא דתנן המוכר את הבית לא מכר את החדר כו' דדברים שבתוך הבית איצטריך תנא למתני דלא קנה ולא מה שחוץ לבית דפשיטא דלא קנה ואפילו במתנה דנותן בעין יפה יותר ממוכר היינו מה שתוך הבי' לא במה שהיא בחצר חוץ לבית וכמו שכתב מ"מ פכ"ו בשם הרא"ם והרשב"א ז"ל אבל מה שאינו בתוך הבית או בתוך החצר כגון יציע וחדר שלפנים ממנו כי היכי דאינן בכלל המכירה אינן אז בכלל המתנ' ע"כ וא"כ אין לו בחצר אלא כניסה ויציאה כמי שמכר בור ודות בביתו שאין הלוקח צריך לקנות לו דרך כר' עקיבא וא"כ אפילו בנותן שהוא בעין יפה ממוכר אין לו שום תשמיש בחצר ולא בבית הכבוד שבחצר ואם הוא צורך גדול יקדים ויחשיך כי היכי דלא ידחק כדאמר התם בדוכתי' ולענין הסיסטירנא ואפי' שיורדים המים מגג הבי' שנתן אין לו חלק בהם כי אין לו זכות לבעל הגג במים של גגו כשהולכין לחצר אחרת אלא במה שאינו יכול בעל החצר לעכוב עליו שלא ילכו המים לחצר כיון שהחזיק גגו שילכו מימיו לחצר כמו כן החזיק בעל חצר במימי הגג כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות שכנים וכי היכי דהת' אין לו לבעל הבית שום זכות במימיו אפילו שהכניסם בעל החצר לבור שלו ה"נ הכא אין לו זכות בהם כלל: נאם משה:)** וכן יש לו תשמיש בחצ' לצורך הדברים שאין דרכם להשתמ' בתו' הבי' וכן יש לו להשתמ' בבי' הכבוד שאין לך דבר צורך הבית גדול מזה אבל בית שער ובית התבשיל והבור והדות והסיסטירנה אינם הכרחי'

לתשמיש הבית הלכך לא זכה בהם ומ"מ אם המים היורדי' לבור ולדות או לסיסטירנה יורדים דרך גג הבית שניתן לו יש לו בה חלק שהרי זכה בגג המי' אם אין לו מעקה גבוה עשרה ואין בו ד' אמות: ***(הג"ה: הא גופא קשיא אם אין בו תרתי זכה בגג הא אין בו אלא א' לא זכה אימא סיפא ואם יש בו תרתי לא קנה הא אין בו אלא אחד קנה נאם מש'): *** ואם יש לגג מעקה גבוה עשרה ויש בו ד' אמות לא קנה הגג ולא המים היורדים עליו ואם רצה להביא מים מבחוץ להשלי' בתוך הסיסטירנ' בעל החצר מעכב עליו שהרי אין לו בה זכות וכן אם יש שם בור או דות דינא כדין הסיסטירנה והנראה לעניות דעתי כתבתי דודן אבי זמרה: שאלה סז כתוב בב"י ח"מ סימן ל"ו כתב מורי הרב הגדול הריב"ר ז"ל עדים שלא באו להעיד אלא מצד הכרזה אפילו באו להעיד כשרים ופסולים תתקיים העדות בכשרים אפילו מי שזימן עדים בערבוביא ואמר שלא כיון אלא לעדות הכשרים ואף על פי שבאו גם כן פסולים להעיד אין בכך כלום ואף על פי שמלשון הטור נר' דדוקא כשהזמין הכשרים והוציא הפסולים אבל אם זימן בערבוביא לא א"א לומר כן דא"כ קשיא דידיה אידידיה שכתב אח"כ מי שצוה להחרי' כל מי שידע לו עדות שיבוא ויעיד והעידו כשרים ופסולים לא נתבטלו הכשרים וכו' וז"ל הר"י ואם הזמין התובע עדים כשרים וכו' עד שלא היתה כוונתו אלא בראויים להעיד וכן הם דברי רבי' ירוחם ז"ל וכ"כ בנמקי יוסף וכתב עוד כי לדעת הר"י ובעל העיטו' והרמב"ן והמרדכי והר"ן אם העד אינו מכי' בפסול חברו עדות הכשר קיימתואף אם הרא"ש חולק עליה' וכתב על זה הר"ש חכים במחילה אין פי' דברי הטור כן שאינו מדבר אלא בהזמנת העדים בשעת המעשה לראותו להעיד עליו אח"כ וזה פשט המדוקדק בדברי הרא"ש ורבי' ירוחם ונמוקי יוסף עכ"ל ב"י ולא ידעתי על מה שאל מחילה הר"ש ז"ל מהרב ז"ל דכתב שאין פי' דברי הטור כן שאין מדבר אלא בהעדאת העדים בשעת מעשה לראותו להעיד עליו אח"כ וזה פשוט וכו' ומי הכחיש לו זה שהרי הרב ז"ל הביא לשון הר"י ז"ל כלשונו ולא פי' בו שום דבר ועם הפי' הזה בדברי הר"י ז"ל הביא ראייה שאם זימן עדים בערבוביא שלא כיוון אלא לכשרים ממה שכתב מי שצוה להחרים וכו' שאם העידו כשרים ופסולים לא נתבטלו הכשרים כי גם שהכרזה זו היא אחר המעשה אפי' באו אח"כ להעיד ביחד ואמר שלא בטלו הפסולים את הכשרים וכן בתשובת הרב ז"ל ממקום שהובא לשון זה כתב יותר בארוכה כי לשון זה הוא בשעת מעשה שכתב שם ומה שכתבו כל הפוסקים הרא"ש ורבי' ירוחם זצ"ל ודאי שמדברים בשע' מעשה חוץ מבענין מצוה להחרים וכו' וכתב אח"כ ומה שכתב הרא"ש ורבי' ירוחם ז"ל ואם הזמין התובע עדים וכו' מתחלה הוא כותב מציאות הדין שמי שמיחד עדים כשרים בשעת מעשה אעפ"י שנתכוונו הפסולים להעיד לאו כל כמינייהו לפסול את הכשרים ואחר זה כתב הדין שמי שמצו' להחרים כו' אין כוונתו אלא לכשרים כן כתבנו למעלה דהמיח' לכשרים אין הכשרים נפסלים בעדות הפסולים כן מי שמצוה להחרים אין כוונתו אלא לכשרים וכו' ומכאן שאם הזמין אפילו בשעת מעשה בערבוביא שלא כיוון אלא לכשרים ובזה יובן לשון רבי' ירוחם כי מקודם כתב מציאות הדין שהזמין את הכשרי' אין עדות הפסולים פוסלין אותם אח"כ כתב שאפילו הזמין בערבוביא לא היה דעתו אלא לכשרים דומה למצוה להחרים עכ"ל הרב ז"ל באות' תשובה הרי שידע הרב ז"ל שפי' דברי הר"י הם בשעת המעשה ועכ"ז מביא ראייה נכונה לדבריו ואיני תמה על הר"ש חכים ז"ל

שחשב שנתעלם מעיני הרב ז"ל פי דברי הר"י ז"ל אלא מה שאני תמה הוא מבעל ספר ב"י תלמיד הרב ז"ל שהביא דברי הר"ש ז"ל על דבר הרב ז"ל כאלו היא קושיא גדול' שהוצרך לשאול מחילה עליה והניחה במונח פשוט ומדוקדו' ולא השיב עליה מה שראה כתוב בפ"י באותה תשובה כמו שכתבתי למעלה כי הלשון שהביא הוא למעלה כתב מורי הרב הגדול וכו' הוא בזאת התשובה עצמם שהבאתי ועל כיוצא בזה נאמר יאמרו רבן דקרו שאלה סח ילמדנו רבי' בני ישיבה שנשבעו בש"ח על דעת המקום ועל דעת כל הנשבעים באמת וכלם על דעת כל אחד מהם ושלא להתיר השבועה כי אם מרצון כולם ואם אחד יעכב אין ההתרה כלום והוא שלא לקרא בחבר' חבר א' שיצא עליו קול והנה החבר ההוא שב בתשובה לעיני אלהים ואדם ועבר מן הזמן שנה אחת ועתה נחמו בני הישיבה על אשר הרעו ובקשו להם מתירים והתירו שבועתם ושני חברים לא התירו להם כי האחד איננו פה עמהם היום והאחר ישנו ומונע ומוחה בידם יורנו רבינו אם ההתרה כהוגן או לא: תשובה נ"ל דמה שנשבעו כולם על דעת כל א' אינו נקרא זה נדר ע"ד רבי' שלא יהיה לו התרה כי אם לדבר מצוה גדולה שאם היו נשבעים כל א' על דעת כלם היה נראה ע"ד רבים אבל לא אמרו אלא שנשבעו כולם על דעת כל א' ולא היתה אלא שבועה א' ולא הוזכר אלא כל א' ואין כאן דעת רבים כי אפ"י שהיו אומר על דעת רבים יש לו התרה לדעת רבים מן הפוסקים עד שיפרש אותה ואפילו היתה שבועה זו ע"ד רבים יש מצוה בהתרתה אעפ"י שלא תהיה מצוה ידוע' לכל דיש מי שכתב שבכל מצוה דעלמא אמרו כן כמו שמוכיחין משמעתא דקיימו ולא קיימו במכות: גם על ענין מה שאמרו שלא להתיר שבועה כי אם ברצון כולם ואם א' יעכב אין ההתרה כלום צריך לדייק בלשון זה שאם התנה כך בשעת השבועה אין תנאי כלום כמו שכתב הריב"ש ז"ל ס"י קנ"ב דכדברים בעלמא הן כיון שלא כלל בשבועתו שלא ישאל וכו' ואם הבנת לשון זה הוא שכלל בשבועה שלא להתיר א' כמו שנראה שכתוב בשאלה שנשבעו בש"י וכו' וכלם על דעת כל א' ושלא להתיר השבועה, וכו' מדכת' ושלא להתיר נר' דקאי אשבועה שנשבעו כולם ע"ד כל א' וג"כ נשבעו שלא להתיר הוי כמו שנשבע על דבר א' ונשבע שבועה אחת שלא יקבל התרה שמתירין לו שבועה שניה ואח"כ מתירין שבועה ראשונה ולא תימא דוקא כשנשבע ב' שבועות זה אחר זה אבל כשכלל הכל השבועה א' אם ישאל על האחרונה הויא כמי שהותר מקצתו הותר כולו דלא אמרי' הותר מקצתו אלא כשהמקצ' הוא דומה לכל כמו שנשבע על ב' דברים שלא לדבר עם פ' ופלו' וניחם על הא' אבל הכא מה שאמר שלא להתיר היה דבר אחר שלא מעין זה שנשבע קודם וכיון שכללו בכלל השבועה הראשונה הויא בשבוע' אחרת וכמו שנר' ג"כ מאותה תשובה שכתב כיון שלא כלל בשבועתו שלא ישאל וכו' שאם כלל מתירין לו תחלה השניה וכו': שאלה ס"ט ראובן ואשתו שמכרו בית לבניהם בשטר בסך ידוע והודו איך נטלו וקבלו מהקונה הנז' הסך הנז' ובאותם המעות מכרו לקונה הבית הנז' בקנין גמור ובאחריות גמורה עליהם ובכל לשון של זכות ויפוי כח מכירת פרהסיא גלויה ומפורסמת לכל בכל חזוקי שטר בלי שום הברחה וטענה וקנוניא כלל וכו' והקונה שעבד הבית לאשתו בכתובתה בפני המוכר וייחודה אפותיקי לכתובתה ותמיד אחרי המכירה היו עומדים בבית הנז' המוכרים והקונים וכשם שכתבו עליהם שטר מכירה בדיני ישראל כמו כן כתבו שטרי גוים ועתה אחרי כמה שנים מפני קטטה שנפל בין המוכרים והקונה גם

שהקונה הלך לארץ מרחקים מבקש המוכר תואנה ועלילות דברים לבטל המכירה ולהוציא הבית מחמת שעבוד האשה וטוען איך המכירה היתה דרך הברחה וקנוניא ועוד טוען שהוא לא קבל שום מעות מהקונה הנז' על הבתים הנז' ואם הודה בשטר המכירה שקבל דברים בעלמא ועוד טוען שבנו הקונה חייב לו סך מעות הם רב כדי שווי הבית והותר והאשה העלובה טוענ' שיש בידה שטרי יהודים ושטרי גוים איך מכרו הבית לבניהם בעלה ואיך קבלו המעות ובניהם שעבדה תחת ידה בשטר כתובה ויחדה אפותיקי והבית לבעלה ורוצה בפירות הבית: וכמו שכתוב בשטרי יהודים כך כתוב בשטרי גוים ואם בעלה חייב לאביו כפי דיבורו מלוה בשטר או בעל פה יתבע ממנו: ועל פי הטענות הללו ילמדנו רבינו הדין ואם האשה תזכה בדינה והטוען יצא והלך לערכאות הגוים שלא כדין ולא ציית דינא וילך לערכאות מהו עונשו וכן אם יתחזק בפני הגוים כפי דתם אשר לא כדת ישראל אם חייבים אנשי שם להחזיק משפט התורה ולהעיד כנגדו לפני ערכאותיהם בכל אשר יזמו להעיד להציל עשוק מיד עושקו יושב על כסא המשפט מורה צדק צופה ומבי"ט ילמדנו ויורנו כל הפרטים הללו וממכון שבתו יעניש לאשר לא ציית דינא סתם להחזיק משפט התורה ואל תפיג תורה מישראל תורה צוה לנו משה: תשובה הדבר פשוט שאין לו זכות לראובן בבית הנז' אחר שמכרה בשטרי ישראל וגוי' והחזיק בה שדר בה הוא ואשתו ומפני שדבר פשוט צריך לדקדק אם אפשר שיהיה שום זכות או טענה לראובן בזה והוא מצד מה שכתוב בשאלה ותמיד אחרי המכירה היו עומדים בבית הנז' המוכרים והקונים ע"כ שאם עמד בבית א' מהן בפני עצמו ג' שנים והיה יכול לטעון טענת חזקה היה יכול ג"כ לטעון טענה אחרת אבל כפי הנראה אין יכול לטעון טענת חזקה כי אולי לא שכן בה ג' שנים שלמים או היה ידוע שהיה פורע שכירו' לבנו או שברצונו היה דר בה בחנם או היה יושב עמהם בבית א' ולא היה לו חזקה בזה כמו שנראה מלשון הכתוב היו עומדים בבית הנז' המוכרים והקונים ואם היה עומד בבית א' בפני עצמו ויש לו חזקה בה כראוי יוכל לטעון על אותה הבית וישמעו טענותיו בכ"ד אם יהיה לו זכות או לאו גם במה שכתו' ואם בעלה חייב לאביו כפי דיבורו מלוה בשטר או על פה יתבע ממנו ע"כ אם יהיה לו שטר חוב עליו מקודם המכירה וקודם הנישואין יוכל לטעון עליו וב"ד ישמעו טענותיו אם יהיה לו זכות ובלאו הכי אין לו שום טענה וחייבים ראשי הקהל יצ"ו לעמוד נגדו ולשבר מתלעותיו אם ירצה ללכת שלא כדין: שאלה ע החכם השלם כאח לי כה"ר אלעזר יצ"ו בן יוחאי ראיתי מה שכתב כ"ת על השאלה ששאלו ממך על דבר הכתוב ולא היתה השאלה כהוגן כי לא נכתבו בה הדברים כהוייתן ועל זה היה נקל זאת בעיניך לבטלה וכתבת מכמה טעמים הא' הוא דאנן סהדי שלא גרשה בעלה והחזיקה בכתים כי אם להבריח הבתים מבעלי חובות כי בודאי לא היה לו לבעל שום סבה לגרש אשתו כמו שבא בשאלה ואנן הולכין אחר אומדנ' כמו שכתב הרא"ש ז"ל כלל ע"ט בדין מבריה נכסיו מב"ח דאזלינן בתר אומדנא וכו' ע"כ ואני אומר כי אין אנחנו הולכים אחר אומדנא דכל דעתא אלא אחר אומדנא דמוכח טפי וגבי מי שהלך בנו למ"ה והני אחריני מתנות דהולכין אחר אומדן דעתא דומיא דשטר מברח' דאמר' פר' מי שמת האי מלתא כהלכתא בלא טעמא ולית בה אלא מאי דאמרי רבנן וכמו שהביא מ"מ פ"ו הלכות זכיה שדקדק ר"ת ז"ל דדוקא מברחת דסגי לה בהכי אמרי' דלא קנ' לוקח שלא היתה מתנה אלא כדי להבריחן

מבעלה הא כמבריה נכסיו מחמת שהיה רוצה ללות או שרוצה לישא אשה כדי שלא ישתעבדו נכסיו לכן קנה לוקח שהרי אי איפשר שלא יקנה לוקח ולא ישתעבדו לב"ח של נותן עכ"ל וכ"ש כשהוא מגבה לאשתו הקודמת בכתובתה אעפ"י שמכוין להפקיע מב"ח אחרים המאוחרים אין כאן הערמה דבדין הוא עושה שפורע למוקדם ואפי' למי שחולק על סברת ר"ת ז"ל כמו שהביא הרא"ש ז"ל כלל פ"ט היינו בנותן מתנה שיש כאן טעם שנותן מה שלא היה חייב להן ואינו מתנה גמורה אלא כדי להבריה מב"ח אבל פורע חוב הכתיבה אע"ג שלא היה חייב לפרוע אם לא היה מגרשה לא מקריא הברחה דחוב גמור הוא אחר שמגרש אותה ובדין הוא פורע לה ואין כאן שם הברחה כלל ולא אומדנא אלא חשש קינוניא ולהכי תנן גבי הקדש וערב ידירנה הנאה אם גירש וגבי לוקח כשמכר נכסיו וגירש אשתו לא תנן ידירנה הנאה והיינו טעמא דהקדש משום רווחא דהקדש וערב משום דמצוה קעביד ולאוי מידי חסרי' אלא לוקח מיכדי מידע ידע בכל חד וחד איכא עליה כתובה אמאי ניזיל ונזבון איהו הוא דאפסיד אנפשיה וכדאמר פר' גט פשוט בנהרדעי דקי"ל כותיהו ורב שרביא מפר' טעמיהו: הרי זכינו לדין נ"ד בהדיא דמכל שכן בלי דימוי מלתא למלתא דמיא או לא דמיא דמי שמגרש אשתו טורפת מן הלקוחות וליכא בה הברחה כלל ולא חיישי' נמי לקינוניא דמידע ידיע דכל חד איכא עליה כתובה ואיהו הוא דאפסיד אנפשיה דקנה מן הבעל בלי רשות אשתו וכ"ש הכא דכבר גבת' מבעלה והוד' בשטר הכתובה שכתבה ופרע לה דלא מצי ב"ח מאוחר דנפיק לה מינה לא בטענת הברחה ולא בקינוניא ולא באומדנא דכל חדא וחדא מלתא באפיה נפשה היא מילי דאומדנא מייתי להוהרמב"ם ז"ל בתחלת פ"ו דזכיה ודינן בטלות לאלתר ושטר הברחה מייתי בתר הכי דלא בטילי אלא לזמן לכשתגרש או ימות בעלה ואינו וי שטר הברחה אלא לגבי מקבל שלא יזכה בו לעולם אלא עד שיסתלק מעל הנותן מי שהוא נשמר ממנו שלא יזכה בו ואז המתנה מוברחת מן המקבל כמו האשה שנתנה כדי שלא יזכה בעלה ולגבי בעלה קרוי הברחה שפיר שהמתנה ההיא מועלת והיא מוברחת ממנו לעולם וא"כ לא יצדק בנ"ד הברחה שאם היו כאן דין שטר הברחה היה מועיל והיה מוברח ממי שהבריחו אותו והיינו ב"ח של בעל שגירש אשתו ולא הזכיר הרא"ש ז"ל לשון הברחה שם בנדון שלו שכוונת הנותן לא היה שתהיה המתנה קיימת כלל דאומד דעתא הוא שאין אדם נותן ממונו ויחזור בפתחי' אלא להברחה מכל וכל מן הב"ח הוא שעשה שהרי היה מוחזק בכל נכסיו ונושא ונותן בהם ולא נתנם כלל אלא בשטר שהיה מדמה לב"ח שכל נכסיו נתן במתנה ובנ"ד אינו כן שהרי האשה שנתגרשה מבעלה וגבתה כתובתה היא מוחזקת בבתים שגבתה ואין לבעלה שום זכות בהן וא"כ לא דמי כלל למה שכתב הרא"ש ז"ל שאין כאן אותה אומדנא כלל כי אפי' שנדע בפ"י שהוא יותר מאומדנא שגירש אשתו כדי שלא יגבה הב"ח חובו גביותה והיא גביה שפיר דאפי' לא היתה גובה עתה שלא היה מגרשה והיה גובה הב"ח הבת' לכשימות הוא תטרוף היא שהיא מוקדמת לב"ח בכתובתה אם היה שטר מקדי' בידה דאי אתינן משום אומדנא דהברחה אפי' בשטר כתובתה מקויי' בידה איכא האי אומדנא אלא קושטא דמילתא דבמגרש אשתו ויש עליו חוב או שמכר נכסיו קודם שגירש אשתו קודמת בכתובתה לטרוף וכ"ש כשגבתה כבר כדא' בהדיא בגמרא פרק גט פשוט דלוקח דידע דכל חד אית עליה כתובה אמאי זבן איהו דאפסיד אנפשיה וא"כ האי טעמא דאומדנ' והברחה ליתא

כאן כלל ואין כאן אלא טענת קיום ב"ד של כתובה שהוא רחוק יותר משני שיטין ואפ"ה מהני להעמיד גבייתה בידה דאם הקיום פסול הכתובה כשרה כמו שכתב רבינו ירוחם השטר כשר אעפ"י שקיום פסול וכן בח"מ סימן מ"ו ובמ"מ פכ"ה וא"כ ליכא בכתובה זה זיוף כלל כמו שמראים בשאלה וכמו שכתבתי בפסק שכתבתי בזה עוד כתב טעם אחר שהדין עם הב"ח שאין לה חזקה עם טענה כי טענת גביית הכתובה אינה טענה מצד ההברחה וכבר נתבטל טענת ההברחה כמו שכתבתי למעלה וג"כ לא שייכא הכא חזקה בטענת או בלי טענת כי החזקה צריכה למי שנאבד שטר הקניה וכאן יש לה שטר גביה.

עוד האריך כ"ת בספיקות הנופלות על ההברחה והאומדנא וחזרת וקיימת ההברחה והאומדנא ומבלי אלו הספיקות נדחו ההברחה והאומדנא כמו שמבואר למעלה כי על הספיקות יש ספיקות וגמגומים כמו שנראה מלשונם אלא שאין להאריך: ומה שכתב כ"ת על מ"מ דסבר דלאו בפירש אתמר דסבר הרמב"ם ז"ל דמלוה ע"פ מוקדמת קודמת למלוה בשטר מאוחרת והנרא' דלא מיירי אלא במלוה בשטר מדכתב בין מהלקוחות דודאי לא מיירי אלא בשטר דאינו טורף מן הלקוחות אלא בשטר זהו הדרוש כי מ"מ סובר שטורף ג"כ בחוב ע"פ וכמו שסובר הרשב"א ז"ל בפירש וכן רבי' האי ז"ל בתשובה וכיון שסתם הרמב"ם ז"ל ולא חילק נראה שסובר כדבריה' עוד כתב כ"ת ולו הונח שסובר כך אינה מלוה ע"פ דאין כאן עדים על סך כתובתה וכולי וזה בנוי על קו תהו אשר כתבו בשאלה כי הכתיבה היתה מזויפת ואינו כי כתבו עדי הקיום נוסח הכתובה והסכום שלה ונעשה קיום פה על כתיבת ידם וגם כי אינו מועיל לקיום ב"ד מפני שהרחיקוהו מן הכתב עכ"ז אנחנו לוקחים ראייה מן העדים על סכי כתובתה כי ניכרו חתימת העדים והשטר של הכתובה כשר כמו שהבאת בשם רבינו ירוחם ז"ל כ"ש בהודאת בעל דבר וכמו שכתבתי בפסק שלי: עוד כתב כ"ת וא"ת נבדוק בכתובות קרובותיה סכום הכתובה ותגבה כמלוה על פה קודמת למלוה בשטר מאוחר כזה דסבר שתקדי' האי אומדנא דכתובות קרובות לשטר מאוחר ואני אומר דכיון דגובה מיתומים באומדנא דכתובות של קרובות אין להחליט דליכא מאן דסבר שתקדום למלוה מאוחרת דלמא תגרע ממלוה ע"פ למאן דסבר דקודמת דאם באומדנא זו סגי למגבי מאי דהוה ס"ד דלא תגבה כלל כיון שאין בידה כתובה למה יועיל להיות קודם למאן דסבר דמלוה ע"פ קדומה קודמת ואפילו למאן דסבר שאינה קודמת איפשר דחשבי' להאי סך כתוב' כמו אם היתה באה לפנינו לגבות כתובתה בשטר כתובה שבידה כיון שהיה בידוע שהיה לה כתובה ונאבדה והוא ידוע שנשאת קודם שלוה מן הב"ח וכ"ש הכא שלא נאבדה שהטופס ממנה שלחו משלוניקי ולא שלחו הכתובה עצמה משום אונסא דאורחא והיא גנוזה שם ביד מי שהפקידה בידו אבי האשה ואמה ומרוב השנים יותר ממ' אין האשה זוכרת ביד מי היא ונניח שנאבדה כתב הרמב"ם ז"ל פכ"ג אבד שטר שכתבת לי עתה אבד או נשרף אין כותבין לו שטר שני שמא פרעו או מחלה וכו' משמע שאם הוא ידוע שלא נפרע ולא נמחל כי נ"ד כותבין לו שטר שני וב"פ הגוזל גבי שורף שטר של חברו אמרינן אי איכא סהדי דחתימו עלה דידיעי מאי הוה כתיב ביה בשטרא נכתוב ליה שטרא אחרינא והכא בנ"ד איכא עדי הטופס שהם ניכרים ואנחנו ב"ד יודעי' מה כתוב בה אפילו היתה הכתובה נשרפת או נאבדת ובנ"ד אינה נשרפת ולא נאבדת אלא שאין ידוע מקומה איה והאל י"ת יאיר עינינו שלא נשגה בדיני תורתו נאם המבי"ט: שאלה עא מארץ

רחוקה באו אלי פסקי חכמים שלמים מורי' הוראות בישראל על ענין נ"מ אם חייב הבעל לשלם עליהם מס כיון שהוא אוכל פירותיהם או אינו חייב כיון הקרן שלו ושהם ישמרם צורם כתבו והורו בארצות' שאינו חייב וגם אני מסכים עמהם לענין הדין ולהם שומעים שאמרו כהלכ' וגם בראיותיהם פתח פתוח מצאתי לחדש איזו א שלא הביאו הם כדי לחזק בדק איזו ראייה שהביאו שאינה מספקת לדעתי למה שעליו הראי' ראשונה כתב החכם הה"ר משה אלמושנינו שהיה ראשון בהוראה זו שאינו חייב דאין לו בהם רק אכילת פירות שאפי' באחריותן אינו חייב וכתב דגרע טפי מפקדון אשר הפקד אתו והריוח לעצמו דפקדון אשר פשע בו ונאבד בפשיעה חייב אמנם נ"מ אפי' פשע בהם ונאבדו פטור משו' דהוי פשיעה בבעלי' ויש תימא בדבר זה כי בפקדון אין בו כח לא לעצמו ולא לבעלים ואם הוא עבר ונשא ונתן בו יש ריוח לבעלים והאחריות עליו ואם היה לו רשות מבעליו להשתמש בו ושיהיה הריוח לעצמו פשיטא שחיי' ביותר בפשיעה דבלא רווח נמי חייב בפשיעה בפקדון ובנ"מ מה שפטור בפשיעה משום דהוי כשלו ודמי לפשיעה בבעלים אע"ג שאין אשתו משמרתו ואין הפיטור מהאחריו' שום טעם לפוטורם מן המס אדרבה נראה שהם כשלו ולמי יפרע מה שנאבד והרי אינו חייב לפרוע לאשתו הקרן של נ"מ שהוא בידו כל זמן שהיא בחיים והחכם נר"ו עצמו כתב אח"כ על מי שיש בידו של אחרים אהובו או קרובו שהדבר ידוע שלא יכריחוהו דהו כנכסיו ממש וחייב במס ואם כן נ"מ אלו הם כמוהם לפי טעם זה דאף שתכריחוהו הוא אינו חייב מן הדין לפרוע לה אלא הוא אוכל פירות כל ימי חייה גם אחר כך כתב כי להיות שנ"מ אינו חייב באחריותם לפי שאינם שלו דאין לו בקרן כו' על כן אינו ראוי שיפרע מהם מס ע"כ ואדרבה מפני שהם כשלו בחייה הוא שאינו חייב באחריותם גם החכם הה"ר שמואל מדינ' בכתב אמת שלו הוסיף להביא ראיות דממה שכתב מהר"ר איסרלן שכתב האש"רי דכל מלוה הבאה ברבית כשמביאה לידי פרעון חשיבא כמציל מידם נהגו שלא לתת מס מן הרבית ואפי' מכל מלוה של רבית היתה הסברא נותנת שלא יפרע מס דספק אתי ספק לא אתי דכל כוונות הגוים להפקיע הכל ומה שכתב שם דבאותו זמן דרוב המחיה הוא ברבית ממה יותן מס וכו' וכתב הוא הרי אתה רואה דאי לאו האי טעמא היינו אומרים דגם מן המלוה בעצמה לא היה הדין נותן לתת מס מטעמא דספק אתי וכו' על אחת כמה וכמה ממון שבעלים לא היה שלו שאין ליתן ממנו מס שהרי אין כאן טעם דממה נותן המס וכו' דנ"מ לא שכיחי כולי האי וכו' ואני אומר דבמלוה של רבית היתה הסברא נותנת שלא ליתן מס ממנו משום ספק אתי לידיה ספק לא אתי לידי' דכל כוונתם להפקיע הכל ואין בידו שום דבר מאותו המלוה לפרוע עליה מס וגם שיהיה משכון בידו הוא ירא שמא יוציאווהו מידו ואינו נהנה ממנו כמו שכתב דכל כוונתם להפקיע הכל אבל נ"מ שהם בידו וברשותו והוא אוכל פירותיהם ליכא ספק אתי וחזו דאתאי מיקרו והאי ממון רבית לא הוה דמי אלא למה שכתב שם שהיו לקצת עשירים חובות גדולים על שרים ועברו כמה שנים וכו' ולא היה איפשר לידע סופן והיה נראה להם חוץ מן הסברא שיתנו מס מהם ויוציאו הודאי על הספק וכו' מ"מ לא חשיב ממון אעפ"י שאם היו נותנים לו סך מעות לא היו מוכרים אותו ודמי לממון של רבית שהיתה הסברא נותנת שלא יתנו מס אם לא מטעמא רוב חיותם היה ספק כמו שכתב למעלה אבל נ"מ לא דמו להני כדא' ולא הבנתי מה שכתוב אח"כ וכתב שאני התם דממון מוריש אין לה כלום אבל

בנ"מ הוא אוכל הפירות משום הא היה נראה ודאי שהפירות חייבים במס לא הקרן וכו' ועל מה שכתב שממה שנתחדש לו מבעל התרומות שאין ב"ח גובה חובו מפירות נ"מ שהדברים ק"ו שאין ליפרע מפירות נ"מ שום מס דאפי' ב"ח דשעבודא מן התורה גובה מהם כ"ש אלו וכתב שזה ברור לא יחלוק עליו אלא מי שאין לו מוח בקדקדו נראה לי שיש לחלק בין פירות לפירות דהאי דכתב בעל התרומות היינו שאינו גובה ב"ח מפירו' עצמ' של נ"מ משו' דבעי רווח ביתא וליכא וכמו שפ"י רש"י ז"ל שיכניס הפירו' לביתו ויהא מזון הבית מצוי ויטיב לה אבל מי שהי' לו פירות נ"מ מרובים ומכר מהם או אפי' מעוטי' ומכרם וצרפם לממון הקרן שלו ויש לו משלו ריוח מזון בביתו למה לא יפר' לב"ח מכל מה שיש לו ואפי' אלו הפירו' שהרי נעשו לו קרן בכלל מעותיו ואפי' לא היה לו ממון אחר כבר נעשו קרן אצלו וגובה מהם כו' ופורע ג"כ מהם מס דליכא הכא טעמא דריוח ביתא כיון שאין הפירות בעין דאם הפירות בעין פשיטא דלא יפרע מהם מס' דאפי' היו פירותיו שקנה ממנו למזונות בני ביתו כמו חטה וזרעוני' ושאר דברים העומדים ליאכל בבית הרי הם כשאר מטלטלי הבית שמשתמשים בהם והם הולכים וכלים שאין פורעים עליהם מס וכמו שהוא מנהג בכל העולם שלא לפרוע מס על דברים אלו ואפ"ה מדברים אלו ב"ח גובה מהם אחר שיסדרו לב"ח ואני חלקתי בענין זה ות"ל יש לי מוח בקדקדי ונחזור עתה לענין הדין שנראה לי שהדין עמהם שלא לפרוע מס על קרן נ"מ דהוי כממון אחרים שהוא בידו להרויח בו שהשיב כ"ת שמן הדין אין נותנין כלום משל אחרים שכל דעדיפי נ"מ מנכסי אחרים שלא לפרוע מהם מס דממון אחרים על הסתם יכול לישא וליתן בהם בעת שירצה ונ"מ צריך ליקח מהם קרקע ויאכל פירותיו ממון אחרים גובה ממנו ב"ח הקודם שהם שלו ומלוה בעלמא ק"ו שחייב ולהוצאה ניתנה נ"מ אינו גובה שום ב"ח מהם ממון אחרים שבידו שנתנם ביד אחר אינו צריך הרשאה לגבותו מאחרים וממון הידוע שהיא של נ"מ צריך הרשאה מאשתו לגבותו ממון אחרים יכול להשתמש בהם כקרן דכריוח לאוכלם ולכלותם נ"מ אינו רשאי ליגע בקרן וגופו ממון של אחרים בידו על הסתם מכרו קיים נ"מ אם מכרן לא עשה כלום ואפי' מכר קרקע נ"מ לפירותיו לא עשה כלום וכ"ת דוק וזיל לאידך גיסא דגריעי נ"מ לפרוע מהם מס שכן יורשים ואינם.

מרשותו עד גירושין ולפעמים אוכל קרן וריווח בדין כמו גלימא נימא אדרב' נ"מ עדיפי שכן אינם במשא ומתן בגביה וגביה ובאכילה ובמכר והני נפיש' כדאמר בעלמא ואע"ג דאיפשר דלהוי גווני אחרוני להאי גיסא ולהאי גיסא הני נפיש' ועדיפי מסברא וא"נ מה שכתב מהר"ם ז"ל דבשל אחר' חייב לתת מס בנ"מ יודה דאינו חייב מהני טעמי החכמים יצ"ו האריכו ואני קצרתי בער' סוכות תוך עסק מצות סוכה ולולב שנת השכ"ח ונזכה לשנים רבות לעבודת האל ית' נאום המבי"ט: שאלה עב דבר זה נפתח בגדולים ויסתיי' על ידי בענין אשה שאבדה תכשיט א' בבית קרובותיה ונתקוטט בעלה עמ' וקם בחרי אף וקבל חרם ונידוי ונזירות שמשון בן מנוח בעל דלילה שלא יכנס עוד בביתם ואח"כ אמר כי לא קבל אלא מפני שאמרו שאמו גנבתו ועתה נודע לו שלא אמרו כך אלא דרך היתול אי הוי כנדר שגגות או לאו וכן על מה שקבל הנזירות בלשון שבועה שאמר שלא אכנס ולא אמר אם אכנס וראיתי פוסקים שכתבו קצת חכמים יצ"ו מהם אוסרים ומהם מתירים והמתירים מהם מטענה שקבלו בלשון שבועה ומהם מטענ' נדר בטעות שחשב

שחשבו הם שאמו גנבתם וגדול האוסרים הרב ן' זמרה כתב דנזירות לכ"ע אם הוציאו בלשון שבועה חל דעיקרו לשון שבועה הוא דהא אתפוסי גברא הוא כמו שבועה שהרי אומר הריני נזיר כאומר הריני נשבע.

: ואני תמה איך ומה אומר לכתוב דלכ"ע נזירות חל בלשון שבועה כיון דנזירות הוי בכלל נדר ולא בכלל שבועה כדכתיב איש כי יפליא לנדור נדר נזיר ובריש נדרים אקשי' נדרים ונזירו' להדדי מהאי קרא ובלישנא דמתני' נמי תנן פ"ב יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל וכו' אינו חייב אלא א' פתח בנדר וסיים ופ'י בנזיר דמשמע דנדר ונזירות לחוד ושבועה לחוד ונקט בנזיר לשון נדר אם אוכל ובשבועה שלא אוכל דמשמע דנזירות הוי בלשון נדר אם אוכל ולא בלשון שבועה שבועה שלא אוכל ובתשובה בשם הרשב"א מצאתי וז"ל והנדרים והנזירות א' הן שהרי הקישן הכתוב דכתיב נדר נזיר להזיר וכו' ושנינו יש נדר בתוך נדר וקמפרש בנזירות אלמא נדרים ונזירות א' הן וכאן אוסר חפץ על עצמו וכו' ע"כ ובפסקי ריקנטי פסק כר' יונה ור' יודן דירושלמי דסברי אין נדר בלשון שבועה ולא שבועה בלשון נדר וכ"ת שזהו דעת ר"ח ובעל התוספת ושכן תמצא בתשובות הגאונים ואפי' גבי פרה ופתח תנן פ"ב דנזיר אם עומדת אני אם נפתחת אני בלשון נדר ולא קתני שלא אעמוד ושלא אפתח בלשון שבועה והא דתנן פ' ב"ש הריני נזיר שזה פלו' וכו' שאין זה פלו' וכו' ראה את הכוי ואמר הריני נזיר שזה חיה וכו' שאין זה חיה וכו' ולא קתני אם זה פלו' אם זה חיה בלשון נדר היינו משום שהוא רוצה לחזק ולקיים מחשבתו שהוא פלו' או שהוא חיה אבל משמעות הוא אם זה פלו' אם זה חיה וכן כתב הרב ה"ר עובדיה ז"ל בפ'י אם זה פלו' וכו' אם חיה וכו' דנר' דלאו דוקא נקט שזה פלו' אלא לחזק דברים תנן האי במתני' אבל עיקר לישנא הוי אם זה פלו' בלשון נדר: ולענין התפסה נמי הוי נזירות כנדר ולא כשבועה דמתפיס בה לא הוי כשבועה וכמו שכתב הרי"ף ז"ל פ' שתיים בתרא אבל מתפיס בנדר חייל נדרא עליו כדתנן הריני נזיר ושמע חבירו ואמר הרי כולן נזירים וכו' וענין ההתפסה שייכא באיסור חפצא כמו שכתב הר"ן ז"ל שם וכתב לרב היינו טעמא דהתפסה וכו' כתב אח"כ ובנזירות נמי שייכא התפסה דאיסור קדושה הוא מה שאין כן בשבועות דאיסור גרידא הוא משמע דנדר ונזירות כי הדדי נינהו ואפילו לדעת הרא"ש ז"ל דכתב בריש נדרים לאפוקי שבועה דאסר נפשיה וכו' ונזיר אעפ"י שנאסר היין אינו נאסר היין עליו אלא בגופו תלוי וכו' דמשמע דנזירות הוי כשבועה היינו כשאמר הריני נזיר סתם שאוסר על גופו היין כמו השבועה שאוסר עצמו בדבר פלוני אבל כשתולה נזירותו ע"ת אם יעשה אם יאכל מודה דבעי' לשון באם אוכל ולא שלא אוכל דהא קרייה רחמנא נדר לנזיר כדכתיב, נדר נזיר ובס' אדם וחזה הביא בשם הרא"ש ז"ל דנדר בלשון שבועה לאו כלום הוא וכיון דנזירות הוי בכלל נדר בעי נמי לישנא דנדר והא דתני גבי אוסר הרי עלי שלא אוכל הרי כתבו רוב המפרשים דלאו דוקא וכמו שכתב הר"ן ז"ל בריש נדרים והא דתנן פ"ק דנדרים מרוחקני ממך שאני אוכל לך שאני טועם לך וכו' האומר לחולין שאוכל לך וכו' קרבן שאוכל לך וכו' היינו שהוא אוסר על עצמו מה שיאכל עמו או שלא יהא חולין או שיהא קרבן או הקרבן אבל אם הוא מחיי' עצמו בקרבן אם יעשה כך או אם יאכל כך צריך לומר בלשון נדר אם אוכל ולא בלשון שבועה שלא אוכל וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל הרי עלי קרבן אם אכלתי ככר זו או אם

אכלתי וכו' והר"ן ז"ל בגמ' דמתני' דמרוחקני ממך דשאני אוכל לך כתב דשאני אוכל משמע שהוא מזכיר החפץ דהיינו מה שיאכל וכי האי גוונא שייך בנדר ולא שייך בשבועה והיינו משום דאוסר אכילתו ואינו תולה אותה בדבר אחר אבל אם מקבל עליו קרבן אם יאכל צריך לומר בל' נדר ולא בל' שבועה כמו שכתבתי וה"ה נמי בנזירות דשוה לנדרים כמו שהוכחתי למעלה וכמו שנר' לרוב המפרשים שהביא הר"ן ז"ל אין נדר בלשון שבועה ה"ה בנזירות צריך שיקבל בלשון נדר ולא בלשון שבועה ואפילו לדעת הרא"ש כתב באדם וחוה דנדר בלשון שבועה לאו כלום הוא וכמו שהבאתי למעלה ולא צדק הרב הנז' למעלה יצ"ו לכתוב דלכ"ע חל הנזירות שהוציאו בלשון שבועה ושטעו בזה קצת חכמים גם מה שכ' שנהגו כל הנודרים בזמני' זה להוציא נדר במקו' שבועה ובנדרים הלך אחר לב"א אינו דלא אמרינן אחר ל' ב"א אלא לענין קריאת שמות הדברים שנודר וכיוצא בזה אבל בדבר שמצד הדין מועיל לשון שבועה אפילו שנהגו לומר כך אינו מועיל: עוד מצאתי להרב הר"י תיטאצאק ז"ל כי נדר חלוק משבועה בשמא דזה נקרא נדר וזה שבועה ובטעמא דנדר אסר חפצא ושבועה אסר גברא וראוי שנבחין זה הדין שכתבו הפוסקים הנדר שהוציא בלשון שבועה או שבועה בלשון נדר שאינו כלום מאיזה משם החילוקים בא אם ממה שחלוקי' בשם או ממה שחלוקים בטע' ודאי ממה שחלוקים בטעם שזה איסור גברא וזה איסור חפצא וא"כ הנזירות ששוה לשבועה בטעמא דהא והא איסור גברא הוא היאך נאמר דנזירות שהוציאו בלשון שבועה אינו כלום וזו טענה נצחת שאין עליה תשובה עכ"ל ואני אומר כי גם בנזירות איכא איסור חפצא דכשאומר הריני נזיר אסר עצמו בכל אשר יצא מגפן היין והוי כאלו אמר בפ"י כל אשר יצא מגפן היין אסור עלי דהוי כאסור חפצא דכתיב נדר נזיר וכו' מיין ושכר יזיר דכשאומר הריני נזיר ממילא משמע דאסר היין והשכר עליו והיינו כמי שאוסר עליו ככר אלא שצריך לפרש מה שהוא אוסר עליו דהיינו ככר או פירות ובנזיר הוא ידוע כשאמ' הריני נזיר דאסור בשלשתן וכן נראה מלשון הר"ן ז"ל פ' שתי' בתר' דכת' וכ"ת לרבא היינו טעמא משום דהתפס' שייכ' בנדרים ולא שייכא בשבועות משום דנדרים איסור חפצא נינהו וכי מתפיס ככר בדבר אחר שנדר עליו ואמר זה בזה חלה עליו התפסה משום דאסור אחפצא אבל מי שנשבע שלא יאכל ככר וחזר ואמר זה כזה אין בדבריו כלום וכו' וכתב נמי אח"כ ובנזירו' נמי שייכ' התפסה דאיסור קדושה הוא מה שאין כן בשבועו' דאיסור גריד' נינהו ולפי' כתב הרי"ף ז"ל דמתפיס בשבועה לאו כשבועה אפי' כגוונא דשייכא ביה התפסה בשבועות כגון דשמע חברה דאישתבע דלא איכול הדין בשרא עוד איפש' לי לומ' שאף התפס' דגברא אגבר' אין לה ענין שהאומ' זה כזה אין לו ענין אלא בדבר שתואר חל עליו כגון קדוש' או אסו' אבל הנשב' שלא לאכול דבר פלו' אין שום תואר עליו כדי שיוכל חבירו להתפי' בו ולומר אני כמוך ע"כ משמע דהתפסה דשייכא בנזירות ולא בשבועה הוי טעמא משום דנזירו' הוי כאסו' גברא וחפצא דמי' דאמ' הריני נזיר כמוהו הוי נזיר ונאס' בשלשתן כמוהו מה שאין כן בשבועה דאין שום תואר עליו כמו שכתב ז"ל ואפשר נמי דאיכא התפס' לנזיר בענבי' או יין אם אמר על ככר א' הרי זה הככ' כאלו הענבים דאפילו בנשב' על ככר כתב הר"ן ז"ל דאי איתפ' בה ככר אחר הוה מתס' מדרבנן אי מתפ' בחבירו שנשבע הוי מתסר מדאוריית' וא"כ בנזי' דמתפיס בו שאמר ואני כמוהו הוי נזיר מדאורייתא ה"ה אי מתפיס' ככר

בענבים דאסיר עליה באיסור חפצא הויא ככר נאסר' ונתפס' מיהא מדרבנן והיינו משום דנזיר דמי לנד' דאתקש ליה כדאמרי לעיל ולא לשבוע' ואע"ג דבעלמא אמרינן לאו בתר שמא אזלינן אלא בתר טעמ' הכא אזלינן בתר שמא דטעמ' נמי איכא דשאני נזירות משבוע' דאית ביה התפס' כגוונ' דאמר מה שאין כן בשבועה וא"כ אין טענת הרב ז"ל טענה נצחת כמו שכתב דנזירו' דמי לנדר נמי באיסור חפצא כגוונא דאמרן דאי' ביה התפסה דגברא אגברא שאמ' ואני כמוהו דהוי נזיר מה שאין כן בנשב' ואית ביה נמי התפסה דחפצא אי מתפיס ככר בענבים מדרבנן מיהא כדאמר והרשב"א ז"ל באותה תשובה אלמא נדרים ונזירות א' הן וכאן וכאן אוסר החפץ על עצמו ומזה שכתב הרשב"א ז"ל נמצאת נצוחה הטענת שנצח' שכת' הרב הנז' ז"ל שהרי הנד' והנזירות שוין בשמא שנקראין נדר ושויו' בטעמ' דאיסור חפצא ויצא לנו מכל זה דכי היכי דבנדר אם אמרו בלשון שבועה לאו כלו' היא להני רבוותא הכי נמי בנזירות דאפקי' בלשו' שבועה והכי נמי משמע בגמ' גבי נדר דאי אפקי' בלשון שבועה לאו כלום הוא וכן שבוע' דאפקה בלשון נדר מדאמ' גבי אוס' פר' שבוע' שת' הטילו הכתו' בין נדר לשבוע' יש בו לשון נדר ולשון שבוע' אם הוציאו בלשון נדר שאמר ככר זה עלי כדרך כל נודר שאומ' קונם ככר זה עלי הוי נדר ופטור מקרבן כמו שפי' רש"י ז"ל הוציאו מפיו בלשון שבועה כדרך כל הנשבעים שאומרים שבועה שלא לאכול הוי שבועה ומשמע דבאיסור שהטילו הכתוב בין נדר לשבועה הוא דאמרי' הכי הא נדר עצמו שהוציאו בלשון שבועה אינו נדר ושבועה עצמה שהוציאה בלשון נדר לא הויא שבועה וזו ראייה לר"ח ולהרב נ' מיג"ש והרשב"א ז"ל דסברי דכל שהחליף של זה בזה אין בדבריו כלום כמו שהביא הר"ן ז"ל בריש מכלתין דנדרים וכן כתבו התוספות דאם אמ' קונם שלא אוכל ככר זה לא אמר כלום וכן אם אמר גבי שבוע' להפך וכן הרא"ש ז"ל שהביא רבי' ירוחם דנדר בלשון שבועה לאו כלום הוא ופסקי רקנטי ז"ל ותשובו' הגאונים ז"ל וא"כ מי שסוב' כן הוא משיירי כנסיית השבע' חכמי' הפוסקי' הכתובים למעלה בפ' והרי"ף והר"ן מכללא ולא כמו שכת' הוא ז"ל דמי שסומך על דעת זה אינו מן החכמים כיון שהרמב"ן ורש"י חולקי' על זה ואפ"ה לא סמכתי מעולם על דעת זה להקל בנזירות שמשון כי אם בצירוף טעם א' כפי חומר הנדר וברובם כשישפתח להתיר אם היה נזירות שהיה בו התרה או שבועה כשהיא ניתר ע"י פתח וחרט' דמשוי ליה לנדר טעות כעין ד' נדרי' כמו שפי' הר"ן ז"ל גבי אין חכם מתיר כי אם כעין ד' נדרים הללו כלו' שאין לו להתיר בחרטה אלא בפתח שהנד' כשהוא ניתר בפתח מוכיח מתוכו שהוא נדר בטעות והוי כעין ד' נדרים אבל בחרטה לא והיינו טעמא דעדיף פתח מחרטה לפי שכל נדר שהוא ניתר בפתח הרי הנודר אומר שאפי' בתחלה כשנדר אלו היה נותן אל לבו אותו פתח לא היה נודר ונמצא נדרו טעות אבל נדר שהוא ניתר בחרטה אינו מוציא עם עצמו שום ענין שאלו היה נותן אל לבו מתחלה היה נודר אלא שהוא אומר עכשיו מתוך הכעס או מפני מהירות נדתי ואני מתחרט עכשיו על שנדרתי מעולם ע"כ דמשמע דנדר דניתר ע"י פתח הוי כעין נדר טעות ולא הוה בעי התרה אלא מדרבנן וכן הרא"ש ז"ל פי' אלא כעין ארבע' נדרים ע"ד שימצא לו פתח שיאמר אדעתא דהכי לא נדרי ונמצא שלא היה מעולם נדר כמו ד' נדרים אלו וכו' דמשמע דלא בעי התרה אלא מדרבנן וכן הריטב"א ז"ל פי' אלא כעין ד' נדרים פי' שיש פתח ברור נראה לעולם עד שדומה לנדרי טעות כו' ע"כ

וארבעה נדרים גופייהו לא בעו התרה ולמ"ד דבעו התרה לא הויא אלא מדרבנן כמו שכתבו התוספות בנ"ש דלית ביה התרה מדאורייתא אי לא חייל מדאורייתא לא תקנו חכמים דיחול מדרבנן כיון דלית ליה התרה שם ובפ"ב דנזיר שאלה ע"ג חכם לבב ואמיץ כח בתורה ובמצות ה"ר יהושע מיכי יצ"ו מה שכתב כ"ת כי מן הדין היה לה לאלמנ' כח וזכות לגבות כל סכי כתובתה מכל הסך שהודה ה"ר אהרן שהיה לו בחנות מבנו דמתנאי כתובה הוא שתגבה מעדית נכסי בעלה ע"כ אינו כן דמן הדין עיקר ותוספ' אינן נגבין אלא מזבורי' ונדוני' מבינוני' כבעל חוב ואם היה תנאי כתוב בכתובה זה שתגבה מעידי' נכסיו מה שאינו מנהג לכתוב בשום כתוב' כל המטלטלים נקראים עדית כי אותם שהיו בחנו' בין הנכסים שבביתה כ"ש אם הם מחפצי נדונית' שיכול הוא לומר טלי כליך אפילו היו לו מעות וכמו שכתב הריב"ש ז"ל סי' כ"ב: עוד כתב' כי מה שטען מהארבעת אלפים מפרנסת הבית מהשנתי' שהיו בשותפות היה צריך ראייה משטר או ב' עדים כי עד א' אינו מספיק להוציא ממון לכתובת אשה ותפיסתו אינה תפיסה כיון שהשותפין אין להם חזקה זה על זה כמו שהוא מוסכם וכו' ומגו ליכ' במקום עדים ואפילו במקום עד א' ע"כ: ואני אומר כי יש בדבריו כלום וטענתו טענה מספקת לנכות הד' אלפים לבנים דהא דקי"ל דשותפין אין להם חזקה היינו בדבר הידוע לב' השותפין ושהם שותפין עדין בו ושחברו השותף מכחיש טענת המחזיק אבל אי בציר חד מהני יש להם חזקה זה על זה והכא בנ"ד אעפ"י שיש עדים שהיו שותפים האב ובנו בחנות אינו ידוע לעדי' כי כל מה שיש בחנות הוא בשותפו' דאיפשר שיש לא' מהם בחנות אי זה דבר שהוא שלו לבד ואינו בשותפות כי כן מנהג השותפין לפעמים מניחים מה שאינו בשותפות בחנות שניהם ואם אח"כ הוציאו מהחנות והניחו בביתו וטוען שהוא שלו אפי' ששותפו מכחישו יש לו חזקה כיון שאינו ידוע לעדי' דבר זה שהחזיק בו א' מן השותפין אם היה בכלל נכסי השותפו' כי מה שהיתה קודם בחנות השותפות אינו ראייה כדפרי' כיון שעתה ביד האחר: ומה שהבי' הטור סי' קע"ט משם הראב"ד ז"ל דאפי' לא ידיע לתרווייהו שוה בשוה כגון דחזו דהאי אייתי זוזי והאי אייתי זוזי ובני בהו עסקא ולא ידיע כמה אייתי האי וכמה אייתי האי ולבתר יומין נפיק האי עסקא מידא דחד ואמר תרי תלתא דידי ותלתא דחבריה דלא מהימן אלא פלגי לה בשוה היינו כי האי גוונא דידוע לעדים דהני נכסי דעסקא כולהו הוי בשותפות לתרווייהו ורווחא דכל האי עסקא הויא לתרווייהו אפילו לדברי המחזיק בו ונפיק עסקא מתחת ידיה ולהכי לא מהימן למימר תרי תלתא דילי אבל בנ"ד דאין ידוע לעדים כל דבר ודבר שהוא בחנו' שהוא מנכסי השותפות אלא דרך כלל הם שותפים במה שיש בחנות היה יכול לטעון כמו שכתבתי אם היה בידו חוץ מן החנות כיון שהיה ברשותו להוציאם מן החנות בלי ידיעת שום אדם נאמן לומר שהכל בשותפות ושבנו חייב לו הד' אלפים כיון שהיה יכול להוציא כ"כ נכסים מן החנות ולומר שהיו שלו וליכא עידי ראייה ובנ"י פ' הבית והעליה הביא ראייה לדברי הראב"ד דלא מהימן לגרועי מפלגא כיון דסתם שותפות למחצה וכתב תדע דהא הכא אעפ"י דידעי דשותפין בהנך אבנים לא ידעי' דתהוי יד שניהם שוה דהא איפשר שזה ראוי ליטול כל השלימות משו' דבחבטה נפל א"נ איפכא ואפ"ה לא מהניא ליה חזקתיה לומר בחבט' נפל ושלימו' ואפי' טעין הכי בברי דכיון דמידי דשותפות הוא ולא ידיע אי דמר אי דמר חולקין ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וכו' הא קמן דהא דלא מהימן

היינו משום שהוא ידוע דכל אותם האבנים הם בשותפות אבל בנ"ד יהא נאמן כדפי' כיון שהיה יכול לטעון טענה שלא היה לו לשותפו חלק בדבר ההוא דאע"ג דכתב הראב"ד במה שהביא בנ"י דלא מבעיה אי אמר לקוח הוא בידי דעקר ליה לשותפותא לגמרי דלא מהימן וכו' דמשמע דכשטוען שאינו מן השותפות שהוא פשוט יותר שאינו נאמן היינו בדבר הידוע שהיה קודם בשותפות והוא טוען לקוח הוא בידי כלו' שלקחו מן השותפות כדמשמע לישנא דעקר ליה לשותפותא לגמרי כלו' שעיקר דבר זה שהיה בשותפות ואומ' שהוא עתה שלו וכן במה שכתב למעלה מדברי ר"ח דכתב ולפי זה אפי' טעין ברי ואמר לקוח הוא בידי לא מהימן האי לישנא דלקוח הוי מן השותפות כמו שכתב למעלה דמהא שמעי' דמלתא דידיעא לתרי שותפי בשותפותא אע"ג דאיתיה ברשותא דחד לא יכיל למטען החזקתי דקי"ל דשותפין כה"ג לא קפדי אהדדי ולפי זה אפילו טעין וכו' דמשמע דהאי דכתב אפילו טעין ברי, ואמר לקוח וכו' קאי אמאי דכתב לעיל דמילתא דידיעא לתרי שותפי אע"ג דאיתיה ברשותא דחד לא יכיל למטען החזקתי דהיינו לקוח הוא בידי מן השותפו' וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות שותפין דדבר הידוע לב' השותפין אין אחד מהם יכול לטעון שלקחו משותפו אפי' הוא ברשותו וא"כ נאמן אהרן זה הנתבע לומר שבנו היה חייב לו ד' אלפים לבנים מפרנסת ב' שנים שהיה ידוע שהיה מתפרנס מביתו כיון שהיה יכול ליקח מנכסי השותפות שבחנות ולומר שהוא שלו כ"ש אם היו בביתו כשעמד בב"ד שהיה יכול לטעון שהיו שלו אפי' שהיו עדים שראום קודם בחנות אם טען הוא שהניחם שם להוליכם לביתו ושלו היו ולא של שותפות והעדים אין יודעי' בפרט אם דבר זה שלו או של שותפות אלא שיודעים שנכסי החנות הם בשותפות ואיפשר שאלו הנכסים שביד זה עתה היו שלו והניחם שם כדפי' הגע עצמך שאיש אחר שאינו שותף הניח דבר מה בחנות חברו וראו עדים הדבר ההוא בחנות חברו ואח"כ ראו אותה ביד האיש ההוא ואמר כי מה שהעידו העדים שראו אותו בחנות שהוא הניחה שם ואח"כ לקחה מן החנות ושבעל החנות יודע זה פשיטא שהוא נאמן וכן היה נאמן בזה מגו שהיה יכול לומר לקוח הוא בידי מבעל החנות וכן הנתבע אבי הנפטר היה יכול לומר שהיו שלו ומעולם לא נכנס בכלל השותפות אפי' שראום קודם בחנות כדאמרן דהא דקי"ל דבר הידוע לב' השותפין דהוי בחזק' שניה' אפי' הוא יוצא מתחת יד א' מהם היינו שאותו הדבר עצמו יש עדי' שהיה בשותפות דומיא דאותם האבנים של כותל שותפים שנפל אבל כה"ג דפי' לא מקרי ידיע לשותפות וכן מטעם זה נאמן ג"כ על כל מה שהוציא בחוליו אם יש בידו חוץ לחנות והרא"ש ז"ל כלל ס"ח כתב דאשה השולטת בב' ומת בעל הבית ויודעת שיש עליו חוב או נכסי' של אחרי' בידו חייבים להחזיר וכו' ואפילו באו ליד אפוטרופי' או ליד ב"ד יעשו ב"ד ככל אשר תאמר האלמנה במגו שהיתה יכולה היא לחזור וכו' וכ"ש הכא שהוא אביה והוא כמו אפוטרופו' והנכסי' בידו אפילו שהם בחנות כיון שהי' יכול לקחת' כי עדי חזרת השותפות אינם יודעים מה שיש בחנות השותפות או כמה הוא: שאלה עד הרשאה שכתוב בה שהוא מרש' את פלוני ופלוני שימכרו ביתו ואם יארע אונס לא' שלא יוכל להתעסק במכירה שיוכל חברו הוא לבדו למוכרה ולא יארע אונס אלא שאמר א' מהם שאינו רוצה ליטפל במכירתה נראה לי שיוכל חברו לבדו למכור כי מה שהטיל המרשה תנאי ששניהם ימכרו ואם יהיה אונס לא' וכו' היינו לשלול שאם לא היה לו שום אוס ומכר חברו לבדו ולא הודיעו שלא יהיה

המכר קייל כיון שאם הי' מודי' הי' מסכים עמו במכירה אבל אם אמר שאינו רוצה ליטפל במכירה יוכל חברו לבדו למכור כי אינו חייב המורשה להיות מורשה אם אינו רוצה ולכן הרשה לשנים שאם לא ירצה הא' שחברו לבדו יהיה מורשה ואם היה דעתו של מרשה שיהיו שניהם כדי שידקדקו במכירת' ולא יזלזלו בה וא"כ אם לא ירצה הא' לא תתקיים המכירה הרי כתוב בהרשאה שלא יוכלו למכור כי אם אחר מ' יום של הכרזה ומארבעי' יום ואילך יש להם כח תכף ומיד למכור כי מזה נראה כי לא תלה ענין ערך מכיר' הבי' כי אם בארבעים יום של הכרזה ולכן אם אחר המ' יום לא רצה אחד מהם להיות מורשה יוכל השני למכור בפרט בנדון זה שכתוב בהרשאה שיקבל פ"ד פרחי' מן המרשה הנז' ונתן לו הרשאה שימכו' בחבר' האח' או הוא לבדו אם יהיה חברו אנוס כי אם היינו אומרי' שאם לא ירצה חברו להיות מורשה שלא יוכל הוא לבדו למכור א"כ היה חשש כי הוא כתב לחברו שלא ירצה להיות מורש' כדי שלא תמכור ביתו ולקתה מדת הדין שלקח מעותיו ע"מ שימכור ביתו ויטול מעותיו והו' מעכב' מצד אחר ואדרבא אני אומר כי גם בלא הרשא' ב"ד יכולי' למכור הבי' כדי שיגב' זה מעותיו כמו שמוכרי' לב"ח אחר כיון שהודה זה שקבל ממנו המעות הנז' ושתמכר ביתו לפרוע המעות מה שיותי' ממכירת הבית שינתן ביד איש נאמן כמו שהוא כתוב בהרשאה שאלה עה ראובן שקבל עליו שלא לומר תפלה זמן עשר שנים במקום אשר יאמר שמעון ואמר שידשירי תפלה אין לוגאר קי שמעון דישירי די אקי אדייז אניוש הריני נזיר כשמשון בן מנוח כבעל דלילה שעקר דלתות עזה כמי שנקרו עיניו פלשתים בכל חזוקי סופר ותנאי הנזירו' ועתה ראובן מתחר' ותוה' על הראשונו' וחפץ להתפלל במקום שמעון כסבור עצמיו' לעצם ולבשר מפני השלום ילמדנו רבנו מה משפט ראובן זה: תשובה כיון שקבל הנזירות כהלכתו אינו יכול להתחרט ואינו יכול להתפלל במקום ששמעון יתפלל אלא שצריך לבאר כיצד חל הנזירו' ומה יובן בלשון אם יאמר תפלה במקום ששמעון יאמר ואומר קוד' כי יוכל ראובן להתפלל בעזרת בית הכנס' ששמעון מתפלל בו כי העזרה אינה ממקום בית הכנסת ואפילו לפתח בית הכנסת יכול להתקרב מן האגף ולחוץ כדא' לענין נדרים מי שנדר שלא ליכנס' בבי' זה אינו אסור אלא מן האג' ולפני' ומסתימ' הדלת ולחוץ בעובי המפתן מותרוכ"ש בעזרה דאע"ג דמצטרף שם עם הצבור ולענו' קדיש וקדושה דאין מחיצה של ברזל מפסק בין ישראל לאביהם שבשמים אפילו הכי לא נדר הוא שלא להצטרף בתפלה עם שמעון אלא שלא יתפלל במקום ששמעון מתפלל והרי הוא במקום אחר ולא גזרינן דלמא יכנס לב"ה דהא אמרינן בנודר מן הבית דמן האגף ולחוץ מותר ולא גזרינן שמא ישכח ויכנס לפני' דאע"ג דאמרי' בנזי' סחור סחו' לכרמא לא תקרב היינו משום תאות ענבים שיבוא לאוכלם אבל הכא שידע שאינו יכול ליכנס לבית לא גזרינן וה"נ יודע שאינו יכול להתפלל עם שמעון בבית הכנסת ולא יכנס להתפלל כ"ש שיכול הוא ליכנס במקום ששמעון מתפלל אלא שלא יתפלל שם: והבנת לשון שאמר אם אומר תפלה במקום ששמעון יאמר נראה שהוא במקום טהור קבוע לשמעון שמתפלל באותו בית הכנסת בקבע ויוכל להתפלל בבית הכנסת אחר שאינו קבוע לשמעון בו אע"פ ששמעון מתפלל אז באותו בית הכנסת כיון שאינו אלא דרך עראי וכ"ש באיזו בית שמתפללים בו דרך עראי עם החתן או עם האבל דאע"ג שאמר במקום ששמעון יאמר תפלה אין הכוונה אלא במקום שהוא קבוע לו שיכול ליזהר

מלהתפל' שם ולא יצטר' בכל עת שיתפלל במקום שיתפלל לחפש ולראות אם שמעון מתפלל שם כדא' גבי מי שנדר לישא אשה או לקנות בית וגבי אשה שנדרה לינשא לכל מי שיתבע אותה דלא נתכוונה אלא לכל מי שיתבע אותה מן ההגונים לה וכתב הרמב"ם ספ"ח דנדרים וכו' כל כיוצא בזה דמשמע דהולכים אחר הכוונה דמה שבטא בשפתיו אינו נגד כוונה זו ובנדון זה איכא טעמא אחריןא אע"פ שלא נתבאר בשאל' והוא כי ראובן זה נדר בנזירות שמשון לסבה שנתקוטט עם שמעון ויצא מבית הכנסת שהיה מתפלל בו שמעון וקבל נזירות שמשון שלא להתפלל במקום שהיה הוא מתפלל דהיינו באותו בית הכנסת שהוא קבוע להתפלל בו שמעון והוי כמי שנצטער מלבוש בגדי צמר ונדר שלא יעלה עליו צמר לעולם שמותר לטעון בגדי צמר ולהתכסות בגיזי צמר שלא נתכוון אלא ללבוש בגדי צמר והכא נמי לא נדר אלא מפני שהיה לו כעס עם שמעון ויצא מבית הכנסת שלו ינדר שלא להתפלל במקום שיתפלל והיינו בב"ה שיתפלל הוא בקבע כדא': וא"כ נראה דאין יכול להתפלל בבית הכנסת שמתפלל שמעון בקבע ששמעון אינו שם בב"ה שהרי נדר שלא להתפלל במקום ששמעון בו ובמקום הקבוע לשמעון להתפלל הוא שנדר ואסר עליו בנזירות דמשמע ואפ"י שהוא לא יהיה שם באותה תפלה כיון שהמקו' הוא קבוע לו להתפלל כדאמר ואפ"ה יכול ליכנס לב"ה כשמתפללי' אפילו ששמעון הוא מתפלל שם והוא אינו מברכו שהתפלל כבר או יצא ויתפלל ויוכל ג"כ להתפלל עמהם מן הברכות של שחר עד יוצר וכן תחנונים מאשרי וסדר קדושה עד הסוף דלשון תפלה בלשון חכמים אינו אלא תפלת עמידה שהם י"ח ברכות ואפ"ה בנדרים משמעות תפלה בלשון בני אדם הוא ברכות ק"ש וק"ש ועמידה ואזלי' בתר לשון בני אדם בנדרים' כדאמר בנדרים וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ט הזהר בעיקר הגדול בנדרים הלך אחר לשון בני אדם שבאותו מקום ובאותו לשון ובאותו זמן וכו' וכיון שזה אמר שי דישירי תפלה משמעות תפלה בלשון בני אדם הוא ק"ש וברכותיה וי"ח ברכות של עמיד' שבזה יצא ידי חובת מצות ק"ש ותפלה י"ח ולזה קורין בני אדם תפלה בכל מקום ואני מתפשט בטעם זה להתיר לנודר זה שיוכל להתפלל תפלת מנחה וערבית באותו בית הכנסת עם שמעון כי תפלה בלשון בני אדם אין משמעותה אלא תפלת שחרית וזה אמר שידישירי תפלה אין לוגאר קי שמעון דישירי ולשון בני אדם אינם קורים למנחה וערבי' תפלה ולפעמים אומרים' תפלת מנחה תפלת ערבית ואינם אומרים תפלה סתם אלא לתפלת שחרית כשרוצים ללכת לתפלת שחרית אומרים נלך לתפלה סתם ולמנחה וערבית אין אומרים נלך לתפלה אלא נלך למנחה או לערבית וכשמזכירים בהם תפלה הוא בשם לויי תפלת מנחה תפלת ערבית והוי כנודר מן הדבש דמותר בדבש תמרים שיש לה שם לויי ובנדון דינן אמר בלשון לעז שי דישירי תפלה במקום קי שמעון דישירי ואין משמעות לשון זה אלא על תפלת שחרית ואפ"י שזה שנדר ואמר שי דישירי תפלה לא נתכוון אז על תפלת שחרית בלבד אפ"ה אזלי' בתר לשון בני אדם שאינם קורים תפלה אלא לתפלת שחרית כדאמר במי שנדר מן הדבש דמותר בדבש תמרים ומן השמן דמותר בשמן שומשמין ומן החומץ דמותר בחומץ סתוויות ולירק דמותר בירקות שבה מפני שיש להם שם לויי ואפילו שהנודר לא כיון כשאמר דבש או שמן או חומץ או ירק לאלו לבד אלא סתם נדר והיה חושב שהכל בכלל אפ"ה לא נאסר אלא במה שמשמע בלשון כל בני אדם והכא נמי כל בני אדם בלשון לעז

כשאומר תפלה סתם הוא על תפלת שחרית ואינם מזכירים תפלה במנחה וערבית אלא בשם לווי מנחה או ערבית וכחה דהתירא עדיף נאם המבי"ט: שאלה עו ראובן שעשה שותפות עם ג' אחים בתורת עסקא והניח ראובן משלו לקרן בכיס השותפות ג' מאות פרחי' והאחי' שלשתם הניחו מאה בלבד והיו ביד האחים כל ד' מאות פרחים קרן השותפות להתעסק בהם על שם השותפות והתנו ביניהם שכשיבואו לידי חילוק יקח ראובן בתחלה ממעו' השותפות במעות בעין מאתי' פרחים ושאר דמי השותפות קרן וריוח יחלקו ביניהם לחצאין החצי לראובן והחצי לאחים והלך אחד מן האחים עם קצת סחורה ממעות השותפות שבידו וביד אחיו למדינת הים ונשא שם אשה והניח קצת מהמעות שהוליך עמו שמה במקום שהלך ביד שמעון שיקנה לו מהם סחורו'.

וישלחם לו וגם ראובן הלך שמה עם סחורות ארחות משלו שאינם מהשותפות והניח גם הוא ביד שמעון מעות משלו שיקנה לו ג"כ סחורות וישלחם לו ובאו ראובן וא' מהאחים שניהם למקומם עם האשה שנשא שמה א' מהאחים הנז' ואחר זמן מועט לחזרתם נפטר בעל האשה ואחרי פטירתו הגיעו קצת סחורות משמעון לראובן ולבעל האשה וכתב לה' שיקבל אותם הסחורות לחשבון המעות שהניחו שניה' בידו ואחרי כן ישלח להם השאר ומיד בואם לקח ראובן חציים כי הם מנכסיו שהני' ביד שמעון והחצי האח' רוצה ג"כ לקחת' באומרו שהם ממעות השותפות שהניח בעל האשה ביד שמעון ולו משפט הגאולה לקחת' מצד התנאי הנז' שהתנ' עם ג' האחים השותפי' והאשה מערער' עליו על החצי הבא בשם בעלה לקחתו לה מצד כתובתה יורנו מורינו הדין עם מי לקחת חצי נכסים אלו ששלח שמעון האשה או ראובן ושכרו כפול מהשמים: תשובה הדין עם ראובן לקחת ג"כ חצי הנכסי' ששלח שמעון הבאים בשם בעל האשה אם יתברר שאלו המעות שהניח בעל האשה שמה ביד שמעון הם ממעות השותפות שהוליך עמו בלכתו שמה ואין לאשה שום שעבוד עליהם לכתובתה דהלכתא כרבא פרק המקבל להכי קארו ליה עסקא דאם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו וכתב הרי"ף ז"ל ולכך אי איכא סהדי דהני מטלטלין מחמת ההיא עסקא נינהו שקל להו בלא שבועה ואפילו מיתמי ואי איכא עליה דמיתנא כתובה או ש"ח לית ליה מהני מטלטלי דעסקא ולא מידי אלא שקיל ליה מריהו לחודי' וכו' וא"כ כיון שהוא ידוע בנדון דידן שזה בעל האשה שהלך שם הוליך ממעות העסקא שבידו ולא הביא את כולם הוא ידוע כי מה שנשאר שם הוא ממעות העסקא ואין לאשה לכתובתה שום זכות בהם ועוד כיון שזאת האשה נשאת שמה לזה האח אחר שקבל העסקא א"כ אפילו היה ש"ח ולא עסקא הוא קודם לגבות כי זמנו קודם לזמן הכתובה וא"כ אפילו לא היה ידוע כי מעות אלו שהניח בעלה ביד שמעון היו של מעות עסקא כי אם מנכסיו עכ"ז הוא קודם לגבות כיון ששטרו קודם לשטר כתובתה ועוד אפילו היתה נשא' קודם החוב כתב הרשב"א ז"ל בתשובה שיכול אדם לפרו' חובותיו ממעות שקבל מנדונית אשתו ואינה יכולה לעכב עליו בחייו אפילו היה ידוע שהיו מעות אלו ממעות שהכניסה בנדונייא עמו ובנדון דידן הוא ברור שהם ממעות העסקא ואפילו היו שלו הוא קודם כמו שכתבתי נאם המבי"ט: שאלה עז כאח לי החכם ה"ר יצחק יצ"ו ראיתי שאלתך על אשה שהית' מפסד' מלבושי' ותכשיטי' ומאבד' אות' ובעלה היה מונע ממנה שלא יהיו תחת רשות' ואח"כ נתפשרו האיש ואשתו שיהיו תחת ידה לאחריות' ושמו אות' כפי השומת שנישמו בזמן הנישואין וכתבו שטר בפני ב"ד כי מהיום ההוא יהיו

אות' החפצים ברשותה ובאחריות' אם יאבדו על השומא הראשונה ואבדו קצתם ואח"כ באו לידי גירושין ופרע לה שאר כתוב' וכל החפצי' שהיו כתובים באחריותה חסרו אות' מסך הכתוב' בשומא הראשונה כמו שהי' כתוב ביניהם בפני ב"ד וגם החפצים שנתן לה עתה לתשלום כתובתה אותם שהיו מחפצי' שהביא בנדוני' שמו אותם לה כפי השומ' הראשונה ואחר שגרשה כמה ימים חזרה לערער על גביי' כתובתה ואמרה כי שמו החפצי' שנמצאו בעין בשומא הראשונה בין מאות' שהיו לאחריות' בין האחרים שהיו לאחריות בעלה ואינה רוצה לקבלם כי אם בשוויה בשעת הגביי' כי אות' שנאבדו כבר קבלת' בשומא הראשונה אבל אלו שגובה עתה לא ישומו אותם אלא כפי מה ששוי': ואני משיב כהלכה כי כבר ראית בהרמב"ם ז"ל פכ"ב מהלכות אישות שכתב על ענין זה הורו הגאונים כו' שאם היו עושים מעין מלאכת' נוטלת כליה כמו שהן וכו' והרי"ף ז"ל חלק על זה וכת' שהו' חייב לפרוע בשומא הראשונה ולא ישומו כלים אלו אפי' עושים מעין מלאכתם כי אם כפי מה שהם שוים עתה וישללי' לה כל מה שהיו נישומי' קוד' אלא שכתב דאע"ג דדינא דגמר' הכי לא מחייב' לבע' השתא בכחיש' ובפחית' דמים דכיון דלא נהיגי עלמא הכי כל מאן דמקבל וכו' אדעתא דמנהגא מקבל הלכך לא מיחייב אלא לפום מנהגא וכמו שהבי' בעל מ"מ שם: ובאלו הארצו' נוהגו' כהרמב"ם ז"ל שהוא מארי' דאתר' וכן נהגתי אני פה צפת בפרעון כל כתובו' אשה שקצת מחברי היו חלוקי' עלי לומ' כי זה המנהג הוא למוסתערבי' שהם כותבי' בכתובה עצמה כל חפץ וחפץ כמו ששמו אותו אבל הספרדי' שאינם כותבים כן לא ואני כתבתי זה כמה שני' הכרח כי גם לנו שאנו נמשכי' בתנאי הכתובה שלנו הנהוגים בין המוסתערבים גם בזה אנו נמשכי' אחריהם וגם אנחנו כותבי' בפנקס שומת כל חפץ וחפץ ומוציאי' אותו לעת גיבוי הכתובה ואפילו לדעת הרי"ף ז"ל כתבתי אז כי אעפ"י שיתחייב לשלם פחיתת החפץ אפי' שהוא עושה מעין מלאכתו דוקא מה שפיח' אבל מה שעלו בשומא בשעת הנישואין יותר מכדי שוויין אינו חייב לשלם ד"מ שמו חפץ א' בעשרה פרחים ולא היה שוה כי אם ח' אלא שהעלו אותו כפי המנהג ועתה בשע' גבוי הכתובה איננו שוה אלא ה' יפרע ג' שהוא פחיתת החפץ ממה שהיה שוה לא ממה ששמו אותו בשעת הנישואין ואינו מועיל השומא של נישואין אלא כשכלה מכל וכל ואינו ראוי להשתמש בו מעין מלאכתו כלל אז יפרע כל מה שהעלו אותו בשעת נישואין ועתה בנדון זה ששאלת לפי מה שאני דנתי בכל השנים יפה דנו להחזיר לה כליה בשומא הראשונה ולפי מה שדנים פה אחרים לפעמים כמו שהוא הדין להרי"ף לפי המנהג היינו שישומו כל חפץ כמו שהיה שוה ויפרע הפחת שנפחת כיון שעושה עדיין מעין מלאכתו ואינו חייב לפרוע מה שהעלו על שווייו אלא א"כ כלה מכל וכל זהו מה שיש שינוי בין מה שאני דן ובין מה שדנים אחרי' לפעמים ואחר שדנו הב"ד שם שתקח האשה החפצי' כפי השומא הראשונה אין מחזירין אותו ולפי מה שאני דן לכתחלה היו יכולים לדון כך הנה כתבתי לכ"ת תוכן הענין ומה שנעשה עשוי נאם המבי"ט: שאלה עח בפנינו ב"ד חותמי מטה העיד הישיש כ"ר אליה ב"ר נחמיה נ"ע בתורת עדות על נפשו ועל יהודותו איך בעומדו בגואה ראה יהודי שבא שם והביא שבויים ערלים ממצרים שמו מאיר אשכנזי וספר לי שהיה הוא מתושבי קאפה ושהיה לו שם אב ואם ושהיה לו אח תלמיד שהיה לומד בישיבה של בריסק דיליטה בארץ רוסיאה ושהיה לו ג"כ אח ונהרג וספר שספר לו עוד מאיר הנזכר שהוא נעשה

שליח ממלך טאטאר למלך קראקו והעיד כ"ר אליה הנזכר שכ"ר מאי' הנזכר הלך מגוואה לדאכול דרך ים הוא לבדו עם ערלים לעשות סחורה ושמע שם מהיהודים שנהרג מאיר הנזכר עם כל אנשי הספינה ושמע ג"כ מהגוים שהיו בגוואה שאותה ספינה שהלך בה היהודי שללו אותה לסטים והרגו לכל אנשי הספינה ואיך אח"כ שופטי גווא' לקחו כל המטלטלים וכל הנכסים שנשארו לכ"ר מאיר הנז' בגוואה ומכרו הכל הוא מופקד אצלם עד שיבואו יורשי הנזכר וחקרנו ושאלנו אם היהודי והערלים ששמע מהם ידעו הדבר ע"פ השמועה או אם נתברר להם ע"פ רואים ואחר שלא ידע ולהיות לראיה שכך הועד בפנינו ביום ראשון ט"ו יום לחדש תמוז שנת השכ"ז ליצירה פה צפת תוב"ב חתמנו שמותינו פה והכל קים.

תשובה גם כי השמועה תהיה עדות שלם וראוי לסמוך עליו יש עדיין לדקדק כי לא נשמע בפ"י שנהרג מאיר אלא שנהרג עם כל אנשי הספינה ואיכא למימר דאמרי בדדמי שכיון שנשמע שנהרגו כל אנשי הספינה אומר כי גם היהודי שהיה ביניהם נהרג דומיא דמת במלחמה דאמרי' בדדמי דסלקא דעתיה כל הני איקטול והוא פליט אלא דאיכא למימר דלא דמי דהתם לא נהרגו כל אנשי המלחמה ואיפשר דפליט ליה עם שאר הפלטים אבל הכא ששמע שכל אנשי הספינה נהרגו אמרי' בתמיהא כל הני אקטול והוא פליט לא אלא כולהו איקטילו ויש סמך וסימן לדבר מדכתוב ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן וכו' כי אמר ה' להם מות ימותו במדב' ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון ואע"ג דכתיב כי אמר ה' להם מות ימותו במדבר דהוה משמע כולהו איצטריך למכתב ולא נותר מהם איש כיון דלא כתיב כלם בפירוש דהוה אמינא כמו שנותרו כלב ויהושע נותרו אחרים והיינו משום דלא כתיב כי אמר יי' מות ימותו כולם דאי הוה כתיב כולם לא הוה צריך למכתב ולא נותר מהם איש כו' ואי משום כלב ויהושע לא הוה צריך דהא כתיב בפר' שלח אם אתם תבואו אל הארץ וכו' כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון ואע"ג דהתם נמי כתי' במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם וכו' והוה ליה כמאן דכתיב גבי קרא דכי אמר ה' להם מות ימותו במדבר וכו' וכאלו כתיב הכא נמי ימותו כולם כיון דכתיב לעיל לכל פקודיכם וכו' אפ"ה הוא אמינא דכיון דכתיב בסיפיה דהאי קרא לכל מספרכם מבין עשרים שנה ומעלה אשר הלינותם עלי לא קאי לכל אלא אהני דהלינו ויפלו כולם אבל אי אשתארו מנהון דלא הלינו לא הוה בכלל הגזרה וא"כ הוה ליה כמא' דלא כתיב כל ולזה איצטריך למכתב ולא נותר מהם איש דכולהו דהוה בכלל פקודי ישראל מבין עשרים שנה ומעלה ימותו אע"ג דלא הלינו כלם אלא רובם משמע מיהא דהיכא דכתיב כל ליכא שיור והכא נמי אמרו כל אנשי הספינה והא דכתיב גבי אהוד כל שמן וכל איש חיל ולא נמלט איש לא איצטריך ולא נמלט איש אלא אמאי דכתיב העשרה אלפים איש כל שמן וכו' לא נמלט איש מאותם שהיו בעשרה אלפים איש ומכללם היו כל שמן וכל איש חיל דכלם הוו כדכתיב כל וכל ולא נמלט איש מאותם שהיו בי' אלפי' וכן גבי דוד ויכם מהנשף ועד הערב למחרתם ולא נמלט מהם איש כי אם ד' מאות כו' דהוצרך לכתוב ולא נמלט מהם איש משום דכתיב ויכם ולא כתיב ויכה את כולם ואי משום דכתיב כי אם ד' מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים וכו' אותם דנסו לא הוו בכלל ויכם דוד מהנשף וכו' דלא קאי ויכם אלא אאותם שנותרו שם ומשום דלא כתי' כלם הוצרך לכתוב ולא נמלט דהא דקצת

מאותם שלא נסו נמי נמלטו הא קמן דהיכא דליכא כל איפשר דלא הוו כלם ואצטריך לפרש ולמכתב דליכא שיעור דכלם הוו אע"ג דלא כתיב בהדי אבל היכא דכתי' כל לא בעי קרא למכת' דהוו כולם והא דאמרינן בעלמא דגוי כולו רובו ככולו היינו לענין חשיבות דרוב חשיב בכל דאזלי' בתר רובא מדאורייתא כדכתיב אחרי רבים להטות ולענין שמיעה שמת כבר כתב הרמב"ם ז"ל והפוסקים ז"ל שמשאיין ע"פ השמיע' אפי' מעבד ונראה לי דשמיעה זו שמשאיין עליה את האשה היא שמיעה עומדת ואינה פוסקת יותר מקלא דלא פסיק דקלא דלא פסיק הויא קול בעלמ' דלא ידעי' ממי יצא אבל שמיע' היא ששמע מפלו' הראשון שאותו פלוני הראשון אמר שזה פלו' דמסתמא ידע בודאי שמת וזה שהעי' שמע ממנו שמת ונשארה אותה השמיעה בחזקתה ולא פסקה שלא היה שום אדם שכחש באותה השמיעה אבל שמיעה אחרת ששומעים לפעמים שמת פלו' היה קרוב למות ולא מת אעפ"י ששמעו קודם שמת כיון שאח"כ נתנו אי זו אמתלא לשמיעה אעפ"י שגם לא נתבררה לא סמכי' אשמיעה ראשונ' אבל כשלא נפסקה כלל השמועה הראשונה שהעידו ששמע מפלו' שמת, פלו' זה הראשונה שאמר שמת אם לא ידע בודאי שמת לא היה אומרו ולהכי השומע ממנו ומעיד ששמע שמת פלו' הויא שמיעה ומשיאיין על פיו כדאמרן והיינו דאמרינן בעלמא מית חברך אישר ומי ששמע מא' דמית פלו' והעיד בב"ד ששמע מפלו' שמת פלו' כיון דאמר דמית חברך איש' מי ששמע ממנו נמי אישר ובמתני' פר' האשה בתרא נמי תנן אפי' שמע מן הנשים או' מת איש פלו' והרמב"ם ז"ל כתב כבר הודענו שהעד שאמר שמעתי שמת פלו' אפי' שמע מהאשה ששמעה מעבד וכו' דמשמע שהעד שאמר שמעתי הוא שאמר ששמע מפי פלו' שאמר שמת אבל שמיעה בעלמא שאמ' א' שמעתי שמת פלו' ואינו יודע ממי ששמע אלא כך קול בעלמא לא סמכי' עלה ושריא אתתא דא לאינסובי לגבר אם יתברר שהיו בו כל הסימנים הנז' בשאלה נאם המבי"ט: שאלה עט ראובן יחיד מיחידי קהלה אחת שהיה פורע כאחד מיחידי הקהל בעולי המלכו' כגון פרחי' ושולטנין ואזפ' וקורקצי ופקשימיט שהם עולי המלך הנשלכי' על הקהל דרך כלל לבלתי השגיחם על הפרטים ואחר זמן מת ראובן הנז' וחיי למר ולכל ישראל שבק ושבק יתומי' אחריו מהם גדולים מהם קטנים והיו פורעים היתומים הנז' די שנה בשנה כל שנוגע לחלקם עד שמאסו לשאת העול הנז' ונתפשו עם טובי הקהל ומנהיגיהם בסך ד' אלפים לבנים העוברים בתוגרמה וקבלו הקהל מהאחים הנז' ופטרם מכל עולי המלכות הנזכרים וכתבו וחתמו להם שם שטר על ההודאה ומסרו בידם להיות לראייה ולזכות בידם וזה לשונו בחמישי בשבת שמנה ימים לחדש שבט שנת השי"א לבריאת עולם נתפשו הקהל הקדוש קהל פלו' עם הבחור יצ"ו בכ"ר פלו' נ"ע ונתפייסו ברצון נפשם ובנפש חפצה בלי שום אונס כלל וקבלו ממנו ארבעה אלפים לבנים ועל ידי זה פטרו אותו ואת כל אחיו מכל עולי המלכות ר"ל מפרחי' ושלגין ואזפיריש וקרקיצים ופקשימיט וכל עולי המלכות הנשלכי' על ערך הפרחי' בכלל באופן שלא יקחו משום אחד מהם ר"ל מכל יתומים כ"ר פלו' אפי' פרוטה ולקיום כל הכתוב לעיל קימו וקבלו עליהם ועל זרעם כל הקהל יצ"ו בקנס נח"ש שלא יורשה שום א' מהם לערער על הדבר כל ימי עולם ושלא יבקשו כלום לא מהיתומים ולא מר' פלוני יצ"ו שהיה פורע בעדה כל השלכותיהם עד היום הזה וכדי להיות לראי' ולזכות ליתומים הנז' ולר' פלו' הנזכר כתבנו זה אנחנו חותמי מטה ברשות כל הקהל יצ"ו ובהסכמתם

ובשליחותם ועל ידי חתימתנו זאת הרי הוא כאלו חתמו כל הקהל יצ"ו והכל שריר ובריר וקים עד כאן לשון השטר ועתה בניהם אשר קמו אחריהם וקצת מהחתומים מערערים על השטר הנז' באומרם שלא נזכר בו קנין ורוצים לכופף האחים הנז' לפרוע כיוצא בהם יורנו המורה צדק היש ממש בטענתם או אי זה צד הסותר הפיוס הנז' כי מאזנ' משפט בידו לסקל נתיבה מעוותה ולהסיר מכשול מביניהם לבלתי יכשלו כי אתך ילין משפט ואשר תברך מברך ושכרו כפולה ומכופלת מן השמים: תשובה הרא"ש ז"ל כתב בתשובה כלל ו' שבכל דבר שהקהל או טובי העיר נתנו מדעת הקהל ומסכימים בו אין צריך קנין ולא שטר אלא דבריהם ככתובים וכמסורים דמו ע"כ: והרי כתוב כאן קיימו וקבלו עליהם כו' כל הקהל יצ"ו בקנס נח"ש ושחתמו ברשות כל הקהל והסכמת' ובשליחותם וכו' וא"כ אין שום עיקר' בטענה הטוענים שלא היה כתוב קנין בשטר זה כי אפי' בלא כתיבה ג"כ היו קיימי' דברי הסכמת המסכימי' ברצון ורשות כל הקהל כמו שכתוב בתשובה כי אין צריך לא קנין ולא שטר אלא דבריהם ככתובים וכמסורים דמו וכ"ש שכתבו שטר על הסכמת' כי בכתיבת שטר באי זה חוב שיהיה משעבד את הקרקעות בלא קנין משו' דקלא אית ליה ואינו כמלוה על פה והכא נמי כיון שכתבו שטר על זה נשתעבדו כל הקהל כל מה שכתוב בו ובתשובת הרא"ש ז"ל לא היה בו קנין ולא שטר ואפי' הכי כתב שדבריה' קיימי': עוד אנ' אומר כי נראה מתוכן השאלה כי אלו הקמי' לערער על היתומים טענתם היא כי אחר ט"ו שנה כבר כלו הד' אלפי' לבנים אשר נתנו היתומים לקהל יצ"ו על כל מיני מסים הכתובים למעלה ושהם חייבי' עתה לפרוע עמהם כי אינם מרוצים במחילתם שמחלו להם על אותם הד' אלפי' כל מה שיעלה להם מכל מיני מסים כל ימי עולם כל ימי חיי היתומים וזו אינה טענה שאם היה עולה ליתומי' בכל ימי חיהם יותר מאלו הד' אלפים לבנים נתפייסו כל הקהל אז על הסך הנז' מפני שהיו אז צריכים למעות ואולי כי נהנו אז לפי צרכם באותם המעות כאלו סיו ח' אלפים כי היו צריכים אולי לקחתם ברבי' או באופן אחר ונר' להם שהיה תועלת לקהל בכדי מה שיעלה לאלו היתומי' בכפלים מאלו השנים שעברו ואפי' לא היה להם תועלת באלו הד' אלפים כי אם בהם בעצמם והיו יודעים שאם לא יקחום יגיע להם יותר ויותר בכל השנים עכ"ז נתפייסו לקחתם לפי צרכם והוי כמי שמוכר חפציו או ביתו בחצי מה ששוה כדי למלאת חסרונו לעת צרכו שהמכר קיי' כי אולי היה צורך הקהל אז רב ועם זה גדרו פרצה הקהל או מה שהיו צריכים אז ועסקיהם ופשתם קיימת כי איפשר היה ג"כ כי ח"ו יעדרו היתומים קודם זה הזמן או היו הולכים להם מן העיר קודם הזמן ולא היו חייבים לפרוע שום דבר והיו הד' אלפים שנתנו יותר ויותר מכדי מה שהיה מגיע להם באופן שכל כך היו יכולים להרויח הקהל באלו הד' אלפים אם היו הולכים להם היתומים מן העיר כמו שמרויחי' היתומי' בזמן קיומם ועמדם בעיר והוי ככל מקום שנותנים זה כנגד זה וזה בזה כמשחק בקוביא ודדמי ליה דכתב ר"ת דלא הוי גוזמא וקני ועוד דמה שהיו חייבים היתומים לפרוע יותר מן הד' אלפים באלו השנים שעברו ובעתידים ידעו ממוני הקהל שהיה מגיע להם יותר בכדי אלו השנים ובשנים העתידי' ימחלו להם ומחילה אינה צריכה קנין אפילו ליחיד בשל רבים עוד נר' שנכלל בטענת קצת אלו הטועני' שהם בני קצת מאותם שהיו חתומי' בפשר' ההיא שלא נתפשרו אביהם אלא עליהם ולא היה להם כח לשעבד את הבאים אחריהם וגם זו אינה טענה

שהרי כתב הרשב"א ז"ל בתשוב' שאלה שהביאה באדם וחוה נתיב י"ד שרשאין בני העיר בהסכמה לגזור גזרות וכו' והעובר על גזרתם ועל חרמם הרי הוא מוחרם ואם שמו בתקנתם עונש ממון נתחייב' בשניהם בחרם ובממון ואם הרוב הסכימו המיעוט נגרר' אחריהם בין שלא היו שם בין שהיה שם אפילו שמיחו וכו' עלינו ועל זרעינו ועל כל הנלוים אלינו וכו' גדולה מזו שהחרם חל על הבאים אחריהם כענין פלגש בגבע' בחר' שהדור הבא הוצרכו למצוא היתר ולדרוש אשר יתן ממנו וכו' וא"כ הסכמה זו קיימת ג"כ לבאים אחריה' שהרי כתוב בשטר שקימו וקבלו עליה' ועל זרעם כל הקהל יצ"ו בקנס נח"ש שלא יורשה שום א' מהם לערער על הדבר כל ימי עולם ושלא יבקשו מן היתומים כו' וא"כ החרם חל ג"כ על הבאים כמו שכתוב בתשובה הנז' ואפילו בדבר שבממון כמו שכתוב ג"כ עונש ממון ואם על עונש ממון שלא היו חייביין בו מצד הממון כי אם מצד העונש הם חייבי' כ"ש בממון שאינו ע"צ העונש שהסכימו בקנס נח"ש שלא יקחו מן היתומים שום ממון על ענין מיני מסים המלך יר"ה שאם יקחו אותו עוברים על החרם שאם להוציא ממון דרך קנס רשאים כ"ש להפקיע מהם ממון שחושבים הם שזוכים בו שיהיו עוברי' על החרם אם יקחו מהם ואצ"ל אותם הבאים אחריהם שהם בני אנשי הקהל שנתחייבו וירשו מאביהם ממון שאינם רשאים ליקח מהם כי אבותם מחלו להם ממונם מה שהיה נוגע להם אלא אפילו אותם שלא הניחו להם אביהם שום ירושה או אותם שבאו מחוץ אינם רשאים ליקח מהם ולומר אנחנו לא הגיע לנו תועלת מן הד' אלפים ולמה נניח זכותינו עתה במה שיגיע להם כי גם על זו חל החרם שלא יתבעו מהם כלום הגע עצמך שהיה לקהל נחלה א' שהיו מרויחים בה כל שנה ק' פרחים לתועלת הקהל ואחר כך כמה שנים בניה' שלא ירשו כלל מאביהם או אותם שבאו מחוץ ולא נתנו כלל מאותם המעות שלקחו ממכר אותו הנחלה היוכלו לומר אם לא היו מוכרים אותו היינו נהנים עתה ממנה כן בפשרה זו אינם יכולים לומר אם לא היית' לוקחי' הד' אלפים היינו לוקחים עתה מס מהם כי אז לא היה שם זכות לא במה שלקחו ולא במה שמחלו: עוד הוסיפו בשאלה כי ראובן זה אבי היתומים היה מעתיק דירתו מאותו העיר ולא היו מניחים אותו בני הקהל עד שהעמיד איש תחתיו להיות פורע כל הדברים הנז' במקומו ובזה נעתק ראובן אל עיר אחרת ואחר זמן מת והיו פורעים היתומים מדי שנה בשנה כל מה שהיה מגיע להם ע"י הערב עד שקצו לסבול העול ועמד א' מן היתומים והלך שם ונתפטר עם טובי העיר בסך ה' אלפים לבנים וכתבו לו טופס השטר הנז' למעלה ואחר זמן קמו ביניהם אחריהם וקצת מן החתומים בשטר ומערערי' על היתומים ורוצים ליפרע מהם כבראשונה ובזה יש יותר תימא על המערערי' כי אחר צאתו מן העיר לא היה חייב כלל לפרוע עמה' וכ"ש אחר שמת כי היתומי' לא הי' בדין לפרוע ואפי' היו בעיר וכ"ש שלא היו בעיר אלא שאיפשר לומר בזה כי היה ביניהם אי זה תנאי שלא יוכל שום א' מהם להעתיק דירתו משם אלא שיפרע עמהם וגם על היתומים נראה שנוהגים שם שגם היתומים פורעים מס על מה שיש להם בפרט אם יש להם שום אפוטרופוס או מתעסק בנכסים מה שאין מנהגינו בכ' אלו המקומות שיפרעו היתומים מס עד שיגדלו אלא שענין המסי' רובם הולכים על פי המנהג כמו שכתבו הפוסקים ונראה כי מנהגם הוא שיפרעו היתומים אבל לפי סדר שאלה זו יש יותר פיטור ליתומים מן המערערים כי עם היותם חוץ מעירם היו פורעים וכשלא יכלו לסבול שלחו א' מהם

ונתפש' עם ראשי הקהל כמו שכתוב בשטר שביניהם ואיך יקומו בניהם אחריהם וקצת מהחתומים איך עולה על לבם לערער על מה שקיימו וקבלו עליהם כי כבר כתבתי שבלא קנין קיימת הפשרה ההיא וגם על בניהם מצד החר' וגם על מה שכתוב למעלה אין להם שום דין לערער על היתומים כל ימי עולם כמו שכתב בשטר וכ"ש בסגנון שאלה זו שאינם דרים בעירם מימי חיי אביהם כמו שנז' וראוי להם לחוש על החרם כי הוא כנגד רמ"ח אברים של אדם וכל ישראל והם ברוכים יהיו אמן נאם המבי"ט: שאלה פ נשאלתי על מתנות שנותנים לחתן ולכלה קרוביהם אם תתאלמן האשה אם יחשבו לה אותם המתנות בסכום כתובתה או לאו ומצאתי כתוב בתקנות אלגאזיר שנתקנ' על יד הרב בן צמח ז"ל בהסכמת הר"י ב"ר ששת ז"ל וכמה חכמים אחרים בשנת הקנ"ד תקנה ב' על ענין שומת מלבושי האשה כתב ומזה הטעם עצמו המוזכר שם בגמרא אם קרוביה בשעת הנישואין או לאחר מכאן נתנו לה תכשיטין נוטלתן אם הם בעין דאדעתא דהכי ניתנו לה שתתקשט בהן ודבר זה אין בו ספק דומה למה שאמרו פ' מי שמת בין מת הוא בין מתה היא בין נתגרש' סבלונו' הדרי ופי' הרמב"ם ז"ל הטעם פי' מהלכות זכיה שהטעם הוא לפי שלא שלחם אלא שתתקשט בהם וה"ה לקרוביה וכן נר' מדברי הריא"ה ז"ל בענין מורדת וכן כתב הרמב"ן ז"ל ס"פ אעפ"י בשם רבי יהוסף ן' מיגש ז"ל ובשם רבי האי והריא"ף ז"ל דוקא מה שעליה אבל אם כתבה לה מתנה שדרו ממתכתא דלא אמרינן כי אקני לה אדעתא למיקם קמי' אדעתא למשקל ולמיפק לא אקנו אלא מעתה וכו' ע"כ עוד כתב אח"כ בסוף תקנה זו ולענין תכשיטין שנתנו לה קרובותיה נוטלתן לעולם דאדעתא דהכי נתנום לה כנז' למעלה ובפ' מי שמת אסקי' דאפילו הדרה בה איהו קידושי לא הדרי וכו' וכתב אח"כ בתקנה ד' ולענין מתנות שנתנו לה בעת הנישואין או אח"כ מסתברא שנתנו לה קרובותי' לזרעה שלא תתקשט אשה אחרת בתכשיטי' וכו' עוד כתוב בתקנ' ד' על ענין מיתת האש' בלא זרע ולענין התכשיטין.

שנתנו לה קרובותיה והם בעין יחזירם הבעל ליורש ע"כ ובתשוב' הריב"ש ז"ל סימן ש"א כתב אמנם אם נתנו לה אחרים תכשיטין או מעות בשעת, נישואין כמו שהוא נהוג בקצת מקומות שהקרובי' לחתן או לכלה נותנין לה בשמחו' וגיל איש נזם זהב אצעדה וצמיד טבעת עגיל אלו בודאי הם שלה שהרי למתנה גמורה נתכוונו דק"ל קנתה והבעל אוכל פירות והווי להו כנ"מ וא"כ בין באלמנו' בין בגרושין אין שמין אותה לה ע"כ ועתה נבא לדין הנשאל שאם נתנו לה אבואה או אמה או שאר קרובותיה אי זה דבר של תכשיט שהוא מיוחד לתכשיט אשה והוא בעין אין שמין אותו בכתובת' אלא הוא שלה מלבד סכי כתובת' ואפילו נתנו לה קרובי החתן כיון שהוא תכשיט מיוחד לה אין שמין אותו וכמו שכתב הריב"ש ז"ל שהקרובים לחתן או לכלה נותנים לה בשמחה וגיל איש נזם זהב וכו' הם שלה דכיון שהוא נותן לה והוא תכשיט מיוחד לה מה לי מקרובותי' מה לי מקרוביו או מאחרי' שנתנום לה והוא תכשיט לה אבל מה שנותני' אפילו קרובותיה אם הוא כלי שמשמשים בו בבית הוא שלו ושמין לה בנדונייתה וכן אפילו תכשיטין שנתנו לה ומכרם הבעל כיון שאינם בעין אינו חייב לפורעם לה דוקא תכשיט שלה וניתנו לה והם בעין הוא שלה וא"כ בנ"ד קילים א' וכיוצא בו שאמרה האשה שנתן לה אביה אינו תכשיט שלה אלא מכלי תשמיש הבית הוא ושלו הוא ויכולים לשומו לו בפרעון כחובתה והרי הוא דורון לו כמו מלבושים שנותן אבי הכלה לחתן דכל שאינו תכשיט לה על

הסתם הוא מתנה לחתן על הכלה שישתמשו שניהם בו בבית והרי הוא ככל כלי הבי' שהם שלו אם לא.

שיפרש אביה בפ' שהו' נותן אותו החפץ לבתו אז יהיה לה כנ"מ ולא ישומו אותו לה בכלל שומא נדונייתה וכן כלי הכסף שאמרה שנתנו לה אביה ואמה הסל של כסף הוא מיוחד לתכשיט שלה להניח בו תכשיטי זהב שלה אבל הקערה של כסף ומגרפה כסף וקופא א' כסף הם תשמישי הבית וכיון שניתנו דורון על הסתם הם שלו אם לא שיפרש בפ' שנותנים אותו לה וכן י"ב כוסות כסף וב' תכשיטי כסף ומגרפה כסף.

וטבעת זהב שהיה משקל ט' מתקלי שאמרה שנתנו לה אביה ואמה ושנמכרו ע"ש שהיא תטול ריוח דמיהם כל שנה אם יתברר כך יהיו שלה ולא יכנסו בשומא ואם לאו הם שלו אפילו שלא נמכרו והיו בעין כ"ש שכבר נמכרו ואפילו הטבעת שהוא תכשיט שלה אם נמכר אינה יכולה עוד לתובעו אם מכרו בעלה על הסתם שלא פירשה היא לו שיפרענו לה אבל שאר הכלי אפילו לא נמכר ועל הסתם הם שלו אלא כשפירשו בפ' שהיו נותנים לה וגם אם בשעת מכירה הודה הבעל שהיו שלה ונמכרו על שמה ושיאכל הריוח אם יתבאר כן יהיו שלה ולא ישומו אותם בפרעון כתובתה ובלאו הכי הם שלו כדאמר שאלה פא גרסינן בפ' השולח אמר שמואל האי פרוזבול עולבא דדייני הוא אי איישר חילי אבטליניה שנוטלין ממון שלא כדין בחוצפה וחזקה וכתב הר"ן ז"ל דמדכתב הרי"ף ז"ל אי איישר חילי יותר מהלל משמע דסבירא ליה דלדרי עלמא תקון אפילו אי הוו אכשור דרי שלא היו נמנעים מלהלוות והרמב"ן ז"ל סמך דבריו משום דמשמע דלא ק"ל כשמואל דאמר דלא כתבינ' פרוזבולא אלא כבי דינא דסורא או כבי דינא דנהרדעא דשמואל לטעמיה דמהדר לבטולי דאמר אי איישר חילי אבטיליני' ואנן קי"ל כרב נחמן דאמר אוקמו' ועוד דחזינן לרבנן דבי רב אשי וכו' אלמא אפילו בי דינא אחרינ' דלא אלים כולי האי מצי כתב והר"ן ז"ל דחה ראיותיו וכתב דאין ראוי לדחות מימרא פשוטא של שמואל בלא מחלוקת דאמר דלא כתבינן פרוזבול אלא בכגון בי דינא דר' אמי ור' אסי בדברים שאינן מכריעים אלא כדברי הרמב"ם ז"ל עיקר שכתבה ומ"מ בי דינא דר' אמי ור' אסי לאו דוקא אלא הוא הדין לכל ב"ד חשוב שבדור וכן כתבו בתוספות שר"ת ז"ל כתב פרוזבול מזה הטעם ע"כ ונראה דאף למה שכתב הרמב"ן דלא קיימא לן כשמואל ולא בעינן כגון בי דינא דסורא וכו' אפילו הכי ב"ד חשוב בכל דור בעינן וכמו שכתב אלמא אפילו בי דינא אחרינא דלא.

אליהם כולי האי מצי כתב דמשמע דאליהם קצת בעינן אלא דלא בעינן כבי דינא של ר' אמי ור' אסי חכמים גדולים ביותר כמו שכתב הרמב"ם ז"ל דבשאר בתי דינים אין כותבים דהא דחזינן דמסרי רבנן דבי רב. אסי מילי להדדי קל הו' שהקלו בתלמידי חכמים שהלוו זה את זה מפני שהם יודעים שהשמטת כספים נוהגת בזמן הזה מדבריהם ובדברים.

היא נדחית דומיא דמאי דאמרינן דתלמידי חכמים מותרין להלוות זה את זה ברבית וכו' וכמו שכתב הר"ן ז"ל שם ושכן היתה כוונת הרמב"ם ז"ל שהביא זה ג"כ ולא דחה זה מפני זה כו' בתשובת הרשב"א כתב אבל אנן דקיימא לן כרב נחמן וכו' ותדע לך דהא רבנן דבי רב אסי מסרי מילי להדדי וא"א דכולהו רבנן דבי רב אשי אלימי כב"ד דר' אמיר' אסי הרי שאפ' לדעת הרשב"א ז"ל דלא בעינן כבי דינא דבי ר' אמי וכו' אלימי

וחשיבי קצת מיהא בעינן וכן בפרק השולח כתב ולענין כתיב' פרוזבול כתבינן בכל בי דינא אע"ג דלא אלימי כבי דינא דסורא ונהרדעא ומה שכתוב בחשן משפט סי' ס"ז דבכל ב"ד וב"ד יכולים לכותבו היינו כהאי גוונא דכתב הרשב"א ז"ל דאזיל לשיטתי' דהרמב"ן ז"ל ובספר בעל התרומות כתב ומסתבר דכל שלשה בקיאי בדין ובענין פרוזבול ויודעים מצות שמיטה והמחוס רבים עליהם באותה העיר שהם דרים בה הרי הם באותה העיר ובאותו זמן כב"ד דרב אסי וראוים להפקיע ממון בני עירם בתקנתם הנראה להם כמו הם בדורם עכ"ל והיינו כשיטת הרמב"ן ז"ל דכתב וז"ל דאפילו לדידיה לאו דוקא בבי דינא דר' אמי וכו' אלא הוא הדין בכל דור ודור המופלג שבכל דור ודור ומופלג שבכל מדינה ומדינה יכול לכתוב פרוזבול אלא שבעל התרומות נתן מקום יותר לכל ב"ד בעירו בתנאים שהזכיר דלהווי' ראוי' להפקיע ממון כבי דינא דר' אמי אבל לדע' הרמב"ן והרשב"י וח"מ דלא בעינן מומחין ומופלגים כי הני מומחים קצת בעינן כדאמרן וכן נראה לי דאפילו לדעתם היינו כשאין גדולים מהם בעירם אבל יש גדולים מהם בעירם שהם ב"ד קבוע ומומחה באות' העיר כ"ש אם הם מופלג' בדור' אין ב"ד אחר שבעיר יכולים לכתוב פרוזבול וקרוב אני לומר שאם כתבו שאין החוב מופקע ושביעי' משמטתו בכל מקום שאין בו ב"ד לפחות שנים שיודעים ובקיאים בדינים ובדיני פרוזבול ושביעית אין כותבין פרוזבול ויש להם תקנה לשלוח למקום ב"ד חשוב על ידי עדים וכדאמרין בירושלמי דשביעית כר' חזקיה בשם ר' ירמיה אפילו נתונים ברומי פי' הדייני' יכול לומר מוסרני לפלוני לכם הדיינים פלוני ופלוני שבמקום פלוני אפילו רחוקים ממנו הרבה אעפ"י שאינם בפניו וכמו שהביא במרדכי פרק השולח ומשמע אפילו לא ידעו הב"ד וכן נראה ממה שהביא בעל תרומות בשם הרב ברצלוני ז"ל שהביאו בב"י סימן ס"ז בח"מ ומאי דמשמע במרדכי דבקבלת עליו ג' רועי בקר במקום ב"ד כר' אמי ור' אסי סגי היינו דמקבל עליו לזה דומיא דשני בעלי דינים דמקבלים עליהם ג' רועי בקר דבחד מינייהו לא סגי וכדכתב התם והלה מכחישו דהיינו לווה שהוא מכחיש ואומר שלא קבל' עליו ושמעינן נמי מהכ' דפרוזבול שנעשה שלא כהלכתו שלא נעשה בב"ד הגדול כדעת הרמב"ם ז"ל או שנעשה בב"ד שיש באותו מקום ב"ד גדול כדאמרין לעיל דאפילו למאן דלא בעי ב"ד גדול היינו כשאין בעירו גדול דלא מהני כלל והוי כאלו לא עשה פרוזבול ושביעית משמטת חובותיו הכא כתבו דהלוה מכחיש שלא קבל עליו שלשה רועי בקר במקום ב"ד גדול ובהכחשה זו אינו רוצה לפרוע לבעל חובו שיש פרוזבול בידו מן השלשה רועי בקר כיון שלא קבלם עליו והכי נמי כשלא קבל הלוה עליו ב"ד זה במקום שיש ב"ד גדול לא מהני ליה ופשיטא דשביעית משמטתו לדעת הרמב"ם ז"ל דבעי ב"ד גדול ואפילו לדעת האחרים כשיש בעיר ב"ד גדול מהם כדאמרין לעיל ובכל גלילות אלו נוהגים כהרמב"ם ז"ל ולדידיה פשיטא דלא מהני כלל פרוזבול שלא נכתב בב"ד גדול כדאמר וכמה פוסקים סוברים כהרמב"ם ז"ל סמ"ג והתוספות ור"ת והר"ן ז"ל והרב ברצלוני ובעל התרומות ובסמ"ק כת' ואין כותבין אלא בב"ד הגדול שבאותו הדור ובמרדכי הביא תשובת ה"ר יחיאל דכתב דק"ל דלא כתבינ' פרוזבול אלא בב"ד הגדול שבדור והבי' שם מרדכי דרב אלפסי ז"ל דלא כתבי' פרוזבול אלא בי ר' אמי וכו' וכן דרך האלפסי לקצרו ולחסר מה שאין הלכה וכן כתב בעל כפתור ופרח בשם בעל העיטור ובשנת השמטה שעברה שנת הש"ך ליצירה בטלנו כמה

פרוזבולין שלא נעשו בב"ד החשוב שבעיר יכתבו אחרים תחתיהם בב"ד החשוב: שאלה פ"ב ראובן היה יושב במלאכתו שקט ובטוח וקמו עליו גוים והעלילו ותקפו וגברו עליו לפני השופטים בערכאותיה' והמיר ואח"כ נתחרט ושב בתשובה שלימה בלב שלם ובנפש חפצה בבכי ובצום ותחנונים לפני הש"י ויש לו אשה ושתי בנות קטנות ורצונו ללכת מאותה המדינה אל מקום אשר לא יכירוהו במקום שבעלי תשובה עומדין לקנות עולמו ולהציל נפשו מני שחת וגם מתיירא מאד על בנותיו הקטנות כ' בהיותו במדינת תוגרמ' יתבעו ממנו וימסרום לגוים ויכריחוהו להמיר הדת כי כן משפטיהם ועתה אשתו מעכבת אותו מללכת עד אשר יתן לה גט: יורנו רבינו אי זה דרך ישכון אור לאיש אשר אלה לו ששב לאל ית' בתשובה שלימה וגם ירא מאד, על בנותיו גם דבקה וחשקה נפשו באשת נעוריו ואם כופין אותו לתת לה גט או לאו ואם עבר והלך במקום שבעלי תשובה עומדין אם כופין אותו במקום שהלך שיתן גט או לאו: תשובה אע"פ שחטא ישראל הוא וכיון שהוא מוכרח ללכת דרך רחוקה ודרך ים חייב להניח גט זמן לאשתו לשתים או שלש שנים כי גם שהוא אינו יכול לחזור למקומו מפני מה שקרה לו עד שנים רבות לא יתן גט לחלוטין כי אפשר שהיא תרצה ללכת אחריו כשתשמע שהוא מיושב במקום יהודים ויש לו שם פרנסה ואין ראוי לעגנה יותר מזמן הנז' נאם הצעיר משה: שאלה פג טופס במושב תלתא כחדא הוינא ביה דינא דחתימין לתתא כד אתו קדמנא אברהם שובראדו ויצחק אל עלוף והעידו בפנינו בתורת עדות איך אברהם אלבו שנפטר לבית עולמו הניח אח אחד ושמו רודריגו וזה האח ששמו רודריגו הוא אחיו מאמו של אברהם אלבו ושמעולם לא ידעו ולא הכירו לו לאברהם אלבו אח אחר אלא רודריגו שהוא מאמו והיה זה ביום חמישי ד' לתשרי שנת השכ"ו ליצירה פה דמשק והכל קים עד כאן הטופס ואח"כ חזרו לב"ד ואמרו בפ"י שלא היה רודריגו אחיו מאביו אלא מאמו והדיינים החתומים משה ברוך ויעקב סרפדיאל ואהרן נ' תיכה טופס אחד בפנינו ב"ד חותמי מטה באו היקרים ונכבדים ה"ר יעקב קטלאנן וכ"ר יעקב קאלדרון יצ"ו וה"ר יעקב קטלן הנז' העיד בתורת עדות איך בהיותו בדמשק עם אנשים אחרים בתוך בית הכנסת והיו מדברים בענין מר' גאמילא אלמנת כ"ר אברהם אלבו נ"ע אם היא זקוקה ליבם אם לאו ואמר ששמע שם מהאנשים ההם שהיו עמו ששמעו מפי אם אברהם הנז' נ"ע שהיו לה שני בנים משני אנשים וכ"ר יעקב קאלדרון הנז' העיד בתורת עדות איך בהיותו במלכות פורטוגאל בעיר לאגיש ראה את אם ר' אברהם אלבו הנז' נ"ע שהיתה אלמנה קודם שנשאת לאב כ"ר אברהם הנז' ושהיה לה בן אחד ושמו רודריגו ולראיה ממה שהעידו בפנינו כתבנו עדותו וחתמנו שמותינו פה אברהם נ' אשר בנימן נ' ראש זהו הטופס שהועד בב"ד מלה במלה יורנו רבינו מור' צדק אם מותרת לינשא לזר בעדויות אלו אם לאו: תשובה עקר העדות היה חסר מספר העדות והיא השלילה שאינו זה רודריגו אחיו מאביו אלא מאמו אלא שחזרו העדים לומר בפ"י שאינו אלא מאמו ולא מאביו ולכן האשה הזאת מותרת להנשא בעדות זה למי שתמצא כי אין האח מן האם זוקק ליבום את אשת אחיו כמבואר בגמ' אלא שנודע לו כי היה מוחזק איש זה בהיותו נשוי עם אשה זו שהיה לו אח ומן הסתם היה אחיו מאביו ועל חזקה זו נשארה זאת האשה עגונה כשתי שנים ובאלו הימים שעברו נתקדשה היא על כי יצא קול שמת אחי בעלה ואח"כ נתבטל הקול והוציאוה מתחת ארוסה וגם העדויות הנז' אינם מכחישים שלא היה לו אח אחר

זולת רודריגו אלא שלא הכירו ולא ידעו לו אח אחר וגם עדות קאלדירון אינו אלא שראה את אם רודריגו קודם שנשאת לאביו של זה ואפשר כמו שהוליד את זה הוליד את אחיו אשר היה מוחזק שהי' לו אח זולת רודריגו כי רוב נשים יולדות ונתעגנה ב' שנים על חזקה זו.

ועדות קטלן מפי אמו שהיו לה ב' בני' מב' אנשים הוא עדות יותר מבואר שאם היה לה אחר מאביו של זה היתה אומרת שהי' לה ג' בנים מב' אנשי' ועכ"ז הייתי חוכך ומספק בהתר אשה זו אלא מפני שהקלו חכמים מפני תקנת העגונו' נ"ל לסמוך על עדויות אלו ממה שכתבו גאונים ראשונים על מי שהי' לו אח מומר ונשא אשה שאין מומר זה זוקק דנישואין מפילין ומהם אומרים שאפילו המיר אח"כ דמית' מפלת וכ"ש בנ"ד שאפילו היה לו אח מאביו זולת רודריגו שהיה מאמו הורתו ולידתו היתה שלא בקדושה ולא היה זוקק כלל לדעת כל הני רבנן קשישי שהביא בא"ז וכמו שכתוב בס' תרומות הדשן בסימן רכ"ג וגם מהר"מ ז"ל הביא ראיה לדבריהם כמו שכתוב בהגהות מימוני' ובס' ת"ה: ואעפ"י שלא סמכנו בדורות אלו לעשות מעשה כהני רבנן אפילו הכי אם היתה נשואה כבר נ"ל שלא הי' ראוי להוציא כי כדאי הם רבנן אלו קשישי לסמו' עליהם בשעת הדחק והוא דוחק גירושין אחר הנשואין ולא טוב עשה הב"ד שנטפלו לזה כי לדעת הני רבנן הוי גט מעושה ועתה שנתגרש' קשה להתירה על הוראה זו כי רבים חולקים עליהם אלא שנ"ל כי גם שיש אי זה גמגום באלו העדויות כמו שכתבתי אפילו נאמר שהו' ספק אם יש לו אח מומר מאביו או לא בספק זה נוכל לסמוך על הני רבנן קשישי ויאמרו שאפילו היה אח מן האב כגון שהיה מומר מקודם שנשא' והיה בנה גדול בשעת נישואין זה ולא חזר כי אינו זוקק את אשת אחיו לא ליבום ולא לחליצה ותנשא למי שגרשה לכתחלה או לעלמא ומהרי"ק סימן קע"ו כתב דאע"ג דאין לסמוך על הפוסקים שרבו להתיר זיקת יבם אפ"ה נעשה אותם סמך כשיש מחלוקת בין הפוסקים בדבר אחר כמו בעד א' שמעיד על מיתת היבם דוקא ותשכח ומורינו הרב.

כמה"ר יעקב בירב ז"ל הורה על אשה שנשאת והיה לה יבם משומד שאין מוציאין אותם מבעלה עוד הביא בתשוב' בשם הרב ה"ר יהודה כלן ז"ל שכתב שאלו שהורת' ולידתם שלא בקדושה כל העולם מודים שאינם בני חליצה ויבום והבי' לזה ראיות רבות ועשה מעשה וכן כתב מורנו הריב"ר ז"ל בתשובה זו כי אלו שנטמטו בין הגוים והורת' ולידתם שלא בקדושה שאינם בני חליצה ויבום וכתב שבהוראת חכמי ספרד באותם הימים נישאו לשוק כמה יבמות מאלו ואפילו שנטמעו ביניהם אם היו זהירים שלא לישא בנותיהם כמו אלו האנוסים שהם זהירים בכך מי שנשא אותן הוא שנוי ומתועב ביניהם ומתרחקים ממנו אינם צריכים טבילה כשבאים להתגייר וגם אותם שהם מוחזקים אבותיהם או אבות אבותיהם בכהונה או בלויה הם בחזקת כוהנים או לויים כמו שהישראלים הם בחזקת ישראלי' וכמו שכתב הרב ר' צמח ז"ל בשם אביו ואבי אביו ה"ר דוראן ז"ל נאם צעיר מבי"ט: שאלה פב ראובן שתבע משמעון חזקת החנות אשר הוא יושב בה באמרו כי זה כמה שנים משכנה ביזו על סך מעות שקבל ממנו והתנה עמו לנכות מדמי המשכנתא בכל שנה ושנה סך מה באופן שלסוף שניא אילין תפוק בלא כסף ועתה רוצה לפדות חנות ממנו ואומר שיעמוד עמו לדין וחשבון נכית' השנים שעברו כדי לברר מה שהוא חייב לעת כזא' וכל מה שיתברר שהוא חייב לו אחר נכיתת השנים

שעברו הנה מוכן ומזומן לפרעו משלם שיתן לו חנותו לשבת בה ואל ימנע טוב מבעליו ויען שמעון ויאמר שאמתהדבר שכך התנה עמו אבל שהוא חייב לו מה שפרע בעדו לגוי בעל החנות הנזכר בשכירות השנים שעברו שיעלה הכל לסכום נכיתת השנים הנזכר שיבא ויכפר על זה באופן שדמי המשכנתא כולם שרירים וקיימים ובמקומם הם עומדים שיפרעם לו ויקח חנותו: וראובן משיב ואומר כי אין בפיהו נכונה כי שכירות הגוי עליו אין דבר חי ה' שכך היה התנאי ביניהם לנכות לו בכל שנה סך מה מנוקה ומשופה מכל הוצאה באופן שבמשלם שנייא אילין תפו' משכנת' דא בלא כסף שאל"כ לעולם יצא שכרו בהפסדו: זאת ועוד כי הנה שטר המשכנתא בידו של שמעון לזכות ולראיה ביניהם שיוציאהו ומשם יתברר האמת כי לכך נכתב ונחתם ומפיו של שטר המשכנתא אנו חיינ ולא מדבריו: ועל זה הוציא שמעון הנז' שטר המשכנתא הנז' וז' תארו: בפנינו עדים ח"מ הודה ראובן הודאה גמור' שרירא וקיימ' איך הוא חייב חוב גמור לשמעון מ"ב פרחים זהב סולט' יפים וטובים ומשכן לו בהם החנות שיש לו בשוק פלו' עם כל הכח הזכות והשעבוד שיש לראובן הנזכר בה במשכנתא דסורא בנכיתא שלשה פרחים בכל שנה ושנה שעולים שני המשכנתא הזאת ארבע עשרה שנה ובמשלם שנייא אילין תפוק המשכנתא דא בלא כסף: והתנו ביניהם שלא תפדה המשכנתא הזאת עד עבור שתי שנים רצופות הבאות האלה מתחילים מר"ח פלו' ואילך ומשם ואילך הרשות נתונה ביד כל א' משניהם הממשכן הנ"ל לפדותה ושמעון הנ"ל לתבוע ממנו מעות הנשארים כאש' נתחייב ראובן הנז' לפורעם תכף ומיד בלי ערעור' ופקפק כלל ואחריות מכל מיני ערעורין שבעולם וכל הוצאות שיצטרך להוציא שמעון הנז' על המשכנתא הנז' הכל הוא על ראובן הנז' לסלקם להוצאתו הן שיהיו בדיני ישראל הן לפני הערכאות נתחייב לפורעם פרעון גמור ושלם חוץ מדליקה ומפולת ח"ו שהוא על השמעון הנזכ' וקנינא מיד ראובן ומיד שמעון הנ"ל על כל הנ"ל קנין שלם מעכשיו במנא דכשר למקנייא ביה: הכל באחריות גמורה וחמר וחזק כל שטרי משכנתות דנהיגי בישראל כהוגן וכתיקון חז"ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי בביטול כל מיני מודעות שבעולם מראשן ועד סופן וזה היה ביום פלו' משנת פלו' וקים פלו' עדים עד כאן טופס העתק השטר אשר ביניהם אות באות ועל זה דברי ריבות בשערנו זה אומר בכה וזה אומר בכה ובעל' היא ולא איפשיט' עד עת בוא דברו אמרת ד' אמרת טהורה מזוקקת שבעת' ויורנו מה יהיה משפט האנשים האלה זאת ועוד יודיענו רבינו אם בתוך זמן המשכנתא הנזכר' העלילו גוים על שמעון ואיימוהו להוציאו מחנות ולהזדייף עליו בדמי השכירות והוצרך שמעון להוציא ולפזר להציל עצמו מיד עושקו אם חייב ראובן לפרוע לו מה שהוציא או לא גם את זה לעומת זה ילמדנו רבינו אור עינינו וישיבנו בתשובה שלימה ותהיה לנו לעינים ונדעה דרך זו נלך ושכרו כפול מן השמים: תשובה נראה דחנות זו לא היתה של ראובן אלא של גוי והיה לו לראובן חזקה כמו שהוא דרך החזקות בכל המקומות כי מי שיש לו חזקה בחנות או בית של גוי אין חבירו יכול לשוכרה מן הגוי אלא מן היהודי שיש לו בה חזקה וכמו שהיה יכול ראובן להשכירה לאחרים כן היה יכול למשכנה כמו אם היתה שלו אלא שלא היה יכול להתנו' שיוכל המלוה לתבוע המעות אחר הב' שנים דדוקא הלואה הוא שיכול לפדותה דאמלוה היא דמחרינן טפי בענין רבית וכמו שהוכחתי בתשובה.

כי כן היא סברת הרמב"ם ז"ל וכמו שכ' הרב מ"מ ז"ל וכן נמוקי יוסף ועכ"ז המשכנתא כמו שכתבו המפרשים ז"ל דכל שהתנה בדבר שיש בו רבית בהסתלק תנאו האיסור יתקיים המקח ולענין מה שטוען שמעון שפרע לגוי בעל החנות שכירו' כפי התנאי הכתוב בשטר לא היה לו לפרוע כלל כי הוא היה מנכה מן המ"ב פרחים השכירות בכל שנה ואיך יהיה פורע שכירות שני פעמים ואם הגוי היה תובע ממנו שכירות היה לו לשמעון לומר לראובן שיסלק תביעת הגוי מעליו כמו שנתחייב בשטר לסלקו להוצאתו מכל ערעור ותביעת שכירות, הגוי בכלל זה ואם ראובן לא היה בעיר ותבע הגוי השכירות משמעון היושב בה יש לו דין לנכו' מה שפרע לגוי השכירו' כי ראובן היה לו לרצות את הגוי ולתת לו השכירות כדי שלא יוציא את שמעון מן החנות ולכן צריך שיתברר אם פרע ראובן לגוי השכירות של השנים שישב שמעון בחנות אם לאו ואפי' שפרע היה לו לתת כח ביד שמעון שלא יוכל הגוי לתבוע ממנו אם יהיה לו עדות בכתב או על פה שפרע לגוי כדי שלא יתבע משמעון ואם לא עשה כן איהו דאפסיד אנפשיה וחייב לנכות לשמעון מה שיברר בפני ב"ד שפרע לגוי בשכירות החנות והוא ילך ויתבע מן הגוי אם לקח שכירות ממנו ומשמעון ואם אומר ראובן כי בתנאי כך משכנה לשמעון שהוא יפרע שכירו' לגוי מלבד מה שהוא מנכה לו מן המ"ב פרחים הוא צריך להבי' ראיה על זה או ישבע שמעון שלא התנה עמו כך ואם מנהג המדינה הוא פשוט כי כל הממשכן חנות של, גוי ויש לו חזקה בה שהוא פורע לגוי השכירות מלבד מה שמנכה ליהודי יהיה עליו מה שיתן לגוי ולא ינכה ליהודי שום דבר ועל דבר תביע' שמעון שהעלילו עליו להוציאו והוצי' על זה להציל עצמו צריך שיתברר אם היה בדין מה שתבעו ממנו או לאו ואם היה ראובן מצוי בעיר למה, לא הודיעו כי הוא היה חייב לסלק מעליו כל ערעור ובאו הדברים בלתי מפורשים, בשאלה וכשיפרשום נפרשם גם אנחנו נאם המכ"ט: שאלה פה ראובן שתבע משמעון חזקת החנות אשר הוא יושב בה באומרו כי זה כמה שנים משכנ' בידו על סך מעות שקבל ממנו והתנה עמו לנכות בכל שנה ושנה סך מה ולסוף שניא אלין תיפוק בלא כסף כדת כל משכנתות דנהיגי בישראל כאשר יראה וימצא בשטר המשכנתא עצמה אשר ביד שמעון: ועתה שכבר תם הכסף שקבל ממנו בנכית' השנים שעברו שיתן וימסור לו חנותו: ושמעון משיב ואומר שהחנות קנין כספו הוא ואינו יודע דבר מכל אשר הוא דובר ואמת שהיה בידו שטר על עניני החנות אבל נאבד ממנו לפי רוב השנים: וביד ראובן שטרי מקח חזקת החנות הנזכר כתובים וחתימים כדת וכהלכה לזכות ולראיה איך קנה החזקה מהבעלים הראשונים ועתה ילמדנו רבינו אור עינינו ויורנו מה יהיה משפט האנשים האלה ובכלל תשובתו הרמתה יודיעני משפט שכירות הגוי בעל החנות אשר פרע לו שמעון הנזכר בשני המשכנתא הנזכר על מי משניהם לפרוע שכירות הגוי כי בעת המשכנתא לא פורש מה יעשה וכן בשטר המשכנתא נכתב סתם ולא הוזכר שכירות הגוי כלל: גם אם בתוך זמן המשכנת' העלילו גוים על שמעון ואיימוהו להוציאו מהחנות ולהוסיף עליו בדמי השכירות והוצרך שמעון הנז' להוציא ולפזר ולהציל עצמו מיד עושקו גם את זה לעומת זה ילמדנו רבינו וישיבנו בתשובה שלימה ותהיה לנו לעיני' ואנחנו נדע מה נעשה ושכרו כפול מן השמים: תשובה טענת ראובן צריכה ראיה שהוא משכן החנות לשמעון אבל טענת שמעון יש לה ראיה מחזקת השנים שעמד בה בלי ערעור מראובן ואפי' שיש לראובן כתבים וראיה שהיתה

שלו חזקת החנו' היא כיון ששמעון דר בה בשני חזקה נאמן לומר ממך קניתיה כמו שאם היה לו עדות וראיה לראובן שישב באותה החנות שני חזקה קודם שישב בה שמעון ואח"כ ישב בה שמעון שני חזקה נאמן לומר ממך קניתיה כן כשיש לו כתב קנין לראובן שקנה אותה החנות ואח"כ עמד בה שמעון שני חזקה כנ"ד נאמן לומר ממך קניתי החזק' ונאבדו הכתבים בשבועה וראיה מההיא דפ' חזקת הבתים מאי בעית בהא ארעא א"ל מפלגא זבנתא וכו' וכמו שכתבתי בתשוב' אחרת וא"כ נאמן שמעון בשבועה שקנאה מראובן אפילו אם יש לו לראובן כתב או עדים שהיתה שלו וצריך ראובן להביא עדות או ראיה שהוא משכן אותה לשמעון ואחר שיביא ראיה שהוא משכנה לשמעון אם משכנה סתם ולא הזכיר מי יפרע שכירו' לגוי ושמעון פרע שכירות לגוי לא יוציא השכירות מראובן שהיה לו לימלך עמו אם היה בעיר שהיה פורע לגוי ע"מ שינכה לו אלא א"כ יש מנהג פשוט במדינ' נמי שיש לו חזקת חנות גוי ומשכיר לחברו שחברו פורע השכירות לגוי ומנכ' לו ובענין מה שהעלילו על שמעון להוציא מן החנו' והוצרך לפזר אם היתה עלילה שלא כדין מזלו גרם ואין חייב ראובן לפרוע לו נאם המבי"ט: שאלה פו מעשה שהיה כך היה ראובן היה לו בית א' בחצי חצר א' ושכנו שמעון היה לו ג"כ בית בחצי החצר כי חצי החצר האחר היה של שמעון והחצר נחלק ביניהם מימים קדמוני' ועשו גדר בתוך החצר באופן שהי' כל חלק וחלק לבד: ובעת הגיע שראובן רצה לצאת מהעיר ובא לוי לשמעון ואמר לו שמעתי שראובן שכינך רוצה לצאת מהעיר ורוצה לתת הב' במתנ' לבת בתו היתומ' מן האם ולמה לא תשאל לראובן אולי ימכרנו לך כי יותר טוב שתקנה הבית כדי שלא יכנס שכן אחר בשכונתך שלא יהיה איש טוב כמו ראובן והלך שמעון ושלח לוי לראובן אם ירצה למכור לו הבית והשיב ראובן אני אמכור לך בסך פלו' לא פחות והשיב שמעון לא אקנהו בזה הסך בין כך ובין כך הלך ראובן ונתן הבית וחצר שלו במתנה גמורה לבת בתו הנז' ושמעון שמע שנתן ראובן הכל במתנה ליתומה בת בתו הנז' והלך ליודא ואמר לו שמעתי שראובן נתן הבית לבת בתו במתנה אבל איני יודע אם אמת הדבר אחלה פניך שתלך אליו ותחקו' הדבר אם אמת הוא אם לאו ובא יודא לראובן וחק' ממנו הענין והשיב לו ראובן אמת הוא שכבר נתתיו במתנה אמר לו יודא ולא היה יותר טוב לך שתמכור הבית לשמעון באותו ערך שרצית בראשונה ועוד יותר מעט וירויחו המעות לבת בתך עד שתנשא והשיב לו ראובן מה אעשה כי כבר נתתי לה במתנה גמורה והשיב יודא ואמר לראובן אני אלך לדבר עם שמעון אולי יתן לך מהסך הראשון ששאלת ונפתה את חתנך אבי הנערה הנז' שיתרצ' והלך יודא לשמעון ואמר תרצה לקנות הבית בסך פלוני ואמר שמעון אקנהו בזה הסך ונתן תקיעת כף ליהודה שלא יחזור בו ואבי הנערה לא היה מרוצה בשום אופן למכור הבית כי כבר ניתן לבתו במתנה והלך שמעון ותבע לראובן בדין וטען למה שלחת את יודא אלי למכור את הבית שלך ואני כבר נתתי לו תקיעת כף שאקנהו באותו הסך והשיב ראובן להז"מ ששלחתי את יודא אצלך ואפי' את"ל ששלחתי לך לא נתתי לו לא כח ולא קנין ולא שבועה ולא תקיעת כף ומשטה הייתי בו כי מה כח היה בידי למכור כי כבר נתתיו לבת בתי הנזכ' עתה יורנו מורנו הדין דין אמת לאמתתה של תורה ושכרו כפול ומכופל מן השמים תשובה איני רואה מקום לשאלה זו אם אין טענה אחרת לשמעון אלא מה שכתוב כאן בשאלה מאין עלה בדעתו לזכות בקנין הבית אם ראובן טוען שלא

שלח את יהודה אליו ואת"ל שלח לא נתן לו כח ולא קנין ושבועה ואין לו עדים לשמעון על שום דבר שנטל קנין ראובן ליהודה שהוא מוכר או שנתן לו רשות שימכרו ואפי' נתן לו רשות אם הוא ידוע שהבית היתה כבר נתונה לבת בתו לא היה יכולת בידו למוכרה ואם יטעון שמעון שכשבא יהודה אלי ונתן לו תקיעת כף עדיין לא נתנה לבת בתו צריך לברר הדבר בעדים ואחרשיברר צריך לברר שנתן כח ורשות ליהוד' שימכרנו' ואפי' ששמעון אמר שיהודה אמר שנתן לו רשות אינו נאמן אפי' להשביע את ראובן ואפי' היה ידוע שעדיין לא נתן הבית לבת בתו כי אעפ"י שלא יהיה נוגע בעדות אם לא היה לו שום תועל' והנאה בקנין זה אינו אלא עד א' והטוען שהוא שמעון אינו יכול לטעון בריא שראובן נתן רשות ליהודה שימכור לו ולהכי אינו חייב שבועה אלא חרם סתם שקודם שדבר לו יהודה היתה הבית כבר נתונה לבת בתו ושלא נתן רשות ליהודה למכור כי עד א' המחייב שבועה היינו כשהתובע טוען ברי מעצמו ולא על פי העד ובחשן משפט סימן ע"ה כתב בשם גדולים כי אם העד מעיד בפני ב"ד אעפ"י שהטוען אינו טוען ברי חייב הנטען שבוע' וא"כ אם יהודה יעיד בפני ב"ד שראובן אמר לו שימכור יתחייב ראובן שבועה שלא אמר לו כן או שכבר נתנה לבת בתו נאם המבי"ט: שאלה פז מי שבאה שמועתו מארץ רחוקה הרבה והיו לו בנים כאן ומתו ולא נודע אם מת הוא קודם או הם דאינה יכולה להתייב' ואם תחליץ איכא חששא שמא יתברר שמת הוא תחלה ולא היתה צריכה חליצה ואתה מצרכת כרוז לכהונה ואיכא דהווי בחליצה ולא הווי בהכרזה ואמרי הא שרי חליצה לכהן כדא' ריש פרק האשה בתרא אמתני' דמי שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ואמרו לה מת בעליך לא תנשא כו' עד שתדע שהיא מעובר' היא צרתה והרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות ייבום הביא מתני' דניתן לי בן במדינת הים מת בעלי ואח"כ מת בני דאינה נאמנת לפטור עצמן מן הייבום ומן החליצה וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת ועל זה כתב בד"א שהיתה פסולה לכהונה כו' אבל אם אין הדבר כן אינה חולצת שמא יבואו עדים שהוא כמו שאמרה והחליצה אינה כלום וכו' וכתב וכן אשה שהלך בעלה וצרתה למה"י וכו' מתניתין שהבאתי לעיל וכתב דלא תחלוץ מטעמא דאמרן ונראה לי דבעובדא דידן שמת הוא במקום רחוק הרבה מכאן בקצה הינדי כי גם בקוגי שהיא באונדייא לא נשמע כי אחר זמן הרבה לא נודע כמה זהו דבר שאינו יכול להתברר והווי כמו מתו במערה דליכא האי חששא דדוק' כשמת הוא והבן במקום א' ואומרת היא שמת הוא בתחלה חיישינן שמא יבוא אח"כ מי שיעיד כמו שאמרה היא ונמצאת שהחליצה אינה כלום ויש חששא שמא תנשא לכהן ויאמרו חלוצה נשאת לכהן ויש שלא ישמעו מה שנתברר אח"כ שהוא מת תחלה ומה שהכריזו שהחליצה לא היתה כלום וכן כשהלך הוא וצרתה למ"ה וחיישינן שמא נתעברה צרתה וילדה שם במקום שמת ילדה וקרוב שיבוא עדים לומר שילדה והחליצה לא היתה כלום ותנשא לכהן וכו' אבל הכא מי שידע לשם באי זה זמן מת לא ידעו באי זה זמן מתו כאן הבנים וגם הוא אפשר רחו' שיתברר משם באי זה זמן מת ולכן לית חששא בחליצה זו ולא תשב זו העלובה עגונה כל ימיה כי אינה בכלל גזרת חכמים כי לא גזרו על חששא כזו נאם המבי"ט ואעפ"י כן סדרתי שתאסור עצמה על הכהנים כמו שכתב הר"מ שהבי' בס' אדם וחזה שנסתפק בזה אם יועיל והאריך למצוא צד היתר: שאלה פח ביום א' ז' לכסלו השכ"ח הראה כ"ר שלמה יעב"ץ הרשא' מבתו חנה שהיתה עושה אותו שליח קבלה

לקבל גטה מבעלה כ"ר יצחק בן החכ' כ"ר חיים החב' ואמר כי בתו נולד' שנת השט"ו ז' לאדר וא"כ היתה בת י"ב ביום ז' לאדר שנת השכז' ועתה כבר היא בוגרת אלא שיש להסתפק אם הביאה סימנים או לאו ולכן סדרתי שיתן לו הגט ויאמר אם בתו היא בוגר' הרי עשת אותך שליח קבלה והתקבל גט זה לבתך חנה וכו' ואם היא קטנה או לא הביאה סימני' עדיין כשעשה אותך שליח בחדש חשוון ועתה הביאה סימנים בשע' שמינה אותך עדיין לא הביאה סימנים והרשאת' לא היתה כלום אני עושה אותך שליח הולכה שתתנהו לה ותאמר לה הרי זה גיטיך ששלח לך בעליך וכו' ושלחתי לרב ה"ר דוד נ' זמרה נר"ו מה היה נראה לו וכתב לי היושב על המשפט נר"ו לא הבנתי יפה מה שנסתפק כ"ת דמה ענין בוגר' שמא נפשך אם נערה היא כיון שנשא' יכולה לעשות שליח קבל' ואה עדיין קטנה היא אביה מקבל גיטה ע"כ והשבתי לו כתב כ"ת אם נערה היא כיון שנשאת יכולה לעשות שליח קבלה ע"כ ואפש' שהיתה בזמן שמינ' את אביה שליח נערה בשנים ולא בסימנים.

ואין הרשאתה כלום שהיא קטנה ואין העדים חותמים אלא א"כ נעשית בגדול וגם אין קבלתו עתה הגט כלום דשמא עתה הביאה סימנים ולכן סדרתי שיעשהו ג"כ שליח הולכה ממה נפשך אם כשמינ' אותו שליח היתה גדולה בשנים ובסימני' הוא שליח קבלה ואם היתה קטנה שלא הביאה סימני' וגם עתה הוא כך הרי אתה שליח הולכה ואם לא הביאה אז סימנים ועתה הביאם והרי הוא גדולה עתה צריך לעשותו ג"כ שליח הולכה ועל מה שכתב ואם עדיין קטנה היא אביה מקבל גיטה כתבתי שהיא טעות שכחה שהקטנה שהשיאה אביה אין לה עוד רשות בה: שאלה פט ילמדנו רבינו אלמנה אחת שנמצאו מעות בידה אחר כמה חדשים שמת בעלה והיא היתה דרה בבית בפני עצמה לא בבית בעלה והיא תובעת כתובתה מנכסי בעלה והיורשים אומרי' שתגבה כתובתה ממעות שבידה שמשל אביהן היו והיא גנבתן והיא אומרת שהמעות שנמצאו בידה הם שלה או של פלו': תשובה הרמ"ב ז"ל כתב פכ"ב מהלכות אישוי' הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה היא אומרת במתנה ניתנו לי והוא אומר ממעשה ידיך הם שהם שלי הרי זו נאמנת ויש לו להחרים על מי שטוענת דבר שאינו כן וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות ואם אמרה ע"מ כן ניתנו לי שלא יהא לבעלי רשות בהן וכו' עליה להביא ראיה וכו' בחזקת הבעל הוא שיאכל פירותיו עד שתביא ראיה ע"כ ולמעלה מזה כתב המוכר קרקע לאשתו אם היו המעות שלקחה וכו' גלויין וידועין לבעל קנתה והבעל אוכל פירות ואם היו מעות טמונים לא קנתה וכו' ואותן המעות שנראו ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות הרי דברי הרב נר' שכל מה שנמצא ביד האשה הן בחזקתה ואין לו אלא פירות ובין טמונים ובין גלויים אין לו אלא פירות ואפי' מה שכתב בטור א"ה סימן פ"ה דבמעות שאינה גלויים לא קנתה וכו' ויקח עם הקרקע הרי כתב בשם ה"ר יונה ז"ל דדוקא דקא טעין טענת ברי דידי אינון אבל אי טענה היא ברי והוא שמא צריך להחזירם לה והרב בעל מ"מ כתב דמה שכתב הרב ז"ל בפ"ב מהלכות מלוה דבעל שלוה מנכסי אשתו ואח"כ גירשה אין לו עליו כלום וכו' צריך לחלק מקונו' ממנו שדה למלוה אליו וכו' והטעם שכל שהלותן לו יצאו מחזקתה וכו' וכתב דמדברי הרשב"א וקצת מפרשי' ז"ל נרא' דכשאמרו אין לה עליו כלום דוקא בטוען ברי שמשלו הן והיא גנבתן אבל אם לא טען ברי אין לו אלא פירות וכשגירש' חייב להחזירם ולפי זה אף במוכר במעות

טמונים אפי' טען ברי שמשלו הן אין לו בהם כלום הא קמן לכ"ע דהכל בחזקת האשה ואפי' טמונים אם לא כשטוען בעל ברי והכא בנ"ד יורשים לא מצו לטעון טענת ברי וכ"ש שבעלה צוה בצואתו שיפרעו לה כתובתה ל"ג פרחים.

כי הי"ז אמר שנתנם לה כשהלכה קודם מותו נראה שלא היה לו חשש עליה שגנבה ממנו דבר ואפי' שבועת אלמנה לא היתה חייבת ואפי' היה טוען ברי לא היה לו בהם זכות כי אם לפירות לדברי הרמב"ם ז"ל אפי' היו טמונים ועתה שכבר מת אין ליורשים בהם שום זכות ואפי' לדעת מי שאומר כי הטמונים יש לו זכות לבעל להחזיק בהם כשלו היינו כשטוען ברי והכא ליכא אלא טענה שמא מן היורשים ולא כלום היא ומי יאמר שאלו המעות היו טמונים מן הבעל שמא היו גלויים וידועים לו שהיו שלה ואין לו שום זכות בהם לכ"ע והיא טוענת שבעלה היה יודע שהוא הלוחט מעות משלה או של בתה לאיש א' וא"כ נראה שהיו גלויים לבעלה וכן היא נאמנת לומר פקדון הן בידי מפלו' מגו שהיתה יכולה לומר מתנה נתתה לי אותם ושלי הם ועל הא דאמרינן קבל מן האשה יחזיר לאשה כתב נ' מיג"ש ז"ל לפי שיש לומר שמא הפקידו אצלה ואינו שלה הרי שיזכה בו בעלה ע"כ וכן כתב גבי יחזיר לעבד וכמו שכתב הרב מ"מ פ"ז מהלכות שאלה ופקדון ואם אנחנו טוענים בשמא הפקידו אצלה שלא יתן לבעל כ"ש כשהיא עצמה טוענת ליורשים שהוא פקדון שהיא נאמנת אפי' בלא שבועה ולדעת הרמב"ם ז"ל שנראה ממה שכתב שם מכל מקום שהוא סובר שמא משל בעלה גנבתם היינו לענין שאין מקבלין מהן פקדונות לכתחל' אבל אם קבל למקום שנטל יחזיר לאשה ולעבד ואפי' נאמר שלא תהיה נאמנת אחר כך לומר לבעלה של פקדון הן היינו להפקיע מפירות אלא שיהיו כנכסי מלוג והשתא שהוא מת הם ברשותה ואין ליורשים זכות בהם כלל כמו מה שכתב שאינה נאמנת לומר ע"מ שאין לבעלי רשות בהם ניתנו לי אלא יאכל פירות וה"נ אינה נאמנת לומר פקדון הוא להפקיע פירות וכשמת חזרו לרשותם נאם המבי"ט: שאלה צ' מי שהקניטתו אשתו ואמר אני מקבל נזירות שמשון בר מנחם בר דלילה שלא אשב תחת גג א' עם אשתי יורנו רבי' אם חל נזירות זה עליו כשישב עמה תחת גג אחד.

תשובה.

מה שאמר בר דלילה הוא שנכשל בלשונו מחמת הכעס והוי ככינויי נזירות נזיר פזיח נזיח וכו' אבל מה שיש להקל בנזירות זה הוא שהוציאו בלשון שבועה שאמר שלא אשב ולא אמר אם אשב ויש כמה פוסקים שסוברים שאינו חל בלשון שבועה אלא בלשון נדר כמו שכתבתי בארוכה בתשובה אחר' זה כמה שנים אלא שאיני סומך על טעם זה לבדו מפני שיש חולקים על זה ואומר שאין להקל כשנדר בלשון שבועה ובהצטרף טעם אחר אני מיקל ומה שיש להקל בנזירות זה הוא שנראה כי נדר כזה לא חל אלא מדרבנן ובנזירות שמשון דלית ביה התרה במידי דלא צריך התרה אלא מדרבנן אם היתה שבועה או נדר הכא בנזירות שמשון לא בעי התרה ומה שלא חל נזירות אלא מדרבנן הוא מפני שיש לו פתח שנעקר הנדר מעיקרו והוי כעין טעות דהני ד' נדרים שגגה ואונס וכו' דלא בעו התרה אלא מדרבנן וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה בדפוס הראשון על מי שהקניטתו אשתו ומתוך כעסו קפץ ונשבע ואמר ואני מקבל בנדר ע"ד המקום ב"ה וע"ד

רבים בלי שום פתח וכו' שלא אבוא עם אשתי בבית א' עד אחר חג הסוכות כתב דמסתברא שנשאל ומתירין לו אעפ"י שנשבע ע"ד רבים שאין עיקר זה נדר שהרי הוציאו בלשון שבועה שאמר שלא אבוא עמה וכל אעשה או לא אעשה הרי הוא כדבר שאין לו ממש כמו אישן וכו' אלא שאסור משום בל יחל דרבנן וכו' ומשום הכי פותחין לו וכו' אפי' לדעת ר"ת ז"ל וכו' כאן אנן סהדי דמסכימים רבים לפתחו של זה שלא עשה אלא מחמת כעסו וכיוצא בזה וכו' ועוד שהדבר קרוב כתשמישי עליך אעפ"י שיש לחלק קצת עכ"ל ובנ"ד נמי הוי כיוצא בזה שמתוך כעסו נדר ואמר בלשון שבועה וגם שזה נזירות שמשון הואשארין לו התרה אית ביה פתח שנשבע בכעסו ולא זכר באותו עת הצער שהגיע לו בנדר וזה וכמו שכתב הריטב"א ז"ל על מי שנדר בשעת כעסו ולא הרגיש בצער של עכשיו ועבר כעסו ומתחרט על שנדר מפני הצער המגיע לו וזה הצער הראוי היה לבוא מ"ה חשיב פתח קל ומ"מ פתח הוא וכו' ע"ד דההוא דאתא לקמיה דרב הונא א"ל ליבך עלך וכו' א"ל לאו כלומר לא היה לי באותה שעה לב של עכשיו ועל ידי כעסי לא ידעתי בצער זה ולפיכך אני מתחרט מעיקרא ושרייה רב הונא עכ"ל והרשב"א ז"ל כתב בדפוס הא' תשובה רנ"ה על מי שאסר על עצמו בשר ויין אם יעבור עבירה פלו' שכל דבר שאוסר על עצמו שלא מחמת עצמו אלא קנס בעלמא כי האי קיל וכו' ואפי' בחרטה דהשתא סגי וכו' והר"ן ז"ל כתב אין חכם מתיר אלא כעין ד' נדרים הללו כלו' שאין לו להתיר בחרטה אלא בפתח דכשהוא ניתר בפתח מוכיח מתוכו שהוא נדר בטעות והוי כעין ד' נדרים אבל בחרטה לא וכמו שכתבתי בתשובה אחר' ובנ"ד איכא טעמי נזירות בלשון שבועה והוי כעין טענה דלא הוה ליה לב של עכשיו וגם שהוא שלא מחמת עצמו נאם המבי"ט: שאלה צא מי שצוה מחמת מיתה שכל המטלטלים שמצאו בביתו מפתח הבית ולפנים ינתנו לאשתו בעד סכי כתובת' אפי' יהיו שוים כמה אלפים עוד צוה שתזון אשתו מנכסיו כל זמן שתרצה ושיהיו מחויבים בניו לזון את אשתו כל זמן שתרצה: עתה באים בניו ואומרין שאינם רוצים שתהיה שולטת אשת אביהם בכל הנכסים שבבית כי אם עד עשרים סולט' ועוד רוצים לכתוב כל מטלטלי הבית ובשביל שלא רצתה שיכתבו המטלטלים כתבו עליה שטר שלא תהיה שולטת בנכסים כי אם עד עשרים סולט' והנכסים שהם תחת ידה אם יגנבו או יאבדו יהיה באחריותה גם רוצים לקחת הספרים שהם תחת ידה באומרם שהספרים אינם בכלל מטלטלי הבית: והאלמנה טוענת שהכל שלה שהבעל נתנה לה במתנה ואינה רוצה שיכתבו לה שום דבר גם על הספרים טוענת שהספרים נכנסו בכלל המטלטלים גם מלבושי בנה וכיוצא בהם טוענים שאינם נכנסים בכלל המטלטלים שהניח לה אביהם שלא נכנס בכלל המתנה כי אם המטלטלים שבבית אבל נכסי הבן כמו המלבושים אינם נכנסים בכלל על הכל יורנו מורנו ורבינו הדין עם מי ומהשמים יהיה שכרו אמן: תשובה בפ' מי שמת אמר מטלטלי לפלניא קנה כל מאני תשמישיה חוץ מחיטי ושערי אמר כל מטלטלין אפי' חיטי ושערי ואפי' הרחים העליונה ועבדים נמי בכלל מטלטלים אמר כל המטלטלי' נוטל אף ריחים התחתונים וכיוצא בהן וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"א מהלכות זכיה והכא בנ"ד שאמר כל המטלטלים שימצאו בביתו מפתח הבית ולפנים שינתנו לאשתו בעד סכי כתובתה נראה שכל מה שנמצא אז בתוך הבית הוא שלה אבל עבדים נראה דלא הוו בכלל זה משום דניידי ולא שכיחי תוך הבית ואפי' היו אז תוך

הבית לא היו בכלל כיון שאמר המטלטלים שימצאו בביתו מפתח הבית ולפנים לא משמע אלא מטלטלי דקביעי בביתא אבל נראה דכל מה שימצא תוך הבית אע"פ שאינו נכלל בכלל כל המטלטלים כמו הספרים שאינם נכללים אלא בכלל נכסים ולא בכלל מטלטלים הכא שפיר שימצאו בביתו מפתח הבית ולפנים הכל בכלל דלהכי קאמר שימצאו וכו' לכלול אפי' אינו בכלל מטלטלין מה שימצא מפתח הבית ולפנים וכו' דלטפויי אתא והרמ"א כתב דמיני סחורות אינם בכלל מטלטלים אבל הם בכלל כל מטלטלים וכ"ש בכלל כל המטלטלים וכ"ש הכא שאמר מפתח הבית ולפנים דאפי' ספרים שאינם אלא בכלל נכסים הם נכללים בכלל מה שאמר שימצאו בביתו מפתח הבית כמו שכתבתי דכמו דמפתח ביתו ולפנים נראה דעבדים אינם בכלל הכי נמי לכל מה שהוא מפתח ביתו ולפנים מרבה מה שאינו בכלל כל המטלטלים אלא בכלל נכסי ועוד דאמר אפי' יהיה שוים כמה אלפים דמשמע כל מידי דמשכח בבית ואם אמר בלשון לעז טודה לה האזינדא קיסי פאלייאה די לה פורטה די לא קאזה אדיינטרו פשיטא דספרים הוו בכלל לדינא דגמרא אפי' לא היה אומר שימצאו אבל בלאו הכי הוו בכלל כדאמר: וא"כ אין להם רשות לומר לה שתכתוב כל מה שבבית ושלא תהיה שולטת כי אם על עשרים פרחים דדוקא באלמנה שתפסה למזונות או לכתובה כותבין מה שיש בידה לידע מה שישאר בידה אחר שיקצבו לה מזונות ותאכל אבל זאת כבר גבתה כתובתה במה שיש לה בבית כמו שצוה בעלה אם מעט ואם הרבה ואינה חייבת לתת שום חשבון ליורשי בעלה והם חייבים לתת לה מזונות כל זמן שתרצה ר"ל כל זמן שלא תנשא ופשיטא שהנכסים שנמצאים תוך הבית שהם באחריותה שהרי הוא כאלו גבתה כתובתה ושלה הם וענין מלבושי בנה אם היו מיוחדים לו מחיי אביו שלו: שאלה צב ראובן נתן לשמעון סך מעות על בתים במשכנתא דסורא בנכייטא וישב ראובן בבתי ג' שנים אחר כך בא גוי א' שהיה חייב לו שמעון סך מעות הלך שמעון ונתן הבתים בערכאות בא הגוי להוציא ראובן מהבתים בדיניהם ולא יכול כי היה שטר ביד ראובן שהיו הבתים ממושכני לראובן גם היו לראובן עדים גוים עד שהגוי היה מגזם על ראובן גזומים גדולים גם שמעון היה מגזם שרצה להמיר דתו וזה מפורסם עד שהוציא הגוי את ראובן מהבתים ולא היה רשאי ראובן לדבר נגד הגוי דבר כי היה מפחד על נפשו והלך הגוי למדינת הים ומכר הבתים ליהודי שם והיהודי שקנה הבתים ידע שהגוי לקח הבתים בזרוע ושהיו הבתים גזולים ביד הגוי ועתה תובע ראובן ליהודי שקנה הבתים שיחזור לו הבתים שיהיו לו משכנתא כאשר היו בידו או יסלק אותו ויתן לו מה שהיה לו על המשכנתא כדין הקונה גזלה מגזלן שהבעלים מוציאין מידו שקרקע אינה נגזלת: תשובה השואל שכח צד שלישי והוא ראשון לחייב את שמעון הממשכן לו ביתו ואחר כך נתנה לגוי כי כל מוכר קרקעות חייב באחריותו שאם הוציאו המקח מיד הלוקח מחמת המוכר חוזר הלוקח ונוטל כל הדמים שנתן מן המוכר כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ט מהלכות מכירה כי כן הדין בכל ממכר הבית שלא פירש אלא שקנה בסתם ונ"ד מחמת המוכר הוא שבא הגוי להוציא הבתים מראובן ואעפ"י שבדין לא היה יכול להוציא הגוי מידו ואפילו בדיני אומות העולם כי היה שטר ביד ראובן ועדי גוים אפ"ה חייב שמעון להחזיר לו המעות שנתן לו במשכנת' על הבתים כיון שהו' מכר לגוי הבית שהיתה ממושכנת בידו לראובן והוי מוסר ממון חבירו ביד גוי ועדיף מיניה דמסירות דהוי כנשא ונתן ביד שנתן לגוי

הבתים בערכאות מרצונו בלי אונס וגרע מיניה חיוב דינא דמסור דמשלם אעפ"י שלא נהנה באותו המסירות שלא הציל שום ממון ובמה שמסר לו בית של שמעון וחיוב לשלם לשמעון אי משום דמסר בית חבירו ביד הגוי דהוי כנשא ונתן ביד כיון שמכרה לו אפי' היה אנוס וכ"ש שהיה מרצונו אי משום שהציל עצמו מן החוב שהיה חייב לגוי במה שמסר לו בית שמעון ולקחה מידו בגיזומים שהיה מגזם לו ומכח שנתנה לו ראובן וגם הוא מלבד שהיה מוסר ונשא ונתן בידו בפיו ג"כ מלא לאמר עליו גיזומים ושהיה רוצה להמיר דתו כמו שבא בשאלה וא"כ הוא חייב ודאי ואם אין לו לשלם או אם הוא אלם שאינו יכול להציל מידו יוכל שמעון בדין להוציא מן היהודי שקנה מן הגוי כיון שהוא ידוע שהגוי גזלה מישראל דאינה נקנית לעולם לגזלן וברשות בעלים עומדת ואפילו נמכרה לאלף זה אחר זה כו' חוזרת לנגזל בלא דמים וכו' כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ספ"ח מהלכות גזלה והכא בנדון דידן אע"ג שהיתה משכנתא לשמעון ולא היתה מכורה לו הרי היתה משועבדת לו ושכונה גביה דאפי' חוב בשטר דעלמא שיש לו שעבוד קרקעות כמו שיכולים להוציאו ממי שלקחו אח"כ יכולים להוציאו מן הגזלן או ממי שלקח ממנו ולהכי חייב היהודי שקנה מן הגוי לחזור לו הבית או ליתן מעות המשכנתא שנתן לראובן נאם המבי"ט: שאלה צג לאה היה לה שפחה א' ויצאה והלכה מביתה עם בחור א' מומר והולכה לבית השופט ונשאה בדיניה' ולא ראתה שלא היתה יכולה להוציאה מיד המומר והלכה ומכרה לתוגרמי א' והודת בפני הערכאות שמכרה לו ותבעה התוגרמי מן המומר ולא היה יכול להוציא' מידו ומכר' לאביו של המומר וקבל המעות ונשאה המומר והלך לו לארץ אחר' עמה לנהוג דת יהודי' וילדה בן ובת ובא' לאה לערער על זאת לומר כי עדיין היא שפחתה כי התוגרמי לקחה באונס ולא נתן לה דבר והמומר גם כן הוא לובש בגדי נכרי הוא אומר כי לבו עם אלהיו לשוב בעת שיוכל כי גם עתה הוא ירא שמים קצת בסתר ורוצה לטהר את בניו שלא יאמר עליהם שהם בני שפחה יורינו מורינו מה יהיה משפט הנערים: תשובה צריך לדעת אם שפחה זו טבלה לשום עבדות שאם אין עדים שטבל' לשם עבדות הרי היא גויה וכיון שנתגיירה בניו כשרים ואם יתברר שטבלה לשום עבדות גם כן יש לה היתר כיון שמכרה היא לתוגרמי וגם כי לא מכרה אלא מצד האונס לא בא לה האונס מצד הקונה וכיון שהיא הודת בפני הערכאות שמכרה לו לתוגרמי הרי היא מכורה לו כשטרות העולים בערכאות של גוים ואם אחר כך לא רצה התוגרמי לפרוע לה דמי השפחה הוא גזל אותה וממכרה הוי ממכר וכן מה שמכר התוגרמי לאביו של המומר הוי מכר דלא הוי שפחה עצמה גזולה שכבר מכרה לו בפרסום ומעות הוא שחייב לה ולא רצה לפרועם לה ואם כן אחר שקנאה אביו ונתנה לו לאשה לזכות את בנו עשה ומסתמא שחררה והוא ידוע בפ' שאמר שהיה משחררה לשיקחנ' בנו לאשה ובניה ממנו כשרים לבוא בקהל ועוד י"ל דאפילו שהיתה מכירה זו באונס מהניא משום דכיון שהלכה היא מרצונה לומר הויא כמפקרת עצמה ונוהגין בה הפקר וכה"ג כופין לשחררה וכיון שמכרה אפילו היה באונס המכירה קיימת כדא' נאם המבי"ט: שאלה צד לאה הפקידה לאחותה רחל אשת יעקב כיס בדינרי זהב ולא הקפידה למנותן ובאה היא לארץ אחרת ורחל אחותה נתנה אותם הפרחים ביד סוחר לשכר ומת בעלה יעקב ובאו יורשיו ליטול נכסי עצבונו אחר שתקח היא כתובתה ואז הודיעה היא כי היה לה ג' מאות פרחים ביד סוחרים ושהיו של אחותה לאה שהפקידתם בידה והיו

יורשים טוענים שהם בחזקת נכסי בעלה ושלחו ללאה לידע אם היה אמת שהניחה ביד אחותה רחל המעות הנזכ' והיא נשבעה בפני ב"ד שהפקידה ביד אחותה כיס בדינרין ולא ידעה כמה היו ורחל ג"כ נשבעה שהפקידתם בידה אחותה לאה ושהם ג' מאות ושהניחתם ביד הסוחרים כמו שנז' ובעת מות רחל צותה שיותן לאחותה מנכסיה ק' פרחים ולאחיה ק' פרחים ולבנות אחותה ק' פרחים וחלקה שאר נכסיה ליתומות ולאחרים ולא הזכירה בשעת מיתתה הג' מאות פרחים של אחותה ואחותה תובעה עתה מן הנכסים שחלקה אחותה הג' מאות פרחים שהודה אחותה שהיו שלה יורינו מורינו הדין בזה:תשובה אם הג' מאות פרחים שהודיעה רחל שהיו של אחות' לא היו ידועים לבעלה והיתה יכולה לטומנם היא נאמנת לומר שהיתה של אחותה לאה והרי נשבעה היא ואחותה כמו שבא בשאלה ובכל מקום שיהיו ואם ימצאו אלו הג' מאות פרחים או קצתם ביד שום אדם שיאמר שרחל אמרה לו כי הם הג' מאות של אחותה לאה או ימצא כתוב בפנקסה שהמעות שהם ביד פלוני או במקום פלוני הם של אחותה תקחם אחותה ותטול גם כן המתנה של ק' פרחים לה וק' לאחיה וק' לבנותיה ולא יזכו שאר המתנות לקחת מג' מאות פרחים הידועים אם אין נכסים אחרים לפרוע אותם המתנות אבל אם אינו נודע באי זה מקום או ביד מי הם אותם השלש מאות לא תקחם אחותה מנכסי עזבונה כיון שהיא לא הזכירתם בשעת מיתה שמא נאנסו ממנה ולא תקח לאה אלא הק' פרחים של הצוואה ובנותיה ואחיה ושאר כל המתנות שחלקה יקחו מנכסי עזבונה ואם אחר שחלקה נותרו עדיין נכסים ולא חלקה ולא הניחה בנים אלא אחיה היה יורש שלה כיון שצותה שיותן לו ק' פרחים כבר סלקו משאר נכסים שלה ונאמר כי מה שנותר הוא מן הג' מאות פרחים כיון שהודת קודם ונשבע' שהיו של אחותה ולא היו ידועים לבעלה כמו שכתבתי נאם המבי"ט: שאלה צה ראובן לזה משמעון וכתב לו אחריות פרחים דקנאי ודאקני ואח"כ לזה מלוי ונתחייב לעשות לו מלאכת האריגה ושלא יעשה לשום אדם כי אם לו וינכה לו שכר המלאכה מחובו לבד מה שיצטרך לו למזונו' ונשבע על ככה ושמעון הוליך את ראובן לדין שיפרע לו חובו ולא נמצא לו במה לפרוע וסדרו לו ב"ד שיפרע לו סך ידוע בכל שבוע ממה שירויח ובא לוי ליקח מראובן הבגד שארג לו ושמעון הוא מעכב עליו עד שיפרעו לו הסך הידוע בכל שבוע יורינו רבינו הדין עם מי: תשובה הדין עם לוי דאע"ג דכתב דאקני לראובן הרי כתבו המפרשים ז"ל שיוכל לחזור בו עדיין כל שלא קנ' והכא אין לך חזרה גדולה מזו שנתחייב ללוי לעשות לו מלאכת אריגה על מה שחייב לו: ועוד מכח השבועה שנשבע ללוי חייב אפילו שלא היה מלאכה שלו אלא שנשבע ללוי שיפרע לו ממה שירויח צריך לקיים שבועתו ולתתו לו כי מאותה שעה שנשבע קדם וזכה בה וכמו שכתב הרא"ש ז"ל בתשובה שהביא בחזה התנופה והביאה ב"י סימן ס' וכ"ש הכא בנ"ד שאינו פורע לו מעות מן הריוח אלא מה שמרויח באריגה הקנה לו על חובו וכשנותן לו הבגד שארג הוי הריוח בכלל: ועוד למ"ד אין אומן קונה בשבח כלי כשהוא אורג בין למ"ד ישנה שכירות מתחיל' ועד סוף בין למ"ד אינה אלא לבסוף כשהשלים לארוג חייב לוי דמי האריגה והרי הוא תופס אותם על מה שחייב לו וכשלוה ולוה ואח"כ קנה הרי דינא דיחלוקו כיון שכתב לשניהם ודאקני ואם תפס א' מהם אפילו המאוחר קנה והכא לוי הוא תפוס בשכר האריגה ואין מוצאין מידו נאם המבי"ט: שאלה צו ילמדנו רבינו על חצר של ד' או ה' שותפין שיש לכולם בתים

פתוחות לחצר ופתח באמצע החצר וכל א' מבעלי החצר השתמש בחצר נגד פתחו ויש לראובן א' מהם גג בית ועליה שיורדים ממנה המים לחצר שכנגד ביתו ומשם הוא מקבץ מים כל מה שיכול לתשמיש הבית והשאר הולכים על פני החצר לצד פתח שמעון ולוי ויוצאים דרך רשותם לחוץ ורוצים שמעון ולוי לעשות צינור תחת קרקע החצר ממקום שיורדים המים נגד בית ראובן עד נגד ביתם כדי שיכנסו המים זכים לבור שלהם וראובן מוחה בידם שאומר שהוא רוצה לקבץ המים ממקום שיורדים נגד ביתו בחצר לצורך ביתו והשאר ילכו לחוץ ושהיום או למחר יעשה גם הוא בור ויכניס בו כל המים שירדו מן הגג לבור יורינו רבינו אי זה הדרך ישכנו אור המים: תשובה מימרא דשמואל היא פ' חזקת צינור המקלח מים לחצר חברו ובא בעל הגג לסתמו בעל החצר מעכב עליו דא"ל כי היכי דלדידך קנה לך חצר דידי למשדף בה מייד לדידי נמי קנה לי מיא דאיגרך ופירש רש"י להשקות בהמות ולשאר צריכי ומתחלה ע"מ כן נתרציתי לך נתרצית לי ע"כ וכן כתבו כל הפוסקים ז"ל דכשם שהחזיק בעל הגג לשפוך החזיק בעל החצר וכו' נשיב על אחרון ראשון: ואם כן אם בא בעל הגג לעשות לו בור לסלק מימיו מן החצר אינו יכול שבעל החצר זכה במים דאפילו אם בא בעל הגג לסתור הגג אינו יכול כמו שכתב נמוקי יוסף בשם הרא"ש והראב"ד ז"ל ואפילו למאן דסבר דיכול לסתור הגג כל זמן שהגג קיים אינו יכול לסתום צינורו שלא ילכו לחצר וכמו שכתב שם והיינו כשהגג של א' והחצר של אחר אבל בחצר השותפים כי נ"ד יכול בעל הגג לקבץ מימי הגג כל שלא הגיעו לקרקע החצר ואין לו לחברו חזקה אלא במים שהגיעו לחצר וירדו לרשותו ואם יעשה בעל הגג בור ברשותו לא יוכל להכניס כל מימי הגג אלא כדי המים שהיה מקבץ מקודם אם היה מקבץ דרך משל ב' או ג' חביות בשנים או ג' ימים של גשמים והשאר היו הולכים לרשות חברו כמו כן עתה כשיעשה בור יניח כדי המים שהיו נשפכים על פני החצר שיהנה בהם חברו אם צריך להם לבהמתו ולשאר צרכיו דאע"ג שהמים הבאים דרך קרקעות החצר הם עכורים יכול הוא לנקות בחצר שיהיו ראויים להשקאת בהמה ואפילו עכורים יועילו לגבל טיט שקונה האדם מים בדמים יקרים וגם לנקות ולרחוץ החצר והבית המרוצף ולדברים אחרים וכמו שכתב רש"י ז"ל לבהמותיו ולשאר צרכיו: ונראה לי שאם מימי הגג יורדים דרך צינור שיוצא מן הגג לאויר החצר כמו אלו הצינורות של עץ שכל בני החצר יכולים לקבל מים ממנו שאויר החצר שהיה לכולם קונה להם כמו שקונה אויר מחיצות במתנה ובגט ואם כן כשיוצאים המים מן הגג אין לו לבעל הגג אלא כמו שאר השותפים שבחצר וכשיורדים דרך כותל בעל הגג נראה דדוקא כשהחצר היא לאחר ואין לו לבעל הגג בה שותפות הם של בעל החצר שהרי הם יורדים לקרקעות חצרו וקודם שינוחו לקרקע החצר נמי זוכה בהם אע"ג שאינם תוך כל אויר חצרו שעדיין הם דבוקות בכותל בעל הגג והיינו משום דכיון שאין לו לבעל הגג דרך ליכנס שם למקום המים שאין לו שותפות בחצר אינו יכול לזכות בהם והרי הוא נמי שזכה אותם לבעל החצר משירדו מתחת גגו וגם אינו יכול לקולטם מעל גגו שיושיט כלי למטה בצד הכותל כיון שתקן מקום ירידתן מראש הגג עד סוף הכותל למטה דעתו שינוחו בחצר ושיזכה בהם.

אבל בנדון דידן שיש לו שותפות בחצר אם יורדות דרך הכותל בלא צינור הוא לבדו זוכה בהם לקולטן כל שלא הגיעו לקרקע החצר וכן נראה לי שאם יש לשמעון ולוי בור

בביתם ורוצים להוליך מים הנשפכין בחצר לבור אחר שראובן בעל החצר קולט מה שרוצה מן המים שיכול לעשות צינור תחת הקרקע רחוק מכותלי הבית שלשה טפחים בעומק ב' או ג' טפחים כדי שילכו המים זכים לבורו כיון שהוא זוכה באותן המים הנשפכים יכול לקולטן כמו שירצה כמו שהביא בטור ח"מ בשם הרמ"ה סי' קנ"ג שכיון שיכול בעל החצר לבנות תחת הצינור ואין עליו אלא לקבל מימיו לפי' אם רצה לקבלו בכלי או בצנור הדין עמו ע"כ ואע"ג דהתם כל החצר שלו והכא בנ"ד בעל הגג ג"כ הוא שותף בחצר כיון שיש לאלו חלק בחצר יכולים להשתמש בה בכל תשמיש שהוא דרך אנשי החצר להשתמש בו ודרך הוא ברוב החצרות שעושים צנור תחת קרקע החצר להוציא לחוץ מי שופכין ובית הכבוד וא"כ אפי' בחצר השותפין יכול לעשותו וכ"ש צינור צר כזה לקבץ המים שנשפכין על פני החצר שירדו לבורו דאע"ג דיכולים בני חצר לעכב לא' מבני החצר שרוצה להשתמש בחצר תשמיש קבוע הרי כתב רשב"ם ז"ל דהיינו תשמיש קבוע דומיא דהעמדת בהמות תנור וכירים שממעטין אויר החצר דמשמע דכל שאין ממעטין אויר החצר כי הכא אפי' הוא תשמיש קבוע אינם יכולים לעכב אפי' לא היה דרך החצרות להשתמש בכך כ"ש הכא שהוא דרך כמו שכתבתי דאע"ג דתנן בפ' חזקת אין עושין חלל תחת ר"ה ולא בורו' שיחין ומערות כו' שמא תפחת ור' אליעזר מתיר וכו' ואמר בגמרא טעמא דרבנן דאסרי סברי חיישי' דזימנין דיפחות ולא אדעתיה דעובר בר"ה ויעבור ויפול היינו ברשות הרבים דדיישי ביה רבים ואין דרך בני אדם להתבונן בדרכים ושמא יפול שם אבל בחצר של שותפי' ליכא האי טעמא ואפי' בר"ה דוקא דומיא דבורות ומערות אבל צינורות השופכים מים לחוץ שאינם עמוקים ליכא חששא מידי וכן הוא מנהג לעשות בדרכים אמה מכוסים שעוברי' מתוכה מים מטונפים ובית הכסא כדי שלא לטנף דרך הרבי' וכ"ש בחצרות שצריכין ניקוי יותר שיכולים לעשות שרגילות הוא בחצרות לעשות עוקין שמכילים מי שופכין אפילו עד סאתים כדי שיוכלו לשפוך מים בשבת לחצר שהיא פחותה מד' אמות כדתנן בעירובין פרק כיצד משתתפין ואפילו בורות ומערות דאסור לעשותן בר"ה כרבנן כתב מ"מ פי"ג מהלכות נזקי ממון ודע שאע"פ שאינו רשאי לעשות כן לכתחלה אם עשה וכסה כראוי פטור ע"כ ובנ"ד בחצר שותפין ואינו אלא ביב בעלמא לכתחלה נמי יכול לעשותו כמו שכתבתי ואפי' תוך ד' אמות שכנגד פתח חברו דאע"ג דחצר מתחלקת לפי בתים וכל א' יש לו ד' אמות כנגד פתחו לפרק משאו אפ"ה יש רשות לאחור להשתמש כנגד פתחו דרך עראי בשעה שאין זה משתמש בה כמו שכתבו הפוסקים וכמו שהביא הרשב"א ז"ל פ' השותפין מן הירושלמי ומן התוספת' ושהביא הרב אלברגילוני ירושלמי זה בהלכותיו ושכן כתבו בעלי התוספות המתירות וביב זה הוי גריע מתשמיש עראי שהוא תחת הקרקע: עוד נראה לי דזה נהנה וזה אינו חסר דכופין אותו על מדת סדום דזה בעל החצר נהנה שילכו המים נקיות לבור דרך הביב וזה בעל הגג אינו חסר שאינו מקבל בביב אלא המים שהיו הולכות על פני החצר עכורות ועשיית בחצר השותפין אינו חסר הוא בעשייתו שאינו ממעט באויר החצר שום דבר וגם הוא דרך לעשות כן בחצר כמו שכתבנו למעלה וכן אני אומר שעובר ראובן זה על מה שאמרו חכמים לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים לו כמו שלמדו ממתני' דפ' החולץ על מתני' היתה א' מהן כשרה וא' פסולה אם היה חולץ חולץ לפסולה שהיתה כבר פסולה לכהונה גרושה זונה או

חללה ולא יפסול את הכשר' לכהונה שהחליצה פסולה לכהונה ומכאן שלא ישפוך אדם מי בורו וכו' ואע"ג דזה נהנה וזה אינו חסר דכופין אותו על מדת סדום אפ"ה הוצרך הגמרא ללמוד ממתניתין לא ישפוך אדם מי בורו וכו' דהא דאמרין זה נהנה וזה אינו חסר היינו בזמן שזה נהנה זה אינו חסר ואפ"ה אינו רוצה זה שיהנה הוי מדת סדום אבל שפוכ' מי הבור.

בזמן שאין מי שיקחנ' לא הוי בכלל מדת סדום ולכן הוצרכו חכמים ללמוד שלא ישפוך אדם מי בורו והוא יודע שאחרים צריכים לו עד שיודיעם אם ירצו לקחתם דומי' דמתניתין שלא יחלוץ לכשרה שאינו ידוע אם יזדמן לה כהן או ישראל לישא אותה ואפ"ה לא יחלוץ לה דשמא יתרמי לה כהן וישאנה וא"כ זה ששופך מימיו ואינו רוצה שיקבצם חברו ושכנו עובר על דברי חכמים דהוי נמי בכלל זה נהנה וזה אינו חסר דכופין אותו על מדת סדום:שאלה צז ראובן השיא את בנו שמעון צעיר לימים פחות מבן י"ב עם הנערה חנה קטנה פחותה מבת ח' שנים וקדשה כדת וכהלכה בהקהל עם וקריאת כתובה וז' ברכות וכניסת חופה וכתייחד עמה לילה א' ולא שינה לה וישיבת שמונת ימי חופה בדין כל חתן וכלה ואחר עבור זמן גדל שמעון והרי הוא כבן י"ד שנה ויותר והנערה כבת עשרה שנים ויותר ורצה ראובן להביא כלתו לבית שמעון בנו ויש מן החכמי' שאומרי' כי צריך לקדש פעם אחר' ולברך ז' ברכות ואחרים אומרי' כי אין צרי' ושהם ברכות לבטלה ואחרים אומרים כי לפחות צריך קידושין פעם שנית ולא ברכת אירוסין ולא ז' ברכות ואתם אמת ומשפט שלם שפטו בשעריכם: תשובה תניא ביבמות פ"י קטן שנשא אשה וכו' פטורה מן החליצה ומן היבום ועל זה כתבו כל הפוסקים אין קידושי קטן כלום דמשמע דאם קדשה ונשאה אחר אין לחוש לקידושי קטן ואפילו הוא גדולה כשקדשה קטן ופי' רש"י ז"ל פ' המדיר דכתי' כי יקח איש והאי לאו בר קיחה הוא וטעמא כדמפרש פ' חרש דקטן דאתי לכלל נישואין תקנו לזה רבנן נישואין אבל חרש דלא אתי לכלל נישואין תקינו ליה רבנן נישואין וקטנה אע"ג דאתי לכלל נישואין תקינו לה רבנן נישואין משום שלא ינהגו בה מנהג הפקר וכיון דלא תקינו רבנן נישואין לקטן וחרש אינם כלום נר' דאין לברך ברכות אירוסין על קידושי קטן וכ"ש ברכת נישואין אפילו היא גדולה ובפ' האיש מקדש תנן אעפ"י ששלח סבלונות לאחר מכאן אינה מקודשת וכן קטן שיקדש דאם שלח סבלונות אחר שהגדיל מחמת קידושי הראשונים שלח שהיו קידושי פסולים כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ד ובטור א"ה סימן מ"ג כתב ולאחר שיגדיל חלין הקידושין ואפילו אין עדים שבא עליה משהגדיל אלא שנתיחד עמה צריכה גט ואם קיימא משהגדיל כתובתה קיימת וכו' וכדתניא פ' המדיר גבי מקדש בפחות וכו' וקטן שקדש דאם בעלו קנו דכיון שהוא ידוע שאין קידושי קדושין אפילו מדרבנן בועל לשם קידושין כשהגדיל וכמו שכתבו התוספות שם פ' המדיר וחיישינן לביאה טפי מסבלונות משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכתב הר"ן ז"ל שאם בעל משהגדיל קנה היינו לומר דקידושין גמורים הם: וקטנה שקדשה אמה ואחיה לגדול קידושיה קידושין למיאון ומברכין ברכ' אירוסין ונישואין דתקינו לה רבנן נישואין והיינו מו' ועד עשר ואם גדלה ולא מיאנה גמרו קדושיה ונעשית אשת איש כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ד מהלכות אישו' והיינו מדרבנן דמדאורייתא לא גמרי קידושיה להיות' אשת איש אלא כשנבעלה אחר שהגדיל' וכמו שכתב פי"א מהלכות

גירושין ובנ"ד דשניהם קטנים הא דתקיננו רבנן נישואין לקטנה היינו כשנשאת לגדול אבל נשאת לקטן לא דקטן לא תקנו לו רבנן נישואי אפילו נשא גדול' וכיון שכן קידושין שקדש קטן לקטנה אינם כלום מצד הקטן דלא תקנו לו קידושין ולא נישואין ומצד הקטנה נמי דטעמא מאי תקנו רבנן נישואין לקטנה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר דכיון דנתקדשה לגדול וקידושין תופסין בה ומדרבנן למיאון לא ינהגו בה מנהג הפקר דהיינו טעמא דתקנו לה נישואין אבל נשאת לקטן דאין קידושין קידושיו ואפילו מיאון אינה צריכה אכתי ינהגו בה מנהג הפקר וא"כ בנ"ד שהיו קטן וקטנה אין כאן קידושין כלל אפי' למיאון ומן הדין לא היו רשאים לברך לא ברכ' אירוסין ולא ז' ברכות ואפילו שהגדיל ומה שכתב בא"ה ולאחר שיגדיל חלין הקידושין היינו כשהי' גדולה אבל הכא שעדיין היא קטנה אפילו היה מקדש אותה עכשיו לא היו חלין הקידושין אלא מדרבנן למיאון וכל שלא חלו קידושין אין כאן קידושין כלל דקידושין ראשונ' לא חלו אפי' למיאון כיון ששניהם היו קטנים כדא' וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה שאסור להשיא את הקטן משום בעיל' זנו' וכ"ש הכא שהיא קטנה ג"כ ועל דרך זה יצטרך עתה קידושין וז' ברכות ועדיין תוכל למאן עד שתגדול אבל הרא"ש ז"ל כתב פ' האיש מקדש דקטן שהשיאו אביו דלא חשיב כאלו היא בזנות אצלו אפי' היא גדולה ובת עונשין דאע"ג דלא תקנו ליה רבנן נישואין מדתנן פ' האשה רבה בן תשע שנים ויום א' שנשא אשה ומת אשתו פטור' כו' וכמו שהבאתי למעלה והיינו טעמא דכיון דדרך קידושין ונישואין היא אצלו אין כאן בעילת זנות משמע דפליג אמאי דכתב הרשב"א ז"ל שאסור להשיא את הקטן משום בעילת זנות ונ"ד עדיף טפי שהיא קטנה ג"כ ואינה בת עונשים דלית לגבה איסור דבעילת זנות והשתא לפי זה נוכל לומר דהא דתנן דנישואי קטן פטורה מן החליצה ומן היבום דמשמע דקידושין לא חשיבי מידי היינו כשמת כשהוא קטן פטורה מן החליצה ומן היבום אבל אם גדל עמה יחולו הקידושין למפרע אע"ג דכשעת נתינת קידושין לא הוי מידי ואם היא עדיין קטנה כשהגדיל הוא יחולו הקידושין למפרע להצריכה מיאון וכשתגדיל עמו יהיו קידושין גמורים להצריכה גט מדרבנן ואם בא עליה משגדלה היא נשואה מדאורייתא כמו יתומה קטנה שנשאת שיכולה למאן ואם לא מיאנה וגדלה הויא אשת איש מדרבנן וצריכה גט ואם בעלה הויא א"א מדאורייתא על הקידושין הראשונים ואינו צריך קידושים אחרים ולא ברכות והכא נמי כשגדל הוא הוו קידושין למיאון וכשתגדל היא יהיו קידושין מדרבנן וכשיבעול הויא מקודשת מדאורייתא ועל דרך זה לא יצטרך עוד לא קידושין ולא שבעה ברכות כי הקידושין והברכות חלין למפרע והברכות הן ערוכות ושמורות עד עת בוא הכלה לבית חמיה ועליהם תבוא ברכת טוב ויזכו לבנים זכרים אמן נאם המבי"ט: שאלה צח החכם שאלת ממני על לשון הרמב"ם ז"ל פ"י שאם כתב כתובה לארוסה שגובה עיקר כתוב' מבני חרי אם מת או גרשה שלבך מגמג' על מה שכותבי' בשטרי ארוסין ונתן לה בתורת מוקדם כך ובתורת מאוחר כך אלו הדברים בעצמ' אנו כותבי' בכתובה אע"פ שמוסיפי' כמה דברים עכ"ז אלו בעצמ' אנו כותבים בכתובה יש לומר שאחר שקבל קנין בשט' הארוסי' וא"כ לפי זה המאוס ומת או גרש יפרע כתובתה מנה ומאתן: ואני משיב כי אין כאן שום גמגום כי שטר של אירוסין כזה אין גובין בו כתובה כי לא נכתב אלא לזכרון בעלמ' כמה אתה נותן לבנך וכמה אביה נותן לבתו ושאר תנאים כדי שיכתבו אותם בכתובה בשעת

נישואין ואין זה אלא שטר אירוסין ואינה גובה כתוב' בזה לדעת הרמב"ם ז"ל שכתב כי אם לא כתב לה כתובה אינו גובה כלל ואם כתב גובה מבני חרי ולא ממשעבדי והרא"ש ז"ל כתב דיש לה כתובה אפילו ממשעבדי אפילו לא כתב לה כמו שכתב בא"ה סימן צ"ה וגם כי אנחנו נוהגים שלא להגבות כתובה כלל לארוס' שלא כתב לה נראה לי שאם היו בידה דורנו' או סבלונות כשמת ארוסה או גרשה ותפסתן לכתוב' מנה או מאתן שאין מוציאים אותן מידה דאפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דכתב אין לה אפשר דכשתפסה אין מוציאים מידה ואפי' תימא דאין לה משמע כלל אפי' תפסה כיון דלדעת הרא"ש ז"ל ופוסקים אחרים יש לה אפי' ממשעבדי ואפי' לא כתב לה לא מפקי' מידה וכן היה מעשה על ידי זה כמה שנים על אשה א' שמת ארוסה והיו בידה דורונות ולא היה יכולת ביד חכמים להוציא מתחת ידה נאם המבי"ט: שאלה צט ראובן שדך בתו לשמעון וקצבו זמן הנישואין לר"ח ניסן ובר"ח אדר נפטרה אחות המשודכ' ורצה המשדך ליכנס לחופה תוך שלשים יום וראובן המטפל בנישואי בתו שהיא נערה ויהיה לו שמחה במה שמשיא אותה אם יוכל להשיאה אם לאו: תשובה נראה שלא נסתפק' אלא על האב ואם לא היה לה אב שהיתה יכולה להנשא ואינו כן כי מה שראית ביורה דעה סי' שצ"ב מעשה שהתיר ר"ת כשמת אבי המשודכת שתכנס לחופה תוך ל' יום משום פריה ורביה וכן הרא"ש ז"ל התיר לכנס ולבעול אחר ז' שהיה סומך על ר"ת כל זה הוא שהי' לו הפסד אם לא יכנס שהזמין הקרואים כמעשה דר"ת והכין כל צרכי חופה כמעש' דהרא"ש כמו שכתבו שם ובנ"ד לא הכינו שום דבר שהיה בו הפסד ואם הכין איהו דאפסיד אנפשיה כיון שלא היה זמן הנישואין אלא עד ר"ח ניסן ואם היה דומי' דמעשה ר"ת או הרא"ש שהגיע זמן הנישואין כשמת האח או האחיות והיה הפסד בדב' היה מותר אפילו היתה נערה והיה צריך אביה להטפל בנישואיה ומותר ליכנס בחופתה אך שלא יאכל בסעודת החתן דלא גרע ממשאי יתום ויתומה דמותר ליכנס שאם הוא לא יכנס יתבטל המעשה נאם המבי"ט: שאלה ק ילמדנו רבינו ראובן נתנו לו פקדונות מעות להוליך אותם ממדינה למדינה ונתנם תוך המשא שלו עם חפציו וקצת מעותיו קשורים וחתומים והיה בא עם שיירה גדולה של יהודי' וגוים והיהודי' שהיו בשיירה לקחו ערבי א' שילך עמהם להקדים בעבור השבת ואירע להם שבאו עליהם שוללים ושללו החפצי' ומשאות שהיה לו וליהודי' שבחברתו והגיע כעת ראובן למדינתו ובאו בעלי הפקדונות לשאול החפצים והמעות שלהם ואמר להם ראובן ששללו אותו בדרך ועמדו כעת הב' כתו' לדין תורה וזה סדר טענותיה' שואלים לראובן ואומרים למה הניח הפקדון תוך המשא הוה לו להוליכו עליו תפור תוך מלבושיו וראובן משיב שכשנתנו לו הפקדון אמר להם בפירו' דעו לכם שאניחהו תוך חפצי בתוך המשא שלי ונתרצו בזה ועוד שרוב של הפקדון היה כספא דבר של משאוי: עוד שואלים לראובן שלמה לקח החפצים עמו כשהקדים בעבור השבת היה לו להניחם שם עם השיירה של גוים וראובן משיב להם שלא רצה להניחם אצל הגוים כי לא היה מכיר שום א' ועוד כי פחד שמא יפתחו המשא ויגנבו המעות כי היהודי בעל הפקדון לו האמין ולא שיניחם אצל הגוים: עוד שואלים לראובן איך הצלת פקדון א' ונתת אותו לבעליו והפקדונות שלנו נאבדו והשיב להם ראובן כי אותו הפקדון שניצל נתנו לו בעת הנסיעה ואמר להם שלא היה לו מקום להניח אותו כי היו המשאות תפורי' ואמ' לו יהודי אחד תקח הפקדון הנז' אצלך עד שנצא חוץ למדינה ואקח אותו

ממך ונשאר זה הפקדון עם ראובן וכשראה ראובן השוללים הסיר אותו מעליו וטמן אותו תוך החול ובזה ניצל אבל הפקדונות האחרים היה תוך המשא ולא היה לו פנאי לחתוך המשא ולהסיר הפקדונות וגזרו על ראובן שיגיד להם כל מה שהביא עמו מעות ואומר אותו הפקדון שניצל ועוד ב' פרחים שהנחתי אותם אצלי להוצאת הדרך ואמר הדיין לראובן השמר לך שלא תעלים ממנו כי אנו גזרנו שתגיד כל מה שהבאת בא ראובן תכ"ד ולק' הדיין לצד א' ואמר לו יודע לכ"ת כי עוד פקדון אחר של אחותי הבאתי עלי תפור וניצל ג"כ אמרו בעלי הפקדונות שיאמר להם ראובן מה אמר לדיין ולא רצה ראובן להגיד להם כי טען כבר אמרתי לדיין איני רוצה שתדעו אתם אז אמרו בעלי הפקדונות מאחר שלא רצה להגיד לנו אם הביא עוד שום פקדון וכחש לנו אין אנו מאמינים אותו בשבועה: אח"כ נכנסו ביניהם שיעשו פשרה ושיכתבו שטר ביניהם שיפרע ראובן חצי הפקדון אז אמר להם ראובן איני רוצה שתעשו פשרה אלא בתנאי זה שאם אלך למדינה פלונית ואביא עדות מעדים כשרים שהיו עמנו בשיירה שראו שהנחתי כל הפקדונות תוך המשא וראו שנגנבו אז יהיה השטר בטל ואהיה פטור אז הלך בעל הפקדון והביא לראובן ג' גוים מגדולי העיר וגזמו לראובן שאם לא יעשה פשרה ויתן להם חצי הפקדון שימסרו אותוביד השר ויכה אותו מכת מות ויפסידו אותו יותר ממון ששואלים בעלי הפקדונות כפלים והוכרח על כרחו ראובן לתת שמנה פרחים וחצי לבעלי הפקדון כי פחד משלטון המדינה כי היה חמסן גדול ויפסידהו יותר ועתה שואלים בעלי הפקדונות אחרים מאחר שנתת לא' תתן ג"כ לכלנו יורינו רבינו על אלו שמסרו אותו ביד עכו"ם והדין עם מי ושכרו כפול ומכופל מן השמים.

תשובה על מה שהשיב ראובן שאמר להם בפ"י שיניח הפקדון תוך המשא ונתרצו חייב לישבע אם מכחישים לו בעלי הפקדון ואם דבר של משוי שלא היה יכול להוליכו אלא במשא אינו חייב שבועה כלל וכן במה שהשיב שלא רצה להניח המשא ביד העכו"ם כדין עשה שאם היה מניחם ברצונו היה פושע והיה חייב ומה שהוליד עמו פקדון של יהודי אחר וניצל תשובתו בצדו שהיתה טמונה אליו והצילה תוך החול: ועל הפקדון האחר שהגיד לדיין שהציל ג"כ שהיה תפור אצלו וגם ב' פרחים שלו אין להם טענה עליו כי זה היה דבר קל להביאו עליו ומה שנתנו הם לו הוא דבר של משא והיה צריך לשומו תוך המשאות וכ"ש אם התנה עמהם כמו שטען קודם וגם כי גזרו עליו ב"ד שיגיד כל מה שהביא מעות כבר קיים הגזר' שהגיד לדיין ולא היה חייב להגיד להם כי הצלת זה שעליו לא היה סבה לשישללו את שלהם ואין להם שום טענה לפוסלו משבועה אם יתחייב לישבע ואין ראובן חייב לעשות פשרה ואם יתברר שלא עשה הפשר' מרצונו אלא ע"י נכרים אינו חייב במה שפשרו ואם הכריחוהו לפרוע חייבים לחזור לו וכ"ש שהאחרים אינם יכולים לומר תתן לנו כמו שנתפשרת עם זה והדברים פשוטים אינם צריכים ראיה נאם המבי"ט: נראין דברי הרב ואינן צריכין חיזוק וחתמתי שמי פה לאפושי גברי יעקב די קולויאר: הדין דין אמת בכל מה שכתב הרב למעלה בכלל ובפרט נאם הצעיר משה נגארה: אם כדברי ראובן כן היא כמו שכתב הרב למעלה בכלל ובפרט שהוא פטור ונאמן בשבועתו אם מכחישים אותו ופשרתו אינה פשרה אם יברר שהיה אנוס ואם הכריחוהו לפרוע גזל הוא בידם והדברים פשוטים כמו שכתב הרב לעיל נאם הצעיר יצחק בכמ"ר אברהם ן' ארחא זלה"ה.

דברי הרב אין צריכים חזוק נאם הצעיר משה בר' חיים אלשיך זלה"ה: דברים פשוטים אני רואה כאן שהדין עם ראובן ואין לבעלי הפקדונות עליו כי אם שבועת השומרים ולית דין צריכא רבה נאם הצעיר אלישע גאליקו על מה שכתבתי למעל שאם הכריחוהו לפרוע חייבים להחזיר לו וחתמו החכמי' יצ"ו על הכל הקש' לי חכם מיוחד כי פשרה הויה כמכר שצריך למסור מודע' ושידעו העדים באונסו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכות מכירה ובנ"ד לא מסר מודעא והשבתי לו על פה כי הפשרה שהיה המכר הוא הפשרה הבאה מחמת טענות שבין תובע ונתבע שאין יכול להתברר הדבר אם כדברי התובע או הנתבע או שיש עסק שבועה ביניהם והדיינים חוששים להשביע אם מחמת שעבר זמן הרבה אם מחמת שחוששים שלא יוכל לישבע בבירור על הענין ועל זה וכיוצא בזה טענות שאינן ברורות ואין הדיינים יכולים לדון עליהם אם עשו פשרה אינו יכול לטעון טענת אונס אם לא מסר מודעא וידעו אונסו דהוי כמכר אבל כה"ג דנ"ד שהדבר ברור שאם היה דבר של משא לא היה חייב לנושא בחיקו ולא היה חייב שבועה ואפילו היה דבר קל הוא טוען דבר ברור ומתקבל שאמר לו שיניחוהו בתוך המשא וגם שיתחייב שבועה אם מכחיש לו היא שבועה שאין בו חשש והדין ידוע וברור שישבע וחפשי ע"ז ומצאתי תשוב' להרשב"א ז"ל הביא' בב"י סימן ר"ה על ראובן שתבע משמעון תביעה שאינו זוכה בה כדין והפחידו שאם לא יתן לו אותם המעות ילשין עליו וימסור אותו למלך ועמד אחד ועשה פשרה ביניהם בקנין וביטול מודעא ולאחר זמן תבע שמעון מראובן אותם המעות שלא נתנם לו אלא מפחד שלא ילשינוהו וראובן טוען שאין לו עליו כלום מפני שכבר מחל לו בקנין וביטול מודעא והשיב שהדין עם שמעון מפני שאנוס היה והוה ליה כתלוהו ויהי' והקני' וביטול המודעא הכל היה מחמת אונסו עכ"ל הרי פשרה זו שנעשית בקנין וביטול מודעא והשיב שהכל היה מחמת אונסו ובנ"ד נמי הכל היה מחמת אונס ועדיפא מההיא דהויא בלא קנין ובלא ביטול מודעא אם מכרה ופשרה צריכה קנין וכיון דליכא קנין אין כאן פשרה והוה ליה כתלוה ויהיב דלא בעי' שידעו באונסו והכא כ"ע ידעי באונסו לפי מה שבא בשאלה אלא שאינו כתוב בפירוש אם מסר מודעא ויקבל החכם תשובתו נאם המבי"ט: שאלה קא יצאתי לקראת פסקי הרבנים יצ"ו לשחר פניהם ודבריהם ואמצאם כל א' קיים בסברתו ועומד על משמרתו ואיני בא להכריע ביניהם כי אין הלכה כדברי המכריע אך בלשון הכתוב בשטר שעל שמעון שנתחייב גם בעד ר' תשובה שלא יוציא החפצים מתחת רשותו עד שיכתבו תחלה בשטר כתובתה בפ' התנאי הנזכר ראיתי כי הרבנים יצ"ו לא נשאו ונתנו בזה בפ' גם כי מובן מדבריהם כי לסברת הפסק הב' יפרש הלשון הכתוב שנתחייב גם בעד ר' תשובה כי גם זה הוא מרבה דומה בדומה כי גם הוא היה חייב שלא להוציא החפצים עד שיכתבו וכו' ולפסק הא' אינו מרבה בדומה אלא כמו שנתחייב על עצמו שיכתבו בשטר הכתובה תנאי גמור וכו' ונתחייב גם על ר' תשובה יותר שלא יוציא וכו' כי האפטרופסים נתרצו בחיובו ע"מ שיכתבו בשטר כתובה התנאי אעפ"י שיוציא החפצים מתחת ידו כיון שלא נתנם אלא על התנאי הנז' אבל אם ימסרם ליד אחר עשה קיום יותר שיתחייב הוא על האחר שלא יוציאם עד שיכתבו תחלה בשטר והכרעת ב' פירושי' אלו תלוי במה שכתוב בשטר אח"כ וכל לישנא דמשתמע לתרי אנפי הכל יהא נידון ונדרש לזכות האפטרופסים ובלאו הכי כיון שכתו' דלא כאסמכת' ודלא כטופסי דשטרי היה מועיל לזכות בעל השטר

שתהיה ידו על העליונו' כמו שכתב הרמב"ן ז"ל פ' חזקת בשם רבי' סעדיה ז"ל כמו שהביא הריב"ש ז"ל תשובת שמ"ה אלא שנראה שצריך שיהיה מנהגם לשון זה ליכתב בכל השטר' וכמו שכתב שם הריב"ש ז"ל וצ"ל דכיון שהוא מורגל וידועים לכל שכתובים כך הוי כאלו התנה בפי שיכתוב כך דאם אינו מורגל וידוע לכל וכתבו הסופר אינו כלום אלא א"כ כתבו שכך אמר להם בפ"י וכשכתבו הסופר דאינו כלום לא מפסל שטרא בהכי ולא נימא דעדותם פסולה דשטרא מעליא הוא לכל מילי דהווי כגופא דשטר' אלא שאין למדי' מההי' שופרא דשטרא וכמו שהביא בס' תיקון סופרים בשם רבי' האי ז"ל סי' צ"ו והכא בנ"ד כתוב קודם דלא כאסמכתא וכו' ואם אינו ידוע לכל שכותבין כך דלא מהני כדא' הרי כתב אח"כ בפ"י וכל לישנא דמשתמע וכו' ולא תימא דהאי נמי שופרא הוי ואין למדין ממנו שהרי כתוב בפ"י והתנו שלא יפסל שטר זה משום דבר וכל לישנא דמשתמע וכו' דקאי אמאי דקאמר והתנו ודרשי' משמעות גם נתחייב לזכות האפטרופסים בפסק הב' ויש בכלל פסקי הרבנים יצ"ו מצד אחר פטור וחייב בנדון זה וכבר כתבתי שלא באתי להכריע גם כי כתבתי שיש זכות לאפטרופסים במשמעות הלשון אלא מפני זה אני מחייב את שכנגדם כי יש צד אחר שהוא פטור לפסק א' מן הרבנים אלא שלא באתי להכריע ביניהם כמו שכתבתי נאם המבי"ט: שאלה קב כתב הרמב"ם ז"ל פ' כ"ה מהלכות מלוה איזהו ערב ואיזהו קבלן וכו' שיש למלוה להפרע ממנו תחלה אעפ"י שלא פי' ולא אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה אבל אם אמר לו הלווהו וכו' ע"כ וכתב הרב בעל מ"מ מה שכתב רבי' שאין כאן לשון קבלנות אלא תן לו ואני נותן לך הוא כדעת ההלכו' שפסקו כרבא שהוא בתרא וכן דעת האחרוני' ז"ל וכן עיקר וכתב הרשב"א ז"ל יש מי שאומר שאם כתו' בשטר ונעשיתי לו קבלן גמור דנין אותו כקבלן דכל שהודה שנעשה קבלן גמור סתמא דמלתא קבלן כדיני' הוא וכך אמר לו תן לו ואני נותן וכו' בתוספו' עכ"ל וכתוב בסמ"ג א"ל תן לו ואני אתן לך וכ"ש תן לו ואני קבלן זהו קבלן שיש לו למלוה ליפרע ממנו תחלה אם ירצה כו' ומשמע דסב' שכן יסבו' הרמב"ם ז"ל שהרי כתב מה שכתב הרמ"בם תן ואני נותן וכתב וכ"ש תן לו ואני קבלן וכן הרא"ש ז"ל השוה לשון תן לו ואני קבלן לתן לו ואני אתן והרמ"בם ז"ל נקט לישנא דרב הונא אבל אה"נ דתן לו ואני קבלן דמהני שהרי כתב בלשונות של ערבות תן לו ואני ערב דהוי ערב אע"ג דקאמ' תן לו אבל תן לו ואני קבלן נמי יסבור דהוי קבלן וא"כ מה שכתב הרשב"א ז"ל יש מי שאומר שאם כתוב בשטר ונעשית לי קבלן גמור דנין אותו כקבלן וכו' אם ימצא כתוב כן בשטר אחד אעפ"י שאנחנו דנין כרבי' משה לא נאמ' כי רבי' משה חולק על זה כיון שיש מי שאומ' סובר ג"כ סברת רבי' משה שאינו נקרא קבלן אלא תן לו ואני נותן כרבא שהוא בתרא ולא כרבנן בתראי שפסקו כרב הונא וכמו שנר' מלשון יש מי שאומ' וכו' דכל שהודה שנעשה קבלן גמור סתמא דמלתא קבלן כדיניה הוא וכך אמר לו תן לו ואני נותן דמשמע דלסברת מי שאומר דלא הוי קבלן אלא תן לו ואני נותן לך כרבא דאם כתב שנעשה קבלן גמור דהוי נמי כמו תן לו ואני אתן סמ"ג והרא"ש שסוברים כרבינו משה שפסק כרבא דלישנא דתן לו ואני אתן לחוד הוא דהוי לשון קבלנות ולא שאר לישני דאתאמרו התם וסברי נמי דתן לו ואני קבלן הוי קבלן כדא' לעיל וכן כתבו דנעשה קבלן משמע או פלוני קבלן בלשון המועיל קאמ' דהיינו תן לו ואני אתן או ואני קבלן וכן יכול לסבו' רבינו משה כמו

שכתבתי כי הוא לא כתב אלא לשון הנאמ' בגמ' ומה שמפרשי' המפרשי' באותו הלשו' יפרש הוא ג"כ כמו שכתבו אחרים כמדומה לזה כי מה שאנו נוהגי' לפסוק כהרמ"בם ז"ל הוא כשיש בפי' חולקין עליו אבל כשלשון הרמ"בם ז"ל הוא בסתם ופוסקים אחרים מפרשי' או מחלקים איזה חילוק נלמוד הסתום בלשונו מן המפור' בשאר הפוסקים ולא נאמר שרבי' משה יחלוק על זה מפני שלא פירש דאפושי פלוגתא לא מפשינן וכן אנו דנין בכל שטרי חובות שכתוב בהם שנעשה קבלן וגם שכתוב נעשה ערב פרען קבלן אעפ"י שערב ופרען אינו יכול לתבוע מהן תחלה אלא א"כ פי' הב"ח דכתב נמי קבלן הוי כמפרש ולא גרע משום דכתב קודם ערב פרען ואפילו להרמב"ם ז"ל נאם המבי"ט: שאלה קג ראובן שהיה נכשל בא' מאיסורי תורה והיה נשבע ומקבל עליו חומרות ושבועות ולפעמים לא היה נזהר והיה עובר עד שהסכים בכונתו לראות אם יוכל לכבוש יצרו וכדי להזהר קבל עליו נזירות שמשון ויהי כי ארכו לו הימים פתהו יצרו וחזר לקלקולו ועתה יורינו המורה אם יש תרופה בהתרה למכאובו הואיל והוי כנדרי זריזין ומה גם שכבר נתיחדו אנשי שם והתירוהו ועליה דמרנא ורבנא להאיר עינינו.

תשובה גם כי נזירות שמשון שאין לו התרה אם ימצ' איזה סבה בקבלת נ"ש שאם היתה שבועה במקום הנזירות לא היה צריך התרה לאות' שבועה כי אם מדרבנן בנ"ש ג"כ שאין לו התרה יהיה מותר בלא התרה שאם הנ"ש לא חל מן התורה אין כאן נ"ש כלל מדרבנן דבשבועות ונדריים דאית בהו התרה מדאורייתא גזרו רבנן בשבועה או נדר קל דלא חל אלא מדרבנן דלבעי התרה נמי מדרבנן כיון דאיכא תקנה בהתרה אבל נ"ש דלית ביה התרה כשהוא חל מדאורייתא לא תקנו רבנן כשאינו חל מדאורייתא שיחול מדרבנן כיון דלית ביה התרה דלא גזרו רבנן בכי הא במידי דלית ביה תקנה וענין השבועות ונדריים שאינם חלים אלא מדרבנן הם כ"ד נדריים נדרי אונסי' ונדרי טעות וכו' שאינם חלים אלא מדרבנן והיתרן מדרבנן וכן השבועות והנדריים שהן ניתרין ע"י פתח וחרטה הוא כעין נדרי טעות וכמו שכתב הר"ן ז"ל גבי אין חכם מתיר כי אם כעין ד' נדריים הללו כלו' שאין לו להתיר בחרטה אלא בפתח שהנדר כשהוא ניתר בפתח מוכיח מתוכו שהוא נדר בטעות והוי כעין ד' נדריים אבל בחרטה לא והיינו טעמא דעדיף פתח מחרטה לפי שכל נדר שהוא ניתר בפתח הרי הנוד' אומר שאפילו בתחלה כשנדר אלו היה נותן אל לבו אותו פתח לא היה נודר ונמצא נדרי טעות וכו' וכמו שכתבתי כל לשונו בתשובה אחרת דמשמע דנדר דניתר ע"י פתח הוי כעין נדר טעות ולא הוה בעו התרה אלא מדרבנן וכן הרא"ש ז"ל פי' אלא כעין ד' נדריים עד שימצא לו פתח שיאמר אדעתא דהכי לא נדרי ונמצא שלא היה מעולם נדר כמו ד' נדריים אלו וכו' דמשמע דלא בעי התרה אלא מדרבנן וכן הריטב"א ז"ל פי' אלא כעין ד' נדריים פי' שיש פתח ברור נראה לעולם עד שדומה לנדרי טעות או נדרי שגגות וחבריהם ע"כ וד' נדריים גופייהו לא בעו התרה ולמ"ד דבעו התרה לא הויא אלא מדרבנן כמו שכתבו התוספות: ואם כן לענין נזירו' שמשון נמי אם הוא מתחרט ופתחי ליה פתחי שמים אי התר זה גורם למצוה ולשלום וקיומו גורם לעבירה ולקטטה משוו ליה כעין נדר טעות דבנזירות נמי אי הוי שוגג או אנוס או זירוז או הבאי הוי פטור כשאר נדרי' וכמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ב דנזי' ולא בעי היתר בשבועו' אלא מדרבנן ובנזירות שמשון כיון דלא חל מדאורייתא אי הוי כעין טעות לא בעי התרה ובנ"ד אם ימצא הוא לעצמו פתח או חכמי העיר ימצאו לו

פתח ברור כמו שכתב הריטב"א ז"ל הוי מותר ולא בעי התרה על שאר שבועות או חומרות שקבל עליו ובנ"ד שהסכים בכונתו לראות אם יוכל לכבוש את יצרו קבל עליו נזירות שמשון כדי להזהר שלא יכשל עוד יש בזה פתח אפ"י שהיה מגוף הנדר וכמו שהביא ביורה דעה סימן רכ"ח משם אביו מההיא דפרק ד' נדרים דאפילו פתח שמגוף הנדר הוי פתח כגון שהדיר פלוני אם יעשה דבר פלוני ועבר ועשאו פותחין לו אלו ידעת שהיה עובר על דבריך לא היית נודר והוא אומר כן ע"כ וה"ה נמי אם אסר עליו איזה דבר אם יעשה דבר פלוני ועבר על דבריו כהני עובדי דפ"ד נדרים דביתהו דאביי ואדם א' יש לו פתח מגוף הנדר עצמו אפילו היה התנאי אם יעבור דבר עבירה ועבר כנ"ד וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה רנ"ה על מי שאסר על עצמו בשר ויין אם יעבור עבירה פלונית ועבר והוא מתחרט על מה שעבר ונאסר עליו יש פותחים לו מן הנדר עצמו ומתירין לו אם היית יודע שיהיה היצר תוקפך כלום היית נודר וכמעשה דביתהו דאביי וכו': עוד אני אומר דבנדרים נמי שייך דין אסמכתא דכל דאי הוי אסמכתא אלא א"כ אתפיס זכותיה או קאמר מעכשיו או כנ"ד חשוב כמו שכתבו המפרשים ז"ל ומה לי במידי דממונא או במידי דאיסורא כיון דטעמא הוי שאין דעתו סומכה כמו שכתב הרב ז"ל פי"ז מה"מ שכל האומר אם יהיה או לא יהיה לא גמר והקנה שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה ע"כ וגבי נדר או נזירות נמי אם אומר הריני נזיר אם זה פלוני או אם יש בכרי זה ק' כור והני גווני דתנן בנזיר אפילו נמצא כמו שאמר הווי אסמכתא ואי הוה מתחרט מעיקרא והיה אומר שלא סמך דעתו שהיה פלו' ומ"ה נדר הווי אסמכתא אבל כל היכא דלא קאמר מידי משמע דמדעתיה קאמר וקבול עליה נזירות אי זה פלו' או אם יש בכרי ק' כור דבתנאי ממון נמי אע"ג דאמר אם יהיה לא טענינן ליה אסמכתא אי איהו לא טעין דכל שלא טען דמשמע דגמר והקנה כמו כשאמר מעכשיו או אתפיס זכוותיה דאמרינן דגלי דעתיה דגמר ומקני או מחיל ה"נ דהא דאיהו גופי' קאמר דבכל דעת' קא' הכי או אפ' לא קאמר מידי דאמרי' כוונתו דגמר והקנה וה"ה נמי בתנאי דנזירות דכל דלא טעין איהו מידי ונהיג נזירות אע"ג דהוה מצי למטען הוי נזיר דאורייתא אבל אי טעין שמעינן ליה דהווי אסמכתא דנזירות סתמא דקרא היינו בלא תנאי אלא שרוצה להפריש עצמו מן היין ואומר הריני נזיר או נזיר שמשון דרך קדושה אבל אם מקבל ליה בתנאי בלישנא דאם הוי מנזירות רשעים כמו שכתב הר' סוף נזירות דאית ביה אסמכתא ומצי טעין דלא סמכא דעתיה ואפילו בנזירות שמשון דחומרא דנ"ש דליתיה בהתרה היינו במחל כבר אבל בענין אם חל או לא הוי כשאר נזירות והני לישני מיתנו נמי גבי נ"ש בפ"ד נדרים ואמרי' התם אי תניא תניא ומצאתי הגה"ה במרדכי פרק הרבית דאיכא אסמכתא בנזירות על מי שנדר שיתן סך ידוע לצדקה אם ישחוק ושחק דהוי אסמכתא ופטור דאע"ג דצדקה מיקני בדיבור כדכתיב בפ"ך זו צדקה מ"מ מההיא דנזיר דקאמר הא מני ר"י היא משום ר' טרפון דקאמר אין אח' מהם נזיר אע"ג דנזירות הוי באמירה ואפ"ה קאמר דאינו נזיר משום דהוי אסמכתא דמלתיה דר' טרפון איירי בשנים שתלו נדרם בא' אם הוא פלו' הריני נזיר וחבירו או אם אינו זה פלו' הריני נזיר והא דלא חשבינן אסמכתא ההוא עובדא דהילני המלכה שנדרה בנזיר ז' שני' אם ישוב בנה מן המלחמה שאני התם דגמרה ואמרה כדי שיועיל הזכות לבנה ודמי לנודר בשביל החולה ולנותן צדקה בשביל שיחיה בנו דהוי צדיק גמור

ע"כ וחפשתי על הגה"ה זו לדעת אם היא מבר סמכא ומצאתי בחבור א' סי' תמ"א וכתוב בסוף שמשון בר' אברהם ז"ל והוא רשב"א שמביאים התוספות וכן נראה שהוא מבעלי התוספות ממה שכתב כאן בהגה"ה זו וכן מוכיח לקמן נראה שהיה הולך ומפר' ה"ג ובאותו חיבור סימן קס"ג הביא דין אסמכתא במילי דהקדש מהר"ם ז"ל וכתב דאית אסמכתא במילי דהקדש וכתב וכן נמצא בתשובת רבינו שמשון ז"ל והיא תשובה זו שנעשית הגה"ה בפ' הרבי' אבל מהר"ם השיב שם דליכא אסמכתא במילי דהקדש ובהגהות דס' הפלאה סימן ה' וכן פסק מהר"ם ז"ל בנדר ושבועה ותקיעת כף דמהניא אפי' אסמכתא דרובא אסמכתא אם יהיה אלהים עמדי אם נתן תתן וכו': נחזור לענין אסמכתא דנזיר שכתב בהגה"ה זו דאינו נזיר משום דהוי אסמכתא דמילתיה דר' טרפון איירי בשנים שתלו נדרם בא' וכו' ואע"ג דלית הלכתא כר' טרפון מיייתי ראיה דכי היכי דלר' טרפון אין א' מהם נזיר אפי' נמצא שלא כדבריהם משום טעמא דלא ניתן נזירות אלא להפלאה דבעי' בשעה שנדר שיהא יודע אי הוי נזיר כמו שפירש רש"י ז"ל ה"נ לתנא דמתניתין דקתני הרתיע לאחוריו אינו נזיר כיון שלא נודע אם הוא שמעון אם לאו משום האי טעמא דלא ניתן נזירות אלא להפלאה ולדעת רבינו שמשון הוי טעמא דלא ניתן וכו' משום דהוי אסמכתא כיון שלא פיל' ור' יהודה דא' משום ר' טרפון ליה לא סבירא ליה דהא במתני' התם פ' בית שמאי תנן הרתיע לאחוריו אינו נזיר ר' שמעון אומר יאמר אם היה כדברים וכו' ואמרינן בגמרא טעמא דהרת' הא אתו לקמן הוי נזיר מני וכולי אלא ר' יהודה הוא דתניא הריני נזיר ע"מ שיהא בכרי זה ק' כור והלך ומצאו שנגנב או שאבד ר' שמעון אוסר ור' יהודה מתיר ר' שמעון אוסר סבר כיון דאלו לא נגנב דלמא הוי ביה ק' כור והוי נזיר השתא נמי וכו' ואפילו לב"ה דמתניתין דקאמר ברישא דמתניתין דהיה בא א' כנגדן ואמר הריני נזיר שזה פלו' וכולי בש"א כולם נזירים וב"ה אומרי' אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו כדמפרש בגמרא ור' יהודה מתיר בנרתע לאחוריו אליבא דב"ה וסתמא דמתניתין דהרתיע כוותיה והיינו משום דסובר ר' יהודה דלא מחית איניש נפשיה אספיקא כדא' פ"ב דנדרים ודעתו היה בשעת הנדר שאם לא יבוא הדבר לידי בירור שלא יהיה בדבריו כלום דכשנדר לא על דעתיה דהכי נדר שאם נגנב הכרי דהוי ספק אם היה שם ק' כור שיהא נזיר באותה ספקא כמו שפירש רש"י ז"ל פ"ה דנדרים אבל לא נרתע האיש או לא נאבד או לא נגנב הכרי הוי נזיר לב"ה ולר' יהודה אליביה אע"ג דבשעת שנדר הוי ספק דאע"ג דפשטיה דקרא משמע דלא ניתן נזירות אלא להפלאה אפי' לב"ה היינו כשאינו יכול להתברר כמו נרתע וכולי אבל אם יכול להתברר לבסוף קרינא ביה הפלאה ואפילו הכי משום דכי יפליא דקרא לנדר נדר נזיר להזיר לה' מיירי במי שנדר דרך קדושה ופרישות להיות נזיר בלי שום תנאי היכא דמתני כי הכא אם זה פלו' אע"ג שיכול להתברר מצי למטען ביה דלא אסיק אדעתיה שיהיה זה פלו' והוי אסמכתא וכי היכי דלא קניא אסמכתא בתנאי ממון ה"נ הכא לדעת רבי' שמשון ז"ל שהרי כתב דאם יבוא בני מן המלחמה דהוה אסמכתא אי לאו משום דגמרה בשביל זכות בנה אבל כל היכא דלא טעין הוי נזיר דמשמע דגמר בדעתיה להיות נזיר אפילו שלא היה מתקיים התנאי דדעתו היה מקודם להזי' והשתא בראית אנשים אלו או בראיית כרי זה נתן לבו לקיים מחשבתו ע"י התנאי אבל דעתיה היה אפילו שלא יתקיים התנאי כדפיל' ולהכי תנן במתניתן אם זה פלוני אם יש בכרי זה

וכו' דהוי נזיר בסתמא את זה כתבתי סברא לרבי' שמשון ז"ל שכתב דאינו נזיר דהוי אסמכתא והביא ראייה ממלתא דר' טרפון דלא הלכתא כוותיה וע"כ למימר דסבר רבי' שמשון ז"ל דלר' יהודה אליבא דב"ה נמי איכא דין אסמכתא וכדפי' אלא דנקט מלתא דר' טרפון משום דהוי פשוט טפי דין אסמכתא במילתיה דלא ניתן נזירות אלא להפלאה דהיינו משום אסמכתא וכתב מהר"ם באותה תשובה דלעיל דאסמכתא קניא במילי דהקדש וצדקה ונדר דרוב נדרים דאי נינהו אם יהיה אלהים עמדי וכן אם נתון תתן את העם הזה בידי וכו' וצ"ל לדעת רבי' שמשון דסבר דבמילי צדקה איכא אסמכתא דבנזיר נמי איכא אם דלא הוי אסמכתא ואיכא דהוי אסמכתא והיינו כהני הקדש דגמר ונדר לשם קדושה אם יהיה אלהים עמדי ושמרני וכו' והיה יי' לי לאלהים והאבן הזאת וכו' לא התנ' יעקב שאם ישמרהו ה' יהיה לו לאלהים ואם לאו לא ח"ו או שלא יהיה האבן ההיא ששם מצבה בית אלהים שהרי לא היה נשמר כ"כ שכבר פגע בו אליפז בן עשו ולקח כל אשר לו וכמו שאמר הוא כי במקלי עברתי את הירדן הזה אלא שגמר בדעתו שיהיה ה' לו לאלהים ושהאבן הזאת וכו' אלא שהיה צריך סיוע אלהי שיוכל לקיים זה וכן אם נתון תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם שאקדיש שללם לגבוה ליכא אסמכתא שאינו נותן אלא מה ששאל שיתנו לו כדי שיהיה לו זכות בתנאי זה וכמו שכתב רבי' שמשון ז"ל גבי עובדא דהילני דאע"ג דאמרה אם יבוא בני מן המלחמה לא הויא אסמכתא משום דגמרה ואמרה כדי שיועיל לזכות בנה אבל נודר לצדקה אם יצחוק ליכא האי טעמא והוי אסמכתא וכן במי שאמר הריני נזיר אם זה פלוני או אם יש בכרי זה ק' כור או שכוי זה בהמה או חיה דתלי נדרו במילי דעלמא כמשחק מצי למטען אסמכתא כדפי' ואפילו לדעת מהר"ם ז"ל ורבנן אחרוני דסברי דליכא אסמכתא דהקדש איפשר בנזירות מודה מהאי טעמא ובנ"ד נמי שקבל נ"ש אם יעבור עבירה פלו' כשעברמצי למטען אסמכתא דכשנדר חשב בדעתו שיוכל לכבוש יצרו ולא עלה בידו דומיא דמי שנדר ליתן סך כך לצדקה אם יצחוק וצחק דהוי אסמכתא לדעת רבינו שמשון ואפילו לדעת מהר"ם לא פליג אלא במילי דצדקה דליכא אסמכתא אבל לא בנזירות כדאמר וראוי לו למי שבא לידי מדה זו לגזור א"ע מדבר איסור לחשוך נפשו מני שחת והבא לטהר מסייעין אותו.

מן השמים ויאור באור החיים: ומשום דמחזי מלתא תמיהא מאי דפי' אליבא דר"ש לאוקומי מלתיה ולמאן דבעי למיפלג מיחזי כמאן דעייל פילא וכו' לומר דכל אם בנזירות כי הני דמתני' מצי טעון ביה אסמכתא אני אומר דאפילו תימא דכל אם דהני גווני דמתני' לא מצי טעין בהו אסמכתא כלל אפ"ה כהא אם דנ"ד ודכוותי' איכא אסמכתא משום דהוי מלת' דתלי' ביה דסבר דמצי לאיזדהורי דלא לית' לידי אותה עבירה כי האי עובדא דרבי' שמשון שנדר סך לצדקה אם יצחוק דסבר דמצי לאוקומי אנפשיה שלא יצחוק ומ"ה הוי אסמכתא אבל כל הני אם דמתני' דליתנהו בידיה ולא ידע אם זה שמעון או ראובן או אם יש בכרי ק' או פחות או יותר גמר בדעת' להיות נזיר אפי' לא ליהוי כמו שאמר ואתי כפי' רש"י ז"ל בפ' איזהו נשך דדבר שהוא בידו חשיב אסמכתא טפי מלאו בידו לגמרי ואע"ג דהתוס' כתבו שרבינו תם הקשה על פי' רש"י הרי (תי') עלה רי' דשפיר קאמר רש"י ז"ל ועוד לרוב המפרשים דסברי דכל דאי שהוא דרך קנסא הוי אסמכתא האי דר"ש ונ"ד אסמכתא ובב"י סימן ר"ו הבי' משם תלמיד א' לרשב"א דכל

דאמור רבנן אסמכתא לית' אלא בדיני ממון אבל בגיטין וקידושין ליכא דינא אסמכתא וכו' ואסמכתא דאדכרו בנזירות ר' יהודה משום ר' טרפון היא דאם לא נידון נזירות אלא להפלאה ואח"כ הביא מבעל העיטור שכת' בשם רבי' האי ז"ל דאם או אי אסמכתא היא בין בגיטין בין בממון וכו' ושהרי"ף כתב בתשובות דבכל מילי הוי אסמכתא לבד משכירות ואומנות דמשמע דאפילו בנזירות שייך דין אסמכתא כמו שכתב רבי' שמשון והר"ש ז"ל כתב בתשו' סי' ס"ה דכל דבר הנידור שאינו מחמת עצמו אלא דרך קנס בעלמא קיל משאר נדרים דאפילו בחרטה דהשתא סגי ובאותה תשובה כתב הרשב"א ז"ל שמצא לקצת רבני צרפת שכתבו מעשה באדם א' שנדר מכל הפירות חוץ מדגן ועבר על נדרו והורה שנזקקין לו מיד כיון שענינו של זה כן שאינו יכול לקיים נדרו וכל מה שאתה מוסיף עליו מוסיף לעבור ועו' דהיינו לדבר מצוה שיוסיף וימעט במלאכת שמים או שיהא במכשול כל ימיו שלא יוכל לזוהר בנדרו ע"כ המבי"ט: שאלה קד ראובן היה מחזר בכפרים אשר סביבות כפר איפסולא זה כמה שנים.

ויהי היום הלך לדרכו ולא שב ועברו כמה מהימים ולא נודע ממנו דבר ועתה בחדש ימים באו שני יהודים בכפר דוקייאן קייואי מסביבות איפסולא וכל איפסולא וסביבותיה היו מכירים את ראובן שהיו נושאים ונותנים עמו כמה מהשנים ואחד מאלו השנים היהודים העיד בתורת עדות כל הנמשך במותב תלתא כחדא הוינא אנחנא בי דינא דחתימין לתתא כד אתא קדמנא ר' שמואל בר' בנימין קאראסו והעיד בתורת עדות נאמנה אחר האיום והגיזו' באם לא יגיד וכו' וקם על רגליו ואמר יום ה' עתה כמו ארבעים יום קמנו ממקום חנותינו שהיינו חונים בדוקייא"ן קייואי בבית תוגר א' אני וחבירי הר' אברהם משלוניקי ושם ישבנו יום ד' מקודם והלילה של יום ה' קמנו ללכת לדרכינו ובא בעל העגלה שלנו וסיפר מסיח לפי תומו איך אמר לו בעל הבית של מקום תחנותינו הנז' בראותו שהיינו לובשים מצנפות לבנו' בחשכו שהיינו תוגרמים ואמר לי קרא לאלו התוגרמים ונאכל לחם עמהם והשיב הוא אינם תוגרמים רק יהודים ענה בעל הבית ואמר בטוב עושים אלו היהודים ללבוש מצנפ' לכן יען לא יהיו נהרגים כמו שנהרג עני אחד יהודי שהיה שמו קילאק איצחק שיש לו ל' יום שהרגו אותו קרוב לאותו מקום שאם היו באים שם גואלי הדם לתבוע היו מוצאי' ההור' וההרוג וכל סחורתו שהוא בעין כמו שידועי' הכל ע"כ דבריו ונתקבל עדות זה ביום ד' ט' לסיון משנת השכ"ה: יהושע מים: חיים עובדיה: דניאל דלוג": ועוד ביום ד' ח' לתמוז משנת הנז' בא הר' שמואל קאראסו הנ"ל בפנינו ב"ד החתומים מטה והעיד בתורת עדות גמורה על דברי העדות הקודם הנ"ל שאמר בעל הבית אל בעל העגלה הנז' בתוך דבריו כשאמר קרוב לאותו מקום הנ"ל אמר אינדרני כמשי שי ויקיילי אוש' הם אויליאיי בולרד"י הם דשג"י בולרד"י שפי' אלו הדברי' הוא שאם באי' שם גואלי דמו מאנדרינופלי לתבוע היו מוצאים ההרוג והסחורה ואנחנו בי דינא חקרנו את המעיד הנז' ודרשנו מאתו למה לא אמר בעדות הקודם אלו הדברים והשי' כי הוא היה חושב שהכ' דבר אחד ואין קפידא בזכרו אינדרני לא אבל על האמת התוגר אמר בסגנון זה אינדרני כמשי שי וכו' ולהיות כל זה אמת וכו' כתבנו וחתמנו שנית ילמדנו רבינו אור עינינו אם יש להתיר להנשא לאשה הזאת על פי העדויות הנז' או לא זאת ועוד אחרת שאלתי מאת אדוני אותה אבקש ראובן שראה מה שכתב מהר"ר שריר' גאון ז"ל שנהג הו' ואבותיו ואמר לצבור לנהוג כן ללמד

אדם בתוך ביתו לנערותיו לאסור על עצמן וכו' וישמע ויטב בעיניו וכן נהג גם הוא ולמ' לבתו נערה לאסור אסר על נפשה להסיר המכשולות מפני הרמאין והנערה שמעה בקול אביה ותע' כן ואמרה הריני אוסרת עלי כקרבן על דעת המקום ברוך הוא ועל דעת הרבים בלי שום פתח וחרטה כל ממון וכל דבר שינת' לי בתורת קידושין אפי' שאקבל אותו מדעתי אם לא בפני אבי ושיאמר הוא במאמרו וברשותו קבלתי אותו דבר להתקדש בו: ואחר כמה שני' בא שמעון בטענ' שקיד' לבת ראובן הנ"ל קידושין גמורין כדת משה וישראל בפני פלוני ופלוני עדים מעידים בתורת עדות ככל אשר דבר שמעון: והנערה מכחשת ואומרת כי לא היו דברים מעולם ואם העדים מעידים המה ישאו את עונם והיא את נפש' הציל' משפת שקר ומלשון רמיה בנדר אשר נדרה זה כמה שנה כנז' ואסרה אשר אסרה על נפשה יקום ולא כל כמיניה ועתה גם בזאת יאיר עינינו וילמדנו דעת ודרך תבונות יודיענו לדעת מה יהיה משפט הנערה ומעשי' ואם יש לחוש לקידושין הללו או לא ושכרו כפול: תשובה צריך לבאר בשאלה זו ד' דברים הא' גוי מפי גוי מל"ת אי סגי או לא הב' אם גוף העדות מספיק להתירה או לאו הג' אם יש לחוש שהנהר' הי' אחר שמו קולא' איצחק הדב' הד' אם זמן עדות הריגתו מסכים אל הזמן שנאבד ולא נודע מקומו איו וביאור הדבר הא' הוא כי כבר כתב הר"ן ז"ל בתשובת סי' ו' דגוי מל"ת שישמע מפי גוי מל"ת שפלו' מת הרי הוא כאשה מפי אשה ומהרי"ק בשורש קכ"א ובתרומת הדשן סי' רל"ט כתבו דנאמן גוי מל"ת מגוי מל"ת מק"ו דפסול מפי פסול דנאמן אפי' שהוא מתכוין להעיד ואפי' לדעת הריב"ש ז"ל דכתב מל"ת חדוש הוא והבו דלא לוסף עלה דאפי' מפי עבד כו' אבל גוי אינו נאמן בתורת עדות אלא במה שרא' לא במה ששמע מפי אחר שהרי אין הגוי בקי להכיל אם חברו היה מל"ת או מתכוין להעיד וכו' ע"כ היינו כשזה הגוי השני אמר שהגוי הא' היה מל"ת דאינו הוא בקי להכיל אם חברו היה מל"ת אבל כשזה השני מל"ת אמר מה שדבר לו הגוי על מה שאמרו לו שהיו יהודים לובשים מצנפות לבנו' שהיו עושים בטוב יען לא יהיו נהרגי' כמו שנהרג אותו היהודי כי למאן דסבר דנאמן גוי מל"ת מפי גוי מל"ת היינו אפי' לא הגיד היאך שמע אות' שמוע' מהגוי חברו אם במל"ת ואם בדרך התפארות אפי"ה אתתא שרא כ"ש בתרומת הדשן ובכה"ג פליג הריב"ש ז"ל שלא הגיד הגוי הב' היאך שמע אותה שמיע' וכו' אבל בנ"ד הרי הגיד דברי הגוי הא' ואנו רואים שהיה מל"ת ואפי' הריב"ש ז"ל יודה ואפי' לדעת הר"ן ז"ל דמצריך שיגיד הגוי השני שגם הגוי הא' היה מל"ת בכה"ג פליג הריב"ש דלא מהני שהרי אין הגוי השני בקי אם היה הא' מל"ת או לאו שלא אמר אלא שהיה מל"ת ולא פי' הדברים ממש אבל אם הגוי השני מסיח לפי תומו ואו' ג"כ הדברים בעצמם שהגוי הא' הגיד ואנחנו רואי' שהם לפי תומו כנ"ד יודה הריב"ש ז"ל ופשוט הוא כי הגוי השני היה מגיד לפי תומו כמו שכתוב בשאלה כי אמר היהודי המעיד שאמר בעל העגלה מל"ת שאמר לו הגוי בעל הבית וכו' הרי שהיהודי אמר שסיפ' מל"ת שנראה שאגב דברים אחרים שהיה מדבר להם סיפר ענין זה ומפני שבתשובה אחרת כתבתי שהישראל מעיד על גוי שהגיד ל"ת צריך שיאמר בפני ב"ד הדברים עצמם שדבר הגוי כדי שנדע אנחנו שהיה ל"ת ולא נסמוך עליו שאו' כי הגוי אמר ל"ת לכן אני או' כי עוד נוכל לומר כי מה שהעיד היהודי שאמר קמנו ללכת לדרכנו ובא בעל העגלה שלנו וסיפר וכו' זה יהיה מל"ת כי כשהיו קמים ללכת וראה אותם במצנפות לבנות היה טוב בעיניו

כדי שלא יסתכנו בדרך ועל זה סיפר להם כי כן אמר בע"ה הגוי שחשב שהיו תוגרמים: עוד אני אומר כי אע"ג דבעי' דתרווייהו להווי' מל"ת אפ"ה עיקר דמל"ת הוא הראשון כי על מה שהגיד הוא ראשונה אנו מתירין האשה אבל השני אין כל כך קפידא שיהיה מל"ת כיון שהראשון הוא מל"ת והיות הא' מל"ת מבואר הוא כיון שלא הגיד הריגת האיש אלא על יד מה שחשב שהיו תוגרמים והיה רוצה לסעדם ואמרו לו שהיו יהודים ואז אמ' בטוב עושים יען שלא יהרגום וכו' הדבר הב' אם מספיק עדות דברים אלו להתיר האשה נ"ל שמספיק כיון שהוא מל"ת ואומר בפירוש שנהרג ואינו צריך לומר וקברתיו מפני שהזכירו בשמו קולא"ג יצחק וכמו שכתב המ"מ ז"ל לדעת הרמב"ם והרי"ף דבעי' וקברתיו שאם מזכירו בשמו לא בעי' וקברתיו והר"ן ז"ל תירץ דאם מכירו לא בעי' וקברתיו וה"נ נראה שהיה מכירו כיון שכתוב בשאלה שזה היהודי היה מחזר סביבות כפר איפסולא שכולם היו מכירי' אותו כמ"ש בשאלה הדבר הג' אם יש לחוש שאח' שהיה שמו בשם זה היה נהרג נ"ל שאין לחוש כלל אחר שכתוב בשאלה שכמה שנים היה מחזר סביבות איפסולא ואחד גוי מכפר דוקיין קואי שהיה מסביבות איפסולא העיד שנהרג קרוב לאותו מקום ואיפסולא וסביבותיה הם קרובים למדינה אנדרנפולי כמו יום וזה יצחק קולא"ג היה מתושבי העיר ידוע להם מכמה שנים שהיה מסבב דרך שם ולא נשמע בכל אותם השנים שיהודי אחר שמו בשם זה היה מחזר סביבות איפסולא א"כ ודאי זה יצחק קולא"ג שהיה ידוע באנדרנפולא שהיה מחזר בסביבות איפסולא הוא שהועד עליו שנהרג ששם נמצא מחיתו כמה שנים ושם היתה מיתתו ועוד שמדברי עדות הגוי ג"כ שאמר שאם היו באים גואלי הדם וכו' וביאת גואלי הדם היה מאנדרנפולי כמו שכתוב בה שפירשו עוד העדות היהודי שהעיד שניה על עדות הגוי שהזכיר אינדרני' בלשוץ תוגר נראה כי זה הנהרג היה יודע הגוי שהיו גואליו ומרעיו באנדרנפולי וא"כ זה הידוע באנדרנפולי הוא שהעידו שנהרג: הדבר הד' אם זמן העדות מסכים ומכוון לזמן שהלך ולא שב עוד לביתו בזה אני אומר כי החכמים אשר באנדרופולי יכוונו ענין זה כי קבלת העדות היה ט' סיון שכת השכ"ה והגדת הגוי ל"ת בכפר דוקיין קואי היה כמו מ' יום קודם אותו יום העדות ובכלל העדות של הגוי כתוב שיש לו ל' יום שהרגו אותו וכו' הרי שבעים יום למפרע מט' סיון והיתה הריגתו לפי זה יום או יומים קודם ר"ח ניסן וא"כ החכמים יצ"ו שם יחקרו וידעו אמתי נעלם זהה יצחק קולא"ג אשר כנו אותו ראובן בשאלה אם היה בימי הפורים בביתו או קודם כ' א' ל' יום והיה מנהגו להתעכב חדש או חדשים בכל הליכה כמו שהוא דרך המחזרים בכפרים ונעלם באותם הימים הדבר ידוע שהוא הנהרג ואם מאחר הסכות ד"מ יצא מביתו ומאז נעלם ולא נודע מקומו איו יש לחוש על עדות הגוי שאמר שנהרג בסוף אדר כפי מנין הימים שמא אחר היה הנהרג או שמא כזב הגוי ואם אולי ידעו כי הרחיק נדוד למקום אחר בכל ימי החורף איפשר שבא אח"כ בסוף אדר למקום שהיה רגיל ועל החכמים יצ"ו אשר שם מוטל ענין חקירת כיוון זמן זה וכבר עברו יותר מג' שנים מזמן העדות עד עתה ולא הותרה אשתו ואין ראוי שתהיה עגונה יותר: ועל השאלה השנית דקדקתי על מה היו צריכין לשאול אחר שראו דברי רבי שריר' שהביא הרשב"א תשובת תקנ"א וגם היא לומר כן לבנות עירו הלכה למעשה ואם א' קבלה קידושין אחר איסור זה לא יחולו קידושין כלל ואין תימא בזה בעיני בני אדם שהרי זה שקדש בדבר שהיה קדש גמור ידוע לכל או במה

שהיה יודע שהיה גזל שאין הקידושין חלין ולא יתמהו בני אדם על זה כמו כן לא יתמהו על זה שהוא דבר אסור עליה ולא יהיב מידי ומקום השאלה נראה שלא היה אלא מה שהכחישה הוא דברי העדים ואמרה אח"כ שהיא הצילה את נפשה משפת שקר וכו' בנדר שנדרה זה כמה שנים שנר' שאפילו קבלה קידושין הנדר מציל אותה ולכאורה הוי כמי שטוען על חברו מנה לי בידך והלא משיב להד"מ ואחר שהביא עדים אמר פרעתי כן זה אמר שקדשה והוא הכחיש' ואחר שהבי' שקדש' אמרה שהציל' עצמ' בנדר כלוה אעפ"י שיהי' אמת שקבל' אינ' קידושין והוי כמי שא' פרעתי דאינו נאמן וה"נ לא תהי' נאמנ' אבל לפי האמ' לא דמי' דהת' נמי אם אמר פרעתי והבי' עדים שפרע נאמן וה"נ אית לה עדים שקבלה עליה איסור לכל מה שיבא בידה בתור' קידושין שלא מדעת אביה וא"כ אפילו קבלתם לא הוה מידי הא למה זה דומה ג"כ למי שטען על חברו מנה והלה אמר להד"מ והביא עדים שהלוה לו והלה הביא עדים שקודם אמר לו כל מה שיבא מידי לידך אפילו דרך הלואה יהיה לך מתנה או אני מוחל אותו לך שאינו חייב שום דבר דאינו או' פרעתי אלא איני חייב והכא נמי אשה זו אם היתה אומרת אח"כ קדשתני וגרשתני לא היתה נאמנת אחר שאמרה קודם להד"מ אם לא שהיתה מביאה עדים כמו שחזר לומר פרעתי והביא עדים אבל כיון שאמרה אסרתי על כל מה שיבא לידי לתורת קידושין בלא דעת אבי הוי כטענה קמייטא להד"מ שלא קדשה משום דלא הוה קדושין ובמנה נמי כשאמר לו קודם שיהיה מתנה כל מה שיתן לו אפילו דרך הלואה אפילו אמר קודם להד"מ ואח"כ אמר אמת שקבלתי אבל היה מתנה לא הוי כאומר פרעתי אלא כמו להד"מ כיון שאינו חייב לשלם והא והא דאית להו עדים שאמר כך קודם ושאסרה על עצמה קודם וא"כ אין חשש בקידושין אלו ושריא לעלמא: שאלה קה ראיתי מה שגמגם חכם א' על תקנה המיוחסת לגאון הרב שרירא גאון ז"ל ללמוד לבנות לאסור על עצמן כלי כסף שיבוא לידן בתורת קידושין וכתב החכם גמגום ראשון שהרמב"ם ז"ל דרכו ללקוט סלת מכל דברי הגאונים ז"ל ואלו ישרה בעיניו הביאה בספרו וזה אינו גמגום כי אולי לא ראה אותה כי לא היתה כתובה על ספר מפורסם וכמו שכתב הר"י קולון ז"ל על הלכה כבתראי שאם דברי הגאונים אינם כתובות על ס' מפורסם אלא בתשובה או כיוצא בזה שנפסוק כמותם ולא כבתראי כי אולי לא ראו אותם ואם היו רואים אולי לא היו חולקים וכ"ש כי זו אינה תקנה כוללת שיכתוב אותה אינה אלא עצה בעלמא לתקון הבנות אשר יש בהן חשש שתקבלנה קידושין מפרוצים בבלי דעת גמגום ב' כתב שהר"מ כתב בהלכות קידושין המקדש באיסורי הנאה ואפילו מדרבנן אין חוששין לקידושיו ושנ"ל דאסורי הנאה שע"י נדר כיון דאי בעי מיתשיל עלייהו לאו איסורי הנאה בהחלט מיקרו עד שנאמר דאינה מקודשת ומיהו אין זה הטעם דתרומה וחלה נמי קדושתן קדושת פה ואי בעי מתשיל ולא שרינן להו אלא מטעם שיכולה למוכרם למי שראויים לו וכמו שכתב שם הר"מ ע"כ וכבר פגם הוא ושנה את טעמו שכתב ומיהו אין זה טעם כו' ואני אומר דאי טעמא דאי בעי מתשיל הוה טעמא בנדר דלא ליהו קידושין אפ"ה לא הויה כתרומה וחלה דאי בעי מיתשיל בהו והדר בעי לאפרושי תרומה וחלה אחריתי והנדר קיל מינייהו דאי מיתשיל אהני לא בעי למהדר אאחרינו תחותייהו וא"כ אינו נדר שוה לחלה ותרומה אלא טעמא דאי בעי מיתשיל ליתא לא הכא ולא הכא דסוף סוף כל היכא דלא איתשיל רביע עלויהו איסורא ולא חלו

קידושין בהו אלא בחלה ותרומה מטעמא דיכולה למוכרם ולא מטעמא דאי בעי מיתשיל והרי גזל דמי שמקדש בו אינן קידושין אע"ג דאי בעי משלם לנגזל דמי מה ששוה דבר הגזל שרוצה לקדש ואפ"ה לא הוה קידושין אלא ודאי כל היכא דאיסורא רביע עילוה לא הוה קידושין אע"ג דאית ביה תקנה דלא להו נדר וגזל כתרומה וחלה דתרומה וחלה דבעודה תרומה או חלה הויא כסף דיכול למוכרה אבל נדר בעודו נדר דלא איתשיל עילויה וגזל בעודו גזל דלא שלם לבעל מה שהיה שוה אכתי איסורא נינהו ואי קדיש בהו אינן קידושין עוד כתב גמגום ג' שבעת שקדשה המקדש עדיין אותן המעות לא היו איסורי הנאה אלא שאחר הקידושין חל עלייהו איסור הנאה ע"כ ואינו כן דהתקנה היא שתאמר כל ממון שינתן להן בתורת קידושין דבשעת נתינה חל האיסור וא"כ לאו מידי יהיב לה ואינן קידושין עוד גמגום ד' כתב קשה בעיני דהא קי"ל אין אדם מקד' דבר שלא בא לעולם ובהדיא כתב הרמב"ם ז"ל פ' כ"ב מהלכות מכירה דין ההקדש ודין המכיר ודין העניים ודין הנדרים אינ' כדין ההדיוט בקנייתו שאלו אמר אדם כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית או יהיה אסור עליו או אתננו לצדקה אעפ"י שאינו מתקד' לפי שאינו בעולם הרי זה חייב לקיים דברו שנ' ככל היוצא מפיו יעשה למדנו מדבריו שהאומר ונודר על דשלב"ל שיהי' אסור עליו אינו אסור עליו לפי שאין אדם מקדיש דשלב"ל אלא שחייב לקיים דברו מדין נדר אבל לא שהדבר אסור וכיון שאין הדבר אסור א"כ לא יאמר שקדש בדבר שהוא אסור בהנאה כי לא נאסר ובהדיא כתב הרב המגיד ז"ל שאינו מתקדש כלל ולא מצינו לא במשנה ולא בגמרא שאמרו אלא המקדש באיסורי הנאה וכו' והאריך בענין גמגום זה ואני' אומר שאם היה ענין איסור מה שיב' לידה בתור' קידושין וכו' דשלב"ל גמגומו גמגום והוא תימא כי אפילו לדברי הרמב"ם ז"ל ס"פ כ"ב מהלכות מכיר' על מי שאומר על דבר שלא בא לעולם שיהיה הקדש או אסור או לעניים שחייב לקיים דברו היינו שחייב להקדישו או לתת לעניים אבל כל שלא הקדישו או לא נתנו אינו הקדש אלא שעובר על לא יחל וחייב לקיים דברו כדכתי' ככל היוצא מפיו יעשה וכל עוד שלא הקדישו או לא אסרו הוא עובר אבל הדבר ההוא לא הוקדש ולא נאסר עדיין וא"כ קדש בו הויא מקודשת והוי כמי שאמר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר שחייב לנהוג נזירות מיד אבל אם לא נהג ואח"כ בסוף ימיו נהג נזירות לא עבר על נזירות אעפ"י ששתה יין בימים שבינתיים בין זמן שנדר וזמן שנהג הנזירות וכמו כן כשאמר כל מה שתלד בהמתי יהי' הקדש אינו מתקדש לפי' שלא היה בעולם כמו שכתב הרב ז"ל אלא שחייב כשתלד לנהוג בו דין הקדש או דין איסור ואם לא נהג עבר על ככל היוצא מפיו כו' שיצא מפיו לאוסרו עליו או להקדישו מיד כשתלד ולא עשה אבל מה שנולד אינו קדוש ולא אסור עדיין ואם קדש בו מקודשת: אלא מה שתקנו שתאסור הבת כל מה שיבו' לידה בתורת קידושין אינו נכנס בכלל דשלב"ל אלא בכלל מדי' הנאה מחברו דאסור ליהנו' מכל מה שיש לו וכל נכסיו הם אסורי' עליו לעול' אם נדר סת' לא שנא נכסי' שיש לו למוד' עתה לא שנא מה שיבואו אח"כ לידו אע"ג דבשעת הנדר היו דבר שלא בא לעולם דלא מישתמיט שום פוסק לכתוב דאינו אסור אלא במה שיש בידו למודר עתה המדיר וטעמ' נראה דהוי משום דהוא אסור כל הנאה פלו' עליו דמשמע אפילו הנאה שיהנה לו בעצמו או בגופו כמו מה שאמרו שאינו רוחץ עמו באמבטי קטנה שמהנהו שמגביה עליו המים ואינו ישן עמו

במטה בימות הגשמים מפני שמחממו הרי הנאות אלו וכיוצא בהן אינו ממון הנאת המודר אלא בגופו ואפ"ה אסור וכיון שכן כל הנאת ממון שלו הוי כאלו נהנה ממנו עצמו אפילו לא היה בעולם אותו ממון בשעת הנדר והוי כמי שאוסר אילן לפירותיו או בהמה לולדותיה דלא הוי דשלב"ל והאי טעמא לא סגי לכמה דיני נדרי איסור דמשמע דחלין על דבר שלא בא לעולם כמו מי שאוסר עליו יין או פירות פלו' סתם דאסור לעולם ביין או בפירות אע"ג דבכל שנה בא לעולם ובשעת נדרן לא היה בעולם וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בתחלת הלכות נדרים כגון שאמר פירות מדינה פלו' אסורין עלי כל יום או לעולם או מין פלוני מפירות העולם כו' הרי זה נאסר בהן וכו' ובפ"ט הביא כל מה שהביאו בגמרא דאזלינן אחר לשון בני אדם באותו זמן וכו' הנודר מן המבושל מותר בביצה שלא נתבשלה עד שהפת וכו' דמשמע דאיכא איסור בביצים הנולדים בכל יום והנודר מן החלב מותר בקום וחלב מתחדש מיום ליום וכיוצא באלו דהווי דשלב"ל בשעת הנדר ואפ"ה חייל האיסור והנודר מן היין שבוע א' אסור שבע שנים גמורות ויובל זה אסור בשני יובל וה"ה מן היין המתחדש בכל שנה שלא היה בעולם בשעת הנדר ומן הכתוב עצמו בנזיר יש ראייה מיין ושכר יזיר וכו' כל ימי נזרו א"כ נראה בהדיא דבנדר איסור חיילי אדבר שלב"ל וכפי פי' הרמב"ם ז"ל ד' דברים שבין נדרים לשבועות וחדא מינייהו דבר שאין בו ממש דשוה לדשלב"ל לענין קניינים ולא כתב דיש הפרש ג"כ לענין שלא בא לעולם דשבועות חיילי ונדרי איסור לא חייל משמע בהדיא דנדרי חיילי אדבר שלב"ל: ונראה לי דהני נמי הווי כאילן לפירותיו דאע"ג דהווי איסור חפצא הווי נמי איסור גברא דאוסר עליו מין פלוני או על אחרים מה שאין כן בהקדש וצדקה דמקדיש אותו דבר וממילא הוי אסור עליו ואכ"ע ובאיסור לא סגי לומר דבר זה אסור עד שיאמר עלי או על פלוני או על מדינה ועוד דלא דמו נדרי איסור להקדש וצדקה וקנין דלא חיילי אדבר שלא בא לעולם דהני הוא דמקנה מה שהוא שלא לאחריני ואם אינו בעולם לאו מידי מקני ולא מידי קנו אבל נדרי איסור לא מקני מידי לאחריני אלא שאוסר הדבר שהוא עליו או על אחרים וחומרא דאיסורא חייל אנפשיהו אע"ג דליתי בעולם א"כ הקדש וצדקה אסירי לכ"ע ונדרי איסור לא אסירי אלא אמודר ומ"ה חייל טפי אדבר שלב"ל וחפשתי במפרשי' למצוא לי סעד לחילוקים אלו ולא מצאתי אבל הדין שחלים נדרי איסור על דבר שלב"ל נ"ל פשוט גם כי לא כתבוהו המפרשי' בפי' ומצאתי בב"י שכתב סוף סימן ר"ד בטור י"ד שכתב הרשב"א בתשובה אדם אוסר על עצמו דשלב"ל לכשיבוא לעולם ע"כ וחפשתי בספרי תשובות להרשב"א ולא מצאתי תשובה זו אלא שמצאתי שתשובות המיוחסות בדפוס להרמב"ן וכן להרשב"א ז"ל סי' רמ"ב דמסתברא שיכול אדם לאסור על חברו פירות וכו' ואי פירות אלו היו בעין פשיטא דהשתא שלו הןאלא שנר' שאפי' לא יצאו עדיין לעולם יכול לאוסרם על חברו כיון שהם שלו דמשמע דחל אדשב"ל ומה שכתב באותה תשובה לכשיבוא לעולם נראה דלאו דוקא שאומר בשעת שנודר שהוא אוסרם לכשיבוא לעולם שהרי הוכחנו שחל האיסור בדבר שב"ל משעת הנדר ר"ל שהוא אוסר מעתה דשב"ל והכוונה הוא שכשיבוא לעולם יהיו אסורים כי עתה אינם מצויים עדיין: ומה שכתב הרמב"ם ז"ל כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש או יהיה אסור וכו' חייב לקיים דברו וכו' דמשמע דלא חייל איסור אפי' אחר שתלד אלא שחייב לקיים דברו נ"ל דאגב הקדש וצדקה נקט איסור דבהקדש וצדקה דוקא הוא דלא

חל אלא לענין דחייב לקיים דברו אבל איסור טפי נמי הוי ביה דחייל איסור מעתה ובהא מיהא שוו כולהו דחייב לקיים דברו והוי כהא דתניא בספרי וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא דמחנה זה הוא מחנה שכינה ושלשתם משולחים ממחנה זה אלא שטמא לנפש אינו משולח אלא מזה ומותר בשל לוייה והזב משולח משניהם ומותר במחנה ישראל וצרוע משולח מכולם אלא דקרא נקט מלתא דשויה לכולהו דמשולחים שלשתם ממחנה שכינה אבל זב משולח נמי מלויה ומצורע ממחנה ישראל וכה"ג פ"ה הר"ן ז"ל בריש ר"ה על ברייתא דחייבי חרמים וצדקה וכו' ובלשון הר"ב ז"ל ג"כ מובן כן שכתב אעפ"י שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם הרי זה חייב וכו' ולא כ' שאינו מתקדש ואינו נאסר משמע דלא קאי אלא אהקדש ואצדק' דאיסור לא הוי בכלל מתקדש ובהלכות ערכין ספ"ו הביא הרב ענין זה שאין אדם מקדיש דשב"ל אלא שאם אמר הרי עלי להקדישו חייב לקיים דברו ולא הזכיר כאן אלא הקדש וצדקות וחרמים דמיקנו לכהנים ולא הזכיר אם אסר דשב"ל דמשמע דחייל אסור אדשב"ל ונתיישבו דברי הגאון ז"ל בלי שום גמגום ופקפוק דחייל איסור אכל מה שיבוא ליד האשה בתורת קידושין שלא מדעת אביה או פלו' וכתב עוד כ"ש לדעת הגאונים החולקים על רמב"ם ז"ל וכו' וסוברים שהאומר דבר זה יהיה הקדש או לעניים שאין כאן חיוב קיום נדר גם בנדון האומר דבר זה יהיה אסור לאו כלום הוא וכ"ה דעת השגות וכו' ע"כ ואני אומר שהגאונים החולקים אינו אלא בהקדש וצדקה אבל בנדרי איסור אינם חולקים כי לא הוזכר מחלוקת זה אלא בהקדש וצדקה ובפ' אעפ"י באשר"י הגהות מהרי"ח ואפי' דשב"ל יכול לאסור עצמו ע"י קונם כמו שיכול לאסור פירות של חברו עליו אבל בהקדש גמור לא ועל חברו אינו יכול לאסור אפילו ע"י קונם דשב"ל ובפ' מי.

שהיה נשוי באשר"י הגה"ה מהר"ם. אדם יכול לאסור פירותיו לחברו בדשב"ל ואני מחזיק טובה וחנוות לחכם א' כי על ידו נתתי לבי ליישב דברי הגאון ז"ל והאל ית' האיר עיני לתת טוב טעם ודעת במה שהיה סתום בדברי המפרשים ז"ל ונתברר על יד המבי"ט: שאלה קז מי שמכר הפלפלין שהיה לו בעי' פלו' פקדון ביד פלו' ואמר לו אני מוכרם לך וכל זכות שיש לי בהם ונמצא כי בשעת שמכר' כבר מכר אות' הנפקד יש לחברו זכות במכירה זאת אם לא היה רשות לנפקד למכור' אבל אם היו אבודים בשעה המכירה כשרפה וכיוצא בו שהנפקד פטור אם לא פשע לא קנה שום דבר כיון שבשעת המכר היו אבודים כבר ויחזור לו המוכר דמי מקחו דהוי כמי שהחליף פרה בחמור ונמצא שהיה מת כבר כשמשך הפרה שיחזור לו הפרה ואם הוא ספק יברר בעל החמור שנוולד הספק ברשותו וכן בנ"ד המבי"ט: שאלה קח ראובן ושמעון שותפין ואחים ושמעון נשתתף עם לוי וראובן הניח מעות וסחורות בשותפות ביד אחיו שמעון והלך לו לעבר הים ושמעון פרע חובות של לוי ממצות אחיו ראובן אשר הניח בידו טרם לכתו לעבר הים וגם פרע חובות שהיו עליו ועל אחיו ראובן והפרעון של החובות אלו היה שקנה סחורות מלוי על החוב שפרע בעדו מן המעות הנ"ל ונתנם לבעל חוב י' למאה וראובן תבע חלקו מריוח הסחורה ההי' אשר פרעו לבעל חוב כיון שקנה אותה מן המעות שלו שהיו מדמי השותפות ושמעון טוען כי מה שעשה עשה לעצמו יורינו רבינו הדין עם מי: תשובה הדין עם ראובן וחייב שמעון לחשוב עמו על הריוח שהריוח במעות בסחורה ההיא שלקח מלוי כי גם שהיה לו לשמעון חלק במעות וסחורה ההיא כיון שהיו שותפים

באותם המעות או הסחורה הריו' הוא לחצאין כ"ש שהמעות היו כולם לראובן והסחורה שנמשכה מאותה המעות היתה שלו והיה מן הדין שיהיה כל הריוח לראובן לולי שהיו שותפים ושהחוב שפרע בסחורה היה של שניהם כפי מה שכתב בשאלה כי הרמב"ם ז"ל כתב ספ"ז מהלכות מכירה הורו מקצת המורי' שאם קנה לעצמו במעות חבירו אחר שזקפן עליו מלוה הרי קנה לעצמו ומקבלין ממנו כשאמר זקפתי אותם המעות במלוה על עצמי ואני אומר שאין דין זה דין אמת אלא המקח של משלח ואפי' לדעת המורים היינו שאמרו קודם הקנייה שזקפן עליו במלוה אבל שיאמר אח"כ כי מה שעשה עשה לעצמו לא מהני ליה דאחר שקנה בלא זקיפה מעות המשלח הם וכמו שכתב למעלה מדין זה בנותן מעות לחברו לקנות לו קרקע וכו' וקנה לעצמו במעותיו מה שעשה עשה והרי הוא מכלל הרמאים וכו' דמשמע דאם קנה במעות חברו לא אמרי' מה שעשה עשוי שהמעות הן בחזקת בעליהן וממילא המקח הוקנה על ידי המעות קנויה לבעל המעות כמו שקנה עבד קנה וכו' וכמו כן מה שקנו מעות בעלים קנו הבעלים אלא מפני שהיו אלו האחים שותפים והחוב שנתן הסחורה לפרעון היה לשניהם ע"כ כתבתי כי הריוח הוא לשניהם המבי"ט: שאלה קח ראובן קנה עליה משמעון ובידו שטר קני' בכל חזוקים וכתו' בו בכלל התשמישים שקנה בלשון הזה ועם השימו' בבית הכבוד של מטה בחצר ועם היציאה והכניסה ג"כ מלמטה דרך החצר לעלות לעליה הנזכר דרך מדרגות האבנים אשר שמה העשויות לרדת בהמה לבית הכבוד שהוא למטה בחצר כנ"ל ע"כ והנה חצר זו היה בשיתוף בין שמעון ולוי משתמשים בו שניהם כאחד ופתח החצר והתנור שבחצר הם בחלק שמעון והבית הכבוד בחלק לוי והיה התנאי ביניהם בקנין ושטר שאם ירצו באי זה זמן הם או באי כחם לחלק החצר שלא יהיה להם חזקה לזה על זה ולזה על זה בפתח ובתנור ובבית הכבוד אלא כל א' יעשה בחלקו פתח ותנור ובית הכבוד: אחרי כן מכר לוי חלקו ליהודה וגם שמעון מכר ביתו שתחת עלית ראובן וחצרו לזבולון ונתפשו יהודה וזבולון לחלוק החצר באופן שהב"ה נשאר בחלק יהודה ופתח לו פתח אחרת בחלקו והתנור ופתח החצר הישנה נשארו בחלק זבולון ורוצה לעשות ב"ה אחר בחלקו ורוצ' למנוע לראובן בעל העליה שעל ביתו מלהשתמש בו באומרו כיון שאותו ב"ה שהיה אז נתבטל בדין אבד את זכותו ואין לו שעבוד בחצרו לב"ה שיעשה רק לכניסה ויציאה בלבד וראובן טוען כי שעבוד ב"ה קנה משמעון בחצר ואם ישתנה המקום לא מפני זה אבד זכותו ועוד כי בעד זכותו שהיה לו עד עתה בב"ה שנשאר בחלק יהודה מרויח הוא עתה שנשארים לו הפתח והתנור כולם שלו יורינו מורינו הדין עם מי אם מחויב זבולון להניח לראובן ולבאי כחו להשתמש בב"ה שיעשה או לאו ואם לא ירצה זבולון לעשות ב"ה בחלקו אם יוכל ראובן לכופו בדין שיעשנו כדי שישתמש בו ושכרך כפול מן השמים: תשובה מחויב זבולון לעשות ב"ה ולהניח לראובן שישתמ' בו כמה שהיה מחויב שמעון אם היה חולק החצר קודם שימכור לראובן לעשות ב"ה שישתמש בו ראובן כיון שכת' לו בשטר המכר שמכר לו עם השמוש בב"ה שלמטה בחצר ועם היציאה והכניסה וכו' לרדת בהמה לב"ה שהוא למטה בחצר ע"כ נר' שמכר לו עם שמוש ב"ה לעולם כמו כל הבי' שאם היתה המכירה בעוד שב"ה במקומו לבד הי"ל לפרש בשטר המכירה אלא נראה שכמו שהיו משתמשים מקודם בעלי' ההיא באותו ב"ה כן ישתמשו עתה שמוכרה לראובן וכיון שזבולון קנה משמעון הבית של מטה מן העליה

ההיא כל שעבוד שהיה לו לשמעון המוכר בחצר והב"ה שיש לו לזבולון דכי היכי דאמרי' מה מכר ראשון לשני כל זכות שיבוא לידו כן כל שעבוד שהיה לו לשמעון על הבית שמכר יש לו לזבולון הקונה והוא שעבוד החצי לכניס' ויציאה ולב"ה כמו שכתוב בשטר כמו אם היה עליו חוב לאחר ושיעבד לו מקרקעי ומכרם ב"ח טורף מן הלקוחות ועל כולנה זו הוא שמכר שמעון לזבולון שאם יחלוק עם לוי או יהודה הבא מכחו שיעשה הוא ב"ה לעצמו וישתמש ראובן בו כמו אם היה הוא עושה אותו שאם שמעון היה חושב שכשיחלוק לא יתחייב להשתמש לראובן הוא היה חולק החצר קודם שימכרוה והיה מרויח שהיה עושה ב"ה לעצמו ולא לראובן וגם היה נשאר לו הפתח של חצר והתנור לו לבדו ואז היה מוכר הבית של מטה ביותר ממה שמכרו על שבח זה אלא שנראה ודאי כי הוא היה חייב לעשות ב"ה לו ולראובן אם היה חולק החצר עם לוי ועל סמך זה מכר לזבולון שהרי ידע זבולון שראובן היה משתמש בב"ה שלמטה קודם שיקנה הוא כיון שהניחו להשתמש בו אחר שקנה כל הזמן שעבר קודם שיחלוק החצר עם יהודה ואם יטען זבולון שבסתם קנה הבית והחצר עם ב"ה ותנור ושלא ידע שהיה לו לראובן בעל העליה שמוש בב"ה ומרצונו הניחו להשתמש כל זמן זה קודם החילוק כמו שהיה משתמש יהודה בו אין טענה זו מספקת להפקיע זכות ראובן בשימוש ב"ה כיון ששמעון שמכר לו היה משועבד לתת לו שימוש כמו שכתוב למעלה ולא היה שמעון יכול למכור השעבוד של ראובן וילך זבולון ויטען על שמעון אם יתברר שלא ידע שעבוד זה שהיה לו לראובן על שמעון בשימוש ההיא ובין כך ובין כך יש לו שעבוד לראובן על חצר זבולון בשימוש בית הכסא שחיי' לעשות כמו שהיה חייב שמעון המבי"ט: שאלה קט ראובן קנה בית א' ונפטר לבית עולמו והניח אש' וכנים גדולים ובת נשואה ובא שמעון חתנו של ראובן הנזכר וכנה בית א' בצד הבית הנזכר אשר קנה ראובן ואלמנת ראובן הנזכר נתנה רשות לשמעון חתנה הנז' לעשות לו מעבר לביתו מתוך הבית הנז' אשר קנה בעל הנזכר ואחר שעשה שמעון הנז' המעבר הנזכר תיקן בחצר ראובן הנזכר תנור ובית הכבוד והאלמנה הנ"ל נפטרה לבית עולמה ולא גבתה כתובה ולא נשבעה שבועת אלמנה ובני ראובן הנ"ל ערערו על שמעון הנזכר על ענין המעבר הנ"ל כי אין רצונם להניחו לעבור מתוך הבית אשר הניח להם אביהם ושמעון טוען כי כבר החזי' במעבר ההוא וגם כי ראובן קנה הבית מנכסי מלוג האשה הנ"ל והיה לה זכות לתת רשות וגם כי החזיק בתנור ובבית הכבוד אשר בנה בחצר והיורשים טוענים ואומרים כי אין חזקתו כלום כיון שלא גבתה אמם כתובתה לא היה לה כח לתת רשות ונכסי המלוג הם יורשים אותם ואין לו כלום באותו מעבר ובענין התנור ובית הכבוד שכנההם רוצים לפרוע לו מה שהוציא ולסלק משם יורנו רבינו הדין עם מי ושכרו כפול מן השמים: תשובה אם יתברר כי היו ביד ראובן מעות מנכסי מלוג של אשתו וכשקנה הבית אמ' בפ' שאלו המעות שנותן על הבית הם ממעות של אשתו ושזאת הבית תהיה מעתה נ"מ כשמת יש לו דין לשמעון במה שהחזיק במעבר שנתנה לו רשות חמותו לעשותו דאחר שמת הוא נשארה הבית כולה גוף ופירות לה ואין ליורשיה בחייה שום זכות כי אינה צריכה שבועת אלמנה לענין נ"מ שלה כשהם ידועים שהם נ"מ שלה וגם לנצי"ב שהם ידועים לה אינה צריכה שבועת אלמנה וכמו שכתבו המפרשים ז"ל והטור סי' כ"ח: אבל ראובן שקנה בית על הסתם ויש מנכסי אשתו נכסי מלוג כדי סך מעות שקנה הבית אינה יכולה

לומר מנ"מ שלי שהיה בידו קנאם או שתאמר אני רוצה שיהיו מעותי בבית זה והוא אכל פירות דכל זמן שהוא אינו דוחק אותה על הפירות אינה יכולה לדחות אותו שיקנה דבר שעושה פירות ואם מת הבית הוא ליורשים והיא תגבה מנכסי בעלה סך נ"מ שהיו בידו וסכי כתובתה ואם נ"ד היה הענין כזה הענין לא היה לה רשות לתת לחתנה מעבר מתוך הבית כי הבית הוא ליורשים והם היו חייבים לפרוע לה נ"מ שלה וסכי כתובתה וכ"ש אחר שמתה וירשו הם הכל כי מה שנתנה קודם לחתנה אינה כלום.

ואפי' שיתברר שנקנה הבית מנ"מ כמו שכתבתי למעלה לא מהני ליה לחתנה חזקה אלא למעבר כי אתחזיק ביה בחייה ברשותה שפתח פתח מביתו לביתה לעבור דרך שם דמיד החזיק במעבר אבל בענין תיקון תנור ובית הכבוד אעפ"י שתקנם ונשתמש בהם אין לו חזקה על הסתם אלא בשני חזקה דרגילות הוא דמניח אדם שכניו להשתמש בחצר שלו או בתנור ואינו מקפיד וכשרוצה מוחה בהם וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות שכנים אבל בחצר חברו אפי' העמיד בהמתו ועשה לו מחיצה לא החזיק שהדבר ידוע שאין זה אלא דרך שאלה וה"ה לכל מעמיד תנור וכיריים ומגדל תרנגולין וכיוצא בהן שאם תאמר החזיק אין לך אדם שמשאיל מקום לחברו עכ"ל וכ"ש בנ"ד שהיה חתנה שלא היתה מקפדת שהיתה רוצה בתקנה בתה ובושה מחתנה ומה שתקן לא היה חזקה ואם כן יורשי האשה יכולים למחות בשמעון שלא ישתמש בתנור ובית הכבוד אפי' היתה הבי' מנ"מ ובמעב' היא חזקה אם היתה הבי' נ"מ כמו שכתוב למעלה המבי"ט.

שאלה קי ילמדנו מורינו ורבינו סרח בת אשר שהיתה עם זקנתה לאה והיתה מפקחה על עניני היתומה והיה לה שטר משכונה על בית א' בשם הזקנה לאחר זמן נשאת היתומה לבחור והכניסה לו בנדוניא כל הקרקעות שהיה לה לזקנה שהיו מנכסי היתומה שהיתה אפטרופסי' על נכסי היתומה כנודע כיון שנשאה הלך לו הבחור למ"ה ובא חתן הזקנה וקנה הבית מבעליו ומכרה לראובן ונפטרו חתן הזקנה והזקנה לבית עולמן וחיי לרבנן ולישראל שבקו ואחר ימי' מת ראובן הקונה ונתן הבי' לשמעון במתנת ש"מ: עתה בא הבחור' ומערע' על שמעון באומרו הנה הבית ממושכנת לי וזה שטרי בידי לראיה ועד תשל' זמן המשכונה אעמוד בבית כי לזמן זה המוכר מכר מה שאינו שלו ושואל הבחור' ג"כ השכירות מהשנים שעברו ושמעון טוען הנה שטר המשכונה היא בשם הזקנה ואולי היא קבלה מעותיה למזונות היתומה אשת הבחור והחזירה את המשכונה לבעלי' ועוד שזה כמה שנים שהבית ביד ראובן אחר שבאה ממדינת הים ולמה לא תבעה תביע' זאת והבחור' משי' אין לך ראיה על החזר' המשכונ' ואני הנה השטר בידי ואם האמת כדבריך שטר' בידי מאי בעי זאת ועוד שאף אם תביא ראיה שהזקנה החזירה המשכונה אינו כלום שכבר היה דבר שאינו שלה ונתבטל זכות' כי לי נתנו כל הקרקעות בנדוניא' כנודע: ועוד שהרי כולכם מודים שלא קנה אד' ממני אלא מבעל הבית ואני שטרא בידי לראיה ולא חששתי למחות על הכל יוריני מוריני ורבינו הדין עם מי ומה' יהיה שכרו אמן: תשובה אעפ"י שבאה השאלה בסגנון אחר ידעתי כי הוא ענין הנשאל מכת האחרת וכבר כתבתי כמה פעמים שאין לנפתלי זכות בבית זו ואפ"ה אחזור לכתוב קצתם הנוגעים לסגנון שאלה זו מה שכתוב שכל מה שהיה לזקנה היה מנכסי היתומה אני ראיתי השטר ואינו מזכיר שם כי אם על נכסי היתומה שהיה לה לזקנה זכות מזונות ושאר פטירתה היה הכל ליתומה אבל איפשר שהיה לה לזקנה נכסים אחרים מכתובתה כמו משכנתא

זו שכתוב בה סתם שמשכנה הבית שנר' שהוא ממוניה ובשטרות אחרות של נכסי היתומה היתה כותבת בפ"י שהיה מנכסי היתומה וכ"ה מה שכתוב שחתן הזקנה קנה הבית מבעליו ומכרה לראובן כו' ושזה נפתלי שנשא היתומה הלך למ"ה וכשבא היה מערער עם השטר שבידו יש בכל זה אומדנא דמוכח שחתן הזקנה כשקנה הבתים היה יודע בודאי שהיה לחמותו מעות עליהן וכשקנה מן המעות שנתן למוכר אמ' לו שיפדה הבית שלא היה קונה בית ממושכנת כבר היה יודע שכשתמות הזקנה יורשיה שלה היתה היתומה ושתערער היא ובעלה עם שטר המשכונה ואומדן דעתה שלקח הוא שם שטר המשכנתא בידו והצניעו בנכסיו וכשנשארו נכסיו ביד היתומה ובעלה כמו שהוא יודע לכל נמצא שטר משכנתא זה ואומדנא כי האי אזלין בתרא בדיני ממונות ודינא הוי כמו שכתב הרא"ש ז"ל כלל פ"ו וטענת שמעון שאולי קבלה מעותיה אע"ג דטוען בשמא הלוקח הוא ולא ידע אפ"ה אומדנא אית בה וטענה דשטרך בידי מאי בעי לאו טענה הוא דמצאה בנכסי חתן הזקנה שהיו בידו: גם הטענה שטוען הבחור שאף אם תביא ראיה שהזקנה החזירה המשכונה אינה כלום שכבר היה דבר שאינה שלה כי כל הקרקעות ניתנו לו בנדוניא אינה טענה שיתן השטר עצמו שניתן ליתומה אחרי מותה כי כל מה שיהיה בידה אינו נראה אלא מה שהוזכר בשטר ההוא שיהיה כתוב שהיה מנכסי היתומה אבל שטר משכנתא זה על הסתם לא היה מנכסי היתומה ואפ"י תימא כי גם זה השטר היה מנכסי היתומה כיון שהחזירה וקבלה המעות של המשכנתא אין ליתומה זכות אלא במעות מה שישאר אחר הזקנה וכבר זכתה בכל מה שנשאר מן הזקנה ומעות המשכנתא שהחזירה בכלל מה שזכתה: ועל מה שטוען שמחה כמה פעמים צריך עדות ברור בפני ב"ד על זה ואפ"ה שהיה עדות ברור יש בכלל הטעמים שכתבתי בשאלה האחרת שאין לו שום זכות אפ"י מוחה כיון שסוף הבתים הם ביד אחר והוא בא להוציא ממון וג"כ הוא כותב שכיון שלא קנו ממנו והשטר בידי שלא חשש למחות נראה שלא מיחה: עוד אני אומר לפי שאלה זו שהבחור היה במ"ה ואח"כ בא וערער עם השטר שנר' שלא ידע שום דבר אם נפדה המשכנתא או לאו ואינו בא אלא מכח השטר שמצא כשבא וא"כ הוי טענה שמא ובטענה כי האי אם יש עד א' שמעיד שבפניו נפדת המשכנתא וניתנו המעות לזקנה כשקנה חתן הזקנה עד זה סגי להעמיד הבתים ביד מי שהם ובשאלה אחרת כתבתי שש טעמים או יותר על כי אין לו שום זכות לנפתלי יעתיקום משם המבי"ט השאלה האחרת היא להלן: שאלה קיא ראובן קנה ג' בתים משמעון ועש' לו שמעון שטר בסופרי ישראל ובסופר האומות אח"כ מכר ראובן הב' בתים מהם ללוי אח"כ הקדיש לוי אותם הבתים ואח"כ קם נפתלי וערע' על הקדש וטען שמה שהקדיש לוי ומה שמכר שמעון לראובן כולם מכרו מה שאינו שלהם כי אותם הבתים היו ממושכנים ללאה זקנתו מקודם זה כמה שנים והיא כתבה לו שכל נכסיה אחר פטירתה יהיה לאשתו של נפתלי ובא ההקדש מכח לוי ותבע לאסתר אשת ראובן כי ראובן נפטר לבית עולמו והיא נכנסה ערבנית במכר שעשה בעלה ללוי וטענה אסתר איך שתקת עד עתה זה כמה שנים יותר משני חזקה ולא מחית ואם מחית כששמעת מהמכר שעשה בעלי ללוי לא היה רק מצד הכתובה והנדוניא לבד כי חשבת שהבתים הללו היו נכנסים בנדוניא שנתנו לך עם אשתך וכשנתברר לך שלא נכנסו שתקת גם בבי' הסוה' עמדת זמן רב מפני נגישת חובות לישמעאל' ולא ערערת דבר גם טענה אסתר ואמרה לו שלעולם היתה חייבת הזקנה

לאה לבעלי שהיה מספיק לה כל מה שהיתה צריכה לפי שהשכירות של הבתים של פלו' שהניחו לה למזונותיה לא היתה יכולה לגבות וגם למזונות אשתך אפשר שמכר הבתים או מקוד' שנשאת אתה את אשתך היו הבתים ביד בעלי עוד נעזר ממה שנמצא בידו שטר המשכנתא מהבתים הללו שעשה שמעון ללאה זה כמה שנים ואומר זכיתי בבתים מכח השטר וטוענת אסתר כי זה השטר היה ביד בעלה ראובן בין שטרותיו פרועים ונפתלי לקחו משם שכמה זמן היו כל נכסי ראובן מופקדים אצל נפתלי עתה יורינו מורינו אם יש בערעור נפתלי ממשות אם לאו: תשובה אין לנפתלי ממשות בערעור שהוא מערער על ההקדש מצד הטענות הכתובות למעלה כי אם ממה שכתוב למטה שנמצא בידו שטר משכנתא ושזכה מכח השטר שכל מה שהיה לזקנה היתה לאשתו של נפתלי וטעמא מפני שקרקע הידוע לראובן אפי' יום א' אפילו הוא ביד אחר פירותיו הוא בחזקת ראובן ואינו יכול לטעון שמכרו לו אלא א"כ החזיק בו ג' שנים וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"א מח"מ סימן ק"מ והכא בנ"ד קרקע זה ידוע לנפתלי הבא מכח זקנתו שיש לה שטר משכנתא על הבתים הנז' קודם שקנה זה ואפילו שלוי החזיק בבתים אלו שני חזקה בפני הזקנה ובפני נפתלי ולא מיחו בכל אותם השנים אם היה לוי טוען מן הזקנה או ממך לקחתים היתה חזקתו חזקה כיון שלא מיחו אבל אינו טוען אלא שלקחו מן הבעלים הראשונים וזה נפתלי הוא מראה שטר קדם לו שהיה ממושכן ביד זקנתו קודם שיקנה הוא ונמצא כי ראובן שקנה משמעון קנו בתים המשועבדים לזקנה של המשכנתא ואפי' שלא מיחה נפתלי יוכל לומר כי לא ידע שהיו בתים אלו ממושכנות לזקנתה אלא עתה שמצא שטר משכנתא זה וכיון שזה המחזיק עתה אינו יכול להכחיש שטר משכנתא זה הקודם לקניתו אין חזקתו חזקה ואפילו מצאה השטר קודם מה שלא מיחה המערער בכמה שנים הוא כמו חזקה שאין עמה טענה שאפי' החזיק עשרים שנה לא מהניא חזקתו אפי' לא מיחה ודמי להאי עובדא בפ' חזקת ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפלו' זבנתה דאמר לי דזבנה מינך א"ל לא מודית לו דהאי ארעא דידי הוא ולא מינאי זבנתה א"כ לאו בעל דברים דידי את אמר רבא דינא קאמר ליה והרמב"ם ז"ל הביאם פי"ד דכתב הרי שאכל שדה ושנים רבות וכו' הואיל והודה שהיה שלו ולא לקחה ממנו תחזור השדה וכל הפירות למערער ואעפ"י שאין למערער עדים שהיה שלו וכן כל כיוצא בזה ע"כ וכ"ש בנ"ד שיש לו עדים והוא שטר המשכנתא שבידו שצריך לוי או מי שמכר לו להביא עדים שמי שמכרה פדאה קודם מזקנת נפתלי אלא שמצד אחר יש לחלק בין ענין זה לנ"ד דטוען המערער מחמת ירושה והמחזיק מחמת לוקח מלוקח דטענינן ללוקח וטענינן ליור' וטענה דטענינן ללוקח הכא דהוי מוחזק אלימה מטענה דטענינן ליורש דאלו יורש מצי טעין השטר המשכנתא דבתים אלו הן של זקנתה וללוקח טענינן אנן דדלמא בעליה ראשונים שמשכנו לזקנתה פדאו אותה קודם שמכרוה וליורש לא מצינן למיטען דשל זקנתה הן ולא פדאוה דהכא ספק והכא ספק ואוקמי' אחזקת דמאן דמחזיק ביד השתא ובעובדא דלעיל דלא אוקמי' בידי דמחזיק היינו משום דמערער טוען ודאי דא"ל לא מודית לי דהאי ארעא דידי הוא ולא מינאי זבנתה א"כ לאו בעל דברים דידי את אמר רבא דינא קאמר ליה והיינו משום דטוען ודאי דלאו מיניה זבנא והמחזיק מודה ליה הא אי לא טעין הכי כי נ"ד דהוי לוקח דלא ידע אי זבנא מוכר ראשון מזקנתו או לא אנן לא טענינן ליה דלא זבנא אדרבא כיון דמחזיק הוי

נמי לוקח טענין לזה דמוכר ראשון זבנא מינה ואח"כ מכרה כיון דאית ליה שני חזקה ושרי בגויהו בפני הזקנה כמה שני דהוא עצמו אי הוה טעין בפני לקח' הוה מהימן וכי היכי דטענין ליורש כשנמצא שטר שמכר אביו בית א' ואח"כ חזר לדור באותו בית והחזיק בו ג' שנים אם בא הקונה ואמר לו הרי שטר שמכרה לי בית זו יכול לטעון הוא אם היה קיים חזרתי ולקחתי והכי נמי טענין ליורשיו כמו שכתב הרא"ש ז"ל כלל נ"ה תשובה ז' בנ"ד נמי טענין ללוק' שמוכר א' חזר וקנה וכ"ש במשכנתא דחזר ופדאה דכל משכנתא לפדיון עומדת.

עוד אני אומר דאפי' בהיא עובד' אם אמר בפני לקחה ממך ואח"כ מכרה לי מעמידין אותה בידו שהרי יש לו טענה עם חזקתו ולא רצה טען ואמר ממך קניתיה שהרי יש שני חזקה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ספי"ד ובנ"ד נמי דאתי מכח לוקח טענין ליה הכי דחזר ופדאה ושמא הלוקח א' שקנאה ממי שמשכנה היה אומר כי בפנינו חזר ופדאה וכן אפי' זה או מי שמכר לו היו יכולים לטעון לזה המערער נפתלי אני פידיתיה ממך ואמרה שנאבד שטר המשכנתא שהיה בידך ולא חזרת אותו לי כיון שיש לו שני חזקה ואפי' שלא טען כך אל' שקנאה מן הא' תעמוד בחזקתו וטענין ליה שפדאה הא' כדא' עוד בנ"ד אם יתבר' כי נכסי ראובן המוכר ללוי היו מופקדי' ביד נפתלי פשיטא שיכולים לטעון שבכלל הנכסים היה שטר משכנתא זה שלקחו ראובן מזקנת נפתלי שקבלה מעות המשכנתא כשקנה ראובן ממי שמשכן ללאה ועתה מוציא אותו והוא בטל: עוד אני אומר דכי היכי דבעינן שצריך להביא ראיה שהוא יורש או לוקח מי שהוא בא בטענת יורש או לוקח כמו שכתבו המפרשי' ז"ל ה"נ בעי יורש להביא ראיה על מה שטוען מחמת מורישו שהיה של מוריש בשעה שמת שאפי' שיש ראיה שהיה שלו בחייו איפשר שמכר או נתן קודם שמת וא"כ בנ"ד אם כשמתה הזקנה היתה מוחזקת בבית ואחר מיתתה החזיקו לוי ומי שמכר לו והיה להם שני חזקה היה לו טענת יורש אבל כיון שקודם שמתה הזקנה היו מוחזקים לוי ומי שמכר לו בבית אין לזה הבא מכח יורש ראיה שהוא יורש וכ"ת היכי טענין להאי לוקח דשמא פדאה לוקח א' ממי שמשכנה קודם שלקחה או מי שמשכנה פדאה קודם שמכרה ללוקח א' והא לדעת הרמב"ם ז"ל ואחרים הוה לוקח א' בעי שבועת היסת אי הוה טעין שנפדת קודם כמו שכתב פי"א ג"כ מי שטען מאביך לקחתיה ויש לו שני חזקה דאפ"ה בעי שבועת היסת וכי היכי שאם מוריש היה חייב שבועה ומת אינו מוריש שבועה לבניו הכי נמי מסתברא דלוקח ראשון נמי אינו מקנה שבועה ללוקח ממנו וכיון דלא מצי משתבע אין לו חזקה לא היא דהא דאמר' אין אמש"ל היינו להוציא אבל לעמוד בחזקתו דלא לפקוה מתחות ידיה אמר' אנן וכן מצאתי בתשובת הרשב"א ז"ל דכתב וז"ל דעו דלא אמר' שאין מוריש שבועה לבניו אלא להוציא ממון וכו' וכן הרא"ש בס"ט וע"ה ובכלל פ"ו סימן ד' והכא בנ"ד להעמיד חזקתו הוא: ועוד דהא דהוה בעי ראשון שבועה היינו משום דמערער טוען על גופא של קרקע דהויה דיליה אבל הכא בנ"ד אינו טוען המערער על גופה של קרקע אלא על מעות שנתן עליו ולהכי הויה חזקת המחזיק אלימתא ולא הוה בעי שבועה שהרי הרשב"א ז"ל כתב על זה שהחזיק ג' שנים שאין מוסרין אותו לשבועה כדברי הגאון אלא אם רצה מחרים וכו' כמו שהביא בב"י סי' ק"מ ואפ"ה כתב גבי מי שהחזיק במקום ב"ה ואמר שאביו של שמעון משכנו לו ושמעון אמר להד"מ ומת ראובן וכתב שהדין עם יורשי

ראובן דאע"ג דראובן היה חייב שבועת היסת דאינו טוען בגוף המקום אלא המנה הוא תובע והסכימו הגאונים שאפי' תבע על משכון מטלטלים שבידו אינו נוטל בלא שבועה וקי"ל דאין אדם משב"ל כתב דעו שלא אמרו אלא להוציא ממון וכו' הרי דלדעת הרשב"א כשהחזיק ג' שנים שאין מוסרין אותו לשבועה כדברי הגאון ואם טען שמשכן קרקע סבר דחייב שבועה כיון שאין לו בגופה של קרקע וא"כ לדעת הרמב"ם כשמערער אין לו בגופה של קרקע כי נ"ד לא מחייב שבועה לוקח ראשון של זה המחזיק בגופה של קרקע ועלה בדינו דאין ממשות בערעור נפתלי ומה שהקדיש לוי הוא מוקדש: עוד אני אומר דכל מי שקונה קרקע וטור' ובודק קוד' כל מה שאיפשר לידע שאינו משועב' לשום אדם דלא שדי איניש זוזי בכדי וכשאח"כ נמצאו משועבדים ביד אחר שלא ידעו הולך מיד למוכר שיסלק המערער מעליו והכא בנ"ד זאת האשה הזקנת היתה חמות ראובן הקונה הבתים והיתה דרה עמו וכל ענייניה כפי מה שיודעים כל העולם היו נעשים על פיו וידע הוא בודאי כי אלו דכתיבי היו ממושכנות לחמותו ואומדנא דמוכח כי מן המעות שנתן על הבתים למוכר נתן המוכר לחמותו לפדות המשכנתא כי לא היה הוא קונה בתים שהיה יודע שהיו ממושכנות והיום או למחר הזקנה תמות וישאר שטר המשכנתא ליורשיה שהיה בת בנה אשתו של זה נפתלי והאי היא אומדנא דמוכח אפי' לא היה לו שני חזקה כהני אומדני דדייני עלייהו אימור' בגמרא וכמו שכתב הרא"ש ז"ל כלל פ"ו דהאי דאזלינן בתר אומדנא בדיני ממונות דינא הוא והכא נמי בנ"ד דינא הוא מכמה טעמי דכתבי' לעיל דבכל חד מהני טעמי לית ליה לנפתלי נפתולים וערעורים על המחזיק ושטר המשכנתא שנמצא בידו אומדנא דמוכח נמי כיון שהוא ידוע שנכסי ראובן היו ביד נפתלי ואשתו כי השטר היה בידו ולא חש לקורעו שלקחו זה נפתלי לערער בו: ולדעת הרמב"ם ז"ל הקדש מפקיע מידי שעבוד אפי' קדושת דמים כמו שכתב הרב בעל מגיד משנה פי"ח מהלכות מלוה ועדיף הקדש דלוקח שני מהקדש דבעלים ראשונים משום דטענינן ליה אע"ג דבהקדש לא בעינן טענה כיון דמפקיע שעבו' המלוה ואפי' משכנתא נמי דמנה לחוד הוא דאיכא ליה גבי קרקע והקדש אפקעיה ואפי' לדעת מאן דסבר דדוקא הקדש דקדושת הגוף מפקיע ולא קדושת דמים איפשר דהיינו כשהקדיש ראשון מי שהיה חייב אבל לוקח ממנו ולוקח דלוקח שהחזיק ג' שנים והקדישו להוי הקדשם הקדש אפי' קדושת דמים: עוד אני אומר אפי' לא היה הממשכן ידוע לקונה והוציא הממשכן עצמו שטר משכנתא זו ובלא שני חזקה היה יכול לטעון בפני פדאה ממך המוכר קודם שמכרה לי ואני יושב בה והיה חייב שבועה הממשכן שלא נפדת וכיון שמת אין יכול להוריש שבועה לבניו או ליורשיו להוציא הקרקע מיד שהוא בידו אפילו שאין לו שני חזקה וטעני' ללוקח שכבר נפדות.

וה"נ אין נפתלי יכול לישבע להוציא הקרקע מיד זה שהוא עומד בו וטענינן ללוקח: עוד אני אומר דטענת נפתלי שלא פדאה היא טענת שמא ויש עד א' שפדאה בפניו סגי להעמיד הבית ביד מי שהוא עתה וכמו שהוכיח במקום אחר בע"ה נאם המבי"ט כל מה שכתוב למעל' יציב ונכון יוסף קאר"ו: שאלה קיב שאלה מר' בינוינידה נפלה למשכב והכבידה בחוליייה וקראה את קרוביה ואת שכיניה באמרה שהיתה רוצה לצוות על נכסיה: וטרם שתצוה דבר הלך קרוב' אברה' עם אוהבו יהודה וסגרו שק א' שהיה לה עם נכסי' וקרובה אברהם חתם וסגר את השק עד אשר יכתבו כל חפצי השק על ספר

ע"פ סופר ועדי' אח' לאח' למצוא חשבון לזכות יורשיה ויהודה הנז' כתב כל הנכסים אשר בשק ולא רצה לחתום שמו בפנקס ההוא ואחר כמה ימים צותה האשה הנז' על כל נכסיה ושמה את יהודה הנזכר אפוטרופ' כמו שכתוב בצואה הנז' ונפטרה לעולמה ועתה קמו קצת יורשי האשה לערער על האפוטרופוס יהודה הנז' מצד הנכסים ויהודה האפוטרופוס הזה תובע את אברהם הנז' לאמר כי גם הוא אפוטרופוס עמו כיון שסגר וחתם השק הנז'ל ואברהם טוען כי הוא אינו אפוטרופ' כלל כיון שלא הובר' מפי האשה בשם אפוטרופוס וגם כשסגר וחתם השק לא עשה הדבר לשם כי היה אפוטרופוס כלל רק ע"פ הקורבה שהיה לו עמה השגיח לסגור ולחתום השק לזכות יורשיה יורנו רבנו האם יקר' אברה' הנז' אפוטרופוס בשביל שסגר וחתם השק ואם יש ליהוד' האפוטרופוס שו' תביע' עמו לשם האפוטרופוס אם לאו: תשובה זה אינו צריך לפנים כי דבר פשוט הוא כי אין אברהם זה אפוטרופוס חדא שלא זכרה היא אפוטרופוס אלא את יהודה ולא בשביל שסגר השק נעשה אפוטרופוס כי מפני שהיה קרובה טרח בעסקיה ואפי' לא היה קרוב' מה עשה בסגירת השק בחפצים הרי הניח אותו שם ולא הוליכו לביתו לשמרו ואפי' היה מוליך אותו לביתו לא היה בשביל זה אפוטרופ' כיון שלא הזכירתי היא לאפוטרופוס ואפי' היתה היא ממנה אותו לאפוטרופוס אם הוא לא היה רוצה להיות אפוטרופוס לא היה מחוייב להיות ואפי' נתרצה לה להיות אפוטרופוס יכול לחזור בו אפי' אחר מיתת המצוה כל שלא החזיק בנכסים כדאיתא בתוספ' שהביא בח"מ סימן ר"ץ אפוטרופוס עד שלא החזיק בנכסי יתמי יכול לחזור בו משהחזיק בנכסי יתמי אינו יכול לחזור בו ע"כ והכא בנ"ד לא החזיק בנכסי יתמי כי מה שסגר השק היה קודם מיתתה והניחו אצלה ולא יסף שוב אליו השק עוד כ"ש שלא מינהו היא כמו שכתבתי וא"כ אין ממש בדברי יהוד' והוא לבדו ילכד בשעבוד האפוטרופוס כיון שהחזיק בנכסים נאם המבי"ט: שאלה קיג ראובן החזיק בחנות א' של גוי שנה או שנתיים ושמעון אפוטרופוס היתומים של לוי הוציא שטר שלוי היה מוחזק קודם באותו החנות ששכרו מן הגוי וראובן טוען כי לוי בחייו מחל ונתן לו כל כח וזכות שהיה לו מן הגוי בחנות ההוא והביא עדים כשרים תשובה צריך לדקדק בעדות העדים באי זה אופן נתן לוי חזקה זאת לראובן שאם אמר לו אני מוחל לך כל הזכות שיש לי מן הגוי בחנות ההיא נראה דאינו מועיל אעפ"י שהחזיק בה אח"כ בחיי לוי והטעם כי לשון מחילה אינו נופל אלא בדבר שאינו בעי' כגון חוב שחי' לו חברו והו' מוחל אותו ללו' אבל בדבר שהוא בעין כמו מטלטלין או קרקעות אם אומ' לו אני מוחל אותם לך אעפ"י שהחזיק בהם אינו מועיל וכמו שכתב מהרי"ק סימן צ"ד ודקדק דין זה מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב בהלכות זכיה ומתנה מחל חוב לחברו או נתן פקדון שבידו וכו' דנקט לישנא דמחל בחוב ולישנא דנתן בפקדון שהוא בעין דמשמע דלשון מחילה.

לא שייך בפיקדון שהוא בעין אף על פי שהוא ברשו' הנפקד ומחזיק בו וא"כ בנדון דידן אעפ"י שהביאו עדים כשרים שמוחל לו והוא החזיק אח"כ בחנות אין חזקתו חזקה וזה הוא אם דנין אלו החזקות כדין קרקע או לא ואם העדים אמרו שאמר לו לשון מתנה בפירוש דרך שיחה בעלמא הויא מתנה כיון שהחזיק בה אחר שנתנ' לו וזה הוא אם דנין חזקות אלו כדין קרקע כי רוב הפעמים בונים בנינים בחזקות הבתים והחנויות ששוכרים מן הגוים ויש להם חלק בקרקע אבל אם אינם דנים חזקות אלו כדין קרקע מפני שעיקר

הבנין והקרקעה הוא של הגוים נר' שאינו מועיל בו לשון נתינה ולכן אם הלשון הכתוב בשאלה כי לוי בחייו מחל ונתן לו כל כח וזכות שהיה לו מן הגוי בחנות ההיא הוא מדוקדק שהעידו שאמ' לוי לשון מחילה ונתינה בכל כח וזכות שיש לו אין לשמעון האפטרופוס של היתומים שום טענה על ראובן והחזקה של החנו' היא שלו ממה נפשך אם דנין שם החזקות כמו קרקע הרי אמר לשון נתינה שהוא מועיל בקרקע כיון שהחזיק בחנות אח"כ ואם אינם דנין החזקות אלו בדין קרקע אלא שעבוד בעלמא כמו חוב הרי אמר לשון מחילה שמועיל בחוב שאם אמר אדם לחברו אני מוחל לך החוב שיש לי אצלך פשיטא שהוא מחול וכ"ש אם אמר ג"כ כל כח וזכות וכו': שאלה קיד ילמדנו רבנו ראובן מת ובאה אלמנתו לפני ב"ד ושטר כתובתה בידה המחזיק ששים ושבעה אלפים לבני' ממון נדונייתה ומה שהכניסה לו ועוד שהוסיף לה מדיליה ל"ד אלפים סך הכל ק"א אלף לבנים ותבעה מהם להגבו' לה כתובתה וב"ד נזקקו לדבריה והוציאה לפניהם טלטלי בית כסף וזהב ושמושי ערש ועלתה השומא ההיא חמשה ושבעים אלף ובכך השביעוה שבועת האלמנה כדת וכהלכה שוב באה האלמנה ותבעה משמעון חזקת חצר א' שנתן לו בעלה בהיותו בחיים בטענת שהבתים ההם משועבדים לכתובתה ואין במתנת בעלה כלום שהרי חסר לתשלום פרעון כתובתה כ"ו אלף לבנים ושמעון טוען שלא היו לה שעבוד לגבות התוספ' אלא בחצי נכסי בעלה כמבואר בתקנת טלטילה והמנהג בעיר על פי תקנת טלטילה שכל אלמנה שתבוא לגבו' כתובתה מגבין לה כל מה שהכניסה לו בנדונייתה משלם על פי השומא שהעלו השמאין בשעת הנשואין אמנם התוס' אין מגבין לה משלם אלא רואין מה שנשאר מעזבון הבעל אחר שהגבוה כל מה שהביאה ומגבין לה חצי הנכסים כגון אם היה התוספת כ' אלפים לבנים ונשאר עשרה אלפים לבני' בעזבון הבעל חוץ מנדוניית' מנכין לה ט"ו אלפי' וליתומי' ה' אלפים ואם נשאר מ' אלפים לבנים אז תגבה כל התוספת משלם זהו המנהג בעיר על פי התקנה ולכן טוען שמעון כי מאחר שממון נדונייתה ומה שהכניסה לו היה ששים ושבעה אלפים וכבר הלכו השמאין ושמו כל אשר לה בבית בחמשה ושבעים אלף נמצא שכבר גבתה כל ממון נדונייתא ומה שהכניסה לו משלם והותיר בנכסי בעלה שמנה אלפים ועוד הניח המת בתים אחרים בני חורין וגם חצר זה שבאים לדין עליה יעשו חשבון מהכל ותגבה חצי הנכסים מבני חורין שאין לה לגבות מן המשועבדים כל זמן שיש בני חורין כמו שהוא הדין והמנהג בעיר והאלמנה טוענ' כי הבתים ההם אשר היו בשם המת כבר מכרם בעלה לאביה משנים קדמוניות קודם שנשאה בעלה ואין לה כח לגבות מאותם הבתים והביאה ב' עדים על זה איך מכרם בעלה לאביה ושמעון טוען כי א' מהעדים הוא פסול לעדו' והביא עדים שחתר בית א' בר"ה של יהודי א' וגם שנמצאת הגנבה בידו וגם הביא עליו עדים שנשבע במעמד של קהלות שילך וימיר הדת אם לא יעשו חפצו: ועוד טוען ואומר שאפי' שיהיו העדים כשרים היתומים קטנים הם ואין מקבלים עדות להוציא הבתים מחזקת היתומים הקטנים והוי שלא בפני בעל דין כמו שכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות מלוה.

: עוד טוענת האלמנה שהשומא ששמו הב"ד ההוא שטעו ושמו לה הכל אותה כפי מה שהעלו אותם בשעת הנשואין שילכו שמאים אחרים דאין זו טענה דמאן לימא לן דהני בקיאי בשומא טפי מלהני דלמא הני קים להו טפי ואף אם ילכו לא ישומו אלא הראשונה

ששמו ב"ד הראשון ועוד טוענת האלמנה שהיא חייבת למזונותיה ק' פרחים ויותר שתובע אביה ממנה והרי חסר מאה פרחים מהשומא ושמעון טוען שהכל שוא ודבר כזב שאם האמת כדבריה שהיתה חייבת מזונות לאביה למה כששמו לה ב"ד נדונייתה ועלתה השומא חמשה ושבעי' אלף והשביעה על ככה לא אמרה שחייבת לאביה מאה פרחים למזונות ולזה טוענה האלמנה כי באותה שעה לא טענה דבר שחשבה כי המזונות שהוציא אביה עליה ועל יתומיה הי' דרך מתנה וכן וחסד אשר הגדיל אביה חסדו עמה בהיותה יושבת עמו בבית ומעולם לא עלתה על לבה כי אביה ישאל ממנה דבר אמנם עתה שראתא כי אביה תובע ממנה מזונות ומיתומים וצריכה היא לפרוע לאבי' היא רוצה להתפרע מנכסי היתומים ושמעון טוען לאו כי הכל קנוניא בינה ובין אביה כי מעולם לא פרנסה אביה ואין כח בהודאתה לחוב ליתומי' דדוקא לחוב לעצמה נאמנת במה שאומרה שהיא מחייבת מזונות לאביה אבל לחוב ליתומים או לשמעון זה אינה נאמנת דדלמא קנוניא היא על נכסיו של שמעון זה כדי להוציא הקרקעות מידו וכמו שכתב הרמב"ם פ"ב מה' מלוה וסוף הלכות שותפין: ועוד דמלוה על פה אינה נגבית מהיורשים עוד טוען שמעון דאלו החזקות דין טלטל יש להם ואין לאלמנה שעבוד לגבות מן המטלטלים המשועבדים: תשובה על מה שתבעה האלמנה משמעון חזקת החצר שניתנה לו מאת בעלה ואמרה שהן משועבדין לכתובתה אין בטענתה ממש כיון שהתקנ' היא שהאלמנה תגבה נדונייתה קודם מן הנכסים ומחצי הנשאר בנכסים תגבה התוספת אם יספיק ואם לא יספיק לא תטול יותר וכבר גבתה כל סך נדונייתה והותר שמונת אלפים לבנים אין לה עוד שעבוד על מה שמכר או נתן בעלה בחייו אפי' שלא בהסכמתה כיון שהיה באה מכח התקנה שאין התוספת נגבה אלא מחצי הנשאר בנכסים אחר שתגבה כל נדונייתה וחצי הנשאר ר"ל ממה שנשאר ברשו' היתומי' ב"ח שאפי' הי' חי' הבעל כמה אלפי' לבני' לאחרי' היו גובים את החוב ומחצי הנשאר היתה לוקחת היא התוספת ואם לא הי' מספיק החצי לפרעון התוספ' לא הית' יכול' לעכב על פרעון החובו' כי משמעות התקנה היא מחצי הנשאר בני חורין אחר פרעון החובות וכל שכן מה שכבר מכר אותם בחייו והוא ביד המקבלים ובחזקתם שאין שום שעבו' עליהם וכן השיב הרא"ש ז"ל בכלל נ"ו על מה ששאלו על ענין התקנה שאם תמות האשה שיחלקו הוא ובניו או יורשיה ויש עליו חובות בשטר ובעל פה ואמר האפוטרופוס של היורשים שיחלקו בנכסי' הנמצאי' בשע' מיתת' קודם פרעון החובות והוא יפרע אח"כ מחלקו חובותיו והשיב שלא יחלוק הבעל עם יורשי האשה כי אם מה שישאר מן הממון אחרי פרעון כל חובותיו שלא יפו כח חלק יורשי האשה מכח חלק הנשאר לבעל וגם כי יש לחלק כי זהו בחילוק ירושת האשה בשביל התקנה כי מדין תורה שהבעל יורש את אשתו ולא יגרע התקנה כח הבעל שיור' את אשתו מדין תורה לומר כי מפני התקנה יחלוק כל מה שנמצא עם היורשים ומחלקו יפרע לבעלי חובות אלא שיפרע קודם ואח"כ יחלוק עמהם אבל כשמת הוא והיא באה לגבות כתובתה מחצי חלק הנכסי' הנשארי' מבעלה תגבה קודם פרעון החובות שלא יגרע התקנה מחלק האשה אשר היתה גובה מדין תורה כי חלק זה הוא במקום גביית הכתובה וכל דין שיש לה בגביית כתובה יש לה ג"כ בחצי הנכסים שנוטלת מכח התקנה וכמו שכתב הרא"ש ז"ל בתשובה שלאחר זאת על התקנה שהאלמנה והיתומים חולקים כל עזבון המת שאם יצא ש"ח על המת

שתטול היא חצי הממון קודם פרעון והיתומים יפרעו מחלקם היינו בגיבוי הנדוניא ומה שכתבתי אני למעלה כי גם בגיבוי הכתובה לא תקח האלמנה חצי הנכסי' אלא מאחר פרעון החובות היינו בגיבוי התוספ' כי באותה התקנה היתה גובה כל נדונייתה קודם ומחצי מה שתשאר תקח התוספת ולכן לא תקח אלא אחר שיפרעו החובות כיון שכבר נפרעת מכל נדונייתה ומה שכתב הראש ז"ל היינו כשאינה גובה כל הכתובה נדוניא ותוספת אלא שחולקים כל הנכסי' כי לפעמים אינה נוטלת כל כתובתה ואין לומר כי לפעמים נוטלת יותר כשחצי הנכסים הם יותר מכתובתה דאין סברא לומר שתקנו שתטול החצי אלא עד כדי כתובתה ומ"ה כיון שלפעמים אינו מגיע החצי לכתובתה לא יפרעו החובות אלא מחלק היתומים שלא תגרע פרעון כתובת הנדוניא מה שהביאה היא מבית אביה ואגב הנדוני' תגבה ג"כ התוספת כיון שלפעמים לא יהיה בחצי הנכסים אפילו כדי הנדוניא אבל בנ"ד שגובה הנדוניא כולה בתוספת דלאו מידי חסרה לא תטול החצי אלא אחר פרעון החובות וכמו שנראה מלשון השאלה שהתקנה היא שרואין מה שנשאר מעזבון הבעל אחר שנפרעת מהנדוניא ומגבין לה מחצי הנכסים עד תשלום התוספת ואין אנו צריכין לחילוק זה בנ"ד שלא היו חובות על נכסי המת כלל אלא שהאלמנה תובעת הבתים שנתן בעלה בחייו מכמה פנים והם בחזקת המקבל ואינה יכולה להוציאם מידו כי תנאי התקנה הוא שתגבה התוספת מחצי הנכסים הנשארים ואלו הבתים לא נשארו לבעלה כי כבר נתנם בחייו ואינו דומה לחובות שכתב הראש שיחלקו הנכסים ומחלק היתומים יפרעו החובות כי אותם החובות היו בכלל שארית הנכסים שהניח המת מה שאין כן במה שנתן כבר בחייו ויצאו מרשותו: ובמה שטוען שמעון מהבתים שהן בני חורין יש זכות לאלמנה לגבות מחצית התוספת הנשאר לה אעפ"י שהיא אינה רוצה בכך והיא מהפכת בזכות אביה וחובת היתומים וחובותיה כי נראה מהשאלה שאלו הבתים היו מוחזקים לבעלה ועוד היום בחזקת היתומים ואפילו שהיו עדים כשרים שמכרה בעלה לאבוה קודם שנשאת ואפילו היה שטר קניה בידו מאחר שהחזיק בהם בעלה כמה שנים ואביה לא מיחה בכל עד סוף שלשה שנים טענינן ליתמי שאביהם חזר וקנאן מאבוה ולכן הם בחזקת היתומים ויכולה היא לגבות שאר התוספת משווי חצי הבתים.

ולענין הבלאות אם שמו אות' השמאים הא' כפי השומת הא' שנשמו בעת הנישואין אם לא היו משמשין בשימושן הא' אם מצד שנבלו לא ישומו אות' אלא כפי מה שהם שוים עתה ומה שטוענת האלמנה שחייבת לאביה מאה פרחים ממזונות אין בטענתה ממש עד שתברר שלא מכרה מנכסי בעלה כלל ולא היה לה במה להתפרנס אלא במה שצותה מאביה ואז ישומו ב"ד מה שהיתה צריכה למזונות באותו הזמן ויתנו לה.

ועל ענין טענת החזקות אם הם משועבדים לבעלי חובות ואם לאו כבר כתבנו זה כמה שנים על ענין זה ובאותם המקומות היו מחלוקת דין בעלי הוראות על זה בבתי הדינין הקבועים ובנ"ד אפי' יהיה לחזקות דין קרקע אין לאלמנה שום תביעה על שמעון כמו שכתבתי כי אין לו זכות לגבות התוספת כי אם מחצי הנשאר ליתומים ומה שמכר או נתן אביה אינו נקרא שארי' עזבון ובה נסתלק ענין קבלת העדות שלא בפני בעל דין ופיסולת עדים כי אפי' שהיו כשרים הבתים הם בחזקת היתומים כמו שכתבתי שאלה קטו בשנים שעברו נתקבצנו בבית הוועד לפקח על בקיעי העיר כי רבו ולגדור גדר כרם

ה' צבאות אלהי ישראל ובכלל מה שהקננו אז הזכרנו קצת מצות הנשכחות מבני אדם ובכללם מצות מתנות כהונה זרוע ולחיים וקיבה לקצבים ישראלים שהבהמות הן משלו ונקבעת הלכה לדורות והיו זוכים הכהנים בזרוע כי הלחיים והקבה הן למלך ונמשך ענין זה כמה שנים ואח"כ שבאו שני חירום ויוקר נתבטל הדבר ועבר מעט זמן ולא יכולנו להחזירהדבר לישנו ומתנות כהונה נגזלות ביד הטבחים ואפ"ה נראה לנו להודיע לנזהרים שלא יקנו הזרוע אלא יניחוהו לבעליהן ויאכלו הם איסור הגזלה אשר הם גוזלים לכהנים בכל יום שהרי כתב הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות בכורים ובמתנות עצמן אסור לישראל לאוכלן אלא ברשות כהן עבר ואכלם וכו' אינו חייב לשלם מפני שהוא ממון שאין לו תובע ידוע והקונה אותה אעפ"י שאינו רשאי הרי זה מותר לאוכלן מפני שמתנות כהונה נגזלות ע"כ הרי שכתב הרב ז"ל אסור לישראל לאוכלן אלא ברשות כהן וקאי אטבח עצמו שחייב לתת המתנות מפני שהוא גזלן ואינו נותן אסור לו לאוכלן והקונה מהם מותר לאכלם מפני שמתנות כהונה נגזלות ופי' רש"י ז"ל מר סבר נגזלות ונתחייב גזלן בגזלתו לשלם דתורת גזל עליהן ומר סבר אינן נגזלות אין כח לגזלן וכל זמן שהן בעין כל מקום שהולכים החוב מוטל על מי שהם אצלו לתתו לכהן והראשון לא נעשה גזלן עליהם ע"כ ורב הוא דסבר נגזלות והלכתא כוותיה אפ"ה אינן רשאים לקנות ממנו כמו שכתב הרב ז"ל אינו רשאי דאע"ג דנגזלות והגזלן הוא שחייב ליתן אותם מי שקונה אות' הוא מסייע ידי עוברי עבירה ומה שכתב רש"י ז"ל אליבא דרב ונתחייב גזלן לשלם היינו כשהן בעין אז נתחייב לשלם אלא שאין לו תובעים והרב כתב שאינו חייב לשלם כשאינם בעין ולא דוקא כשקונה המתנות עצמם אינו רשאי אלא אפי' לקנות רביע הבהמה שיש בה הזרוע או אפי' כל הבהמה ובכללה הזרוע הרי קונה המתנה של כהן ואם שקלה לו נותנת הוא לכהן ומנכה לטבח מן הדמים וכדאמר גבי בני מעים אם לקחן במשקל והר"ן כתב לא שנו דטבח אינו חייב לכהן כלום אלא ששקל לעצמו אבל שקלו לו טבח דינו עם הטבח משום דמשתרשי ליה זוזי דכהן והרא"ש ז"ל כתב הדין עם הטבח דמתנות כהונה נגזלות והוה ליה גזל ולא נתיאשו הבעלים רצה מזה גובה רצה מזה כרב חסדא וכתב הר"ן ז"ל מדברי הרמב"ם ז"ל נראין דה"ק לא שנו דחייב הלוקח ליתן לכהן אלא ששקל לעצמו אבל לא שקל לעצמו רשאי הלוקח לאוכלן שהראשון הוא שגזלן וכו' והיינו משום דלא כתב הרב ז"ל אלא לקחן ממנו במשקל נותן לכהן וכו' כלישנא דמתני' ומה שכ' לדע' הרב ז"ל רשאי הלוקח לאוכלן היינו אחר שקנאן אבל אינו רשאי לקנותן כמו שכתב הרב ז"ל הכלל כי הטבח אסור לאכול המתנות ואין שום אדם יכול לקנות' לא המתנות עצמן ולא עם בשר אחר ואם קנה במשקל נותן הלוקח לכהן ומנכה מן הדמים כמו שכתב גבי בני מעים שלקחן במשקל ומה שכתב למעלה דהקונה מותר לאוכלן היינו אם לא רצה לתת דמיהם אי נמי י"ל דיותר חומרא יש כשקונה המתנה בכלל בני מעים או בכלל בשר אחר ממה שיקנה המתנה עצמה דכשקונה המתנה עצמה הרי המוכר גוזל אותה בפ"י ומוכרה ומתנות כהונה נגזלות ומשום הכי מותר לאוכלן אעפ"י שאינו רשאי לקנות מפני שהוא מסייע לעובר עבירה שאם לא ימצא למכור לא יגזול אבל כשקונה בכלל בני מעים או בכלל בשר אחר אינו גוזל בפ"י אפי' מכרן במשקל ונמצא דגזל ביד הקונה ואסור לו לאוכלן אלא נותן לכהן ומנכה לו מן הדמים כיון שקנה במשקל וגם לדעת הרא"ש ז"ל

שכתב הדין עם הטבח אף אם הטבח יש לו דין עם הקונה ומפני שיחזור הדבר לישנו שיחזרו הטבחים לתת המתנות לכהנים כמי שהיה קודם וכמו שהוא דין תורה נראה לי לגזור על הטבחי' שלא ימכרו הזרוע ולהודיע בבתי' שהוא אסור לאוכלו וגם אם יעברו וימכרו להודיע לעם שאם יקנו שחייבי' לתתו לכהן ואח"כ יתבעו הם מן הטבח ועל ידי אזהרות אלו אולי יבואו לתת כיון שאין בנו כח להכריחם נאם המבי"ט: וחתם הרב ה"ר דוד ן' זמרה נרו: שאלה קיו ראובן שכר חצר א' מגוי בעל החצר ושמעון היה הולך בדרך אמר לו ראובן לשמעון שמעתי שאתה אומר ששכר' החצר אשר החזקתי אני בו אמר לו שמעון כן אמר לו ראובן ואיך היה הענין השיב שמעון שנתתי בשכירות למחמד נ' פרחים זהב בח' לבנים ביום ולאחר ח' ימים החזירם לי באמרו כי יהודי אחר נתן לי עשרה לבנים ביום ואז אמר ראובן לעדי' אשר הזמין הו.

עדים על דבריו וכת' ראובן קיום ב"ד על זה במותב תלתא והשנים מהעדים חתמו והשלישי לא חתם בהיותו אהוב לשמעון והנה מחמד הנז' הוא בנו של בעל החצר ושמעון בחושבו כי אין הבדל בין אב לבן אפשר ששכר החצר ממנו יורינו מורינו לפי שכתו' במותב תלתא ואין חתום כי אם ב' לא יועיל או דלמא זכרון עדות הוא ואין בכך כלום ויספיק בחתימת ב' עדים: תשובה הלא שאלתם על עוברי הדרך והוראתם לא תנכרו בב"ד דבעי' הודאה במקום ב"ד כשהם יושבים דאע"ג דתנן גבי מגדף והדייני' עומדים על רגליהם וקורעין וכו' ואמר ר"ל בירוש' מכאן לדיינים שקבלו עדותן בעמידה דיניהם דין היינו בדיעבד אבל לכתחלה ב"ד בישיבה והאי דבדיעבד מהני היינו במקום ב"ד כי סתם דהו ב"ד יושבים במקום המיוחד לב"ד אלא שעמדו כדי לקרוע בעמידה על הגידוף אבל בדר' בפרט שהיו מהלכין אפי' בדיעבד לא מהני עדות דצריכים הדיינים לישב באימה וביראה ובכובד ראש בב"ד מה שאין כן כשהן מהלכין בשוק והודאת שבפניהן היא הודאה חוץ לב"ד דלא היא הודאה ויכולי' להחליף טענותיה' ולטעון טענות אחרות כמו שכתוב בח"מ סימן ג' אלא א"כ הוי בתורת עדות שאמר אתם עדי וא"כ מה שכתבו במותב תלתא אינו מעשה ב"ד דאין מושב ב"ד.

בשוק כ"ש שלא טען ראובן שישבו וכל מה שאמר לו שמעון הי' בדרך והעדים נראה כי הוא הזמינם ושמעון לא ידע בהם ואפי' הי' יודע שהזמינם הוא לכך לא אמר הוא להם אתם עדי אלא ראובן הוא שהזמינם לעדים ואנן בעינן הל' או מודה יאמר אתם עדי או שיאמר דרך הודא' ולא דרך שיחה והכא בנ"ד אין הדברים מוכיחים שהם דרך הודא' אדרב' נראה שיחה בעלמא וגם כן אין כאן מעשה ב"ד כלל וגם בתורת עדות אין למדין ממה שכתוב בו אלא שיבואו העדים בפני ב"ד וישמעו ב"ד דבריהם אם מה שדבר שמעון וראה להם שאינו דרך שיחה אלא דרך הודא' ידונו על פי עדותם: שאלה קיז ראובן ואשתו נכנסו בספינה א' קטנה לטייל ביים וקם עליהם רוח סערה חזק מאד ואשתו של ראובן הית' צועקת על זה לבעל' והי' מפיסה שלא תפחד ולא היתה מקבלת פיוס עד שעלה עשן באפו ואמר מקבל אני עלי נזירות שמשון בן מנוח בעל דלילה אם אכנס פעם אחרת עם אשתי זאת ביים ועתה הוצרך ראובן לצאת ממקום מושבו וליכנס ביים ללכת למקום חפצו ילמדנו רבינו אם יוכל מי אמרי' כיון שלשון נדרו אם אכנס ביים סתם קאמר וסערת הים בהא והא שכיחא ולא מצי' או דילמא דאזלינן בתר כוונתו שלא היתה אלא לטייל עם אשתו ביים וכן לא דמי אותן הספינות העשיות לטייל שהן קטנות

לספינות שהולכות בלב ימים שאין האדם מרגיש בהן כ"כ צער סערת הים בהיות הספינות גדולות: תשובה נר' דדמי להא דתנן פרק הנודר מן הירק ר' יהוד' או' הכל לפי הנודר טען והזיע והיה ריחו קשה ואמר קונם צמר ופשתים עולה עלי מותר להתכסו' ואסור להפשיל לאחוריו ובגמ' תני כיצד א"ר יהודה הכל לפי הנודר הי' לבוש צמר והצר ואמר קונם צמר עולה עלי אסור ללבוש ומותר לטעון היה טוען פשתן והזיע ואמר קונם פשתן עולה עלי מותר ללבוש ואסור לטעון ופי' הר"ן הכל לפי הנודר לפי מה שהיה ענין הנוד' בשע' הנדר ועל אי זה ענין נדר והרא"ש ז"ל כתב לפי שעת הנדר כיון שניכר שמחמת כובד משאו נדר וכתב הר"ן ומסתברא לי דבריתא פליגא אמתני' בסבריה דר' יהודה דתנא דמתני' סבירא ליה דר' יהודה מודה לת"ק דכל היכא דליכא הוכחה לבישה משמע ולא טעינה ור' יהודה דברייטא משמע דסבירא ליה דלמשרי טעונה נמי כמו הוכחה אבל כל היכא דליכא הוכחה אסור אפי' בטעינה ומסתברא דמתני' קי"ל הלכך סתמא לביש' משמע ולא טעינה אבל היה טעון ומתוך כך נדר אסור בטעינה ומותר בלבישה זהו מה שנ"ל ודברי הרמב"ם ז"ל אינם כן בפ"ח מהלכות נדרים עכ"ל והרא"ש ז"ל כתב היה לבוש צמר וכו' מחמת כובד המלבוש היה טעון פשתן והזיע והוא הדין נמי אם היה טעון צמר והזיע ע"כ והרמב"ם ז"ל כתב כל הנודר או נשבע רואים דברים שבגללם נשבע או דבר ולמידי' מהם לאיזה דבר נתכוון הולכין אחר הענין לא אחר כל משמעות הדבור' כיצד היה טעון משא של צמר או של פשתים והזיע וכו' ונשבע וכו' שלא יעלה עליו צמר ופשתים מעולם הרי זה מותר ללבוש וכו' ואינו אסור אלא להפשיל לאחוריו היה לבוש בגדי צמר ונצטע' בלבישתן ואמר ונשבע וכו' שלא יעלה עליו צמר לעולם אסור ללבוש ומותר לטעון ומותר להתכסות בגיזי צמר שלא נתכוון זה אלא לבגדי צמר וכן כל כיוצא בזה ע"כ: ונ"ד נמי נראה הדברים שבגללם נדר ונלמוד מהם לאיזה דבר נתכוון ונלך אחר הענין לא אחר כל משמעות הלשון הדבר שבגללו נדר כמו כשהיה טעון משא של צמר והזיע וכו' ונשבע שלא יעלה עליו צמר הדבר שנשבע בגללו היה שהזיע והיה ריחו קשה ומה שנשבע שלא יעלה עליו צמר היה כולל בין במשא בין בלביש' ואפ"ה מותר ללבוש אעפ"י שבלבישת צמר יש ג"כ זיעה כיון שהמש' גורם זיעה יותר ועליה נצטער נאמר שכוונתו לא היתה אלא על המשא ולא על הלבשה ולא נצטרך לשאול מה היתה כוונתו ואנחנו דנים מה היתה וכמו שכתב דנלמוד מהם לאיזה דבר נתכוון כמו כן נ"ד יצא לטייל בספינ' ומתוך טיול והרחב' הלב באה אליו צרת רוח סערה ועל זה נדר שלא יכנס לים ואפי' שלשון זה כולל כל עליה לים כמו שעלית הצמר עליו כולל טעינה ולבישה אפ"ה יהיה מותר לעלות לים עם אשתו כשהוא הולך ממקום למקום לצורך ישוב ביתו ומזונותיו אעפ"י שיש ג"כ סער בים כיון שהספינה קטנה היא מסוכנת יותר לרוח סערה ובסבת הטיול נצטער לא היתה הכוונה כי אם על כיוצא בו לא על ההליכה בים עם אשתו לצורך פרנסתו וישובו כמו שאם היה בים ממקום למקום לסחורה או לענין הצריך לו והיה רוח סערה בים וחשב' הספינה להשב' ונשבע שלא ליכנס עוד בי' שלא יהיה אסור בכניסה לים דרך טיול שהוא קרוב לשפת הים נהי שאם הוה נשבע בסתם בלי שום סבה שלא לעלות בים שהיה נכנס בכלל ג"כ טיול אבל כיון שלא נשבע אלא בסב' הטיול אמרינן דלא היתה הכוונה אלא על כיוצא בו כמו אם נשבע שלא יעלה עליו צמר או פשתים בלא שום סבה שיהיה אסור

בין בטעינה בין בלבישה וכמו שכתב הר"ן ז"ל אבל היה טעון ומתוך כך נדר אסור בטעינה ומותר בלבישה משמע דכל שלא היה טעון ונדר אסור בתרוייהו וכמו כן כשלא היה הולך בים ורצה לישבע שלא יעלה בים משמע תרוייהו ואם מתוך סער הים בספינה קטנה על טיול נשבע יהיה מותר ללכת ממקום למקום ואם מתוך סער הים שממקום למקום נשבע לא יהיה אסור בספינה העומדת לטיול וכמו שיהיה הדין בנדר ושבועה יהיה ג"כ בנ"ש דכיון דאנחנו דנים דלא חל הנדר אפי' נ"ש נמי לא חל דחומרת הנזירות של שמשון דינו אחר שחל שאין לו התרה ולא תימא דלא דמי להא דצמר דהתם טעינ' לבישה תרי מיילי אבל הכא הכל עליה לים הוא דלא היא דהתם נמי איכא כה"ג כשנדר שלא יהנה מקרובתו או שלא יכנס בבית חברו ולא ישתה טפת צונן דמותר ליהנו' שלא נתכוון אלא לשם אישות ומותר לאכול שלא נתכוון אלא לסעודהזו כמו שכתב הרמב"ם שם והכא הכל הנאה היא ואפ"ה אינו אסור אלא לשם אישות ואינו אסור אלא אותה סעודה כי נ"ד ובלאו כל זה יהיה מותר ללכת ממקום למקום דרך ים עם אשתו אם הוא אומר בפ"י שלא היתה כוונתו אלא שלא לטייל בים כמו שבא בשאלה שכתוב או דלמא דאזלי' בתר כוונתו שלא היתה אלא שלא לטייל עם אשתו וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות נדרים בדבר דמשמע הכי ומשמע הכי אם הוא אמר לכך נתכוונתי נאמן ואפי' בדבר רחוק כמו חרמו של ים או קרבן מלכים שאם היה הנודר ת"ח מותר ואחרים מראים בעיניהם שהוא נדר ושהוא אסור וכו' ומתירין לו אחר שגוערין בהם והכא בנ"ש לא חל כדא' ועוד אני אומר דבנ"ד נראה שלא נדר אלא על הטיול כי הוא נדר שלא יעלה עם אשתו בים ואינו מצוי ללכת בים עם אשתו כי אם כשהולכים לטיול כשהם במקום שהוא חוף ים וא"כ לא קבל הנזירות כי אם על דבר המצוי ועתה שהוכרח ללכת לדור בארץ אחרת דרך ים אינו כולל הנזירות: שאלה קיח שטר מתנה שכתוב בה שהקדיש פלו' המלך שלו מעלה מטה מתהומא וכו' החצי לעניי ק"ק ספרדיי' שבעיר והחצי לעניי ירושלים תוב"ב וההקדש הנז' הוא בזה האופן הגוף מעכשיו והפירו' לו ולבנותיו פלו' ופלו' כל ימי חייהן אבל לא ליורשיהן ואם בע"ה יהיו לו בנים זכרים יאכלו גם הם מפירות של המלך הנז' חלק כחלק כבנותיו הנזכר אבל לא ליורשיהם אמנם אם יהיה זרע הבנים זכרים לא יהיה להם הפסק אלא לעולם יאכלו מהפירות כל ימי חייהם ואם באי זה זמן שיהיה יהיה לאי זה מהזכרים ההם נקבה תאכל היא לבדה מהפירות אבל לא יורשיה וחילוק הפירות וכו' יהיה כפי ראות וכו' ע"מ שלא יוכל שום קהל וכו' למכור כלום מהמלך הנזכר בשום אופן ובשום זמן בעולם אלא לעולם יהיה הגוף הקדש והפירות יתחלקו כפי אופן הנז' וקנין ושבועה מפלו' הנותן ואחר זה נפטר א' מן הבנות בחיי אביהן תשובה מה שכתוב והפירו' לו ולבנותיו פלו' וכו' המשמעות הוא שמעתה יאכל הוא והבנות הוא מחצה ובנותיו מחצה כדא' פ' מי שמת שהוא דאמר לה לדביתהו נכסי לך ולבניך אמ' רב יוסף פלגא קנא' כנגד כל הבנים דתניא ר' אומר והית' לאהרן ולבניו מחצה לאהרן מחצה לבניו מחצה לכ"ג ומחצה לשאר המשמרה והלכתא כרב יוסף כמו שכתב הרי"ף ז"ל והיינו חד מהני תלתא דהלכתא כרב יוסף שדה ענין ומחצה וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"א מהלכות זכיה: ואעג"ב דפירו' הבית הן הדירה שאין בה ממש והוי כדבר שלב"ל אפ"ה קני איהו דלגבי נפשיה בעין יפה משייר מקום צימוח הפירו' אעפ"י שלא פירש כדאמר פ' מי שמת ולגבי דירת בית הוי כמי שהקנה

הבית לדירה לגביה נפשיה ומשמע דכיון דזכה לנפשיה מוריש זכות זה ליורשיו והכא
בנ"ד שאמר לו ולבנותיו משמע לבנותיו מהשתא בחייו דאי לאחר מיתתו אפי' לא הזכיר
בנותיו הן יורשות ולא תימא דלעולם אימא לך ולבנותיו אחר מותו ואצטריך להזכירן
לומר דדוקא לבנות אחריו ולא ליורשים אחרים שלו אם תמותנ' הבנות בחייו וכן דוקא
להן אחריו ולא ליורשיהן אחריהן כמו שפירש הוא דלא היא דלעולם לו ולבנותיו משמע
מהשתא מדלא קאמר ואחרי ובההיא עובדא דנכסי לך ולבניך דפשיטא לגמרא דמהשתא
יהיב נמי לבנים אלא שפירש רב יוסף דלאו כחזא פלגו אלא פלגא לה ופלגא לכל הבנים
מהשתא כאהרן ובניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו וכו' דהיינו לבני משמרה מהשתא ולא
היה צריך כל ימי חייהן שהרי כתב ליורשיהן דאינו כל ימי חייהן אלא לומר דזוכה
מהשתא שלא יוכלנה למכור מהשתא לאחר ימי חייהן ולא להוריש ואי לאו הכי אלא
לאחר מיתה לא היה צריך להזכיר הבנות כדא' ואע"ג דגבי מעשר אמרי' ריש פרק
המוכר את הבית ע"מ שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו ואם אמר לי ולבני מת
יתן לבניו משמע דאם לא פי' כן אינו מוריש זכות זה לבניו וכן משמע לי ולא ליורשי
והכא אמרי' דלי משמע נמי ליורשי ולך ולבניך משמע מהשתא ולא לאחר מיתה: ונ"ל
דהיינו טעמא דמעשר משום דאכתי אית ליה לקונה השדה מן הלוי ע"מ שמעשר א' שלו
זכות במעשר שנותן ללוי שהוא פוטר את טבלו מן המעשר מדלא קאמר ע"מ שתתן
עישור ממה שיוצ'י השדה אלא ע"מ שמעשר א' שלי וכיון דאית ליה זכות בגויה לא זכי
ליה המוכר אלא אלו בלבד אלא א"כ פי' ולבני וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל שם פ"ו
מהלכות מעשר והכא גבי מכירת פירות כתב בסתם דמשמע לי וליורשי ותירוץ זה
למדתי מנמוקי רבי' יונה ז"ל שם פ' המוכר וכב"י סימן ר"ט הניח הדבר בצ"ע ורשב"ם
והרמב"ן והר"ן ז"ל תירץ כל א' אמאי גבי מעשר הוי לו ולא ליורשיו נחזור לענין דבר
שאין בו ממש או דשב"ל כשמשיר לו או לאחר' דגבי' נפשיה אמרי' דבעין יפה משייר
אעפ"י שלא הזכיר גוף הדקל או הבית וגבי אחרים אינו משייר דשב"ל והכא בנ"ד שייר
לו ולבנותיו כחזא מחתא והביא בב"י שם דכתב הר"ן שדעת הראב"ד לומר כו' דדוקא
במכירה או במתנת בריא הוא דאמרי' דמשייר לנפשיה אבל במתנת ש"מ דאינו אלא
לאחר מיתה לא דהא לנפשיה לא משייר ולא מידי אבל הרשב"א ז"ל כתב שאף מתנת
ש"מ בכלל דכל מאן דמשייר אף לבניו וליורשיו בעין יפה משייר עכ"ל ובנ"ד לדעת
הרשב"א ז"ל כי היכי דלגבי נפשיה בעין יפה משייר ה"נ גבי בנותיו בעין יפה והוה ליה
כמי שהזכיר גוף הבית לדירה או לשכירות והרמב"ם ז"ל כתב דלעצמו בעין יפה משייר
ומשמע דמוריש לבניו וא"כ ה"נ אם כלל בניו עמו הוי שיוור ובתשובה ג"כ כתב הרשב"א
סי' י"ח דאפי' אינו קרוב כל שכלל אחר עמו בשיו' לכלם שייר וכ"ש בנ"ד דהיינו בנותיו
וכללן עמו דקא' והפירו' לו ולבנותיו ואע"ג דבסוף התשובה כתב אלא שבזה יש צד
אחר שדעתיה נוטה שלא יצטרף עמו אותו האחר בזכות הדירה והוא שאפי' אמר ואני
משייר גוף הבתים לדיר' לפלו' לא אמר כלום כי במה זכה אותו האחר שהרי שיוור יש
כאן מתנה אין כאן ודי לאיש כמוך עם הרמיזות עכ"ל וביאור זה כי מה ששאלו
להרשב"א ז"ל שהיה כתוב ושיירתי אני לי ולפלו' דירה השיב שאחר שכלל אחר עמו
לכולם שייר אלא שמצד אחר לא זכה האחר שאעפ"י שיש שיוור כיון שכללו עמו מתנה
אין כאן כי לא הזכיר שום לשון מתנ' לאחר אלא ושיירתי לו ולפלו' דיר' וכיון דליכא

לשון מתנ' במה זכה האחר אפי' היה אומר בפ' ששייר גוף הבתים לדיר' וא"כ בנ"ד נראה שאין כאן מתנה כי אפי' שכלל הבנות עמו לא הזכיר לשון מתנה שהי' נותן להן חלק פירו' הבתי ואפ"ה אני אומר דשיור יש כאן מתנ' נמי יש כאן שהרי כתוב בשטר מתנ' זה יאכלו מהפירות ב' או ג' פעמים וכתוב נמי לשון חילוק ב' או ג' פעמים וכתוב בח"מ סימן רנ"ג דיחלוק פלו' בנכסי או יאכל פירות דקל זה וכן נכסי לך דמקני בש"מ לא מהני בבריא עד דאמר מכורין או קנויין לך וא"א ז"ל כתב דהני לישני כיון דמהני בש"מ כ"ש בבריא שיש עמו קנין ע"כ ואפילו שלא הזכיר בנ"ד לשונות אלו בבנות ממש מה שכתב באחר' מהני להו כמו ששנינו כתב בין בתחלה בין בסוף בין באמצע לשון מתנה דבריו קיימים אפילו בשתי שמות ובשני בני אדם לפי שמן הסתם אדם רוצה לקיים מתנותיו וכל שאיפשר לדון כן נדון כמו שכתב הרשב"א ז"ל באותה תשובה ואפילו בשני בני אדם כשהם משדה א' אפילו שהה בין זה לזה יותר מכדי דיבור מהני כדכתב בח"מ סימן רפ"א וכ"ש דבנ"ד לא שייך האי דהא בין לישנא דירוש' בין דמתנ' שיירי בבנות והכא בשטר זה ליתא לשון ירושה ואפילו לשון מתנה ברור ליכא אלא דאשכחינן ליה בבדיקה לאור הנר באכילה וחלוק' כדא' ואפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דמהני לישני דמהנו בש"מ לא מהנו בבריא משום דהווי להבא ה"נ איכא הכא לישנא דאינה להבא דכתוב בשטר ואם בע"ה יהיה לו בנים זכרים יאכלו גם הם מפירות המלק חלק כחלק כבנותיו ולשון חלוקה לשון מתנה ולדעת רוב המפרשים מהני לשון להבא אפילו בבריא ואפילו הרמב"ם דפליג היינו בלשון להבא אבל לשון חלק כחלק אינו להבא.

עוד אני אומר אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דכי היכי דמהני מה שכלל את הבנות עמו לענין דלהוי דשייר גוף לדירה כמו שכתב הרשב"א אפילו באחר ה"נ מהני לענין לשון מתנה דכמו דזכי לנפשיה בשיור פירות זכי נמי לבנות בלא לשון מתנה דכתב הרשב"א ז"ל באותה תשוב' שאינו מצטרף עמו אותו האחר בזכות הדיר' דשיו' יש כאן מתנה אין כאן הכא דהבנות הן שנכללות עמו הרי כתב הרשב"א דאף ליורשיו ולבניו בעין יפה משייר כדאמר לעיל וה"נ לענין שלא הזכיר לישנא דמתניתן כדאמר.

ומה שכתב בשטר אם יהיו לו בנים זכרים יאכלו וכו' הוי מקנה לדבר שלב"ל דאפילו בבנו אינו קונה אלא כשהיא מעובר' דלא קנו אלא הזכרים כשילדו דאע"ג דלא אמרו המזכה לעוב' לא קנה אלא במתנה אבל בירושה הבאה מאליה קנה וכמו שכתב במשרי' נתיב י"ז היינו בעובר דאיתיה בבטן אבל למה שתתעבר אשה א' דהוי דשב"ל כלל לא קני כלל אפילו בירושה דאתי ממילא כמו כן בין הבנים לר' יוחנן פ"ב אי סבר כר' יוסי כמו שפי' רשב"ם ז"ל פ' מי שמת והכא בנ"ד אם יהיו לו בנים זכרים הוי דשב"ל כלל ולהכי לא קנו ואי הוה אמר אם יהיו לו בנים זכרים יאכלו חלקו אחריו היו דבריו קיימים דאין כאן שום הקנאה להם אלא ירושה דאתי ממילא ולא שהיה צריך לפרש אלא משום דקאמר דלבנו' להן ולא ליורשיהן הוא מפרש השתא לגבי דידיה הוא ויורשיו אבל השתא דקאמר שיאכלו הזכרי' חלק כחלק כמו הבנות הוי מתנה לבנים מחלק הבנות ואין אדם מקנה מתנה לדבר שב"ל כלל ונתבטל בזה ג"כ מה שכתב בשטר אם יהיה לבנים בנות או בנים דהוי דשב"ל כלל ואין כאן אלא חלק האב שהוא חצי הכל וג' חלקים מהחצי האחר לג' הבנות וכשמת הוא נשאר החצי להקדש וכשמת' הא' נשא

חלק' שהוא ששי' הכל לעניי שתי הקהלו' יצ'ו הנז': ועתה אני בא לכתוב מה שלא בא על נכון במה שכתב החכם המשיב בשטר צוואה זו שכתב דהאי שטרא משתמע על תרי אנפי או שמעתה יאכלו בנותיו עמו או לאחר מותו וצדד צדדים על הצד הראשון וכתב שהבנו' זוכות בחצי כל א' השליש אח"כ כתב שעלה בדעתו לחלק בין נכסי ליך ולבניך שלא פרט שם הבנים אמרינן קנה פלגא אבל כשפרט שם הבנים איכא למימר דאע"ג דכלל אות' בתחלה להכי פרטם לבסוף כדי שיחלקו כולם בשוה וכתב וכן דקדקתי מלשון הרב בעל מ"מ שכתב ז"ל אמר נכסי לפלוני ולבני נוטל פלוני מחצה וכל בניו מחצה פי' מפני שלא פרט הבנים בפרט אלא אמר ולבני בכלל וכו' וא"כ הוא לפי זה זכו העניים בשעה שמתה הבת ברביעי' שלה ובשעה שמת האב ברביעית שלו עכ"ל: ואני אומר אפילו למה שכתב הרב בעל מ"מ דינו אם היה פורט הבנים בפרט פלוני ופלוני ואח"כ היה כותב בני אבל אי אמר נכסי לפלוני ולבני פלו' ופלו' כיון שאמר ולבני קודם כללם ואינם זוכים אלא במחצה אע"ג דפרט' אח"כ להודיע שמות' וה"נ בנ"ד כיון שאמר הפירות לו ולבנותיו משמע מחצה לו ומחצה לבנותיו ומה שפרטן אח"כ היה להודיע שמותן: עוד יש טעם בנ"ד למה הזכיר שמותן אח"כ משום דקאמר ימי חייהן ולא ליורשיהן ולשון כל ימי חייהן משתמע לתרי אנפי כל ימי חייהן שאם תמות הא' תאכלנה הב' ואם מתו השתיים תאכל הג' וכשתמו' הג' יהיה לעניים ולא ליורשיהן אם יש יורש לשלישייתאו לאחרות או באנפא אחריתי כל ימי חייהן כשתמות א' יהיה לעניי הקהלות וכן האחרות ואם לא היה מפרטן הייתי מפרש הפירו' הראשון ובנותיו כל ימי חייהן שהיינו ביחד כל א' בחלק חברתה והשתא שפי' פלוני ופלוני ופלוני ימי חייהן משמע כל א' בפני עצמה וכשתמו' הא' יהיה לעניים ולא לשאר האחיות ולא ליורשיהן ולהכי חזר ופרטן לא שתטלנה בשוה עמו: אח"כ חזר החכם ועשה עיקר על פי' הב' לו ולבנותיו אחר מותו נכתב שלא היו יורשו' מאביהן אם לא היה מפרש אותן כהה' דבן לוי דאצטריך לפ' לי ולבני והאריך בזה וכבר כתבתי למעלה למה יורשים כאן ולא שם ושאיין משם ראייה וכתב שהעדי' מעידי' שלזה כווננו כשכתבו זה ושסומכי' עליה' לפ' השט' וליכ' בה' משו' כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד: ואני אומר דלאו בתר כוונתם אזלי' אלא כוונת הנותן והעדים לא ידעו כוונתו אם לא ששמעו ממנו שהוא היה זוכ' בכל בחייו ואח"כ בנותיו ואין אכילתו הכל ראייה שאח"כ היו תובעות הבנות ממנו: עוד כתב שקצת חכמי הארץ סוברים שלא זכה ההקדש בפירות זה הקרקע לעולם ושנתלו באותה סוגיא (דפ' בג) נכסי לך ואחריך לפ' וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירוש' וירוש' אין לו הפסק וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל פי"ב ונ"ד בנותיו הן וירוש' אין לה הפסק וכתב הוא ואני שמעתי ולא אבין דנ"ד איכא הפסק בהכרח שהרי כשאומר ושיירתי הפירות לי אין יורשיו יורשים אותו שטר וכדכתיב' וה"ה והוא הטעם אם אמר והפירו' לי ולבני פלו' ופל' דאין יורשי בניו יורשי' אותו שטר לפי' רשב"ם וכו' ע"כ: ואני אומר כי לא מחכמ' סברו כן וגם הוא השיב על הקדמה שהיא ירוש' אלא שיש לה הפסק ואינו דמתנ' בריא הוא וכתב הרמב"ם ז"ל בסמוך אבל הבריא שנתן מתנת בריא ע"ד זה וכתב לזה ואחריך לפלו' אין לשני אלא מה ששייר ראשון בין שהיה הראשון ראוי ליורשו בין שלא היה ראוי ליורשו ואח"כ יש לב' פירות ששייר ראשון: עוד.

אני אומר דבנ"ד ממילא זכו עניים בפירות במיתת הבנות דכשנתן אילן לזה ופירות לאחר דלא שייר מקום הפירות ואין לאחר כלום פירות אלו חוזרין לראשון ולא לנותן וכמו שהביא מ"מ בשם הרשב"א ז"ל פרק כ"ג וא"כ הכא כשמתו הבנות חוזרין הפירו' לראשון וגבי אב נמי כיון דמת הוא שהיה זוכ' בפירו' ממילא זכו עניים בפירות כיון שזכו קודם בגוף הקרקע דמה שכתב ולא ליורשיהן קאי נמי אאב כמו מה שכתוב קודם כל ימי חייה' דפשיטא דקאי אכולהו וכל מי שימות או תמות מיד זוכין העניים בחלק כל א' מחצה של אב וחלק ששי של כל א': עוד כתב החכם המשיב יצ"ו שקודם יום א' שקנו ממנו הסופרים קנו ממנו הוא ואחר עמו שלא יחזור בו וכשראו שנפל ספק במל' אבל לא ליורשיה' כתבו שטר אחר בפנינו עדים וכו' הקדים פלו' זה כו' וקנינו מיד פלו' קנין שלם מעכשיו על כל הכתוב לעיל ונ"ל שלא היו יכולים לכתוב שטר זה על מה שקנו ממנו שלא יחזור בו כי קנין שלא יחזור בו מן ההקדש הוי קנין דברים וכתבו בסוף השטר וקנינו מיד פלו' קנין שלם וכו' על כל הכתוב לעיל ולעיל כתוב שהקדיש אלא שלא יחזור בו ממה שאמר שיקדיש ולכן למחרתו השלי' דיבורו ולא חזר בו והקדיש בפ' ונכתב השטר אבל בשטר זה לא היו יכולים לכתוב קנין שלם על שהקדיש: ומה שכתוב כי על שנפל ספק במלת אבל לא ליורשיהן כתבו שטר אחר לא ביאר על מה נפל הספק וממה נוסף בשטר הב' שאמר בפ' שכל בת שתמות מיד אחר מיתתה יהיה חלקה להקדש נר' כי הספק היה אם תירשנה זו את זו ולא יזכה ההקדש אלא אחר מית' שלשתן וכב' כתבתי כי המשמעות כן הוא אחר שמות' ולא היו צריכי' על זה לכתוב שטר אחר שאם עשו כדי להסתלק מן הספק הוה מספיק שיכתבו או יעידו בפני ב"ד כי שמעו מפי האב שכל בת שתמות שיזכ' מיד ההקדש בחלק' ובזה היו ניצולים מן הטעות שנפל בכתוב' שטר בקנין שלא יחזור בו ההקדש והעידו ל"כ על ההקדש ואני כמזהיר למורי' אשר מקרוב באי' שישכילו ויבינו באחרית הוראתם אם כווננו אל האמת ישנו וישלשו במה שכתבו אם יש בו איזו תפיסה ושבח אני את החכם שהורה בזה שלא רצה לסמוך על עצמו בענותנותו וכתב מה שגיתי הבינו לי והשם יצילנו משגיאות נאם המבי"ט: שאלה קיט ראובן שלח גט לאשתו דינה ע"י שמעון ושמעון לא הי' מכיר' אם היתה אשת ראובן גם לא העידו בפני' היותה אשת ראובן גם עידי מסירה לא הכירו בה בהיות' מכוס' פנים ומסר השליח הגט בלתי היותו מכירה גם כל הנמצאים לא הכירו בה להיות' מכוסה פנים גם לא דברה עד שיכירו בקולה צריך גט אחר או לא: תשובה זה כמה שנים כתבתי בכיוצא בזה בענין קידושין א' שקדש אשה א' כי כסת' פניה אפי' שהכירוה אח"כ כתבתי שאינן קידושין והארכתי בראיות דאין כאן עדות דאפי' הכירוה אח"כ היה צריך שיהיו מעות הקידושין בעין ושיחזור לומר הרי את מקודשת ותאמר היא הן כדי שלא תהיה שתיקה דלאחר מתן מעות ואם גבי קידושין אזלינן לקולא ואמר' דאין כאן עדות כ"ש לענין גירוש' דאמרין אין כאן עדות דאזלי' לחומרא ואוקמי לה אחזקת' דא"א אפי' הכירו' אח"כ שהית' האש' שחשבו שתתגרש ויהיה צריך ליטול ממנה הגט ולחזור וליתנו בפני העדים וא"כ בנ"ד פשיטא דאינו גט כיון שעדי מסירה לא הכירו' ואפי' היה נתינת הגט בביתה דלמא בין ראייה ראשונה לנתינת הגט או נתינת הגט לראיה אחרונה נתחלף' באחרת כיון דבשע' נתינת הגט לא הכירו' עדי מסירה אלא א"כ שראוה עדים בתוך ביתה ויצאו ומיד נכנסו עדי מסיר' ונתן לה הגט בפני עדי מסירה

שלא הכירו' ויצאו ומיד נכנסו עדים וראוה שהיא האש' אשר חשבו שנתגרשה ואין שום מקום לחוש שנתחלפה אז יהיה הגט גט אפי' שעדי מסירה לא הכירוה אז או כסתה פניה ולא הכירוה אז הרי יש כאן עדות שיודעים עדי מסיר' כי האש' שראו קודם או אח"כ העדים האחר' היא שנתגרשה בפניהם והוי כאש' הבא' לב"ד להתגרש בכיסוי פנים וקודם נתינת הגט מגלה פניה ואנו מכיר' אותה: ולפעמים היא צנועה וחוזרת ומכסה פניה בפנינו עד שיקראו הגט ונתן לידה בכיסוי פנים דהוי גט שפיר שאנו יודעים ש' את שראינו אות' היא שקבל' הגט כי לא זזה ידה מתוך ידינו: ומה שכתבתי כשהכירו' אח"כ עדים אחרים מיד שיש כאן עדות היינו דכשנתנו לה הגט היה דעתם ע"מ שיכירו' אח"כ כי לא באו העדים עדיין והיתה השע' דחוקה להם דנראה דכי ה"ג הוי כהכירו' בשעת נתינ' או קודם אבל אם נותן הגט בלא הכרה או בכיסוי פנים כי חשבו שלא היו צריכים לראותה כיון שהי' בביתה: ואח"כ הוכרה לא הויא גט דבשעת נתינת הגט לא הוכרה וגם לא נתנוהו על שיהיו מכירים אותה אח"כ וצריך לחזור וליתנו לה כמו שכתבתי קודם.

והא דאמר' גבי חליצה דעד א' ואפי' עבד וכו' סגי להכרת היבם והיבמה משום דלא הוי עדות אלא גילוי מלתא בעלמא כמו שכתב הרי"ף ז"ל פ' החולץ ובא"ה סי' רס"ט ובהרמב"ם ז"ל פ"ד דיבום היינו בשעת חליצה אבל אם חלץ קודם בלא הכרה נראה דאין כאן עדות חליצה אלא אם כן הכירוה קודם או אחר כך מיד כמו שכתבתי למעלה וכן הכא היה נראה בגט גם כן דסגי בחד דלא הוי אלא: גילוי מלתא אלא שבשליח שהביא גט כתב בא"ה סימן קמ"ח דף קפ"א השולח גט לאשתו ואין השליח מכיר' יתנהו לה ע"פ שנים שיעידו בפניו שהיא זאת אשתו וסמ"ג כתב ג"כ מותר להביא הגט לאשה אעפ"י שאינו מכירה אלא ע"י העדים שיאמרו לו וכו' זו היא אשתו של פלוני מההיא עובדא דאבא בר מניומי ונראה דשליח הוי במקום בעל דמכיר' שפיר ולהכי צריך ב' עדים לשליח ואפ"ה בעי' שיתנו הגט בפני שני עדים שיכירוה שהיא אשתו אעפ"י שהבעל או השליח יודעים שהיא אשתו דאין דבר שבערוה בפחות משנים ואיך יעידו שנתגרשה אשת פלוני אם לא הכירוה דאפשר שיתן הגט לאשה אחרת לאיזה סבה ויאמר שהיא אשתו ולהכי צריך שיכירוה ג"כ עדי הגט אלא דסגי בעדות א' ואפילו אשה או עבד שיאמרו לעדים כי זאת היא אשתו של פלוני דגילוי מלתא בעלמא הוא כיון שהשליח מכירה ולא אממונא ואאיסורא קמסהדי כמו שכתב הרי"ף ז"ל גבי חליצה דכתב' ואשתמודענא דהאי הוא אחוה דמיתנא וסגי בעדות כל דהו וה"נ גבי גט כיון שהבעל או השליח שהוא במקום בעל מכיר' אותה העדים שמכירים ע"י עדות כל דהו סגי דלא הוי אלא גילוי מלתא כדאמר וא"כ גבי קידושין נמי אם נתקדשה בפני.

שנים שלא הכירוה אלא על פי אשה או עבד שאמרו להם שזו היא, פלוני' שפיר דמי דלאו עדות הוי אלא גילוי מלתא כדאמר' דאנו רואים אח"כ דחלוצה זו הולכת ונשאת ואין היבם מערער שלא חלץ לה והמתגרשת ג"כ הולכת ונשא' ואין בעל' מערער ולא שלוחו לומר לא היתה אשתו אותה שקבל' הגט וכן בקידושין אעפ"י שאם שניהם מודים בלא עדים אינה מקודש' הכא שנתקדש' בפני עדים שהכירו' ע"י אשה ואפילו עבד הוו קידושין כיון שאנו רואים אח"כ ששניהם מודים ואין מי שיערער לומר כי לא זו היתה שנתקדשה ואפילו היה שום מערער היה צריך שיתבר' בפני ב"ד יפה בירור גמור שלא

היתה זאת אותה שנתקדש' וזהו גילוי מלתא שלא ישקרו אשה או עבד בכי הא שהווא דבר שעשוי להתגלות דומיא דעדות אשה כשמת בעלה דאפילו עכו"ם מל"ת סגי דהוי מלתא דעבידא לגלויי וכמו שנראה מלשון הרמב"ם ז"ל פ"ד דיבום שכתב ואפילו אשה או עבד נאמנים וכו' לומר זה פלוני אחי פלוני וזו היא יבמתו וחולצין על פיהם מה שאין כן בשאר עדיות של תורה בין, לעדות ממון בין לעדות איסור שזה דבר העשוי להתגלות הוא ואיפשר לידע אמיתת הדבר שלא מפייהם כמו שביארנו בסוף הלכות גירושין עכ"ל הרי שעדות שזה פלוני הוא לא מקרי עדות אלא גילוי מלתא בעלמא ומה לי בחליצה, או בגיטין וקידושין כי היכי דבעי' לידע בגיטין וקידושין מי הוא המגרש ומי היא המתגרשת מי הוא המקדש מי היא המתקדשת ה"נ בחולץ וחולצת בעי' לידע מי הוא החולץ מי היא החולצת ואפ"ה אמרינן דבחולץ וחולצת, באשה ועבד סגי וה"נ בגיטין וקידושין נמי סגי בהכי דהכא והכא גילוי מלתא בעלמא הוי כמי שמעיד על פלוני שמת במ"ה דאפילו נכרי מל"ת נאמן והריב"ש ז"ל סימן קפ"ב כתב דלדעת הרי"ף ז"ל דיכולים העדים או הדיינים המעידים על החליצה לומר בלשונם ואישתמודעינהו וכו' כיון שכבר הוחזק על פי אלו קודם מעשה וגם דוקא היכא דליכא חשדא וכמו שכתב בהג"ה גם כן סוף הלכות גירושין ושם כתב ג"כ ועוד שאלת טעם דבכל דבר דעביד לגלויי לא מקשה כדאי' פ' אם אין מכירין וכו' והתם באיסורא דאתתא וכו' כגון תיקון מועדים וכו': והשתא נחזור לנ"ד דהוה משמע דבגיטין בעי' שנים שיכירו האשה כהיא עובדא דאבא בר מניומי ובענין הכרת היבם והיבמה סגי באשה או עבד ומאי שנא האי מהאי אלא שנא' דשליח הוא דבעי' שנים שיעידו לו שהיא היא דהוי כבעל אבל לעדות סגי אחד כל דהו דגילוי מלתא הוא כדפי' וכמו שנראה מלשון הרמב"ם שהבאתי למעלה ובנ"ד נמי בקידושין סגי בשני עדים שהכירוה ע"י א' כל דהו כמו שכתבתי והיינו נמי טעמא דאין אנחנו מקפידים לחקור על אשה א' המתקדשת בפרסום לפלוני אם היא בתו של פלוני שנתרצה אביה לתתה לו או היא בתו האחרת או בתדעלמא ואין אנחנו צריכין עדים שיכירוה שהיא אותה שכוונתו לקדשה שאנו סומכים כי היא היא דמלתא דעבידא לגלויי היא אם לא היתה זו היה יוצאה קול אח"כ והיה צריך לברר הדבר ועל שלא יצא קול הפך אנחנו מחזיקים כי היא היא והיינו משום גלוי מילתא וסמכי' אאביה שהוא קרוב או אחיה או אשה שמכירים האשה לקידושין מסתמא היא היא האשה אשר רצה לקדש המקדש והעדים מעידים אעפ"י שלא ראוה מעולם אלא עתה בשעת קידושין וכדמשמע נמי מההיא דלדבר ע"ה בהדי כדי שיכירנה כדי שלא תתחלף דאם לא קדשה אלא בהדי ת"ח דמקודשת על הסתם כל שלא נתגלה שהיתה אחרת: ויצא לנו מכלל כל זה כי אשה שכסתה פניה בין לגירושין בין לקידושין ונתגרשה ונתקדשה בפני עדים שאינם יודעים מי היא אינה מגורשת ואינה מקודשת אלא א"כ ידעו אז העדים ע"פ אחר אפי' ע"פ אשה שזאת היא פלו' אשת פלו' או אות' שרוצה פלוני לקדשה וכמו שכתבתי למעלה ואפילו גלתה פניה אח"כ והכירוה היה צריך ליטול ממנה הגט ולחזור וליתנו לה או למתקדשת שיחזור המקדש לומר לה הרי את מקודשת במעות שנתתי לך והיא תשוב הן כי היכי דלא להוי שתיקה דלאחר מתן מעות כדא' לעיל ואם לא אינה מגורשת ואינה מקודשת דאין כאן עדות שנתגרשה כשנתנו הגט לידה ולא שנתקדשה כשקבלה הקידושין כיון שלא הכירוה באותה שעה כדאמר ואפי' היא שידע' שנתגרשה מבעלה

ואינה רשאה להנשא במקום שאין יודעים אופן גירושיה כיון שלא הכירוה העדים דאין דבר שבערוה פחות משנים וכן זו שידעה שנתקדש' לפלו' בפני עדים אלא שלא הכירוה היא עצמה יכולה להתקדש לאחר ואינה חוששת לקידושין אלו כיון שהעדים לא הכירוה אז דבעי' ב' עדים בשעת קידושין כדאמר: ובנ"ד איני רואה שיהא שום טעם שתהיה מגורשת אשה זו אם לא היתה גיטה יוצא מתחת ידה מיד והלך לו השליח שאינו יכול לחזור ליתנו לה או שנאבד אחר שראוהו בידה וסמכי' אעדי חתימה אם יש עדי קיום דאע"ג דעדי מסירה כרתי כר' אלעזר אפ"ה אם נתן הגט חתום בלא עדי מסירה בדיעבד כשר וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"א הואיל ועדים שבו כשרים והרי הגט יוצא מתחת ידה וכן כתב הרי"ף ז"ל ואפ"י לגאונים שכתב הרמב"ם ז"ל שהורו שהוא פסול הכא מודו כיון שכבר היו עדים בשעת מסירה אלא שהיתה היא מכוסת פנים ואין חילוק בזה בין שנתנו הבעל עצמו בלא עדי מסירה או השליח דלא צוה הבעל לשליח שיתנהו בעדי מסירה ודין השליח כדין הבעל ומפני ששמעתי שיש מי שמורה בגט זה שהוא גט כתבתי כי איני רואה שום דרך שיהיה גט אלא ע"ד זה שכתבתי אם הגט יוצא מתחת ידה וגם אנו נוהגין לקרוע הגט אחר נתינה וליתן לה מעשה ב"ד שקבלה הגט ואפ"ה אם הוא יוצא מתחת ידה מהני כמו שכתבתי אבל באופן אחר לא ואפ"י שדקדקו בגופה ומלבושיה וידעו אח"כ שאותה האשה גוצה או ארוכה ולבושה אדום ד"מ והיתה האשה שנתן לה הגט שבידו מבעלה לא מהני כלל כיון שלא הכירוה בשעה שקבלה הגט נאם המבי"ט: אח"כ נראה מעשה ב"ד שנעשה בעת הגירושין כי השליח נתן הגט ליד חנה המתגרשת ועל פיהם ושנקרא הגט קודם ואחר כך נקרע ושחנה הנזכרת נשארה מגורשת גירושין גמורים ולא חיישינן לב"ד טועים אלא שידעו ב"ד בודאי שהיתה היא חנה בת פלו' אעפ"י שבשעת נתינת הגט איפשר שהיתה מכוסה הכירוה קודם שכסתה פניה כשהיו נכנסים לביתה או מיד אחר כך ראוה וכן יש מעשה ב"ד כתוב וחתום כי השליח הגיע שם בדמשק ליל יום ו' ולן בביתה וראה אותה וביום ו' ראה אותה כמה פעמים הולכת בביתה והכירה היטב עד אחר חצות כשהיו ב"ד רוצים לבוא אצלה ראה אותה שלבשה מלבושיה ושמה הליזאר עליה והשאעאריא' ואז נכנסו ב"ד החכמים יצ"ו וראו אותה ואחר שהלכו החכמים יצ"ו הסירה השאעאראה וראה אותה גם כן ומי שמגמגם בגט זה הרי מגונה: שאלה קכ ילמדנו רבינו נר ישראל וקדושו ראובן היה חייב לשמעון מנה בשטר והרשה שמעון ללוי בהרשאה גמורה לגבות לו חובו מראובן ולא היה לו לראובן קרקעות לגבות לו חובו וכשראה לוי השליח שאין מקום לגבות חובו מראובן הלך ותפס ליהודה שהיה ערב פרעון קבלן בעד ראובן ברצה מזה גובה וכו' ככתוב בשטר וכשתפס לוי המורשה ליהודה הערב הגזים יהודה הערב הגזמות ואיים איומין שאם יוליכהו לדין יפטור עצמו ולא יפרע לו דבר לא בדיני ישראל כי איננו חושש משום ב"ד שבעולם ולא בדיני האומות כי יפטור עצמו ע"י העכו"ם ועוד גזם יהודה הערב שיזיק ללוי המורשה ויהי כראות לוי כל זה ועוד דברים שהוסיף הערב והגביל לשונו באונו כאשר נודע לרבים עשה לוי המורשה מודעא בפני עדים שכל קנין שיקח להתפשר או לגבות או להאריך הזמן שאותו הקנין יהיה בטל לעולם ועוד אמר לוי לעדים בעשותו המודעא הווי עדים שאם זה הערב האלם יכריחני לבטל עדותכם או לפסול אתכם הן בקנין הן באמירה הר' אותו דיבור והקנין בטל רק עדותכם קיימת לעד לעולם והעדים

ידעו והכירו בכל האונס הזה ולבסוף הכריחו יהודה הערב האלם ע"י תוגרמים לבטל מידי המודעא ולפוסלם ולוי ביטל מחמת אונסו באמירה לבד שהכירו עדי המודעא עצמם והוכרח לוי לקבל מקצ' החוב בספרים ביותר מכדי דמיהן כדי ביטול מקח וכמעט עד שלישי דמיהם ויותר יורינו דאם יוכל לחזור ולקבל מה שהוא יתר מהבעל חוב או מהערב ושכרו כפול מהשמים: תשובה אע"ג דכתב הרמב"ם ז"ל ספ"י מהלכות מכירה דאם העידו עליו עדי המכר שבטל המודעא הרי המודעא בטלה מההיא דרב ששת בערכים בנ"ד כתוב בשאל' שלבסוף הכריחו הערב ע"י תוגרמי' לבטל עדי המודעא ולפוסלם אפ"ה המודעא קיימת דמה שכתב הרמב"ם ז"ל היינו שהעידו עדי המכר שבטל המודעא מרצונו שלא ראו עתה שו' אונס אבל בנ"ד העדים עצמם שמעידים על ביטול המודעא ולפסול העדים הם עצמם עדים שהיה ביטול זה באונס כמו שכתוב שהכריחו ע"י תוגרמים לבטל עדי המודעא ולפוסלם וגם כל דיבור זה היה בלא קנין אלא באמירה בלבד ועוד שהרי כתב אח"כ ואם שאמר לעדי המודע' הוו יודעים שכל קנין שאני לוקח לבטל המודע' שהכל בטל ואין אני אומר כך אלא מפני האונס שאתם יודעים וכו' הרי המכר בטל ואע"פ שקנו מידו לבטל המודעא וכתב הרב בעל מגיד משנ' זו סבר' נכונה וכן הסכימו המפרשים ז"ל וכן הביא סמ"ג ובעל צרור הכסף דברי הרמב"ם ז"ל ובנ"ד כתוב בשאל' ועוד אמר לוי לעדי המודעא הוו עדים שאם זה הערב יכריחני לבטל עדותכם או לפסול אתכם וכו' אותו דיבור והקנין בטל רק עדותכם קיים לעולם ע"כ ואם כן מה שביטל אחר כך אינו מועיל ובחשן משפט סימן ר"ה כתב ואם מסר מודעא ובטלה אחר כך כתב רב האי דלא הוי בטלה אפילו הכי פירוש בשטר זביניה דזבין בדלא אניס וחתיים ביה בביטול מודעא לאו כלום הוא בההוא אונסא דאנסיה אעיקר זביניה הוא גופיה אנסיה לאודויי ליה מאי דבעי זבן כתב הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל וכן כתב הרמ"ה ז"ל דלא מהני ביטול מודעא בזביני עד שיעידו העדים שידעו בסילוק אונסו או שהורה לו שלא מסר מודעא קודם לכן דהודאת בעל דין כק' עדים דמי ע"כ הרי רבינו האי ז"ל דסבר דאם בטל המודעא לא הויא בטלה אפי' פי' וכו' דמשמע דאפילו לא אמר בשעת המודעא כל מה שאבטל יהא בטל הוא בטל וכ"ש בנ"ד דכתב קודם במודעא שאפי' יבטל מודעא זו בשעת המכר שלא תהיה בטלה וכן לדעת הרמ"ה ז"ל דכתב דלא מהני ביטול מודעא בזביניה עד שיעידו העדים שידעו בסילוק אונסו וכו' הכא בנ"ד לא ידעו בסילוק אונסו אדרבה ידעו באונסו ושהאונס במקומו עומד כשאנסו בפניהם לבטל וא"כ פשי' דביטול זה לאו כלום הוא ומודעא קיימת ואפי' לדעת הרא"ש ז"ל דכתב דאם כפוהו לבטל המודעא מהני הביטול ולא הוי מודעא אעפ"י שאמר בשעת מסירת המודעא כל מה שאבטל לא יהיה ביטול אינו מועיל וכו' היינו בזביניה שמכר באונס אפי' נתן שווי המכר אבל כשמכר פחות משווי הוי דומיא דאנסוהו ליתן שאינו מתנה או למחול דהוי כמתנה ובמתנה אפי' לדעת הרא"ש ז"ל במתנה: היכא דידעו באונסיה אפי' אם בטל לא מהניא ביטול דכיון דאונס הוא אפי' לא מסר מודעא לא הוי מתנה ובנ"ד האונס היה שאנסו ליקח הספרי' שיותר משוויים כמו שלישי כדי ביטול מקח דפשיטא דהמודע' קיימת: עוד יש טעם אחר בנ"ד בזה שנאנס הוא לקנות הספרים ביותר משווייה לא למכור בפחות משוויים והביא בב"י סימן ר"ב דכתב בעל העיטור דוקא דאנסוהו למכור גמר ומקני אבל אנסוהו לקנות לא אמרינן אגב אונסי' גמר ומקני כדאמר מודה שמואל

היכא דיהיב זוזי וא"כ פשיטא דאין חייב לוי ליקח הספרים יותר משווין וחייב יהודה לשלם לו מה שיפחות ממה ששם אותם על לוי: שאלה קכא המשכנתא של סורא דאנו עושים נפילה ושריפה על ככל המעות ואין הבעל הבית חייב לבנות ואם בעל המעות לא רצה לבנות אין בע"ה יכול להחזיק בה כי עדיין נשאר לו זכות לבנות כשיוכל או כשירצה ובין כך וכך יכול להשתמש בה לשטוח פירות וכיוצא בו ואין לבע"ח שום זכות בה אלא אחר כלות זמן המשכנתא כדאמר' ובמשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף ואם יחזור ויבנה בעל המעו' ויוציא הרבה על בנינה אם יבוא בע"ה לפדות' מיד או אחר זמן מועט יוכל בעל המעות לומר לבע"ה אינו דין שלקחתי ממך בית ישנה ונפל' ובניתי' מחדש והוצאתי יותר מדמי המשכנתא ושתתן לי עתה שארית דמי המשכנתא ועל זה צריך לעשות פשרה ביניהם כפי מה שיראה לדיינים וכן דנתי כמה פעמים נאם המבי"ט השגה מדאמרינן בסוף השואל אי דא"ל בית זה אזל ליה ופרש"י מזלו גרם משמע דכיון שנעל הבית אין לו בגוף הקרקע כלום שאם יש לו בגוף הקרקע עדיין לשטוח בו הפירות וכו' עדיין השכירות קיימת והיכי קאמר אזל ליה עדיין השכירות קיימת לשטוח בו פירות או אם ירצה לחזור ולבנות עליו הרי הקרקע עדיין משועבד לשטוח או לבנין והנמוקי כתב נותן לו שכר שוכר כנגד מה שדר בו ומסתלק ע"כ ולמה יסתלק אם הבחירה בידו להשתמש בשיטוח או לבנות בנין כי עדיין גוף הקרקע משועבד לו ולא פסק השעבוד ועוד שהרי כתב הרב המגיד בסוף פכ"ד מה' מכירה בשם הרב ן' מיג"ש ז"ל שמי שלא מכר שהוא יכול לבנות ע"ג דיומדין ואם נפל הבית ובנה לוקח אותו אין המוכר יכול לבנות אף ע"ג דיומדין שלא שייר אלא אויר ביתו וזה בית אחר הוא ע"כ וכן בדון לא שעבד בעל הבית גוף הקרקע רק לבית שנפל לא לבית אחר ואינו יכול לחזור ולבנות דכיון שנפל אזל ליה ואם בנה הוי בנין אחר ופנים חדשות באו לכאן והמשכנתא כבר הלכה לה ואבדה ומזלו גרם ואם בנה הוי בונה שלא ברשות ונותנין לו היציאה ואם דר בו זמן מחשבין הדירה עם היציאה ועוד היאך נאמר שאם חזרובנה שתחזור המשכונה במקומה והלא פנים חדשות באו לכאן ובפי' אמר הגמרא אזל ליה ואיך נאמר שיעמוד בנכייתה אם הלכה לה המשכונה וזה בית אחר הוא ולא על בית זה התנו תנאיהם ואין לו על הבית רק היציאה לבד לא השבח ומחשבין על דירת הבונה ועוד אמאי לא מתרץ גמרא כשהקשה אי שאל בית זה אזל ליה הכא במאי עסקינן כשחזר השוכר ובנה שהמשכיר חייב לפרוע יציאה ושבח ולא הוי כבונה שלא ברשות מאי דקאמר חייב להעמיד לו בית אחר היינו שאם בנאו חייב ביציא' הבית ובשבחו ומה שכתוב בפסק לעיל יוכל בעל המעות לומר לבע"ה אינו דין שלקחתי ממך בית ישנה וכו' גם אני אומר שיפרע לו יציאותיו ויחשוב על הדיר' ומענין המשכנת' כבר הלכה לה ועל מה שכתוב צריך לעשות פשרה עדיין לא מצינו דין שתהיה הפשרה בהכרח ועוד שלפי דרך זה אין כאן אחריות על בעל המעות כי יחזור ויבנה ויפרע בעל הבית הנאתו ולא יפסיד בעל המעות רק טורח הבנין ע"כ על כל הטענות הללו נ"ל זה לעיל: אני תמה על כ"ת שמשוה שכירות למשכנתא דמפלגינן ביניהו בכמה מילי לענין מצרנות כדאמר בעלמא מאי משכנתא דשכונה גביה וסתם משכנתא שתא ובשכירות בכל חדש וחדש יכול להוציאו בימות הקיץ ולהכי כתב רש"י ז"ל בשכירות בית דמזלו גרם ואינו חייב להעמיד לו בית אחר ובשכירות אין לו בגוף הבית כלום וכן הנמוקי שכתב נותן לו שכר

שוכר כנגד מה שדר בו ומסתלק שפיר קאמר דשכירו' הוי ואין לו אלא מה שדר בו וה"ה אם פרע לו מקודם שכירות כמה חדשים ונפל הבית מחזיר לו שכר החדשים שלא דר בו שנפל משום דהוי שכירות וא"כ מה שכתב כ"ת במשכנתא ולמה יסתלק אם הבחירה בידו להשתמש בשיטוח פירות וכו' אין הכי נמי שלא יסתלק הכא במשכנתא דמה שכתב הנמוקי ויסתלק היינו בשכירות דאינו פורע אלא מדי חדש ואם פרע לכמה חדשים אפילו בשכירות אינו מסתלק בלא מעות אלא שיחזיר לו בעל הבית מעות שכירות החדשים הבאו' וה"נ במשכנתא אינו מסתלק ואית ליה זכות בגויה דארעא לשטוח וכיוצא בו משום דהוי משכנתא דאלו בשכירות זוזי בעי לשלומי אם לקח פירות יותר מן החדשים שדר בבית ומה שהביא כ"ת מהבנין ע"י דיומדין דלא מצי בני כשנפל הבית שמכר וחזר הקונה לבנותו אדרב' משם קצת ראייה שהבית שנפל יכול לחזור לבנותה וכן במשכנתא אעפ"י שאינה מכירה כשנפל יכול לחזור ולבנות ובין כך וכך היא בחזקתו להשתמש בה כדא' וחזר כ"ת לומר דהא קאמר גמרא בפ"י אזל ליה ואזל ליה מדעת' דלא איירי אלא בשכירות ולא במשכנתא כדא' ומה שכתב כ"ת שיפרע לו יציאותיו ויחשוב על הדירה היינו במי שבנה שלא ברשות בקרקע של חברו אבל זה שיש לו עדיין מעות על המשכנתא ברשות הוא בונה ויחשוב לו גם על מעות המשכנתא ומ"ש עדיין לא מצאנו דין שיהי' הפשר' בהכרח אישתמיטת' מה ששינוי וחוזרים חלילה עד שיעשו פשרה וכן גבי בונה כותל בחלקו ובא חברו לבנו' אצלו כתב הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות שכני' דמגלגלין עליו דבר מועט כמו שיראה לדיינים דהוי כעין פשרה ומעתה נראה הדין אמת כמו שכתבתי קודם: עוד כתב כ"ת ועוד כי לפי דרך זה אין כאן אחריות על בעל המעות וכו' ואני כתבתי כבר שיעשו פשרה ויש כאן אחריות על בעל המעות שאם בא בע"ה לפדות המשכנת' מיד כשבנא' בעל המעות לא ישלם לו בעל הבית כל סך המעות שהוציא בבנין אלא משערין הבנין שהיה בנוי כשמשכן הבית שהיה ישן אלא שלא היה ראוי לעמוד אלא ד' שנים ועתה אחר זמן הנזכר נפל ובנאו שראוי לעמוד ח' שנים אם בא בע"ה מיד לפדותה ישלם לבע"ה מה שנשאר אחר הגיבוי מן המעות שקבל קודם במשכנת' וישלם חצי מה שהוציא עתה בבנין הבית שהיא ראויה להתקיים ח' שנים וכשמשכן אותה לא היתה ראויה להתקיים אלא ארבעה ואם לא בא לפדותה אלא אחר ד' שנים שבנה לא ישלם כלל מהבנין שבנה אלא מה שנשאר במעות המשכנתא שקבל אחר שינכה כל השנים שעברו וא"כ הרי יש לו לבעל המעות אחריות בין רב למעט נאם המבי"ט: שאלה קכב לאה היו לה בן וב' בנות הא' מהן היא בגי' בין תוגרמי' ויכולה לבוא ליהדות ואינה באה ולאה זאת צותה בתור' ש"מ שבנה יירש בית שיש לה ובתה העומדת פה ביהדות שהיה מסלק אותה מירושה בפרח א' ולבתה העומדת בגיות נתנה במתנה כל שאר נכסיה ועתה באים הבן והבת העומדים פה ואומרים כי למה תירש אחותם העומדת בגיות עוד באה אשה א' שהיתה אשת בנה של זאת שהיא עומדת בגיות ומת בנה ונשאר לה בן ממנו שהוא בנה של זאת האשה העומדת בגיות וטוענ' שכיון שאם אבי בנה היא בגיות שבנה הוא זוכה במה שניתן לה במתנה יורינו רבינו הדין עם תשובה בספ"ק דע"ז תניא ד"א לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם ואמרינן התם ומתנת חנם גופא תנאי היא דתניא לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה כו' נמצא אתה אומר אחד גר אחד גוי בין בנתינה בין במכירה דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר דברים ככתבם

לגר בנתינה ולגוי במכירה דברי ר' יהודה ע"כ ור' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה ועוד דתניא כוותיה לא תתן להם מתנת חנם וכתבו בתוספות והקש' ריב"ם דהכא אסרי' מתנת חנם לגוי לר' יהודה ובפ' כל שעה מוקמינן ההיא דשולח אדם ירך לנכרי כר' יהודה ותירץ דבתוספתא תניא גבי מילתיה דר' יהודה דהכא דבגוי המכירו מותר מפני שהוא כמוכרו לו והא דאמר פ' הדר דאמר לגוי טול גלוסקא זו אע"פ שלא היה מכירו היינו מפני שהיה מתלו' עמו בדרך והא דאמרי' דמפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל היינו מפני דרכי שלום דאין זו מתנת חנם ע"כ וכתב הרמב"ם פ"ג מהלכות זכיה אסור לישראל ליתן לגוי מתנת חנם וכו' משמע מהכא דוקא מתנת חנם אבל במכירו או אפילו אינו מכירו אלא שנתלוה עמו וכו' אין כאן איסור וא"כ גבי מומר אפילו מומר לע"א לא גרע מגוי מכירו שהוא כמוכרו לו ולא יהיה אסור לתת לו מתנה אם יש לו אי זה טעם ולא הוי מתנת חנם ומדאורייתא הוא יורשו כמו שכתב הרמב"ם ספ"ו מנחלות אלא שאם ראו ב"ד לאבד ממונו ולקונסו שלא יירש כדי שלא לחזק את ידי הרשע' הרשות בידם ואם יש לו בנים בישראל תנתן ירושת אביהם להם וכן המנהג תמיד במערב עכ"ל ונ"ל דבירושה דשכיחא ואתיא ליה ממילא קנסו חכמים להעביר הירושה ליתנה לקרוב לו יותר אבל במתנה דלא שכיחא כולי האי ונותן מרצונו לא קנסו דאית ליה למומר זכות במתנה טפי מבירושה והיינו במתנת בריא שזכה לו ע"י אחר דהוי כאלו הגיע כבר לידו אבל במתנת ש"מ דקלישא דאינה מתנה אלא באמירה מדרבנן דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו והיינו מדרבנן ולא אלימא דאפילו הגיע' לידו אם עמד חוזרת מכיון דלא הויא מתנה מדאורייתא כשאינה בידו אחר מיתת הש"מ יהיו יכולים ב"ד לקונסו לפי ראותם אם יראה להם שלא יחזור בתשובה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות זכיה גבי מתנת ש"מ לגוי: ובנ"ד שנתנה במתנה כל שאר נכסיה לבתה העומדת בגיות אין לה קנין אלא כמתכת ש"מ דהיינו מדרבנן דעדיין כל הנכסים הם ביד האפוטרופוס שמנה אותם שיתן מה שצותה לכל א' כפי מה שסדרה וכתוב בצוואה שיהיו בידו שאר כל הנכסים עד שתמסרם לבתה אשר היא בגיות ואפילו היה מוסר בידו מחיים והיא אומר לו הולך לה הולך לאו כזכי והיה יכול לחזור בו ואפילו למאי דכתב בח"מ סי' קנ"ה דאע"ג דהולך דברי' לאו כזכי דמי הולך דש"מ כזכי דמי היינו דזוכה מדרבנן דתקנו דדברי ש"מ דלהו ככתובים וכמסורים וכ"ש שלא נמסרו ביד האפוטרופוס אלא לאחר מיתה ויצא ג"כ בכלל הנכסים קרקעות דאינם נקנים מדאורייתא אלא בכסף בשטר ובחזקה וליכא הכא חז מינייהו אלא משום דברי ש"מ וכיון דבת זו אין לה קנין מדאורייתא יש כח ביד ב"ד לקונס' ולזכות ליורשיה ויורשיה הקודמים הם יוצאי יריכה והוא בן בנה העומד פה ביהדות ויש בהן גזל ובמתני' דהניזקין תנן כמה דברים דתקנו רבנן להו קנין מפני דרכי שלום ובור קרוב לאמה מצודו' חיה ועופות כו' מציאת חש"ו וכו' המנקף בראש הזית וכו' וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ז מהלכות גזלה דאם בא אחר וגזלה מידן אינה יוצאה בדייני' והטור סימן ר"ע לפיכך אם גזלם אחר מידם אין מוציאים אותם מידו ע"כ ואפילו לר' יוסי דפליג ואמר גזל גמור היינו מדבריהם כדאמר רב חסדא בגמ' וכתב רש"י ז"ל מדבריהם אפילו לר' יוסי לאו גזל דאורייתא הוא נפקא מינה מדר' יוסי להוציאו בדיינים ומיהו לר' יוסי גזל מעליא לא הוי ליפסל לעדות ולעבור עליו בלאו ע"כ ובנ"ד נמי כיון דקניה דרבנן היא איפשר לומר דאינה יוצאה בדיינים אם גזלה אחר

ואפילו תימא דדוקא בהני קניות דהוו מפני דרכי שלום הוא דאינה יוצאה בדיינים ממי שגזלה מהם אבל בנ"ד הוי קנין גמור אע"ג דהוי מדבריהם ומודו רבנן לר' יוסי דהוי גזל מדבריהם ויוצאת בדיינים הא אמרי' דאפילו לר' יוסי גזל מעליא לא הוי ליפסל לעדות ולעבור עליו בלאו אפי' שפי' קנסין ליה כדאמר לעיל וכיון דאנן קנסי' ליה אי תפס יורש לא מפקי' מיניה לכ"ע ואם יש קרקעות בצוואה זו לבת העומד' בגיות יכול גדול להחזיק בקרקע בשביל היורש הקטן נאם המבי"ט: שאלה קכג ראובן מכר ביתו לשמעון בסך ידוע בקנין ושטר כראוי והבטיחו אח"כ שמעון לעשות לו הטבה כמנהג ואח' זמן הוצרך ראובן למעות ורצה שמעון להוסיף לו מעות על הראשונות ובטלו השטר הראשון וכתבו שטר שני בקנין כראוי וכן פעם שלישית ובפעם הראשונה כשמכר ראובן לשמעון חזר והשכיר שמעון לראובן בסך ידוע כל חדש ובפעם השנית כשחזרו ועשו שטר מכירה שנית ג"כ התנו בשכירות בסך ידוע וכן כשבטלו שטר המכירה השנית ועשו שטר המכירה השלישית עוד חזרו והתנו בשכירות בסך ידוע ועתה יורנו מוריננו אי משום טענה זו יהיה פגם במכירה זו להיות בה שום חשש רבית ועוד יורנו אם יש הכחשה ביניהם בשכירות ראובן אומר בא' השכרתי ושמעון אומר בשתיים השכרתיך יורנו מה דינו ושמ"ה: תשובה נראה לי שאין כאן חשש רבית אם נעשית המכירה הא' גמורה בלי שום תנאי ומדעתו רצה הלוקח לעשות לו הטבה ולחזור ולמכור לו הבית בסך שמכרה לו גם כי דעת המוכר לא היה לבו למכור בהחלט אלא שסמך על הלוקח שיעשה הטבה אפי' אם היה רוצה הלוקח אחר שקנה לעמוד על קנינו ושלא לעשות לו הטבה לא היה מוכרח לעשו' וכיון שכן הוא אם מכח ההטבה שהיה ביד המוכר לחזור ולקנות' רצה הקונה להוסיף לו מעות על מה שקנה קודם וגם זו היתה מכירה חלוטה בשטר בלי שום תנאי שאם לא היה רוצה לעשות לו הטבה לא היה עושה ועשה לו ג"כ הטבה היה יכול להוסיף על השכירו' כי עתה קנה יותר ביוקר והשכי' ג"כ יותר ביוקר וכן בפעם ג' שהוסיף לו יותר מעות מכח ההטבה ועש' שטר מכר לו מוחלט כיון שמדעתו הוסיף שראה שהבית היתה שוה יותר גם כי הוסיף על השכירו' ג"כ אי חשש כמו שעש' בשניה: ואני אומר כי כ"ש אם לא עשה הטבה בפעם השנית והשלישי' אלא שנשארה לו הבית קנויה בהחלט אם היה ירא שמים וחשש כי המוכר מכר מחמת דוחק ושהבי' היתה שוה יותר ממה שנתן לו קודם תבוא עליו ברכה ויכול להוסיף על השכירות כיון שעלו דמי קנין הבית עלה השכירות ג"כ דבלאו הכי אדם יכול להוסיף על שכירו' הבי' למי שדר בו לזמני' כפי הדין ואפי' שאח"כ השיגה יד המוכר לחזור לקנות ביתו שרצה הקונה לעשות הטוב והישר לחזור למוכר' לו אפילו שלא עשה לו הטב' אין כאן חשש שום רבית על השכירות כיון שהכל הוא מדעתו ורצונו כי אפי' שעש' לו הטב' והוא מוכרח למוכר' לו עתה כיון שלא עשה ההטב' אחר המכירה אלא מדעתו ורצונו כמו שכתבתי אין כאן שום חשש על השכירו' ואפי' שהוא ידוע כי דעת שניה' מוכ' ולוקח הוא להחזיק הבית כיון שהקנין הוא מוחלט בלי שום תנאי ויכול הקונ' לעמו' על קנינו ומדעתו הוא כותב לו אח"כ שאם יחזו' לו המעות שיחזור וימכור לו את ביתו תוך זמן כך ומקיים אח"כ את תנאו ואח"כ עבר זמן הקצוב ולא הביא לו המעות הרי נשאר לו הבית בהחלט ואין לו למוכ' על הקונ' אפי' תרעומ' דברי' ופטו' אפי' מדין שמים: ומצאתי תשובה מיוחסת לרב עמרם גאון ז"ל בכיוצא בזה ששאלו לו על אותם שהיו מוכרים חצר שוה

ק' בחמישי' או בס' לפי שהיו בטוחים שיתנה הלוקח להחזיר ורוב העם כשהיו רוצים למשכן בתיהם בכך וכך לזמן קצוב הולכים לבית הסופר ואומר להם אין ראוי להיות משכונה אבל ראוי לכתוב שטר מכירה מוחלטת ולכתוב שטר אחר אח"כ שהתנה הלוקח מעצמו וברצונו כשיביא לו המעות בזמן פלוני אקבלם ממך והסופר כותב שטר מכירה מוחלטת ואח"כ ביום שלאחריו כותב שהתנה הלוקח מדעתו ורצונו להחזיר לו למכור ביתו והוא חוזר לו המעות ע"כ לשון השאלה והאריך בתשובה בדיני רבית הענין זה כשמתנה בשעת המכר או אם מתנה כל זמן שיחזיר לי המעות לעולם או עד זמן קצוב וכ' אח"כ אם קנה הלוקח בשעה שלקח קנין גמור ואמר מדעתו לכשיהיו לך מעות עד זמן פלו' אחזיר לך הרי פירות הקרקע כל אותם הימים שבין שני הזמנים ללוקח לפי שכבר קנה והרי הוא בשעה זו כמו שמוכ' עתה ממכ' מחודש ואם לא החזיר המוכר המעות ללוקח באותו הזמן ונחלטה הקרקע ללוקח כ"ש שהפירות שאכל הרי הם שלו ואם נחלקו בדברי החזרת המעות ואמר המוכר כי עיקר המכירה היה בתנאי ואמר הלוקח לא כי לאחר שקניתי היה התנאי מדעתי ואין ראיה מאחד מהם יש להחרים ע"כ וכתב אח"כ וששאלת אם לא הודה הלוקח שהתנאי היה מן המוכר ואין שם עדי' ובקש המוכר להשבי' את הלוקח שעיקר התנאי לא היה ממנו אם ראוי להשביעו אפילו ששטר התנאי שבין המוכר מסייע ללוקח או מפני שהשטר מסייע ללוקח לא יתחייב שבועה כלל התשובה שכל דבר שאלו יודה בו הלוקח או יעידו בו עליו עדים לא יתחייב להחזירו לא יתחייב שבועה אחר כפר בו ולא חרם סתם וכל דבר שאלו היה מודה בו היה חייב להחזירו לפי העיקרים שהזכרנו אם הוא כופר בו והשטר מסייע לדבריו אין אנו דנין להשביע שאם דנין להשביעו לא יהיה השטר מועיל כלום אבל צריכים להודיע לבעל הדין שאם יפטור אותו השטר מדיני אדם לא יפטור אותו מדיני שמים ויודע נסתרות ישפוט על אמתת הדבר ומזהירין בזה דברים שחשובים כמו החרם לפי חכמת הדיין ע"כ ועוד האריך בענין זה נראה מכל זה כי כשהלוקח מתנה אח"כ מדעתו אין כאן רבית כלל אפי' שיחזור לו אח"כ הקרקע או הבית משום דהוי כאלו עתה מוכרו לו ואם עבר הזמן ונשארה חלוטה לו כ"ש שמה שאכל מן הפירות או השכירות שהוא מותר ואין לומר דכיון דדעת המוכר והלוקח לחזור לו ביתו הוה ליה כמתנה על כך ואסור דאפ"ה ביד הלוקח הוא לומר שאינו רוצה להחזירה לו כיון שקנה קנין גמור בלי שום תנאי וכשהוא כותב לו שיחזירנה לו לזמן קצוב הרי הוא מדעתו ורצונו כי אינו מוכרח על זה בדין וכבר ראיתי כמה שעמדו על קנינם ולא רצו לכתוב שיחזרו הבית למי שמכרה לו אע"פ שהמוכר היה חושב שיחזירנה לו וכן במי שמוכר חפצים בכמו זה הענין מה ששוה עשרה בז' או פחות על בטחון שיחזירום אליו כשיהיו לו מעות אם לא רצה להחזירם לא יכריחו אותו בדין כיון שקנה קנין גמור בלי שום תנאי אפי' הודיעו לו מקודם שלא היה מוכר אלא לצורך מעות ושיחזירם לו אם אמר הלוקח ימכור לי מכר גמור ואם אני ארצה אח"כ לחזור למכור לו כמה שארצה הרשות יהיה בידי אפי' הכי אם לא רצה אח"כ למכור אינם יכולים ב"ד להכריחו על זה בדיני אדם ואם ירצה לחזור למכור לו ביותר ממה שקנה ממנו הרשות בידו מפני זה המוכרים מקפידים שלא למכור מכירה כיוצא בזה אלא לאנשים שהם אנשי אמונה שהם בטוחים שיחזרו למכור להם או אנשים ונשים שמשאם ומתנם הוא בכמו זה הענין להרויח במעותיהם ואם פעם א' יעמדו

במקחם ולא ירצו לחזור ולמכור יתרחקו ממנו המוכרים ולא יהיה מרויח ובענין השאלה אין בה חשש רבית אם נעשה קנין השטר בלי שום תנאי ואח"כ מרצונו כתב לו שטר הטבה לא שנדר מקודם לעשות לו הטבה והשכירות בכל הפעמים שהוסיף מותר כמו שכתבתי שאלה קכד ראובן היו לו שני אחים וארבע נש' וצוה לפני מותו יתנו מנכסיו לשמעון ולוי אחי לכל אחד מהם אלף זהובים ומשאר נכסיו יהיו לפרעון כתובת נשיו ואם איזו מהן תרצה לעמוד במגר אלמנותה שתזון תמיד מנכסי עצבונו ואחר פטירתו שתים מהן גבתו כתובתן והלכו להן.

ואחת מהן יבמה שמעון ולקח כל נכסי ראובן וכלל אותה בנכסיו ונשא ונתן בהם והאשה האחרת עומד' במגר אלמנותה ומאז ועד עתה שהם כמו תשע שנים נתן לה שמעון כל מזונותיה ואכל שמעון מהנכסים בכלל נכסיו עד שלא נשאר לו אלא מעט מזער: ועתה טוען שמעון שבעוד שהיו לו מנכסי עצבון ראובן אחיו היה נותן לה תמיד מזונותיה כאשר צוה אחיו ועתה כי ספו תמו ואין לו פרוטה מהם זולת קרקע ידוע שאינו רוצה לתת לה מזונות מנכסי עצמו כי הוא יתברר כי לא די ספו תמו נכסי עצבון אחיו ראובן לגמרי אלא אפילו האלף זהובים שהניח לו אחיו נתמעטו אין לו מהם חצייה וטוען אם תרצה לגבות כתובתה מהקרקע הנז' הרשות בידה לכל זמן שתרצה כי הקרקע שוה יותר מסכי כתובתה כי מזונות אינו רוצה לתת לה עוד אחר שאין לו כלל מנכסי אחיו ומה שיש בידו הם נכסים שאינם משועבדים לכתובתה.

ילמדנו רבינו אם יש בדברי שמעון ממשו' ואם טענתו טענה שלא לתת לה מזונות ביען אין לו מנכסי אחיו כלל ושכרו כפול מן השמים תשובה נראה מן הגמרא ומדברי המפרשים ז"ל דמזונות האלמנה נידי דלית להו אחריות מידי דאפילו בקרקעות דדינא דמזוני עלייהו אי מזבני להו יורשים דיעבד אינה מוציאה מיד הלקוחות כדתנן פ' הניזקין אין מוציאין לאכילת פירות וכו' ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים וכו' מפני תיקון העולם ואי ממטלטלי לתקנת הגאונים דמתזנה מינייהו היינו כשהם בעין אבל אי בעו יורשים למזבן להו הרשות בידם וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ז ואינה יכולה לעכב עליהן ולומר יהיו המטלטלים מונחין בב"ד עד שאזון מהם שמא יאבדו ולא יהיו לה מזונות ואפי' התנה עליו בפ' שתיזון מן המטלטלין אינה מעכבת ובזה דנין תמיד כו' ע"כ שנר' שאם יאבדו שיאכלו אותם היורשים או יפסידום אינם חייבים לתת מזונות משלהם ולהכי אי תפסה למזונות בין מחיים בין לאחר מיתה אין מוציאין מידם אפילו תפסה כבר זהב כמו שכתב הרמב"ם משום דאלו לא תפסה ואכלי ומפסדי להו יורשים אינם חייבים אבל אי תפסה לכתוב' אחר מיתה מוציאין מידה דאי מפסדי להו ואכלי להו אינהו מיחייבי למפרע כתובתה מנכסי אביהן דאפי' קרקעות דמזבני להו טרפא איהי מן הלקוחות וכ"ש מטלטלי דאכלי אינהו או מפסדי להו דמחייבי כיון דתקנו הגאונים דנגבית ממטלטלי והאי תקנה לא איצטריכא להו לתקוני אלא לעיקר כתובה ותוספת דלנדוניה הויא ליה כחוב דמחייבי מדאורייתא לפרוע חוב אביה' מנכסיו ואי אכלי ומפסדי להו לנכסי מחייבים לשלם מדידהו מה שאין כן בעיקר כתובה דלא מיחייבי אלא מתקנת הגאונים ובמזונות דאם אכלי להו לא מחייבי' לשלם מזונות מדידהו אבל ממעות המטלטלים שמכרו כתב רב האי ז"ל כיון דהאינדא תקנו הגאונים שיזונו ממטלטלים ניזונות מהדמים שקבלו בהם כמו שכתוב בא"ה סימן קי"ב וכתב ול"נ להרא"ש ז"ל

שהרי אין שעבודן אלא על נכסי אביהן וכיון שמכרום ואינם יכולים לטרוף מן הלקוחות גם במעות אין להם כלום והם של הבנים לרש"י ז"ל קודם שיבוא ליד ב"ד ולדעת התוס' והרשב"א ז"ל אפי' משבאו המזונות ביד ב"ד והעמידום ביד אפוטרופוס או ביד שלישי למזונות הבנות וכו' אם קדמו ומכרו מה שמכרו מכרו כמו שכתב מ"מ פי"ח ואע"ג דהא איירי במזונות הבנות מן הבנים בנכסים מעוטים נראה דה"ה במזונות האלמנה עם היתומים אם מכרו אין לה במעות כלום להרא"ש ז"ל דטעמא גבי בנות הוא משום דמטלטלי לא הוו משעבדי להו למזונות אלא משום תקנת גאוני במזונות האלמנה נמי אינ' ניזונות ממטלטלי אלא מתקנת הגאונים דבעיקר כתובה ותוספת דאמרי' דמחייבים היינו משום דכתיבי בכתובה ובקנין ומזונות אלמנה לא כתיבי בכתובה אלא מזונות דמחיים וכתב הרשב"א ז"ל שאם קנו מידו על מזונות האשה שהיא ניזונות אפי' מן המשועבדין כמו שהביא מ"מ ז"ל פי"ח וכתב עוד ודע שאין הקנין הנז' בשטרי כתובות שלנו מועיל לכך שאין מזכירין בכתובות מזונות דלאחר מיתת הבעל אלא מזונות מחיים ע"כ: וכתב הרב ה"ר יעקב מישאעי ז"ל בפ"י הרמב"ם ז"ל פי"ח ויש לשאול אם תפסה כל מטלטלים ולא השאירה ליתומים במה יתפרנסו מהו שתאכל היא והם מתחת ידה או לא תתן להם כלום והתשובה נמצא במקצת נוסחאות רב אלפס ז"ל אי תפסה מחיי' דבעל מיתונה מינייהו לחוד' ואי לא מיתוני יורשים בהדה כדאי' בכתובות בפ' אלמנה ניזונת ובפי"ט אבאר זה הדין היטב ולא פ"י אח"כ שום דבר בפ"י ט' והרב בעל מ"מ כתב ספי"ט י"מ דאלמנה ובנים אלמנה ניזונת והבנים ישאלו מק"ו דבת הנדחת מפני אלמנה ובני' נדחים מפני הבת אבל בירושלמי לא אמרו כן אלא אלמנה ובנים שניהם שוים וכן כשאין רק אלמנה וכו' ואין נרא' כן דעת רבינו שלא כתב הירושלמי וכן נר' דעת הרמב"ן ז"ל ע"כ והיינו כשהנכסים בעין אבל אם נמכרו אפי' לי"מ אינם חייבים במזונות האלמנה כמו שכתוב למעלה: מכל מה שנכתב למעלה יתבאר תשובת שאלה זו דאע"ג דביבמ' פשיטא דאין לה מזונות אלא עד ג' חדשים הכא צוה הבעל שאיזה מהן שתרצה לעמוד במגר אלמנותה שתיוון מנכסי עזבונה וא"כ הרי היא כשאר אלמנות למזונות וגם לא עדיפא מינייהו בצואה זו דלא צוה אלא שתהא כשאר אלמנות דאם לא שצוה לא היו לה מזונות כי אם ג' חדשי' כדא' וא"כ יש לה מזונות מנכסי בעלה ממה שנשאר אחר השני אלפים שנתן לאחי' אחר פרעון הכתובות דהאלף פרחים שנתן לאח שיבם הם דרךמתנת ש"מ כמו האלף של האח האחר שלא יבם כי הוא לא צוה ולא היה יודע אם ייבם שום א' מן האחים או יחלוץ ואם היה חולץ א' מהם היו הנכסים הנשארים אחר המזונות ופרעון הכתובות לשניהם ועתה שיבם הא' זכה בנכסי אחיו אחר הפרעון אבל האלף אינם נחשבי' כנכסי אחיו אחר הפרעון הנז' לשעבוד מזונות כמו האח האחד שלקח האלף פרחים והלך לו וא"כ מכל מה שנשאר אחר פרעון הכתובות כתוב' היבמה שיבם וב' כתובות הב' נשים אחרות היתה נזונת עד עתה זו האלמנה אם עדיין יש שארית נכסים הנז' תיוון מהם אבל אם כבר כלו שנמכרו ואכלו הוא וביתו והוא אינו חייב לזון אותה מן האלף שלו דהרי הוא יורש והוא כמו בן והאלמנה וכן שניהם שוים לאכול יחד לכל צרכיהם וכדא' לעיל לירושלמי אפי' לא היה יכול לאכול אחר שאכל וכלו כבר הנכסים אינו חייב לזון אותה ממה שנשאר לו מן האלף פרחי' אם לא כשיש עדיין בעין מטלטלים ידועים של המת שנשאר אחר שלקחו הב' אחים הב' אלפים ואם אין תזון מעתה מן

הבתים עד שלא תשאר בהן אלא כדי כתובתה ואז תקח כתובתה מהן ותלך לה נאם המבי"ט: שאלה קכה יעקב בנה בית חתנות לבנו הגדול ראובן והשיאו אשה בבית ההוא והיו נשואין ראשונים לאותו הבן ובבתולה ולא השיא בן אחר קודם לו ולא היה לאב בבית ההוא ובתשמישיו אפי' פך א' כי חדש היה הבית והבן חנכו בנישואיו ואחר שנשא אשה בבית ההוא דר בו כמה שנים וכשנפטר יעקב הניח שני בנים ראובן ושמעון קטן הימנו וירשו וחלקו המטלטלים כולם זולת הבתים כולם שהיו לאביהם ולהיות ראובן חפץ בבית רחב ידים מאותו הבית שנשא בו לקח לו בית אחר והבית שהיה דר בו עם כל שאר הבתים שהיו לאביהם השכיר לשמעון וכתב לו שהוא מושכר לו כל הזכות אשר לו בכל הבתים בכך וכך לשנה עד ה' שנים ואחר זמן שבאו לחלוק אומר ראובן הבית ותשמישיו שנשאתי בו שלי הם מן הדין והשא' נחלו' בשוה משיב שמעון הלא כאשר השכרת לי הבתים לא פרשת לי שהיית משכיר לי בית משלך בכלל בתי אבינו זלה"ה ולא הזכרת מעולם שהיה הבית שלך אלא הבית בכלל שאר הבתים שכרתי ממך סתם ולו הונח שהיה לך זכות הרי מחלת אותו וכללת אותו בכלל השאר משיב ראובן הלא השכרתי לך כל זכות אשר לי בכל החצר שכולל בין הזכות שהיה לי בבית הא' לגמרי בין זכות חצי השאר ולא חשתי לפרשו עד זמן החלוק ילמדנו רבינו הדין עם מי ואם קנה עם הבית שאר התשמישים כגון חדר המעות ובית התבשיל שנבנו לשמו וכן אם על ראובן להביא ראייה שלא הניח אביו שום כלי בבית אשר נשא בו או על שמעון מאחר שהבית היה חדש ממש לו לשמו והוא דר בו כל ימי חיי אביו ז"ל שהוא זמן רב ולאביו היו בתים רבות אחרות: תשובה אם כל התנאים הכתובים בפוסקים ז"ל גדול בנישואין ראשונים מאשתו ראשונה עם בתולה ופינוי הבית לגמרי לבית אחר נתקיימו בנישואין אילו הוי מתנה גמורה לבן כדאמר פ' מי שמת המשיא אשה לבנו גדול וכו' וכתב רשב"ם ז"ל תקנ' חכמים היא לכבוד החתן שגנאי הדבר לישא אשה ואין מקום לדור בו ע"כ והוי' חד מן תלת מילי דשוינהו רבנן כהלכת' בלא טעמא וכתבו התוספות קצת טעם יש דכיון שפנה את הבית סמכא דעתיה דבן וגם אין לו אנה לדור סברא הוא שנתנו לו ע"כ: ומה שטען אחיו שהשכירה בכלל שאר הבת' אינה טענה ואין כאן שום מחילה כי השכיר כל זכות שיש לו בחצר ואין דמי השכירות מוכיחים דאין אונאה בקרקעות ולא בשכירותן ועל שמעון להביא ראייה שמחל.

ועל ענין חדר המטות ובית התבשיל אם פנה הכל ונשתמש הבן בכל גם זו בכלל מתנת הבית: ומה שיש לברר בזה דבנ"ד לא פנה האב הבית כי לא דר בה מעולם כפי הנראה דבשלמא כשהיה הוא דר בה ויוצא ממנה ופנה אותה מכל וכל והשיא בה בנו גדול איכא סמיכות דעת הבן אבל כשכנה מחדש אע"ג דאמר דלשם חתנות בנאה היה איפשר לומר שלא היתה כוונתו למתנה כיון שאין כאן בפועל סימן הפינוי המורה שלא נשאר לו בה שום זכות: ואפ"ה נראה ודאי דלא שנא דאדרבא עדיף טפי שבנין כל הבית היה לשם חתונת בנו והויא מתנה כיון שלא הניח בה שום כלי להוראה שלא היה נותנה במתנה וכן נראה ממאי דאמרי' בגמרא מר זוטרא תלא ליה סנדלא רב אשי תלא אשישה דמשחה וכתב בנ"י להודיע שלא היה מקנה אותו לבנו כי הוא היה צריך לתשמישו ע"כ ומשמע דמירי שבנה בית חדש או שהיה לו בית אחר שלא היה דר בו ולכן תלא ביה סנדלא או אשישה להודיע וכו' שאם היה דר בה ויצא ממנה להשיא את בנו הוה ליה למימר שייר

בה סנדלא או אשישה וכמו שכתבו הפוסקים שייר בבית כלי א' וכו': ומכאן נוכל ללמוד ג"כ ראייה על מה שבא בשאלה על מי להביא ראייה אם הניח בבית שום כלי או לאו דעל שמעון להביא ראייה מדאמר הכא תלא סנדלא להודיע שלא היה מקנה לבנו וכו' דמשמע דאי לאו הכי על הסתם היתה מתנה דכיון שפנה אותה והשיא בה את בנו מסתמא לא השאיר בה דבר ולכך צריך להודיע וכן נר' ממה שכתב הרשב"א ז"ל תלא ליה סנדלא סי' קל הוא לעשות כן וכדי שיראו הכל כן שאלו רצה להעיד ולהתנות בפניהם שאינו מקנה לו כלום ודאי אין אדם מקנה נכסיו בעל כרחו ע"כ משמע דעליו הראיה וכן כתב בנ"י לאו דוקא שצריך מעשה אלא לראיה שדי במעשה מועט כזה ולא מבעיא אי גלי דעתיה בפני עדים ע"כ דנר' דעליו להביא ראייה ונר' דטעמא הוא דכיון דתקנת חכמים היה לכבוד החתן אלימא אומדן זה כיון שהיו בו שאר התנאים הידועי' לכל גדול וכו' שהיה ג"כ תנאי הפנוי ומסתמא אמרי' כיון שהשיאו בבית דקנאה אלא א"כ חסר הפינוי וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל נגעו חכמים בדבר הזה מאומדן הדעת שמרוב שמחתו ואהבתו גמר והקנהו הבית שהרי לא שייר בה לעצמו כלום לפי' יצא שאם שייר אפי' פך א' לא קנה הבית נאם המבי"ט: בטור, ח"מ סי' קע"ו הביאה מתני' דפ' מי שמת כשחלה א' מן האחין השותפין דכשאי' קצב' לרפואתו מתרפא מן האמצע ואפילו בשני שותפין שמתעסקין באומנות או בסחורה דכתב הר"י הלוי ז"ל דאפי' חלה באונס מתרפא משל עצמו דמשמע דוקא רפואה אבל חלקו בריוח משמע דיש לו דאם אין לו חלק בריוח שחביריו מרויחים בעודו חולה כ"ש שאינו מתרפא מן האמצע אלא נראה שיש לו חלק בריוח שהריוחו חביריו בעודו חולה נאם המבי"ט: שאלה קכו ראובן מכר כמה שקי צמר לשמעון והתנה עמו שאם יהיה בכל שק שני פרחים טארה יהיה עליו ומה שיהיה יותר משני פרחים יהיה עליו ונמצא שיש טארה כמו פרח וחצי בכל שק והוא יותר מכדי אונאה בכל שק ששוה ח' פרחים יורנו רבינו: תשובה נראה לי שיש בזה אונאה דאם היה אומר יודע אני שבכל שק יש ב' פרחים אונאה כלשון הברייתא ולשון הרמב"ם ז"ל יודע אני שחפץ זה שאני מוכר לך במאתים אינו שוה אלא מנה ע"מ שאין לך עלי אונאה לא היה לו אונאה אבל כשאומר אם יהיה בכל שק ב' פרחים הוי כמו אסמכתא שאינו יודע כמה אונאה יש בו שימחול כמו שכתב הרב למעלה על מי שאומר ע"מ שאין לך עלי אונאה שיש לו עליו אונאה כיון שהוא סתם שאינו יודע כמה אונאה יש בו ע"כ נאם המבי"ט: שאלה קכז נר ישראל אור גולת אריאל עמוד התוך אשר הבית נשען עליו הנודע בשערי בת ציון המצויני' בהלכה הלא הוא רבי' ומורי' נר"ו יורינו רבינו ראובן שהיה לו משי למכור ושמעון בגדים ועשו חליפין ושמו אותם שמאי' וכל א' משך חליפיו ואחר ימי' ב' או ג' נודע לשמעון כי המשי של ראובן הוא קנוי מגנבים ואמר לראובן תחזיר לי בגדים שלי ותקח המשי שלך שאיני רוצה לעשות בה חליפין בדבר שיש בה סכנה שלא יודע לערכאות ואפסיד כל ממוני והשיב ראובן לשמעון אתה היית יודע שהוא גניבה ועם כל זה סברת וקבילתה ושמעון מכחיש ואומר ח"ו לא ידעתי אלא אחרי שעשיתי החליפין ועתה אדוני אחרי שכל מום שלא ידע בו הלוקח בטלה מקח ואחרי שסתם אין אדם קונה אלא הדבר השלם ובאלו הדברים וכדומה להם אזלינן בתר ומנהג המדינ' כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהרב' מקומות וכפי מנהג המדינה אין מום גדול מגנבה וכל אדם נזהר מלקנות אותה ואם קנה בלתי ידיעה מחזיר אותה כפי מנהג המדינה ועתה

א"כ בטל המקח ועל ראובן להביא ראיה הרי המקח בטל או אם נאמ' אחרי שראובן מוחזק בבגדים של שמעון על שמעון להביא ראיה שלא ידע ויבטל המקח ואם לא הביא ישבע ראובן שידע שמעון ויקיים המקח או אם נחזור לחלוקה ראשונ' וישבע שמעון שלא ידע ויהי' המקח בטל יוריני אדוני דרך המלך כי באור אדוני נראה אור נאום דורש מאת אדוניו יחישה התשובה מדרך דמשק או מאשר יהיה ובזה אמצא חן לאדוני ולישיבה המהוללה משתחזה מרחוק יצחק משען: תשובה נראה לי כי במשי וכיוצא בו דבר שאין בו סימן אין הגנבה מום בה דפוק וחזי כמה משי כיוצא בה איכא בשוקא דאם גנב וקוביוסטוס הוא מום בעבד אעפ"י שאינו ניכר בגוף העבד וצורתו שהוא גנב ואפ"ה כשרואים אותו מכירים כי הוא העבד שיצא עליו שם גניבה בעיר מה שאין כן במשי כמו שנז' ואפילו כלי א' שיש בו סימן ומשתמשים בו תוך הבית אפשר שאם היה גנוב לא יהיה שום טעם לחזור בו מן המכר כי יש כלים דומים אלו לאלו וגם לא יהיה נודע כל כך בפרט כשאינם לעין כל שאין משתמשים אלא תוך הבית מה שאינו כן בעבד ובהמ' שתשמישם מבי' ומחוץ והמכירים אותם שהם גנובים יכולים להעיד עליהם על צורתם המוכחת עליהם ואם היה גניבת המשי ההוא מפורסם בעיר והיתה באופן שלא יוכל הקונה למוכרה בגלוי כי יהיה נודע שהוא המשי הגנובה ויתבר' ענין זה ע"י הסוחרים שהוא כן הוא מום ויוכל לחזור בו אם לא ידע שהיתה גנוב' ואם יטעון המוכר שידע הקונה שהיתה גנובה וגם שקנאה מעט בזול יתר ממשי אחרת כיוצא בה והקונה יכחיש ישבע המוכר כיון שהקונה בא להוציא מידו נאם המבי"ט: שאלה קכח כמ' שני' כתבתי על אשה שצותה בשעתה מית' שהחלק שהיה כתוב בכתובה שיחזור ליורשיה מצד התקנה שיהיה לבעלה שצוואתה קיימת ועתה באלו הימים ג"כ אירע כענין זה ונתחזקו היורשים לומר שלא היה יכולת בידה לצוות וסמכו על תשובת הרא"ש ז"ל שכתב על תקנת טולטולא כפי הלשון הכתוב בתקנה שלא השליטה את האשה לתת למי שתרצה וכו' וכמו שהאריך שם ואני כתבתי אז כי לא כתב הרא"ש מה שכתב אלא על לשון התקנה והתקנה שלנו אינה כאותה התקנה וגם אינה כתובה אלא מנהג ע"כ ולפעמים אינם רוצים ללכת אחר מנהג התקנה ומתנים למחצה לשליש ולרביע או הבעל יורש אשתו כד"ת או ירשו זההאז זה וראיתי תשובה לחכם המובהק כמה"ר יוסף נ' לב נר"ו על ענין זה וכתב דאם היה המנהג מטעם התקנה דהפקר ב"ד הפקר והב"ד הפקירו אותו השליש ונתנו אותו ליורשים ואין כח בידה לתת לבעלה ולא לאחרים ואני אומר דאפילו היה המנהג מטעם התקנה לא היינו אומרים שהפקירו אותו הב"ד דלא אמרינן הפקר ב"ד הפקר אלא כשמפקירים לכל אפילו שלא מדעת' כי הא דאמרינן אפקעינהו רבנן לקדושי מיניה דהפקר ב"ד הפקר וכדאמר נמי גבי פרוזבול אבל תקנה כי האי אין כאן הפקר ב"ד שהרי כשאינם רוצים ללכת אחר התקנה יכולים להתנות ביניהם כפי מה שיסכימו ואפילו מי שנושא על הסתם דאנחנו דנים בו מנהג התקנה היינו משום דכיון שלא פירש נגד התקנה מסתמא על דעת מנהג הרוב נשא ולא מטעם הפקר ב"ד ועוד דענין הירושה הוא חקת משפט וכי היכי דאין מוריש יכול להנחיל בתורת ירושה איש נכרי אפי' ברצון יורש כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ב מהלכות אישות דכל תנאי שבירושה בטל ה"נ ב"ד אינם יכולים להנחיל מי שאינו ראוי לנחול: עוד כתב שאם הוא תנאי שמתנים ביניהם שמחייב עצמו לתת אותו השליש ליורשים הוי פלוגתא דרבנותא

דלמאן דאמר דאפילו בשטר שכתוב משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך אם מכר וחזר ומחלו מחול משום דאין ברירה כמו שכתב הר"ן ספ"ק דגיטין ה"ה נמי בנ"ד יכולה למחול ולמ"ד אין יכול למחול ה"נ אינה יכולה למחול: ואני אומר דלא שייך הכא פלוגת' דהני רבוותא דאפי' למ"ד גבי מכר ומחל דיכול למחול היינו משום דליכא ברירה למי נשתעבד ודידיה הוה מקודם והוא מכר ומחל ואפילו כתב ולכל מאן דאתי וכו' לא מצי לאישתעבדי ליה מדאורייתא משום דאין ברירה כדאמר אבל הכא דמעיקרא נשתעבדו ליורש הרי נתברר מעיקרא למי נשתעבד ולא מציא מחלה וכ"ש למאן דסבר התם גבי מכר דלא מצי למחול דה"נ בנ"ד פשיטא דלא היתה יכולה למחול דמעיקרא נשתעבד ליורש א"נ אפילו למ"ד דאינו יכול למחול היינו משום דאיכא תרתי לטיבותא דקונה חדא דכתב ליה לכל מאן דאתי וכו' שנית דמכר לו מלוה אבל בנ"ד דליכא אלא חדא דנשתעבד ליורש מציא מחלה וכ"ש למאן דסבר דמוכר ש"ח מצי מחיל אע"ג דאיכא תרתי לטיבותא דקונה דפשיט דהכא מציא מחלה דליכא אלא חדא: עוד כתב דבנ"ד כל אפין שוין מטעמא אחריתי דהכא לא איצטריך לן שיחייב עצמו להחזיר ליורשיה אלא במסלק עצמו מן הירושה קודם שבאת לידו בעודה ארוסה סגי כדא' נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר מתנה עליה שלא יירשנה וכיון שנסתלק ממילא זכו היורשים ואיברא דכיון דנסתלק והתנה שלא יירש קודם שיהיה ראוי להיות יורש בעודה ארוסה אינו יכול עוד להיות יורש וממילא זכו היורשים ואינה יכולה עוד לומר יירשני בעלי כיון שכבר נסתלק אבל מ"מ יכולה לתת לבעלה או לאחר דרך מתנה דסילוק שלו אינו גורע כחה מן הזכות שיש לה בנדונייתה וכתובתה אלא שבסילוק נשארין יורשי' במקומו וכי היכי דכל מוריש יכול לתת מתנה לאחר ממה שראוי ליורשיו הכי נמי היא יכולה לתת מה שהיה נוגע ליורשיה וא"כ אפי' נסתלק יכול להיות לו זכות דרך מתנה כדא' ואע"ג דבמה שראוי לבעלה אין לה יכולת לתת לאחרים היינו משו' דמהשתא נמי אית לי' זכות בנכסיה שהוא משתמש בהם והם נצ"ב עליו אם פחתו כו' ויש לו פירות כנ"מ כתב עוד החכם הנז' הא תינח אם היה כותב בלשון סילוק אבל כיון שהוא כותב בלשון חיוב שמתחייב עצמו להחזיר ליורשיה לדעת האומרים דאפילו בשטר שכתוב בו משתעבדנא לך ולכל וכו' יכול למחול ה"ה נמי בנ"ד דיכולה למחול הא ודאי לאו מלתא היא דבכלל החיוב שהוא מחיי' בעצמו להחזיר ליורשיה הוא מסלק עצמו מן הירושה: ואני אומר דבסילוק יש לו עדיין תקנה לבעל דרך מתנ' כמו שכתבתי למעלה ובחיוב נראה שאין לו תקנה כיון שהוא מתחייב להחזיר להם ולא שייך חיוב זה בפלוגתא דרבוותא דלעיל כלל דלמ"ד יכול למחול הכא איפשר דאינה יכולה למחול ולמ"ד דאינה יכולה למחול איפשר דהכא יכולה למחול כי הני גוונים כדפי' למעלה ואפי' לישנא דמחילה לא שייך כאן דבשלמא גבי ש"ח הכתוב על הלוח שהוא חייב למלוה אע"ג דכתוב ביה משתעבדנא לכל דאתי מחמת' אם מכר הש"ח אח"כ מחמת דמלוה הוא דמשעבד ליה ואם מחל לו קודם שפרע הויא מחילה כי עדיין יש לו למלוה זכות בש"ח שלא היתה מכירה שלימה מדאורייתא בסתם מכירה ש"ח ואפי' כשכתב משתעבדנא לך ולכל כו' ולמ"ד דיכול למחול שייך לשון מחילה דלא מהני לאישתעבודי ליה מדאורייתא כמו שכתב הרמב"ם שם ספ"ק דגיטין אבל האיש שנתחייב להחזיר ליורשיה מה מחילה שייך לה בגו' ומה מוחלת לו כיון שנתחייב הרי אין לה שום זכות בחלק המגיע לבעלה אחר מיתתה או

יהא של בעלה או של יורשיה וכן מה שכתב כי בכלל החיוב שהוא מחייב עצמו להחזיר ליורשי' הוא מסלק מן הירושה וכיון דמסלק ממילא זכו היורשים אינו כן דסילוק הוא דאין לו באותם שמסתלק כלל ואין מתחייב לתת ליורשיה אלא שחיוב הוא שאינו מסתלק מהירושה אלא כשתמות מה שירש שממנה יחזיר ליורשיה וא"כ אין הסילוק בכלל החיוב וכי ניים מר אמר דסילוק עדיף טפי ליורשים מחיוב שהרי סילוק לא מהני אלא בעודה ארוסה וחיוב מהני אפי' כשהיא נשואה וכדכתב הר"ן ז"ל שם פ' הכותב וכן רבי' ישעיה שם כדכתב וכי שכיב אמר דבכלל חיוב הוי סילוק: ומה שכתב אבל כיון שהוא כותב בלשון חיוב וכו' לדעת האומר דאפי' בשט' שכתוב בו משתעבדנא וכו' יכול למחול ה"ה נמי בנ"ד דיכול למחול אנ אומר כי כשהוא כותב בלשון חיוב אליבא דכ"ע נראה שהוא חייב כמו בסילוק לסברתו מה שאינו כן דבסילוק יכול לתת מתנה כמו שכתבתי למעלה אבל בחיוב שהוא מחייב עצמו להחזיר ליורשיה אפי' שתתן מתנה הוא חייב להחזיר כמו שנתחייב אלא דוקא כשהוא מחייב עצמו בפ' בקנין או אפי' בלא קנין בשעת נישואין דהוו מדברים הנקנים באמירה הוא שחייב אבל מה שכותבים עתה בכתוב' הירושה כמנהג דמשק או כמנהג א"י אינו בא לו חיוב החזרה אלא מצד מנהג התקנה לא שמתנים עמו שיתחייב לחזור לה חצי או שלישי הנהוגים כי לפעמים אינם יודעים מהו המנהג אלא שכותבים הסופרים מה שהוא מנהג בכל כתובות העיר בסת' וכיון שמכח התקנה הוא שחייב די שיהיה חייב על הסתם שלא כתבה היא לו אח"כ שנתנה לו מה שהיה מגיע ליורשיה אבל אם היא רצתה לתת חלק היורשים לבעלה הרשות בידה כי התקנה אינה אלא למי שנושא בסתם שנושא על מנהג המדינה כמו שכתבתי למעלה ומה שכתב הרא"ש ז"ל שאין כח ביד האשה למחול ירושת יורשיו לבעלה מפני התקנ' היינו כתקנה ההיא שלא יש כח ביד שום אדם לשנות המנהג אפי' שירצו שניהם כי חכמי התקנה הטילו חרם שלא לעבור על התקנה ולא להוסיף עליה ולא לגרוע ממנה וחכמים שעמדו אח"כ אם נמלכו לשנות וכו' היו צריכים לעשות קיבוץ והסכמה להתיר תחלה את החרם שהטילו הראשונים וכל זמן שלא עשו זה אין כח במנהג לבטל התקנה ואח"כ בתשובה אחר זאת כתב שאין האשה יכולה לשנות בצוואת' את התקנה שהוטל חרם לקיים התקנ' ולא לגרוע וכו' שנראה דדוקא באותה תקנה שמלשון התקנה ההיא נראה שלא תוכל האשה לשנות וגם שהוטל חרם שלא תשתנה ושלא תעקר התקנה ולא היו יכולים להתנות בשעת הנישואין ג"כ נגד התקנה והרי זה כמו הפקר ב"ד אבל בתקנות שלנו שלפעמים מתנים בשעת הנישואין נגד התקנה כפי מה שירצו שלא נעשה התקנה אלא למי שנושא על הסתם שהוא בכלל התקנה שנהגו בעיר ג"כ תהיה האשה רשאית לתת לבעלה במתנה כמו שהיו זוכים יורשיה מצד התקנה וראיתי בתקנות חכמי אלגאזיר שנעשו בשנת הקנ"ד וקטן שבהם היה אז הר"ש ב"ר צמח ז"ל כמו שכתב הוא ופי' הוא כל פרטי אותם התקנות וכתוב בתקנה י"ב שהיא האחרונה שכל אלו התקנות ינהג ע"ד החכמי' ולא יהא רשות לערער עליהם בכח חרם ונידוי ובעצת הרבנים וראשי הקהל הכריזו אותו ביום שבת בשנת הקנ"ד ועכ"ז כתוב בתקנה ד' שאם תמות האשה בחיי בעלה וזרע אין לה שירשו קרוביה היותר קרובים שלישי נדונייתה אך יהא רשות בידה לעשות מזה השלישי כרצונה כמו שיש רשות לאדם בנכסיו כדין הגמרא וה"נ שתוכל לעשו' בשלישי כרצונה ואולי תורישנו לבעלה ולא מיפקעא

נחלה דאורייתא שיש נשים שאינן רוצות לבעליהן בחייהן ומרוצות להורישן לאחר מיתה כדין תורה ע"כ וכ"כ בתקנ' עשירית שנתנו כח ורשו' לכל אדם להתנות כל מה שירצה נגד התקנות ע"כ וכ' בפ' תקנ' זו וזה מפני שתנאי שבממון הוא וקיים כדמוכח פ' אעפ"י כו' הכותב ע"כ הרי כי בתקנות אלו שנעשו בכח חרם ונידוי כמו אותם שהיו בטולוטילה והיא רשות ביד האשה לעשות מזה השליש כרצונה וגם היו יכולים להתנו' נגד התקנה והתקנות שלנו לא נעשו בכח שום עונש ופשיטא שיש רשות בידה לעשות בשליש מה שתרצה וגם כי בתקנת טולטילה כתב הרא"ש שאין האשה שולטת לעשות נגד התקנה זה מפני שהבין כך מלשון התקנה שלא יהיה לה כח ליתן מאומה וגם שנעשית בכח חרם שלא תשתנה ולא פירשו בתקנות שתוכל לשנו' כמו שכתבו בתקנות אלגזיר כי מפני שהיו התקנות ההם גם כן בכח חרם הוצרכו לפרש כי אם תרצה היא תוכל לעשות בשליש אבל בתקנות שלנו שאין בהם כח חרם תוכל האשה לשנות כמו שכתבתי כמו שיכולים בתקנה שלנו בשעת נישואין נגד התקנה כי מעשים בכל יום לפנינו אנחנו מתקני תקנה זו של א"י שיחזיר שלישי הנדוניא' ואין אנחנו מוחים ביד מי שמתנה נגד התקנה הן באשה הנותנת לבעלה הרשות בידה ואפי' לדעת הרא"ש ז"ל בתקנ' טוליטולא אם היתה נותנת מעכשיו כל נכסיה לבעלה בענין שלא תוכל לומר נ"ר עשיתי לבעלי היתה המתנ' קיימ' כמו שכתב שם וא"כ יצא לנו מכל זה כי בתקנ' שלנו יכולה האשה לתת לבעלה מה שראוי ליורשים אפילו לדעת הרא"ש בתקנותינו ואפילו היה איזה ספק שהיה אי זה חילוק בפסק זה הרי כתב הר"ש בר צמח ז"ל שאם יש ספק בתקנ' בכוונת המתקנים יניחו הסברא לפי הגמרא ושכן כתב הרא"ש ז"ל ושכיוצא בזה כתב הרמב"ן ז"ל בשם רבי אפרים ז"ל בפ' יש נוחלין ובסוף הלכות בכורות ובנו ה"ר שלמה ז"ל כתב בתשובה צ"א וז"ל בקצת מקומות יש להם תקנה שאם תמות האשה בחיי בעלה שיחזיר מקצת הכתובה, ליורשיה אם אותו מקצת רצה האשה למוחלה לבעלה וכו' כתב שהיא קיימת שאפילו בש"ח גמור אפילו יש בו נאמנות וכו' המחילה כשרה שלא האמינו אלא בפרעון וכו' וכ"ש בשטר הכתובה שמן הדין הבעל יורש אשתו שאם הוציא שטר מחילה כנגד היורשים שהיא כשרה דכל טצדקי שאנו יכולים לעשות להעמיד נחלה אנו עושים ע"כ הרי שכתב כן על סתם תקנ' שנעשו בקצת מקומו' ולא על תקנ' אלגזיר כתב כן שבפ' התנו שם שתוכל האשה לעשו' מה שתרצ' אלא בסתם תקנות וגם אינו חולק על מה שכתב הרא"ש שאין יכולת ביד האשה להניח למי שתרצ' כי לשם יש טעם בפ' הלשון של התקנה וגם בעונש שהוטל עליה שלא לשנותה אבל בשאר תקנ' יכולה אשה לצוות נגד התקנה כמו שיכולים בזמן הנישואין להתנות נגד התקנה כמו שכתוב למעלה נאם המבי"ט וחתמו בו חכמים יצ"ו ה"ר יצחק ארחא ה"ר יעקב בי רב פראיות:שאלה קכט נשאלתי על מה שנהגו בכל קהילות ישראל בח"ל לקרוא בציבור ביום ראשון של שמיני חג עצרת פרשת כל הבכור וביום האחרון וזאת הברכה ומתחילין לקרות פר' בראשית עד ויכולו ויש עיר א' שיש בה קהל א' שנוהגין לקרוא בב' הימים פר' וזאת הברכה ומהם למדו קהל א' מכלל שאר הקהילות שנתחדש בכרך א' לקרות בב' הימים וזאת הברכה והחכם הממונה על שאר הקהילות שנתחדש מהם קהל זה הוא מוחה בידם וגזר עליהם שלא ישנו מנהג כל קהילות ישראל אלא שיקראו כל הבכור ביום הא' כמנהגם והם אומרים שקבלו עליהם עונש שלא ישנו מנהג זה וגם כי העיר שקוראין בה

ביום הא' וזאת הברכה היא סמוכה לכרך זה ויש גם כן ב' קהילות אחרות בקצה הכרך רחוקות משכונות היהודים והן נוהגות כמנהג קהל אותה העיר מזמן קדמון ושהם רוצין לנהוג כמנהגם ועל זה בדקתי בספרים למצוא אי זה סמך למנהג זה ולא מצאתי להן סמך כי המנהג בכל ישראל הוא לקרוא בכל הבכור ביום הא': ומפני אותו הקהל שבאותה העיר שיש להם בית הכנס' קדמון מיוחס לאליהו ז"ל ואומרים כי מזמן קדמון נוהגין מנהג זה חשבתי למצוא להם אי זה סעד שלא ישנו את מנהגם הקדו' כיון שלא יש שם בית הכנסת אחר נוהג מנהג אחר והסעד שאני מוצא להם הוא ממה ששינונו במגילה בתעניות ברכות וקללות שנראה שבין בתעניות הקבועים בכל שנה בין בתעניות שגוזרין הצבור קורין בברכות וקללות שבתורת כהנים ובכל קהילות ישראל אינם נוהגים לקרות בכל התעניות אלא פרשת ויחל והרמב"ם בפרי"ג מהלכות תפלה כ' כי בתעניות הקבועים חוץ מתשעה באב קורין ויחל ובתעניות הגוזרין על הצבור מפני הצרות קורין בברכות וקללות כדי שישוב העם נר' שמפרש הרמב"ם בתעניות השנוי במשנה שקורין בהן ברכות וקללות שהוא על תעניות שגוזרין על הצבור לא בתעניות הקבועין בכל שנה וכמו שכתב בהגה"ה בפ' הנזכר הרי שאנחנו נוהגין בתעניות מה שאינו שנוי במשנה וכן יש הגה"ה באותו הפר' וז"ל מה שמפטירין בשמח' תורה ויהי אחרי מות ובמגילה אמרינן דמפטירין ויהי ככלות משום דגאונים תקנו כן שהוא מעין הפרשה שקראו וימת שם משה ורשאים הגאונים לשנות כדאשכחן גבי ט"ב וכו' והאידנא נהוג דמפטירין באסף אסיפם וקוראין כי תוליד אע"ג דכלהו תנאי אמרי בענין אחר ע"כ וא"כ בנ"ד באותה העיר שאין שם בית הכנסת אלא הוא אם יש להם קבלה משנים קדמוניות שהן נוהגים לקרוא גם ביום א' של שמיני ח"ע פרשת וזאת הברכה נראה לי שאין ראוי להעבירם ממנהגם כיון שבארץ ישראל נוהגין ג"כ לקרוא בזאת הברכה באותו היום וגם הקהל שהוא בקצה העיר אם נוהגין כך משנים קדמוניות אין ראוי להעבירם ממנהגם כי אולי נתקן מנהג זה על פי איזה גאון כיון שהוא מנהג קדמון ואין כ"כ קפידא בשינוי זה כיון שהוא מעין המאורע כי ביום אחרון של שח"ע קורין בכל העולם וזאת הברכה וכן נוהגין ג"כ לקרוא ביום האחרון פרשת בראשית כדי להתחיל את התורה ועכ"ז יש קהילות שאינם קורין בפרש' בראשית כלל ביום ש"ת אלא בשבת של אחריו שנראה שאין פרשיות אלו קבועות כ"כ ועכ"ז נראה לי שראוי למחות באותו הקהל שהוא מכלל הקהילות של המדינה שנתחדש באלו השנים ורצו לחדש מנהג זה שיחזרו למנהג כל הקהילות שבעיר משום לא תתגודדו וכ"ש כי הקהל הגדול של אותו הקהל שנתחדש שניהם הם לשון א' ושפה א' לכולם ואין ראוי שישנו ממנהג רוב בני לשונם כי ראוי שיהיו הם כפופים למנהגי הקהל הגדול והחכם הגדול שביניהם ואם קבלו עליהם אי זה עונש חייבים לעשות התרה ויהיו כולם עם א' ושפה א' ואם גם הקהל הגדול שבעיר היו נוהגים כן משנים קדמוניות והחכם שנה את מנהגם באותו הקהל שהוא מתפלל בו אין הקהל שנתחדש חייבים לשנות המנהג שנהגו כולם מקדם ויהיו כמו הקהל האחר שהוא בקצה המדינה וגם הקהל שבעיר האחרת הסמוכה לכרך זו שנוהגים כן משנים קדמוניות: נאם המבי"ט: שאלה קל ראובן היה לו חזקת חנות א' שקנא' בשטר משמעון ונתנ' ללוי ואמר לו תכנס בה שאני איני צריך לה עתה ותפרע לישמעאל שכירות' בכל חדש ואיני רוצה שתתן לי שום דבר רווח שכירות על שהיא חזק' שלי כי

אתה קרובי אלא כל זמן שארצ' אני ובני לחזור לשבת בחנות שאין לך בה שום חזקה ועברו כמה שנים ובא ראובן לשאול, החנות שצריך הוא לו כמו שהתנ' עמו ולוי הוא טוען שעברו כמה שנים יותר משני חזקה ושלא מיחה בו בכל סוף ג' שנים יורינו רבינו: תשובה דבר פשוט הוא שכל חזק שאין עמו טענ' אינה חזק' וכיון שלוי אינו טוען שלקחה ממנו אח"כ אלא טוען שלא מיחה בו ושהחזי' אינה חזק' ואם יאמר כי מקודם כשנכנס בחנות היה על שקנא' ממנו או שקבל' במתנ' שנתנ' לו ראובן בלי שום תנאי ישבע שלא התנ' עמו שום תנאי אלא שנתנ' או מכר' לו קודם כשנכנס בה או אח"כ וזה דבר פשוט אין צריך ראיה עוד טען לוי כי היה חייב ראובן ד' חדשים שכירות לישמעאל ושהוא פרעם בעדו וגם טענה זו אינה טענ' כי אפילו שיפרע השכירות אם התנ' עמו התנאי הנזכר חייב לתת לו החנות או ישבע שלא התנ' עמו התנאי הנזכר: נאם המבי"ט: שאלה קלא ביום ה' ר"ח אדר השכ"ט נמצאתי בבית הוועד עם הרבנים ה"ר דוד ן' אבי זמרה וה"ר יוסף קארו יצ"ו על גט א' שכתב בהורמוז ונעשה איש א' שליח להביאו פה צפת וליתנו ליד אשתו ואמר לו שתאמר לה בשעת נתינה הרי זה גיטיך ששלח לך בעליך פלוני וכו' ע"מ אם לא אבוא מהיום עד סוף ב' שנים פה בצפת תהיה מותרת ואם אבוא לא יהיה גט וכו' ובא השליח ונתעכב הגט בידו עד קרוב לג' שנים שלא היתה האשה רוצה לקבלו ועכשיו שרצת' בא אצלי השליח והאשה ואמרתי להם כי היה נראה לי שלא היה מקום לזה הגט עתה שעברו כבר השתי שנים לתתו סתם א"א שהוא הטיל בו תנאי לתתו בתנאי כבר עבר זמן התנאי ועל זה הלכו לחכמים הנזכר ושניהם היו מסכימים לתתו אלא שה"ר דוד נר"ו היה אומר שיתנהו לה ע"ת מהיום אם יבוא תוך ב' שנים כי גם שאמר מהיום שנר' יום נתינת הגט ליד השליח גם נראה שיאמר לה מהיום מיום נתינת הגט השליח ליד האשה וה"ר יוסף נר"ו אמר שהיה נראה לו ליתנו בלי תנאי אלא בסתם כיון שכבר עבר הזמן אמרו לי מה נראה לך אמרתי להם כבר גיליתי דעתי זה כמה שנים ושכן נמצא בתשובות הרב ה"ר אליה מזרחי זלה"ה אמרו לי שנינו מסכימים שיותן אמרתי גם ביניכם יש הפר' בענין הנתינ' ואם ינתן בתנאי לדעת א' מכם אינו גט ואם בסתם לדעת האחר אינו גט אמרו לי איך נעשה כי זאת האשה היא עגונה כי האיש הלך בדרך מרחו' אמרתי להם לדידי אינו ראוי ליתנו אבל לדידכו יתנהו לה השליח ע"ת שתי שנים כמו שנראה לרב ה"ר דוד ויחזור ויקחנ' ויתנהו לה בסתם כמו שנראה לרב ה"ר יוסף נר"ו וכן עשו: שאלה קלב ראובן נתפשר עם שמעון הצבע על ד' בגדים שיצבע לו בסך ידוע ונטל קנין לתתם לו ושמעון נטל קנין לצובעם לו והיו הבגדים ביד אומן אחר שעשה בהם מלאכה אחרת וחשב כי ראובן יתן אותם ללוי שהוא צבע אחר ונתנם לו ותבעו ממנו ראובן ושמעון כי בטעות באו לידו שיתנם לשמעון הצבע ששניהם נטלו קנין על צביעת הבגדים ולוי טוען שהוא קנין דברים שראובן אחר כך עשה עמו תנאי ונתרצה לתתם לו אחרי שכבר הם בידו והוא מוחזק בהם יורינו רבינו אם יש כח ביד לוי לבטל הקנין ואפי' יהיה אמת שאח"כ נתרצה ראובן לתתם לו: תשובה הרמב"ם ז"ל כתב בסוף פ"ה מהלכות מכירה הדברים שאין בהם ממש אין הקנין מועיל בהם כיצד הרי שכתב בשטר וקנינו מפלו' שילך בסחורה עם פלו' או שיחלקו השדה שביניהם או שישתתפו שניהם באומנות וכיוצא בדברים אלו כולן הרי זה קנין דברים ואינו מועיל כלום שהרי לא הקנה לחברו דבר מסויים וידוע לא עיקר ולא פירות

עיקר הידוע ע"כ הרי שהליכה או חלוקה או שיתוף באומנות וכיוצא בהן הוא דהוי קנין דברים משום דלא הקנה דבר מסויים וידוע לא עיקר וכו' אבל זה שנטל קנין לתת לו הבגדים לצובעם הוי דבר מסויים וידוע ובפ' כ"ב כתב אין אדם מקנה לא במכר ולא במתנה אלא דבר שיש בו ממש אבל דבר שאין בו ממש כריח וטעם ועין אינו נקנה וכו' לפי המקנה אכילת פירות דקל או דירת בית לא קנה עד שיקנה לו גוף הבית לדירה וכו' ע"כ ונראה דאע"ג דבפ"ה וכאן פכ"ב כתב דבר שאין בו ממש אפ"ה יש הפרש מכאן לשם דהתם כתב והוי קנין דברים וכאן לא כתב קנין דברים והיינו משום דהליכה וחלוקה או שיתוף הוו דברים שאין בהם ממש וקנין דברים שאינו מקנה שום דבר אלא דיבור שיעשה כך וכאן בפכ"ב לא הוי אלא דברים שאין בהם ממש ריח טעם עין ואינו קנין דברים שהרי הוא מקנה איזה דבר ריח טעם עין אלא שאינו נקנה משום דאין בו ממש ולהכי כתב בפ' זה דמפר' בו דבר שלא בא לעולם ולדבר שבא לעולם ושאינו ברשותו דהוו כולהו כאין בו ממש כיון שאינם בעולם או אינם ברשותו ומשום דליכא הכא אלא טעמא חדא לגריעותא דאין בו ממש כתב דאית בה צד קניה כשהקנה גוף הבית או הדקל לפירות וה"ה נמי אי הוה מקנה התפוח לריח והדבש לטעם והבדולח שיהנה מן העין שבה אם היה מועיל אלא אורחא דמלתא נקט בדירת הבית ואכילת פירות דקל אבל בפ"ה דאיכא תרתי לגריעותא אין בו ממש ודברים אין כאן צד קני' שיקנה עצמו להליכה או יקנה השדה לחלוקה או ידעית אומנות שבגופו לשיתוף: וכשנסתכל בכל הדברים שאין הקנין מועיל בהם נמצא שאין נ"ד בכללם והם דבר שלא בא לעולם לדבר שלא ב"ל דבר שאינו ברשותו דבר שאין בו ממש כולם פכ"ב דבר שאינו מסויים פכ"א דבר שאינו קצוב אסמכתא פי"א מטבע כללם שמנה ולא שייך בנ"ד שום טעם שלא יועיל בו קנין כמו אלו כי קנין הבגדים שמקנה לצביעה הוי דבר שבא לעולם לאומן צבע שהוא בעולם והם ברשותו ויש בהם ממש והם דבר מסויים ודבר קצוב ואין בו אסמכתא ולא מטבע כי מה שנקרא קנין דברים הוא שאינו מקנה שום דבר כמו הליכה וחלוקה שאין בהם דבר שיהיה נקנה ולכן אין בהם קנין אלא דברים ודבר שאין בו ממש אע"ג דמקנה אי זו דבר ריח או טעם או עין אעפ"י שהם דברים שבעולם אין בהם ממשות ולכן אינם נתפשים בקנין וכן מה שאינו בעולם עתה או אינו ברשותו אינו נקנה ואין מקנין לו דאין הקנין תופס ומועיל אלא בדבר המצוי וכן דבר שאינו מסויים ודבר שאינו קצוב אינו מקנה דבר ידוע ואלו אינם נקנים אפי' בשאר דרכי הקניות כי אפי' משך התיבה שתקנה לו כל מה שבתוכה או החזיק בבית שתקנה לו כל מה שבתוכה אין כאן קנין כלום דלא סמכה דעת הלוקח שאינו יודע מה שיש בהם: ולא תימא דצביעת הבגדים הוי נמי דבר שאין בו ממש ובעינן שיאמר בפ' שהוא מקנה לו הבגדים לצביעה דומיא דמקנה בית לדירה דלא היא דהתם בעי בית לדירה משום דבע"הרוצה להקנות דירה ואין בה ממש ומ"ה בעי' גוף בית לדירה אבל הכא אינו מקנה לו בעל הבגדים צביע' הבגדי' הצבועי' דהוי כעין הבדולח אלא שרוצה לתת הבגדים לצביעה שמתפשר עמו שיצבע לו בגדיו ונוטל קנין על זה אינו מקנה לו הצביעה שאין בה ממש אדרבה הוא רוצה שיצבעם והרי הוא כאלו הקנם בפ' הבגדים לצבוע אותם דהוי כגוף הבית לדירה וכשאינו מקנה אלא הדיר' אין ממשות במה שהוא מקנ' וא"כ נטילת קנין על הצביע' אינו קנין דברים כלל: עוד יש לברר ענין זה בנ"ד ממקום אחר דהוי שכירות

דאיכא תרעומת משום טורח דפועל וב"ה כשחוזר שום א' מהם אפילו בלא קנין וכדתנן השוכר את האומנין והטעו זה את זה אין להם זה על זה אלא תרעומת בשביל הטורח ואי איכא פסידא דפועל או קבלן דהוי נשכרים אמש ועכשיו אינם נשכרים כלל הרי זה כדבר האבד להם ונותן להם שכרם כפועל בטל וכן אם נשכרים בפחות משלם הפחת כמו שכתב בעל מ"מ פ"ט מהלכות שכירות וכל זה אפילו בלא קנין ובלא התחלת מלאכה וא"כ אם צבע זה היה מוצא אמש ועכשיו אינו מוצא אין ב"ה יכול לחזור בו ונותן שכר כפועל בטל או אם נשכר בפחות משלם הפחת ואין בזה חילוק בין פועל לקבלן והביא בב"י סי' של"ג תשובת הריטב"א בשם רבותיו שלא אמרו שפועל יכול לחזור בו אלא בשוכר עצמו באמיר' אבל כל שנשתעבד בקנין לטפויי מלת' אתא שלא יוכל לחזו' בו ע"כ והכא בנ"ד קבלן דחמיר מפועל דאינו יכול לחזור בו כשהתחיל במלאכ' כ"ש דכשנשתעבד בקנין דאינו יכול לחזור בו אפילו לא התחיל דאי התחיל אינו כפועל דיכול לחזור בו משום דכתיב כי עבדי הם וכו' ולא תימא הא דכתב הריטב"א דכל שנשתעבד בקנין אינו יכול לחזור בו דהיינו דמשהתחיל במלאכה דפועל לעולם יכול לחזור בו בין בתחלה בין באמצע דכי היכי דמהני קנין לשאינו יכול לחזור בו כשהתחיל הכי נמי מהני שלא יוכל לחזור אפילו כשלא התחיל וקבלן דאינו יכול לחזור בו באמצע אלא בתחלה כל שנשתעבד בקנין לא יוכל לחזור בו הרי שהקנין מועיל לפועל או לאומן שהוא קבלן ולא הוי קנין דברים מה שמתחייב הצבע או איזה אומן לעשות מלאכת חבירו וכיון שאין הקבלן יכול לחזור בו גם הב"ה לא יוכל לחזור בו כדמשמע פשטא דמתני' דכל הנעשה דמים וכו' כיון שמשך נתחייב זה בחליפיו והכא בנ"ד איכא נמי קנין דבע"ה שהקנה בגדיו לצבע לצובען כמו שכתבתי למעלה דלא הוי קנין דברים וכתב בח"מ סימן ש"ז השוכר מחבירו בהמה או כלים היינו כש"ש וכו' אבל המשכיר יכול לחזור בו עד שימשוך השוכר במקום הראוי למשיכה או שיעשה קנין אחר שהוא קונה בלוקח משמע דכל קנין שהוא קונה בלוקח אפילו קנין סודר קונה בשכירות ומה לי שוכר בהמה או כלים או שוכר פועל לעשות לו מלאכה או אומן קבלן כולהו ש"ש נינהו: ובמשרים נט"ו הביא תשובת הר"ם על מי שקנו מידו בפני עדים שיחזור לראובן כל זכיה שיש לו וכו' שכתב זה מחלוקת ישנה כי יש מהגאונים שאמרו דכל לשון עתיד שאעשה כך או אתן כך הוי קנין דברים ויש מי שאומר דכל האומר אתן כך וכך לאו קנין דברים אלא הרי הוא כאלו קנו מידו בחיוב אותו סך ואין קנין דברים אלא באומר אחלוק כך עמך שאלו דברים בעלמא הוא וכן מעשים בכל יום בפסק הנדונייא שקונים מפלוני שיתן לפלוני וכו' וכן כתב בעל עיטור כי הוא מחלוקת ולפי' מסתברא דכל שקנו מידו שיחזיר כל זכיו' שיש לו עליו לאו קנין דברים הוא אבל במה שקנו מידו שיעשו הוא ואשתו מחילה וכו' אינן אלא דברים בעלמא דקנין דברים אינו קנין וצריך שיתפוס שום דבר ע"כ והביא בב"י סימן קצ"ו בשם העיטור דכל מידי דמשתעבד בקנין אפילו במידי דלא מחייב מהני קנין כדתניא מתנ' ש"ח וכו' ורבותינו מפרשים כל מי שאומר אעשה לך כך וכך ואתן לך כך וכך קנין דברים הוי ולא נהירא לן עכ"ל והביא תשובת הרשב"א על מי שהיה עליו שטר שכתוב בו אתן לך כך וכך והשיב דכל שקנו מידו אפילו שלא אמר בלשון חיוב חייב דקנין מלתא אלימתא היא וכו' הרי שאפילו באתן לך וקודם גמר דין אפילו למ"ד דבלא קנין יכול לחזור בו בקנין מודה שהקנין מחזיק הענין כאלו מחייב

עצמו ליתן מה שאמרו הם עכ"ל: מכל זה נראה דקנין דברים כללא זוטא הוא בחלוק' חצר בריש בתרא וכיוצא בו שילך בסחורה או ישתתפו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ואין לך בו אלא חידושו כיוצא בו ובאתן לך נראה דלדעת הרמב"ם ז"ל לא הוי קנין דברים וכ"ש באתן לך בגדים לצבוע דלכ"ע נראה דאין כאן קנין דברי' וכמ"ש פ"ה מה' שותפין לפי' אם נשתתפו בשאר מטלטלין כיון שקנו מהם שיבא זה חביתו של יין וזה כדו של דבש הרי נשתתפו ונעשו שותפין בהן דמשמע דקנין שאביא או שאתן לאו קנין דברים הוא וריב"ש ז"ל תשוב' תע"ו כתב שאין חילוק בין שכירות פועל ליום א' או שכיר שבת וכו' או שהוא קבלן שקבל קמה לקצור או כרם לבצור שבכל אלה אין צריך קנין אלא התחלת המלאכה היא קנין אלא שהפועל יכול לחזור בו לעולם אפילו התחיל במלאכה ואפילו בקנין משום דכתיב כי לי בני ישראל עבדים וכו' ובע"ה אין יכול לחזור בו וגם הפועל אם הוא דבר האבד אין יכול לחזור בו ובע"ה שוכר עליהם או מטען עד כדי שכרן ואם חבילה בידו אפילו וכו' ואפילו קודם התחלת מלאכה וכו' משמע מדבריו דכתב דאין צריך קנין דאי עשה קנין קודם התחלת מלאכה מהני דכתב דהתחלת מלאכה היא הקנין ודוקא בפועל הוא דכתב דלא מהני ביה קנין מטעמא דקרא דכי לי בני ישראל עבדים וכו' אבל בקבלן מהני וכן דבע"ה דמשמע דאין בשכירות קנין דברים ובפועל משום טעמא דקרא כתב דלא מהני ביה קנין לא משום קנין דברים ואלו ראו תשובת הריטב"א שהבאתי לעיל בשם רבותיו אולי לא היה חולק עליהם דאפי' יועיל הקנין בפועל נמי אהני קרא דכי לי בני ישראל עבדים בלא קנין והיכא דחזר בו בחצי היום דיכול לחזור בו מה שאין כן בקבלן ועולה בידינו דבנ"ד אין כאן קנין דברים ואינם יכולים לחזור בהם לכ"ע אפילו למאן דסבר בעלמא דאתן לך הוי קנין דברים הכא שכירות שאני כדאמרן ואפילו לא היה שום קנין עכ"ז חייב האחר להחזירנו' לו שלא יעשה לו מלאכתו בע"כ והארכתי בזה לברר ענין קנין דברים כי ראיתי רבו הדברים בין בעלי תורה בקנין דברים זה אומר בכה וזה אומר בכה נאם הצעיר משה דברי הרב אינם צריכים

מהחכ' המנג' והשבתי נאם הצעיר יצחק בכמ"ר
כמו שכתוב בפס'
הרב אברהם ן' ארחא זלה"ה
וכו' וחוזר אני החות'
שמואל ן' וירגא: גם אני נשאלתי על זה ותשובתי בנויה על שתי הקדמות קצרות כוללות והם כי דין האומן עם בע"ה כדין הלוקח מן בע"ה והשנית שלא קנה ממנו הצבע אלא שכר את האומן לצבוע והשוכר והנשכר הם בעולם ויש בהם ממש והקנין משעבדן הלכך מוציאים מיד המושך ונותנין לבעל הקנין שקדם קנינו וכתב דוד ן' אבי זמרה שאלה קלג כתוב בנ"י פ' י"נ כתבו בשם הרא"ה על מימרא דר' אמי דהיבמה הולכת אחר היבם להתירה אפי' מטבריה לצפורי דכתיב זקני עירו ולא זקני עירה דדוקא שמקום דירתו בציפורי אבל אם הלך לעיר אחרת אין היבמה הולכת אחריו אלא כופין אותו לבוא אחריה דלא מקרי זקני עירו אלא במקום דירתו ובירו' נמי משמ' הכי וכדכתיב' בפ' החולץ עכ"ל: מזה נ"ל על שתי יבמות שנפלו מבית אחת לפני יבמים האח' הוא פה והאח' הוא בעיר אחרת והב' יבמות האחת היא פה והאחרת היא במצרים והיבם שהוא פה רוצה ללכת למצרים תוך ג' חדשים למיתת אחיו ויבמתו אשר היא פה תובעת שיתעכב פה עד תשלום הג' חדשים שיכנוס או יפטור ייבם או יחלוץ שהדין עמה

שיתעכב פה עד תשלום הג' חדשים או יקבל עליו לבוא אחר הג' חדשים מיד או יקבל עליו ליבם או לחלוץ היבמה אשר היא במצרים כדי שתפטר זו ג"כ שהרי כתב הרא"ה ז"ל שאם הלך לעיר אחרת אין היבמה הולכת אחריו אלא כופין אותו לבוא אחריה וכו' כ"ש בעוד שהוא פה שכופין אותו שלא ילך עד שיכנוס או יחלוץ או יקבל עליו לכנוס או לחלוץ היבמה האחרת אשר במצרים מיד בתשלום הג' חדשים כדי שתפטר זאת וגם שיניח פה מנכסי אחיו לתשלום כתובה של זו נאם המבי"ט עמדתו על מה שכתב כ"ת על ענין היבם אבל לא אמרה הרא"ה ז"ל אלא כשעבר הג' חדשים שהוא ראוי לכנוס או ליבם אבל בתוך ג' חדשים לא למה ה"ד למי שחייב לחבירו לזמן שאין אוסרין אותו במדינה עד שיגיע זמן הפרעון ותו דקרינן ביה שפיר זקני עירו כיון שיש לו אשה ובית דירה שם ושלוש מאת דוד ה' אבי זמרה: ואני אומר כי יש ראייה ממי שחייב לחבירו ורוצה ללכת תוך זמנו למקום רחוק שאינו יכול לחזור בסוף זמן הפרעון שיוכל המלוה לעכבו או שייחזר לו נכסים קודם שילך וכתב נ"י פרק י"ג על אשה שלוחה ע"פ ועמדה ונשאת אינו גובה מיניה דבעל וכו' כתב המחבר דאם בא המלוה קודם שנשאת למחות בידה שיפרעהו או שייחזר לו נכסים כדי שלא יפסיד וכן לזה שמבזבז נכסיו או רוצה ללכת יכול לעכב עליו שיניח נכסים כדי פרעון כ"כ הרי שכתב שתוך זמן החוב נכסיו או הולך למדינת הים ונמצא נועל דלת בפני לוויין ע"כ הרי שכתב שתוך זמן החוב יכול לעכב שלא ילך וכן מה שכתב בשם הרי"ף ז"ל בתשובה או שרוצה ללכת יכול לעכב עליו משמע שהוא תוך זמן החוב כיון שכתב שיניח נכסים כדי פרעון ולא כתב שיפרע לו קודם שילך אם הגיע כבר הזמן וגם הרב בעל נ"י שכתב קודם תוך זמנו וכתב שכן כתב הרי"ף ז"ל בתשובה דמשמע שהוא הבין בדברי הרי"ף בתשובה הארוכה שתוך זמנו יכולים לעכב מלילך והם כותבים סתם ואפ"ה נראה כי הוא תוך זמן הפרעון שהוא קרוב שאינו יכול לחזור לזמן הפרעון וכמו שכתב או הולך למ"ה שהיא דרך רחוקה ולא יוכל או לא ירצה לבוא לזמן פרעון החוב וכן מנהגינו פה בבית דין כשהולך לזה לדמשק ח' או עשרה ימים קודם הגעת הזמן שאינו יכול לחזור לסוף הזמן אנחנו מעכבים אותו ואם הולך לחליב והוא תוך זמן הפרעון בכמו ל' יום גם כן אנחנו מעכבים ואם הולך לתוגרמה אפ"י יש זמן לחוב ד' או ה' חדשים אנחנו מעכבים אותו שלא ילך עד שיניח נכסים או בטחון לפרוע בהגעת הזמן: וא"כ בנ"ד נמי שהוא הולך תוך ג' חדשים למיתת אחיו יוכלו לעכב עליו שלא ילך עד הגעת הזמן כיון שעתה אינו יכול לא לחלוץ ולא ליבם או שיקבל עליו לחזור תוך חודש ימים או יותר אחר שיגיע למצרים או שייבם או שיחלוץ היבמה שהיא שם במצרים כי גם שיש לו אח גדול ממנו באלכסנדריה הרי כתבו הפוסקים שאם היה הגדול במדינה אחרת שאין אחיו הקטן יכול לומר על אחי הגדול היא המצוה המתינו לו עד שיגיע אלא או' לזה שהוא כאן יבם או חלוץ ע"כ: ומה שכתב כ"ת ותו דקרינא ביה שפיר זקני עירו אם הוא דר פה עתה משנים קדמוניות והולכים הוא ואשתו לישא את בתם שם ולחזור פה לביתם ולבניהם שהם מניחים פה הרי הם כמו אורחים שם ומקום עיקר דירתם היא פה נאם המבי"ט: אם לנעילת דלת של לוין חיישי' לעיגונא דאתתא שהקלו חז"ל כמה קילות מסבתו לא כל שכן דאיכא טעמא רבה הכא טפי מלענין ממון דאיכא שהויי מצוה ושהויי מצוה לא משהינן ולהכי תנן תלה בגדול אין שומעין לו אע"ג דאיכא למיחש שמא הגדול ייבם

ואיכא מ"ד מצות יבום קודמת מ"מ חליצת הקטן שבכאן עדיפ' טפי מספק ייבום דגדול משום דשהויי מצוה לא משהינן וכאן ברי לן דמשהינן מצוה שזה הולך למרחוק ומזה תשובה גם על מה שכתב הרב דכי אמרינן תלה בגדול אין שומע' לו היינו דוק' אחר זמן ולא תוך זמן דזיל בתר טעמא דמאי זה טעם אנו אומרים דאם תלה בגדול אין שומע' לו משום דשהויי מצוה לא משהינן כדמפרש התם תלמודא בהדיא בפ' החולץ וכיון שכן מה לי אם הוא תוך הזמן או אחר הזמן כיון דסוף הזמן נמי דברי לן דמשהינן מצוה שזה הולך למרחוק ואין סופו לחזור עד זמן ארוך שמואל ה' וירגא: שאלה קלד ערבים עלי דברי דודים ובאהבתם אשגה ואהגה ואשנה לומר כי במקומי אני עומד שלא אמרה הרא"ה תוך הזמן ומה שהקשה כ"ת על המשל אשר כתבתי מתשובת רי"ף ז"ל לא נפלאות היא ולא רחוקה ואני רגיל להקשות ממנה על מה שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה ס' תתקס"ח שאם הלוח עני ומבזבז ולא הגיע זמן הפרעון אין מוציאין מידו עד שיגיע זמן הפרעון ויש לתרץ דאע"ג דמעכבין עליו שלא ילך כדברי הרי"ף ז"ל מ"מ אין מוציאין מידו ואין עלי קושיא על מה שכתבתי שאין אוסרין אותו במדינה שלא אמרתי אלא בזמן שאינו מבזבז או שיש לו קרקע או שאינו הולך למדינת הים אלא למקום קרוב ובנ"ד ליכא למיחש לחד מהני דאפילו יבזבז ואין לו קרקע כל זמן שירצה יכול לכנוס או לפטור ואפי' תימא דמצרים חשיב כמדינת הים לענין זה מ"מ זיל בתר טעמא כדי שלא תנעול בפני לוויין כאשר כתב הרב והאי טעמא לא שייך בנ"ד ותו כיון שיש שם יבמה אחרת כשיגיע הזמן תדון אותו לכנוס או לפטור ומיד: נפטרה זאת ואם יאמר שרוצה לקיים המצוה ביבמה אשר פה ב"ד של מצרים יכופו אותו לבא לכאן לכנוס או לפטור מפני תקנ' היבמה אשר שם וכיון דליכא למיחש למידי אין מעכבין עליו בתו' זמן ועת' נתחד' לי שיש אח גדול שם גם בזה אני סומ' שלא אמרו אם תלה בגדול עד שיבא אין שומעין לו היינו כשהגיע הזמן אבל בתוך הזמן אין מעכבין עליו דמצי למימ' אני רוצה להמלך באחי הגדול שהוא קודם במצוה ולענין מה שכתבתי דקרינן ביה שפיר זקני עירו חשכתי שגם היבם יש לו שתי נשים אחת הנה ואחת במצרים ואלו היה הדבר כן שפיר קרינן ביה זקני עירו ומ"מ מודה אני שמעכבין מנכסי המת כדי כתובת אשתו זו ממה נפשך ופשוט הוא: והמנהג הקדמון במצרים שאין מעכבין אלא אם הגיע זמן או שהוא ירוד או מבזבז נכסים או שרוצה ללכת למדינת הים ממש או חוץ למלכות אבל ממצרים לדמשק לא היו מעכבין לפי שהשיירות מצויות ואפשר ע"י שליח אבל המנהג שכתב כ"ת הוא יותר נכון לפי שעתה נתקלקלו הדרכים ונשתבשו בגייסות הערביים ואין יוצא ואין בא אלא לעת' רחוקות ולכן אפי' מכאן לדמשק הוי כמדינת הים והנרא' לעניות דעתי כתבתי דוד ה' אבי זמרה: כתב כ"ת ואפי' תימא דמצרים חשיב כמ"ה לענין זה מ"מ זיל בתר טעמא שלא תנעול דלת בפני לוויין כאשר כתב הרב והאי טעמא לא שייך בנ"ד ע"כ ואני אומר דאיכא טעמא אחרינא עדיפא מינה כדי שלא תתעגן היבמה כשילך למצרים ויתעכב שם אחר הג' חדשים והיבמה אחרת שבמצרים לא תכוף אותו לא לחלוץ ולא ליבם כי היא בת אחותו ותחפה עליו ותשאר זו עגונה כי הוא ידוע כי הוא הולך להשיא בתו ולילך לתוגרמה וב"ד של מצרים אינם אחראים לכוף אותו אם לא תתבע הוא מכאן עתה ונגזו' עליו שמיד אחר הג' חדשים ייבם שם או יחלוץ ואם ירצה ליבם את זאת שיבא מיד נאם המבי"ט: שאלה קלה מהאי דכתב בנ"י פ' ז"ב בשם

הרא"ה על הא דר' אמי דיבמה הולכת אחר היבם דכתיב זקני עירו ולא זקני עירה דאם היבם הלך לעיר אחרת אין היבמה הולכת אחריו אלא כופין אותו לבא אחריה וכו' נראה לי דשתי יבמות שנפלו מבית א' לפני ב' יבמים הא' פה במקום שמת האב והאחר בעיר אחרת וב' היבמות א' פה וא' במצרים והוא רוצה ללכת מפה למצרים תוך ג' חדשים שיבמתו אשר היא פה תוכל לעכבו עד תשלום הג' חדשים שיכנוס או יפטו' כיון שהוא ידוע שיתעכב שם אחר התשלום הג' חדשים אם לא שיקבל עליו לחזור מיד אחר הג' חדשים או שייבם או יחלוץ ליבמה אחרת אשר היא במצרים כדי שתפטר זו מזיקתו שהרי כתב הרא"ה ז"ל שאם הלך לעיר אחרת כופין אותו לבוא אחריה כ"ש כשהוא פה אעפ"י שלא נשלמו הג' חדשים שלא יניחוהו ללכת למקום שלא יוכל לחזור מיד' (אחר) תשלום הג' חדשים או יקבל עליו לכנוס או לפטור היבמה אשר היא במצרים ועל זה יהיה חייב להניח פה כדי כתובתה ואע"ג דמה שכתב הרא"ה ז"ל שכופין אותו לבוא אינו אלא אחר הג' חדשים היינו משום שהיה שם מקודם חוץ למקומו אבל כשיוצא ממקומו שהוא מקום היבמה ורוצה ללכת למקום רחוק שלא יוכל לבוא מיד אחר הג' חדשים עד שיכופו אותו שם במצרים שיחזור פה אחריה כמו שכתב הרא"ה יותר נקל הוא לכופו אותו פה שלא ילך עד תשלום הג' חדשים וייבם או יחלוץ כיון שהוא ידוע שיתעכב שם הרבה או יקבל עליו לכנוס או לפטור האחרת שם כמו שכתבתי ויש לי ראייה כי אפילו תוך זמן הג' חדשים יכולים לעכבו ממה שכתב בנ"י פרק י"נ על אשה שלותה ע"פ ונשאת דאינו גובה מבעל דנראה דאם בא המלוה קודם שנשאת למחות בידה שיפרעהו או ייחד לו נכסים וכו' וכן לזה שמבזבזו או רוצה ללכת מן העיר תוך הזמן שמעכבים בהם ושכן כתב הרי"א ז"ל בתשובה שמעכבי' עליו שלא ילך עד שיניח נכסים כדי החוב: וא"כ כמו שיכולים לעכב ללוה תוך זמן יוכלו לעכב היבם תוך זמן כיון שהולך למקום רחוק וכמו שיכופו הלוה להניח נכסים כדי החוב גם כן יעכבו את היבם עד שיקבל עליו לחזור מיד אחר תשלום השלש' חדשים או שייבם או יחלוץ האחרת אשר במצרים ותפטר זאת ג"כ שיניח פה כדי כתובתה: וגם שיש לה יבם אחר גדול באילכסנדריא הרי כתבו הפוסקים ז"ל שאינו יכול לתלות על אחיו הגדול שהוא בעיר אחרת אלא שאומרים לזה שהוא כאן יבם או חלוץ וגם שילך למצרים למקום היבמה האחרת אינו יכול לתלות בגדול שהוא באילכסנדריא' אלא יחלוץ או ייבם הוא ומפני שהוא ידוע שיתעכב יבם זה בדרך זו שדעתו ללכת ממצרים לתוגרמה לסחורה ורב ממנו הדרך חששתי לעיגון יבמה זו וכתבתי מה שנראה לי נאם המבי"ט: כל הדברים הללו מוכרחים ופשוטים בעיני אלא שאחר הג' חדשים אינו יכול לכנוס עד שידע מה שעשה אחיו שבמצרים שמא קדם וייבם וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ה מה' חליצה ואם רצה לחלוץ אין מונעים אותו וכמו שכתב הרב שם ואם יטעון שרצונו לכנוס וע"כ הוא צריך להמתין לדעת אם יבם אחיו שאם לא יבם ייבם הוא מכל מקום אין לו ללכת חוץ לעיר ולעגן היבמה אלא ימתין פה עד שידוע אמתות הדבר מרצון אחיו ואח"כ יעשה מה שלבו חפץ ויכנוס או ייבם ואם אינו רוצה להמתין כ"כ זמן יחלוץ כי כבר כ' הרב שאם רצה לחלוץ אין מונעין אותו ואין צרי' לדעת מה יעשה אחיו ואע"פ שקשה לי מזו שאמ' הרב כי למה לא ימנעו אותו מלחלוץ נחוש שמא יבואו עדים ויעידו שאחיו קודם חליצה זו עשה אחיו מעשה ונמצאת חליצה שאינה כלום לפי שהיא חליצה שאינה צריכה ותלך

ותנשא לכהונה ויאמרו חלוצה מותרת לכהן ונמצאת אתה מצריכה כרוז וכמו שכתב הר"מ עצמו בסוף פ"ג מ"ה הנזכר ואולי נאמר דכיון שיבמה זו צריכה חליצה אלא שמחמת שנחלצה צרתה אינה צריכה חליצה מכל מקום חליצה זו שם חליצה עליה ולא תנשא לכהונה ונמצאת שאינה צריכה כרוז כנ"ל שמואל ה' וירגא: שאלה קלו זה היבם היא ידוע כי הוא הולך למצרים להשיא את בתו ומיד ילך לתוגרמה ואינו יכול ללכת ולחזור עם ספינת צמר עד השנ' האחרת ובין כך וכך תשאר עלובה זו עגונו' ולכן אם יראה לכ"ת שנוכל לגזור עליו שאחר עבור הג' חדשים למיתת הבעל שייבם או יחלוץ היבמה שהיא במצרים ואם לא ירצה אלא ליבם את זאת שלא ילך לשום מקום עד שיבוא פה לייבם או לחלוץ אולי ירצ' לחוס על היבמ' האחר' שלא לחלוץ לה כדי שלא לפסול אותה לכהונה והוא ידוע כי לא הוא ולא אחיו הגדול אשר הוא באלסכנדריאה יכנסו שום א' מהיבמות אלא יחלוץ א' מהם לא' שהם נשואי' עם בנות מורינו הרב ז"ל ויש להם בנים ובנות יצ"ו ונישואיהן היה הגון וטוב לעולם ולא יכניסו קטטה לתוך ביתם ולכן זה היבם שהוא מצוי פה עם יבמה זו והולך למצרים מקום היבמה האחרת אחר תשל' ג' החדשים יהיה חייב לחלוץ האחרת כדי שתהיה היא פטורה וחברתה היא פה כי אחיו הגדול הוא עומד באלכסנדריאה זה כמה שנים ופרנסתו מצוייה שם בכל חדש ולא ילך למצרים לחלוץ כי מן הדין היא חייבת ללכת אחריו לעירו ולכן זה היבם ההולך שם למצרים עליו מוטל הענין גם הנכסים בידו ויניח פה כדי כתובת אשתו כי מן הדין כל נכסי המת אחראין לכתובתה והיה חייב לקנות קרקעות מהם לאחריו' נאם המבי"ט.

וכי מפני שהם נשואין לבנותיו של הרב ז"ל לא ירצו להקים שם אחיהם על נחלתו ללכת אל עם אחר ואנן נקטינן מצות יבום קודמת למצות חליצה ואני שמעתי שזה היבם רוצה לכנוס אותה אשר במצרים לקיים גם מברשך אל תתעלם וקרוב יותר זה להקים לאחיו שם ואם לא ירצה לא זה ולא זה וילך אל מדינת הים הרי אחיו וגדול שם קרוב למצרים מהלך ג' ימים תבא היבמה אליו ויכנוס או יפטור ואין כאן עיגון כלל דמלתא איני רואה לחדש עליו דבר אלא שיניח בידה מנכסי אחיו כדי כתובתה של זו וכתב דוד ה' אבי זמרה.

שאלה קלז נשאלתי על לאה שצוותה שיתנו לבנה ראובן חתול א' של אלגלייא ובו סלקו מכל שאר נכסיה שחלקה לבנותיה ומפני שבנה ראובן לא היה מצוי בעיר צותה כי האלגלייא שתצ' מן החתול עד זמן פלוני שיהיה לבתו פלוני וזה החתול היה ביד בתה הנז' שהיה לה שטר על אמה לאה הנז' שהשכירה לה החתול למה שיצא ממנו עד זמן פלוני בעשר' פרחים שהיתה חייבת לה ועתה הוסיפה לצוות שתקח האלגלייא שיצא מן החתול הנז' עד זמן פלוני שהוא ד' חדשים שישלמו חדשי השכירות אח"כ בא בנה חדש א' קודם שישלם זמן הצוואה ותבע החתול מאחותו ואמר שהיה ירא פן ימות או תמיתהו היא שלא תפרנס אותו כראוי ועל זאת החזירה היא לראובן אחיה החתולונתן לה הוא משכון על מה שהיה ראוי שיצא מן החתול באותו החדש ואח"כ הלך הוא והראה נוסח הצוואה לחכם יצ"ו ואמר לו כי מה שכתוב בצוואה שנתן לה האלגלייא של החתול שהיה דשב"ל ועל זה בא אצלי ופסקתי דאע"ג דהוי דשב"ל כיון שהחתול היה בידה ולקחה כבר האלגלייא שיצאת ממנו שזכת' בה כבר כרב נחמן דאמר פ' איזהו נשך מודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינא מיניה וצויתי לה שתחזור לו המשכונות שלקחה

על החדש דלא מיקרי שמיט ואכיל אלא כשאכל מה שהקנו לו אבל המשכון כיון שהיא לא זכתה אין כאן משכון ועל זה כתב הר"ד נר"ו דמודה רב נחמן דמצי למהדר ביה אפילו אחר שבאו הפירות לעולם כיון שלא אכלם עדיין הקונה ואי שמיט ואכיל אחר שחזר בו גזל הוא ומפקי מיניה והבן כרעא דאבוה הוא ואם היה איפשר לו למחות קודם אכילת הפירות היה מוחה שהרי כשבא וידע במתנ' צווח וטעמיה דרב נחמן משום מחילה וזה לא מחל ואנן סהדי שאם היה בכאן בשע' שמת' אמו היה מוחה ואומדנ' דמוכ' היא ואיכא רבוותא שפסקו הלכה כר' אחא בההיא דגמל האוחר בין הגמלים ודמיא למי שהחזיק בקרקע ג' שנים ובעל הקרקע היה במקום אחר שלא היה יכול למחות שאין חזקתו חזקה ומוציאין ממנו הקרקע והפירות שאכל עכ"ל: ואני אומר דדוקא כשחזר בו אפילו אחר שבאו לעולם לרב נחמן הוא דלא זוכה הקונה אבל אם לא חזר בו שלא ידע שהיה יכול לחזור בו ובין כך וכך אכלם הקונה לא מפקי מיניה וכמו שכתב רש"י ז"ל על מודינא דאי שמי' ואכיל לא מפקינן מיניה שהרי כל זמן שלא חזר מחל על אכילתו ואעפ"י שבטעות היה שלא היה יודע שיוכל לחזור מחילה היא ע"כ וראובן זה נמי לא ידע שהיה יכול לחזור בו עד שבא פה והראו לו הצוואה והרב שראה אותה אמר לו שהיה יכול לחזור בו ואז חזר בו ואעפ"י שמחילה זו היתה בטעות שאם היה יודע בקודם היה חוזר בו הוי מחילה כדאי' התם לרב נחמן משום שהוא זביני הויא מחילה וכתב בנ"י בשם הרשב"א וטעמא דזבוני מתחלה לאו מחילה בטעות הויא שהרי דעתו למכור היה וזה נמי לקנות אלא שהענין בעצמו מפני שלא באו עדיין הפירות בעולם לא מהני משום דלא סמכא דעתיה ומ"ה יכול לחזור בו אבל מ"מ הפירות שלקח כבר הרי הם כאלו קנאם ומ"ה אמרי' דהוי מחילה ולא מפקי' מיניה ע"כ ובתוס' כתבו דגבי פירות דקל זביני ולא מחילה בטעות היא דנהי דיכול לחזור בו מ"מ אין לו לחזור כי היכי דליקום בהימנותי' הלכך אית לן למימר דאפילו שהי' יודע שיוכל לחזור לא היה חוזר ע"כ הכלל כי כל זמן שלא חזר בו אעפ"י שאנחנו אומרים בזה שאם היה יודע היה חוזר בו לא מהני ואם אכל קודם שחזר בו לא מפקי' מיניה ובנ"ד הכי הוי והחכם הוותיק ה"ר שמואל נר"ו כתב לי דלא שייך בנדון זה ההיא דרב נחמן דהוי מטעם מחילה הוה שייך במוכר ונותן שהוא בחיים אבל ש"מ שצוה מחמת מיתה ונתן מתנה מיד כשמת יצאו הנכסים מרשותו ונכנסו ליד היורש והיורש אינו מוחל והוא צועק וצווח: ואני אומ' דירוש לא עדיף ממוריש וכי היכי דמוריש כל שלא היה חוזר בו אם אכל הקונה זכה הכי נמי היורש כל שלא צווח זכה האחר ועכשיו שהוא צווח לא זכה האחר משעה שהוא צווח ולכך צויתי להחזיר לו המשכונות שנתן על החדש שהיה עתיד הקונה לאכול וצווח הוא וחזר בו: עוד כתב ועוד כי הרי זה דומה לנותן דקל לא' ופירותיו לאחר שהשני לא קנה הפירות והכל לראשון לפי שלא שייר מקום לפירות וכמו שכתבו הפוסקים הר"מ והטור וכאן ג"כ נתן החתול לא' ופירותיו לאחר ולא קנה השני אלא הכל לא' ע"כ: ואני או' דלא דמי דהתם כשנתן דקל לא' ופירותיו לאחר היינו בבת אחת שאם נתן הדקל לא' סתם ואח"כ נתן הפירות לאחר אינו יכול לחזור בו מן הפירות כי כשנתן הדקל סתם משמע הוא ופירותיו אלא מיד שאמר דקל זה לפלו' אמר ופירותיו לפלו' ולהכי כיון שהשני לא קנה דהוי דשב"ל כתבו המפרשים דראשון זכה גם בפירות ויש מפרשים ג"כ שנשתיירו לו הפירות כיון שגלה קודם שלא היה נותן לו אלא גוף הדקל אבל בנ"ד נתנ'

קודם החתול סתם לבנה דמשמע עם פירותיו ואחר שהפסיק בדברים בצוואה בחילוק נכסיה אמרה שפירות החתול יהיה לבתה עד זמן פלו' וחזרה בה מן המתנה שיהיה לבנה החתול סתם בפירותיו ונתנת' לבתה אעפ"י שלא תחול המתנה של פירות מפני שהיה דשב"ל הרי חזרה בה מן הפירות שנתן לבנה בכלל מתנ' החתול סתם ונשתיירו לו וממילא יורשות אותו בנותנה כי בזה נסתלק מכל נכסי ירושתה בנתינת החתול כמו שכתוב בצוואה שסלקה אותו ולשון סילו' מהני דלא הוי כלא ירש וכמו שכתבתי בתשובה אחר' וכיון ששייר לעצמו שייר נמי מקום פירי ענפי האילן שבו גדלין הפירות וכדא' פ' מי שמת שייר פירותיו לבניו שייר מקום פירי מ"ט כל לגבי נפשיה בעין יפה משיי' וכיון דשייר מקום פירי כשנתנה הפירות של החתול לבתה לא היה דשב"ל דמקום פירי של החתול הקנה לה נמי כמו ששיירתם לעצמה כשחזרה בה ממתנת כל החתול לבנה עם הפירות אלא החתול לבדו ובחרת' ליתן לבתה הפירות שיירה לעצמה בעין יפה מקום פירי לתת לבתה אי נמי אע"ג דלא הוה משיירא בעין יפה משיירה לבת דקרוב אדם אצל בנו וכדתנן פ' מי שמת ילדה אשתי זכר יטול מנה נקב' מאתי' יטול כו' ואמר' בגמ' א"ר יוחנן המזכה לעובר לא קנה וא"ת משנתנו דקתני אם ילדה אשתי זכר וכו' הואיל ודעת של אדם קרובה אצל בנו וגמר והקנה בכל לבו אבל לעובר אחר לא קנה דאין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם ולא דוקא בנו אלא אפי' בתו וטומטום וכו' כדתנן במתני' ולא אמרי' בנו אלא למעוטי המזכה לעובר דעלמא וא"כ כי היכי דמשום דקרוב אדם אצל בנו מקנה לעובר שלו שלא בא לעולם לבנו או לבתו דקרוב אדם להם דמקנה דבר שב"ל או לדבר שלא בא לעולם דכי הדדי נינהו: וכן משמע נמי בבריתא דריש פ' המוכר את הבית בן לוי שמכר לישראל שדה וא"ל ע"מ שמעש' ראשון שלי מעשר א' שלו ואם אמר לי ולבני מת יתן לבניו אחריו דכי היכי דלעצמו שיי' בעין יפה גוף הקרקע ואינו דשב"ל הכי נמי לבנו כתב הרש"בא שאף מתנ' ש"מ בכלל דכל מאן דמשייר אף לבניו ליורשיו בעין יפה משייר כמו שהבי' בב"י סי' ר"ט וכת' דוק' לגבי אחרים אדם קרוב אצל בנו אבל בת לגבי בן כי הכא אדרבא קרוב אדם אצל בנו מאצל בתו לא היא דלא אמרינן קרוב אלא למאן דיהיב ליה הוא קריב דכוונתו שיגמר הקנין למי שקרוב אצלו אעפ"י שהוא נגד אחר שקרוב לו ג"כ וכההיא דתנן אם ילדה אשתי זכר וכו' דלא שנא אית ליה בנים אחרים או לית ליה.

שאלה קלח מי זה בא מאדום זה ספר כריתו' עמכם אשר שלחתם זה אומר בכה וזה אומר בכה זה יאמר לה' אני נכתב ונחתם ברצון בדבר ה' וזה יקרא בשם יעקב כי כל אח עקב יעקב במודעות ואונסין וזה יכתוב ידו לה' עוזרים בשם ה' וזה בשם ישראל יכנה כי לא יעקב יאמר שמו כי אם ישראל: מי חכם ויבן טענות אלה נבון וידע החכם כי כל העדה כלם קדושים וישרים דרכיה' ולכן נזכה לה' שיחננו ונוציא לאו' משפט גט זה ומעשהו וראיתי כי ממחלוקת הכשר ופיסול גט זה נמשכו בו כמה מחלוקות בענין הדין ביניהם ענין ברירת הדיינים ומקו' ברירתם וההזמנ' שעשו לשם בחרמי' ונידוי שעל המגר' ושעל הב' חכמי' מתקנת חרם ר"ת ז"ל אי חלו או לא אשר כת חכמים מגידים היות כדין כל מה שעשו מסדרי הגט וכת אחרת כחדו מאבות רוב הפוסקים אשר הם מביאים ראיה מהם ואומ' אין משם ראיה ומחזיקי' סברות הפוסלים את הגט ואחר שהכל סובב על מחלוקת הכשר הגט או פסול.

נבר' ענין זה אשר הוא תל שהכל פונים בו ואח"כ אם יצטרך נדבר בקצור בשאר הענינים וראינו סידור נתינת הגט וביטול המודעות שלם ונכון לדעת כל הפוסקים ז"ל ומה שאנחנו נוהגים פה לסדר בנתינת ג"ט א' פה בשני שטות סדרו החכמים מסדרי גט זה בכמה דפים מדפוס כדי לברר וללבן ביטול המודעו' על פיו ורצונו ובחתימתו וחתימת עדים ובגילוי דעתו מלבד דיבורו המור' על עצם כוונתו ודעתו שהיה נתינת הגט מרצונו בלי שום אונס כפי המורה ממעשיו שרצה לקבל מעות ליתן את הגט ודיבורו מסכים לדעתו וכוונתו בביטול המודעות ופיסול העדים כדעת הרשב"א ז"ל ומה להם לעשות יותר ולא עשו והרי כתבו ג"כ עדויות על גילוי דעת המגרש שנכספ' וגם כלתה נפשו לכסף וברר אנשים אשר כנפשו וגלה להם כי לא היה חפץ בבת הרופא אלא בכסף שבביתו ובזה נתבטלו כל המודעות אפילו שהיו נעשות קודם כתקנן והלכתן ואין קושי' לזה ממה שכתבו קצת החכמי' המורי' לעזרת הרב ה"ר משה רופא ממה שכתב הריב"ש ז"ל בתשובת תפ"ב וכל זה במי שלא ידענו שהוא אנוס אבל מי שידענו שהו' אנוס חליצתו פסולה ואעפ"י שבט' המודעו' והמודעא כאלו אינה כיון שבטלה האונס במקומו עומד ע"כ ובנ"ד האונס נסתלק בגילוי דעתו באמיתות שהיה מגרש ברצונו ושלא היה חפץ בה כי אם במעות והמודע' נסתלקה בביטולה שביטל ופסל העדים המעידים נגד קיום הגט וכמו שכתוב בדפוס מעשה הגירושין דף ו' ביטול המודעו' ופסול העדים בארוכה וקיום ב"ד על העדיות וכיון שפוסל העדים הוא גומר בלבו ומבטל כל מודעות שאינו מצוי לקלקלה בידי שמי' וכמו שכתב בשם הרשב"א ז"ל ונניח כל חלקי הסותר בענין האונסין ד' חלוקו' בדין וד' שלא כדין א' אנסוהו כדין לגר' ולא מסר מודע' וגירש הגט כשר ב' אנסוהו כדין ומסר מודע' פסול ג' אנסוהו כדין ומסר מודע' ובטלה באונס כשר ד' אנסוהו כדין ומסר מודע' ובטלה בלי אונס כ"ש דכשר ד' כו' שלא כדין א' אנסוהו שלא כדין ולא מסר מודעא פסול ב' שלא כדין ומסר מודעא בטל ג' אנסוהו שלא כדין ומסר מודע' ובטלה באונס פסול ד' אנסוהו שלא כדין ומסר מודעא ובטלה בלי אונס כ"ש דפסול: וכן במסירת מודעא ד' חלוקות א' מסר מודעא וגירש בלי ביטול בטל ב' מסר מודעא וגירש בביטול כשר ג' מסר מודעא וגירש בביטול באונס שלא כדין פסול ד' מסר מודעא וגירש בביטול באונס כדין כשר.

עוד יש ב' חלוקות באונס והן אנסוהו כדין או אנסוהו שלא כדין לגרש ונסתלק האונס וגירש כשר והחלוקה הישרה למגרש הוא שלא נאנס ולא מסר מודעא וגירש כרצונו ומעתה נברר האונסין והמודעות שאירעו בנדון שאלה זו גם כי קשה הוא לבררם מפי כתבים אפי' שבאו דרך ארוכה בשני חיבורים שחבר כל א' מכתות החכמים המתירים והאוסרים ספר בפני עצמו והדפיסו בענין הצעת המעש' שהיה ומעש' הגירושין עם העדויות וביטול המודעות ומפלת המגרש שהכריזו עליו וצעקת הרועים רועי ישראל בכתבים אשר כתבו כת המתירי' לאוסרי' בפרט ששה רבני ישיבת מנטו' והאוסרי' להם וקול ענו' גבורה אשר חבר הרב ה"ר ברוך חזקיהו נר"ו להשמיע ולהורות כשרות הגט בלי שום אונס כלל וכן האוסרים האריכו בספרם ג"כ בהמשכות הדברי' שהוצעו לפניהם ועל ידם והסכמת קהלה לסייעה וכותבים כתב כולל לכל קהלות הקדש שיהיו בעזרם לסייעם על הדין והאמת לפי דעת' ויצאו יותר מעשרה שליטים חכמי' אשר בעיירות להיות מעירים לעזור לכת האוסרי' וקצתם חזרו בהם אח"כ ומה שיצא מכלל פסק הרב

ה"ר משה פרווינצאל נר"ו וחברו הרב ה"ר פנחס נר"ו האוסרי' שנתנו יד למגר' למודעותיו ועמודי התווך אשר זיווג הבית הנפרד בגט זה נכון וסמוך עליהם הם הרב המופלג בחכמה ושנים ה"ר ברוך חזקיטו נר"ו להכשיר הגט והרב הלוח' במלחמת' של תורה בשערים נודע שמו ה"ר משה פרווינצאל נר"ו לפסול הגט ומה שעולה בהכשר סדר נתינת כהלכתו בא בדרך ארוכה וברורה בספר המכשירי' ומה שבא בפיסול הגט לא נתבררו עדין בספר הפוסלים את הגט כי אם שכתבו שהיו ביד המגרש מודעות מספיקות לדעתם לפיסול הגט ושיראו אותם בהזדמן יחד החכמים במקום מיוחד אשר בזה נפל אש המחלוקת ביניהם ולא נודע איה מקום כבוד החכמים וב"ד היפה יהיה קבוע ועל זה גזרו על הרב נר"ו ה"ר משה יצ"ו וחברו ה"ר פנח' שיבטלו דבריה' ויראו המודעות והם השיבו ונתנו טעם לדבריה' איך ולמה לא קיימו גזרתם וכתבו על זה לכל הקהלות ובאו להם פסקים מרבנים ידועים רוב משא ומתן שלהם בהיותם נותנים טוב טעם ודעת לרב ה"ר משה וחברו שלא היו מחוייבים לקיים מה שנגזר עליהם והם פסקי הרב ה"ר יצחק מלאטש נר"ו אשר פסקו סובב על שלא היו נלכדים שני הרבנים האלה בחרם ר"ת שלא להוציא לעז על הגט ועל ברירת הדיינים ועל מה שבטלו הב' רבנים החרם שהטילו הרבנים המכשירי' על המגרש על הוצאת הלעז על הגט במודעות ועל מה שגזרו על ב' הרבנים שיחזרו בהם ממה שכתבו או יודיעו מה שראו בפיסול הגט על כל סעיפים אלו סייע הרב מלאטש את ב' הרבני' ובאו אחריו לקיים דבריו בחתימתם כמה"ר שמואל מפיסא וכמה"ר יצחק צרפתי וכמה"ר יצחק ממונצולינו ואחרי אלו בא פסק ארוך מהחכם ה"ר יוסף אמיגו יצ"ו בסיוע הב' רבנים הנז' על כל הדברים הנז' וגם על דבר פיסול הגט כתב כי ראה המודעו' וכתב שצריך לברר וללבן הדבר' כי אם יתברר טענת האונס הגט יהיה בטל והחכם ה"ר יהודה אדרוטיאל יצ"ו כתב ג"כ לקיים דברי החכ' ה"ר יוסף יצ"ו בענין פסול הגט על המודעות ופסק כמה"ר מיכאל קודוטו יצ"ו על כי לא היה בזה הוצאת לעז על הגט ושגזרת הרבנים לא חלה על הב' הרבני' ופסק כמה"ר משה פינצי מאריו יצ"ו ג"כ מוכיח כי לא יקרא זה הוצאת לעז ושלא נלכדו בשום גזרה ופסק כמה"ר משה חזקיה הלוי יצ"ו ג"כ מסכים ומביא ראיות לכל זה ופסק כמה"ר אהרן פינצי מארייו יצ"ו ג"כ שאין בזה משום מוציא לעז ופסק כמה"ר יצחק פינצי יצ"ו סובר ג"כ כל זה ואין גם א' מכל אלו הרבנים שיכתוב בפיסול הגט וקיום המודעו' רק החכם ה"ר יוסף אמיגו אשר כ' אם יתברר האונס (כנ"ל) וכן חברו החכם כה"ר יהודה אדרוטיאל יצ"ו ומדבריהם אין ראיה עד שיתברר האונס רק הרב כמה"ר יוסף טריוויש יצ"ו הוא שהאריך בפיסול הגט והזכיר האונסים והמודעו' וגזר אומר שהגט בטל ועל זה סלק מעל ב' הרבני' תלונות וגזרות הרבנים האחרים אבל מהרב פרובינצאל יצ"ו וחבריו אשר הם עמודי הוראת איסור בגט עדין לא מצינו ראינו ראייתם ולא עניני המודעות איך היו כי תלו הוראתם בהתוועד החכמים ולא רצו לגלות טעמם ולא האריכו למעניתם בכל מה שכתוב בספר' כי אם בבריר' הדייני' ודרישה וחקירה אשר נפלה מחלוק' ביניהם כמבואר בכתבם אמנם הר' המופלג ה"ר ברוך יצ"ו האריך ובאר וברר אופן סדר נתינת הגט בהכשר וסילוק האונסים והמודעו' גם על המודעות והאונסי' אשר כתבו הב' רבנים אשר פי' אותם הרב פרובינצאל שהיו ג' אונסים גם כי לא ראה טופס המודעות כתב והאריך בביטולם.

ועל זה כדי שנוכל להוכיח ולהכריע ביניהם בענין הכשר הגט ופיסולו נראה במה שכתב הרב מטרייוויש יצ"ו בביטול הגט ומה שכתב הרב החזק כמה"ר ברוך יצ"ו בהכשרו אי זה יכשר א' מן האונסים אשר כתב הרב מטרייוויש אשר מחמתו כתב שהגט בטל הוא שכתב שחמיו בא עליו בעקיפים שהיה כובש שטר פסיקתא שביניהם שנתחייב לזונו כמה זמן ושכפר בתיבותיו ובגדיו וספריו וכיס מעות שבידו כדי לכופו שיבוא לידי מדה זו לגרש והביא ההיא דפרק איזהו נשך דההוא שמשכן לחבריה וכבש שטריה דהוה אונס והביא נמי אם זה לא היה מודה לחמיו לגרש היה כופר וגוזל הכל והבי' מהרמב"ם ז"ל שכתב פ"י מהלכות מכירה א' האונס את חבריו כשהכהו וכו' עד שמכ' או שהפחידו וכו' הרי זה אונס ובפ"ב מהלכות גירושין כתב שאונס הוא שנדחק ונלחץ לעשות דבר שאינו מחויי' וכו' והביא מפ' המדיר ומפ' הבא על יבמתו בההיא דאין מעשין אלא לפסולות ונשא אשה ולא ילדה י' שנים שיוציא ויתן כתובה וכו' וזה לא היה בו שום עביר' שיכופ' אות' לגר' וכל זה מפ' המדי' ופ' הבא על יבמתו (וזה) לא הי' לו שייכו' בענין אונ' ממון זה וגם הראיו' לאונ' ממון שהוא מביא אין מי שיכחיש כי אונס ממון לגרש הוי אונס אבל יש לחלק באונס הממון שאונסים אותו ומוציאי' ממנו ממון שלא כדין אם לא יגרש או ממון שהיה לו ביד אחרים ולא יתנו לו אם לא יגרש וכמו שחילק הרב החזק על אונס זה שכתב שחמיו היה מוחזק במטלטליו וספריו קודם על מה שהיה חייב לו קודם שתבוא סיבת נתינת הגט ולא החזיק בם על נתינת הגט והביא מתשובת הרשב"ץ ז"ל שכתב כשאנסוהו אחרי' אפי' שלא כדין בגוף או בממון ואומר' לו בפ' שאונס זה לא יסלקוהו עד שיגרש לפלוני' אפי' שלא היה דינו לגרש שאין זה בכלל אונסי' וה"נ יכול חמיו לומר לו שלא יסלק האונס במה שהוא מחזיק בממונו עד שיגרש בתו וגם כי מסר מודעא הרי בטלה והרי הוא כאלו לא מסרה עוד כתב כי מה שחמיו מחזיק בשל חתנו אינו אונס כיון שהוא כדין שהרי חייב לו מה שהלוה לו עוד (כתב) שאפי' היה אונס גמור מה לו לארוס' ולצר' זאת יכולה לומר לו כנוס ולך עמו בדין או פטור ע"כ ואני חפשתי על לשון זה של הרשב"ץ בקיצור תשובותיו אשר קצרתים זה כמה שנים עם קיצור תשובות הריב"ש ז"ל קודם שנדפסו ומצאתי הלשון כך יש אונס אחר ולא מצינו דומה לו בגמרא והוא שאנסו את אחרים כדין או שלא כדין בגופם או בממונם ואו' להם בפ' שלא יסלקו אונס זה מעליהם עד שיגרש פלו' אשתו אפי' לא היה דינו של אותו פלו' לגרש אין זה בכלל אונס אפי' הוציאו להריג' (את) בנו שרחמיו עליו אם לא יגרש אשתו והוציאה להציל בנו כיון שלא מסר מודעא אין זה גט מעושה כלל שאין עישוי אלא בגופו של מגרש עור בעד עור וכו' ע"כ קיצור לשון הר"ש ז"ל מכתבת ידי אשר קצרתיו מתשובותי' שהיו פה ביד בעל תורה א' שהיו קרוב למאתים תשובות באותו הספר ואח"כ מצאתי יותר וחברתי עמהם וזאת התשובה היא הראשונה והיותר ארוכה מכל תשובותיו ולפי לשון זה אין ראייה מכאן למה שרצה הרב החזק יצ"ו כי משמעו' לשון זה הוא כי ראובן ד"מ קרוב או מודע לאשה א' אנס את שמעון קרוב לוי המגרש או אהובו בגופו או בממונו כדין או שלא כדין ואמר לו בפ' לא אסלק אונס זה מעליך עד שיגרש לוי קרובך או אהובך את אשתו שאפי' לא היה כדין שיגרש אותו פלו' את אשתו אין זה בכלל אונס אפי' הוציאו להריג' בנו וכו' והיא סברא נכונה כי אונס אחרים לא מיקרי אונס לגבי דידיה כי יש כמה אנשים אינם מקפידים ולא מצטערים על צער קרוביהם

ואינם רוצים להפסיד ממון עליהם ולא לבטל רצונם מפניהם והרוצים מרצונם הם עושים וזה שגירש אשתו להציל את קרובו או אפי' בנו מדעתו ורצונו עשה ואין הגט מעושה כלל וא"כ אין מכאן ראיה לומר שהאונס שעושה חמיו לחתנו בממונו שאינו קרוי אונס שהרי מגיע האונס לממון המגרש ואינו דומה למה שכתב הר"ש ז"ל שהאונס הוא לאחרים ובחנם כתב הרב החזק יצ"ו וחזר הדין למקומו שיכול חמיו לומר לו בפ"י שלא יסלק את האונס ממה שמחזיק של חתנו עד שיגרש את בתו כי אין מכאן ראיה כלל וגם אין הסברא נותנת שלא יקרא אונס מה שאונס חמיו את חתנו במקום בתו וגם כי הרב הנז' נתלה באילן גדול לשון זה שמצא בספר הרב כמה"ר יוסף קארו יצ"ו סי' קל"ד בשם הר"ש ז"ל ואינו כתוב שם שאנסו את אחרים אלא שאנסו אחרים כדין או שלא כדין וכו' שלכאורה נראה שאחרי' אנסו אותו ויקרא לחמיו אחרים והוא הוא האונס ואינו כן כי מסגנון כל הלשון נשמע בפ"י שהאונס לאחרים שהרי כתוב באותו הלשון שם סימן קל"ד ואו' בפ"י שאונס זה לא יסלקוהו עד שיגרש פלו' אפי' אותו פלו' לא היה דינו לגרש וכו' הרי נראה בפ"י מלשון זה שהאונס הוא על אחרי' שכותב שאונס זה לא יסלקוהו עד שיגרש פלו' שהיה לו לומר אלא שאונס זה לא יסלקוהו עד שיגרש למה הזכיר פלו' הרי הוא הוא האונס וכתב אח"כ אפי' אותו פלו' לא היה דינו לגר' נר' שזה פלו' שלא היה דינו לגר' אינו אותו שאונסי' אותו וכמו שכתב מיד אפי' הוציאו בנו להריגה וכו' הרי שהאונס אינו עליו אלא על בנו אלא שבספרים דלגו תיבת את ובזה החליפו הכוונ' ואפי' בלא מלת את נשמע ומוכן מכל הלשון שהאונס הוא לאחרים כמו שכתבתי ועוד שכתוב שאנסו אחרים ר"ל שאנסו לאחרים או את אחרים שאם הי' חוזר האונס לו היה כותב שאנסוהו אחרים כמו שהעתיק הרב החזק נר"ו אבל הלשון בסימן קל"ד הוא שאנסו אחרים סוף השטה דף ק"ע ונרא' שם באותו נדון שהאונס היה לאביו שלא הרשו אותו לצאת מאותו מקום כמו שהביא שם ובתחלת התשוב' כתב נראה ברור מה שעכבו האב מלצאת מן העיר אינו כפיה לגבי הבן חזא שאפי' היו חובטין האב עד שיגרש בנו לא מקרי עישוי כו' ונתבא' כי אין מכאן ראיה למה שהביא כי הבנת הלשון אינה אלא על אונס אחרים וזו היתה כשגגה היוצאת מלפני השליט והחזק כי כל אונס שאונסי' אחרים לבעל עד שיגרש וכ"ש אביה חשוב כאלו היא עצמה היתה אונסה אותו כי היא היא האונסת מדעתה ומכחה כי לא נקבה תסובב גבר ותכריחהו לגרש כי אם על ידי אחרים אביה וקרוביה ורעיה אשר לא יבגדו בה.

כתב עוד הרב החזק שנית שמה שחמיו החזיק בשל חתנו אינו אונס כלל כי הוא מחזיק בו כדין וכו' וא"כ מה אונס ממון יש כאן שלישית שאף אם נאמר שהוא אונס מה לה לארוסה ולצרה זו וכו' ואני אומר שהוא אונס מה שמחזיק משל חתנו כדי שיגרש כמו שכתבנו כי זה האונס הוא נחשב כאלו היא עושה אותו ומאת הארוס' היא הצרה ואונס זה ואיך תצא ותאמ' לו עת' כנוס לך ולך עמוד בדי' על הנדונייא או על הפקדון או חוב אם הוא מחזיק בשלו מדעת' כדי שיגרש ומה שהיא אומרת לך כנוס הוא מן השפה ולחוץ שאם היתה רצונה להנשא עמו גם אביה לא היה מחזיק בשלו אבל לפי האמת אם היא היתה אומרת מרצונה אז בוא כנוס אם תרצה ותעמוד אחר כך לדין והוא לא היה רוצה לכנוס אלא לגרש כדי ליקח מה שיש לו ביד אביה לא היה בכאן שום אונס כיון

שהיה יכול לכנוס וכל שלא אמרה כך והוא היה מעכב את שלו עד שגירש נראה זהו אונס.

ונראה לי כי אפי' שיהיה ענין עיכוב ממון זה וכתב החוב אונס לא בשביל זה נתבטל הגט כלל כי קודם שנעשה הקומפרומיסו שהוא מה שעשה בשביל האונס לפי דבריו כבר נסתלק האונס של הממון כפי מה שבא בסיפור המעשה דף ה' שכתוב שם שבא לוויניצי' ב"ט לחדש אלול השכ"המרצונו הטוב ואח"כ הלך לעש"ג וקבל בטחון למען לא יוכל חמיו לגבות חובו ממנו ולמען לא יוכל לכפור לו ג"כ הבטחון מסר זה חמיו במשפט הפיוגי וכו' אח"כ י"א לאלול תבע חמיו בדין ישראל ע"מ שיברור דיינים עמו ובררו שניהם לפלו' ופלו' בקנין ושבועה ויהי בערב סתר את הקומפרומיסו ולמחרת יום זה יום ו' כ' לאלול שכ"ה לקח ב' מבוררים מאוהביו עם החכם הר' יהודה בן הרב ז"ל ויעש הקומפרומיסו מכתב' ידו ובאותו יום עצמו גזרו שיתנו לו ק"ן סקודי ושיגרש ואחרי י"ח יום שהוא ח' לתשרי השכ"ו גירש אותה בגט כשר.

הרי שעברו כמה ימים מיום שקבל בטחון שלא יוכל חמיו לגבות חובו ממנו ובי"ט אלול עמד בדין וסתר זה הקומפרומיסו הראשון ובזה כבר נודע לכל כי לא יוכל חמיו לגבות חובו ממנו וגם כשעמד בדין לפני ב"ד זה הראשון הוא ידוע שנודע לב"ד תביעתו בגדיו ומטלטליו וספריו וא"כ כבר היה בטוח שלא יוכל להכחיש חמיו כל מה שהיה לו ביד חמיו וגם לא היה יכול לתבוע החוב וכבר ידוע ומפורסם היה מקודם בכל העיר כי היו מטלטליו וספריו ביד חמיו כ"ש לדיינים ולאנשים שהי' מפשרים ביניהם ונסתל' כבר מאונס זה שכתב הרב מטריויש באונס ממון זה שחמיו בא עליו בעקיפים וכו' וכשהניח אצלו תיבותיו וכו' ובכל היה כופר כדי לכופו שיבוא לידי מדה זו מהגירוש' גם הרב החזק נר"י כתב באונס זה שאו' שנאנס ליכנס בקומפרומיסו וליתן את הגט כדי להוציא את שלו מיד חמיו ממטלטליו וכו' והכתוב מק"ן סקודי ואני אומ' שהרי קודם נתן [נודע] (לו) לכל כי כל אשר לו ביד חמיו ויוכל להוציא מידו בעמדם לדין בד"י ובדא"ה ועדיין הקומפרומיסו שכתב הוא מכתובת ידו בט', אלול לא נעשה ומי הכניסו ליכנס בעובי קור' הקאמפרימסו אם לא שלבו מלאו לעשו' כך להתרצו' ברצי כסף ולגרש כי ביום עשות קאמפרימסו לא היה לו שום הכרח לעשותו כי לא היה ירא משום הכחש' שכבר נודע לכל וגם לא נאמר שהיה הרופא אלם ושלא היה יכול להוציא את שלו מידיו כי הדבר גלוי וידוע דלזו אינו מועיל שום אלמות כ"ש בוויניצי' שהיא עיר אשר יש בה דין ומשפט בד"י ובדא"ה ולא יוכל שום אדם אלם לעכב של אחרים בידו שלא כדין וא"כ אינו דומה אונס זה לאונס שהוא פרדסא דפ' איזהו נשך דהתם השוכר היה כובש השטר של המשכנתא והיה בא עליו מדין חזקת ג' שנים הידועה לכל והיה יכול לישאר עם כל הפרדס ולכן היה אונס שהוא כפר בב"ד וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכות מכיר' אבל בנ"ד קודם שנעש' הקומפרומיסו כבר נסתלק האונס שכבר היה ידוע כי כל אשר לו ביד חמיו ולא היה בידו עוד להכחיש לו כמו שנז' ואם לא היה רוצה ליכנס בחיוב הקומפרומיסו לא היה לו הכרח לזה אלא שעשה מרצונו כמו שהארכתי ואיני יודע למה הרב החזק לא נתחזק בטענה זו לסלק האונס ולא היה מכניס עצמו בקופא דמחטא כי מהרב טרוויש אין לתמוה כ"כ כי לא נתברר לו סיפור המעשה כמו שהוא ברור כאן במעשה הסיפור שבא פה בדפוס כי לפי הנר' שם היו מעלימים הרבנים

החולקים אלו מאלו הענינים כדי שלא יתחכמו להשיב זה על זה מה שאינו נכון לעשות לעוסקים בתורה לשמה ולדנים דין אמת לאמתו ועלה בידינו כי אונס זה של ממון נסתלק כבר והגט היה קיים: ובאונס השני כתב הרב מטרוויש נר"ו דשדא עילוה גודא מהערכאות ומחמת הדוחק והלחץ שהיו לוחצין אותו לפרוע לחמיו ש"ח שכבר היה פרוע מק"ן סקודי הניע עצמו לגרש ובכתיבת יד בן הרב הלוח' נר"ו כתב בפ"י מה שהביא הרב החזק דף ל"א האונסים אשר בגללם נרא' למעלת הגאון א"א ישרו שהגט בטל הם אונ' החרמים אונס מממון שלא היה יכול לקבל תיבות ספריו ומטלטליו וכו' עד אחר נתינת הגט אונס הגוף בסבת לחיצת הערכאות או בצוילו או בקרמינאלו או זה וזה כנראה הכל באר היטב במודעות אשר ביד הארוס הן נגד הקומפרומיסו והן נגד הגט מצורף לאשר היה מחזיק עליו הכתוב פרוע מק"ן סקודי והאונס שעש' לו בהחזיק או בלקיחת מאצל חותנתו השטר תנאים של השידוכין והאירוסין שהיה ביניהם כנר' הכל מתוך הכתבים וראיות הארוס א' לא' למצו' חשבון עכ"ל ועל אונס זה כתב (הרב) החזק נר"ו כי לא היה ולא נברא לומר שנאנס גופו מהמגרש ובשביל נתינת הגט ואם אמת הוא שחמיו הוציא עליו סווינציו"ן כדי לתפשו בשביל הכתוב מהק"ן סקודי הרי לא עלה בידו וכו' כי המגר' היה בטוח ולא היה ירא מחמיו כי היה לו על מה להסמך מכתיבות של פקידות שהיה לו מהדוכוס יר"ה מפיורינצה לתומכו ולסעדו בצל קורת רוח טפסרי יועצי ויניצייא כו' עכ"ל ובמעשה הגירושין דף ה' כתוב כי הוא הלך בערכאות ש"ג וקבל בטחון למען לא יוכל חמיו לגבות הק"ן סקודי ממנו ושמסר את חמיו בעש"ג המשפט הפיייוגי אשר המסירות ההן אינן נגלות אל הנמסר וכו' גם בהצעת המעשה בדף ב' כתוב שבא לויניצייא בט' לאלול השכ"ה עם השגת בטחון השיג מהשררה ע"י אהובו הר' יוסף נ' יקר יצ"ו ובא והלשין חמיו בעש"ג במשפט בפיוויגי ונעשה ציווי לרופא שלא יוכל לגבות ממנו חובו וכו' ועל זה הסכימו בפני ק"ק לוונטיני ובחרו להם אנשי' מזה א' ומזה א' בקנין ושבועה ובח"ח לקיי' הפסק וטרם כלו לחיוב נרתע אחר וחזר בו עד כי סתר הקומפריומסו וסרב מלעמוד לדין בפניהם ומלעמוד בדין לפני הרבנים עד אשר חשב להטיל הדבר בחיק ב' אנשים אוהביו נושאי איבה אל חמיו רק הג' היה החכ' בן הרב מפדואה ז"ל וכראות חמיו כי כלתה אליו הרעה וכי היתה ידו על התחתונה הטיל גם הוא הפרשותיו בחיק הג' והצעת כל המעשה זה היה ביד החכמים וחתומים על הדפוס מכתיבת יד הרב קפמאן והר' חננאל בן כמר יעקב ז"ל ושלשה ממוני ק"ק לוונטיני על כי בפניהם עבר כל מה שכתוב בהצעת המעשה ומה שלא עבר בפניהם באזנם שמעו וידעו אמיתות הדברים מתוך עדי וחתימ' נאמנות ומקוימות וכו' הרי מכל זה נראה שלא היה לו שום אונס ע"י האומות לא בצאוילו ולא בקראמינאל אדרבא ידו היתה על העליונה על חמיו וברר ברורי' כמו שרצה וחזר וסרב בהם ובחר אחרים מדעתו ואפי' נעשה לו שום אונס קודם אח"כ הובטח שלא יוכל חמיו לתבוע ממנו הק"ן סקודי וגם היה מפורסם לכל מה שהיה לו ביד חמיו שלא היה יכול להכחיש וגם לא היה לו עוד יכולת בדוחקו ע"י הערכאו' אחר ההבטחה והכתיבו' שהיה לו מאת הדוכוס מפרורינצ"א לשרי יועצי ויניצייא באופן שאפי' היה אי זה אונס קודם כבר נסתלק קודם שיעשה הקומפרומיסו והיה חייב לקיים מה שגזרו כיון שקבל עליו מרצונו לקיים גזרתם ונתבטלו בזה כל דברי הרב מטרוויש אשר האריך באונסים והרחי' לשונו נגד

כל הרבנים המורים בכשרות הגט כמו שכתב באונס הג' וכתב באופן שהאונסי' לא סרו לא כולם ולא מקצתם עד אחר נתינת הגט האמור ושכל העם מקצה היו מכירים שגירש לאנסו ואינו כמו שכתוב בהצעת המעשה ומעשה הגירושין ואליהם אנחנו שומעים כי הם נמצאו בכל מה שאירע בויניציא ובעידו על מה שראו ושמעו והרב החזק נר"ו כתב בתירוץ אונס זה אף אם הביאו חמיו בפועל בבית הסוהר לא היה בשביל נתינת הגט אלא כדי לגבות הש"ח שלו וכל זמן שאין האונס בא בשביל הגירושין אלא בשביל ד"א אינו אונס לבטל הגט כמו שכתב בכלל ה"ג בשם הרשב"ץ והכא נמי כל הפחדו' והגיוזומים לא היו אלא בשביל הש"ח וכו' וזה אינו אונס לבטל הגט ע"כ ואני חוכך בטעם זה כי גם שכתב הרשב"ץ ז"ל שאם עישו אותו בדברים אחרים ולהציל את עצמו מאותו עישוי נתרצה לגרש לא הוי גט מעוש' ושפי' כן הרמב"ן ז"ל על ההיא דשמואל בירו' שמענו שמוציא שמענו שכופין בתמי' נראה לי דהיינו כשכופין אותו על דבר אחר לא על כוונת גירושין והוא מעצמו כדי להנצל מאותו עונש מגרש מעצמו וכמו שכתב כן הר"ש ז"ל בלשונו מעצמו מעצמו שני פעמי' והרב החזק נר"ו עצמו בתחלת הכלל הג' כתב כשהאונס בא כדי שיעשה דבר אחר לא כדי שיגרש והוא מגרש כד להנצל מהאונ' ההוא אינו אונס ראוי לבטל את הגט והריב"ש ז"ל בסי' קכ"ז האריך בענין זה שב"ד יכולים לכוף הבעל על העונה או על מה שחייב לאשתו ואם הוא מעצמו כדי להנצל מזה גירש אין זה גט מעושה שהרי אין ב"ד כופין אותו על הגט כלל אלא לקיים מצות עונה וכו' והרי זה כמי שהיו נושין בו ממון והיה תפוס בבית הסוהר בעד החוב הנז' ואמרו לו קרובי אשתו אם תגרש אשתך אנחנו נפרע בעד' ותצא ממאסר' ונתרצה וגירש אין כאן שום אונס שהרי לא היה תפוס כדי שיגרש והביא תשובת הרא"ש ז"ל שבאבן העזר שמי שידו' שרוצה ללכת ישביעוהו שלא ילך או יכפוהו שיגרשנה לזמן קודם שילך שנר' שכיון שאומרי' לו או תעשה המוטל עליך מן הדין או תגרשנה אין זה כפיה על הגט במוחלט אלא שכופין אותו על מה שהוא חייב מן הדין ואם יגרשנה יפטר מכל זה נראה כי הכפיה היא על דבר אח' שהם מקפידו' בו שאם היה עושה אותו דבר לא היו כופין אותו על הגט אבל כשרוצים לכפותו על הגט ולא היו חוששים לכפותו ולהקפיד עליו על שום דבר אחר שהיו יכולים לכפותו אלא כדי לכפותו אותו על הגט כופין אותו על דבר האחר שיודעים שלא יוכל לקיים ויגרש אז נראה כי הכפיה היא על הגט ממש ובאותה תשוב' של הרשב"ץ ז"ל כתוב עוד ומ"מ מוכח מהכא שכשכופין אותו לפרוע כתובתה ולפעמים מפני פרעון כתובתה הוא צריך לגרש והרי הוא כפוי ועומד בגט זה כיון שלא כפו אותו ממש לגרש אלא שכדי לפטור עצמו מאונס פרעון הכתובה נתפייס לגרש לא מיקרי גט מעושה כלל שהרי האונס בענין אחר היה והגט ברצונו נתנו שהרי לא היו כופין אותו לגרש.

עכ"ל שנראה במשמעות לשון זה שהכפי' הוא על דבר אחר כמו על הכתובה שהיו רוצים שיפרע אותו ולפעמי' יקרה שלא יוכל לפרוע ועל זה מגר' כדי שיפטרו אותו מן הפרעון לא יקרא כפיה על הגט אבל אם הוא ידוע כי כשכופין אותו לפרוע אין לו או שלא ירצה לפרוע ויגרש נראה שהיא כמו כפיה ממש על הגט ממה שמדייק בלשונו ולפעמים מפני פרעון וכו' נתפייס לגרש וכו' הגט ברצונו נתנו וכו' והסברא נותנת כן שאם הוא ידוע שזה לא יוכל לקיים הדבר אחר אשר עליו כופין אותו אלא בנתינת הגט הרי הוא כאלו

מתחלה כפווהו עליו וא"כ בנ"ד אם היו אונסים אותו על פרעון הק"נ סקודי והיה ידוע שהיה מגרש כדי שלא לפרוע היה אונס על הגט והוא דבר נראה שהאונס היה בא בשביל הגירושין ולא בשביל דבר אחר שהוא המעות של ש"ח ועל זה הוכרח ליכנס בחיו' הקומפרומיסו אשר על זה הוכרח לגרש והיה גט מעושה.

עוד טעם אחר שהגט היה מעושה לפי דרך הרב החזק כי תביעת הש"ח לא היה בדין כי עדיין לא היה חייב לו דבר כי רוב אלו הק"ן שבש"ח היו אצלו ממה שנתן חתנו לבתו והוא לקחם ועוד כל המטלטלים ובגדים וספרים שלו היו בידו ומה שכתבו הר"ש ז"ל והריב"ש שכשאונסים אותו על דבר אחר ולא בשביל נתינת הגט והוא מגרש לפטור עצמו מן הדבר האחר דלא הוי אונס על הגט היינו שאונסים אותו על דבר אחר כדין כמו שפי' על יוציא ויתן כתובה שהדין נותן שיפרע לה וכופין אותו עליה והוא מגרש כדי להפטור מלפרוע מה שהיה דין לפרוע או כמו שכתב הריב"ש ז"ל הרי זה דומה למי שהיו נושין בו והיה תפוס ואמרו קרובי האשה אם תגרש נפרע בעדך ונתרצה וגירש אין כאן אונס כי בדין היה תפוס על מה שהיו נושים בו אבלכשתופסים אותו על דבר שהוא שלא כדין וע"כ מגרש הוי עישוי וכמו שכתב הרשב"ץ ז"ל וז"ל ומיהו מסתברא דכשכפווהו בדין באותם דברים אחר' כגון הכא שהדין נותן לפרוע כתובתה ובדין כפווהו בפריעתה אבל אם כפווהו שלא כדין בדבר אחר ומתוך אותה כפיה גירש אפשר דהוי גט מעושה דנקטיה לכבסיה דלישבקיה לגלימיה הוי עכ"ל וגם שכתב איפש' והניחו בצ"ע אפ"ה אזלי' לחומר' ויצטרך גט אחר גם כי הסבר' נותנ' שהוא אונס וגם לשון הגמ' יוציא ויתן כתוב' ופי' בו על דרך הנז' שיכפווהו על הכתוב' ואם יתן גט מעצמו הוי גט דמשמע בהדיא דוק' כעין כתובה שהוא דין לכפותו עליה ופריעת ב"ח מצוה אבל דבר שהוא שלא כדין כי הכא הוי אונס כמו שפי' ותשוב' הרא"ש ז"ל מוכחת כן שכתב או תעשה המוטל עליך מן הדין או תגרשנה אין זו כפיה דמשמע הא שלא כדין הוי ודאי כפיה וא"כ לפי דברי הרב החזק נרו אכתי הוי' כפיה ואין תירוץ לאונס זה כי אם מה שתמצית על האונס הראשון כי קודם שנעש' הקומפרומיסו נסתלק אונס הגוף אם היה לו אונס הגוף כי לפי האמת לא היה אונס גוף והוא ידוע כפי מה שכתוב ומבורר למעלה שלא היה לו לחמיו שום כח ויד עוד לתפוש את חתנו על שום דבר ולא לתבוע ממנו הש"ח אדרבה חתנו היה לו יד וכח עליו כמו שכתוב למעלה ועכ"ז נתרצה בקומפרומיסו ואין כאן שום אונס והרב החזק עצמו כתב אח"כ כל אלו הדברים הם אותות ומופתים שאף אם היה לו שום אונס בעשיית הקומפרומיסו נסתלק לגמרי ונשתנה לרצון כ"ש שלא היה שם שום אונס כלל כאמו' ע"כ גם כי איפשר שלא כיון בדבריו אלו אלא כי כשעשו הקומפרומיס נסתלק' האונסים כמו שכתבתי אני וכמו שהיה לפי האמת כי באמצעות הימים שבין ט' לאלול יום בואו לויניציא עד יום כ' לאלול שנעשו ביניהם הקומפרומיסו באלו הימים קבל בטחון שלא יוכל חמיו לגבות חובו ומסר את חמיו בעש"ג וכו' וביום י"ט ברר דיינים וסירב בהם כרצונו נראה שהי' לו יד וכח יותר מחמיו וכבר נסתלק נסתר מחמתו ועכ"ז רצה להיו' נקשר בעבותו' הקומפרומיסו וכמו שמבואר כל זה בהצעת המעשה ומעש' הגירושין דף ה' וכמו שהבאתי למעלה והרב החזק נר"ו היודע כל זה אגב ריהטיה לא השגיח כי על דרך זה נסתלקו כל האונסים ולא היה צריך להכניס עצמו במה שהושג עליו ועל דבר אונס הנידויים והחרמי' שכתבו על הארו' שתוך ל' יום

לכנוס או לפטו ובשביל שלא קיי' החרימוהו האריך הרב מטריויש לשונו על הרבנים מכשירי הגט וחזן מכבודו לא צדק בכל מה שכתב בזה נגדם בפרט בדברים של קטטות שכ' עליהם והחכם החזק נר"ו כתב כי אלו החרמות היו על שגזרו עליו הרב המאיר מפדואה וב' רבנים עמו אחר זמן הרבה שקדש והלך לו מרחוק שיבוא וכנוס או יפטור ועבר על גזרתם ונידוהו כדין והרב הלוחם במלחמתה של תורה אמר שהיה שלא כדין מה שגזרו עליו שלא היתה יכולה לומר או כנוס או פטור עד שיתן לו אביו הנדונייא שנדר לתת לה ונמשך מזה שהחרמים של כנוס או פטור היו שלא כדין: ואני אומר כי גם שהיתה האמת אתו מה שאינו כן היינו כשבא לויניציא ואמרה היא או כנוס או פטור ואח"כ תעמוד בדין עם אבי אבל כששלחו אליו גזרה שיבוא לכנוס או לפטור אותה משם כדין גזרו שאם ירצה לכנוס חייב לבוא פה מקום מושבה ויכניסנה ואח"כ יוליכנו' למקום שהתנו או למקום מושבו וכמו שכתב ריב"ש ז"ל באותה תשובה שהביאו וכדאי היה הרב המאיר ז"ל עם חברו שלא יזלזלו בנידוייו אחר פטירתו עם היותם כתלמידים חברים לו והיות נימוקו עמו התשובה הנז' שהוכיח כן מן התוספתא והביא פי' ר"ת ופי' אחר וא"כ החרם שגזרו עליו לא היה אלא שיבוא לכנוס או יפטרה משם בגט ואחר שבא לויניציא נולדו הטענות ביניהם עד שנחלקו הרבנים אם יכולה לומר לו עתה כנוס ואח"כ תעמוד לדין עם אבי או לאו ואם היה שלא כדין אם תאמר כך לא מפני זה יהיה שלא כדין מה שהכריחו אותו לבוא לויניציא ושעל זה יהיה הגט שנתן אח"כ מעושה ואפי' לפשט דברי תשוב' מהר"ם כי בדין לא יהיה מחוייב לבוא למקום הארוסה לישא אותה לא מפני זה יהיו כופין אותו לגרשה כשבא לויניציא ואין האונס של החרמים שיבוא לעמוד בדין שייכים לנתינת הגט כי הכפיה היתה שיבוא לכנוס או יפטור ואם היה רוצ' לפטר' משם ושלא לבוא לא היה נלכד בחרם וא"כ עיקר החרם היה שיבוא לכנוס שאי אפשר לכנוס בלא ביאה ואפי' שיהי' הדין שהיא תבוא אצלו לינש' אין כפיה זו אלא לכנוס ולא לפטו' כי לפטרה היה יכול לפטר' משם כמו שכתבתי זה אפי' שהיינו מורים שאינו בדין שיבוא הוא למקומה ולכנו' אבל לפי האמת בפרט בנ"ד לא היה שלא כדין אפי' לדעת מהר"ם ז"ל לכוף אותו שיבוא לכנוס כי אחר ג' שנים או ד' שארסה היה מוכרח שיכנו' ולא יעגן אותה יותר ואם נאמר שתלך היא אפי' מהר"ם ז"ל כתב ודאי היכא דהבעל היה בא לכוף את האש' לא היינו כופין אות' הואיל ונפק מפומיה דר"ת ז"ל וכו' כ"ש בנדון זה שהוא לא היה תובע ממנה שתבוא אצלו מפני שהיה לו דין עם אביה וגם שתבוא היא אצלו לינשא עדיין צריך ללכת הוא שם אחר אביה לעמוד עמו בדין על כל תביעותיו ופשיטא לכ"ע שהוא ילך אצלו תחילה שהתובע הולך אחר הנתב' לתבוע מה שיש לו אצלו ואם הנתבע מכחיש או שיש להם טענות אז יטענו זה על זה באיזה מקום ידונו ובמשרים נתיב א' חלק י"ג כתב אבל אם זה טוען וזה טוען או טענה ריקנית שאין שם ראי' דן בעירו ר"ל בעירו של נתב' וכיון שאין כופין אותה הואיל ונפק מפומי' דר"ת ז"ל א"כ יכופו אותו לכ"ע אחר שעברו כמה שנים ולא תתעגן יותר ומשום תקנת עגונות יודה ג"כ מהר"ם ז"ל שכופין אותו וכמו שכתב בתשובה שהביא הרב החזק נר"ו שכתוב בה אבל היכא דתלו בדעתיה לכנוס אין זה עישוי ואם רוצה לפטור יפטור ובזה יש ביד החכמים לעשות גם בזה המעשה דעת חכמים לפי דברי רבותינו שיש למקדש לבוא למקום שקדש לכנוס או לפטור ויש לכופו ברידוי ונידוי כי

יש לחוש לתקנת העגונות ושלם לרבותינו שבאשכנז יחיאל בר' יעקב הלוי תנצב"ה עכ"ל ואם לא נודע לנו רב בעל תשובה זו אם הוא בר סמכא הרי הוא מסכי' לדברי הריב"ש הנודע שמו בשערים וגם נקבל האמת ממי שאמרה דאיכא בהאי תקנת עגונות וגם תשובה זו היתה קבועה בקובץ תשובו' של הרב הנז' סי' קע"ו כנראה שהיה מורה הוראות בישראל ומשיב תשובות כגדולים שבכל דור ודור ועל זה נאמ' כי אפי' מהר"מ ז"ל יודה בנדון זה דאיכא ביה תקנת עגונות וגם מהטעם שכתבתי ונחזור לענין דין כנוס או פטור ואח"כ תעמוד לדין עם אבי אם הוה כדין או לאו והרב החזק כתב כי הרב הלוח' טעה בעיונו בזה כי רצה להוליד מזאת המשנ' תולדה כוזבת ולומר אבל כשיש לאב והוא חייב מן הדין לפרוע כגון שפסק בשעת קידושין או שנשתעבד בשטר השידוכין כנהוג אז אינה יכולה לומר עוד או כנוס או פטור אלא יעמדו בדין עם האב בתחלה ואם יתן לו נדונית' שפסק יכנוס ואם לאו אינו מחויי' לכנוס כי בזה לא אמרו במשנה כנוס או פטור לפי דעתו ונמשך מזה שהחרמים של כנוס או פטור היו שלא כדין כיון שיש לו לאב מה לפרוע וחייב מן הדין לפרוע כאמור וכתב הוא שזה שבוש גמור כי אמת הוא דלא פליגי חכמים ואדמון בענין זה אלא בענין שאינו יכול החתן לקבל הנדוניא שפסק לו חמיו ואינו יכול לכופו בדין או כגון שלא קנה אעפ"י שפסק או שקנה ואין לו או שמת או הלך לארץ אחרת ולא הניח נכסים בהא פליגי חכמים ואדמון והלכה כאדמון דיכולה לומר או כנוס בלא נדוניא או פטור אבל כשיש לו לאב והוא כאן חי וקים וחייב מן הדין ויש לו כח לכופו בדין בהא לא פליגי חכמים ואדמון דאפי' חכמים מודו שאומרים לו כנוס או פטור אבל אין אומרים לו כנוס בלא נדוניא אלא כנוס ולך עמוד בדין עם האב שפסק לך ואם אביה אלם אז אומרים לו כנוס בלא נדוניא שהרי הוא כמי שאין לו ודברים פשוטים הם וכו' עכ"ל: ואני אבאר לשון פשט המשנה ומשמ' יתבאר אל מי מאלו הקדושים אפנה תנן הפוסק מעות לחתנו ופשט לו הרגל כמו שפירש רש"י ז"ל לשון בזיון או תלה אותי שאין לי מה ליתן או כפירוש הראב"ד ז"ל פשט לו את הרגל שמת או הלך ואין שם נכסים כלל שאם היו שם נכסים כיון דכדברים הנקנין באמירה גובין מנכסיו ע"כ כמו שהביא הר"ן ז"ל והוכרח הראב"ד ז"ל לומר דאין שם נכסים דאם יש נכסים אחר שמת או הלך למה תשב עד שתלבין ראשה לרבנן יגבו לו מנכסיו לכן כתב שאין לו נכסים ומתוך קושיא זו שהרגישו התוספות למה תשב עד שתלבין ראשה לרבנן כיון שהם דברים הנקנים באמירה כמה אתה נותן לבנך וכו' כמימרא דרב גידל הוצרך רשב"ם לחלק בדברי רב גידל דדוקא שקדשו מיד כדמשמע לשון עמדו וקדשו אבל קדש לאחר זמן ולא הזכירו התנאים לאו דברים הנקנין באמירה הן ובכה"ג דקדש לאחר זמן אמרינן הכא דתשב עד שתלבין ראשה דלא מצי תבע ליה כדינא ואפ"ה תשב עד שתלבין ראשה דיכול לומר כיון שהתנינו כך מקודם על דעת זה קדשתי ואם אין אתה רוצה לקיים התנאי הראשון שאינך חייב בדין גם אני לא אכנוס ולא אפטור ופירוש זה כתב הר"ן ז"ל אחר שהביא פירוש הראב"ד ז"ל ליישב דברי רבנן דאמרי תשב עד שתלבין ראשה כתב דאיפשר נמי ליישב דברי רבנן בכה"ג דכתבו התוספות וכמו שכתב ז"ל ואיפשר דלאו בפוסק עמו בשעת קידושין מיירי דבכי הא לכ"ע יכולה לומר לו או כנוס או פטור כיון דבידו הוא לכופו אותו לפרעו אלא הכא בפוסק עמו בשעת שידוכין עסקי' ואחר זמן קדש ובה"ג לא קנה ואפ"ה אומדנ' דמוכח

הוא שעל דעת תנאים הראשונים קדשה ומשום הכי לרבנן תהא יושבת עד שתלבין ראשה ואמרי' בירושלמי וכולי ע"כ הרי זה פירוש רשב"ם ממש והכל הולך למקום אחד ליישב דברי רבנן דאמרי תשב עד שתלבין ראשה והתוספות לא נראה להם לחלק בדברי רב גידל כמו שחילק רשב"ם וכתבו דממשנה זו דאמרי רבנן תשב עד שתלבין ראשה אין שום ראיה לחלק בדברי רב גידל כי אעפ"י שדברי רב גידל יהיו בסתם אפילו שלא עמדו וקדשו מיד מצינן לתרוצי דברי רבנן דאמרי תשב עד שתלבין ראש' כשאין לו לאב כלום או הבעל אינו רוצה לטרוח ולהביאו לדין והיינו כעין פי' הראב"ד ז"ל שמת או הלך ולא נשאר מה לפרוע: מכל אלו הפרושים נראה דכשיכול לגבות מה שחייב ויש לו מה שפסק האב כדין אז יכולה היא לומר כנוס או פטור אפי' לרבנן ומשמע דכיון דיכולה היא לומר כנוס או פטור משום דיכול לתבוע מאביה או מנכסיו בדין אינו יכול הוא לטעון לא אכנוס עד שאגבה אלא אם איפשר לגבות קודם יגבה ואם לאו תטעון היא כנוס או פטור ואח"כ תגבה דדוקא כשאינו יכול לגבות כלל הוא דאמרי רבנן תשב עד שתלבין ראשה אבל כשיכול לגבות יכולה לומר כנוס וכו' ואח"כ תגבה דאי לא תימא הכי אלא שאינה יכולה לומר כנוס או פטור קודם שיגבה ובין כך וכך תשב עד שתלבין ראשה לרבנן למה נתחבטו בכל אלו הפירושים לפרש דאיירי פלוגתא דרבנן ואדמון בשאינו יכול לגבות בדין כפי כל א' מן הפירושים דאם יכול לגבות בדין מאי טעמא דרבנן דאמרי תשב עד שתלבין ראשה ליפלוג בדידיה דיכול לגבות דאיפשר להעמי' פלוגתייהו אפי' יהיה יכול לגבו' בדין אלא דלרבנן אינה יכולה לומר כנוס ואח"כ תגבה ולכך תשב עד שתלבין ולאדמון יוכל לומר לו כנוס או פטור ואח"כ תגבה ולכך תשב עד שתלבין ולאדמון יוכל לומר לו כנוס או פטור ואח"כ תגבה וכיון דלא חלקו המפרשים בזה ולא מצאו מקום לרבנן דאמרי תשב עד שתלבין ראשה אלא בהני גווני דאינו יכול לגבות משום דאינו חייב בדין משמע דכל שהוא חייב בדין לפרוע אפי' שלא פרע עדיין יכולה היא לומר כנוס או פטור ואח"כ תגבה ואפי' לרבנן לכל הפירושים ולמאן דפסקי הלכה כאדמון בכל גוונא תאמר כנוס או פטור וצדק הרב החזק בענין הדין שתוכל לומר כנוס או פטור לכ"ע ואח"כ תגבה אלא שלא כיון לראיה זו שכתבתי וסמך על ראיות הסברא שמכרחת כן ותמהני עליו במה שכתב שהראב"ד ז"ל כפי מה שנמצא בפי' הר"ן ז"ל כתב ואיפשר דלאו בפוסק עמו בשעת קידושין וכו' ואינו כן כי פי' הראב"ד הביא קודם שכתב והראב"ד ז"ל כתב שמת או שהלך למ"ה ואין שם נכסים כלל וכו' כמו שכתבתי למעלה פי' הראב"ד ז"ל אחר פי' רש"י ז"ל כמו שהביאו הר"ן ז"ל: ומכל זה נראה בהדיא כי טענת כנוס או פטור ואח"כ תגבה כדין היתה והחרמים היו ג"כ כדין אם היה תלוי זה בזה לסברת הרב הלוחם מה שאינו כן כי אינו תלוי זה בזה כי החרמות לא היו אלא על שיבוא לויניציא לעמוד בדין וכפי מה שכתוב למעלה וגם זה היה בדין כמו שכתוב למעלה: ועתה אחדש אני אונס אחר רביעי שלא ראיתיו מפורש בדבריהם שיהא נחש' אונס והוא בקומפרומיסו האחרון שעליו נגמר ונחתך הדין ביניהם על יד הב' ברורים והחכם בן הרב המאיר זלה"ה אשר כתוב בו מיד המגרש שקבלו הוא וחמיו עליהם בתורת חרם ושבועה חמורה דאורייתא לאשר ולקיים כל מה שיפשרו ביניהם הג' אנשים הנז' ובטלו שניהם כל המודעות שבעולם שמסרו או שימסרו וכו' ומצד חומרת קומפרומי' זה פשרו ופסקו הג' ברורים שהיו גוזרים ומסדרים אל הבחור כמ"ר

שמואל שיחוייב לפטור ארוסתו בגט כשר תוך ה' ימים מאותו היום ושחמיו יתן לו ק"נ דוקטי קורניטי וכו' מיד אחר נתינת הגט ואחר שנתחייב לקיים ולכתוב לה גט כשר כמו שגזרו הם וכתב בספר מצות קטן שאם נשבע האיש ליתן הגט צריך שיתירו לו קודם שיתן שלא יהיה דומה לאונס אך ערבון יתן אם ירצה שאין זה דומה לאונס עכ"ל והרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות שבועות כתב נשבע שיגרש אשתו או שלא יהנה ישראל מנכסיו וכו' אם תגרש את אשתך אתה מוציא לעז על בניך כו' ושמא תנשא לאחר ואי אתה יכול להחזירה וכו' ונראה דיכול לגרשה בלא התרה וכן כתב בפ' השולח על האי מתני' דמעשה בצידן וכן בתשובת הריטב"א שהביא בבית יוסף סי' קנ"ד בא"ה כתוב על איש שנשבע לגרש אשתו וגרשה קודם שיתירו לו ואח"כ היה מערער לפסול הגט מפני כך והשיב זו אינו טענ לפסול הגט בדיעבד שלא מצינו שיהא חשוב אונס אלא כאונס שבא לו שלא מעצמו אבל שבוע' זו הוא הביא' על עצמו שהרי מרצון עצמו חייב עצמו לגרש לפי שגמר בדעתו לגרש עכ"פ ולזרוזי נפשי' ואם נתחרט אחר שבועה ואינו מגרש אלא מחמת' ה"ל לבקש צד להיות נקי משבועתו או לגלות דעתו למסור מודעא בכך ומה שכתב ה"ר פרץ שצריך שיתירו לו וכו' לפי דעתי לא כתב אלא שצריך כן לכתחלה לעשות גירושין ברורים לא שיהא פוסל הגט כזה בדיעבד וכמו שכתב שם בהלכ' ההם דברים רבים דרך חומרא ולמעשה מובחר וכן נראה מלשונו שכת' כאן כדי שלא יהא דומה לאונס הרי שלא כתב רבי' שיהא זה אונס וזה נראה ברור וכמדומה לי שכן דן הרב ז"ל וכן הסכים עכ"ל עוד כתב שם כי הרב ה"ר לוי נ' חביב ז"ל עשה מעשה במי שנדר בנזירות שמשון לגרש אשתו וגירשה בבית דינו וכתב על זה פסק ארוך והביא כמה ראיות לדבריו וכתב בסוף דבריו על ה"ר משה קאטרו ז"ל ואנהרינהו לעיינין דפ' השולח המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר וכו' א"ר יוסי מעשה בצידן בא' שאמר לאשתו קונם שאיני מגרשיך וגירשה כו' ע"כ ובתשובה לה"ר מיימון נגא"ר שהביא ג"כ בב"י סימן קל"ד שכתבו רבותי' הצרפתי' שאם נשבע ליתן גט צריך שיתירו לו קודם שלא יהיה דומה לאונס סבירא ליה דמתני' דקונ' כיון שתלה נדרו בדבר אחר שאמר כל פירות שבעולם עלי וכו' אין בזה אונס כלל כשגירש אבל בנשבע לגר"ש דומה לאונס שתלה הגט בשבועתו ובנדון זה נמי תלה גיטו בדבר אחר ואין כאן אונס וכו' עכ"ל ונדון ששאלו לו היה שקנס עצמו בק' זהובים לאדון העיר אם יחזיר את אשתו ולא יגרשנה ואח"כ גירשה בביטול מודעה הנה בשני תשובות אלו הביאו דברי הסמ"ק או הגדת רבי' פרץ ותירץ הרשב"א שלא כתב זה אלא לכתחלה דרך חומרא אבל בדיעבד הגט כשר ובתשובה האחרת נראה שעל פי הדין כתב זה כי מה שנר' מן המשנ' דקונם דלא הוי אונס הוא משום דתלה נדרו בדבר אחר אבל מה שכתב הרמב"ם ז"ל נשבע שיגרש את אשתו וכו' נראה שהוא הפך מה שכתב רבי' פרץ ואני מתרץ תירוץ אחר מלבד שני התירוצי' של שתי התשובות שלא תקשה המשנה של קונם לדבריו וגם לא דברי הרמב"ם ז"ל והוא כי השבוע' שהאדם נשבע מעצמו ומרצונו לגרש אשתו אינו נקרא אונס ואינו צריכה התרה אבל השבועה שמשביעי' אותו אחרי' ע"י פתוי או ריצוי כדי שלא יחזור בו ממה שאומר כדי שיגרש את אשתו דומה לאונס אם לא יתירו לו והיינו מה שכתב רבי' פרץ ז"ל וכן נשמע מלשונו שכתב ואם נשבע האיש לתת הגט צריך שיתירו לו לא כתב ואיש שנשב' לתת גט לאשתו אלא לתת הגט נראה שהיו מכריחי'

אותו לישבע שיתן גט כדי שלא יחזו' בו וכמו שנרא' ממה שכתב אח"כ אך ערבון יתן שנראה שרוצים להכריחו כדי שלא יחזו' בו ולכן דומה לאנוס אפי' לדברי המשנה ולדברי רבינו משה ז"ל ומצאתי סעד לחילוק זה בפ' הרב ה"ר ישעיה מטראני ז"ל על מתני' דקונם ואי קשי' אמאי פשיטא לן הכא דמותר כו' אבל זה שרצה לגרש את אשתו וקשר עצמו בנדר שלא יוכל להתחרט הרי אנו רואים שבכל לב הוא מגרשה ואינו חפץ בה כלל שהרי בזכרו בכל כחו על ידי נדר שלא יתרצה עמה הלכך שום קלקול אינו יכול לעשות עכ"ל וכן נראה מאות' תשובה של ה"ר מיימון ז"ל שכתב על אותו הנדון ששאלו ממנו שהוא חייב עצמו במה שהוא רוצה לעשות אין זו כפיה שכל זמן שהוא מגרש ברצונו הוא מגרש וכו' והקנס שעשה ברצונו עשאו לחזק עצמו לגרש ולא ה"ל אונס וגבי מוציא אשתו משום ש"ר אמרי' באומר יאסרו כל פירו' כו' אם איני מגרשיך היעל' על הדע' כשגירש' שנא' שהיה אנוס בעבו' כך אין לנו לומר כן כיון שברצונו נדר כ"ש בנדון זה כו' ע"כ וגם מעש' שעשה הרב ה"ר לוי ז"ל על מי שנדר נזירות שמשון לגרש יתיישב אם מעצמו קבלו עליו וברצונו לזרז עצמו והאירו עיני כבודו המשנה של קונם שהזכירה לו החכם ה"ר משה קשטרו ז"ל שהיא מדברת ג"כ כשקבל הנדר מעצמו כמו שכתבתי שאם קבלו הנזירות על ידי אחרים לא היה מעש' רב ושמעתי על מוריני הרב הגדול כמה"ר יעקב בירב ז"ל שעשה מעשה על מי שקבל נזירות שמשון לגרש אשתו שיגרש אותה ויחזור ויכתוב לה גט שני הראשון לקיים הנזירות מפני שהיה בו חשש עישו וכבר יצא ידי חובת הנזירות והשני לשתיה מגורשת מרצון גמור ואפשר שקבל הנזירות על ידי אחרים שחייבוהו לקבלו ולכן הוצרך ב' גיטין כמו שפירשתי ולפי זה האונס הד' שכתבתי הוא אונס או דומה לאונס שנשבע לגרש ומה שכתב רבי' פרץ ז"ל שדומה לאונס הוי השתא לכ"ע כפי מה שפירשתי שהשביעוהו אחרים והכא נמי השביעוהו אחרים.

ומצאתי תשובה להרשב"ץ על אותה תשובה של ה"ר מיימון ז"ל שכתב וזה קצור לשונו שהוקשה לו מנשבע לגרש שצריך היתר דמ"ש מהאו' קונם פירו' וכו' וכתב דלא קשה כלל שהנודר מפירות אם רוצה יגרש אם רוצה לא יגרש אבל הנשבע לגרש ע"כ יש לו לגרש אם לא ימצא פתח לנדרו והרי כפוי לגרש בהורמנא דמלכא בלאו דלא יחל דברו והוי גט מעושה בישראל שלא כדין ופסול זהו דעת רבותינו הצרפתים אבל הנראה חומרא בעלמא הויא ויכול לגרש בלא היתר שבועתו ולא דמי לאונס שהרי כשנשבע לגרש דעתו הויא לגרש בגט כשר דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואם גירש בא' מג' גיטין פסולין לא קיים שבועתו דלגירושין גמורים נתכוון וכיון שכך יגרש בלא היתר וגייט' כשר ממה נפשך שאם היא אונס אם כן כשנשבע לגרש נשבע על דבר שאין בידו שהרי אין בידו לגרש בגט כשר אם הוא אנוס ואין זו שבועת ביטוי וחייב מלקות ויגרש אם ירצה וגטו גט שאין זה אונס עתה שאינה שבועת ביטוי ואינו חייב לקיימה ואם אינו אונס יגרש וחייב לקיים שבועתו שהרי שבועת ביטוי היא להבא ואמר לו לגרש שיקיים שבועתו משום מצות עשה ככל היוצא מפיו יעשה כדאי' בפרק הכות' ולא הוי גט מעושה שהרי מצוה עליו לגרש והכי מוכח פ' חזקת גבי תלוה וזבין וכו' אלא מסיפא וכן אתה מוצא בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ודלמא התם נמי סבר מצוה לשמוע דברי חכמים ואינו אונס וכ"ש אי מצוה דאורייתא רמיא עליה דכייפי' ליה ומכל מקום

מדברי הרב ז"ל שכתב דנתינת ערבון לא היא אונס למדנו שהמחייב עצמו בממון אם לא יגרש וגירש שאין זה אונס ואין חשש בדבר וכו' עכ"ל ולדעתו אין שום אונס ולא דמיון אונס כמי שנשבע לגרש וגירש בלא היתר בין נשבע מעצמו או השביעוהו אחרים ואני מגמגם בטעם זה דאע"ג דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולגט כשר נתכוון הרי הוא מקיים שבועתו וגט זה כשר מדאורייתא דלא הוי אונס ממש אלא דומה לאונס ונימא דלא נחית האי אספקא דרבנן כיון דמדאורייתא כשר הרי הוא מקיים שבועתו בנתינת גט זה ואכתי אגידא ביה מדרבנן דבעי גט אחר משום דראשון דמי לאונס והדרא קושיא לדוכתא דזה שנשבע לתת הגט דמי לאונס כרבותי הצרפתיים ולזה אני אומר דזה שאמרו אונס או דומה לאונס היינו כשהוא נשבע כך בפ"ל לתת גט לאשתו אבל כשנשבע לקיים מה שיגזרו עליו הברורים וגזרו עליו שיגרש לא דמי לאונס כיון שאינו חייב לקיים משעת השבועה אלא משעת הגזרה ולא היה יודע בשעת השבועה שיגזרו עליו שיגרש.

עוד כיון שהשבועה היתה כוללת דברים אחרים מכל ההפרשות שהיו ביניהם שיהיו חייבים לקיים מכח השבועה אינו דומה אונס נתינת הגט כיון שנשבע על דברים אחרים גם כי הוא חייב גם כן מכח השבועה לגרש דכיון דהא מלתא לא הוי אונס ממש אלא דמי לאונס משום חומרא מקלינן ביה בטעמא כל דהו.

עוד יש בנדון דידן טעם נכון שאין בשבועה זה שום דמיון אונס ולא לתא דידיה כמו שנר' מסדר המעשה שנסתלק מכל האונסים הג' הנזכרי' למעלה ועתה לא היה מוכרח בשו' דבר כי ביום א' קודם קומפרומי' זה עשה קומפרמיסו אחר ע"י החכם חייט וה"ר שמואל תלמיד וסתר מיד כמו שכתוב בדף ה' ולא היה מי שמחה בידו ואחר כך ביום המחרת נתרצה מעצמו לקיים מה שיגזרו עליו הג' כשלא היה מי שיכריחנו על זה והיה יודע כשנשבע שאולי או ודאי יגזרו עליו שיגרש ועכ"ז נתרצה לקיים כל מה שיגזרו עליו והוא בעצמו ולשונו היתה עט סופר מהיר לכתוב הקומפרומיסו כמו שכתוב בדף ו' וכתב בידו מחמת שרצונו ברצון נפשו וכו' הן מדבר א' הממונה והן מעסק כנוס או פטור וכו' שנראה מכל הקדמה שיגזרו עליו שיגרש נתחייב בשבועה לקיים דבריהם והרי הוא כמו שנשבע מעצמו ברצונו וגם אחר השבועה והגזרה היה ברצונו לגרש לא לבד היה מדבר בפיו אלא מלבד מלא לאמר כי לא היה רצונו לישא אות' קודם הקומפרמיסו ואחריו כמו שכתוב דף ח' בעדות כ"ר יוסף נ' יקר שאמר הארוס קודם הקומפרומיסו שאמר אין אני חפץ לכנוס בשום אופן וכאשר שמע מפיו שכן היתה כונתו נכנס להיו' א' מן המבוררים נראה כי על מונח שהיו גוזרים עליו שיגרש נתחייב בקומפרומיסו ואחר שגזרו עליו מכח הקומפרומיסו שיגרש חתם הוא תחת הפסק וכתב אני שמואל הקטן יצ"ו מפירושא מרצוני הטוב מקבל עלי לקיים ככל אשר פסקו למעלה מעלת הדיינים הנ"ל כמו שכתוב בדף ו' ושם כתוב כי בכ"ב אלול שכ"ה התירו מעל הארוס כל החרמים הנ"ל י"ז גאונים וראשי ק"ק ליוואנטיני יצ"ו גם כי כל אלו החומרות לא הטילום עליו על הגירושים כי אם על שיבוא לכנוס או לפטור כמו שכתוב למעלה ועל שפקר בשליח ב"ד וכן כתוב שטר עדו' ק"ק הנז' איך הארוס תבע לפנייהם את חמיו בחדש תשרי ז' בו השכ"ו שיקיים פסק ג' המבוררים הרופא וחמיו קבל עליו את הדין

שהשליש את כל מה שצוו עליו ואחר יום כ"ח תשרי נתן הגט מרצונו הטוב עם ביטול מודעות לכ"ע ולהוציא מלב' כל חשש מסירת מודעא נתרצה ונתחייב על מאתים פרחים לשרר' אם ימצא לעולם שום מסיר' מודעא ושם כתוב ג"כ כתב יד המגרש שקבל הכל מיד השליש ביום ט' לתשרי הנז' ועוד כתוב שם ראייה מכתב יד המגרש כמו ב' חדשים אחר נתינת הגט איך פוטר את חמיו מכל יתר הדברים שהיו ביניהם עד היום שהוא ועוד גילוי דעת המגרש כי בכסף נכספה נפשו וגילוי דעתו שהיה רוצה לפטור ולקבל מעות וכאלף שנים בעיניו לגרש מכל זה נראה לעין כל כי מלב' לפומי' גלה כי מרצונו גירש ונסתלקו האונסין כולם ועל שלא התירו לו החרמות אלא אחר הקומפרומיסו כבר נתן טוב טעם ודעת הרב החזק שהחרמות היו כדין ולא היו על הגירושין וכמו שכתבתי אני ג"כ וגם שכבר התירום קודם נתינת הגט כמה ימים ונתבאר כי גט שנתן משה וינטורו לארוסתו תמר בת התמרי ניתן בהכשר ואין עליו שום טענת אונס או ערעור מודעות וכל המודעות שהרא' אח"כ הן בטלות כי כבר בטלם ע"פ החכמי' מסדרי הגט ולא היה לו שום אונס בנתינת הגט כי החרמות היו כדין ולא היו על נתינת הגט כמו שנז' למעלה וכשניתן הגט כבר היה מסולק מן החרמות ולא טוב עשה הרב הלוחם להראות לו פנים כשהראה לו המודעות והיה לו לשלוח אותו אצל החכמים מסדרי הגט שיראו אם היה בה' ממש שהם ידעו כפי מה שניתן הגט אם אותן המודעו' פוסלות אותו ואחרים אפי' חכמים גדולים מהם לא ידעו אם היה כדאי באותן המודעות לפסול הגט מפני שלא היו יודעים אופן נתינתו ואם המגרש לא היה רוצה ללכת שהיה ירא שלא יענישוהו ושלא יתבעו השררה המאתים פרחים ממנו היה צריך לשלוח המודעות שם אליהם או הטופס שלהן מועתק ע"י ב"ד ואם הוא הסכיל עשה על הרב א' שסמך עליו היה מוטל להלחם עמו שישלח' שם כדי שיצא לאור ענין קיום הגט או ביטולו כי גם החכמים שסדרוהו יחושו לנפשם ולא לכבודם אם היו רואים שום ממשות במודעו' נגד הגט כי לא היה להם בזה שום זלזול בגט שניתן על ידם אלא מצד המודעות שהם דבר מחוץ והיה איפשר שבטל הגט בין כתיב' לנתינה גם כי בשעת נתינה חזר לבטל מודעות ואיפשר שהיה שגלה דעתו בדיבור א' בביטול הגט אחר ביטול של שעת נתינה ולא השגיחו ולא ראו העומדי' בשעת נתינת הגט עצמו שבטל מודעו' בשעת נתינה ובאו ב' עדים מן הנמצאי' שם ואמרו כי נמצאו אצלו ולחש באזנם אח"כ שהיה מבטל את הגט ושלא הרגישו בזה מסדרי הגט ולא ראוהו שבטל סוף סוף אין לא ראינו ראייה והיה איפש' להאמין ביטול כשתהי' מבטלת נתינת הגט ומזה לא היה שום אשם על מסדרי הגט.

גם בין כתיבה לנתינה לדעת הרמב"ם ז"ל פירו' שאם בטל הגט עצמו בפני איני מגרש בו לעולם ולא מהני ביטול מודעות בשעת נתינה דדוקא אם מבטלו קודם כתיבה הוא דאית ליה תקנה בביטול מודעא שיאמר שכל הדברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותן לבעל גט זה הרי הן בטלי' אבל כשמבטלו אחר שנכתב אז אין לו תקנה לגרש בו ואם גירש בגט זה תצא והוולד ממזר וכמו שכתב הרב מ"מ לדעת הרמב"ם ז"ל וכתב הרמב"ן והרשב"א והתוס' כתבו שחוזר לגרש בו אלא שכתבו שיש לחוש בדבר א"כ היה איפשר ביטול זה שלא נודע למסדרי הגט ולא עליהם יהיה הרעש לומר שיצא מתחת ידם דבר שאינו מתוקן כי לא היו מחוייבים לידע מה שלא היה לפנייהם ולכן היה ראוי לרב הלוחם שיודיע להם ענין המודעות שאם היו ממשות באופן שלא היה מוטל עליהם לדעת בכגון

זה שכתבנו היו הם עצמם פוסלים הגט ולא היה להם שום זלזול כבוד בזה ואפי' היה באופן שהיה מוטל עליהם לתקן ולא תקנו גם בזה היו חוששים לנפשם יותר מעל כבודם והיו פוסלים הגט מה שלא היה חשש בחלוקה זו כי הם חשו לכל המודעו' וביטולם לחומר' לכ"ע כמו שכתוב בסדר נתינתם גט זה ולהם היה ראוי משפט ראיי' המודעו' שביד המגר' אם היה בהן ממשות לבטל נתינ' הגט או לאו: והרי אני קרוב לכן שבעי' שנה ונתינו על ידי גיטין הרבה יותר ממה שניתנו על יד שום חכם מחברי בני גילי ולא זכיתי לתת לב לכך לתקן ענין לביטול הגט עצמו שאין לו תקנה אפי' בביטול מודעות בשע' נתינ' כמ"ש לדעת הרמב"ם ז"ל אלא שאנחנו נוהגים שלא יפרד המגרש מעם הסופ' והעדים מתחלת כתיבת הגט עד נתינתו ובזה היה.

קרוב לודאי של' בטל הגט עצמו ועוד אני חושב שיהי' תקון בזה שלא ימצאו בזמן כתיב' הגט עד נתינתו כי אם המגרש והסופ' והעדי' ומסדר הגט כדי שלא יוכל המגרש, לבטל הגט בלי ידעת מסדרי הגט כי צריך שיהיה בפני שנים ולא יזדמנו. לו אז גם כי זה ביטול הוא רחוק כי אין הכל בקיאי' בדין זה שיוכל לבטל בכמו זה הענין ולבקיאי' היודעי' ומגרשים.

צריך לחוש ולתקן כפי מה שכתבתי וכן אלמד לחברי הישיב' ולחכמי' הקרובים לי ונחזור לענין כי לא היה נאה ראית המודעות שהראה אח"כ המגרש כי אם לחכמי' מסדרי הגט מניעת הראות' נותן מקום לחשוב ודאי שלא הי' בה ממשות שענין זה הוא הוצאת לעז על הגט ויהיו נתפסי' ח"ו בחר' ר"ת ז"ל גם ראיתי רוב החכמי' והרבני' שהיו בעזר' הרב הלוחם שלא עזרו בפיסול הגט אלא בענין שלא היה נלכד המגרש ברשת החר' שגזרו עליו ולא החכמי' הפוסלי' בחרם ר"ת ז"ל אלא החכ' ה"ר יוסף אמיגו הוא שכת' בפיסול הגט וגם הוא לא גזר אומ' בפיסולו אלא לכשיתבר' עניני האונסי' הכתוב' במודעות וכבר נתבאר למעל' כי נסתלקו כולם כמו שהארכתי למעל' וכת העוזרי' את רב החזק כולם כתבו להכשר הגט בטעמו ועונש החולקי' ומוציאי' דב' ט"ו חכמים מורים בחתימת' להתר בדף י"ד מלבד ששה חכמי ישיבת מנטובא כולם מחזיקים סבר' הרב החזק נר"ו והרב רויקו נר' וקצת מאות' החכמי' שעזרו אותו קודם כשלא היו נלכדי' בחרם חזרו בהם כמו הרב מלאטש והחכם ה"ר יוסף אמיגו יצ"ו והוא ברור כי לא היו צריכי' לרדת אחרי רבים כי המתירי' הם רבים כמנין הדני' דיני נפשות והאוסרי' לא עלו למנין ב"ד שלשה כי אם הב' רבני' הרב הלוחם וחברו ה"ר פנחס נר"ו וגם הם לא הודיעו עדין שום טעם פיסול בגט כי אם שראו מודעות שיש בהם כדי לפוסלו ולא רצו להראות' לא הן ולא טופסן והוא ידוע כי אין בהן ממשו' וכמו שכתבתי למעל' ולא היה ראוי לרב הלוחם וחברו להתחזק נגד רבים בלי כתיבת שום טעם ולעגן בת כהן כמה שנים כי הוא ברור שהגט כשר ולכתחל' תנשא בת כהן זה ולא יחושו לענין האוסרי' הנז' כי אינם עולים למנין ובית שמאי במקום ב"ה אינו משנה ואם עוד יוסיפו' לחלוק יהיו נידונים פה כדין ז"מ וכל חכמי ישראל ישמעו ויראו ומשנתינו תהיה שלימה נאם המבי"ט: שאלה קלט אחרי רואי כל מה שהודפס בענין גט זה וכתבתי שהגט כשר.

גם הלא ראיתי המודעא המסותרת עד עתה אשר עליה הרים ירעשו ונכתב' ביום ב' סיטימברו ז' תשרי השכ"ו בתחילת המודע' האריך בגנות חמיו ומרמותיו עד שהכריחו

לעשו' הקומפרומיסו באונס ולא פיל' אופן האונס כל זה כתב בארוכ' בכפל דברי' ומלות שונות בט"ו שורות עוד האריך בלשון המודעו' לד' שורות על כי אותם הדייני' תכף פסקו ובתחבולותי' וכזביה' גם הם נחשבו והטעוהו לאמ' נישואין נישואין קומפיטי וקשט עצמך לנישואין ועל זה צוו שיחתום בידיו בפסק ההוא כי הוא קיום הנישואין וכלה מקשה ולא ידע מאשר פסקו עד שאח"כ שמע שפסקו לרחק ולא לקרב ונצטער שרמוהו וחייבוהו לגרש אך היה כמחריש אולי יבטלו החרמי' שעשו נגדו וכשיתנו בידו מכתב פיטוריהם ילך אל מקומו ולא יגרש מעולם ושמסר המכתב לחמיו ולא לו ומיאן לבי' לכלל הגירושי' וכי ראה חמיו שהיה עובר יום המוגבל לגירושי' שלח לו התראה מהרבנים חזרו להחרים נגדו ושהשיב הוא שיעמוד בדין תורתנו וכשראו שאין גט יוצא ממנו קרא חמיו את הג' דייני' לפני שר משפט הסופריקאפולי ושמה נתבעו כי כל מה שפסקו היה מן הדין וכששלח בעדו לפני השרים והשתדל בכחו שיקיים הפס' ובראותו ככה שלח בעד חמיו לפני משפט הקונסירו ואדורי כדי שיקרע הפסק ושחמיו בכזביו הרבה עליהם שרים רבים וביום ו' שעבר בבק' גזרו עליו לקיים את הפסק ושפייס עוד חמיו לדייני' שיוסיפו להחרי' נגדו על כי עבר הזמן ובשבת קדש שלח ההתראה וחזרו והחרימוהו בבית הכנסת של אשכנזי' עם ר' יוסף חזן וגם רצה לפרסם בקהל לוונטיני ולא רצו אלא שלחו בעדו והראו לו החרם ואמרו לו לכן קום צא ותן גט ושהוא השיב כי לא אגרש מעולם ושילך לפני השרי' לחתוך הפסק ושהשיבו לו שאם ככה יעשה שיפרסמו החרם ג"כ בקהל באופן שלחצו אותו לגרש מבית בד"י ומחוץ בדא"ה ביד רמה ושהחזיק בממונו ולא אבה להחזיר לו תבותיו וספריו ומטלטליו ועל כל זה הוכרח להרכין ראשו לפיזור ע"כ קיצור הל"ד שורות ומכאן והלא' הוא מודיע את העדי' ח"מ איך הוא מבטל כל הביטולי' הן כלליי' הן פרטיי' וחוזר לעשות מודע' ופסול כל העדי' שיבטל לפני' כל מה שיבטל ולא יוכל לגרוע ביטול זה בשום זמן גם שיחתו' או יסכים בביטול בפה או בכתב הן באמיר' שיסדרו הגט ושיחתמו הן בפיסול אתכם ח"מ הן בהתחייבו לבלתי מערער הכל יהיה בטל כי הכל היא נגד רצונו וכל מה שיעשה אינו מדעתו אלא באונס ורצונו ודיבורו האחרון הוא שהגט יהי' בטל והאריך בענין זה כפל ענין ומלו' שונו' ל"א שורו' אחרו' ומשם עד תום המודעו' י' שורות הם דברי העדי' ח"מ ששמעו כל דבריו וראו את הלחץ אשר לחצו אותו בד"י ובדא"ה ושידעו גם באונסי' כולם באותו אופן ממש הכתוב למעל' כן ראום והאריכו בזה וחתמו אלישע ידידיה בן יהושע ז"ל שמואל בן כ"ר בן ציון זצ"ל עוד כתוב תחת המודעא זו ביום ד' ד' דיזימברי כ' כסליו השכ"ז במותב תלתא כחדא הוינ' כד אתו הני סהדי דחתימין במודעא לעיל והכירו והעידו על חתימתם כי אמת הוא שחתמו ביום ההוא ושהשביעום שיעידו ויספרו מחדש אם אמת זה הדבר שהכירו באונסיו של שמואל הנז' ואם הם נוגעים בקורבא או נתן להם: כסף או זהב ושחקרו ודרשו היטב את העדים והשביעו והעידו כי כל מה שחתמו ראו בעיניהם ובאזניה' שמעו כי חמיו בכל יום היה לוחץ אותו בערכאו' והשתדל והוציא עליו לתפשו ביד גוים בין קודם הקומפרומיסו והפסק ולאחר הפסק וכי היה הפסק בחפזון וקראו לר' שמואל לאמ' נישואין נישואין ובערמתם זאת החתימו אותו בפסק גם לאחר הפסק רדף את חתנו בד"י ובדא"ה ולקיים את הפסק וביו' השבת שלפני ר"ה שנת שכ"ו עשה שיפרסמו החרם כמו שכתוב למעלה כי עבר על החרם ועל

השבועה של קומפרומיסו והפסק גם דיינים אלו העידו על עדים אלו כי ידעו את קונם לשמור מצוותיו חקותיו ותורותיו ועובדים אותו באהבה ויראת חטא ויודעים ומבינים מה שהם קוראים וחותמים ושהם מוחזקים לאנשי אמת צדק ואמונה ומפני שלא תהיה האמת נעדרת חתמו במתא פיסא דיתבא על נהר וכו'.

הצעיר יחיאל נסים בן לא"א ר' שמואל די פיסא דיין: הצעיר רפאל יזיאי בן לא"א כמה"ר שבתי אלחנן יזיאי"א מריאני דיין: הצעיר יהודה בר' רפאל ז"ל להה דאריכתינו תושב פיסא דיין: נעתק מהגוף מלה במלה נאם הצעיר משה בר' אברהם פרובינצולי ז"ל. ועתה בעדויות הבת של הרופא חמיו הם הדייני' שעל ידם ניתן הגט והדייני' אשר עשו הקומפרומיסו והעדי' שנצטרפו בעדויות שהעידו כי שמואל המגרש היה חפץ במוצא הכסף של חמיו ושהיה רוצה לגרש כמ"ש הכל בארוכ' בדפוס נר' אם יש הכחשה ביניה' ובין עדי המודעא זו אשר כתבו כי ראו כל אונסיו הכתובי' במודעתו ובדפוס כתוב בסיפור המעשה דף ה' שהוא מסר את חמיו בעש"ג במשפט הפיוגי אשר המסירו' ההן אינן נגלות אל הנמסר עד אחר גמר דין וכי באמצעו' המסיר' ההיא צווה הרופא מאת המלכו' שלא יוכל להפר בטחוננו עד גמר דין המסיר' ההיא והבטחון היה שלא יוכל חמיו לגבו' חובו ממנו שהיה לו לחמיו כתב עליו שהיה חייב לו ק"נ סקודי ושבי"ט אלול שכ"ה בררו שניהם ב' מבוררי' בקנין ושבועה וח"ח לקיים כל מה שיפשו והנה בערב סתר הארוס הקומפרומ' ושאח"כ גלה סודו לר' יוסף נ' יקר שלא היה בדעתו לכנו' רק לפטו' ולקבל מעות מחמיו ואז נתקבצו בבית הרב יהודה בן המאיר לארץ ביום ו' כ' אלול ועשו קומפרומ' וכתבו הארוס מידו לקיים כל מה שיגזרו עליה' הרב הנז' ור' יוסף נ' יקר ור' יעקב לוצאטו כי שני' שהיו נושאי איבה אל חמיו הרופא והיה תנאי בקומפרומיסו שבאותו יום עצמו יפסקו ויגזרו ביניהם וכן עשו כי באותו יום עצמו כתבו הפסק שיגרש תוך ה' ימים מיום ו' כ' אלול שכ"ה ושחמיו יחזור לו המכתב של החוב של ק"נ דוקאטו וכל נכסיו ועוד יתן לו ק"נ דוקא' וביום ההיא חתם הוא עצמו בפסק וכתב אני שמואל וכו' מרצוני הטוב לקיים ככל אשר פסקו למעל' מעלת הדייני' הנ"ל ואחר ב' ימים כ"ב אלול התירו מעליו כל החרמי' הנ"ל י"ז רבני' מק"ק לוואנטיני ואח"כ כמו ט"ו ימי' ביום א' ז' תשרי בא הארו' לפני דייני' הבאזיקא של לווכטיני ותבע את חמיו שיקיי' הפסק וחייבוהו לקיימו שהשליש כל מה שצוו עליו הדייני' וביו' בי"ח תשרי השכ"ו נכתב וניתן הגט בביטול כל המודעות ובשעת נתינת הגט נשבע המגרש שבוע' התור' וקבל ח"ח שלא היה לו שום אונס כלל לגרש ושלא מסר שום מודעא נגד הגט ושלא לבטלו לעולם כי מרצונו הטו' היה מגרש בלי שום אונס ובביטול מודעו' כמו שכתוב בדף ז' וקבל עליו ג"כ לתוספת חיזוק לפרוע מאתי' פרחי' לשררה אם מסר מודעא שתבטל הגט בין בכת' בין על פה ובדף ח' כתובי' עדויות גילוי דעת המגרש שלא היה חפץ לכנוס וכמה עדויות כי בכסף נכספה נפשו ולא בנישואין ועדות אחר שאחר נתינת הגט בדף ט' אמר שעשה מודעא קודם הגט בחשבו כי חמיו היה רוצ' להשימו בבית הסוהר כדי שיגרש בחנם אמנ' כשראה שהושם הדב' בפני ג' מבוררי' ברצונו הטוב לפשר ביניה' קרע המודע' ונשבע על כך עוד קבלו ב' וג' עדויות על כי זייף מכתב והחתי' עד א' במרמ' על מה שלא ידע ושהי' מחז' אחר זיופי כתבי' הנה לפי מה שהודעת' זכות הרופ' נר' שהכל היה ברצונו שכבר נסתלק מעליו האונס על המכת' של ק"נ דוקאטי

חוב שהיה מחזיק עליו הרופא חמיו ועוד ראייה שנתחיי' בקומפרומיסו קודם ובערב סתר אותו נר' שהיה ברצונו ואח"כ עשה ברצונו כי היו השנים אנשים רעין ובעלי איבה לחמיו הרופא וגלה לא' מהם ר' יוסף נ' יקר שהיה חפץ במעות ולא בנישואין ושאר העדויות המסכימים על זה ועדי המודעא מודיעים כי הם ידעו באונסו ושרמו אותו שיחתום הפסק שלהם שאמרו לו נישואין נישואין ושרסמו עליו את החרם ביום שבת שלפני ר"ה של שנת שכ"ו ובדפוס כתוב כי כ"ב אלול השכ"ה התירו לו החרמות כמו ט"ו ימים קודם נתינת הגט שניתן כ"ח תשרי השכ"ו ובענין שרמו אותו עד שיחתום יש הכחשה בין אלו עדי המודעא ובין הדייני' שכתבו הקומפ' שכתבו סתם שחתם בפסק שלהם שהי' מודה על הכל כנר' שקרא הפסק וחתם כמו חמיו הרופא שחתם ג"כ קודם שהיה מודה כל מה שכתבו ורחוק הוא בעיני שיחתו' תחת הפסק הוא בלא ראי' מה שהיה כתו' בפסק וגם שאמרו לו נישואין נישואין כדי שיחתום ויהתלו בו ומה צורך היה בחתימ' זו ובהיתול זה כיון שהיה חתום כבר בקומפרומ' כתו' מכתובת ידו שקבלו הוא וחמיו שבועה חמורה וחרם חמור לקיים הפסק והרב בן המאיר לא היה עושה היתול זה ולא הב' אנשי' שנצטרפו עמו ואלו היו אנשי' שהיו רוצים לעשו' לו זה לא היו קוראי' אותו ואומרי' לו נישואין נישואין בפני עדים אלו ולא בפני שום אדם ואין הסברא נוטה להטמין עדות זה גם העדי' במודע' לא ספרו ענין זה אלא דרך כלל כתבו כי כל מה שהיה כתוב במודעא היה אמת וראו בעיניה' ואל הדייני' מקבלי עדות עדים אלו בפיסה מה שאירע בוויניציאה היה נר' שהיו באים לאיי' על העדים ולראות אם חתמו על נכון במה שכתבו דרך כלל שידעו וראו הכל והם חקרו לפרט ולפרש מה שלא פירשו קוד' אלא דרך כלל בענין נישואין נישואין ובענין הפרסו' של החרם בשבת שלפני ר"ה גם הם העידו על אלו העדי' שנראה שהם תושבי ויניציאה והכירום בפיסה שהם מוחזקי' לאנשי צדק ואמונה ושהיו יודעים את קונם ומשתדלים לשמור מצותיו חקותיו ותורותיו ועובדי' אותו באהבה וביראת חטא ואם עדותם זה היה נכון היה זה אלישע ידידיה כאלישע בעל כנפים והיה שמואל זה כשמואל הקטן אבל אין אדם שיוכל להעיד על חברו בצדקתו בגדר זה כ"א על פי נבואה כי כל לבבות דורש ה' ולא אדם ואם היה בהם קצת צדקות לא היו מטפלי' במודעא זו בראותם כי כל חכמי ויניציאה וראשיה נמצאו בריב זה וגט זה גם הוא תימא בהיותם שניה' בוויניציא' בערב כיפור בזמן נתינת הגט כשחתמו המודעא היה בז' תשרי והגט ניתן בח' תשרי איך נזדמנו אחר שנה או יותר שניה' יחד בפיסא דרך ז או ח' ימים ילכו שניה' יחדיו בלתי אם נועדו סוף דבר כי יש לערע' במודע' זו אשר עדיה בצד אסתן אם יאמנו דברי' גם כי לפי הדין אפי' תהיה אמיתית לא נאמנו כ"א מסדרי הגט החכמי' יצ"ו והדייני' של הקומפרומ' והעדים אשר בגלוי נטפלו בכל זה ואפילו היו כל דברי המודעא אמת לפי חריפות הארוס וערמימותו שכח מלכתו' שאם ישבע על שלא עשה מודע' שיהיה בטל ואם יקבל חרם שיהיה כחרמו של ים כי הוא נשבע אחר כך כמו שכתוב בעדויות וקבל ח"ח שלא מסר מודעא ואפי' לפי מודעתו אחר שרצה וקבל הק"נ דוקחט' אגב זווי גמר ובטל כי לא הזכיר שום ביטול במודעא בענין אם יתנו לו מעות ולא יקבלם והוא ניכר ונראה כי כוונתו לא היתה אלא להוסיף עוד הק"נ פרחים וכשראה שעבר מועד החמשה ימים שהגבילו ולא הוסיפו לו נתרצה בק"נ דוקאדוס ואין שום עיקר בדבריו והגט גט כשר לפי מה שבא בכתבים ובדפוס וגם כי

אפי' לפי מודעתו אין חשש ראוי להדרתכם לדקדק ולהשגיח אם נשאר לו שום טענת אונס בשעת נתינת הגט כדי להוציא מלב החולקים את אשר יזמו לעשות ואתם שלום ומשנתכ' תהיה שלימה לעולם לש"ש כרצונכם ורצון אחיכם חותם שנית המבי"ט: שאלה קמ ראובן היה דר בעיר אחת והיו לו מעו' אצל שמעון בעיר אחרת ומפני סכנת הדרכים כתב שמעון לראובן שיכתוב לו עם מי ישלח לו מעותיו וכתב לו ראובן שימסרם ביד לוי ולוי ישלחם לו בתוך סחורותיו והיה מוסר שמעון ללוי ממעות ראובן ולוי היה שולחם לראובן עם כתבו אחר זמן שלח ראובן לשמעון לומר שעדיין חסרים לו ממעותיו קרוב לעשרה סולטנים והשיב לו שמעון איך כל מה שהיה בידו ממעותיו מסרם ללוי כאשר צוה וכתב ראובן על ענין המעות ללוי והשיב לו לוי לאמר איני יודע החשבון שיש בינך ובין שמעון אבל כל מה שמסר לי שלחתי לך והוכרח ראובן ללכת אצלם לברר מעותיו והראה שמעון פנקסו שמסרם ללוי וללוי אין לו פנקס ולא כתב אלא אומר כל מה שמסר לי שמעון שלחתי לך וראובן אומר ללוי כל מה ששלחתי לי על פי כתביך קבלתי וכתביך לעדה ושמעון אומ' שישבע ע"פ פנקסו שמסרם ללוי ולוי אומר שישבע איך שלח אותם לראובן אבל אינו יודע מה מסר לו שמעון ואינו יודע עם מי שלח אותם ילמדנו רבותינו המורים מורי צדק מה דינו להוציא לאור משפטם ואיש על מקומו יבוא בשלום ואיך יוכל לוי לישבע מאחר שאינו יודע עם מי שלחם וכמה היו כל מה ששלח: תשובה שמעון חייב לתת חשבון ללוי מה שמסר לו ממעות ראובן בכמה פעמים עד תשלום כל מה שהיה בידו ממעות ראובן כדי שיתברר כי כל המעות שהיו בידו מסרם ללוי כפי דיבורו או פנקסו וכיון שלוי אינו מכחיש לשמעון אלא שאומר שכל מה שמסר לו שלח הוא לראובן אינו חייב שמעון שבועה אבל חייב לקבל חרם שכל המעות שהיה בידו מראובן שהיו סך כך מעות כולם מסר ללוי ועתה חייב לוי לברר ששלח לראובן כל המעות שמסר לו שמעון ולומר על יד פלו' שלחתי סך כך וע"י פלו' סך כך עד תשלום כל המעות שאמר שמעון שמסר לו ומה שטען שכל מה שמסר לו שמעון שלח לראובן אינה טענה אלא שצריך לידע להודיע ע"י מי שלח כדי לדעת אם היה נאמן השליח או לאו ואם אומר לא ידעתי ע"י מי שלחתי הוי פשיעותא כדא' בגמ' כל לא ידענו פשיעותא הוי דהוי כמו כשאמר לא ידעתי באיזה מקום הנחתי הפקדו' דהוי פשיעותא ודרך הסוחרים הוא שולחים פקדון אפי' ע"י נאמן ששולחים הכתב ע"י אחר והיה לו ללוי לכתוב לראובן ע"י אחר ששלח לו סך כך ע"י פלוני ולא היה לו לסמוך על השליח אפי' שהיה נאמן בעיניו אלא שמצד הדין אי היה יודע ע"י מי שלח שהיה נאמן והשליח היה מכחישו היה פטור מראובן בשבועה שעל ידו שלחם וגם כן השליח היה נשבע שלא נתן לו דבר והיו שניהם פטורים כדין חנוני על פנקסו אבל כיון שלוי אומר שאינו יודע ע"י מי שלח מה שחסר מן המעות הויא פשיע' וחייב לשלם לראובן יקבל חרם שלא קבל שום דבר אחר משום אדם אלא מה שהוא מודה: שאלה קמא נוסח גט א' לקטנה ונוסח כתיבת גט שני לקטנה המתגרשת שצריך ליתנו ביד אביה: בכך בשבת וכו' עד ותרוכית את ברתך פלו' אנת פלוני דממתא פלו' וכל שום אחרן וחניכא דאית לה די תהוי רשאה ושלטאה בנפשה וכו' לכל גבר די תצבא ואנש לא ימתא בידא וכו' והרי היא מותרת לכל אדם ודין די יהוילה מנאי ספר תירוכין וכו' עד הסוף: ובשעת מסירת הגט לאב יאמר לו בלשון זה הרי זה גט בתך פלו' והרי היא מגורשת ממני בו ומותרת לכל אדם וזהו בהיות

המגרש ואביה יחד במקום א' אך אם נותנו המגרש לשליח להוליכו לאביה לא יכתוב במתא פלוני וגם לא יכתוב לאתריך ובשעת מסירת המגרש לשליח להוליכו יאמר הולך גט זה לפלוני בכל מקום שתמצאנו כדי לגרש בו בתו פלו' והרי היא מגורשת ממני בו ומותרת לכל אדם והשליח כשימסרנו ליד האב יאמר לו הרי זה גט בתך פלו' ששולח לה בעלה פלו' בן פלו' שתהיה מגורשת ממנו בו ומותרת לכל אדם ואם המקום רחוק וחושש שמא לא יגיעו הגיטין שם יצוה מעתה שיכתבו ב' גיטין אחרים וימסרם ליד השליח: שאלה קמב כתוב אחורי הש"ח הן אמת שקבלתי מהסך הנז' הכתוב מעבר הלז שחייב לי ה"ר אליעזר טולדאנו יצ"ו שהם שלש מאות וכו' סולט' זהב קבלתי ממנו קכ"ו סולט' זהב ונשאר חייב לי ק"מ סולט' ונתפשרתי עם ה"ר אליעזר הנז' לאי זה סבה שיהיה שלא אתבע ממנו הק"מ פרחים הנזכר כל ימי חייו אבל בכל זמן שיפטר הוא מן העולם הזה אתבע אני או באי כחי הק"מ סולט' מיורשיו ובאי כחו תיכף ומיד אחר פטירתו ושעבוד וכח השטר הכתוב מעבר הלז וזכותו במקומו עומד ואהיה אני או באי כחי ויורשי נאמנים לתבוע השטר הכתוב מעבר הלז הק"מ סולט' באיזה זמן שיהיה אחר מיתתי אעפ"י שעבר הזמן ככתוב בשטר הכתוב מעבר הלז ולהיות האמת כן חתמתי שמי פה יאיר בכ"ר שלמה נ' יקר ז"ל וכתוב זמן בש"ח והיה זה ביום א' י' ימים לסיון שנת שד"ה: ראיתי ש"ח שעבר זמן פרעונו יותר מכ' שנה והמלוה והלוה בחיים ובעיר א' והלוה היה עשיר ואמוד לפרוע בכל אלו השנים והמלוה בקצת השנים שעברו היה דחוק וירד מנכסיו ואם היה חייב לו הלוה עדיין אי זה דבר מן החוב היה תובעו כי לעולם היו מצויים שניהם בעיר ואין שום אדם שיעיד שאחר זמן הפרעון היה תובע ממנו ושהיה דוחה אותו מיום ליום ומת המלוה והוציאו השטר זה יורשיו ותובעים ממנו ק"מ פרחים שאומ' שנשא' עדיין כמו חצי החוב עוד הוציאו ב' שטרות כאלו על הלוה הנז' מזמן הנזכר עוד נמצא בשטר הנזכר כתוב על גבו מכתיבת יד המלוה שקבל רוב סך השטר שהיה ש' פרחים ושנשארו ק"מ סולטא' ושנתפשר עם הלוה לאיזה סבה שלא יתבע ממנו הק"מ כל ימי חייו אבל אחר מותו יתבע ממנו הוא או יורשיו מיורשי הלוה או מבאי כחו ושעבוד השטר וכחו במקומו עומד ושיהיה נאמן הוא או באי כחו כל זה כתוב בשטר הנז' מאחוריו והוא כותב כי כן נתפשר עם הלוה והלוה אומר להד"מ נראה כי הש"ח היה בידו פרוע או נשאר בידו על פשיטי דספרא וכתב עליו מה שרצה כי אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח לחזור ולתבוע מה שכבר פרע לו או באותו זמן אולי היו עדים מצויים שפרע ולכן כתב מה שכתב אחורי השטר כדי שיוציאוהו לאחר מיתת הלוה והוא מעצמו כתב שהשטר היו בכחו ושהיה נאמן הוא ויורשיו עליו ואם היה אמת שנתפשר עם הלוה כמו שכתב היה מחתים את הלוה עמו וכיון שלא עשה כן נר' הענין כלו בדוי והשטר יהיה בחזקת פרוע ויורשיו לא היה להם רוחב לב להמתין עד מיתת הלוה והוציאו אותו עתה אגב ב' השטרות האחרים שאינו כתוב עליהם שום פרעון ולכן אני אומר כי שטר הא' הוא קרוב לודאי שהוא פרוע מן הטעמים שכתבתי ולפחות הוא דין מרומה ואין שום ב"ד רשאי להטפל בו להגבותו וגם הב' שטרות האחרים הם בחזקה זו כיון שהיו שניהם מצויים בעיר והלוה לעולם היה עשיר ואמוד והמלוה ירד מנכסיו פעם ופעמים ועוד שנמצא עם זה השטר ואפשר עם שטרות אחרים פרועים ונתבטלו ויצאו מחזקתם גם המלוה היה אמוד לענין זה בשטרות אחרים שנמצאו לאחר מיתתו ביד

יורשיו והיה בהם זיוף ולכן אני אומר כי אין שום דין רשאי להטפל בשטרות אלו ואם הם בידם יצורום על פי צלוחותם שאלה קמג יושב על כסא דין מעמיד עולם על הדין יורינו מה משפט הדבר הזה.

דינה נתאלמנה והיה להם בן ובת והבת השיאה אביה בחייו ובאה דינה בימי אלמנותה קודם שנשבעה שבועת אלמנה ונתנה לבת הנשואה הנז' מתנה מהקרקע ומטלטלי' ואחר המתנה נפטרה דינה הנז' בלי גביית כתובתה ומבלי שנשבעה שבועת אלמנה ועתה בא הבן יורש דינה הנז' וטוען שהמתנ' שנתנה אמו דינה לאחותו אינה מתנה מכמה טעמים א' שהיא נתנה מה שאינו שלה הואיל ולא נשבעה שבועת אלמנה כאמור וגם שמנדונייתה שהכניסה דינה הנז' אין לה זכר וזכרון מכמה שנים בחיי בעלה לומר שמנדונייתה שהכניסה מבית אביה נתנה ועתה הבן היורש מוחזק בנכסי אחותו שיש בידו נכסים מאחותו ורוצה להתפרע מהם מכל מה שלקחה מאמו הואיל ויש תחת ידו ממנה ומתנתה אינה מתנה כאמור עוד שנית שדינה עצמה נתנה במתנה גמורה לבנה היורש כל נכסיה בקנין גמור כדת ובמתנ' כתו' איך נתנה לו נכסים וקרקות פ' ופ' וכפי הנר' הם המה הכתובים במתנ' של הבת הנז' והמתנה של הבן קודמת למתנת הבת נמצא א"כ שדינה נתנה לבת נכסי הבן שנתנה לו קודם כאמור והבת טוענת שהמתנה שנתנה לה אמה מתנה כדת היא ואף שאמה נתנה לאחיה מקודם כפי דבריו עכ"ז המתנה אינה מתנה הואיל ושטר המתנה לא בא לידו אלא אחר מיתת הנותנת וא"כ נמצא שהמתנה שנתנה לה קודמת לשלו והיורש טוען שהמתנה שנתנה לו היתה קודם מתנתה בקנין גמור וסתם קנין לכתוב' עומד ומשעת הקנין זכה הסופר בשטר בעדו והרי כמו שהגיע לידו ומתנתו קודמת למתנתה כאמו' ועוד טענה הבת שמא אחר מיתת אביה מצאה אמה מציאה או שהרויחה הרבה מעות ומהם נתנה לה מתנת' והיורש טוען שהוא היורש והכל שלו כי במקו' הבן אין הבת יורשת ושלום: תשובה מתנה שנתנה האלמנה קודם שנשבע' ומתה אינה מתנה מפני שהיתה חייבת שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ולא ליורשיו ובנ"ד אדרבה בניה אומרים שאין לה זכות בכתובה כי שמא אביו אתפסה צררי והיא הוציאה או נתנה לאחרים אעפ"י שלא ימצא לה דבר אחר מיתה ובתה שמקבלת המתנה או כל מי שמקבל מתנה מאלמנה שלא נשבעה ומתה היה במקום היורשים לישבע עד כדי מתנתו אלא שהדין הוא שאינה מורשה השבועה לבאים מכחה ואם היתה המתנ' על דבר שהיה ידוע שהיה נדונייתה היתה מתנתה מתנה שלא היתה צריכה שבועה למה שהוא בעין מנכסיה כמו שכתבו המפרשים ז"ל אבל כבר בא בשאלה שלא נשאר דבר ממה שהביאה בנדונייתה ואפ"ה אם במלבושיה ותכשיטיה שהיה לה עתה היה מתברר שבאו קצתם מנכסי נדונייתה הם כמו נכסי נדונייתה ומתנתה מתנה בהן וזולת זה אינה מתנה והיתה חייבת להחזיר ליורש מה שידוע שנתנה לה אמה כ"ש אם תפס הוא משלה שיכול לתפוס עד שתחזיר לו מה שנתנה לה אמה: עוד בלאו הכי זכי ג"כ הבן מכח המתנה שקדמה למתנת הבת דמתנה בקנין לחוד קני כדין מכיר' וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות זכי' ומתנה אל תטעה בש"מ וכו' שאם הגיע השטר ליד המקבל קנה או שקנו מיד הנותן קנה הכל ואין יכול לחזור בו ע"כ משמע דבקנין לחוד קנה דכל קנין לכתוב' עומד ובב"י ח"מ סי' רמ"ג הביא תשובת הריטב"א שכתב וז"ל אעפ"י שרבי אלפסי כתב בתשובה דהא דאמרינן דמשעת קנין זכה ה"מ דמטא שטרא לידא ומיהו כל

היכא דמטא שטרא לידיה אפי' אחר כמה ימים זוכה הוא למפרע מיום הקנין אין זה דרך רש"י ז"ל ושאר רבותינו אלא שאפי' לא הגיע לידו מעולם זכה במתנתו משעת קנין והכי ריהטא כולי סוגיא דשנים אוחזי' ולזה הסכימו שני רבותי הרשב"א והרא"ה ז"ל וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל ממ"ש בהלכות זכיה אל תטע' בש"מ כו' כל מתנות הבריאי' אם הגיע השטר ליד המקבל או שקנו מיד הנותן קנה הכל ואינו יכול לחזור בו ע"כ ולא אמרו בפ' יש נוחלין השטר מתנה בעי שיזכה בה מחיי' אלא בדייתיק מתנת ש"מ שאינה קונה לאחר מיתה כו' אבל במתנת בריא אפי' במהיו' ולאחר מיתה כו' ולפיכך כותבין שטר שיש בו קנין ונותנים לנותן אפי' שיש בידו לחזור בנתינ' בשטר גופה של מתנה קיימא היא משעת קנין וכ"ש כשהי' השטר ביד העד וזה ברור עכ"ל הרי אפי' שלדעת הרי"ף ז"ל אחר שכבר הגיע השטר לידו זוכה למפרע משעת קנין ובנ"ד כיון שהיא זכתה בחיי אמה קודם שיגיע שטר מתנה האחרת ליד בנה היתה יכולה לומר קים לי כהרי"ף דאע"ג דאפי' מדעת קנה למפרע כשהגיע השטר לידו כיון שהיא זכתה במתנה קודם הרי חזר' אמה מקנין מתנ' הבן אעפ"י שהגיע אח"כ שטר מתנה לידו כיון שהיא מוחזק' במתנה אלא דאהני ליה לאחי' מה דתפיס משלה ויכול לומר קים לי כהני רבנן אחרינ' סגיא דמשעת קנין זכה במתנ': ולא תימ' כיון דזכתה היא מכח קים לי כהרי"ף הא קם דינא ואין האחר יכול לתפוס משלה ואם תפס מפקי' מיניה דהא לא זכתה מכח ב"ד אדרב' ב"ד הוו דייני כהני רבנן רברבי אלא משום דהיא תפסה מהניא לה כדא' קים לי ולהכי אם תפס הוא מאלה אח"כ הדר דינא כמה דהוו דייני ודמי למי שכפר בחברו ונשבע דאם אח"כ תפס חברו משלו ונשבע שהוא חייב לו ונשב' לשק' מהני ליה כמו שכתבו המפרשים ז"ל וכן דמי למת לזה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה דדינינן כרב ושמואל דאין אדם מש"ל ומאן דעבד כר' אלעזר ואפ"ה כתבו המפרשי' דאי תפס הויא תפיסה.

נמצא כי מטעם ראשון שלא נשבעה זוכה הבן ואפי' מטעם השטר זוכה בדין כהני רברבי ז"ל ואפי' להרי"ף ז"ל מהני ליה תפיסה כדאמ' ומה שהביא בח"מ סי' רמ"ג תשובת הרא"ש ז"ל על מי שקנו מידו שנתן מתנה לפלו' והעדים עשו כתב זכירה על זה שיכול הנותן למחות שלא יכתבו לו שטר מתנה סבר כהרי"ף ז"ל עד שיגיע שטר לידו שאם לא מיחה והגיע שטר לידו הוה קני משע' קנין.

ומה שטענה הבת שמא אחר מיתת אביה מצאה אמה מציאה וכו' לאו כל כמינה בטענה זו עד שתביא ראיה כי מה שנתנה לה אמה לא היה שום דבר שיהי' ידוע של בעלה או מיורשיו וטענה זו שלה היתה מועילה לטענה הראשונה שהשיב אחיה שנתנ' מה שאינו שלה אבל בטענת השטר הקודם לשטר מתנתה אפי' היא מצאה או הרויחה ונתנה לבתה הרי קדם מתנת בנה לכל מה שכתוב בו קרקע או מטלטלים כמו שכתבנו למעלה ואם בכלל המתנה של בן היה שום חוב שהיה חייבת לה בתה כיון שאח"כ מחלה לה החוב אפי' היה בשטר ומסר השטר לבנ' ונתנתו לו בכתובה ומסירה מחילתה מחילה ואינו יכול לגבות ממנה שום דבר אבל מתנת קרקעות וכל דבר שהי' ידוע שהוא שלה אפי' היתה ברשות בתה מתנת הבן קודמת כדאמר': שאלח קמד ראובן היה לו חוב על שמעון לזמן והוצרך למעות קודם הזמן ומכר ללוי השטר חוב שהיה לו על שמעון בסך כך שפחת לו מסך החוב כדי שיתן לו שאר מעות החוב והוא יגבם לסוף הזמן הכתוב בשטר

כל החוב שהי' חייל שמעון לראובן ועל זה בא שמעון הלוי ואמר למלוה למה תטרח למכור לאחרים אני בעצמישאני חייב אפרע לך עתה כמו שנותן לך למי שאתה מוכר שאיני רוצה להקים עלי מלוה אחר חוץ ממך ואתה נוח לי שלא תדחוק אותי בהגעת הזמן והאחר אולי ידחוק אותי יורינו רבינו: תשובה נר' כי הדין עם שמעון שיכול לומר אתה נוח לי מן הראשון ואפי' שהלכ' כחכמים פרק בתרא דכתובות ולא כאדמון שאו' השני נוח לי והראשון קשה ממנו זהו כשחתם הא' על השדה שהיה לו טענה עליו שנר' שמודה לו שאין לו טענה עליו ואיבד זכותו כחכמים אבל בנ"ד יוכל לומר בדבר שאין לו למלו' שום הפסד בזה כיון שהוא מוכר ולוקח מעותיו מיד ואינו ממתין לאריכות הזמן מה לך לטרוח למכור לאחרים אני בעצמי אתן לך מה שנותן לך האחר ולא תתננו ברשות שום מלוה אחר שעבד לזה לאיש מלוה ולא יהיה נוח לו האחר כמוך.

עוד אני אומר כי גם שבמטלטלים אין דינא דבר מצרא כמו שהביא בטור ח"מ סי' קע"ה בשם הרב אל ברצאלוני שאין דין מצרנות אלא בקרקעות ולא במטלטלין נדון דידן עדיף ממצרנות שהוא מוחזק כמלוה וכשמסתלק המלוה מן המלוה מיד הוא מוחזק המלוה קודם הקונה אם רוצה הוא לפרוע ונר' לי לדמות ענין זה למה שכתב הרמב"ם ז"ל מפרק הספינה בפרק ד' של מכירה היו הפירות ברשות הלוקח כיון שקבל עליו המוכר למכור קנה לוקח אעפ"י שעדיין לא מכר ע"כ והרי שכיון שקבל עליו מוכר למכור אעפ"י שלא מכר לזה זכה זה שהפירות ברשותו ובביתו בפירות והכא נמי כיון שהוא היה מחזר למכור הרי הוא כקבל עליו למכור וזכה זה שהם בידו ואעפ"י שכבר מכר זה המלוה קודם שידע זה הלוי שמכר אפ"ה יוכל לומר בדעתו היה לקנות ממנו שטר חוב אם היה רוצה המלוה וא"כ מעת שהמלו' נתרצה למכור קנה זה אעפ"י שמכר לאחר ומצאתי למהר"י שורש עשרים שכתב שאעפ"י שאין דין מצרנות במטלטלים כמו שהביא בח"מ שמ"מ שותף שמכר חלק שיש לו עם שותפו במטלטלין שיכול השותף האחר לסלק הלוקח והביא ראייה ממה שכתב הרמב"ם בהלכות שכנים פרק י"ב א' מן השותפין או מן האחים שמכר חלקו לאחר מסלקין את הלוקח וכו' ולא עוד אלא המוכר קרקע שלו לאחר יכול חברו שבצד המצר שלו ליתן הדמים ללוקח ולסלקו עכ"ל הרמב"ם וכתב הוא ז"ל ומדהזכיר קרקע גבי בן המצר ולא הזכיר גבי אחים ושותפים אלא כתב סתם שמכר חלקו לאחר דמשמע איזה חלק שיהיה אפי' מטלטל ובנדון דידן עדיף זה משותף שהשותף מוכר חלקו שהוא בעין ומוכרה לקונה בקנין אפ"ה יכול לסלקו שותפו וכ"ש בנ"ד שכל מה שיש לזה מוכר שטר חוב שהוא המלוה היא ביד ורשות הלוי שיכול לסלק את הקונה ממה שהוא לראובן ועוד שקנין שטרות הוא מדרבנן ומה שמכר המלוה לאחר הוא יכול למחול שהמוכר שט"ח לחברו ומחלו מחול וכשקונה הלוי עצמו הוא קנין גמור שבקבלת מה שמתפשר עמו הוא מוחל לו על שאר מה שפחת לו מן החוב ואלימא קנינו מקנין האחר אפי' שקדם האחר וקנהו כמו במצרנו' שאפי' שקנה הלוקח מסלקו המצרן מהבעל חוב שיש לו ה"נ הלוי מסלק את הקונה מכח שיש לו שהכל הוא ברשותו ואינו צריך שום קנין ואם היה בזה שום ספק המע"ה: שאלה כמה טופס זכרון עדות שיש ביד היקר ונעלה כ"ר יעקב גוארד"ו יצ"ו אות באות זכרון עדות שהיה בפנינו אנו חותמי מטה יום רביעי שני ימים לחדש סיון שנת השכ"ט ליצירה תבע היקר ונעלה כ"ר יעקב גוארד"ו יצ"ו ליקר ומעולה כ"ר יצחק יצ"ו בפני בית דין כון בצדק שיפרע

לו שמנה ועשרים פרחים זהב שהוא חייב לו שהיו כתובים בשטר מקויים וכ"ר יצחק לווה הנז' חטף השטר מיד הדיין נר"ו וחתך בחתיכי חתיכות וכ"ר יצחק השיב אמת הוא שחטפתי השטר ועשיתיו חתי' חתי' מפני שהיה השטר פרוע וכבר פרעתי אותו ובשבי' זה עשיתי אותו חתי' חתי' כך השיב כ"ר יצחק לו זה הנז' לכר' יעקב הנז' על הטענ' שטען אותו ואנחנו ח"מ לראי' ולזכות ביד כר' יעקב הנז' חתמנו שמותינו פה ואלו הם העדים יהודה פינייא אברהם נ' מאיו' וזהו טופס עדות עד אחד.

אני החתו' מעיד איך הודה כ"ר יצחק לווה שחטף ש"ח אחד שהיה לו לכ"ר יעקב גוארד"ו יצ"ו עליו לפני הדיין נר"ו וקרע אותו ואמר שהיה פרוע שלמה אוזידה: עד כאן טופס העדות: תשובה לא טוב עשה לחטוף השטר ולקורעו בפרט בפני ב"ד ואינו נאמן לומר פרעתי כיון שהיה השטר ביד המלוה וב"ד היו יכולים לחבר החתיכות ולהעתיק השטר כמו שהיה מקודם ויעמדו לדין עם השטר ואם נעתק אם היו יודעים ב"ד או העדים שהיה בו נאמנות אינו נאמן הלוה לומר פרעתי וחייב לפרוע ואח"כ יוכל להשביע את המלוה אם היה פרוע שיחזור לו מעותיו שפרע לו עתה ואם לא היה נאמנות למלו' בשטר או לא נודע אם הי' נאמנות חייב המלו' לישבע שלא פרע לו כאלו היה השטר קיים ואח"כ יפרע לו: שאלה קמו ראובן שהיה נשוי עם לאה והיה לה אב במדינת הים ומת והניח נכסיו ביד אפוטרופוס ואח"כ מתה היא הדין הוא שהבעל יורש את אשתו אפי' מה שלא הגיע לידו ולא לידה בין בנכסי מלוג בין בנכסי צאן ברזל כמו שכתבו המפרשים ז"ל וא"כ נכסים אלו שנפלו לה במ"ה היו נכסי מלוג שלו והיתה יכולה הוא ובעלה למכור אותם אחר שמת אביה אפי' שהיו במ"ה אם הי' נמצא מי שיקנ' מהם היה המכר קיים כי משעה שמת זכתה היא אם הית' יורשת כמו אם לא היו לו בנים ומה שזכת' היא נעשו נכסי מלוג לגבי בעלה לענין הפירות וא"כ אין זה ראוי אלא מוחזק הראוי הוא כשמתה היא בחיי מורישה שאין הבעל עומד במקומה ליורשה כמו שכתוב בח"מ סי' י"ב אבל מת מורישה בחייהם כבר זכתה היא זוכה הוא ג"כ בתורת נכסי מלוג וכשמתה אח"כ הוא יורשה: שאלה קמז רחל שצותה ונתנה במתנת ש"מ לבנה ואח"כ לזרעו ואחריהם לזרעה שהיא בתה ואחריה לזרעה ואחריהם לאחיה וכן נתנה מתנה לבתה ואחריה לזרעה ואחריהם לבנ' ואחריה לזרעה ואחריהם לאחיה: תשובה מה שנתנה לבנה ואחריה לזרעה ואחר זרעו לאחותה ואחריה לזרעה ואחריהן לאחיה וכן נתנה לבתה ואחרי זרעה לאחיה בכל זה לא חדשה שום דבר ממה שהוא דין תורה שמה שנתנה להן פשיטא שיהיה אחריה לזרעה ואחרי זרעו ואחרי זרעו לאחותו ולזרעו וכן מה שנתנה לבת יהיה לה אחריה לזרעה ואחרי זרעה לאחיה ולזרעו וכן הולכת הנחלה וממשמשת לסוף הדורות ואפי' שהיה בלשון מתנה הא קי"ל כי כל לשון מתנה ליורש הרי הוא כלשון ירושה וירושה אין לה הפסק מה שהניח' ונתנה לבן הרי הוא בנה ויורשה וכל שהתנה למי שהוא ראוי ליורשו הירושה אין לה הפסק ואין לשני שאמר אחריו לפלו' כלום א"כ אם היתה אומרת אחרי בנה לאחי לא יהיה לו כלום אבל כיון שאמרה אחרי בנה וזרעו לבתה שהיא אחות בנה הרי היא זוכה משום ירושה ולכל מה שנתנ' לבתה אינה ראויה לירש במקום הבן ואם היתה אומרת אחרי' לאחי' של רחל היה זוכה במה ששיירה היא כדין ואחרי' לפלוני אבל עתה שאמר' אחריה לזרעה ואחרי זרעה לבנה שהוא אחי בתו הרי מדין ירושה ג"כ הוא יורש אלא שאינו זוכה אלא במה ששיירה וא"כ כל מה שצותה

לבנה ולבתה הוא קיים על התנאים שהתנה היא אבל מה שאמר' אחרי זרע בתה לאחיה שיהי' לאחיה של רחל אחרי זרע בנה מה שירש מאחותו יהיה לאחי' צריך לתת טעם כי אחיה של רחל אינו ראוי ליורש' ואם היתה אומרת בבריא אחרי בנה או בתה לאחי' הי' לאחי' זכות כדין ואחריך לפלו' אלא שאמרה אחרי זרעם לאחיה וזרעם עדין לא באו לעולם ואיך יזכו הם ויזכה אחיה אחריהם ואפ"ה אני אומר כי אחיה זוכה אחרי זרעם כמו שצותה היא שאם היתה נותנת מתנה למי שלא בא לעולם לא היתה חלה המתנה וכ"ש שלא היה חלה מתנה לאחר אחרי מי שלא בא לעולם אבל בנ"ד היא נתנה למי שבא לעולם ואחריהם לזרעם וזרעם זוכים אחריהם מכח מה שצותה שבשעה שמתו הבן או הבת כבר הם זרעם בעולם וכן מצד הירושה שזרעה יורש אותם מדין תורה וא"כ גם אחיה אעפ"י שאינו יורש שלהם כיון שזרעם אחר שבאו לעולם זכו גם אחיה זוכה מהם כיון שזכו הזרע שכבר הוא בעולם וכ"ש אם לא היה לא' מהם זרע אלא שמתו שניהם זה אחר זה שדבר פשוט הוא שזוכה אחיה במה שנשאר כדין נכסי' לפלו' ואחריו לפלו' וא"כ מתנה זו היא קיימת כמו שסדרה רחל אמם ואחריהם ואחרי זרעם זוכה אחיה של רחל במה שישאר וכ"ש שהיה כאן מתנת בריא וגם הפסיקה הירושה שאמר' בפ"י במתנה והפסיקה בפ"י הירושה וכל זה מבואר בגמר' ובפרק י"ב מהלכות זכיה ומתנה נאם המבי"ט: שאלה קמח אשה שצותה שיתנו ממה שחייב לה פלו' סך כך לפלו' בפני דיין הקבוע בקהל ההוא ובפני כמה נשים ואמו של יורש האשה נמצאת שם ולא הספיקו להביא עד אחר עד שנפטרה יורינו רבינו אם יתנו מה שצותה לפלו' על פי החכם והנשים ואם היורש: תשובה אין הצוואה ניתנת על פי עד אחד אפ"י שיהיה חכם ודיין והנשים מסייעו אין בהן ממש ויכול היורש לערער אפ"י אין העזבון בידו אלא ביד לוח' א' שהיה חייב לה ועם כל זה נ"ל שיוכלו לומר ליורש שיקבל חרם שאינו מאמין שהוא אמת מה שאומר החכם ואמו שהאשה צותה שיתן לפלו' סך מה מאותו החוב וקרוב לודאי שלא יקבל חרם שינו מאמין עדותם ואם החכם היה נותן אל לבו שהיתה אומרת לו שיזכה מן הלוח' סך מה שצותה לפלו' והי' לוקח בידו היה נאמן כדין שליש שהוא נאמן כששלישותו בידו ואפ"י שלא נעשה זו יקבל חרם כמו שאמר וגם אם היורש הוא קטן אם הגיע לפעוטות שממכרו ומתנתו קיימת אם יאמר שמאמין דברי החכם או דברי אמו נותנין על פיו מה שצותה האשה נאום המבי"ט: שאלה קמט ראובן חייב לשמעון מאה פרחים בשטר מקויים בנאמנות גמורה בין בכלו בין במקצתו ופרע ראובן לשמעון חמשים וכתבן שמעון על גב השטר ומת ובאין אלמנתו ויתומיו לגבות החמשים פרחים הנשארים מראובן וטוען הוא שכבר נפרע כולו ואביו פשע שלא כתב כל הפרעון וכבר פגם שטרו והיה חייב שבועה ומת ואני אשבע ואפטור: תשובה היורשים חייבים לישבע שבועת היורשים שלא פקדנו אבא ששטר זה יהיה פרוע יותר ממה שכתוב בו וכתב הרמב"ם פרק י"ז על אין אדם מוריש שבועה לבניו שאין דנין מדין זה לכל הדומה לו אלא הרי הפוגם את שטרו ומת אעפ"י שאינו גובה אלא בשבועה הרי בניו נשבעים שלא פקדנו אבא וכו' שכל השטר זה יהיה פרוע וגובין את שאר השטר בין מן הלוח' בין מיורשיו והרא"ש ז"ל כתב פ"ו היכא שיש עדים שפרע מקצת וכו' נשבעים היורשים שלא פקדנו אבא ששטר זה הפרוע יותר ממה שהעדים מעידי' שנפרע ממנו וגובין בשבועתו וכו' הרי שאינו זה בכלל מוריש שבועה לבניו ולא תימא דוקא בשפגם הוא

שטרו ומת או שהעידו עדים שנפרע קצת אבל אם נמצא כתוב על גבו קצת הפרעון לא יהיו נאמנים בשבועה דלא היא דמה לי פגמו המלוה בעצמו או העדים פגמוהו או נמצא כתוב פרעון על גבו הכל נקרא שטר פגום וכמו שאם היה בחיים היה חייב שבועה בעדים שקצתו פרוע או שהוא עצמו היה פוגם אותו או שנמצא כתוב על גבו קצת פרעון בכל אלו החלוקות היה חייב שבועה מצד פגימת השטר כן יורשיו אין דנין להם דין שטר זה אלא כשטר פגום והרי כתבו ז"ל כי הפוגם שטרו אינו בכלל אין אדם מוריש שבועה לבניו אלא שנשבעין שבועת היורשים שלא פקדנו אבא וכו' לא חלקו בשום ענין תהיה הפגימה על פיו או על פי עדים או כתוב על גבו ומימרא דרב פפא היא בגמ' הפוגם שטרו ומת יורשיו נשבעין שבועת היורשים שלא פקדנו אבא שיהיה פרוע יותר ומה לי שפגמו בפיו או שהראה השטר כתוב ע"ג על הכל היה אביהם חיי' שבועה מצד פגימ' השטר וכן יורשיו על כל א' מאלו החלוקות אינם חייבים אלא שבועת היורשים כ"ש אם כתוב נאמנות בשטר שהיה אביהם נאמן בלא שבועה ואפילו כשפגם השטר וכ"ש אם כתוב בפ' אפי' במקצתו הכלל שגובין שאר החוב בשבועת היורשים שלא פקדנו וכו': שאלה קן רחל נתנה לבנה מתנת בריא חמשים פרחים מחוב א' שיש לה ביד ראובן בכתיבה ומסירה ואחריו לזרעו ואחר זרעו לאחותו ואחר אחותו וזרעה שיחזרו הנכסים לאחיה ואח"כ חלתה וצותה מחמת מיתה מתנה לבתה אחות בנה הנז' האב ואם שאר נכסיה ואמר (לה) [שלא] משום ירוש' (ולא) [אלא] מתנ' ואחר' לזרעה ואחר זרע' לבנה הנז' אחי בתה ואחריו לזרעו ואחר זרעו יחזרו לאחיה ומת הבן בחיי אמו ואח"כ מתה אמו ואח"כ מתה הבת ורוצה אחי רחל לזכות בנכסים מכח התנאי ואחי אב האח והאחות רוצי' לזכות מכח ירושה שהם היורשים של האח ואחות שלא הניחו זרע יורינו מורינו הדין עם מי: תשובה מתנת ברי' אפי' למי שהוא ראוי ליורשו יכול להפסיק הירושה כשאמר ואחריו לפלו' כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק י"ב וכ"ש כשאמר ואחריו לזרעו וזרע זרעו ואחריהם לפלו' שאינו יורש שזוכה קודם לכל יורשיה ואחריהם למי שאינו יורש ואפי' שהזרע אינו בעולם ממילא הוא יורש כשנולד בלי תנאי הנותן ואח"כ זוכה מי שאינו יורש מכח התנאי וא"כ כשמת הבן ירשה אחותו מדין ירושה ותנאי כי אעפ"י שהיא אמרה ואחריו לזרעו וזרע זרעו ולא היה לו זרע הרי אחותו יורשת מדין ירושה שהיא לא הזכירה זרעו אלא שיהיה קודם זרעו לבתה אבל אם לא לו זרע פשיטא שהיא יורשת מדין ירושה ואח"כ כשמתה היא בלי זרע חוזר חלק הירושה שירשה מאחיה לאחי האם מכח התנאי שאפי' שהתנאי שיחזור לאחיה היה אחר זרע בנה וזרע בתה כיון שלא היה להם זרע חוזר לאחיה מכח התנאי והרי היא כאלו אמרה אם מת הבן תזכה אחותו ואם מתה אח"כ אחותו יזכה אחיה כי לא הזכיר זרע אלא אם יהיה זרע להקדימ' לאחיה ואם לא יהיה זרע אחיה של רחל זוכה מכח התנאי בחלק מה שירשה מאחיה כיון שהיה התנאי במתנת בריא וכן מה שנתנה לבת במתנת ש"מ ופירשה שלא משום ירושה אלא מכח מתנה התנאי קיים וכשמתה אחי רחל זוכה גם במתנתה שהרי הפסיקה במה שאמרה לא משום ירושה וכמו שכתב הרב שם אפי' שלא התנה על אחיו אלא אחר זרע הבת לא היה הכוונה אלא להקדים הזרע לאחיה אבל אם לא היה לה זרע אחיה הוא במקום הזרע כמו שכתבתי בזרע הבן וראיתי מי שהביא בנדון זה בריתא של מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון והרי שמת הבן שהיה שני לבת שהיתה ראשון

ולא דקדק בל"ד כי מת שני בחיי א' הוא כשהיה חי שני כשניתן מתנה לראשון וזכה בה שמת השכיב מרע בחיי שני ואח"כ מת שני אבל בנ"ד אפילו בשעת הצוואה של מתנת הבת היה הבן חי כמו שנר' מן השאלה ובין הצוואה למיתת האם נר' שמת הבן קודם אמו ואינו נקרא מת שני בחיי ראשון שכשמת הבן קודם אמו עדיין לא זכתה הבת שנקראת ראשון במתנה שנתנה לה אמה עד שתמות וכשמתה שזכתה הבת במתנה לא היה השני כאן בעולם וכשמתה הבת נכנס אחי האם במקום הבן כמו שהתנתה היא שלסוף יזכה אחיה דהא דתניא מת שני בחיי ראשון יחזרו לראשון ולא ליורש שני דהיינו אחיה מכח התנאי היינו משום דירשי שני לא זכי אלא מכח שני וליתיה וכמו שכתבו בח"מ ובמ"מ אבל בנ"ד מתחלה רצתה היא שיהיה לאחיה אחר הבן והבת אלא שיקדמו זרעם לאחיה וכמו שכתוב בשאלה לשון הצוואה שיהיה תמיד יד אחיה על העליונה כי רצוני שיהיו נכסי לבני ולזרעם ואחריה' לאחי וא"כ תנאה קיים כיון שפירשה משום מתנה אני נותנת ואחי האם זוכה בחלק הבן שירשה אחותו וגם בחלק הבת שנתנה לה אמה כמו שכתבתי.

עוד ראייה לזה שכתוב בצוואה ואתם עדים סדרו צווא' ומתנה בכל חוזק ותוקף פעמים ושלש ע"פ רב מובהק באופן יועיל ויעלה כדין כל הכתוב ויהיה תמיד יד אחי על העליונה הרי שאמרה בפ' שכוונתה שלבסוף יהיו ידי אחיה על העליונה ומתנת אחיה מכחה הוא בא ולא מכה ראשון אלא שרצה שזרעה יהיו קודמים ומצאתי להרשב"א בתשבות ישנות ס' ל"ד ומה שהעדים אומרים שצוה להם לכתוב שטר בכל מיני חוזק ויפוי שבעולם עד שיהיו דבריו קיימים ואפילו שטר אחר שטר כל זה אינו מועיל וכו' ואפי' אם אמר להם כמיפה אינו מועיל מה שאמר להם לענין השעבוד שאין בכלל מתנותיו השעבוד ואם אמר להם לכתוב מה שהוא נותן ויפה כח העדים שאם רצו להוסיף או לגרוע או להחליף בעיקר מתנותיו שיעשו כן היתה לו מלוה על פה ביד אחרים שאינה בכלל נכסים ואי נמי פת דאבעיא ולא אפשר' דתאמר שיוכלו העדים להוסיף וכו' זה אינו בודאי ע"כ הרי שכותב ויפה כח העדי' שאם רצו להוסיף וכו' בעיקר מתנותיו דמשמע דכמה שהוא נותן יכולי' להוסיף או לגרוע או להחליף לא בדבר' שאינן בכלל מתנותיו ובנ"ד הוי כעוקר מתנותיו שנתנה לאחיה אחרי בניה וזרעם ואעפ"י שצוותה שיסדרו המתנ' בכל חזק לא היה צריך שיסדרו כי במה שאמרה שיהיה תמיד יד אחיה על העליונה הרי כוונתה רצויה ומבוארת דאע"ג במידי ספק יד בעל השטר על התחתונה הכא יד אחיה על העליונה כמו שצותה היא.

וכתב הרב כמהר"ר דוד נר"ו שמי שכתב שהדין עם אחיה של רחל וזכה מכח התנאי לא עיין בה כל הצורך אלא יורשי הבת זכו מכח הירושה כי המתנה הא' היא בטלה לגמרי וכו' שהיה צריך כתיבה ומסירה ושכח הרב מה שכתוב בפ' בצוואה הכתיבה והמסירה ועל כן כתב אח"כ שאפי' תימא שהיתה בכתיבה ומסירה כיון שמת מקבל בחיי נותן חזרה המתנה לנותן ואינו כן כי המקבל שהוא הבן שמת בחיי אמה היה מקבל מכח מתנת בריא ובקנין בשטר כמו שכתוב בצוואה וכשמת ירשתו אחותו מדין ירושה ומצד המתנה שהתנה האם שאם ימות הבן תירשנו אחותו ואחרי' ואחרי זרעה יהיה לאחיה ואח"כ כת' ואפי' תרצה לומר שלא חזרה המתנה לנותן הרי הבת יורשת הרגיש הרב עצמו מיד שלא היתה חוזרת המתנה לנותן וחזר בו ואמר ואפי' תרצה לומר שלא חזרה וכו' הרי

הבת יורשת אחיה וממה נפשך זכתה היא ויורשיה ולא אחיה של רחל ואני אומר מה שזכתה הבת שהיא יורשת אחיה זכתה ג"כ מכח התנאי הא' שהתנית האם כי לבסוף יהיה לאחיה וכמו שכתבתי בתשובתי כי כמו שכשאמרה ואחר כך לפלו' היא קיים כשהפסי' הירושה כמו כן כשאמרה אחר כך למי שהו' ראוי ליורשו ואחריו לפלו' הוא קיים ג"כ כיון שמתחלה בא מכח מתנה באותו תנאי כתב עוד על המתנה השניה של בת שכיון שבת במקום בן לא נקרא יורש כלל כשמתה רחל חלו המתנה והירושה כא' ואנן סהדי דניחא לה לבת לזכות בנכסים מחמת ירושה ולא מחמת מתנה דכתי' ושונא מתנות יחיה ותו דניחא לה שיזכו יורשיה מצד אביה ולא יורשי אמה הבאים מכח התנאי ואני אומר דכיון שנתנת המתנה תלוי בנותן ולא במקבל אדרבה ניחא ליה לנותנת שתתקיים דיבורה ומתנתה שמתן אדם ירחיב לו וכמו ששונא מתנות יחיה כן אוהב ורוצה ליתן ויתנו אחרים חסיד ויחיה ומה שכתב שהמתנה והירושה חלו כא' אפ' הכי המתנה היתה על תנאי שלבסוף יהיה לאחיה ודיבורה קיים כיון שהפסיקה הירושה וגם עדיפא מתנה דאיתא נמי בחיים מן הירושה דליתא אלא לאחר מיתה ולהכי מקודם תתקיים המתנה מצד התנאי לאח' יותר מן הירושה ליורשי הבת כ"ש שאמרה בפ' לא משום ירושה ומפני שראה הרב נר"ו שיש חולשא בדבריו חזר וכתב ואפ' שתרצה לומר שהדבר ספק מוקמינן נכסי בחזקת יורשים וכו' וכפי מה שכתבתי אין כאן ספק למי שיעיין כל הצורך גם הרב נר"ו בתשובתו הראשונה כתב כלל דמלתא זכתה הבת במתנה ובחלק מתנת אחיה ואם מתה בלא זרע זכו אחרי' אחי המצוה רחל כנז' חלק כחלק הפך מה שכתב כאן אלא שהשכחה מצויה בזקנים שכמותינו: שאלה קנא יורינו מורינו על דבר ראובן יושב צידון שיש לו איש אחד בעכו ששמו שמעון מוכר בשכירותו בנכסי ראובן ויהי היום הלוח שמעון מנכסי ראובן שבידו סך מעות לערל אחד ולא היה לו כח לגבותם וישלח כתב לראובן לאמר שיש מנכסיו סך מעות ביד ערל אחד ושאינ בידו כח לגבותם שישלח לו כח אז כשמוע ראובן דברי שמעון שלח את לוי עם האבאל"ה א' כדי להגבות לשמעון המעות מן הערל על ידם ושלח כתב ידו לשמעון שיתן מעות אלו ביד לוי עם מעות אחרים שבידו ויבא לוי עם האבאלה לעכו ולקחו המעות מהערל וקצת מעות שנשאר על הערל שלא היה בידו לפרוע הוצרכו לקחת ממנו משכון בגד גם האבאל"ה נר' שנתן עינו בבגד זה ואמר ללוי ולשמעון שיקחו בגד זה בעד המעו' מהער' עכ"פ ויהי בדרך בבואו במלון ויגנוב הבגד הנז' עם קצת מעות וברח והלך לו עתה תובע ראובן את שמעון ההוצא' שהוציא ופזר בא"ב אלה ששלח כדי לגבות חובו מהמעות שביד הערל שהלוה אותם שמעון שלא מדעת ראובן גם תובע הבגד שנגנב כיון ששמעון היה סבה שלקחו בגד זה בהלוואתו לערל מעות ראובן שלא מדעתו ואם יהיה ששמעון לא יתחייב בבגד זה תובע ראובן את לוי שלוחו שלמה היה לו לקחת בגד ולוי משיב כי לא מצא דרך אחר' לגבות מהערל וגם כי האבאל"ה הכריח אותו שיקחנו וגם לא בשביל שהיה בגד נגנב כי גם כשנגנב הבגד נגנב גם כן מעות וגם אם היה מעות היה נגנב על הכל יורינו מורינו ושכרו רב: תשובה לא היה לו רשות לשמעון להלוו' לערל ואם לא היה משלם הערל היה הוא חייב לשלם לראובן ולכן חייב במה שפזרו בהאבאל"ה כי על יד' גבה המעות מן הערל ועל הבגד שלקח מן הערל אם אינו שוה הסך שלקחו ממנו הוא חייב לשלם מכיסו מה שיחסר ואינו חייב בגניבה כיון שלקחוהו לוי והאבאל"ה

כבר והולכיכוהו עמהם וגם לוי אינ"ו חייב בגניבה אם הוא שומר חנם אם לא פשע בשמירה כי גם שלקחו לא יחשבהו ראובן לשמעון כי אם בכדי שוויו והרי הוא כמעט וגם אם היה לוי ש"ש שחייב בגניבה ואבדה היינו בגניבה ואבדה דעלמא אבל מה שגנב האבאל"ה שנתלוה עמו בהליכה ובחזרה מדעת ראובן לא היה יכול להשמר ממנו כי גם הוא היה שומר כיון שהלך עמו לגבות ולהביא והוה ליה כדין שני שומרים שגנב א' מהם שאין חברו חייב אם לא שיתברר שהיה בידו לשמור שלא יגנבהו האבאל"ה ולא שמר: שאלה קנב עסקא שנעשה בין ראובן ושמעון וזה לשונו מודה אני ח"מ איך אחרי שיגבה שמעון הסך הידוע בינינו ממקום פלו' כל מה שיגבה יותר לחשבוני עד סך ת"ק פרחים מעתה ומעכשיו אנכי מרוצה ומפויס ליקח ממנו רק עשר' למאה בהתר והוא יעשה בהם כל מה שירצה להלבישם לחשבונו וזה היה ביום פלו' וכו' מודה אני ראובן על כל הכתוב לעיל ומודה אני שמעון ליקח ת"ק פרחים הנ"ל על אופן הנ"ל והנה קבל שמעון מסך הת"ק פרחי' ר' פרחים והלבישם על אופן הנ"ל וקרה מקרה ונאבד ילמדנו רבי' על איזה מהם האחריות.

תשובה כיון דאמר עשרה למאה בהיתר וכו' דכוונתו היא אם ירויח גם הוא עשרה או אפי' יותר דהכי משמע לישנא דאמר רק עשרה למאה אבל אם לא ירויח המתעסק עשרה אחרי' לא יתן לו אלא חצי כל הריוח וא"כ הוי עסקא זו כסתם עסקא חציה מלוה וחציה פקדון והוי דומיא דהאי עסקא דכתב פלגא באגר ולא הזכיר הפסד דיטול מלוה חצי הריוח ואם יהיה הפסד יקבל שני חלקים והכא בנ"ד כיון דפי' הריוח שלו כגונא דא דמשמע בלישני' דהוי זוטא מריוח המקבל כדאמ' לעיל הוי הפסד למחצה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"י מה' שותפין דהואיל והתנו שיהיה ריוח המתעסק יתר על הפסדו תנאו קיים אע"ג דלא יהיה הריוח שני שלישים אלא אפי' שהתנה על תשיעית הריוח ועל עשירית הפסד מותר ואע"ג דבנ"ד לא פי' בהפסד כמה יפסיד אלא בריוח שהיה לו יותר למקבל מן הנותן כיון שפי' שלא יקח ממנו רק עשרה לק' בהיתר הרי תלה ההיתר במה שיראה למקבל דמסתמא יראה לו שיפסיד הפסד מעט יותר מן הנותן דהיינו מחצה דבריוח לוקח יותר ממחצה כיון דאמר לו הנותן שלא יקח רק עשרה והוי כמפרש גם הפסד שיהא למחצה שהוא יותר מן הריוח וגם המקבל ידו על העליונה ואדידיה תלי מליתא טפי מבנותן ואע"ג דאיפשר שלא יהיה הריוח יותר מעשרה לק' או פחות מי' ונמצא שאינו נוטל המקבל יותר מן הנותן אלא בשוה ובהפסד הם שוים אפ"ה כיון שעל הרוב באותן הסחורות שמתעסק הריוח מצוי יותר מסך זה אזלי' בתר רוב' שהרי בעיקר העסק לא נתרצה הנותן על חלקו אלא ביותר מעשר' לק' ובאלו הת"ק פרחים ויתר לו למקבל על עשרה לק' והוא יקח השאר שנר' שהוא ידוע ביניהם כי הריוח יהיה יותר ויותר ועוד דאם יחלקו הריוח בשוה יטול המקבל שכר מועט כפועל בטל ויש הרבה מן הפוסקי' שסוברים שאעפ"י שלא אמר לו מעיקרא שיתן לו כפועל בטל אם לבסוף יתן לו שרי ועוד בנ"ד כיון שאמר לו שיקח עשרה לק' בהיתר הוה ליה כמפרש דאם לא יגיע למקבל יותר מעשרים למאה שיקח גם כן שכרו כפועל בטל וכמו שכתבנו למעלה: שאלה קנג זה שלש שנים ויתר שפסקתי ופשרתי בחבר' החכמי' כה"ר ינחה ארח"א יצ"ו וכה"ר יעקב ב"י רב יצ"ו תביעו' שבין אלמנת ה"ר אליה סטן נ"ע ואשת כה"ר אליה צאלמונה על דבר תשמיש חצר שבין שתי בתי הנשים הנז' ואז שמענו כל

טענותיהם וראינו מתנת הבית שנתן ה"ר אליה סטן נ"ע לאשתו בחייו ועוד קיים אותה בצואתו ונתן ג"כ בצוואה הבית שכנגד בית שנתן לאשתו כ"ר אליה שהיתה קרובתו וראינו שנתנת הבית לאשתו היה כתוב בכתובתה שהיה נותן לה תוספת על הכתוב בכתובתה ולשון המתנה הבית שאני דר בתוכה ותשמישו והבית אשר תחתיה עם הבור אשר לפני הבית וגם בית התבשיל תוספת על כל סכי כתובתה והנני או' וכו' ע"כ ובצוואה שעשה אחר זמן קיים מתנת הבית כמו שהיה כתוב בשטר כתובתה וגם נתן בכלל צוואתו הבית שכנגד בית זו שנתן לאשתו לקרובתו אשת ה"ר אליה ולא הזכיר בה שום תשמיש בחצר ועל זה היה נר' כי בדין תורה לא היה לבית שנתן לקרובתו שום תשמיש בחצר וגם כי במתנת בית אשתו לא כתב תשמיש בחצר הרי כתב הבית שאני דר בו ותשמישו ואין לבית ההוא שום תשמיש אלא באותו חצר כי אין לה אלא פתח א' פתוח לחצר שאין שום כניסה ויציאה בבית כי אם דרך החצר והפתח הוא פתוחה לאמצע החצר ותשמישי הבית הכבוד ותנור הם בחצר בצד הבור שהוא מוזכר במתן' ובצד האחר של החצר הוא הבית תבשיל המוזכר במתנה ואין לבית מקום תשמיש בית הכבוד ותנור כי אם זה שבחצר ונר' שכל זה נתן לאשתו ועוד שנתן לה ג"כ הבית אשר תחת אותה הבית וזאת הבית היא ג"כ תחת קצת החצר מן הבור ולהלן לצד מערב שהוא פתח החצר וזה קצת החצר היא גג לקצת הבית של מטה שנתן לה ושאר החצר היא על הבור וכיון שנתן לה הבית שלמטה גם כל גג הבית שהיא קצת החצר נתן לה וכיון שנתן לה הבור גם נתן לה כל כיסוי חלל הבור והרי כל החצר נכללת בזה וא"כ כשאח"כ נתן הבית האחרת לקרובתו אין לה שום תשמיש בחצר אפ"י היה מזכיר שהיה נותן לה תשמיש בחצר בבית הכבוד ובתנור לא היה יכול כיון שנתנו לאשתו כבר כ"ש שלא הזכיר לה שום תשמיש בחצר וזאת הבית שנתן לקרובתו היה לה פתח לבית אחרת שבצדה שהיו יוצאים ממנה לבית האחרת ודרך פתח שהיה לבית האחרת היו יוצאים מפתח בית זו האמצעית שכנגד בית האלמנה למוציף א' ויורדי' דרך סולם לחצר של מטה שיש בה כמה בתי' ויוצאי' לר"ה דרך פתח החצר זה שהיא לצד צפון והבי' של האלמנ' היא בסוף הבתים של החצר לצד דרום שיוצאים מפתח החצר שבה הבור לגג א' ומשם דרך סולם יורדי' לחצר התחתון באופן שתשמיש בית זאת האמצעית שנתן לקרובתו וכניסה ויציאה לא היתה אלא דרך הבית השלישית משם יוצאים מיד למוציף ולחצר של מטה ואם יצאו ויכנסו דרך הפתח הפתוח לחצר של הבור צריכים להוסיף לצאת לפתח של חצר ולירד לגג א' ומשם לסולם ומן הסולם דרך כיסוי א' לחצר של מטה וגם ה"ר אליה סטן נ"ע כשהיה דר בזאת הבית האמצעית שנתן לקרובתו אשת ה"ר אליה לא היה יוצא לחוץ אלא דרך פתח בית זה לבית אחרת ומשם היה יורד לחצר של מטה וכשעקר דירתו משם לבית שנתן לאשתו זאת הבית האמצעית היתה לו בית אוצר ובית אומנות לבגדי' שהיה עושה ולא היה משתמש בפתח בית זה שעל חצר הבור אלא ליכנס ולצאת לביתו שהיה דר בה וכשנפטר הוא ונתן בצוואה בית זו האמצעי לקרובתו והבית האחרת נתן לה לקרובתו אחר' הית' מריבה בין השתי קרובות שהיתה אומרת האחרת לאשת ה"ר אליה צלמונה שלא תצא דרך פתח הפתוח לביתה ולא היה לה דין בזה כי כשניתנה הבית האמצעית היתה הפתח פתוח לבית האחרת ולכן רצה להחזיק בפתח זה שפתוח לחצר של הבור אעפ"י שהיה כבד עליו להקיף משם עד שיצא

לפתח של חצר של מטה ולעולם לא חשב שיהיה לו זאת הפתח וכ"ש שיהיה לו שום תשמיש בחצר זו ועל זה עמדו לפנינו אז ונטלנו קנין מן האלמנה ומן אשת ר' אליה צלמונה ומה"ר אהרן בנו של ה"ר אליה שהיה טוען בעד אביו ופשרנו שיתנו לו ה' פרחים ויסגור הפתח כי היה לו הפתח האחר וגם אם לא יצא דרך הפתח שהי' לו על הבית האחרת היה לו מקום לעשות לו פתח לירד לסולם שהוא קרוב לצאת משם לחצר של מטה יותר ממה שהיה יוצא דרך הפתח הזה של חצר ושל בור ושם לא ירצה לסתום הפתח שלא לקבל הה' פרחי' שישאר הפתח ולא יהיה לו אלא כניסה ויציאה ממנו ולא שום זכות בחצר כי כבר היה לו שימוש בית הכבוד ותנור דרך שם במוציף ונתננו הבחירה בידו וכל השתי חלוקות היתה פשרה זו לטובתו כיון שלא היה לה שום ראייה שישתמש באות' פתח ואמרנו שיתנ' לו ה' פרחים או דרך כניסה ויציאה לבד כל זה עבר מאז ונראה לנו שפשרה זו היתה לפני משורת הדין זכות לר' אליה ולאשתו מפני שהיו דוחקים אותו משני צדדים שלא היו מניחין לו כניסה ויציאה לא מצד זה ולא מצד זה ונר' שבחר שתהיה הפתח פתוח ולא רצה הה' פרחי' וכן נשתמש זה ג' שנים ויותר דרך כניסה ויציאה מחצר של בור ולא נשתמש בחצר עתה מכרה אשת ה"ר אליה סטן נ"ע בית זו לר' יצחק בן ה"ר אשר והוא היה מעכב את ה"ר אליה ואת אשתו שלא יקחו מים מן הבור של גג שהיה יורד בחצר לבור וגם הי' מעכב אותו שלא יעמוד בחצר כשהיה נכנס ויוצא ובאר' אליה לצעוק עליו וכתבנו לו כי גם שלא היה לו שום זכות בתשמיש החצר אלא כניסה ויציאה אפ"ה היה יכול לקבל מים מן הצנור קודם שירדו לבור כי מה שכתבנו קודם היה שלא היה יכול להסיר מי גגו מלירד לבור אבל מן הצנור בזמן הגשם כמו שהוא מנהג ליקח מן הצנור כד או כדים שהיה יכול וגם בכניסה ויציאה אם היה מתעכב בחצר לצורך כמו אם היה קונה עצי' או מי' והיה צריך להתעכב להכניס שלא היה יכול ר' יצחק לעכבו ועל זה היה מסרב ר' יצחק והווי מריבים על זה והלכו לפני הממוני' יצ"ו ובררו להם ב' חכמים שידונו ביניהם ונטלו קנין שניהם ה"ר אליה ור' יצחק לקיים מה שיגזרו עליהם כי לא היה ביניהם הפרש כי אם על קיבוץ מעט מים מן הצנור ועיכוב בכניסה ויציאה בחצר והחכמים כתבו כי העלימו מהם שכבר עמדו לדין ושנתגלגלו הדברים שהר' להם הפסקי דינים שבידם ושנר' להם שכיון שלא נטל קנין כ"ר אליה הנז' בעל הפירות שהדין עם ה"ר אליה שישתמש בחצר ובתנור ובבית הכבוד ושיקח מן הצנור המצטר' אליו והשאר ילכו לבור ע"ש והם נדרשו ללא נשאלו כי לא היתה מחלוקותם עתה כי אם על קיבוץ מים מן הצנור ועיכובו בחצר בשעת כניסה ויציאה והיה שמח ר' אליה במה שנתננו לו כח שיוכל לקבץ ולהתעכב בחצר והאחר היה מסרב ומי הכניסם למה שהיו מרוצים מקודם למה שפסקנו אנחנו כי ממה שכתבתי למעלה נר' בפ'י שלא היה לר' אליה ואשתו שום זכו' בחצ' ולא בכי' הכבו' והתנו' ולא היה צריך לקנינו כי כשיש פירו' לבעל אז צריך קנין ממנו למוכרם או לתתם אבל כאן לא היה לו שום דבר ודרך פשרה ורחמנות דרך קרובי' פשרנו ולא היינו צריכי' ליקח קנין ממנו אחר שלקחנו מאשתו שהיא בעלת הבית של נ"מ שלה ואם היה לה שום זכות בחצר ובבית הכבוד והתנור אינם הם עצמם פירות כמו שכתבו החכמי' שהוא בעל הפירות כי מקום החצר ובית הכבוד ומקום התנור אם היה לה זכו' בהם היו קרן שלה כמו הב'י אלא שהי' הוא משתמש בהם כמו שהיה משתמש בדירתו בבית כ"ש שלא היה

לה בם זכות ובנו ה"ר אהרן נטל קנין כי הוא שלחו אלינו אז לטעון בעדו שהיה בעל תורה והיה יודע לטעון טענותיו ונטל הוא קנין כמו שנטלה אשת אביו בעלת הבית ונחו שקטו כל אלו השנים במה שפשרנו ביניהם והחכמים יצ"ו היה להם לתת אל לבם כי גם אנחנו היינו יודעים שצריך ליטול קנין מן הבעל כשדנים על הפירות ושנחנו שמענו וידענו כל הטענות והענינים שביניהם שהארכנו כמהימים כשפשרנו אז אותה פשרה וראינו הבתים והפתחים והם עתה ברגע א' פסקו שכיון שלא נטל קנין כ"ר אליה היה לו זכות בכל הדברים הנז' ושמנו אותנו טועים בדבר משנה וכפי מה שכתבתי אין כאן לא קרן ולא פירות לו ואפי' היה לה ולו כבר כתבו המפרשים ז"ל בשם ה"ר אפרים ז"ל שלתקנת אושא שהאשה שמכרה בנכסי מלוג ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחו' שאם הבעל מודה שברשותו מכרה אינו מוציא דכשלוחו דמיא ואי בעי לוקח מחרים עליו דבעל דלא עבדה ערמה ומאי דמכרה היה לדעתו ולהנאתו ואי לא מודה אית ליה מדינא להחזיר חרם סתם בכך עכ"ל ואעפ"י שנר' שזהו כשמכרה הקרן ומתה שהוא יורשה ומוציא מיד הלקוחו' הקרן כמו שפירש רש"י ז"ל האשה שמכרה הקרן ומתה וכו' ועל זה כתבו שאם מודה שברשותו מכרה שאינו מוציא הקרן אפ"ה הוא הדין נמי כשמכרה היא הקרן והפירות ובלא מיתה יכול היה הבעל להוציא הפירות מיד הלקוחו' ואם מוד' היא שברשותו מכר' לא הי' יכול להוציאם מיד הלוקח ובנדון דידן הוא ידוע ומפורסם כי ברשותו ורצונו נעשה אותה פשרה אפילו היה לו ולה זכות בחצר ובאותם הדברים כ"ש שלא היה להם שום זכות בהם ואפי' שלא היה יודע שברשותו היה לא היה יכול לערער על מה שעשת' אשתו שהרי הביא במשרים נתיב כ"ג בשם הרשב"א ז"ל דבעל בנכסי אשתו בלא הרשאה כשתובע ממנו פירות שאמרנו שדן על הכל בלא הרשאה הוי דינו כמו שני אחין או כמו שני שותפין שיש להם תביעה אצל אחד דמשתעי דינא בהדי א' מהם ואם ישנה האשה אינה יכולה לבטל מה שטען בעלה אבל היא יכולה לומר אלו הייתי שם הייתי טוענ' בענין אחר וחוזר לדון עמה עכ"ל הרי שכ' שהם כמו שני אחין או שותפין וכמו שכשהוא דן על הכל אגב פירות שלו דן על הקרן שלה ואינה יכולה היא לבטל אם ישנה בעיר הכי נמי אם היא דנה על הקרן ועל הפירות והוא היה בעיר אינו יכול הוא לבטל מה שטענה הוא שהרי כתב שהם כמו אחים או שותפין שכל א' מהאחין והשותפין יכול לטעון ואין חברו שהיה בעיר יכול לבטל טענתו כמו איש ואשתו כל מי שיטעון מהם אין חבירו העומד בעיר יכול לבטל דבריו ועדיפא אינה מיניה שהיא יש לה קרן שהוא העיקר והוא אין לו אלא פירות ואם הוא אגב פירות דן על הקרן כ"ש היא שאגב הקרן שהוא שלה תדון על הפירות ואינו יכול הוא לבטל טענותי' ולחזור ולדון כיון שהיה בעיר וכ"ש שהיה יודע וברשותו נעשה הכל על יד בנו כמו שכתבתי והחזיק טובה אז לנו על הפשרה ונחו שקטו בפשרה זו שלשה שנים ויותר ולא צעק עתה כי אם על ר' יצחק שקנה הבית והיה מעכב עליו לקבץ מעט המים ומלהתעכב בכניסה ויציאה וכשכתבנו לו שהיה לו רשות שמח ומפני שסרב הקונה הלכו לממונים ולא היו צריכים להקים להם דיינים אלא לגזור על זה הקונה שיקיים מה שכתבנו אם היה הוא מסרב היו מבררים דיינים אחרים שיראו מה שכתבנו עתה שעל זה המחלוק' אם היה בדין ולא להשיב מחלוקת במה שלא היה ביניהם מחלוקת זה כמה שנים והעני הדעת הלוקח לא חשב שנטל קנין אלא על ענין זה האחרון וגם הדיינים לא חשבו שנטלו

קנין לדון ביניהם כי אם על זה הענין האחרון שכך כתבו ונטלנו קנין מהם והעלימו ממנו שכבר עמדו לדין ונתגלגלו הדברים שהראו לנו הפסקי דינים שבידם שנראה להם כיון שלא נטל קנין כ"ר אליה שהיה לו זכות בכל הרי שהדיינים עצמם לא ישבו לדין על הפסק הראשון (ולא על האחרון) אלא על הפסק האחרון ואינו חייב מצד הקנין לקיים מה שפסקו על הא' כי לא נטל קנין על זה אפי' לדעתם כפי לשון פסקם וגם זה יצחק אומר כי הוא ידוע כי הבית לא קנאה כי אם לאביו שצוה לו שיקנה לו בית אח"כ ושיזכה לו בית זה ולא יוכל לעשות לו חובה לפחות זכות הקניה שקנה הבית עם כל החצר שאין חבין לאדם שלא בפניו והקנין שנטל הוא אינו קנין ועתה אני מדבר בתחנה לחכמים יצ"ו שלא יסבבו מחלוקת בינינו ויביטו בלב טוב ושכל טוב כל מה שכתבתי וביראת שמים ויראו כי דין אמת עשינו ואם לא יראה להם יניחו קולר הטעות לדעתם על צוארינו אחר שהתנהגו השני הכתות כל אלו השנים על פסק שלנו ושלום על כל דייני ישראל נאם המבי"ט: שאלה קנד ראובן שטבע במים שאין להם סוף זה שנים ונשכח זכרו ובאים היורשים להחזיק בנכסיו בתורת ירושה והאלמנה תובעת כתובתה נדוניה ותוספת באומרה שכיון שמחזיקים אותו במת לקחת ירושת עזבונו ג"כ היא ראוי שתגבה כתובתה ואם לא תגבה כתובתה גם לא יקחו היורשים כלום והיורשים אומרים שתקח נדוניהתה שהביאה ובפרט מה שהוא בעין ממה שהביא' אבל לא תוס' יורינו מורינו אם הדין עם היורשים לירד לנכסי ראובן ולירש אותם וגם בענין האלמנה אם הדין עמהם שלא לתת לה תוספת.

תשובה כחב הרמב"ם פרק שביעי מה' נחלות וז"ל מי שטבע במים שאין להם סוף וכו' אעפ"י שאין משיאין אשתו לכתחלה הרי היורשין נכנסין לנחלה על פיהם וכן וכו' עד ואני אומר שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת אבל לענין ממון וכו' היורשים נוחלין על פיה וכתב הרב מ"מ השגת הראב"ד שכתב ויש מי שאומר שהיא אינה נוטלת כתובתה שאין אני קורא בה לכשתנשאי לאחר תטלי כתובתיך עכ"ל והראב"ד שנר' שהבין מדברי הרמב"ם ז"ל ע"פ פשטם שגם האשה גובה כתובתה כיון שלא תלה כניסת היורשים לנחלה אלא מפני שהוא ממון גם הכתובה היא ממון ולזה כתב הוא שגם רבינו יודה ליש מי שאו' שאינו' גובה כתובת' שכ"ז שאינה יכול' לינשא אינ' גובה כתובת' שהוא תנאי ב"ד אבל ניזונת מן הנכסים ע"כ ואעפ"י שהרמב"ם ז"ל תלה הכניס' מהיורשים לנחלה מפני שהיא ממון והכתובה היא ממון ג"כ כבר יש טעם בכתובה אעפ"י שהיא ממון שלא תגבה מצד תנאי ב"ד כל עוד שאינה יכולה לינשא ועוד כי בממון של ירושה הקלו שיכנסו לנחלה מפני שהוא ממון מורישה ואין כאן שום הפסד כדי שלא יהיו הנכסים נעזבים מבלי בעלים טוב שיכנסו יורשים ממה שיכנסו אחרים אבל להוציא כתובה שאינה נגבית מחיים לא תגבה על הספק אם מת אם לאו וגם שיש מי שסובר שגובה כתובתה המוציא מחברו עליו הראיה וכהרמב"ם ז"ל אנו דנים באלו הגלילו' והרב המגיד מפרש דבריו כתב שמודה רבי' שאינה גובה כתובתה והכי נקטי' ובתשובה אחרת כתבתי כי כשיש יתומים קטני' שאין האשה גובה כתובתה אלא משום חנא אפי' למאן דסבר שאשה שנטבע בעלה במים שאל"ס שתגבה כתובה היכא דאיכא יתומי' קטני' לא תגבה דליכא הכא משום חנא כיון שאין לה רשות לינשא: שאלה קנה בפנינו עדים ח"מ בא כ"ר אליעזר בכ"ר אברהם מתושבי אספהן וכך אמר לנא הווי עלי

עדים וקנו ממני בקנין שלם במנא דכשר וכו' וכתבו וחתמו בכל לשון של יפוי כח להיות לראיה ביד אשתי ביביגב בת כ"ר משה איך אני ממנה ומרשה לכ"ר עמרם ולכ"ר יצחק וכ"ר קמל תושבי איספהאן כי בכל עת ובכל שעה שיראו כתב זאת שהיא חתומה מבודאדט וממנצור שיכתבו ויחתמו הנז' כ"ר עמרם וכ"ר יצחק וכו' קמל אחד מהם יכתוב והשנים יחתמו גט כשר מאחד ועד אלף עד שיצא גט כשר תחת ידם ויתנו לאשתי הנז' וכשיגיע בידה הגט תהיה מגורשת ממני ומותרת לכל אדם ואם באולי ח"ו יארע שום תקלה או שום מקרה לאלו שמיניתי והרשיתי בין לאחד בין לכולם חיי לרבנן שבק אני ממנה ומרשה לכל מי שיראה ויודע לכתוב ולקרות מקהלינו ק' אספהיאן יצ"ו שיכתוב א' ושנום חתומים עד שיצא גט כשר מתחת ידם ויתנו הגט לאשתי הנז' כדין וכהלכ' ותהי' מגורשת ממני ומותר' לכל אדם ועל זה אני נשבע לדעת המב"ה ולדעת הנשבעים באמת ולדעת רבים מפורשים שלא לערער ושלא לבטל לא את הגט ולא את המנויים ולא לאחרים בלי ערמה ובלי תחבולה ובלי מודעא עד סוף כל (המודעו') (ובכל עד או עדי' שיעידו כנגד שטר זה אני פוסל אות' לפי שברצון נפשי ובהשלמת דעתי עשיתי זאת ואם ח"ו לא יבא ולא יהיה (אהי') מערער או אפתח פי לדבר שום דבר מעתה ומעכשיו אהיה מוחרה לכל קהילות ישראל ילמדנו רבני עיר קדושה צפת תוב"ב תשובת שאלה זאת תשובה כתב הרמב"ם ז"ל פ"ב על מי שנשתתק והרי דעתו נכונה וכו' שאם כתב בידו כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו כותבין ונותנין לה וכתוב בהגהות ונר' דה"ה לפקח שכשר ע"י כתב דלא גרע מאלם שמועיל לו כך היה אומר ר"י אבל בס"ה והתוספות וכו' הא למדת שאין אדם יכול לשלוח כתב ידו לב"ד שיכתבו גט לאשתו וכן מוכיח בירושלמי וכו' ע"כ והר"ן כתב סוף פרק התקבל דבתוס' כתבו דפקח ששלח כתב ידו ממ"ה לכתוב וליתן גט לאשתו כותבין ומיהו בתוספת' לא משמ' הכי וכו' וא"ה ראוי להחמי' וכתב למעלה על דברי הריטב' אבל דעתי מסכמת לדעתו שכל שהבעל ממנה סופר ועדים שלא בפניהם מהני ולא פסל ר' יוסי אלא באומר אמרו וכו' ולא נפיק מיניה חורבא וכו' ומשמע דה"ה בכותב בכתב פלו' ופלו' וכו' דפשיט דכתיבה ליכא למיחש לחורבא אלא שכתב אח"כ על הכתב וא"ה ראוי להחמיר כמו שכת' למעלה ובעטור כתב שהוא מסתברא דוקא חרש וכו' אבל אלם שנשתתק כותבין ונותנין מתוך הכתב וכ"ש בכת' ידו ע"כ ולרבינו תם שכתב רבינו ירוחם כי מי שנשתתק ושומע די בכתב ידו דוקא בחרש אבל בפקח לא נר' טעמא משום דמשתתק א"א בענין אחר ואקילו ביה משום תקנת עגונות כמו שכתב הרא"ש אבל בפקח שיכול לדבר לא הכשירו ולפי זה בנ"ד במקום רחוק אספיהן שאינו יכול לדבר ולומ' לשום יהודי שיכתבו ויתנו וכו' יודו ר"ת והרא"ש ז"ל וכתב ג"כ הרא"ש דבנשתת' אקילו משום דבתוספ' דמעייט כתב ידו לא קתני פסול דמשמע מדרבנן אע"ג דבירושלמי מסיים בה אינו גט ולענין אשה שעושה שליח לכ"ע יכולה לעשות שלא בפני השליח אפי' שליח קבלה כמו שכתוב בפסקי הרא"ש ז"ל וסוף פרק המקבל ואפשר לומר על דעת ר"ת והרא"ש דסברי דוקא בחרש יועיל כתב ידו ולא בפקח דהיינו נמי משום דחרש כותב לסופר ולעדים בפניהם שיכתבו ויחתמו והוה ליה כאילו מדבר עמהם אבל פקח שממנה בכתב סופר ועדים שלא בפניהם איכא למיחש דילמא קודם שיכתבו נשתנה דעתו וחזר בו כיון שלא היה כאן אלא כתיבה בעלמא ובכי האי גונא הוא דמפלגי בין כתב יד דנשתתק לפקח וא"כ הכא

בנ"ד שקבל עליו בשבועה חמורה שלא לחזור בו ולא יערער וחתומה הכתב בשני עדים יודו רבי' תם והרא"ש בפקח נמי דהוה קר' טעמי תקנת עגונו' משום דא"א בלאו הכי דליכא הכא מי שיכתו' ויחתום וצ"ל לכתוב להם בכתב א"נ דליכא טעמא שמא יחזור כיון שנשבע: ומפני ששאלה זו באת מארץ מרחק נר' שכבר נעשה מעשה על זה שכתבו הגט ונתנוהו אותם שהזכיר בכתב והלך לו למרחקים דא"א שיכתוב גט אחר ונסמוך על גט זה ואולי שמת אח"כ ואם יהיה חשש בגט תשאר זקוקה אם אין לה בנים ויש לה יבם והם מסופקי' אם תחלוץ מספין אוהיבם הוא בדרך רחוקה ולא יוכל לחלוץ ואם היה זה הי' לנו מקום יותר להקל בגט זה אם נסתלק איסור אשת איש ואין כאן אלא זיקת יבם בלאו וגם אם עדיין לא נעשה מעשה הגט והבעל אינו מצוי באותן המקומות נ"ל לסמוך על הפוסקים שכתבתי למעלה שהם מקילין לכתוב ולחתום ולתת כיון שיש כאן עיגון: שאלה קנו אחת שאלתי מא' אדו' על שמעון שתבע ראובן ממנו מנה שהלוהו מלוה ע"פ שלא בעדים והשיב לו שאמת הדבר אך אמנם תפוסים הם בידו מחמת שאביו היה חייב לי סך פלו' ומת ולא פרע לו אם שמעון זה נאמן בשבועתו ואם צריך לברר ולפרש דבריו איך וממה היה חייב לו אביו או לא ועל זה השיב האדון ששמעון נאמן בשבועתו וצריך לפרש דבריו ששמא חושב הוא שהיה חייב לו ומדינא לא יהיה כן ואפ"ל ב"ד חוקרים אותו ממה היה חייב לך אביו: ועתה בא שמעון לפרש דבריו ולומר ממה היה חייב לו אביו ונפל ספק במקצת דבריו במה שמספר באזני בנו מעשה שהיה איך היה וראיתי לסדר לפני תהלת מעלת כבוד תורתו כל המעשה כי רב הוא וכל הדברים לרחק ולרחבן כאשר המה כדי שענינו יחזו עפעפיו יבחנו בחינה אמיתית ולמראה עינינו ישפוט ויוכיח באופן לא ישאר לחולק מקום לחלוק ובאור תורתו תורת ה' תמימה משיבת נפש נפשי ישובב ינחנינו במעגלי צדק ובצדק נוראות יעננו וישיבנו בתשובה שלמה בה יאיר עיני ויעמידנו על נכון על הדין ועל האמת על פי התורה אשר צוה ה' ביד משה.

מפרש שמעון דבריו ומודיע ואומר איך הוא ואביו של ראובן המלוה הלז אנשים אחים הם ולשניהם יחד עם שאר אחיהם שכבר מתו היה להם זה ימים שטר חוב על לוי מצד ירושת אביהם שנפל לכלם כאחד חלק כחלק שוה בשוה והגיע זמן הפרעון ואין לאל ידו של לוי לפרוע להם הש"ח הנז' עד כי הוצרך לקחת בהקפה מישמעאל אחד כ"כ סחורה לפרוע בה לאחים הנז' ואחר שקנה לוי הנזכר הסחורה הנז' המחזה את הישמעאל בעל הסחורה הנז' ועשה פנים עם אחד מהאחים הנז' ובפניו צוה ואמר לישמעאל הנז' יתן וימסור בעדו ובשמו הסחורה אשר קנה ממנו לאותו האח הנז' מהאחים הנז' ויעש כן הישמעאל הנז' ואותו האח הנז' קבל הסחורה מיד הישמעאל ומסרה לשאר אחיו וכולם יחד קבלוה לחשבון פרעון מה שהיה חייב להם לוי הנז' כנז' ואחר זמן מועט מת לוי הנז' ולא הספיק לפרוע לישמעאל דמי הסחורות הנז' וכראות הישמעאל שמת לוי הנז' חזר לו אצל אותו האח מן האחים הנז' שמסר ושנתן הסחורו' הנז' בידו ותפס ממנו ותבע יתן ויפר' לו דמי סחורתו כי בידו מסרה ולו נתנה והוא הוא ולא אחר אשר קבל' ממנו ואין לו מכ"ל זולתו ובעל חוב אין בלתו וייראו האחים הנז' מאד וייצר להם כי התעסקו עמו בתביעתו זאת וכי עולה היא בערכאות עד שבחרו הרע במיעוטו ונתפשרו עמו כפי אשר יכלו לעשות ופייסוהו ונתנו לו סך כך וכך עד שנתרצה ונסתלק מעליהם.

ועם כל זה האחים הנז' לא נתייאשו ממעוות הנזכר שלקח מהם הישמעאל הנז' ואותו יום יום ידרושון בדברי' ופיוסים רבים ולשון רכה ומתק שפתים באומרם כל היום איה טוב שכלך ואמונת משאך ומתנך הסיתיך גם יכלו לך רעיונים זדונים העל אוצרות חשך צררת שנאת צרורה בצרו' החיים העל רצי כסף עשקת ורצות וכיוצא בדברים אלו עד כי כנסו דבריהם באזניו ואמר להם בואו ותקנו ממני סונדה ניל ואנכה מדמיה הששים פרחים שלקחתי מכם ובאותן הימים היתה שוה מאה פרחים ויותר הסונדה של ניר ביני וביני בא אביו של ראובן המלוה הנז' וקנה חצר ובתים מהישמעאל הנז' ואותו החצר הנז' היה של איש יהודי הדר בעיר אחרת והיה ממושכן ביד הישמעאל הנז' על כך וקנ' אותו אביו של ראובן הנז' בתנאי שילך הישמעאל אצל היהודי בעל החצ' הנז' ויביא עמו שטר מכירה עשוי באמת וישר בדיני ישראל ככל חזק ותוקף כראוי ואחר כמה ימים בא הישמעאל הנז' ואמר איך לא נתרצה היהודי בעל החצר ולא הודה במכירתו כלל באומרם כי חצרו שוה יותר הרבה מאד מאותו הערך עד שהוצרך והוכרח לרצותו ולפייסו ולהוסיף עוד על אותו הערך סך מה כדי שירצה ויודה על המכירה הנז' ועתה אין רצונו להרויח ולא להפסיד בדבר והטוב בעיניו יעשה ויבחר לו ואם רצונו בחצר הנז' שיוסיף ויתן לו עד תשלום אותו הערך שהעלה עליו בעל החצ' הנז' כנז' ואם אין לו שילך לו לשלום אז נדברו אביו של ראובן המלוה הנז' הקונ' הנז' והישמעאל המוכר הנז' ונכנסו ביניהם אנשים סוחרים לפשר ביניהם באופן תתקיים המקח הנז' ונשאו ונתנו על הדבר עד שנתגלגל הענין שהישמעאל עצמו הודה ולא בוש ואמר את חטאי אני מזכיר היום אשר חטאתי והעויתי על אודו' הסחורה אשר מכרתי זה ימים ללוי וכשראיתי שמת תבעתי דמי' מכם ונתפשרתי ולקחתי מכם ששי' סולטאני' שלא כדת ועתה רצוני להסיר מעלי ומעל נפשי כל תלונ' ותרעומת ודין ודברים לכן אם רצונך בבתים ותתקיים המקח שלקחת ממני לך התרפס ורהב ופייס לאחריך ותן לכל אחד מהם חלקו המגיע לו מהסך הנז' אשר לקחתי מכם ועשה באופן אל ישאר על נפשי שום עון אשר חטא ואז תזכה במקחך ומה שעשינו יהיה עשוי ואתן לך כל הקיומים והחזוקי' כאשר התניתי עמך ועל זה נגמר המכר ונתקיים החצ' לו לאביו של ראובן הנז' למקנה בתנאי הנז' כנז' ושם נתחייב הקונה הנז' לתת ולפרוע לכל אחד מאחיו הנז' חלק המגיע לו מהס' הנז' למלאות חפץ ורצון הישמעאל משלם כאשר צוהו ועתה טוען שמעון הלוח הנז' ואומר כי הוא יודע כל זה באמת על נכון כי הכל עבר בפניו כי בימים ההם מלבד היות' אחיו היה גם נושא את בתו וידו בכל והוא היה המוציא והמביא בכל עניניו של אביו ראובן הנז' ועוד אומר שאביו של ראובן המלוה הנז' אמר לו אז הזהר והשמר ואל תגל' דבר מכל זה שאמר הישמעאל לאחינו לבל אצטרך לתת לכל אחד מהם חלקו והמגיע לחלקך ביני ובינך מה הוא כי אתה אחי וחתי ובני כמוני כמוך נדור ונשב בבתים יחד לאורך ימים בע"ה ולא עבר זמן מה עד שמתה אשתו של שמעון הלוח ויפרד מעל אחיו וימותו אחיו וימת גם אביו של ראובן הנז' והדבר סתום וחתיים עם שאר דברים עד יצרף ויתלבן ויתברר וזה כבוא לידו מנכסי אביו על ראובן הנז' ועתה שהאלהים אנה לידו תופס מהם להתפר' כל מה שחייב לו: ילמדנו רבינו אור עינינו אם שמעון זה נאמן על כל דברי המעשה הזה כי רב הוא ואם היו לו בידו כלים או מטלטלי' מושאלים מראובן הנז' אם יוכל לתפוס בהם.

גם את זה לעומת זה יודיענו רבי' אור עינינו אם אחר שישבע שמעון על כל דבריו ויתאמת הדבר היוכלו בעדותו זו ושבועתו בני שאר אחים להתפרע ג"כ מנכסי המת אביו של ראובן הנז' חלקם המגיע להם מהששים סולט' שחזרם ונתנם הישמעאל הנז' על דרך הנז' לעיל או לא: תשובה אחר שפירש שמעון דבריו על מה שאמר שהיה חייב לו אחיו ואמר לו הדיין שמא הוא חושב שחייב לו ואינו חייב עתה שפירש דבריו כמו שכתוב למעלה גם הדיין יחשיב ויפסוק שהוא נאמן בשבועתו שנשבע שגב' אחיו כל הסך הנז' מהישמעאל שהי' בשיתוף עם אחיו ולא גבה אח"כ שום דבר ממנו על זה ושלא ניכה אותו על שום דבר חוב אחר ואז יתפר' ממה שיש בידו שהלוו לו מנכסי אחיו או יורשי נכסיו וקוד' שישב' יקבל ראובן חרם סתם שלא ידע הוא בכל זה שעבר בין אביו ושמעון אחי אביו כיון שטוען שמעון הנז' שהו'ידע הכל וגם מכלי' ומטלטלי' שיש בידו מושאלי' מראובן יכול להתפרע מהם אם לא יספיק מה שלוה מראובן וזהו אם הם כלים שאינם עשויים מתחלתן להשכי' או להשאיל כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ח' מטוען ונטען כי על כלים אלו אינו נאמן לומר לקוח הוא בידו ולא משכון הוא בידו ולענין מה שבא בשאלה אם יוכלו בני שאר האחים להתפרע חלק אביהם על שבועתו של שמעון שהוא יודע שלא רצה לפרוע לה' חלק אני אומר כי דין זה תלוי בדין התופס לחברו שהדין הוא שבמקום שהוא חב לאחרים אינה תפיסה ואפי' עשאו ב"ח שליח לא קנה אבל אם לא חב לאחרים קנה לו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק עשרים ומפני שלא יוכל לומר לו לאו בעל דברים דידי את הביא הרב המ"מ דברי הרשב"א ז"ל שהביא תשובת הרי"ף ז"ל שבמקום דאיכא פסידא לב"ח כהני גווני דמייתי התם קנה חברו ולא יוכל לומר לאו בעל דברים דידי את והכא נמי בנ"ד איכא פסידא לשאר האחים אם לא יקנה זה להם בתפיסתו שהרי ראובן אפי' לזה שהוא תפוס אינו רוצה לפרוע כ"ש לבני שאר האחים וא"כ ישבע שמעון או יכלול בשבועתו שהוא יודע שזה שתופס בשביל בני אחיו הוא ידע שאחיו אבי ראובן היה חייב להם ושלא פרע להם ולא ניכה להם משום דבר אחר או חוב שהיה לו עליהם נאום המבי"ט: שאלה קנו על דבר ראובן ולא שקנו בית אחת משמעון בסך ידוע לפרוע במשך ד' שנים ושעבדו ועשו אפותיקי הבית עצמה מעת שקנו אותה עד שיהיה פרוע מכל וכל ועוד יחזה לאה כתובתה לחוב הנז' שאם תבוא לידי גיבוי ועדיין כל החוב או מקצתו קיים שינכ' הב"ח חובו בתחלה מסך כתובתה והיא תגבה השאר ובתוך הזמן נפטר ראובן וקודם שמת מכר הבית שלקח משמעון לישמעאלים ויש לו שמעון חוגי"ט ע"י הערכאות שהביא היא אפותיקי אצלו ורוצה לילך לערכאות ליקח הבית מן הישמעאל שקנה אותה והישמעאל יחזור על האשה ואם לא תרצה היא שילך לערכאות על הישמעאל רוצה שמעון ליקח מעתה מה שנשאר לו מן החוב כמו שכתוב בשטר חוב: השבתי על זה על אחרון ראשון שאינו יכול עתה לגבות מנכסי כתובתה כי מה שכתוב שינכה תחלה כל חובו זהו כשהגיע כבר סוף הזמן ועתה מה שנשאר לו מן החוב לא הגיע זמנו עדיין ואינה חייבת לפרוע אלא לזמנה ולענין תביעת שמעון לישמעאל יכול ראובן אם יעלה בידו להוצי' הבית מן הנכרי כדי שתה' משועבדת בידו בהגעת הזמן לגבו' ממנ' אם לא תפרע היא לו כיון שמכרה מה שהיה אפותיקי בידו אלא א"כ תתן לו אחריות משכון או תקנה בית אחרת בכדי החוב עד שיגיע זמן הפרעון או תרצה אותו שימתין לה: שאלה קנח יורינו מורינו יבם שמגלה

דעתו בכל יום שאי חפצו ורצונו ביבמתו ואו' בפ' אם ייבם שלאן ישב עמה כי אם זמן מה ואח"כ יגרשנה ושאיין רצונו לכוונס' כי אם להנקם ממנה ובחיי אחיו ג"כ היה מתקוטט עמה ומגדף אותה ומכנה אותה כינויים רעים ואומר תבוא אותה זונה לביתי ואני אנקם ממנה ועל זה היא ממאנת מפחדה שלא יצערנה וגם יש לו אשה אחרת וכתובתה מרובה והוא אינו אמוד בממון ואם יכנסו דמי כתובתה בידו הפסיד כתובתה ואומרת שאם לא תוכל למאן בו לפחות שיקנו קרקעות מנכסי אחיו כמו שהוא הדין ושלא יוציאנה ממקומה ועל כל זה עשתה היא מורשה שיתפשר עם יבמה ונטלו ק"ג היבם והמורשה שיקיימו כל מה שיגזרו או יפשר פלו' החכם ביניהם בענין פרעון כתובתה הן כולה הן מקצתה הן במעות הן בחובות או במטלטלים כל מה שיפשר ביניהם החכם פלו' יהיה עשוי ומרוצה עליהם בביטול מודעות ועתה חוזר היבם ואו' שהוא רוצה ליבמה והיבמה או' שכבר נתחייב לפרוע לה הכתובה כפי מה שיגזור החכם על הקדמה שיחלוץ לה יורינו רבי' ושכרו כפול מן השמים: תשובה כתב הריב"ש סי' ש"ב שאפי' לדברי הפוסקים דמצות יבום קודמת אם היבם נשוי לכולי עלמא מצו' חליצה קודמת ולרש"י ואחר' שפסקו שמצות חליצה קודמת כתוב שאם אמרה לא בעינא לי' דברים הניכרים אם יכולים להטעותו שיאמרו לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך מנה מטע' ליה ואי לא כייפינן ליה לחלוץ בכל אמתלאה שתתן לדברה כמו שהביא בח"מ סי' קכ"ח ואעפ"י שכתבו התוספו' והרא"ש דאין דבריו נראים במה שאמר שבשאר אמתלאות כופין דלא דמי למוכ' שחין ובורסי דאפי' מתחת בעלה כופין להוציא אלא שמטעין באמתלא ואין כופין והכי נמי בנדון דידן דאיכא אמתלאות טובא לשאינה רוצה שהוא נשוי וכתב הריב"ש ז"ל שחליצה קודמת ועוד שגלה דעתו והוא ידוע לכל שאין כוונתו ליבם אלא לצער אותה ולחרפה ולהכותה דאפי' מתחת בעלה כופין להוציא אם הוא רגיל לכך ואינו רוצה לחזור בו דלחיים נתנה ולא לצער ובהגהה מימונית סוף הלכות אישות הביא שנקרא עובר על דת מי שקבל עליו חרם שלא להכות אשתו ושלא להקניטה ועבר שהוא כלפי דידה שכופין אותו להוציא דמשמע דהקניטה והכאה לאשתו לאו מלתא זותרתי שאם עבר על מה שנשבע שלא להכות' יוציא ואם נשבע על דבר אחר שאינו כלפי דידה לא יוצי' אם עבר אעפ"י שהוא עבריין שלא מנו רשע בכלל אותם שכופים כמו שכתוב שם ואפ"ה כשעבר על הכאתה והקניטתה יוציא שנר' שאפי' שיאמר מכאן והלאה לא אכה אפ"ה יוציא כיון שנשבע ועבר ובנ"ד שעדין אינו נשוי ומגזם עליה עביד הוא דמגזם ועביד כיון שידוע לכל כי מתחלה בחיי אחיו היה שונא אותה ועתה מגזם עליה במה שהוא נקל אצלו לעשות לה רעה אם ישאנה כי מה שאמרו עביד איניש דגזים ולא עביד היינו לאיש שירא שמא לא יוכל שאין לך אדם שאין לו שעה ועל זה יחזור בו ממה שגזם ויזם לעשות אבל באשתו הכפופה תחת ידו בביתו גזים ועביד כ"ש כשהוא ידוע שהוא שונאה כמו שכתוב בשאלה דאפי' למ"ד דמצוה יבו' קודמת הכא בנדון דידן היא ידיעה כי שלא לשם מצוה אלא לשם עבירה מיבם וכופין אותו לחלוץ ועוד שנטל קנין גמור לשלם לה כתובתה כפי מה שיצוה לו החכם הברור ביניהם ונניח ענין היבום והחליצה אם הדיין הברור יצוה לו שיפרע לה כתובת' כפי מה שיראה לו כבר פקע מן היבם כל הזכות שיהיה לו על נכסי אחיו בסך כתובתה שכבר מחל לה בקנין שנטל והיא תעשה מכתובתה מה שתרצה שאם ירצה הוא ויפייסנה שתתיבם לו ולא תרצה להכניס

לו הכתובה שגבתה עתה במאמר החכם הברור הרשות בידה ואפי' שלא היו כופין אותו מן הטע' שכתבתי למעלה הי' יכולים לכופ' אותו עתה שתאמ' לו או חלוץ או ייבם בלי שאתן לך שום כתובה כי כבר נתרצי' לפרוע לי כתובתי על הקדמה שתחלוץ לי והריני כאשר דעלמא שאם תרצה לישא אותי ערומה הרי טוב ואיני רוצה לתת לך שום דבר ואין לי עמך אלא זיקה של תורה אם תרצה תחלוץ או תתייבם לא יוכל להוציאה ממקו' דירתה בזמן אחיו ולא להושיבה בחצר שדרה בה צרתה.

מה שכתבתי למעלה מצאתי תשובה להרשב"א ז"ל ואם הוא יבם שאינו הגון לה כגון שאינו בן דעת או מפסיד נכסיו וכיוצא בדברים אלו למראית עיני ב"ד אין כופין אות' להתיבם כדאמרין מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה שנ' לא תחסום וה"ה ליבם כההיא דאתית לקמיה דר' חייא אמר לה ברתי וכו' אמר ליה אין ממונא הוא דחזי לה ובעי לאפסודי ואטעי' ר' חייא ואמר ליה חלוץ לה ע"מ שתתן לך וכו' ומיהו כתבו רבותינו המפרשים ז"ל שאעפ"י שאין חוסמין אותה ביבם שאינו הגון גם לו אין כופין ויעמדו עד שיעשו פשרה ביניהם וזו היא הסכמת כל האחרונים ע"כ לשונו ונסתייעתי מדבריו שאין כופין אותה להתייבם לשאינו בן דעת ומפסיד נכסיו וכיוצא בדברים הללו וכן שמטעין את מי שאינו הגון כמה שכתוב למעלה וגם כי כתב הסכמת כל האחרונים שגם לו אין כופים ויעמדו עד שיעשו פשרה וכו' אני אומ' כי בנדון דידן אם הוא ברור לכל מה שאומר עליה ומה שמגזים כמו שהוא למעלה כדאי הוא להיות כפוי אם סמכו ב"ד בדברים שהוא אמוד בכך שיעשה כל מה שמגזים לעשות לה וזולת זה כבר כתבתי למעלה שהיא יכולה לומר חלוץ או יבם בלי כתובה ואם לא ירצה כופים אותו על החליצה והראו לי חבירי בליקוטי תשובות שנמצא כתוב בתוכם ז"ל כתוב בתשובה יבם שנתן ליבמה כתובה משלם לפי שלא רצה ליבם וגם אין דעתה לינשא לא זכתה היבמה באותם הנכסי' אפילו הקנה לה הקנין בטעות חוזר וחוזר היבם ע"כ לשונו וסברא זו היא בלי טעמא ובלי ראייה ואם היא מגברא רבה דאית ביה טעמא וסברא אני אומ' שסובבת תשובה זו על יבום קודם חליצה וזה לא רצה לייבם ולא מפני שאינו ראוי ליבום לש"ש אלא מפני סיבה אחרת שהיה נשוי וכיוצא בזה וגם היא על זה לא רצה לינשא ולכן אם חזר היבם ואמ' שרוצה לייבם נאמר כי קניינו היה בטעות כי חשב שלא היה נאה לו לייבם לאיזו סיבה ועתה נראה לו שנאה לייבם אבל בנדון דידן שמתחילה אין הייבום עולה יפה וידוע כי אינו לש"ש ואפילו למ"ד ייבום קודם הכא חליצה קודמ' כמו שכתוב למעלה בשם הרא"ש ואם כן מה שנטל קניין על פירעון הכתובה הוא קיים ואם ירצה לייבם והיא אינה רוצה לתת לו שום דבר ממה שזכת' בכתובתה הרשות בידה והיבם אם כוונתו לש"ש או ייבם כמה שתרצה היא לתת לו בכתובתה או יחלוץ לה ומצאתי להרא"ש בתשובות סי' י"א על ראובן שמת בלא זרע ונפלה קטט' עד שלבסוף נתפשר שנתנה לייבם הגדול סכום ומחל לה כל תביעו' ודין ונסתלק מממון אחיו לגמרי וע"מ כן יחלוץ לה תוך זמן פלוני ונשבע על זו שבועה בתורה ושוב נתחרט וכו' תשובה יראה שעל הממון אין להם עוד טענת כי נסתלק הייבם הגדול ומחל הכל חלקו וחלקו אחיו בהרשאת אחיו וחי' לקיים שבועתו לחלוץ לה וכו' דלא מיקרי נשבע לבטל את המצוה וכו' וגם כי רגלים לדבר שבשביל הממון וכו' ע"כ לשונו הרי שהתנאי שעשו בממון קיים ולא יוכל לומר אני חוזר בי וקנין בטעות היה.

שאלה קנט יושב על כסא דין החכם השלם הדיין המצויין נרו ילמדנו רבנו ראובן שהוציא שטר הרשאה מאשתו איך הרשתה לו הרשאה גמורה למכור בית פלוני שיש לו שקנ' הוא מפלוני וההרשאה כתובה כדת בכל חיזוקי סופר ומכירתו כמכירתה וכו' וגם בשטר ההרשאה כתוב איך סילק עצמה ושעבודה מהבית הנז' סילוק גמור כדת וקיבלה על עצמה אחריות מצדה ומצד כל באי כוחה בקנין ושבועה ומזה הכח בא ראובן ומכר הבית מכירה גמורה בכל חיזוקי סופר וכתוב בשטר המכירה איך הוא כמו מורשה מאשתו מודה בתחילה מצדה ואחריה הוא וכו' ועתה יש מי שמגמגם ומתנשא לאמ' שהמכר אינו ראוי ואינו כהוגן וכדת ושהאשה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ומביא ראיה מלשון הטור אבן העזר סימן צ' מהתשובה שהביא מאביו הרא"ש ז"ל שם ויש מי שאומר שאין האשה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי ההרשאה שהרשתה היא בתחילה הוי כמו שמכר' היא בתחילה וגם הסילוק שסילקה עצמה עם האחריות שקבלה וכולי האי לא היתה עושה משום נ"ר והרמב"ם בפ' י"ז מה' אישות כתב בפ' שאם קנו מיד האשה תחילה שאין לה שעבוד על מקום פלוני ואח"כ מכר אותו הבעל אינה טורפת וגם הרא"ש אנדון דידן מודה דאינה טורפ' ומה שהביא בשאלה הוא שקבלה האחריות בעדה ובעד כל הבאים מחמתה לבד מבעלה וגם התנתה בעיקר הסילוק שלא יתקלקל לה שום דבר מכל מה שחל שיעבוד שטר כתובתה וכו' מה שאין כן בנדון דידן ועל מורה צדק להורות לבני ישראל צדק ומשפט ומישרים ושלו': תשובה כתב הרמב"ם ז"ל פ' י"ז מה' אישות גבי בעל שמכר נכסיו שאם קנו מיד האשה תחילה שאין לה שיעבוד על מקום זה ואח"כ מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו ע"כ וכן כתב פרק ל' מה' מכירה ובנ"ד כתוב שסלק' עצמ' ושעבודה מהבית הנזכר ל' סילוק גמור כדת וכהלכ' וכו' ובאבן העזר כתב סי' פ' ואפי' כתבה לו וכו' אינו מועיל וטורפת מלקוחות אלא א"כ קבלה עליה אחריות אם יטרפוה ממנו שיחזור עליה דכולי האי לא היתה עושה משום נחת רוח ע"כ והכא נמי בנדון דידן כתוב וקיבלה על עצמ' אחריות מצדה ומצד באי כוחה בקנין ושבוע' וזה שכתב אחריות אם יטרפוה ממנו אינו צריך שיכתבו או שתאמר בפירוש אחריות אם יטרפוה וכו' כדכתיבנא דבכתיבת אחריות לבד סגי אלא שהוא מפרש מהו ענין האחריות שהרי בהניזקין תנן לקח מן האיש וכו' מקחו בטל עד שתכתוב לו אחריות נכסים דמשמע דבלישנא דאחריות לבד סגי והוצרך רש"י ז"ל לפרש אחריות בפירוש שלא כדברי הגאון רבינו האי גאון ז"ל שאמר דכל כותב סתם ולא פי' שלא באחריות הרי הוא ככותב באחריות כמו שהביא הרב המגיד ז"ל פ"ל מה' מכיר' והרי שם מי שסובר שבסתם בלא כתיבה לשון אחריות הוי באחריות כל שלא כתב בפ' שלא באחריות א"כ מי שסובר שצריך לכתוב אחריות היינו מלת אחריות אעפ"י שלא יכתוב פירוש' שהוא אם יטרפוה ממנו וכתיבת אחריות זה אעפ"י שלא כתבו הרמב"ם ז"ל הרי הוא כתוב בכרייתא סתמית וכתב הרב המגיד שם שתמה שלא ביאר הרמב"ם ז"ל זה ומה שכתב הרא"ש ז"ל באות' תשובה שהביא בא"ח סי' צ' דאפי' שכתבו אחריות באותו סילוק שאינו מועיל היינו משום דלא הוי אחריות שלם אלא מצדה ומצד באי כוחה כמו שכתב הרא"ש ז"ל וכמו שהביא החכם השואל דהרא"ש ז"ל בנדון זה יודה: שאלה קס לאה נתנה לבנה ראובן מתנה גמורה מהיום ולאחר מיתה קרקע שהיה ידוע לה וכתבה לו שטר מתנה כתוב כהלכה ועל מתנה זו השיאו לו אשה ואח"כ מת ראובן בחיי אמו

ואח"כ מתה אמו ולא הספיקו נכסי ראובן לפירעון כתובתה והיא כשראה שמת בנה הקדי' הקרקע שנתנ' לבנה עתה יורנו רבינו אם חל שעבוד הכתוב' על הקרקע ולא חל ההקדש או לאו: תשובה תנן פ' יש נוחלין הכותב נכסיו לבנו צריך שיכתוב מעכשיו ולאחר מיתה וכתב רש"י ז"ל דמשמע מהיום הגוף והפירות לאחר מיתה והרמב"ם ז"ל כתב פי"ב מה' זכייה הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו הם הגוף של בן מזמן השטר והפירות לאב עד שימות והטור כתב סי' רנ"ז הכותב נכסיו לבנו הגוף מהיום והפירות לאחר מיתה וכתב מכר האב הפירות מכורים עד שימות וכשימות האב הבן מוציא מיד הלקוחות מכר הבן בחיי האב אין ללוקח כלו' עד שימו' האב וכשימו' האב יקח הלוקח הכל אפי' מת הבן ובנדון דידן נתנה היא לבנה מהיום ולאחר מיתתה וכשנשא הוא אשה שעבד כל נכסיו בכתובת' ובכללם נשתעבד גוף הקרקע זה שנתנה לו אמו וכשמת הוא לא הית' היא יכול' לגבות הקרקע בחיי אם בעלה וכשמת' היא תוכל לגבות כמו שהלוקח יקח הכל כשימות האב אפילו מת הבן ולענין ירוש' ג"כ כ' שם הטור שאם מכר האב כשימות הולך הבן ומוצי' מיד הלוקח ואפי' מת הבן בחיי האב יורשים עומדים במקומו לירש מתנתו וכן כתב ואפי' מת הבן בחיי האב יורשי הבן מוצי' מיד לוקח לכשימות האב ומכל מה שירש הבן מכח האב חיי' לשלם חובותיו וכשאינן יורש כמו בנ"ד הבעל חוב או האלמנ' לגבות כתובת' עומדים במקום יורש ונתן טעם רשב"ם ליורש שירש מתנתו מפני שהפירות מכר האב אבל הגוף קנוי לגמרי לבן משעה שכתב לו האב וכשמת הבן הם יורשים כוחו ע"כ לשונו וכיון שהגוף היה קנוי ואפילו בלא שעבוד בעלי חובותיו גובי' ממנו ואין מועיל מכירת אביו והכא נמי איני מועיל הקדש שהקדיש' אמו והאלמנ' תגבה קודם תשלום כתובת' כמו שכתבתי: עוד נ"ל דבנ"ד יש טעם אחר ממה שכתוב בשאל' שנרא' שהיא נתנה מתנ' זו לבנה כדי שתנשא וקפצו לו נשים בהיות לו בית וכן נרא' כי מזמן המתנ' לזמן הכתוב' לא היה אלא כמו חדש ועל מתנה זו סמכ' האשה או אביהם והרי הוא כמי ששעבדה היא עצמ' הבי' לכלת' כיון שנתנ' לבנ' אז כמו שכתבתי: ומפני שלא מצאתי דין זה בפוסקים שיגבה המלו' או האלמנ' כתוב' מנכסים שלא זכה עדיין הלו' אלא אחר מיתת הנותן ומת הלוה קודם הנותן חקרתי ופשפשתי עוד למצוא איזו ראייה לזה ומצאתי בח"מ סי' ק"ז שהביא בבית יוסף מספר התרומה על לזה שכתב דאקנה ומת ולא הניח נכסים ואח"כ מתו מורישיו וירשו בניו מכח אביהם שכתב הרא"ש שב"ח גובה הנכסים מהא דגרסינן פ' מי שמת בן הבן מוציא מיד הלקוחות וכו' ואיכא מ"ד דלא גבי מבן הלו' מידי דכיון שהן ראויים לא זכה בהם בעל חוב ע"כ לשונו ובנדון דידן עדיף שכבר הם של הבן משעת נתינה אלא שהפירות הוא לאם בחיי' וגם שכתב שם שאין כתובה נגבית מן הראוי הרי כתב בסוף וכן נהגו העם להגבות כתובה ממלו' בעל חוב ונדון דידן הוי כמלו' שיש לה זמן שהוא כשימות הנותן ולכן אשה זו גובה כתובתה ממה שנתנ' אם בעל' לבעל' לאחר מיתה ואין הקדש חל עליהם עד שתגב' היא תשלום כתובתה: שאלה קסא רחל נתנה לבנה חמשי' פרחים מתנת בריא מחוב א' שיש לה ביד ראובן ואחריו לזרעו ואחריו זרעו לאחותו ואחר אחותו וזרעה שיחזרו הנכסי' לאחיה ואח"כ חלתה וציותה מחמת מיתה מתנה לבתה אחות בנה הנזכ' מאב ואם שאר נכסיה ואמר' לא משום ירושה אלא משום מתנה ואחריה לזרעה ואחר זרעה לבנה הנז' אחי בתה ואחריו לזרעו ואחר זרעו יחזרו לאחיה ומת הבן בחיי אמו ואח"כ מתה אמו

ואח"כ מתה הבת ורוצה אחי רחל לזכות בנכסי מכח התנאי ואחי אב האח והאחות רוצים לזכות מכח הירושה שהם כ"יורשי" של אח ואחות שלא הניחו זרע יורנו מורנו הדין עם מי תשובה מתנת בריא אפילו למי שהוא ראוי ליורשו יכול להפסי' הירושה כשאמ' ואחריו לפלוני כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ב וכל שכן כשאמ' ואחריו לזרעו וזרע זרעו ואחריהם לפלוני שאינו יורש ואפי' שהזרע אינו בעולם מכל מקו' ממילא הוא יורש כשנולד בלי תנאי הנותן ואח"כ זוכה מי שאינו יורש מכח התנאי וא"כ כשמת הבן ירשה אחותו מדין ירושה ותנאי כי אעפ"י שהיא אמרה ואחריו לזרעו וזרע זרעו ולא היה לו זרע זרע הרי אחותו יורשת מדין ירושה שהיא לא הזכירה זרעו אלא שיהיה קודם זרע לבתה אבל אם לא היה לו זרע פשיטא שהיא היורשת ואח"כ כשמתה היא בלי זרע חוזר חלק הירושה שירשה מאחיה לאחי האם מכח התנאי שאעפ"י שהתנאי שיהזור לאחיה היה אחר זרע בנה וזרע בתה כיון שלא היה להם זרע חוזר לאחיה מכח התנאי והרי הוא כאילו אמרה מכח הבן תזכה אחותו ואם מתה אחר כך אחותו יזכה אחי' כי לא הזכיר זרע אלא להקדימה לאחיה ואם לא יהיה זרע אחי' של רחל זוכה מכח התנאי בחלק מה שירשה מאחי' כיון שהיה התנאי במתנ' בריא וכן מה שנתנ' לבת במתנ' ש"מ ופירש' שלא משום ירושה אלא מכח מתנה התנאי קיים וכשמתה אחי רחל זוכה גם המתנת' שהרי הפסיקה במה שאמרה לא משום ירושה וכמו שכתב הרב שם ואפילו שלא תתנה על אחי' אלא אחר זרע הבת לא היה הכוונה אלא להקדים הזרע לאחיה אבל אם לא היה לו זרע אחיה הוא במקום הזרע כמו שכתבתי בזרע הבן וראיתי מי שהבי' בנדון זה ברייתא שמת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון והרי בנדון דידן שמת הבן שהי' שני לבת שהיתה ראשון ולא דקדק בנד' כי מת שני בחיי ראשון הוא כשהיה חי שני כשניתן מתנה לראשון וזכה בה שמת הש"מ בחיי שני ואח"כ מת שני אבל בנדון דידן אפילו שמשעת הצוואה של מתנת הבת היה הבן חי כמו שנר' מן השאלה ובין הצוואה למית' האם נר' שמת הבן קודם אמו אינו נקרא מת שני בחיי ראשון שכשמת הבן קודם אמו עדין לא זכתה הבת שנקראת ראשון במתנה שנתנה ל' אמה עד שתמות וכשמתה שזכתה הבת במתנ' לא היה השני כבר בעולם וכשמתה הבת נכנס אחי האם במקום הבן כמו שהתנתה היא שלסוף יזכה אחיה ותנאה קיים כיון שפירשה משום מתנה אני נותנת ואחי האם זוכה בחלק הבן שירש אחותו וגם בחלק הבת שנתנה לה אמה כמו שכתבתי: תשובה ראיתי פסק לא' מהרשומי' שכתב שהדין עם אחיה של רחל זוכה מכח התנאי ולא עיין בה כל הצורך אלא יורשי הבת זכו מכח הירושה' כאשר אבאר וכו' וזה כי המתנ' הראשונ' היא בטלה לגמ' שאין אדם יכול להקנות המלוה שיש לו ביד אחרים ואפי' אם היא בשטר הי' צריך כתיב' ומסיר' ולא נזכר בשאל' כלל ואפי' תימא שהמלוה הית' בשטר והקנ' לבן בכתיב' ומסיר' כיון שמת מקבל בחיי נותן חזרה המתנ' לנותן ואפי' תרצ' לומר שלא חזר' המתנ' לנותן הרי הבת יורשת אחיה כיון שמת בלא זרע וממה נפשך זכת' הבת ויורשי' אחרי' ולא אחיה של רחל ולענין המתנ' השנית דע כי מסדר הצווא' לא הי' בקי כלל ולא אמרינן מתנ' ליורש הויא ירוש' אלא כבן בין הבנים ובת בין הבנות אבל בת במקום בן לא נקרא יורש כלל וכשמת' רחל חלו המתנ' והירושה' כאחת ואנן סהדי דניחא לה לבת לזכות בנכסי' מחמת ירוש' ולא מחמת מתנ' דכתיב ושונא מתנות יחי' ותו דניחא לה שיזכו יורשי' מצד אביה בנכסי' ולא יורשי אמה הבאים

מכח התנאי ואעפ"י שתרצה לומר שהדבר ספק מוקמינן נכסי בחזקת היורשים והוי יודע דכל טצדק' אית לן למיעבד להעמיד הירושה בחזקת היורשי וכל שכן בנדון דידן שהדבר פשוט שזכו היורשי' של הבת ולא אחי רחל הבא מכח התנאי והנראה לעניות' דעתי כתבתי דוד'ן אבי זמרה: שאלה קסב שמעון ולוי אחים שירשו מאביהם בית ועלייה והיו דרים יחד בבית ובעלייה הנזכר' ומרוב המריבות והקטטות שנתחדשו ביניהם כלי חמס מכרותיהם עד שנתפרדו איש מעל אחיו לדור זה בבי' וזה בעלי' לפעמ' ונתפשרו לדור האחד בבית שתי שנים רצופים והא' בעלי' ולסוף השתי שנים הנז' מי שהיה דר בעלייה ידור בבית ומי שהיה דר בבית ידור בעלייה עד עבר שתי שני' אחר' ולסוף השתי שנים אחרים הנז' יחזרו חלילה כמשפט הראשון ואיש על מקומו יבוא בשלו' בזמנם מזמניהם כאמור וכל זה בשבועה חמורה כראוי ובכל חיזוקי סופר לשמור ולעשות ככל הכתוב וכן עשו ויגר שמעון בבית ראשונה ולוי לא הוכשר בעיניו לדור בעלייה והשכיר' מתחת ידו ושכר לו בית במקום א' כרצונו כי כן התנו ויהי כמשלש חדשים וימת שמעון והניח בנים קטני' והאלמנה תפשה בבית הנז' אשר היא יושבת בה לפרעון כתובתה כי בכל עיזבון בעלה ובכל אשר אתה בבית מטלטלי ואגבן מקרקעי לא נמצא כדי פרעון כתובתה כפי אשר נתברר בב"ד אחר שום הדיינים ששמו כל הנכסי' כדת.

ויהי מקץ שנתים ימים ולוי חלם וייקץ היום ויאמ' להוציא את האלמנה מזוית שלה באומרו כי מלאו לו הימים לדור גם הוא בבית שתי שנים אחרים כנגד השתי שנים שדרה היא כי כן התנה עם בעלה והאלמנה קול תתן תצעק בחבליה ואומרת כי היא תפסה בבית למכרה היום או למחר ולהתפרע מכתובתה ולא ישבה עד פה בבית כי אם לחסר הקונה וכשיזמן לה קונה איך תמכרנה והוא בבית ולא כל כמיניה לעכב בידה ולהמתינה שלא תגבה כתובתה עד מלאות לו עוד ב' שנים אחרים שידור הוא כנזכר כי אם התנה כן עם אחיו לא התנה עמה על ככה ואם רוצה לדור בבית הנז' עד שיזדמן להם קונה וימכרו יחד כל א' חלקו שידור עמה יחד כמו שהיה דר עם אחיו קודם הקטטות כי כבר נפטר והלך לו בר פלוגתיה והיא עם בניה קטני' ישבו בקרן זוית ושאר הבית והעליה כולה לפניו אבל לצאת מן הבית שהיא תפוסה ומוחזקת בה לפירעון כתובתה שאינה רוצה כי אם לשבת במקום שהניחה בעלה כל ימי מיגר אלמנותה עד שתמכר הבית ותגבה חלק המגיע לה לפירעון כתובתה ילמדנו רבינו אור עינינו ויורנו מי כמוהו מורה צדק אם נתבטלה הפשרה הנז' לעיל במיתה של שמעון ובתפיסת האלמנה הנזכר' לעיל ואם נתבטלה איך יתנהגו לוי הנז' והאלמנה בבית ובעליה זו עד שיזדמן להם קונה כי האלמנה טוענת שבשום אופן לא תשכון בעליה כמו שלא הוכשר בעיניו כי גם היא לא ישרה בעיניה דירת העליה ומה גם בהיותה אלמנה סורה וגלמודה גדולה מזאת כי אינה רוצה להניח תפישתה מידה כי אם להיות מוחזקת במה שתפשה וגם טוענת איך תדור בעליה דרך סולם והילדי' רכים וקטנים ויפלו יום א' מן הסולם ומתו כל אלו הם הטענות שטוענת האלמנה ילמדנו רבינו אור עינינו כי יבטל הפשרה שנתפשרו איש ואחיו כמדוב' ואיך יתנהגו זה עם זה בעוד שלא ימכרו הבתי' הנז' מהכל יאיר עינינו על הדין ועל האמת ושכרו כפול מן השמים.

תשובה נ"ל כי נתבטלה הפשרה' במיתת שמעון שהרי לא הקנה ולא מחל שום אחד מהם לחבירו שום חלק מחלקו בבתי' לשנאמר כי אין ליורשים ולבאים מכוחו אלא מה שהיה

לו לראובן אלא תנאי אחד הוא שעשו ביניהם הענין הדירה וגם שלא היו מתנים היה הדין כך כמו בית א' של שנים שאין בה דין חלוקה ואין שום אחד מהם רוצה למכור שדרים בה לזמנים לפחות זה שנה וזה שנה וכמו שנר' בדברי הרמב"ם ז"ל וח"מ סי' קע"ה וכן כשהם ב' בתים בחצר א' או בית ועליה כנ"ד דיש יתרון בדירה א' מהם מחברתה ואינם רוצים לחלוק ולא למכור ידורו לזמנים לפחות משנה לשנה משום טורח עקירת דירה והגורל מי ידור בראשונה ומה שהוצרכו להתנות לא היה אלא להאריך הזמן משתי שנים לשתי שנים להקל טורח ואם כן כמו אם הי' מתנהג' מתחילה משנה לשנה היה יכול אח"כ כל אחד מהם למכור חלקו לאחרים כן עתה שהתנו הדיר' לשתי שנים היה יכול כל אחד מהם למכור חלקו לאחר ולא יוכל לומר לו אחיו כבר התננו שתדור אתה ב' שנים ואני ב' שנים ואיני רוצה שידור זה בינינו כי התנאי והשבוע' לא היתה אלא שבמקום חלוקת שנה אחת שתהי' חלוקה לשתי שנים דאטו אם א' מהם יעני לא יוכל למכור ביתו לצורכו פשיטא דיוכל למכור כמו אם לאעשה תנאי אלא שהיו דרים שנה שנה וכמו כן בנדון דידן התנאי לא היה אלא בעוד שתהיה הבית לשניהם ואם ימכרנה ולא ירצה הקונה אלא משנה לשנה הרשות בידו וכל שכן כשמת יורשיו או אלמנתו אם תגבה חצי הבתים בכתובתה שתוכל למכור והקונה יתפשר מחדשעם אחיו של מת על חלוקה שנה או שנתים או ימכרו זה לזה.

עוד אני אומר דפשרה זו בטלה במיתת שמעון מטעם אחר דהוה ליה נ"ד כשני שותפים דכשמת א' מהם נתבטלה השותפות אפילו שהתנו לזמן ידוע כמו שכתבו הרמב"ם ז"ל ספ"ה והרא"ש ז"ל פ' המקבל ובנמוקי יוסף כתו' שם גבי מקבל שדה מחבירו ומת דיכול לומר בעל השדה לבניו אין לי חשבון עמכם אלא עמו וכו' וכתב אח"כ דבקבלנות שהוא מתעסק במלאכתו של בעל הבית ומת יכול לומר לו אי אפשי שתעשה מלאכתי וכן כתב הרשב"א ז"ל ע"כ ואני מגמגם בטעם זה שאינו מספיק אלא כשבעל השד' או בעל המעות או השותף אינו רוצה לבטל הקבלנו' או השותפות אבל אם השותף החי או בעל השדה הוא רוצה לקיים הקבלנות או השותפות ואומ' אני מרוצה בחשבונכם או אני מרוצה שתעשו מלאכתי נראה שהיה יכול לומר כן לפי טעם זה ואינו כן כי הא כתבו א' מן השותפי' או מן המתעסקים שמת בטל העסק שנראה שאפילו שירצה השותף החי או בעל השדה שיתקיים אם בן המת לא ירצה הוא בטל ג"כ ולכן צריך לצרף לזה טעם אחר ג"כ והוא כי כל מה שמתחייב אדם לחבירו בדבר שבממון אפילו שימות הוא קיים על יורשיו דכשהגיעו הנכסים ליד היורשים היו כבר משועבדים לחבירו אבל מי שמתחייב לחבירו לעשות לו איזו מלאכה ומת אין בניו חייבים לעשות לו אעפ"י שיהיו אומנים באותה המלאכה כמו אביהם דלא נתחייב אביהם אלא לגופו ואפי' שני שותפים שמניחים מעות בשותפות ונתחייבו המעות של כל א' באחריות שניה' לריוח שניהם בין ששניה' מחויבים להתעסק ולטרוח במעות השותפות עיקר החיו' הוא על עסק גופם כי המעות אינם מרויחים מעצמ' אם לא ישאו ויתנו בהם ועיקר חיוב השותפו' הוא על גופם וכשמת א' מהם השותפות בטל וגם כשמתעסק בממון חבירו כמו כן כשמת המתעסק אין יורשיו חייבין להתעסק אם ירצה בעל המעות וכן אם מת בעל המעות אין היורשים שלו חייבים להניח מעות העסקא ביד המתעסק כמו שבעל המעות היה יכול לומר ליורשים: שאלה קסג ראובן אירס בת שמעון ושלח לה סבלונות מענין מעות ומלבושים והשיא

שמעון את בתו לראובן סתם שלא היה ביניהם תנאי מעולם ובעת הנשואין הוציא שמעון נדוניה בכתובת בתו וכשרצה ראובן לראות כתובת אשתו כמה נתן שמעון לבתו מנכסיו ולא מצא אפילו ערך הסבלונות ששלח לה לא מצא בכתובה אלא מקצתן הוציא שמעון ומקצתן הניחן לעצמו ועתה תובע ראובן משמעון בדין תורה כל מה שנשאר מן הסבלונות ששלח יורנו רבינו מה הוא דינם של אלו ושכרו כפול מן השמים: תשובה אם ראובן ראה שטר הכתובה כשנשא בתו של שמעון ולא היה כתוב בה שהכניסה לו שום דבר מנכסי אביה אלא כך וכך חפצים מן הסבלונות שנתן לבת ונראה שמחלה לו אבל אם לא היה כתוב בשטר הכתובה אלא בסתם שהכניסה לו מה שנתן בסבלונות ואחר כך ראה בביתו כי לא היו שם כל הסבלונות שקצתם נשארו ביד שמעון אביה חייב שמעון להחזירן לו כל מה שנשאר בעין בביתו ממה שנתן לה הוא כי די לו שלא נתן שום דבר משלו לבתו לא שירויה שישא' אצלו ממה שנתן ראובן לבתו וזה פשוט: שאלה קסד ראובן היה חייב לשמעון סך מה בשטר הכתוב בשבועה שלא יצא מהעיר עד שיניח איש נאמן בטוח תחתיו יפרע בעדו החוב לשמעון ובתוך הזמן רצה ראובן ללכת לארץ מרחקים שאי אפשר לחזור קודם זמן הפירעון ובא שמעון ועכבו מלכת עד שישיש אדם תחתיו יפרע בעבורו החוב כאשר הוא מחויב בשבועה כנזכ' וכראות ראובן שלא היה יכול ללכת הלך הוא וריעיו עמו לחלות פני שמעון אל יעכב הוא מדרכיו ולבטחון חובו שעבד לו תחת ידו כל שטרי חוב שיש לו על בני אדם אינון וכל שעבוד שיש לו בהם אגב ד' אמות קרקע כדין וכהלכה ויהיו כולם אפותיקי גמו' לפירעון החוב הנז' ובפרט שעב' כל נכסיו אשר הם ליד שותפו יעקב בקנין ואגב ד' אמות קרקע ובשעבוד ואפותיקי בכל תוקף וחוזק ועם זה נתפיי' שמעון והלך ראובן לדרכו ונתעכ' שמה ועבר עדן ועדנין ועדין ראובן לא בא ושכ לביתו ולא נתפר' שמעון מחובו ועתה שמעון זוכה השטר שעבוד הנז' ומעכב מיעקב שותף ראובן כל נכסי ראובן שיש בידו ושהוא חיי' לו הן מצד שותפות הן מצד גבייה ועסק שהיה בידו ורוצה ליפרע ממנו כל חובו ויעקב השותף הנז' טוען שכל נכסי השותפות נאבדו ונטבעו בים הגדול וטוען שמעון שאם נאבדו הרי הוא חייב לשלם חלקו לראובן כי כאשר היה קרוב לשכר כן הוא קרוב להפסד וחלק ההפסד הרי הוא חוב על יעקב וכל החובות הם משועבדים אליו על חוב זה יפרעם לו על כל פנים ועוד יצאו שטרי חוב אחרים על נכסי ראובן בשיעבוד מקרקעי ומטלטלי קדומים לשטר שמעון ובאין לתבוע מדין קדימה ושמעון טוען כיון שנעשו הנכסים וכל אשר ביד יעקב אפותיקי לחובו אין לאיש קדימה עליו ועל זה יורנו רבינו מורה צדק כאשר יורוהו מהשמים: תשובה מלשון השאלה נראה ששעבד ראובן כל שטרי חובות שיש לו על בני אדם שיהיו אפותיקי לפרעון החוב שחייב לשמעון וגם שעבד כל מה שיש לו אצל שותפו כמו שנז' בשאלה אבל לא מסר השטרות בידו כפי הנר' מן השאלה ולכן אם יתברר שמסר בידו השטרי חובות והקנם לו בכתובה ומסירה נראה לי שיכול לגבות מהם הוא ולא ב"ח אחר קדום כי אפילו שמכירה זו היא מדבריהם ויכול בעל השטר למחול אפי' שמכרו חייב לפרוע לו הנזק כמו שכתבו המפרשי' ז"ל ואם כן הרי החוב שחייבים לראובן בשטר הם כמו שהם חייבים לשמעון כיון שמכרם כתיקון חכמי' בכתובה ומסירה וכ"ש אם מסירה וכתובה של שטרות אלו היה על יד ב"ד דבר פשוט שאין ב"ח מוקדם יכול לגבו' מהם שהרי כתוב בצ"ה תלמידו של הרשב"א

שאם גבה שטרי חובות ע"י ב"ד שאין בעל השטר יכול למחול וכיון שאינו יכול למחול הרי הוא כגבוי ואין בעל חוב א' אפי' הוא מוקדם יכול לגבות מן הב"ח אבל אם לא מסר השטרי חובות שלא מכרם בכתיבה ומסירה אפי' ששעבדם בכל מקום שהם אגב ד' אמות קרקע אינם כגבויים ויוכלו הבעלי חובות לגבות מהם אלא א"כ הקנה לו קרקע כל שהוא קודם והקנה לו השטרי חובות אגבו כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ' ו' ועל ענין יעקב השותף יחשבו בפני סוחרים מה שהיה לו לראובן ביד יעקב ואם ישאר שום דבר יתן לו וגם בעלי חובות המוקדמים והמאוחרים יכולים לגבות ממה שהיה ביד יעקב כי מסתמא הוא דבר שאינו ידוע שנקנ' אחר החובות ומשועבד לכלם כמו שכתבו הפוסקים ז"ל: שאלה קסה רחל שצותה ונתנה במתנ' ש"מ מתנה לבנה ואחריו לזרעו ואחריהם לבתה ואחריה לאחיה וכן נתנה מתנה לבתה ואחריה לזרעה ואחריהם לבנה ואחריו לזרעה ואחריהם לאחי' תשובה מה שנתנה לבנה ואחריו לזרעו ואחר לזרעו לאחותו ואחרי' לזרעה ואחרי כן לאחיה וכן נתנה לבתה ואחריה לזרעה ואחר זרעה לאחיה בכל זה לא חידשה שום דבר ממה שהוא דין תורה שמה שנתנה לבן פשיטא שיהיה אחריו לזרעו ואחרי זרעו לאחותו ולזרעה וכן מה שנתנה לבת יהיה אחריה לזרעה ואחרי זרעה לאחיה ולזרעו וכן הולכת הנחלה וממשמשת לסוף הדורות ואפילו שהיה בלשון מתנה הא ק"ל כי כל לשון מתנה ליורש הרי הוא כלשון ירושה וירושא אין לה הפסק ומה שהניחה וכתבה לבן הרי הוא בנה ויורשה וכל שנתנה למי שהוא ראוי ליורשה הירושא אין לה הפסק ואין לשני שאמר אחריו לפל' כלום א"כ אף אם היתה אומרת אחרי בנה לאחי' לא היה לו כלום אבל כיון שאמרה אחרי בנה וזרעו לבתה שהיא אחות בנה הרי היא זוכה משום ירושה אבל מה שנתנה לבתה אינה ראויה ליירש במקום הבן ואם היתה אומרת אחריה לאחיה של רחל היה זוכה במה ששיירה היא כדין ואחריו לפלוני אבל עתה שאמרה אחריה ואחרי זרעה לבנה שהוא אחי בתה הרי בדין ירושה ג"כ הוא יורש שאינו זוכה אלא במה ששיירה וא"כ כל מם שצותה לבנה ולבתה הוא קיים על התנאים שהתנה היא אבל מת שאמרה אחרי זרע בתה שיהיה לאחי' של רחל וגם אחרי זרע בנה מה שירש מאחותו יהיה לאחי' צריך לתת טעם כי אחיה של רחל אינו ראוי לירשה ואם היתה אומרת אחרי בנה או בתה לאחיה לא היה זכות כדין ואחרי' לפלוני אלא שאמרה אחרי זרעם לאחיה וזרעם עדיין לא באו לעולם ואיך יזכו הם ויזכה אחיה אחריהם ואפי' הכי אני אומר כי אחיה זוכה אחרי זרעם כמו שצותה היא שאם היתה נותנת מתנה למי שלא בא לעולם לא היתה חלה המתנה וכ"ש שלא היה חל מתנה לאחר אחרי מי שלא בא לעולם אבל בנ"ד היא נתנה למי שבא לעולם ואחריהם לזרעם וזרעם זוכים אחריהם מכח מה שצותה שבשעה שמתו הבן או הבת כבר היה זרעם בעולם וכן מצד שזרעה יורש אותם מדין תורה וא"כ גם אחיה אעפ"י שאינו יורש שלהם כיון שזרעם אחר שבאו לעולם זכו גם אחיה זוכה מהם כיון שזכה הזרע שכבר הוא בעולם וכ"ש אם לא היה מהם זרע אלא שמתו שניהם זה אחר זה שדבר פשוט הוא שזוכה אחיה במה שנשאר כדין נכסי לפלוני וא"כ מתנה זו היא קיימת כמו שסידרה רחל אמם ואחריהם ואחרי זרעם זוכה אחיה של רחל במה שישאר וכ"ש שהיה כאן מתנת בריא וגם הפסיקה הירושא שאמרה בפ' במתנה והפסיקה בפירושה וכל זה מבואר בגמ' ובפרק י"ב מהלכות זכייה ומתנה והנראה לי כתבתי וחתמתי נאם הצעיר משה בר יוסף זלה"ה מטראני המתנה של הבן

היתה מתנת בריא כמו שכתוב בשאלה ובמתנת בריא לא אמרינן שאין לה הפסק וגם מתנת הבת פ"י ואמר לא משום ירושה כמו שכתוב בצוואה ובזה יש לה הפסק שהיא לא היתה יורשת במקום הבן ולכן מה שאמרה אחריה ואחרי זרעה וכו' לאחיה זוכה כדין אחריך לפלוני וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"י"ב ואם לא היתה מתנת בריא אלא פ"י מתנת ש"מ ולא אמר' לא משום ירושה אז אין לה הפסק ואין לאחרי' כלום במקום יורש אח או זרע אבל במקו' יורש אחר זוכה ואחרי' שאח אב או בני אחי אב אין עומדים במקום יורש כמו שכתב בח"מ סי' רמ"ח סי' ט' ועל זה כתבתי למעלה שאחיה של רחל.

זוכה אחר זרע זרעה וכ"ש כשמתו שניהם זה אחר זה וכו': שאלה קסו ילמדנו רבינו נר ישראל ראובן נשא לאה ולא היה מוחזק באחים ואחר שנשאה כמה ימים היה מספר עם ריעיו והיה אומר שהיו לו שני אחים במדינת פאס אחד מצד אביו ואמו אחד מצד אביו לבד ואחר כמה שנים חלה ראובן ושאלו ממנו שיתן גט שכיב מרע לאשתו לאה כדי שלא תשאר זקוקה וגם הוא אמר שרצונו לתת גט וקראו לסופר ונתן הגט וקם מחלייו ואחר כמה שנים אחריהם חזר וחלה את חלייו אשר מת בו ונפטר בתשרי והניח את לאה אשתו מעוברת ויש אנשים שאומרים שהוכר עוברת בזמן פטירתו ועל זה לא חששו לשאול ממנו שיתן גם עתה גט וילדה אח"כ קודם פורים כמו ט"ו ימים או יותר והילד נגמרו לו סימניו בשערו ובצפרניו ושכני השכונה קבצו לה שחקי הבלאות לחתלו בהם שבאו השכנות והניקוהו לה ואחר ד' או חמשה ימים מת הילד ונשארה לאה הנז' מאז ועד עתה עגונה יותר מי"ב שנה ממתנת אם יבוא א' מיבמיה לחלוץ אותה ולפוטרה ובראותה שאיחרו פעמי מרכבותיהם מלבוא וגם שאלה לבאים משמה עליהם ואין איש שיודע אותם ולא שום זכר מהם ובכך הלכה עד מצרים לחקור ולדרוש שמה עליהם מהבאים מאותם הגלילות אדעתא שאם יתגלה לה שום זכר מהם שהם קיימים ללכת אצלם כדי שיפטרוה ולא תתעגן עוד ובהגיעה למצרים חקרה ודרשה ואין קול מהם ואין קשב אדרכא אמרו לה הבאים מפאס שהיה ארץ מושבם לא ידעו ולא הכירו שום אדם מהכינוי של ראובן זה ועל זה חשבה או אמרו לה שהיא מותרת להנשא ועמדה ונתקדשה לשמעון ומונעים אותה מן הנישואים בכך למדנו מורה מה יהיה משפט לאה זו ומעשיה אם היא מותרת להנשא כיון שילדה ונתקדשה ויבמיה לא נודע זכרם או לאו ושכרו כפול מן השמים: תשובה מתוך מה שעולה מפרק החולץ נלמוד שדין תורה דבנגמרו סימניו קרוי וילד אעפ"י שלא כלו חדשיו ולא שהא וילד של קיימא גמור הוא אלא שהחמירו חכמים לכתחלה אבל בכלו לו חדשיו או ששהה לא החמירו כלל כמ"ש הרב בעל המגיד משנה לדעת הרמב"ם ז"ל פרקא קמא ומה שהחמירו לכתחל' הוא כשמת בתוך ל' יום אעפ"י שלא כלו חדשיו ועמדה ונתקדשה שאם היא אשת ישראל שמי שקידש' הוא ישראל חולצת ותשאר עמו ואם הוא כהן שאם תחלוץ תהיה אסורה לו משום חלוצה לא תחלוץ ותשאר עמו נשואה בלא חליצה כיון שנגמרו סימניו שאעפ"י שהלכה כרשב"ג שכל ששהה ל' יום אינו נפל הא לא שהה ספקא גבי אשת כהן שלא איפשר עבדינן כרבנן דפליגי עליה דאעפ"י שלא שהה וילד מעלייא הוא וזהו כשלא כלו לו חדשיו שאם כלו כ"ע מודו שולד גמור הוא ומאן רבנן רבי היא דאמר אשתהוי אשתהה והוא שנגמרו סימניו וכמו שכתב שם הרב בעל המגיד משנה ויש שטה אחרת בהיא דהחולץ דאיירי בסתם שלא נודע אם כלו חדשיו אם לאו ואזלינן בתר רובא גבי כהן

וכתב הרמב"ן ז"ל לא כלו לו חדשיו ולא נגמרו סימניו נפל גמור לא כלו וגמרו ספק וחולצת אפי' בכהן כלו ולא גמרו ולד מעלייא הוי אינו ידוע אם כלו לאו בין גמרו סימניו או לאו ספק אלא שבכהן אינה חולצת: נמצאו שלשה סימנים כלו חדשיו ושהה ל' יום וגמרו סימנים כלו חדשיו או ששהה כתב למעלה בעל המגיד משנה שלא החמירו כלל שנרא' שאפי' באשת ישראל אינה חולצת כיון שכלו חדשיו או אפי' לא כלו ושה' ל' יום גמרו סימנים בלא שיהוי ולא כלו חדשים החמירו באשת כהן ובנדון דידן יש עדים שכשמת בתשרי הוכר עוברתה וכל הנשים היו אומרות שהיתה בחדש התשיעי לעבורה שטבלה בזמן חג השבועות וילדה קודם פורים כמו שמונה ימים או ט"ו יום וכשנחשוב מחצי סיון עד סוף שבט הם שמונה חדשים וחצי והולד היה גמור בצפרניו ושערו והיה יונק מהנשים וא"כ נוכל לחפש לה היתר כמו שכתב הריב"ש ז"ל סימן תמ"ו על אשה שנתבר' שמיום מיתת בעלה עד יום לידתה היו שמונה חדשים וכ"ב יום והיא טבלה ונתייחדה עם בעלה ג' ימים קודם מותו והבת שילד' היתה גמורה בשערה וצפרניה ומתה תוך ל' יום וכתב כי לפי סברת הרמב"ן ז"ל שהנולד לתשעה חדשים מקוטעים מתאבל עליו הרי נחשב ככלו לו חדשיו ואינה צריכה חליצה כלל ובנדון דידן כן הוא ט' חדשים מקוטעים הם וגמרו שערותיו וצפרניו וכתב שמי שרוצה להתירה יש לו עמוד נכון להשען עליו הרמב"ן ז"ל וזהו אפי' לא נתקדשה ובנדון דידן שנתקדשה אפי' שהוא לישראל יש לה היתר יותר ממה שהת' הריב"ש למי שירצה לסמוך על הרמב"ן ז"ל ואפי' לדעת הרמב"ן ז"ל שצריך ט' חדשים היכא שהם מקוטעים אפי' שאינו נחשב כלו לו חדשיו אינה צריכה חליצה משום ספק גמור אלא משום חומרא דרבנן שהרי באשת כהן אינה חולצת ולכך נוכל לומר כיון שנתקדשה אפילו לישראל כיון שאין לה דרך לחליצה שאין היבם מצוי אלא במדינת הים וגם אינו ידוע אם הוא חי אם מת מכמה שנים הרי אי אפשר שתחלוץ ונחשוב קידושי ישראל כקידושי כהן דכיון דלא איפשר סמכינן אדרבנן דפליגי ארשב"ג ואמרין אע"ג שלא שהה ולד מעלייא הוי והכא גבי ישראל נמי סמכינן אדרבנן דאי אפשר לחלוץ שאין כאן יבם ולא נודע מקומו איו ונשכח שמו ועוד כי לא נודע שהיו לו אחים כי אם על פיו אחר שנשא כמה ימים.

עוד אני אומר כי הרב בעל המגיד משנה כתב שיש מי שהעמיד סוגיית של פרק החולץ בסתם שלא נודע אם כלו חדשיו אם לאו ואזלינן בתר רובא אצל כהן שלא תחלוץ וזהו כדעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק ראשון מי שמת והניח אשתו מעובר' אם הפילה וכו' הרי זו תתייב' ואם ילדה ויצא הולד חי לאויר העולם אפילו מת בשעה שנולד הרי זו פטורה מן החליצה ומן הייבום אבל מדברי סופרים עד שידע בודאי שכלו לו חדשיו ונולד אם חי שלשים יום הרי זה ולד של קיימא ואם מת תוך הל' בין שמת מחולי בין שנפל מן הגג וכו' הרי זה ספק נפל וכו' וצריכה חליצה מדברי סופרים אבל לא תתייבם ע"כ לשונו וכתב הרב בעל המגיד משנ' על זה וזה לשונו וכאן בדין החליצה כתב שדין תורה הוא כפי מה שכתבנו שכל שיצא הולד חי פוטר את אמו וזהו כשנגמרו סימניו שהוא קרוי ולד ואין צורך לדבר אחר וחכמי' החמירו בזה ואמרו דכל דליכא חדא מן תרתי או שחיה ל' יום או שכלו חדשיו אעפ"י דאיכא גמר סימני' הרי זו חולצת ולא מתייבמת ויתבאר סוף פ' שני שזהו לכתחילה אבל אם עמדה ונשאת לכהן תעמוד תחתיו בלא חליצה ונראה שכל זה למד רבינו מן הסוגי' שבראש פרק החולץ וכו' ע"כ הרי

שכתב הרמב"ם ז"ל אם הפילה תתייבם ואם יצא הולד חי אפ"ל מת בשעה שנולד שהיא פטורה מן הכל ומדברי סופרים הוא שצריכה חליצה ומה שכתב הפילה הוא שהוא ידוע שהיא נפל שאינו לא בן שבעה ולא בן תשעה ולא גמרו סימניו וילדה הוא שאינו ידוע שכלו ואפש' שכלו ויש לו גמר סימנים כסתם יולד' אפ"ל לא חי אלא שעה א' פטור' מהכל שהוא קרוי ולד אלא שחכמי' החמירו לכתחילה לישראל והקילו לכהן א"כ בנ"ד נאמר אפ"ל לא היו עדים שידעו שהוכר עוברה כשמת בעלה ושנולד בזמן הנז' הרי יש עדות שילדה כסתם יולדו' ונתפרסם אז ועתה שנולד ולד גמור בסימני' ופשיטא שאם קידשה כהן שאינה צריכה חליצה ובנדון זה אם קידשה ישראל ג"כ כמ"ש גבי כהן אי אפשר כן גבי ישראל זה אי אפשר שאין היב' מצוי ואין ידוע מקומו או ולא אם חי אם מת וגם לא נודע שהי' לה שום יבם כי אם על פיו אחר שנשא את זאת ואם כן אשה זו תהיה ניתרת ונקנית לבעלה שקידשה בג' דרכי' דרך א' בעדו' העדי' שילדה לט' חדשי' מקוטעי' וגמרו שערי' וצפרניו לדע' הרמב"ן ז"ל שיכולין לסמוך עליו כמ"ש הריב"ש ז"ל אפ"ל לא נתקדשה כמו הנדון של הריב"ש ז"ל דרך ב' אפ"ל לדעת הרמב"ם ז"ל שצריך ט' חדשי' גמורי' אם הם מקוטעי' אינה צריכה חליצה משום ספק גמור אלא משום חומרא בעלמא מדרבנן שהרי באשת כהן אינה צריכה חליצה וכאן אפ"ל בישר' א"א כמ"ש דרך ג' בלא עדות שילדה לט' אפ"ל מקוטעי' אלא כסתם יולדו' שילדה ולד חי גמור בשערותיו וצפרניו שעל זה הוא שאמרו אי אשת כהן היא אינה צריכה חליצה מפני שא"א והכא אפ"ל בישראל אי אפשר כמו שכתבתי: שאלה קסז על דבר מה שאיר' בין שני אחים צדקה ויהודה בני ראקי שהיה להם בית ירושה מאביהם ועל ידי מריבה שהיתה ביניהם אמרו זה לזה תקנה ממני חלקי או אקנה ממך חלקך ונתפשרו ביניהם בפני כמה אנשים ורצה ברצון נפשו צדקה למכור לאחיו יהודה חלקו בת"ש פרחי' ואמרו שימתין ויתיישב במחשבתו כדי שלא יתחרט אח"כ מהמכירה ולא רצה ואמר כי בישוב דעתו היה מוכר וגם בנו הגדול החזיק ביד אביו שימכרם ושהיו שמחי' במכיר' ועל אלו הדברים הלכו מיד שניהם לבית השופט וכתב ביניהם שטר מכירה הנקרא חוגי' שמכר צדקה ברצון נפשו מכירה גמורה ליהודה אחיו כל החלק שהיה לו בחצר ובבתים וזכה יהודה בשטר החוגי' ההוא ובבואם מאת השופט ניחם ונתחרט גם אשתו צעקה חוצה למה מכר נחלת אבותיו וגם שהיו הבתים כולם משועבדים לכתובתה והלך לב"ד וטען שנתחרט מכל מה שמכ' בפני השופט ושלא קיבל שום מעות ולא עשה קנין וגם לא אמר לו שיחזיק בבתים ועל זה הביא עדות שלשה אנשים רבי נוגים ור"י רבי עיש והעידו בפני ב"ד שלא היתה המכירה כי אם בדיבור בעלמא שלא בקנין ושלא באמיר' לך חזק וקני ולא מסר לו מפתח ולא פרע לו שום מעות אז כי המכירה היתה ביום ראשון ושאחר כך ביום שלישי פרע לו המעות.

אחר כך באו שני עדים ר' שלמה ורבי חיים והעידו בתורת עדות גמורה שאחר עבור זמן ביום שלישי ראו שלקח יהודה את אחיו צדקה בנערי השופט לכופו לקבל דמי הבתים והיו הם באים אז לבית השופט עם קצת יהודים מנכבדי הקהל ויצא נגדם יהוד' בריש גלי והגזים לנגדם ואמר שמי שיעיד או ידבר בענין שיעשה שהשופט ייסר אותם על זה.

אחר כך בא ר' יעקב והעיד בתורת עדות גמורה איך ביום שני אחר המכירה בא ר' צדקה ורחל אשתו ונתחבאו אצלו ובורחים לבלתי קבל המעות דמי החצר והבתים הנזכ' בעל כרחם בבית השופט ושהיו מצטערי' ביותר אם תתקיים המכירה ועוד העיד לפנינו שאמר השופט לצדקה שאם לא יקבל המעות דמי החצר והבתי' שישים המעות דמיהם בפקדון ביד שלישי גוי בנאמנות וכן העיד ר' יעקב בן מזל כמו ר' יעקב העד הנזכר.

אחר כך בא החכם ר' אהרן והעיד שחלה פני יהודה שישלים עם אחיו צדקה ויחזור לו הבתים וכל מה שהפסיד על הענין שיפרע ולא אבה שמוע אחר כך בא ר' יהודה בן רבי עמרם והעיד בתורת עדות גמורה שראה את יהודה ראקי מסבב ועמו נערי השופט והוליכו לר' צדקה לבית השופט להכריחו לקבל דמי הבתי' ועוד העיד שגם לעולם אחר שהכריחוהו לקבל המעו' תמיד היה מתרעם וקורא תגר שאין רצונו במכירה ההיא כלל ע"כ העדיות שהעידו העד' הנזכרי' בפני החכמים ה"ר יוסף וה"ר משה ור' שמואל עמדון ובאו הם חתומים בעדויות ועל אלו העדויות נראה שאין במכירה זו ממשות שאעפ"י ששטרו' העולים בערכאו' העכו"ם כשרים בשטרי מקח וממכר לא עדיפי משטרי ישראל שאם איש אחד אמר ברצון נפשי אני מוכר ביתי לפלוני וכתבו לו שאני מוכרה לו ברצון נפשי אינה קנייה לו כיון שאין כאן קנין סודר ולא כתיבת מעות ולא חזקה ואפי' שעל דיבור ושטר זה הלך מעצמו והחזיק בבתים אינה חזקה כיון שלא אמר לו לך חזק וקני וכ"ש בשטרישל גוים כי השטר של ערכאות העכו"ם אינו כשר אלא כשיתן המעות בפניהם ושיהי' ככתוב בפנינו מנה פלוני לפלו' כך וכך דמי מקח ומעות החוב וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק כ"ו ובנדון דידן כשנכתב החוג"י לא נמנה המעות ואח"כ כשנמנה המעות שהוא עיקר הקנין היה באונס גמור כמו שהעידו העדים וכיון שבנתינת המעות בפניהם היתה מתקיימת המכירה בכתיבת החוג"י וקבלת המעות היתה באונס אין כאן מכירה ואפי' שהלך אחר כך והחזיק בבתים אינה חזקה כיון שהיתה שלא בפניו ולא אמר לו לך חזק וקני כמו שאמר רבא פרק חזקת הבתים בפניו לא צריך למימר ליה לך חזק וקני כיון שנתרצה למוכרה בכך מעות והחזיק בפניו קנה ושלא בפניו צריך למימר ליה לך חזק וקני ואפילו שהיה שטר זה שכתב לו אח' שנתרצה כמו שטר קנין לא שטר ראייה לבד כמו שכתבו הרבה מהמפרשים ז"ל שכיון שכתוב ב' מכרתי או נתתי שקונה כמו שהביא בהגהה פרק ראשון מהלכות מכירה והרשב"א בתשובה אפ"ה אינו קונה אלא כשמוכר שדה מפני רעתה אפי' בשטר של קנין שדי מכירה לך אבל בשאר קרקעות לא קנה בשטר עד שיתן הדמים כמו שכתב בח"מ סי' קצ"א וגם במקום שנוהגים לכתוב שטרות וכתב הרא"ש בתשוב' כלל י"ח נראה שבזמן הזה אין רגילין בדייני ישראל וגם לא בערכאות העכו"ם לקנות בשטר לא במכר ולא במתנה אלא מקיימים המכר או המתנה באחד מן הקנינים דשייכא בהו וכותבים השטר לראיה הילכך כולם כשרים בערכאות העכו"ם עכ"ל: ושטר זה כיון שלא היה באחד מן הקנינים אינו מועיל כלל כי נתינת המעו' היה באונס כמו שהעידו העדים וגם אם נכתב מיד והחזיק בבתים כיון שהיה שלא בפניו או שלא מדעתו שלא אמר לו לך חזק וקני אינה חזק' כמו שכתבתי: נאם הצעיר משה בר' יוסף זלה"ה מטרנאני כ"א אלול: הדבר פשוט שאין במכירה זו ממשות מאחר שאין כאן שום אחד מדרכי הקנייה כמו שכתב הרב למעלה נאם הצעיר יצחק בכמ"ר אברהם ן' ארחא זלה"ה: שאלה קסח ראובן שהיו

מפצירים בו אנשי העיר ההיא להרגיל סעודתו אצלם והיה לו שלום בעולם וקטטה בינו לבין אשתו ולזה נשבע נזירות שמשון בכל תנאיו שבמקום שיש שני אנשים אוכלים שלא יהיה הוא השלישי אם לא יהיה בביתו: ועתה ילמדנו רבי' אם אמת הוא מה שפשיטא לי כי הנזירות לא חל רק במדינה ההיא אמנם אם הלך לו מהמדינה ההיא אם כשהוא הולך בדרך ואם כשהוא מתאכסן בבי' איזה איש ואם עקר דירתו מהמדינה ההיא למדינה אחרת וקבע שם ביתו בכל אלו האופנים לא חל עליו הנזירות מידי דהוי אטעין משא של צמר כו' ואם האמת אתי בזה מיבעיא לי במדינה ההיא בחצרו כשעושים סוכה משותפת לכל בני החצר אם תקרא ביתו הסוכה ההיא או אם יצטרך לעשות סוכה לעצמו: גם במדינה ההיא אם יצא חוץ לעיר לגן או פרדס או כפר אם שיצא לטייל או לאיזו סבה מוכרחת האם חל עליו הנזירות כי הנה כוונתו לא היתה רק במדינה ההיא וכמה הוא השיעור ליציאת חוץ לעיר.

גם אם עקר דירתו מהמדינה ההיא וחזר לה או עם ביתו או אכסנאי האם עדיין הנזירות במקומו עומד גם אם קדם הוא לאכול עם איש אחד לבד ואח"כ באו אחרים וישבו עמהם אם חל עליו הנזירות גם אם הוא עומד בשלחן לבדו עם בעל הבית האם יוכל לאכול אעפ"י שיש אחרים אוכלים שם בשולחנות אחרות בפני עצמן: גם אם פירות ויין לבדם בלא לחם אם הוא בכלל הנזירות גם בכלל אשאל אם נלך אחר דיבור הנשבע ומה שהוציא בשפתיו אעפ"י שלא היתה כוונתו לכך כי כוונתו לא היתה רק במדינה ההיא ואם נלך אחרי מה שהוציא בשפתיו וסגר לו הדלת הן במדינה ההיא הן באיזה מקום שיהיה או אם נלך אחר כוונתו גם אם נאמר שלא הוציא בשפתיו מה שהיה בלבו ע"כ:.

ועתה יורינו מורינו מורה צדק ותשובתו על כל הפרטים ועליו להאיר עינינו בתורתו ושכרו כפול ומכופל מאת ה' מן השמים. תשובה ראובן זה רצה לעשות גדר לעצמו שלא יאכל חוץ מביתו עם שני אנשים או יותר על מה שהיה מורגל (עצמו) בסעודו' של רשות חוץ מביתו ולכן נראה כי גם שילך לדור בעיר אחרת הנדר במקומו עומד שלא לאכול חוץ מביתו עם רבי' כי הטעם שיש בעיר זאת יש ג"כ בעיר אחרת שלא להרגיל סעודתו עם רבים ובזה יש קטטה בינו לבין אשתו בין בעיר זאת בין בעיר אחרת אבל כשהוא בדרך הרגל כל אדם הוא שהם מתחברים לאכול יחד והוא דבר של עראי ואינו בכלל הנדר ובסוכה שבחצרו יכול להתחבר עם שכניו כל ז' ימי סוכות הסוכה היא במקום ביתו לאלו הז' ימים כמו שדר בביתו הוא דר בסוכה כל שבעה והרי זה כמו שהיו לו אורחים בביתו שיכול לאכול עמהם או אם היו דרים ג' או ד' בבית א' שיכול לאכול עמהם: ואם יצא חוץ לעיר לגן או לפרדס ג"כ זה נכנס בכלל הנדר וזה הענין צריך גדר יותר מסעודת העיר גם אם עקר דירתו מן המדינה למדינה אחרת וחזר כבר כתבתי כי גם בעיר אחרת חל הנדר כ"ש אם חזר כי מעולם לא נפטר מן הנדר: גם אם קדם הוא לאכול עם איש אחד בביתו של אחר ואח"כ באו אחרים וישבו לאכול חייב להסתלק מן הסעודה שהרי הוא שלישי כי אע"פ שאמר שבמקום שיש שני אוכלים שלא יהיה הוא שלישי והרי אחר שבאו שנים הוא שלישי גם אם הוא עמד לבדו עם בעל הבית ויש אחרים אוכלים שם בשלחן בפני עצמן אינו בכלל הנדר יפריש עצמו משום לך אמרין נזירא סחור וכו' שלא יבוא לאכול עם האטרים כיון שהם בבית אחד: גם פירות ויין בלא לחם לאכול דרך עראי יכול אבל לישב בהיסבה לשתות אפי' על פירות אינו יכול כי

עיקר הנדר הוא על שכרות ועל התחברות עם אנשים שעושים כל ימיהם כחגים: ולענין מה שכתוב בשאלה שאם נלך אחר כונתו לא היתה אלא באותה המדינה ולא במדינה אחרת זה אינו כ"י: מה שהולכים אחר כוונת הנודר הוא במה שיש בו שתי משמעויות בלשונו כמו חרם או תרומה שיש חרם ותרומ' של איסור ושל היתר אבל מי שנודר על איזה דבר אינו נאמן לומר לא נתכוונתי לאסור עצמי בדבר זה אלא בעיר זה ולא בעיר אחרת כי סתם נדר שבגופו הוא בכל מקו' והיה לו לפרש כי במקום ההוא לבד היה נודר שהרי נדר זה הוא חובת הגוף ואינו תלוי בשום מקום כמו מצו' עשה או לא תעשה של תורה שהם חובת הגוף שנוהגות בין בארץ בין בחוצה לארץ ואותם שמזכ' בהם כי תבואו אל הארץ וכיוצא בזה הם דוקא בא"י ולא בח"ל וכן בנדר שנודר על עצמו בגופו שיעשה כך הוא עצמו או לא יעשה כך הוא חייב לקיים בכל מקום שיהיה הגע עצמך שאסר עצמו מלאכול בשר או מין אחד לחודש ימים או שנה או שתים הנאמר שילך למקום אחר ויפטר או אמ' הריני נזיר הוא נזיר במקומו והוא חייב לעלות לארץ ישראל וכן נדר זה שלא יצטרף עם ג' אנשים לאכול הוא חובת גופו ואינו נאמן לומר לא נתכווננו אלא בעיר הזאת כי כיון שבסת' נדר הוא חובת הגוף בכל המקומות והיה לו לפרש וכיון שלא פירש לאו כל כמיניה נאם המבי"ט: שאלה קסט ראובן הרופא שרת את הבאש"א של מצרים בענין הרפואה וחלה הבאש"ה חולי גדול ונרפא על ידו ובשכר טורחו נתן לו הבאש"ה הסראפלי"ק של המחלא ומנצור' כדי לפרנס את ביתו כל זמן שהבאש"א יהיה מושל במדינה ההיא ועמד הרופא הנזכר בסראפלי"ק הנז' שנה א' ובשנה השנית נתפשר עם שמעון שיודע במלאכת הסראפלי"ק שילך למקו' הנז' לשרת כמנהג הסרפי"ש ועשו תנאי ביניה' שהריוח שירויח במקום הנז' יחלוקו ביניהם בשוה ועשו ביניהם שטר על זה בכל חיזוקי סופר בביטול כל מיני מודעות שבעולם ובסוף זמן השנה השנית תבע ראובן לשמעון שלוחו ושותפו שיתן לו חלקו מהריוח של השנה ושמעון הראה בפני ב"ד מודעא שעשה וטוען שהיה אנוס שאעפ"י שהבאש"ה נתן לו לראובן המקום הנז' בשנה הא' דדינא דמלכותא דינא מ"מ הקאשיפי"ש א' ששם הבאש"ה במקו' הנז' בשנה השנית כמנהג שבכל שנה ושנה הבאש"ה מסיר ומשים קאשיפי"ש בכל המקומות היה שמעון משרת אותו מלפנים במקומות אחרים של שראפלי"ק ועל כן אומר שיש לו חזקה בזה בענין סראפלי"ק זה כיון שהחזיק בהיותו הולך עם הקאשיף הנז' ומשרת אותו וראובן טוען שהבאש"ה נתן לו ויש לאל ידו מדינא דמלכותא לעשות כל מה שירצה במקומות האלו שהוא עומד במקום המלך להשים ולהסי' הקאשיפיש ולתת הסראפלי"ק לכל מי שירצ' ועוד שהחזקה הזאת אינה חזקה גמורה כחזקת קרקעות וכיוצא בו רק בזמן מועט זה כמה שנים תקנו זה שיהיה לכל א' חזקה במקומו כדי שלא יבוא תקלה והפסד שיעל' א' בשוחד ובממון המקום על חבירו וגם זה התיקון לא היה הסכמה כללית חתומה מראשי הקהלות כולם אבל קוד' זה וגם עתה כעת המנהג הוא כאשר בתחל' ונתבטל אותו התיקון ואפי' שיהיה המנהג עתה כבזמן התקנ' ההיא זהו כדי שלא יעלו המקומות בשוחד וכיוצא שיבואו לידי הפסד אבל כאן בנדון זה לא היה אלא מתנה נתונה מיד הבאשא על רפואת חולייו ולא שייך בזה אותה התקנה ועוד טוען ראובן ששנה א' קודם בוא שמעון היה הוא כבר מוחזק במקום ואכל הפירות ההם בלי ערעור כלל ועוד טוען ראובן שהמודעא שעשה שמעון אינה מודעא כי לא היה כאן לשמעון

אונס הפסד ממון או נפשות וכיוצא בו אם לא ירויח ויאכל אותו הרויח ואין זה אונס לבטל שבועה חמורה בשטר מקויים בכל חיזוקי סופר בביטול כל מיני מודעות ועל זה יורינו רבינו הדין עם מי ושכרו כפול מן השמים: תשובה כפי סדר השאלה נראה כי כשניתן הסראפליק לרופא עדין לא היה לו לשמעון שום חזקה במקום שהוא שכתו' שטען שמעון שהקאשיב ששם הבאש"ה בשנה השניה היה הוא משרת אותו מלפנים במקומות של סרא"פליק וע"כ אומר שיש לו חזקה בענין סרפליק זה כיון שהחזיק בהיותו הולך עם הקאשיב הנז' ומשרת אותו ועתה נתמנה קאשיב זה במקום שיש סרפלי"ק זה ונראה לי שאין לו לשמעון בטענה זו חזקה שהחזקה היתה אם היה לו במקום הזה השראפליק הזה מקודם שניתן לרופא אבל מפני שהיה זה משרת אותו הקאשיב במקום אחר והיה לו השראפלי"ק במקום האחר בשכר השירות לא מפני זה יהיה לו חזקה בסארפלי"ק על מקום זה שאם יש לו חזקה הוא עם אותו הקאשיב ששרת אותו בשנים אחרות במקומות מוחלפים ועתה שניתן לקאשיב מקום אחר לא יוכל שום יהודי אחר לבוא לשרת לקאשיב ולדחות אותו אבל שיהיה לו חזקה בסארפליק של מקום זה מפני שיש לו חזקה עם הקאשיב במקום אחר אינו זה חזקה לסארפליק זה ואפי' שיהיה המנהג מי שהוא משרת לקאשיב א' שהסראפליק של מקום הקאשיב יהיה שלו כי אין שירות אחר לקאשיב אלא השרפלי"ק עכ"ז אין לו חזקה בסארפלי"ק זה כיון שניתן לרופא מקודם ואכלו שנה א' קודם שנתמנה הקאשיב בלי שום עירעור שלא היה סרפלי"ק זה לשום אדם וכשנתמנה הקאשיב על המקום לא היה לקאשיב שום יכולת למנות שום אדם על הסרפליק של המקום ההוא שנתמנה עליו כי הממנה אותו כבר נתן הסרפליק ההוא לאחר והוא הוא הבאשה שהיכולת בידו מאת המלך יר"ה למנות ולבטל את מי שהיה ואם כן אין לשמעון שום חזקה בסארפליק זה כפי השאלה ואין כאן מקום לשום מודעה אדרבא הטיב הרופא לשמעון ששתפו עמו לחצאין שאם היה רוצה משתף עם אחר וגם שאר הטענות אין צורך להשיב עליהם כיון שאין שום חזקה לשמעון בסרפליק כמו שנז' נאם המבי"ט: שאלה קע ראובן נתקוטט עם שמעון והכה ראובן את שמעון והאיש שהשעה משחקת לו תפש ראובן וקנס אותו על שהכה את שמעון וראובן אמר לשמעון תתן לי מה שיבוא עליך מן הקנס שהוא עלי ועליך ושמעון השיב לראובן לא די לך שהכית אותי אלא שאתה רוצה ליקח ממני קנס אני לא אתן לך כלום וראובן תקפה ידו עם האומות וצוה לאנס אחד שיקח משמעון מה שצוהו ראובן ולקח משמעון בעל כרחו ועתה שמעון תובע ראובן בדין תורה המעות שלקח האנס ממנו בצוואת ראובן יורינו רבינו מה דינם של אלו ושכרו כפול מן השמים: תשובה אם הכה ראובן את שמעון מי שהשעה משחקת לו היה לו להוליכו לדין תורה ויחייבו אותו בחמשה דברים או מקצתן כפי מה שהיה דין תורה בהכאה ההיא ואם ראובן המכה היה סרבן שלא רצה לעמוד בדין תורה או שלא היה בעיר ההיא שום ב"ד שידונו ביניהם ולא רצה ראובן לרצות את שמעון במה שהיה ראוי אינו חייב שמעון בשום דבר מן הקנס שקנסו לראובן קרית חברך ולא ענך גודא רבא שדי עילויה ואע"פ שקנסו אותו יותר ממה שהיה חייב בד"ת אינו חייב שמעון בו אם לא שהיה בידו לדבר לפני הערכאות ולהקל עליו שלא יפסידוהו הרבה והוא הכביד עליו להפסידו יותר מן הראוי שלא בגרמת ראובן ושלום לכל ישראל: שאלה קעא עלינו לשבח לאדון הכל אשר השאיר לנו שריד ולא השבית

גואל רם וגדול בישראל הלא הוא מוריניו ורבינו הגאון מופ' הדור כמוהר"ר משה מטראני נר"ו לדון דין כל ישראל ולהאיר עיני כל שואל בתורת ה' תמימה משיב' נפש ומה גם לשום שלום אל ירבו במחלוקת תוך עדת ישראל ואיש על מקומו יבוא בשלום ולא יטו ימין ושמאל מכל אשר פי אדוני דובר על כל התביעות ושאלות האלה אחד לאחד קהל גדול אשר היה בעיר מתפללים כולם יחד בבית אחד ובסבת גלות האומות בעונות מיחה השופט בידם מלהיות להם נרות דולקות ולא מקום לשבת עליהם וגם להיות סמוך לבית תפלתם לבש קנאה באופן שפעמים שלש בא הרס ולא חמל והוכרחו לבטל מהבית ההיא והוכרחו היהודים להתחלק לשתי חלוקות ויעשו שתי בתי כנסיות ואחר החילוק ההוא בעונות השתדלו אלו ואלו מפה ומפה לזכות ותועלת העניים להיות כיס א' לכל העניים ולב א' מונהגים על פי מעמד א' ודיין א' יתמיד יעמיד השלום באהבה ואחזה תמיד ביניהם ובעוונות לא איסתייעא מילתא ובסבה מה או סבות באו לידי חילוק והפרש ונחלקו הלבבות ואף גם זאת בראות ששלום היחידים הוא להיות כל קהל בפני עצמו ומה גם לסתום פי האומות ולכל קהל חכם ודיין ומעמד בפני עצמו כן עשו והסכימו לזכות ותועלת העניים ופרנסתם אל ילכו מדחי אל דחו זיל הכא קא מדחי ליה וזיל הכא קא מדחי ליה ורצו ברצון נפשם השתי קהלות הנז' והסכימו לחלק פרס וחילוק העניים כפי העריכה מהקופה אשר פורעים היום מפה ומפה וכן כל עני ודל שואל שיבוא לשאול יתנו לו כפי הערך ההוא ובכן ממוני ואנשי המעמד מב' הקהלות יצ"ו נתקבצו ועמדו בחשבון אחר הדקדוק וראו הקופה מכלם ונמצא ג' חלקי' לק"ק א' וחלק א' לק"ק אחר: ועל הסכמה וחשבון זו כתבו וחתמו ביניהם כלם כאחד הסכמה שרירא על ככה כאשר יחזה עיני כ"ת טופס ההסכמה ושמות החתומים בה מפה ומפה והן אמת שאף שהעריכה הזאת נעשית על פי הקופה כאמור גם אם יעמדו השתי קהלות יצ"ו על חשבון ועריכה על הנכסים והממון כפי מנהג העריכות בכל הק"ק יצ"ו כמו כן יצא החלקים שלשה חלקים לזה וחלק אחד לזה: ועתה על פי כל הדברים והסכמות אלו היותם אמת באנו לשאול על התורה ועל העבודה ועל פי הרב נרו בענין כל חפצי הקהל הגדול אשר היה בתחלה חפצי כסף וספרי תורה ושאר חפצים המתנדבי' בעם והם קדש מכמה זמן איך יחלקו אותם השתי קהלו' יצ"ו לערך הקופ' הנז' או לערך עריכת הנכסי' והממון ואיך יתנהגו ויעשו בדבר הזה על פי התורה והאמת.

זאת ועוד ילמדנו רבינו על דבר קצת יחידים הקדישו לבית הכנסת הגדולה הנז' קצת חפצים על מנת שיהיו תמיד מופקדים תחת יד פלוני ואל יהיו ביד גבאי הקהל יצ"ו ואחר פטירת המקדישים היו החפצים ביד פלוני ההוא ובהמשך הזמן נשארו החפצים ביד הגבאים שבאותם הימים ולא חשש פלוני לקחתם מידם באמרו כי נאמנים הנה ואין הפרש ביניהם ועכשיו בעונותינו אשר הקהלות נחלקו כאמור תובע פלוני המופקד החפצים ההם כי אומר שבידו נפקדו וע"מ כן נתקדשו ובהיות ק"ק א' לא חשש האמנ' עתה אין רצונו יהיה פקדונו ביד אחרים ולו האמין המקדי' ולא לאחרים יוריניו הדרך ישכון אור אם יש רשות וכח ביד פלוני לקחת אותם אם לאו ויהיה יד המופקד על העליונה ובכל מקום אשר יתפלל שמה יוליך אותם.

גם שאלנו ממעלת כ"ת אותה נבקש אחד מגדולי הק' הגדול יצ"ו שנפטר וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק ונמצא כתוב בפקנסו איך הקהל יצ"ו חייבים לו סך מה והן אמת

שרוב ההוצאות מהק' יצ"ו או כלם היו נעשות על יד הנפטר הנז' והוא היה המוציא והמביא בידיעת ועצת גדולי הקהל יצ"ו ובהוצא' מהחוב הנז' אין לשום א' מגדולי הק' יצ"ו ידיעה וזכר וזכרון מרוב ההוצאה ולא ידעו על מה ועל מה ואיך ולמה הוציא אותם ילמדנו רבינו אם יכולים היורשים להתפרע מהק' החוב ההוא על פי פקנסו אף שאין לשום אחד מגדולי הקהל יצ"ו ידיעה בהם כלל: או אם אין אנו חיים מפי פנקסו וכתבתו ודבריו בטלים מאחר שנעשים בלתי ידיעת ורשות שום א' מהק' יצ"ו גם אם היו ביד הנפטר ההוא חפצים וכלי קדש למשמרת ולפקדון להיותו גדול ורשום בקהל ונפטר והחפצים בידו ורשותו והיורשים טוענים עתה כי החפצים ההמה משכון הם ביד אביהם על סך מה ויחידי הקהל יצ"ו טוענים כי אינו רק פקדון ולמשמרת בלבד גם החוב שתובעים על המשכון הנז' אין לו ידים ורגלים ואין לגדולי הקהל ידיעה בהם כלל מה משפט החפצים האלה האם יצאו החפצים מרשות היורשים ויהיו בחזקת' חזקת הקדש ואח"כ אם היורשים יעמדו על תביעתם ויבררו הדבר על האמת ואם הקהל יצ"ו יצאו חייבים: לפדו' יפרעו להם או יעמדו החפצים ביד היורשים ועל פיהם נחיה עם היות החפצים נכרים וידועים ומוחזקים תמיד כי קדש הם.

זאת ועוד ילמדנו רבינו אור עינינו בית הכנסת א' שנסגר ע"י האומות בעונותינו וערערו עליו פעמים שלש גם הרסו ממנו כל מקומות מושבותם והוא קרוב לבית תפלתם של הגויים וכראות הרע הגדול הזה הסכימו רוב הקהל יצ"ו שלא להתפלל עוד בבית ההוא כי בסכנה הם חו"ס אם יתפללו בו גם בסבתו ימשך נזק וערעור לשאר המקומות והמיעוט מכת האחר אומרים בו נתפלל בע"ה והם יקחו רשות מהאומות וברשותם יפתחו ויתפללו בו והרבים אומרים כי אין הדבר לעלם והסרים ושופטי' נעים ונדים ואינם קבועים לעולם וכשזה נופל זה קם ולעלוקה שתי בנות הב ותמי' יהיו למקר' ופגע כמטרה לחץ להוצאות וסכנות עצומו' לכן אין רצונ' להתפלל ולא לפתוח המקום ההוא כלל לא להם ולא לאחרים כי אין במקום ההוא מקום קדש משנים קדמוניות בנוי לשם בית הכנסת ובכל מקום אשר יזכירו את שם ה' יבוא אליהם ויברכם ילמדנו רבינו אם יוכלו המיעוט להכריח את הרוב ללכת ולהתפלל עמהם או לפתוח המקום לעצמם אה לאו ואם המיעוט יאמרו ויתחייבו על ההפסד ונזק שימשך חו"ס והרבים אינם חפצים בחיוב ההוא כי הנזק הוא בידם וההצלה היא ביד אחרים עד שיצולו מה תהא דינם זאת ועוד אם יאמרו המיעוט אנחנו נתפלל בו ואתם אל תכנסו בו והרוב טוענים שאפילו הכי אין רצונם שיתפללו שמה בשום אופן יען כי בהתפלל שמה תהיה הבית בסכנה חו"ס לסתור ולהרוס אותה ע"י הגוי' והבית ההיא היא מכלם ואין רצונם שיהיה הבית בסכנה הנז' יכולים הרוב למחות בידם או לאו אף שהמיעוט יקבלו עליהם כל אחריות שבעולם אין רצונם לסכן עצמם.

ולא הבית ולא להזיק לאחרים כנז' גם ילמדנו אם הרוב חפצם ורצונם לעשות הבית ההוא מקום לת"ת שהוא מכל הקהלות יצ"ו אם יכולים המיעוט למחות בידם עוד ילמדנו יחידי הקהלות שיש בידם כתבים ואגרות מכתבת גויים ויהודים והם לזכות ותועלת הקהלות יצ"ו ובעת הצורך צועקים, ומחפשים ואין עונה ואין קשב והסכימו הרוב על ככה יהיו כל הכתובים והאגרות מהקהלות יצ"ו מונחים ועומדים בארגז א' ביד א' מממוני הרוב לעת מצוא וגם יהיו כתובים כל הפרטים בפנק' הק"ק יצ"ו לעת בקש תמצא יודיענו

אם יכולים המיעוט לעכב ולומר יהיו בידינו או נלך אחר הרוב גם בדבר הזה עוד שאלנו מאת אדוננו מחמד עינינו קהלות מלשונות מחולקות ייחדו כולם שלוחים שלוחי מצוה ילכו לפקח בצרכי הרבים ומסרו בידם סך מה להוצאה ופיזור ובלכתם בדרך נתעוררו קצת מיחידי הקהלות יצ"ו כי ראו עצמ' בסכנה וצער גדול סכנת נפשות ללכת להציל את נפשם ויצאו מהעיר וכתבו לשלוחים הנזכרי' ישובו לבתיהם לשלום וימסרו המעות לפלוני להגיעם לידם והגיעו המעות לידם ומלבד המעות ההם אשר לקחו עוד שלחו ידיהם בממון פדיון שבויי' שהושלחו ע"י ב"ד מהקהלות יצ"ו ליד איש נאמן יגיעם למצוה ההיא מהפדיון ופזרו הממון ההוא וכל מה שלקחו מהשלוחים על פי דיבורם הקל להציל אם נפשם ובצאתם מפה לא הודיעו הדבר ולא היה בעצת ראשי הקהלות יצ"ו ויהי היום נפטרו האנשים האלה ועתה היורשים תובעים מהקהלות כל אשר הוציאו על פי דיבורם מלבד כל מה שנטלו ושלחו יד והקהלות טוענים ותובעים מהיורשי' הממון שנטלו מהשלוחים על פי דיבורם מלבד כל מה שנטלו מהשבויים כי קדש הם ומעלו מעל והם להציל את נפשם הלכו ולא לצורך הקהלות יצ"ו וגם הלכו שלא בהסכמת' גם על הדבר הזה ישים לב ועין השגחתו: לא זו אף זו פלוני שהשתדל לפקח בצרכי הק' יצ"ו והעיר את לבו לזכות הק' יצ"ו לפחות ולגרוע מהגלייא"ש סך מה ממה שהיו כתובים בפנקס אח' והם עזרו ונתנו לחסד ולרחמים ופיחת סך מה ונכת' ונחתם ובא העומ' על הג'לייאש ונתפר' בפני גבאי הגלייא"ש כפי מה שנרא' ובא האיש אחר שנתים שלש ואמר לקהל יצ"ו שעומד על הגלייא"ש תבע ממנו כל מה שגרע ונתפרע מהקהל השלם: ועתה נתגלה איך השר לא לקח רק כפי הגרעון ועל הסך ההוא נתן תמיד הרגע"ה וחוששים לדברי השר ושיהודי לקח לעצמו המות' ההוא: ילמדנו אם השר הוא נאמן הואיל וידים מוכיחות מהרגעא"ה אשר נתן וגם כי הוא מוחזק לאדם כשר ונאמן: ואם אינו נאמן לדבר הזה אם יהיה אמתלאה זו גילוי מילתא להרע חזקתו ונאמנותו של האיש ההוא אם לא ולא יהיה פנקסו נאמן לחייב לא ליחיד ולא לרבים אם לא עלפי עדים ברורים על כל הפרטים ופרטי פרטי' יאיר כ"ת עינינו ויבוא דברו הטוב וכבדנוהו ושלום:.

תשובה שתי הקהלות שנתחלקו וברצונם עמדו בחשבון על היחידים שפורעים קופה לפרו' לעניי' כפי מה שיגיע לכל קהל וכפי מה שהיו פורעים קופה הגיע לקהל א' שמו נזה שלום שלשה רביעים ולקהל שמו אהל מועד הגיע אחד לפרוע לעניי' גרים ותושבים ועתה באו לידי ספק איך יחולק חפצי הקהל כסף וזהב שהם קדש וס"ת ופרוכות ומפות ושאר חפצי' אשר הם קדש מזמן היתה כולם קהל א' ואגוד' א' אם כפי הקופ' שחלקו ביניה' ג' רביעיו' ורבי' או על פי עריכת הנכסים והממון שיעריכו ביניה' לפירעון המס' והארנוניות ועל זה אני משיב לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא אם יש חפצים ידועים שהקדישם א' מיחידי הקהל אפי' אמר בפני' שהקדיש לאותו הקהל שהי' כולם מתפללי' בו קודם אם עתה הוא מתפלל עם המתפללי בקהל נזה שלום יוכל להוליך את קדשיו או קדשי אבותיו שמתפלל הוא בו וכל אותם שנשארו בקהל אהל מועד כל מה שהקדישו הם ואבות' אין לקהל אחר שום זכו' בהם והקדשי' אשר הוקדשו זה כמה שני' ונשתק' שם מקדישם או שנעשו מכלל נדבו' כל הקהל הקדוש אלו ההקדשו' יחולקו לפי אנשי' מבין י"ג שנה ומעלה שיש לכלם זכות בספרי תורה לקרות בהם ולהשתמש

בחפצים של הקדשי' כיוצא באלו אם יהיו ד"מ ק' אנשי' בקהל א' ונ' בקהל א' יקחו הקהל של ק' אנשים ב' ס"ת והקהל של נ' ס"ת א' אם שלשתם כשרי' ושוי' יחלקו כפי הגורל ואם יש הפרש ביניה' אעפ"י שיהיו כשרי' כולם שקצת' הם חדשים וקצת' אינם כל כך יעלו' בדמי' עד שלישי בהדור מצוה עד שלישי במצו' משו' זה אלי ואנוהו כמו שאמ' לענין אתרו' ואם ישארו איז' ס"ת או חפצי' שאין מגיעי' לשלשה ואי איפש' לחלק' ישתמשו בהם לפי זמן ב' שני' מי שיש לו שני שלישי' ושנ' א' למי שיש לו שלי' זהו אם הוא ס"ת א' או חפץ א' ואם הם שני' ישתמשו הקהל של שני שלישי' בשניהם ב' שני' ושל שלישי בשניה' שנה אחת או יהיה הס"ת א' לעול' בב"ה של שתי שלישי' והשני בב"ה של שלישי א' ב' שני' ובב"ה של שתי שלישי' שנהא' כמו שאם הוא השתי ס"ת שתי שני בב"ה של שני שלישי' ושנ' א' בב"ה של שלי' היו משתמשי קהל של שלי' בשני ספרי' שנה א' כן כשיהיה ס"ת לעולם בב"ה של שני שלישי' וס"ת הב' בב"ה של שלישי ב' שנים שוה הוא ב' ספרי' בשנה אחת כמו ס"ת א' בשתי שני' ועל מה ששאלת' על קצת יחידי' שהקדישו לבי' הכנסת הקדו' לכול' קצת חפצי' ע"מ שיהיו תמיד מופקדים תחת יד פלוני ואחר פטירת המקדיש היו ג"כ ביד פלו' ובהמשך הזמן נשארו החפצים ביד גבאי הקהל ולא חשש פלו' כי באמונה עושי' הגבאי' ועכשיו אשר נחלקה לב' תובע פלו' המופקד החפצים ההם כי ע"מ כן הוקדשו שיהיו בידו אשיב על זה ממה שהשבתי קודם כי אם יורשי אותו המקדי' נשארו בקהל הקדוש הנקרא עתה אוהל מועד גם החפצים ההם ישתמשו בקדושתם שם במקום שמתפללים יורשיו ואותו פלוני יוכל לתובעם ממי שהם בידו עתה ע"מ שישלחם באהל מועד לעת שיצטרכו כיון שיש לו כח מן המקדיש שיהיו מופקדים בידו לא אב' זכותו על שהניחם זמן ביד הגזבר.

גם על שאלה כי א' מגדולי הקהל נפטר ונמצא כתוב בפנקסו שהקהל חייבים לו סך מה כי רוב הוצאות הקהל היו נעשו' על ידו ואין לקהל ידיע' מזה שכתו' בפנקסו שחייבים לו הקהל והיורשים תובעים ע"פ פנקס מורישי' אשיב כי אם ימצא כתוב או עדות כי ראשי הקהל צוו לו או נתנו לו רשות שיפז' ויוציא על ענין מה שיראה לו והם יחשבו לו הוא נאמן בפנקסו כי כבר האמינוהו וחייבים לפרוע מה שנמצא כתוב וחייבים לו על מה שצוו לו נעשה הענין או לא נעשה אם כך התנו עמו ואם לא נמצא עדות כזה אינם חייבים כלל ואם הביא ציוויי' ומאמרי' מאת המלך יר"ה שהם תועל' לקהל יפרעו ליורשיו כפי התועלת שיג' להם מן המאמרי' או כפי מה שיראו אנשים בקיאים שהיה הוא מוציא בהם יהיו חייבים לפרוע אבל אין היורשים יכולים ליפרע מן ההקדשות שנשארו בידם ממורישים כי אין כלי הקדש משועבדים למה שיתחייבו הקהל אח"כ כי המקדי' סתם הוא מקדיש שיהיו קדש לה' ולא ימכרו' ולא ימשכנו' והרי הם בחזקת קדשים לב' הקהלות על הדרך הכתוב למעלה ועל דבר בית הכנסת הנסגר שרוב הקהל הסכימו שלא להתפלל בו כי יראי' מהסכנה דבר פשוט הוא שאין יכולי' המיעו' להכריח את הרוב בשום דבר כי התורה אמרה אחרי רבי' להטות אם לא שהיה בענין דבר איסור כי אפילו א' יוכיח לכל על דבר איסור ולהזהיר' שיחזרו למוטב אבל בדבר של רשות אינו יכולי' להכרי' אפילו שיתחייבו הם על כל הפסד שיג' מצד התפללם בבית הכנסת ההוא כי אולי יגיע להם היו' מהאומו' נזק בהתפללם שם ויתפשו אות' או יכום ולא יהי' לאל ידם לאלו להצילם מידי האומו' כפי האמת יראה להם שיש סכנה בהתפללם שם

אינם חייבים אפילו היה קדום הבית הכנסת כ"ש שאומ' שאין קדושת בית הכנסת זה משנים קדמוניות אלא אחר שגרשום בעוונות מב' הכנס' הקדמון ומקודש מאלף שנים באו לבית זו ועשו בית הכנסת והרוצים להתפלל בו אם ח"ו יבאו נזק או הפסד שם יהיה עליהם אחר שמעתה מוחים בידם ואומר' שיראי' להתפלל שם אבל אין הרוב יכולים למחות במיעוט שלא יתפללו שם מפני הסכנ' כיון שהמיעו' מתחייבי' על כל מה שיאר' ואפילו שהבי' הנז' היתה עתה הקד' כל מי שירצה עתה להתפלל בה לא יוכלו הרו' למונע' כי בית הכנס' של הרבי' הוא מי שירצה להתפלל בו יתפלל.

ואם ב"ה זה הוא קדש לכולם והרוב רוצי' לעשותו בית תלמו' תורה אם אין להם מקו' אחר לתלמוד תורה לנערי' יכולי' הרוב להכרי' המיעו' על זה כי קדושת בית המדרש גדול מקדושת בית הכנסת שזה חיי שעה ובית המדרש חיי עולם ולכן עושים מבית הכנסת בית המדרש ולא מבית המדרש בית הכנסת גם כי בית המדרש קרוי מקום שלומדים: בו בכל יום בקבע ת"ח ד' אמות של תורה ג"כ מקום שלומדים הנערים בקבע שם שאינו מקום דירה אלא מקום למוד יקרא גם כן בית המדרש כי הבל פי תורת הקטנים עדיף שאין בו חטא וגם מהם מקום שלומדים הלכה ויש בו קדוש' תורה שבכתב ושבעל פה ועל ענין הכתבים שהם לתועלת הקהלות ראוי שיושמו ביד איש א' שלישי נאמן לכל השתי קהלות או לרובם מזה ומזה כדי שיהיו מוכנות לעת הצורך ואם לא יסכימו על א' יהיו נאמנים ג' ב' מן הקהל שהם הרוב ואחד מקהל שהם המיעוט ויהיו ביד אחד מהם בגורל וחותרם שלשתם: עליהם גם על מה שלקחו משלוחי הקהלו' שלא מדעת ראשי הקהל והוציאו להציל את נפשם בפרט מעות פדיון שבויים שהיו שולחים על יד השלוחים: חייבים היורשים במה שהוציאו מורישהם בהצלת נפשם ולקחו המעות מן השלוחים שלא מדעתם ובהסכמה הקדומה כתוב שכל מי שיוציא שום הוצאה, בלי ידיעת ורשות המעמד והממונים תהיה עליו אך אם מה שהיו בסכנה אותם שברחו היה מפני ענייני הקהלות והם היו ראשי הקהל ויתפשו מהם אז כל מה שלקחו מן השלוחי' יהיה על כל הקהלות וגם היורשים ישתתפו לפי ערכם בפרט במה שהוציאו מממון פדיון שבויים חייבים כל הקהל יצ"ו לחזור ולהתנדב לפרוע מעות פדיון השבויים ועל דבר פלוני שהשתדל לפחות הגילייש ועלה בידו ובכוא הגובה מאת המלך יר"ה לא גבה אלא ע"פ הגרעון אשר גרע פלוני ועל גרעון זה נתן להם חשבון הרגאעה ואחר כך בא איש ואמר לקהל שתבעו ממנו כל מה שגרעו באותן השנים ופרע הוא להם הוא צריך להביא ראיה שאנסו אותו והכריחוהו לפרוע על פי הפנקס הקדום עד כאן כתבתי וחתמתי ושלחתי לשואלי דבר ואחר כך לסבת יורשי הנתבע על שאלה אחרונה זו חזרתי וראיתי בשאלה זו עצמה הכתובה למעלה וראיתי כי מי שהשתדל לפחות הגילייש ועלה בידו הוא האיש עצמו שאמר לקהל שתבעו ממנו ופרע להם כי אני כתבתי למעלה ואחר כך בא אחר ואמר לקהל שתבעו ממנו וכו' וכן ראיתי בשאלה שכתוב שהעומד על הגילייש תבע ממנו מה שגרע, ונתפרע מהקהל משלם שנתגלה אחר כך כי השר לא לקח אלא כפי הגרעון ושהיהודי לקח לעצמו המותר ההוא ואם כן הקהל תובעים מיורשיו מה שפרעו לו הקהל הגרעון ההוא והוא לא פרעו לשר כפי מה שהאמינו הם לדברי השר ולכן אני אומר כי אין לקהל יצ"ו דין להוציא מיורשיו על פי השר כי הוא ידוע כי השר לא יודה שהוא לקח לעצמו הגרעון ההוא וכל שכן כי כן הוא דרך סופרי המלך יר"ה

כשגורעים איזה דבר שלוקחים לעצמם הגרעון ההוא באותה שנה או שנים בשכר שגרעוה מפנקס המלך כי בבוא ממונה אחר על אותו ענין מאת המלך יר"ה לא, יגבה אלא כפי הגרעון הכתוב בפנקס וכשהוא אמר לקהל שלקח ממנו הגרעון ההוא ופרעו לו נראה בודאי שהאמינוהו וידעו שכך היה ואין יכולין עתה על דיבור השר להוציא מיורשי הנפטר כי לא ימצא בפיהם אלא עולה ולשון רמיה וכ"ש בהיות שעל ידו גרע השר הסך ההוא והוא הי' נאמן לומר כי על תנאי זה גרע כדי שיתנו לו הגרעון ושאר כתוב, בפנקס המלך יר"ה הגרעון כי לא יפרעו אלא על פי הגרעון הכתוב, כמו שעתה מסתמא פורעים על פי הגרעון הזה אחר שבא גובה אחד מהמלך ירום הודו: שאלה קעב ילמדנו רבינו נר ישראל ראובן תבע את שמעון בפני ב"ד שמסר לו באנדרינופולי כ"ב שקי צמר שיוליכם לרודושטו ומשם דרך ים עד צידון ושמעון כפר בפני בית דין ואמר שלא היו דברים מעולם ואז הוציא ראובן מעשה בית דין מאנדרינופולי שהעידו לוי ויהודה שראובן הנזכר מסר הצמר לשמעון וקבל עליו להוליכה, ועוד הביא ראובן מעשה בית דין מקושטאנטינא שהעיד יששכר שראה, שמסר ראובן הנז' לשמעון הנזכר הצמר הנזכר וקיבלה ברשותו להוליכה, לצידון וכאשר ראה שמעון עדויות אלו הלך והביא עדים נאמנים לבית.

דין ופסל את שני העדים הראשונים את לוי במעשה בית דין שבאנדרינופולא ואת יששכר במעשה ב"ד שבקושטאנטינא ופטרו אז ב"ד את שמעון מתביעת: ראובן על כי לא נשאר לו אלא עד אחד שהוא יהודה ואמר שאינו חייב שמעון אלא שבועה וכתב הב"ד כי נשאר תלוי ועומד עד שילך ראובן שאמר שיביא ראיה או עדים לאמת טענתו ויעמדו שנית למשפט ואחר: זה חזרו שניהם והלכו לחכם אחד והראה שמעון פסק דין הנזכר וחזר ראובן להראות השני מעשה ב"ד ושמע טענותיהם וכתב שפטר את שמעון מתביעת ראובן כי כבר נפסלו קצת עידיו ועוד לו הוכח שיהיה שמעון שומר שפטר אותו מטעמים אחרים ואחר כן חזר שמעון לאנריאנופולא והראה פסק דין מהב"ד הראשון שנפסלו העדים לפניו וכתבו הם שהם הכירו את לוי העד הנזכר מיום היותו היה מוחזק אצלם לנכבד וכשר לכל דבר לא נשמע שום דבר פסלו' חס ושלום וידעו מי היו העדים שפסלו לו את זה לוי וכתבו שאיפשר שפסלו במומם ועל זה נטלו קנין ושבועה שניהם ראובן ושמעון לחזור ולעמוד בדין לפני שלשה רבנים הרשומי' בצפת תובב: תשובה הדיין הראשון היה צריך להודיע בפסק במה נפסלו אותם העדים אם מצד קורבה או פיסול דאורייתא או דרבנן ואם הכריזו עליהם או לאו או שמא עשו תשוב' או חזרו ממה שעשו כפי מה שהיא חזרת כל אחד לפי הפיסול ומפני זה השאיר הדבר תלוי ועומד וכתב עד שילך ראובן שאמ' שיבי' רא' או עדים לאמת טענותיו ויעמדו שנית למשפט נראה כי גם שכתב שהביא עדים נאמנים ופסל את שני העדי' עדין היה נותן מקום לחקור על פיסול' אם היה אמת או לאו ובמה נפסלו ושאר דברי' וכבר הביא ראיה מעשה ב"ד ממקום דירת האחד שהיה בכשרות מוחזק וכמו שכתוב למעלה הרמב"ם ז"ל כתב פרק י"ב שאם שנים העידו באחד שהוא פסול ובאו שני' והכחישום ואמרו לא עשה עבירה זו ולא נפסל הרי זה ספק פסול לפיכ' לא יעיד ואין מוציאין ממון בעדותו וכו' שנראה שהפוסל צריך להודיע באיזה עבירה או באיזה דבר הוא פסול כדי שיוכלו אחרי' לפוסלם וכמו שצריך שיהיה העדות אפש' להזימו כן צריך להיו' איפשר להכחישו וכשאינם

מפרטים הפיסול אי איפשר להכחישם וגם שאולי נראה להם שהם פסולים על מה שידעו שעשו ולפי הדין לא יהיו פסולם וכשיפרשו הפיסול הבית דין ידעו אם הוא פסול על אותו דבר אם לאו וכן אנחנו נוהגי' בכל בתי דינינו כשפוסלים עד אחד שאנו כותבי' עדות הפוסלים באיזה ענין הם פוסלים אותו ובנדון דידן כיון שלא כתב הדיין הראשון במה פסולם נראה שלא פירשו במה היו פוסלים אותם וכמו שכתב והביא עדי' נאמנים לבית דין ופסל את שני העדים ואעפ"י שהיו נאמני' חשבו שהם פסולים ואולי שלא היו וגם הב"ד שהחזיק' לפוסלי' בנאמני' האמין שהיו פסולים וכבר כתבו הבית דין של אנדרינופולי שאפשר שפסלו במומם שנראה שהכירו את אלו הפוסלים אף על פי שלא הוזכרו בפסק דין שלא היו ראויי' לפסול אחרים כי זה ראובן התובע מזכיר על פה מי היו הפוסלים ואם כן העדות שמעידים ראשי אותו הקהל של אנדרינופולי שהיה מוחזק להם בכשרות לכל דבר ולא נשמע שום דבר פסלות חס ושלו' הם מכחישים את הפוסלי' האלו וגם כי כתב הרמב"ם ז"ל שהוא ספק פסול ואין מוציאין ממון בעדותו ובנדון דידן ספק זה יהיה קרוב לודאי שלא יפסלו כיון שאלו המעידים על כשרותו הם בני עירו והיו בקיאים במעשיו יותר מאלו הפוסלי' והם ראשי הקהל והבי' דין של הקהל עמהם עומדים ותמהים על מה שפסלו את זה לוי והעדים שפסלו לא פירשו במה היו פסולים בפרט בדבר ידוע אלא דרך כלל אמרו שהיה פסול או בעל עביר' כפי מה שאומ' ראובן וכמו שנראה מפסק דין שאינו מזכיר פיסולם אלא שפסל את שני העדים וכ"ש כי מה שכתב הרמב"ם ז"ל ספק פסול ואין מוציאין ממון וכו' הוא כשפסלו את שניה' ושנים עדים הכחישום ובנדו' דידן מהשני עדים שהעידו לא פסלו אלא אחד מהם ונשאר יהודא בכשרותו לחייבו שבועה והשני בספק וגם כי כתבו המפרשים ז"ל דאוקי ממונא בחזקת מאריה ואלימא חזקת ממונא מחזק' גבר' דהוה קאים בחזקת כשרו' הכא קרוב לומר דאוקי גברא בחזקת כשרות אלימא כיון דאיתרע חזקת ממונא בעד האחד הכשר המחייבו שבועה כמו בשתי כיתי עדים המכחישות דמוקמינן להו בחזקת כשרות ואפילו להוציא ממון וכל שכן כשנתקבל כבר עדותו בכשרות עם חבירו כיון שהיה בחזקת כשר וכבר נתחייב על פי עדו' ועדות חבירו ואחר כך נפסל בספק מפני ההכחשה דמוקמינן ליה אחזקתיה דבשע' העדות נגמר הדין על פיו ועל פי חבירו ולא סגי פיסול ספק זה לבטל הדין מעיקרו כיון שיש עד אחד כשר לכולי עלמא כמו שכתבתי והחכם האחר ז"ל שכתב שלו הונח שהיה שומר פטר אותו מטעמי' אחרים כבר נרא' מדבריו כי חשב ועלה בדעתו מה שכתבתי כי היה צריך לפרוט את החטא שנפסלו בו העדים וע"ז כתב ולו הוכח וכו' אבל מה שכתב שפטר אותו מטעמים אחרים היה צריך גם הוא לפרש מה היו הטעמים האחרים כי הדיין הראשון שמע כל הטענות יותר בפרט בתחילת הדין ואילו היה מחזיק את שמעון בשומר שלא הי' נשמע שום פיסול בעדות הי מחייב את (הכתב) הנתבע וכבר חייבו שבועה על פי עד אחד והניח הדבר תלוי עד שיביא ראובן עוד ראייה אחרת לאמת דבריו ומאי זה טעם היה יכול לפטור את שמעון לפחות משבועה דאורייתא על פי עד אחד ולא הזכיר שבועה כלל ולפוטרו משבועה המפורשת מדאורייתא היה צריך טעמים חזקים וכל שכן אם היה מחזיק אותו לשומר כמו שכתב ולו הוכח שהיה שומר וכו' היה צריך טעמים חזקים יותר לפוטרו והוא לא הזכיר' כמאן דליתנהו דמו ואם היה מפרש קודם הטענות שטענו והיה כותב כי מתוכם היה פטור שמעון היינו

מחפשים אחר הטעמי' אבל הוא לא כתב הטענות בפרט ואם כן הטעמי' הם סתומים ולא בשמים היא כי אם היה בזה טעם או טעמים גם אנחנו היינו רואים אותם שאפי' למי שהוא סובר שאין שומעין למי שאמר הורוני מהיכן דנתוני אלא כשנתעצמו בדין אפילו הכי חייב לכתוב הטענות שטענו שעליהם חייב ובבית הוועד יראו מעצמם אם הדין כראוי או לאו ובנדון דידן הוא דין שנתעצמו עליו והיה צריך החכם ז"ל שהיה בית דין השני לכתוב הטענות וגם הראיות מהיכן דן שיורה שיהיה שמעון שומר ויפטור אותו בכפירתו כי אם היה מודה שמעון שהי' שומ' איפשר שהיה יכול לפטור עצמו כשיהיה שומר חנם ולא פשע (ולא) וגנבו הצמר או נאבד וכיוצא בזה אבל הוא כופר ואומר לא היו דברי' מעול' ואם יש עדים שהיה שומר כמו שכתב ולו הוכח שהי' שומר וכו' שהיה פטור מצד טעם אחר או טעמי' יכול לומר שום חכם כזה הרי הוחזק כפרן על פי שני עדים ואינו יכול עוד לטעון שום טענה ולא היה לו שום טעם לדיין השני לחלוק על פסק הדיין הראשון שחייבו שבוע' ואם היו מראים לדיין הראשון המעש' בית דין שהביא עתה ראובן בכשרות לוי אולי היה מחייב את שמעון על פי שני עדים ואני קרוב לחייבו בדין אם לא יעשו פשרה ביניהם בין כך ובין כך נאם המבי"ט עמדתי על שני הקונדריסים דברי המחייב ודברי הפוטרים וגם עמדתי על מה שהשיב החכם המחייב על התשובות שהשיב החכם הפוטור ואחר שדקדקתי בדבריהם ובכל ראיותיה' אני אומר שהפסק שפסקו הראשוני' קיים וישר כאשר הסכימו החכמים הפוטרי' כאשר כתוב בקונדריס שלהם ואע"ג דאמרינן בגמרא לא חיישינן לב"ד טועים וב"ד בתר ב"ד לא דייקי ה"מ בזמניה' אבל האידנא דייקינן ודייקינן שכן כתב רב' ירוחם בשם הרשב"א בתשוב' דהאידנא לא בקיאי כל כך בדינין הילכך דייקינן בתר ב"ד ואם בזמנו של הרשב"א ככה כל שכן בזמנו זה וכל שכן בנדון דידן שהדייני' היו יחידים והנה החכם המחייב בדק עד מקום שידו מגעת בכל מה שאיפשר לדקדק ולא ראיתי בכל דבריו טעם מספיק לבטל פסק הראשוני' וכל שכן בהסכמ' החכמי' הפוטרי' וכן אני מסכים לפי שרוב מה שכתב החכם המחייב הם אומדנות.

והדבר ידוע דלא מפקינן ממונא בגדולה שבאומדנות כי האי דגמל האוחר בין הגמלי' וכו': ולכופף את החכם המחייב שיחתו' בפסק דין הפוטרי' אומר אני שאם מניעת חתימתו גורמת לביטול המעש' חייב לחתו' שהתור' אמרה אחרי רבים להטות ואם חתימתו אינה מבטלת המעש' אין כופים אותו לחתו' כיון שאין חתימתו מעלה ומוריד לענין המעש'.

והנראה לעניות דעתי כתבתי דודן' אבי זמרה ולשון רבינו ירוחם בבית יוסף סימן ט"ל: שאלה קעג השגות הרב מוהרי"ק על פסק הרב המבי"ט: מאחר שהובררנו שלשתינו לדייני' מי התיר לשום חכם לומר לבעל דין אני מזכה אותך וכל שכן לתת בידו פסק היה לו להווע' עמנו יחד ולשאת ולתת בדין ומה שיעלה על פי הרוב יאמר בשם כולם מדבריה' נזדכה פלוני כנרא' ששכח משנת לא יאמר אחד מהם אני המזכ' וכ"ש בהיו' כל טענותיו בנויות לזכות (לנתבע) [לתובע] שהרי כלל גדול בדין המוצי' מחבירו עליו הראיה ועוד כלל א' דלא חיישינן לב"ד טועין ובי דינא ביה דינא לא דייקי והנני בא להשיב דבריו אחת לאחת למצוא חשבון: כתב תחלה הדין הראשון היה צריך להודיע במה נפסלו אותם העדים אם מצד קורבא או פיסול דאורייתא או דרבנן ואם הכריזו עליה' אם לאו או שמא עשו תשוב' או חזרו ממה שעשו כפי מה שהיא חזרת כל אחד

לפי הפיסול ומפני זה השאיר הדבר תלוי ועומד וכתב עד שילך ראובן שאמר שיביא ראייה או עדים לאמת טענותיו ויעמדו שנית למשפט ע"כ דברים תמוהים הם וכי למה צריך להודיע הוא הדיין והוא שחקר על פיסולם ומצא שהיו עדים פסולי שאין בעדותם ממש: ומה שאמר נרא' שגם שכתב שהביא עדים נאמני' ופסל את שני העדי' עדיין היה נותן מקום לחקור על פיסולן וכו' כלפי לייא שלא כתב אלא עד שיביא ראייה או עדים לאמת טענותיו וזה ברור דהיינו שיביא עדים אחרי' אבל העדים שנפסלו נשארו בפסלות': ומה שאמר עדיין היה נותן מקו' לחקור על פיסול' אם היה אמת אם לא ובמה נפסלו ושאר דברי' וכו' מאחר שכתב הדיין שפטרנו מפני שלא נשאר לו אלא עד אחד פשוט וברור שחקר וברר שהעדים היו פסולים ומה שאמר וכבר הביא מעש' ב"ד ממקו' דירת האחד שהיה מוחזק בכשרות הדבר פשוט שאין מעשה ב"ד זה מוציאו מידי פסלות שנפסל היום כמה שנים ואין הב"ד יכולי' להעיד שלא זזה ידם מתחת ידו מיום היותו בר מצוה: ומה שאמר עוד והרמב"ם ז"ל כתב בפרק י"ב שאם העידו באחד שהיה פסול וכו' שנר' שהפוסל צריך להודיע באיזו עבירה או באי זה דבר הוא פסול וכו' מאחר שהדיין אומר שהם פסולי' ודאי העידו עליה' והודיעו לדיין איזו עבירה עברו שהם פסולי' ומה שאמר שאולי נרא' שהם פסולי' וכו' וכי הדיין סומך על מה שיאמרו העדי' ידענו שהם פסולי' והלא אין הדבר כן אלא העדי' מעידי' שעברו עבירה פלונית והדיין חוקר דבריהם: ומה שאמר וכן אנו נוהגים בכל בתי דינינו וכו' גם אנו ראינו בתי דינים ולא נהגו כן ועוד דבר זה שאינו מצוי לא שייך לומר מנהג ומה שאמר ובנדון דידן כיון שלא כתב הדיין הראשון במה פסלום נראה שלא פירשו במה היו פוסלים אותם וכמו שכתב והביא עדים נאמנים לב"ד ופסל את שני העדים ואעפ"י שהיו נאמנים חשבו שהיו פסולים וכבר כתבו הב"ד של אנדריאנופולי שאיפשר שפסלו במומו שנראה שהכירו את אלו הפוסלים אעפ"י שלא הוזכרו בפסק דין שלא היו ראויים לפסול אחרי' כי זה ראובן התובע מזכי' ע"פ מי היו הפוסלי' וא"כ העדות שמעידים ראשי אותו הקהל של אדרינופולי שהיה מוחזק להם בכשרות לכל דבר ולא נשמע שום דבר פיסול ח"ו הם מכחישים את הפוסלים האלו כבר נכתב וכבר השבנו עליו ומה שאמר וכב' כתב הב"ד של אדריאנופולי שאיפש' שפסלו במומם נראה שהכירו את אלו הפוסלים שלא היו ראויים לפסול אחרים וכו' כמה רב גובריה שמהספק של הב"ד שכתבו איפש' הוא עושה ודאי ומהודאי של הדיין הוא עושה ספק כמו שנתבאר לעיל ומה שאמר וא"כ העדות שמעידים ראשי אותו הקהל וכו' הם מכחישים את הפוסלים האלו אילו היו אומרים עמכם היינו באותו היום ובאות' שעה שאתם אומרים שעברו אותה עבירה ולא עברה הוה הכחשה אבל בענין זה פשיטא דלא מיקרי הכחשה ועוד שאפילו היה מוחזק אצלם בכשרות כבר אפשר שבלכתו לעיר אחרת עבר ובני עירו לא ידעו ואין אומרים למי שלא ראה את החדש יבוא ויעיד ומה שאמר כי כתב הרמב"ם ז"ל שהוא ספק גמור פסול ובנדון דידן ספק זה יהי' קרוב לודאי וכו' לשיטתי' אזיל שלגבי התובע עושה הספק כודאי דילמ' סבירא ליה כאותם שסתר הרא"ש דבריהם שהיו סוברים שכשזה ברור לו אחד הנברר יהפך בזכות אותו שביירו ואעפ"י שנדון דידן לא היה כדרך זה ברור עשה עצמו כנברר מהתוב' ורצה לאחוז בסבר' אות' שדבריהם סתורים ועוד דאעיקרא דדינא פירכא שכבר ביררנו שאין כאן הכחשה ואין כאן ספק פסולים אלא ודאי פסולים: ומה

שאמר כיון שאלו המעידים על כשרותו הם בני עירו והיו בקיאים במעשיו יותר מאלו הפוסלים והם ראשי הקהל והב"ד של הקהל עמהם עומדים ותמהים על מה הם פסלו את זה לוי והעדים (ידעו) לא פירשו במה היו פסולים בפרט בדבר ידוע אלא דרך כלל אמרו שהיה פסול או בעל עבירה גם דברים אלו נשנו כבר פעמים והשבנו עליהם ומה שאמר כי כפי דברי ראובן התובע האי עולבנא דדייני הוא שמאמין את התוב' וחושד את הדיין ומה שאמר וכמו שנראה מפסק דין שאינו מזכיר פיסולם כבר השבנו על זה ומה שאמר וכל שכן כי מה שכתב הרמב"ם ז"ל ספק פסול ואין מוציאין ממון כו' הוא כשפסלו את שניהם ושני עדים המכחישי' ובנדון דידן מהשני עדים שהעידו לא פסלו אלא א' מהם ונשאר יהודה בכשרותו לחייבו שבוע' והשני בספק כבר ביררנו כי עדין היה פסול ודאי ומ"ש וגם כי כתבו המפרשי' דאוקי ממונ' בחזקת מארי' אלימא וכו' הכא קרוב לומר דמודו דאוקי גברא בחזקת כשרות אלימ' וכו' גם פה אזיל לשיטתי' לייפו' כח התובע לאפוקי ממונא בטענת קרוב לומר ומה שאמר כמו בשתי כיתי עדים המכחישות וכו' לא דמי אפילו כי עוכלא לדנא: ומ"ש כשנתקבל כבר עדותו בכשרות וכו' מה לנו אם נתקבל אם אחר כך העידו עליו שהיה פסול: ומ"ש נפסל בספק מפני ההכחש' כבר ביררנו שאין זו הכחש' ושאינו ספק אלא ודאי פסול: ומ"ש והחכ' האחר שכתב לו הונח שהיה שומר פטר אותו כבר נראה מדבריו כי חשב ועלה בדעתו מה שכתבתי וכו' ח"ו לא עלה בדעתו כן לחשוך לדיין הראשון ולהחזיקו לטועה הפך הכלל שביררנו ולא כתב כן אלא לרווחא דמלתא ומ"ש אבל מה שכתב שפטר אותו מטעמי' אחרי' היה צריך גם הוא לפרש מה היו הטעמי' האחרי' לשיטתיה אזיל לסתור כלל שבידינו בי דינא בתר בי דינא לא דייקי ולא חיישינן לב"ד טועין: ומ"ש כי הדיין הראשון שמע כל טענותיה' בפרט בתחל' הדין וכו' בהפך הוא כי כמ"פ התובע אומ' טענות סתם ובהמשך הדברי' לפני הדיין ההוא או לפני דיין אחר אומ' התובע דיבור שמתוך אותו דיבור נפט' הנתבע דכולי עלמ' לאו דינ' גמירי וחושבי' שהדיבור ההוא מסייעם והוא כנגדם: ומ"ש ומאיזה טעם היה יכול לפטור את שמעון וכו' היה צריך טעמים יותר לפוטרו והוא לא הזכירם כמאן דליתנהו דמו: צא חשב שהי' נמצ' דיין שיכחיש כללי' שבידינו בי דינא בתר בי דינ' לא דייקי ולא חיישינן לב"ד טועין שיהיה כותב הטעמי': ומ"ש שאפי' למי שהוא סובר שאין שומעין למי שאמר הורוני מהיכן דנתוני אלא כשנתעצמו שניהם בדין אפילו הכי חייב לכתוב הטענו' כו' אילו נמצא אתנו הוא היה כותב לו טעמים שהיו מתקבלי' בעיני כל רואיה' כי מוחזק היה בכך ומ"ש אפי' הכי חייב לכתוב הטענות וכו' ובבית הוועד יראו מעצמ' וכו' דברי תימה הם שזהו כשצריכי' לשלוח לבית הוועד אבל בנדון דידן הדיין הזה היה דיין הקהל והוא היה בית הוועד האות והמופת כי זה כמה שנים פסק הדיין ופטר את הנתבע ולא תבע הורוני מהיכן דנתוני כי אם עתה שמצא מי שעשה סניגרון לדבריו: ומ"ש ובנדון דידן הוא שנתעצמו עליו פירוש שנתעצמו עליו אינו כמו שהוא סבור אלא פי' שנתעצמו עליו היינו מאי דאמר התם בסמוך זה אומ' נידון כאן וזה אומר נלך לבית הוועד ובנדון דידן לא נחלקו בכך אלא שניהם הסכימו לידון לפני חכם קהלים: ומ"ש והיה צריך החכם שהיה ב"ד השני לכתוב הטענות וכו' כבר השבנו על כל זה: ומ"ש ולא היה לו שום טעם לדיין השני לחלוק (על) פסק הראשון כו' כבר כתבנו שלא חלק עליו אלא מפני ששמע מפי התובע דבר שמתוכו נפטר הנתבע ואילו היה הדיין הראשון שומע הדבר ההוא ג"כ

היה פוטר: ומ"ש ואני קרוב לחייבו בדין כבר ביררנו סתירת זה ואין כאן מקו' לפשרה כי הנתבע פטור לגמרי וכל המחזיק להוציא ממנו ממון טועה הוא וכל המחזיק שלא להוציא ממנו שום ממון הוא הדין דין אמת ומשפט צדק ומאחר ששנינו מסכימים לדע' אחת צריך לכוף את ראשו לדעתנו ולחתו' בפסק דין שנכתוב לפטור הנתבע יוסף קארו: ישראל בר מאיר זלה"ה: תשובות הרב המבי"ט על השגותיו אני מזכה כו' בתחלה בא עלינו בעלילה כו' לא אמרתי אני מזכה אותך וכל שכן שלא נתתי פסק דין ומ"ש טועין כו' לדעת ואין שום ב"ד טוע' ואנן תנן דיני ממונות מחזירין בין לזכות ובין לחובה ופירש"י ז"ל סותרים את הדין אחר שגמרוהו וכו' ישלם מביתו וכו' ואוקמתי טובא בגמ' וכו' הרי"ף חמשה (בב"ד) מהם] על טעותא דדייני וכל הפוסקים האריכו בדיין שטע' בכמה גווני אם כן מאי דלא חיישי' לב"ד (טועין) הוא בדבר שאינו מפורש כגון האי דא' רבא אין חולצין ואין ממאנין אלא א"כ הכירו היבמה וכן במיאון לפיכך כותבי' עדות של חליצה ושל מיאון אעפ"י שאין מכירי' דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי דחליצה ומיאון בשלשה דידוע להם שאין הדבר יוצא מלפניהם אלא א"כ הוא דין ברור ומוחזק ולכן אין צריך שידקדקו להכיר אבל בתר עדים דייקי ב"ד כצוואת שכיב מרע שאמר מנה יש לי אצל פלוני שהעדים כותבים אעפ"י שאין מכירין אם חייב אם לאו לא יטעו ב"ד לומר לא כתבו עדים אלו אלא אם כן הכירו שחייב אלא ידקדקו אחריהם אם ידעו או לאו וכן גבי קיום ב"ד שכתבו נתקיים שטר זה בפנינו ולא פירשו באיזה נתקיים אין חוששין לב"ד טועין אבל אם פירשו הדרך שקיימו כמו שהעיד אחד על חתימתו והוא ואחר על חתימת השני לא נתקיים וכן כיוצא בדברים שאינם קיום ובנדון דידן לא יטעה אני שום ב"ד אפילו דן יחי' אלא בדבר מפורש ולא צדק החכם לא בכל מה שכתב ולא במה שכתב ולי דברים תמוהים וכו' התימה היא על מה שתמה למה צריך להודיע שהרי בקיו' אע"פ שאינו צריך להודיע כתבו המפרשים ז"ל וכבר נהגו ה בתי דינים בישראל שיכתבו הדרך שיתקיים בה השטר בפניהם וזהו ביום שהוא מדרבנן וכל שכן בדבר שהוא מן התורה כמו בעדות שיהיה להזיר שם העדים כמו שהביאו בגמ' אסעיד פלוני וגם להזכיר הפיסול אלא עד אחד וכו' מה שכתב אלא ע"י א' היינו כל עוד שישארו האחרים נעלים אבל אם יוכשרו יהיו שלשה עדים מוציאו מידי פסלות כו' אם היה מפרש הדיין במה נפסלו היו יכולים הבאים להכשירו שיכתבו שלא היה הפיסול כמו שחשבו הפוסלים אותו או שחזר בתשובה מאותו הפיסול וה' נאמנים יותר הב"ד של בני עירו מאלו השני עדים שפסלו וגם עתה שלא פירשו אלא העידו סתם שהם פסולים או אפילו פירשו והדיין לא פירש יש מקום לב"ד של בני עירו לכתוב שהיה מוחזק אצלם בכשרות ועתה יתחייב הדיין לפרש מה היה הפיסול לדעת אם היה מכמה שנים קודם שהיה מוחזק אצלם אם בין אחר כך הוחזק אצלם בכשרות ונראה שחזר בתשובה ואם היה הפיסול שהעידו עליו בזמן שהיה מוחזק בכשרות הרי הם מכחישים את אלו העדים שפסלוהו ועדות ב"ד על בן עירם עדיף משני עדים דעלמא והודיעו לדיין וכו' אם הודיעו לו למה לא הודיע הדיין היה לחוס על כבודם כבודם בקלון אמיר שמפרסמים את החנפיה ונתן מקום לספק בפסלות' להאמין יותר המכחישים אותם וכל שכן בהיותם ב"ד ב, עירו: ולא נהגו כן כבר כתבתי מה שכתבו הפוסקים על הקיום וכבר נהגו כל בתי דינים שיכתבו הדרך וכל שכן בפיסול בר ישראל העומד בחזקת כשר וזה כמה

שנים שפסלנו אני והוא עדים שהעידו על איש אחד שקדש אשה אחת וכתבנו הפיסול שנמצא על כל אחד בפירוש ואני זוכר שכתבנו על אחד שגנב חמינים מן התנור ביום השבת ואיך כתב ולא נהגו כן: ומה שכתב ודבר שאינו מצוי לא שייך לומר מנהג דבר מצוי הוא לכתוב פסקי דינים בדברי' שאינם מצויים ואז צריך לפרש יותר הענין ממה שצריך בדבר המצוי: כבר נכתב וכו' גם אני אומר שכבר נכתב מה שאני כתבתי שהוא נכון: במה רב גובריה לא כתבתי מצד הדין אלא שזהו סיוע להאמין יותר לב"ד הנז' ממה שנאמין לאלו הפוסלים: אלו היו אומרים כו' אם לא הזכיר הדיין העבירה לא היו יכולים הב"ד לומר שלא עבר אותה עבירה וכמו שהדיין סתם דבריו שנראה שהיו פסולים בפרסום כתבו הם שהיו מוחזקים אצלם בכשרות ומה שכתב איפשר שבלכתו לעיר אחרת עבר כיון שלא פירש הדיין באיזה מקום עבר נראה שהיה במקום דירתם ועל זה הלך התובע למקום דירתם להביא המעשה ב"ד משם שהוחזקו בכשרות ולא השיב לו הדיין יגעת ללכת למקום ולא מצאת כי במקום אחר עברו אחר כך הספק בודאי וכו' היה ראוי שיסתור באיזה טעם ולא בדברים בעלמא: עולבנא דדייני איני מאמין דברי התובע אם היה הדיין מכחישו שבפסק דין שכתב אינו מכחישו שכתב סתם שפסלום ולא הזכיר מי הם הפוסלים: כתב ביררנו וכו' ומה שכתב השבנו וכבר ביררנו גם אני השבתי וביררתי ואם היה מי שישית ידו על שנינו היה מתברר הדין עם מי: כשנתקבל כבר בכשרות וכו' מה שכתבתי וכל שכן כשנתקבל כבר בכשרות קצר הוא לשוני שכתבתי שנתקבל בכשרות עם חבירו שנשאר בכשרותו וגם זה היה פיסולו בספק אם קודם שנסתפקו בפיסולו היו מוציאים אותו הממון מן הנתבע על פי שנים עדים ואחר כך היה נפסל אחד מהם בספק לא היו מוציאים המעות והרי יש נפקותא כשנתקבל עדותו בכשרות ולא נפסל בספק אלא אחר כך אלא לרווחא וכו' לא היה כותב לרווחא דמילתא הפך הדין שאם היה שומר על פי עדים איך היה פטור והטעמים האחרים שכתב מטעמים אחרים לא פירש אותם וזה דבר תימה שיעידו שני עדים שחייב ראובן מנה לשמעון ויפטור אותו הדיין מהטעמי' בסתם בלי הזכרת שום טעם ובנדון הוא ברור כשמש שאם היה לו שום טעם אם היה שומר על פי העדים דבשלמא אם הוא היה מודה שהיה שומר היה יכול לטעון גניבה ואבידה כיון שהיה שומר חנם או טעם אחר אבל אם היה אומר לא היו דברים מעולם ובעדות העדים היה מתחייב מיד וכמו שכתבתי בפסק דין וכבר כתבתי כי מה שאמרו בי דינא בתר בי דינא לא דייקי היינו בסתם אבל מה שהוא בפירוש לפטור במה שמעידים שני עדים נאמנים לא נאמין לשום דין שהוא פטור מטעמים אחרים עד שיפרש הטעמים ואם הם נכונים כמו אם העידו שני עדים על אחד שאמר לתת לחבירו מנה או שימכור לו ביתו אעפ"י שהעדים כשרים ונאמנים יש טעם לפטור שאינו חייב לקיים דיבורו וכיוצא בזה אבל בדבר שהעדים מחייבים אותו ממון בדין אין שומעין לדיין שאומר כך בסתם אני פוטר אותו מטעמים אחרים: או לפני דין אחר אחר שבא לפני דין שני והנתבע מראה פסק דין מן הדיין הראשון אין כאן כל כך אריכו' טענות כי הדיין השני סמך על הפסק ולא על טענותיו והוסיף על הפיטור שיהיה פטור אפילו משבועה: אילו היה נמצא וכו' אם רבי לא שנה רבי חייא מנא ליה והוא היה רבו יכתוב טעם אחד לפטור את מי שהיו עליו עדים שהוא שומר והוא לא (כופר) [פוסל] העדים שיהיה פטור: והוא היה בית הוועד וכו' חידוש הוא זה שכל דין הקהל הוא בית

הוועד אין זה אלא רצו פשוט לדחות בלי שום ראייה ומה שאמר שלא תבע הראוני נחר גרונו זה י"ב שנים או יותר שהוא הולך וצעק על זה על המנהג הרע אשר בעירנו הקדושה ארץ ישראל לבנות א' במה לעצמו ראוי לדון א אינו ראוי להכריח את התובע שילך לפני חכ' קהלו אז מסתמלי חצי טענותיו ואח"כ יצעק הראוני וכו' ואין שומע וזה העלוב התובע היה רוצה ללכת לשאר בתי דינים ולא היו מניחין אותו עד עתה שהביא כתב מקושטאנטינא שהוכרח הנתבע לבוא לידון לפנינו פה וגם עתה היה מסרב ולא היה רוצה אלא ברם הקהל שלו הרי שנתעצם וכל כוחו ונפל בעצומיו חיל ידו: שא חלק עליו איך לא חלק והדיין הראשון היה מחייבו שבועת התורה עד אחד והוא פטר אותו אפילו משבועה נראה שפסל גם את הטי הנשאר והוא כתב ולו הונח שהיה שומר שהיה פטור והרי היה מכיר את שניהם ועם כל זה היה פוטר ומה היה יכול לשמוע מן התובע שמתוכו יפטור הנתבע לא אמר שהפקיד הצמר בידו ושיהיה פטור א יפשע בה גם לא אמר שכבר נפרע ממנו כי גם עתה שנתגלה שנפרע מקצת הצמר מאחר שלקחה מרשות הנתבע אינו תובע מה שלא נפרע מן האחר והרי זה הנתבע נמצא כמו כפרן שהכחיש שלא קיבל צמר ממנו ויש מעשה ב"ד נעשה פה צפת שהועד שאותו שלקח הצמר לקחה ממגאזין של הנתבע הרי שנמצאת ברשותו והוא כפר בעדים הראשונים שלא קבל כלל כמו שכתוב בפסק דין הדיין הראשון ואני כתבתי שאני קרוב לחייבו בדין ולסמוך על עדות ב"ד של בני עירו ועדף להכשיר ממה שיעידו שנים אנשים בעלמא ואיני מוכרח לכופף ראשי לחתום במה שכתב בלי שום טעם אפי' שנעשה רוב עם החכם השני שחיים עמו והרבה לחרות אפו באונאת דברים ואני מעטתי ואחד המרבה ואחד הממעיט השם יכפר בעדינו ויישרינו לעבודתו ויחכמנו בתורתו אמן: מה שכתבתי להחכם הר"י קארו יצ"ו אחר שבאו חכמים בינינו לומר שאני מוכרח לחתום ואם לאו שהייתי עובר על אחרי רבים להטות.

תנן פרק זה בורר גמרו את הדבר היו מכניסים אותם הגדול שבדיינים אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב ובגמרא שם מיכתב. היכי כתב פירש רש"י ז"ל היכא שיש מחלוקת הולכים אחר הרוב היכי כתב פ"ד ר' יוחנן אומר זכאי רשב"ל אומר פלוני ופלוני מזכים ופלוני מחייב רבי אלעזר אומר מדבריהם נזדכה פלוני וכתבו הפוסקים הלכה כר' אלעזר דמיסתבר טעמיה וכן כתב הרמב"ם ז"ל שצ"ל שכל אחד מבעלי הדינים כותבים לו בא פלוני לב"ד של פלוני ופלוני עם פלוני בעל דינו שטענו בכך ויצא זכאי או חייב ונותנים לו ואין מזכירין שם המזכין ולא שם המחייבים אלא ב"ד של פלו' מדבריהם נזדכה פלוני עכ"ל: הרי שאיני מוכרח לחתום כמ"ש כ"ת על כרחו יחתום כי יש ב' דרכים לפסוק הדין הגדול שבדייני' אומר איש פלו' אתה זכאי וכו' או כשמוסרין (כשם אל) פ"ד ויש בין הדיינים שהולכי' אחר רוב יכתבו הסופרי' מדבריה' נזדכה פלוני ואין צריך ששום דין יחתום ועתה בנדון דידן יעשה כ"ת איזה דרך שירצה ונתקבץ ויאמר כ"ת שהוא הגדול רומירו זכאי ופראנסיש חייב או יצוה לסופר לכתוב מדברי בית דין הצדק נזדכה רומירו וישאר הוא זכאי והאחר חייב ואני כתבתי להלכה דעתי ולמעש' הזכאי על פי הרוב זכאי אמנם כבר רמזתי אליך ולא נרמז' שיש דרך אחר שאפילו חתם וכו' ומאחר שלא עמדת על הדבר לא הייתם יכולים לחתום שהוא פט' והנני מגלה אנך משנה הסדורה בפ"ך א' או' זכאי וכו' אפילו שנים או' זכאי או חייב וא'

או' איני יודע יוסיפו וכו' ומאחר שאני כתבתי בפסק הא' בסופו וז"ל ואני קרוב לחייבו בדין אם לא יעשה פשרה הרי זו כמו שאו' איני יודע נאם המבי"ט: שאלה קעה ראובן ושמעון שיש ביניהם שטר שותפות על עסק אחד אשר יש ביניהם מסך מעות ומסר ראובן לשמעון רשות מספיק וכח גמור לילך להתעסק ולהסתחר לכל מקום שירצה הן דרך ים או דרך יבשה בכל אות נפשו ורצונו הגמור ועוד הרשה ראובן לשמעון ליקח מעות אחרות משלו או משל אחרים להתעסק בהם לעצמו או בשותפות עם אחרים על מנת שיקח כל הסחורה יחד בינו ובין ראובן הנ"ל וימכרנה יחד ואחר כך יטול שמעון הנ"ל ריוח הסך הנ"ל שלקח אם ממעותיו או ממעות אחרים לו לבדו או לאחרים עמו ולא יטול ראובן בריוח ההוא מאומ' ושאר הריוח שבינו ובין ראובן מסך מעות השותפות יחלקו ביניהם כאמור לפי התנאים בשטר שביניהם ונשבעו השותפים לעשות ולקיים כל הכתוב עליה' כו' והנה עתה הקרה לפני שמעון סוחר אחד ואמר הסוחר לשמעון יש לי סחורה אחת וממתין אנכי עליה מהיום לד' חדשים אם תרצה ליתן לי מעכשיו המעות אתן לך אותה סחורה בערך שתרצה ובין זה עד שאתן לך הסחורה ההיא אנכי אמסו' לידך משכונות שתהיה בטוח ממני והלך שמעון ונתן לאותו סוחר כל המעות שהיו בידו של השותפות ולקח המשכונות מידי הסוחר בידו ולשמעון היו לו מעות אחרים משל אחרים ורצה ליתן גם אותם לאותו סוחר ולא היו עוד משכונות לאותו סוחר למסור לשמעון כדי להבטיחו וכראו' שמעון כך לא חפץ ליתן מעותיו לאותו סוחר בלתי משכונות ונשאר שמעון עם מעותיו בידו עד כי אנה ה' לידו סחורה אחרת וקנה אותה לחשבונו ושלחה למקום פלוני והלכה לשלום ואחר כך כשקיבל שמעון מהסוחר סחורתו של השותפות שלח אותם למקום פלוני ונאבדו: ילמדנו רבינו אם יש עתה לראובן אזיה תביע' עם שמעון על שלא לקח הסחורות יחד תשובה מה שכתוב למעלה ועוד הרשה ראובן כו' על מנת שיקח כל הסחור' יחד בינו ובין ראובן וימכרנה יחד כו' הכוונ' היא שיצטרף כל ריוח מעות השותפות והמעות האחרות יחד ויתחלק כפי מה שכתוב בין שיקנו או ימכרו הסחור' בב"א או בכמ"פ כי הענין הוא כדי שלא יכוין המתעסק לקנות סחור' טוב' ושיש בה ריוח יותר ממעות האחר' אלא שיצטרף כל הריוח יחד ותתחלק וא"כ מה שכתוב אח"כ בשאלה כי מפני שלא היו עוד משכונות לסוחר נשאר עם מעותיו בידו עד כי אנה ה' סחורה לידו וקנה אותה סחורה לחשבונו לא היה לו רשות נתונה לקנותה לחשבונו כיון שהיו בידו מעות השותפות ומעות אחר' כל מה שיקנה בתחילה ובסוף בכמה פעמים כל הריוח יחשב על הכל ויטול כל אחד לפי ערך הכתוב בתנאים וגם כי קנה הסחורה האחת במעות השותפות והשנייה במעות אחרים ריוח הכל יחשב על הכל כפי התנאי ואם נפסד בסחורה האחת הוא לכלל המעות כיון שקנה הסחורה השניה קודם שתאבד האחת כל ריוח או הפסד שיקרה באחת מהם הוא על הכל כמו שכתבתי ואם אלו המעות של אחרים לא היה הריוח לשמעון וגם לא היה לו בו שותפות אלא דרך הטבה לאחר קבל להלבישם לו ולמוכרם בעדו נראה שאינו נכנס בכלל התנאי כי התנאי היה מה שיהיה משלו או משל אחרים לריוח שלו או בשותפות אז יהיה כל הריוח יחד אבל כשאין לו בהם ריוח לא והטעם ברור נאם המבי"ט: שאלה קעו ראובן שכיב מרע צוה שאשתו תקנה כל מה שבבית החפצי' כו' הכל יהיה לה לפרעון בכתובתה אפילו שהוא יותר מכדי כתובתה הכל יהיה לאשתו במתנה עוד צוה שכל זמן שלא תגבה

כתובתה תזון ותתפרנס משאר נכסי עזבונו כדת עוד צוה שקודם כל דבר מכל שאר נכסיו יפרישו לבנו הקטן יצחק ת"ק פרחים והם יהיו לו חלק ירושתו לחלקו ובהם לא יהי' לו חלק [בירוש'] (בראשם) עוד ומסלקו מכל שאר הבית וירושה עוד צוה שיתנו לבנו אברהם (ת"ק) (ת"י) פרחים ובהם מסלק אותו מכל ירושה ונחלה שמגיע לו בנכסיו עוד צוה שיתנו לבני בתו חמשים פרחים ולבת בתו נ"ד עוד שיהיו מחוייבים ג' בניו הם ונכסיהם לתת לאחיו יעקב י' פרחים בכל שנה ואמר ששאר נכסי עזבונו הן רב הן מועט הכל יהיו תמיד ביד בנו רבי יהודה עד היות הבן (הקטן) בן עשרים שנה והוא יתן אותם לריוח וזון ויפרנס לילד: תשובה אחר שצוה שכל מה שבבית חפצים ותכשיטים ומלבושים ומטלטלים הכל יהיה לה לפרעון כתובתה אפי' שהוא יותר מהכתובה הכל יהיה לאשתו במתנה הרי הוא כמי שגבתה כבר כתובה שאין ליורשים שום זכות בכל מה שבבית ואם כן מה שאמר וצוה שכל זמן שלא תגבה כתובתה תזון ותתפרנס משאר נכסי עזבונו כדת ירצה לומר כל זמן שלא תמכור חפצי הבית עד (נכסי) כתובה שאם תמכור מהם עד כתובתה הרי היא גובה כתובתה כי גם שכל מה שבבית הרי הוא שלה לכתובתה המותר הוא במתנה וכל עוד שאינה מוכרת אותם נראה שעומדת בבית בעלה ובכבודו ומשתמשת במה שהניח לה בעלה אבל כשתמכור מהחפצים עד כדי כתובתה הרי נעשית גברת בכתובתה כמי שגבתה כתובתה על ידי ב"ד מן היורשים ותוכל להרויח במעו' כדי מזונות ותפסיד אז את המזונות כיון שכתוב שכל זמן שלא תגבה תזון וכו' ואין כאן גבייה אחרת אלא המכירה עד כדי כתובתה ואז לא יתנו לה מזונות כמו שכתבתי.

ולענין מי הוא החייב במזונותיה אם האח הגדול ששאר הנכסים נשארו לו אחר שחלק לבן הקטן ת"ק ולאחר ק' אם יהיו חייבים שלשתם במזונותיה נראה לי שכולם חייבים במזונות ממה שצוה קודם שאשתו תקח כל מה שבבית לכתובתה אפילו שיהיו יותר ושתזון משאר נכסי עזבונו ועדיין לא חלק נכסי עזבונו נראה כי כל מה שתשאר שאינו נכלל בחפצי הבית תהיה ניזונת והם כל מה שהניח לשלשה בניו כי כל זה הוא שארי' נכסי עזבונו אחר שתקח אשתו כל נכסי הבית אבל מה שנתן לבני בתו ולבת בתו אינו נכלל בשאר נכסי עזבונו שהרי הוא מתנה כי אינם ראויים לירש במקום הבנים ולשון עזבון הוא מה שתשאר ליורשים אפילו שימות האב או המוריש בלי צוואה היורשים זוכים במה שעזב אביהם אם כן מה שכתוב תזון משאר נכסי עזבונו הוא מה שיורשים בתור' ירושה לא מה שנתן בתורת מתנה לבני בתו שאינם יורשים במקום הבנים וגם כי בבן הקטן קצב לו דבר ידוע ת"ק פרחים הרי הזכיר שהם חלק ירושתו והם נכללים בכלל שאר נכסי עזבונו לענין מזון האלמנה וגם ת"ק של אברהם שהזכיר בהם לשון מתנה הרי כתב כי בהם מסלק אותו מכל ירושה ונחלה אם כן הרי הם אלו חלק ירושתו וכו' ונכלל בשאר נכסי עזבונו הכתוב בענין מזונות האלמנה ועוד כי לשון מתנה לבן ירושה כמו שכתב הרא"ש ז"ל בכלל פ' תשובה י"ד והטעם הוא כי כיון שהירושה ממשמשת ויורדת מן המורי' ליורש אע"פ שלא יצוה שום דבר זוכה בירושה וכשהוא מזכיר שהוא נותן הוא כשנותן לאחד מן היורשים יותר מכדי ירושתו על אותו המותר הוא מזכיר לשון מתנה כי אם לא היה נותן לא היה זוכה אלא בחלקו השובה עם אחיו וגם כשהוא נותן לאחד מבניו מתנה פחות ממה שהיה מגיע לו אם לא היה מצוה שום דבר

הרי שנותן הוא בתורת הירושה אלא שמחלק אותו מן השאר כי אם לא היה נותן לו זה על הסתם היה זוכה חלק שוה עם אחיו ואינו כמי שנותן לאחר שאינו יורש שלו שהיא מתנה גמורה שאם לא היה נותן לו לא היה זוכה בנכסיו כלל ולכן גם ת"ק של אברהם אעפ"י שהוזכר לשון מתנה ישתתף בנתינת המזונות וכל שכן כי אחיו הגדול מודה כי גם שכתוב בצוואה לא נכתב אלא בשביל שלא יתיהר הנער או לא יבזבזהנכסים אבל עכ"ז יתן לו חלק שוה עמו בכל מה שנשאר לו ואם כן כל זמן שיהיו לה מזונות הם משלשתם נאם המבי"ט: שאלה קעז ראובן שגירש את אשתו ואשתו עשתה לאחיה שמעון שליח קבלה לקבל לה גיטה מיד בעלה ראובן הנז' וראובן הנז' מסר גט כשר לשמעון אחי אשתו וכך אמר לו התקבל גט זה לפלונית אשתי והרי היא מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם על מנת שאם לא אבוא פה צובה מהיום ועד זמן פלוני ואתראה בפניך ואאחוז בידך יהיה גט מעכשיו ואם אבוא בתוך זמן הנז' ואתראה בפניך ואאחוז בידך לא יהיה גט ותהא היא נאמנת עלי לומר שלא באתי ושלא פייסתיה זהו טופס התנאי שעשה ראובן כשמסר הגט לשמעון שליח קבלת אחותו יורונו רבותינו אם בא ראובן בתוך הזמן ולא מצא שמעון במדינה או נחבא שמעון בתוך המדינה ולא נתראה עם ראובן הנזכר אם יכול ראובן לומר אנא הא קאימנא ואין העכוב מצדי או כיון שלא נתקיים התנאי הגט קיים וכשיעבור הזמן נתגרשה וכן אם הלך לו שמעון למדינ' אחרת קודם שבא ראובן הנזכר וכשב' ראובן ושמעו שהלך לו שמעון למדינ' אחרת הלך לשם בתוך הזמן ונתרא' אליו ונגע בכפו ודב' עמו באותו המקום האחר אם נאמר שקיים תנאו והגט בטל או כיון שלא היה במדינ' שבה נעש' התנאי יהיה הגט קיים והרי היא מגורשת יורונו רבותינו ממה שיורום מן השמים ושכרם כפול ומכופל: תשובה נשיב על אחרון (אחרון) ראשון כי דבר פשוט הוא שאפילו הלך לו שמעון למדינה אחרת תוך הזמן ומצא את שמעון ונתראה אליו ונגע בכפו כמו שהתנה שלא נתבטל הגט בשביל כך שהרי כתוב בטופס התנאי שעשה עמו שאם לא אבוא פה צובה וכו' ואתראה לפניך כו' שהתנאי לבטל הגט היה אם יבוא שם בצובה ופשיטא שאם מצאו במקום אחר ונתרא' ונגע שלא נתבטל הגט שיש הקפדה במקום נתינת הגט שהרי שנינו תן גט לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר אינו גט וכן אשה שאמר' לשלוח' התקבל לי במקו' פלו' וקבלו לה במקום אחר אינו גט וזה שליח קבלה ג"כ כיון שהתנה הבעל אם אתראה במקום פלוני לא יהא גט אע"פ שהבעל לא יקפיד עתה שמצאו במקום אחר היינו מפני שהוא רוצה לבטל הגט לא לקיימו אבל השליח קבל' שהוא במקום האשה ששלוחה כמות' יקפיד שהיה רוצה שיתקיים נתינת הגט ולא נתרצה שיתבטל אלא במקום שפירש הוא כמו שאם היתה היא שקבל' הגט ע"מ שאם יבוא בעלה תוך זמן למקום פלוני שיתבטל הגט אם הלכה היא למקום אחר לא נתבטל עד שיבוא למקומ' וכשבא למקומה ולא מצאה שהוא כוונת השאלה אז נראה ודאי שנתבטל הגט שהרי קיים הוא תנאו שבא להתראות ואין בידו לעשות יותר אם היא נתחבא' או הלכה למקום אחר התנאי היה שיבוא שם וכבר בא ואע"פ שתנאי היה גם כן להתראו' הרי הוא רוצה להתראו' שדבור פשוט הוא שהבעל כך היתה כוונתו אם יבוא ויתראה שם כי אם היא נתחבא ויועל לה אין לדבר סוף שאומ' הבעל כי היא התחב' או תלך ולא תועיל ביאתו לעיר ולכן פשוט הוא כי התנאי שיבוא ויתראה הוא שהוא מוכרח לבוא כדי שיתבטל הגט וחייב להתראות אם

היא בעיר ותרצה להתראות אליו כשישתדל הוא לראותה אבל אם היא לא תרצה להתראות אליו הרי עשה הוא מה שהוא חייב ומה שיש בידו לעשות ואפי' למי שסובר שצריך שיתראה לה בפניה הוא לאפוקי אם בא לעיר והיה יכול להתראות לה ולא תראה אבל אם הלך לביתה ויחפש ולא מצאה כבר נתבטל הגט במה שבא לעיר כמו שהתנה ורצה להתראות והיא לא רצתה וכבר כתבתי ענין זה כמה שנים בתשובה ויש לי ראיות כתובות שם ולכן איני מאריך פה.

עוד אני מבטל גט זה מעיקר נתינתו במה שלא נשאלתי עליו כי לא ירד דעתם להסתפק בו והוא כי היא עשתה את אחיה שמעון שליח קבלה סתם לקבל לה גיטה כפי המובן מן השאלה בסתם שיקבל גיטה בלי שום תנאי והוא הלך אצל ראובן בעלה ונתן לו הגט קבל' על תנאי והוא ידוע כי כמו שאין האשה יכולה לעשות שליח הולכה או הובאה אלא ברצון הבעל גם הבעל אינו יכול לעשות שליח קבלה כי אם האשה היא שעושה שליח קבלה וגם שהיא תעשה שליח קבלה אם לא ירצה הוא לתת ליד השליח אלא להולכ' הרשות בידו ואם כן היא עשאהו שליח קבל' סתם והוא לא נתרצ' שיהיה שליח קבלה סתם כי אם על מנת והרי הוא כאילו בטל ועקר מה שעשה האש' שליח קבלה והוא עשה שליח קבלה באופן אחר על תנאי שהוא לחובתה אם לא יבוא וכתב בא"ה סי' ק"מ אבל האיש אינו יכול לעשות שליח לחובת' שלא מדעת' ואם כן כבר נתבטל שליחות קבלת האשה ומה שהוא עשה אינו עשוי שאין בידו שליח קבל' ובסידור שליח קבלה כתב רבינו פרץ ולא יטיל שום תנאי בו עוד ראיתי בטופס זה שכתוב בו שתהא נאמנת היא לומר שלא באתי ושלא פייסתיה והתנאי של הביאה לעיר היה עמו אם יבוא ויתרא' עם השליח ויגע בכפו והנאמנות אינו תלוי אלא בו שיהי' נאמן שלא בא לעיר ושלא נגע בכפו תוך הזמן ואם יבוא או לא יבוא הוא העד והנאמן שלא בא אבל היא אינו צורך שתדע אם בא או לא בא ואיך תהיה היא נאמנ' אולי שבא ולא ידעה היא כי לא היה צריך לבוא אליה וגם במה שאמר שתהא נאמנת שלא פייסה אני אומר אפי' פייס' בעדים אם הוא נתן הגט לשליח קבלה על מנת שאם יבוא למקומו ויתרא' לו לא יהא גט ואם לא יבוא יהא גט אפילו שפייס' הוא תוך הזמן שנתפייס' שלא יהא גט אפי' אם לא יבוא אינו מועיל כי הגט חל למפרע משעה שקבל' הגט אם לא בא ואפי' שנתפייס' היא תוך הזמן נשאר קבלת הגט במקומו כיון שלא בא למקום השליח כמו שהתנ' כיון שעשאתו שליח קבלה הרי הוא כמות' וכמו שאם בא אצלה תוך הזמן שהתנ' עם שלוחה על מנת שאם לא בא לפניו ונגע בכפו ולא בא אלא למקומ' לא נתבטל הגט כמו כן נראה שאם פייס אותה ומחל' היא על התנאי שעשה עם שלוחה שלא יתבטל הגט כי משעת קבלת הגט על ידי שלוחה נתגרש' אם לא בא למקום השליח כמו שהתנה כי השליח הוא במקומ' והיה איפשר לומר שהפיוס תלוי בו כמו אם נתן הגט לידה על מנת אם לא אבוא למקום פלוני ופייס' אחר כך קודם שילך שתמחול לו התנאי ואפילו שלא יבוא תוך הזמן שקבע בשעת נתינת הגט או שהאריכו זמן ארוך יותר נתבטל תנאי הראשון כן אם נתן הגט לשליח קבלה על מנת שלא אבוא אליך תוך זמן פלוני ופייסו אחר כך אע"פ שלא יבוא תוך הזמן שלא יהיה מועיל מחילתה כשקבל' היא הגט שהרי שלוח' כמותה וכתוב בא"ה סימן ק"מ האשה עושה שליח לקבל' וכו' ובהא מספקא לו אם דינו כדין האשה לכל דבר לענין שאם זרק לחצרו או לתוך ד' אמותיו שתהי' מגורשת ומסתברא שדינו כדין האשה

לכל דבר ע"כ שנרא' כי שלוחה כמות' לכל דבר והתנאי שהתנ' עמו אם לא אתרא' בפניך אם נתפייס הוא אע"פ שלא יבוא יתבטל הגט כמו שהיה מתבטל אם היה נותן לה הגט ע"מ אם לא אבוא ונתפייס' אח"כ שלא יהיה גט אע"פ שלא יבוא או האריכו הזמן כי אע"פ שעשאתו היא שליח קבלה ונתרצ' הוא אם אח"כ חזר בו ואמר שלא היה רוצה להיות שלוחה הרשות בידו כמו שיש רשות בידה לבטלו קודם שיבוא הגט לידו ואם היה הבעל נותן לו הגט שלא מדעתו לא היה גט כלל אעפ"י שהאשה מתגרשת שלא מדעתה וכל שכן אם זרקו לה תוך ארבע אמותיו או לתוך חצרו שלא היה גט כלל כי מה שהבאתי מאאה שדינו כדין האשה לכל דבר היינו כשהוא רוצה להיות שליח קבלה ואם כן אפילו עתה שרצה לקבל הגט על אותו תנאי אם ירצה להתפייס לבטל התנאי יהיה בטל שהרי הוא כדינה לכל דבר ואם כן בנדון דידן לא היה תלוי בפיוסה ואיפשר לומר כי דין זה היה אם היה נותן לו הגט על אותו תנאי ולא היה מזכיר בתנאי שתהיה נאמנת היא כי אם הוא אעפ"י שלא תהיה נאמנת כשנותן הגט לה ולא האמינה אם יש לו ראייה שפייסה יהיה הגט בטל ועתה שהתנאי הוא עם שליח קבלתה הפיוס יהיה תלוי בו ולא בה כמו שכתבתי אבל כיון שכתוב בתנאי שליח הקבלה שתהא היא נאמנת שלא פייסה נראה כי גם השליח נתרצה בזה שיהיה הפיוס תלוי בה ולא בו אבל אם לא היה מתנה שתהיה היא נאמנת נראה שהפיוס תלוי בו אם יתברר שנתפייס: כל זה כתבתי דרך סברא לחומרא שיתבטל הגט בפיוסו וגם שבקבלתו הגט על תנאי נעקר שליחותו שהיא עשאהו שליח קבלה סתם כי לא מצאתי שום פוסק שיכתוב דבר בענין זה אלא מה שכתב ר"פ בסידור שליח קבלה ולא יטיל בו שום תנאי ואעפ"י שנראה שאינו לכתחילה איפשר שהוא מדעת האשה אבל שלא מדעתה שעשתה שליח קבלה בסתם אפילו דיעבד נמי וגם כי בשאלה לא נשאלתי על זה רצוני להגדיל תורה ולהאדיר להתלמד לזמן שיקרה ענין כזה להחמיר ואיני סומך להקל שלא תועיל פיוס שלה כשנעשה תנאי עם שליח קבלתה על הדרך שכתבתי למעלה אם לא אמצא אילן ליסמך עליו כי דרך כלל כל התורה כולה אפילו נגעים ואהלות הם מקרא מועט והלכות מרובות תילי תילין הלכות ובדיני גיטין וקידושין אמרו כל שאינו בקי בטיב גיטין וקידושין לא אמרו כל שאינו בקי בגיטין וקידושין אלא בטיב שהם דקדוקי הדעת שלא יבוא להתיר אשת איש החמורה והחכם שנמצא בסידור נתינת גט זה היה לו לדקדק ולהסתכל במה שסדר שלא יארע בו שום ספק ומסגנון השאלה נראה כי שליח קבלה נעשה במקום שהיתה שם האשה ושם קבל הגט על אותו תנאי והרי כתבו המפרשים ז"ל טוב ליזהר שלא לגרש ע"י שליח כשהבעל והאשה שניהם בעיר ובענין השאלה בנ"ד שבא הבעל ולא מצאו שהלך השליח או נחבא אל הכלים כבר כתבתי שנתבטל הגט כיון שבא לקיים הרי עשה כל מה שהיה יכול לעשות בקיום תנאו: שאלה קעז מה יקר חסדך אלהים שופטים בארץ שלמים וכן רבים רבני גאוני דייני שבארץ ישראל ישמרם צורם ויגן בעדם אמן להאיר עינינו ולהורות לנו דין ומשפט המודעות הסדורות אחר הנמשך אם הם עשויות באמת וישר על פי התורה והמשפט משפט אלהי יעקב או לא וזה תוארם בפנינו עדים חתומי מטה בא לפנינו ראובן ואמר לנו דעו איך שמעון כובש שטר משכנתא שיש בידו איך משכנתי לו משכנתא דסורא הבתים שיש לי במקום פלוני ומפסיד את ממוני וטוען לקוחה היא בידי לכן דעו איך אני אנוס ומוכרח למכרם לו

ולעשות עמו ככל אשר ישאל נפשו ממני בענין הבתים הנז' ומעתה קנייני לא תהא קנין ומכירתי לא תהא מכירה והודאתי לא תהא הודאה ופשרתי לא תהא פשרה ושבועתי לא תהא שבועה וכל מעשי בענין זה בטל ומבוטל ואם אכתוב איך ברצוני אני מוכר לו וביטול כל מודעות גם זה אונס והנני מוכרח על הכל ובאונס אני עושה כל אשר אעשה עמו ואנחנו החתומים ידענו והכרנו באונסו ואיך היה כובש את שטר זכותו להפסיד את זכותו ומפני זה מסר מודעא זו בפנינו להיות לו לראיה וזכות לתבוע זכותו כל זמן שירצה והיה זה יום פלוני משנת פלונית והכל שריר וקיים פלוני ופלוני עדים זאת ועוד מודעא שנית בפנינו עדים חתומי מטה בא ראובן ומסר מודעא בפנינו ואמר לנו דעו שזה שאני מוכר הבתים שיש לו לשמעון הוא מפני שאני אנוס ומוכרח במכירתם ושלא ברצוני אני מוכר אותם או מפשר עמו על הבתים הנז' לכן אפילו שאכתוב לו שנתפשרתי עמו או מכרתי לו ברצוני ובלא אונס כלל ומסרתי לו שטר או ראיה בידו הכלהוא באונס ובטל ומבוטל וכל קנין שאקח לבטל מודעא זו מעתה קנייני לא יהא קנין ושבועתי לא תהא שבועה ומכורתי לא תהא מכירה ופשרתי לא תהא פשרה והודאתו לא תהא הודאה בכל מה שאודה לו וכל שטר וכתב ומעשה על ענין זה הכל יהא בטל ומבוטל ביטול גמור כי איני כותב לו שום דבר אלא מפני האונס שאתם יודעים כי אין בדעתי להקנות לו מעולם דבר ולא להתפשר עליו בשום אופן ענין זה מהבתים הנז' כי אם בדין תורה ואנו העדים ידענו שראובן הנז' אנוס הוא והכרנו באונסו ומסר מודעא זו בפנינו להיות לו לזכות וראיה לתבוע זכותו משמעון הנז' כל זמן שירצה בדין התורה והיה זה ביום פלוני משנה פלונית והכל שריר וקיים פלוני ופלוני עדי': תשובה גם כי כתוב בשטר המכר שביטל כל מודעות עד סופן אם עשה קודם מודעא שבטל ביטול המודעא שיעשה אחר כך בשטר המכר מה שבטל במכר הוא בטל והמודעא ראשונה שביטל ביטול המודעא של המכר קיימת והמכר אינו מכר כיון שבשעת המודעא אמר כל קנין שאני לוקח לבטל מודעא זו יהיה בטל שאיני נוטל קנין אלא מפני האונס וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו ושאר המפרשים ז"ל ואם כן מודעא זו שבנדון זידן מבטלת המכירה ואם פסל בשטר המכר העדים של המודעא כתב הרשב"ם שהוא תקנה לביטול המודעא שהרי שם אותם לגבי הפשרה כעדים פסולים וכענין שאמרו בנאמנות וכתב שכן כתבו אחרים והראב"ד ז"ל כתב על דברי הרשב"ם פ' חזקת הבתים שנ"ל שאם מסר מודעא אף על פיסול עדים אכתי לא מהני שאף פיסול זה מחמת אונס הוא שפוסל אותם וכבר קדם ומסר מודעא על זה ולפיכך קיימא לן היכא דידעו באונסי' ומסר מודעא על המוכר ועל כל הביטולים שיעשה ואף על פיסול העדים הרי המכר בטל ואין לו תקנה ובנמוקי יוסף כתב לשון זה בפרק חזקת הבתים נאם המבי"ט: שאלה קעט על מ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות שכנים השכירות אין בו משום דין בן המצר שה"ה הבין הבנ' אחת בזה והטור בחושן משפט סימן קע"ה הבין בו הבנה אחרת וטעה חכם אחד בפירו' (הכותב) (הנזכר): על מה שכ' הרמב"ם ז"ל פ' י"ב מהלכות שכני' השכירות אין בו משום דין בן המצר ע"כ כ' החכם הרשו' בחושן משפט הבין כי מי שיש לו בית בשכירות המוכרי' או משכירים בית בצידו אינו יכול לעכב מטעם מצרנות ושהרא"ש ז"ל חולק עליו שבשכירות יש בו דין מצרנות כמו במכר והרב המגיד הבין ממנו הבנה אחרת והיא כי מי שיש לו בית מושכר מראובן וראובן רוצ' למכור הבית ההוא לבן המצר שהשוכר מעכב עליו ועל כן

כתב כי לא מצאו מבואר אבל למדו רבינו מדין משכנתא ודין משכנתא שאין בה משום מצרנות פירש הר"מ שאם הבית ממושכן לשמעון וראובן רוצה למוכרה לבן המצר שמעון מעכב עליו והדברי' קל וחומר הממשכן שאין לו בבית רק חיוב לבד וכמו שכתב הרב הנמוקי בפרק המקבל מעכב על בן המצר כל שכן השוכר השכירות מכירה ליומיה ועתה יש לנו להכריע שהבנ' הרב המגיד צודקת יותר מהבנת הטור מכמה הכרחיות וכו' עכ"ל: ויש לתפוס עליו בכל מה שכתב וראשונ' אומר כי יש כמה חלוקות בדין שכירות אם יש בו דין בן המצר או לא אחת שכירות בית אחת אם השוכר יוכל לשכור בדין מצרנות בית אחת שהיה במצר שלו שמשכירה בעלה לאחר ב' אם מוכרים או ממשכני' בית שבמצר שלו לאחר אם יוכל השוכר לעכב וללוקח בדין בן המצר: ג' אם כבר שכרה לאחר: ד' אם כבר מכרה או משכנ' לאחר ה' אם בן המצר רוצה לשכור אותה ו' אם בן המצר רוצה לקנות או למשכן אותה: ז אם בן המצר שכרה כבר אם יוכל השוכר להוציא וליקח אותה מיד בן המצר: ח' אם בן המצר קנה אותה או משכנ' כבר אם יכול השוכר לעכב ט' אם השוכר רוצה לשכור בית שבצד בן המצר אם יכול בן המצר לעכבו: י' אם רוצה לקנות או למשכנה: י"א אם שכרה כבר: י"ב אם קנאה השוכר או משכנ' כבר אם יוכל בעל המצר ללוקח מידו כדין בן המצר: י"ג אם רוצה אחד לשכור בית אחד אם בעל המצר יכול לעכבו: י"ד אם רוצה לקנות או למשכן ט"ו אם כבר שכר: ט"ז אם כבר קנה או משכן הרי כאן י"ו חלוקות כפי טבע החלוק' מהן פשוטות שיש דין בן המצר מהן פשוטות שאין בהם דין בן המצר ומהן מסופקות ואם נרצ' להרבו' עוד חלוקות בהפריד משכונא ממכירה יהיו כ"ד חלוקות וכן הממשכן בית עם בן המצר יש בו חלוקות אחת אם בן המצר רוצה לקנות בית הממשכן אם הממשכן מעכבו ב' אם כבר קנאו אם מסלקו: ג' אם הממשכן רוצה לקנות בית הממושכן לו אם בן המצר מעכבו: ד' אם כבר קנאו אם מסלקו: ועתה נבאר דין כל אלו החלוקות הרמב"ם ז"ל פרק י"ב כתב שכירות אין בה משום דין בן המצר והביא הטור לשון זה סימן קע"ה וכתב שאביו ז"ל כתב בתשובה שיש בו דינא דבר מצרא דשכירות ליומ' ממכר הוא שהוא מפרש דברי הרמב"ם ז"ל שאם ראובן השכיר חצר לא' לא יוכל המצרן לסלקו וכ"ש ששוכר שבצידו לא יוכל לסלקו את זה ששכר כבר ונפשט' חלוקה טו' אם כבר שכר וכן חלוק' ג' אם כבר שכרה לאחר אבל אם עדין לא שכרה נר' שיכול בעל המצר שהבית שלו או שכורה לו לסלק את מי שרוצה להשכירה ונפשטה חלוקה ה' אם בן המצר רוצה לשכור אותה וכן חלוקה א' אם יוכל לשכור בית שבמצר שלו שמשכירה בעלה לאחר עוד כתב הרמב"ם שם לפיכך אם טען הלוקח גזלן אתה לשדה זו אריס אתה או שוכר או ממשכן צריך בעל המצר להביא ראיה ואחר כך יוציא מיד הלוקח נראה שהשוכר או הממשכן בית או שדה אין לו דין בן המצר לסלק את מי שקנה במצר שלו ונפשטה חלוקה ד' אם כבר מכרה או משכנה לאחר אבל אם עדין לא קנה נראה שיוכל השוכר או הממשכן לקנותה ונפשטה חלוקה ב' אם מוכרים או משכרי' בית שבמצר של שוכר ובענין אם בן המצר יכול לסלק בית שבמצר שלו שהשכירה בעלה לאחר היה נראה כמו שכתבתי חלוקת ה' שיוכל כיון שיש לו כח לסלק את הקונה כל שכן את השוכר וכל שכן אם עדין לא שכרה אבל יותר נכון לומר כי את הקונה שקונ' קנין עולם במצר שלו יש טעם מצרנות שהוא טוב וישר ולא את השוכר אפי' עדין לא שכרה שהוא על הרוב לפי שעה

זמן מועט והביא בבית יוסף תשובת הרב ר"י ן' שושן ז"ל שכ' שהוא מחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש ז"ל בין כך ובין כך הופשטה חלוק' ה' וכן שוכר לשוכר ההוא בכלל המחלוקת של הרמב"ם והרא"ש ז"ל והיא חלוק' א' כשעדין לא שכרה וחלוק' ו' אם בן המצר רוצה לקנות כשמוכר' לאחר היא פשוטה שהיא עצמה דין מצרנות אבל אם רוצה למשכן אות' או משכנ' כבר אינו יכול בן המצר למשכנה או לסלקה אם משכנה כבר נאם המבי"ט: שאלה קפ ראובן שהוא נשוי עם בת בת שמעון ונמצא חתום בשטר אחד: נראה לי שהוא פסול מפני ששמעון עם בתו הוא ראשון בשני וכמו שפסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל שאב ובנו ראשון בראשון הם והאב עם בן בנו פסול ועם בן בנו שהוא רביעי ממנו כשר מפני שהוא שלישי בראשון וכן הדרך בנקבות הצד כו' וכיון שעם בן בנו הוא ג בראשון כשיהי' עם בן בנו הוא שני בראשון ופסול לכ"ע וא"כ בת בתו ג"כ הוא שני בראשון ופסול ג"כ לבעלה שהבעל כאשתו ולדעת ר"ת ואחר' עמו אפי' שלישי בראשון פסול שהביא ראיה מן הירושלמי שאמר משה מותר להעיד לאשת פנחס משמע כי לפנחס עצמו פסול להעיד והם ג' בראשון וכל שכן לבן בן בנו שהוא רביעי לו שהוא פסול לרבינו תם שהוא שלישי בראשון וכל שכן לרשב"ם שפסק דלא כמר בר רב אשי דבני בנים עד אלף דורות לא יעידו לאבותיהם דבק עם אביו הוא: שאלה קפא ראובן היה חייב לשמעון מנה ובא שמעון ותבעו ממנו ולא היה לו לראובן אבל לחוף ימים ישכון והיה עומד על מכס הספינות ואמר לשמעון בעל חובו הנה פלוני נכרי סוחר יש לו כך סך נייר אחלה פניו שיתן לך אותו הנייר בשביל חובך ואני אעלהו לו בחשבון מכס הסחורות שישלח או שיבואו לו ממדינת הים אז הלכו ראובן ושמעון אצל העכו"ם ובמעמד שלשתם הודה העכו"ם לתת לשמעון אותו הנייר בעד ראובן לחשבון המכס כנז' אך אמר לו עת' איני יכול לתת לך בשביל שהוא בתחתי' האוצר ויש עליו כמה מיני סחורות ואחר שאפנ' הסחורו' מעליו אתנה לך אחר כך הלך שמעון והחליף סחורת הנייר ההוא עם לוי בסחורה אחרת וכך עשו שהלכו שמעון ולוי אצל הגוי ואמר שמעון לגוי תן ללוי הנייר שהבטחת לתת לי בעד ראובן והוד' לתת לו אך אחר כך כשבא לוי ותבעו ממנו חזר בו והשיב לו כי אותו הנייר שהבטיח מתחלה לתת בעד ראובן לא בעד חוב שהיה לראובן עליו אלא אדרבא ראובן היה חייב לו מעות אחרות שלקח ממנו לחשבון המכס לעתיד ועל דרך זה הבטיחו לתת הנייר ההוא בחשבו שיהיו לו סחורות הרבה להעביר' ועתה כשראה הגוי שלא היה יכול להעביר שום סחורת מאימת המלכות חזר ואמר הלואי המעות שנתתי מקודם לא נתתי' ואיך אוסיף להניח מעותי על קרן הצבי חזר לוי אצל שמעון שיחזיר לו סחורתו בשביל שהגוי חזר בו ושמעון טוען מזלך גרם ולוי טוען לשמעון כי לא בשביל שהמח' לו ראובן אצל הגוי אבד את חובו שהיה לו עליו כי אפי' נאמר שמעמד שלשתם אף בגוי קונה זה לא קנה כלום איך יוכל להקנו' ללוי כדי שיאמר לו מזלך גרם יורנו רבינו הדין עם מי: תשובה אפילו לדעת הרי"ף שכתב שאין חילוק במעמ' שלשתן בין יהודי לגוי כמו שכתב בהדיא בטור סי' קצ"ו הכא בנדון דידן הגוי לא היה חיי' עדין שום דבר לראובן ואם כן אפילו ישראל לישראל לא היה חיי' דאין דין מעמד שלשתן אלא כשהיא חיי' לנותן והכא לא היה חיי' הגוי לראובן כלל אלא שאמר לו שיעלה לו בחשבון המכס ועדין לא העלה לו שום דבר וגדולה מזו כתב שם מתשוב' הרא"ש ז"ל על חזן אחד שהיה חייב ב' זהובים

לראובן והעמידו אצל שמעון שהיה גבאי לפרוע תנאי החזן שיפרע לראובן בשבילו ממה שיגבה וכו' שאם לא היה ביד שמעון אז שום דבר גבוי שאינו חייב כלום אעפ"י שיכול לגבות וכל שכן הכא שעדיין לא הביא סחורו' ממה שיעלה לו חשבון על המכס וכיון שאין לו דין עם הגוי כל שכן לוי שהמחהו שמעון אצל הגוי שיחזו' לוי אצל שמעון שיפרע לו ושמעון גם כן יחזור אצל ראובן שיפרע לו דאין כאן מעמד שלשתן נאם המבי"ט: שאלה קפב ראובן היה לו בן ושתי בנות וכתב להם שטר מתנה על זה הדרך.

אני נותן מתוך בריאות גופי וכו' לבני משה הבתים הידועים שהם שלי פה העירה צפת שהוא יזכ' בזה האופן גוף הקרקע מעכשיו (העורה) והפירות אחר מיתה ומצר הבתים וכו' כל הכח והזכות שיש לי וכו' נתתי לו במתנה גמורה מעכשיו וסלקתי ידי וזכותי ויד וזכות כל באי כוחי לא שירתי לעצמי ולא לבאי כוחי וכו' וכן נמי יהבית ליה מעכשיו כל הספרים שיש לי ולשתי בנותי רחל ושרה יהבית נמי במתנה גמורה ברירה וחלוטה מעכשיו לכל אחת ואחת מהם חמשים סולטאניס במעות מוטבעי' בעין וחמשים פרחי' סולטאני' אחרים לכל אחת ואחת מהן מטלטלין ותכשיטין שסך הכל מאתיים פרחים מאה לכל אחת מהן וכך אומר לנו עדים חתומי מטה ראובן נותן המתנה הנז' החזיקו וזכו וקנו בחזקה זו ובהגבהה זו בידכם סך המעות האלו הנז' והמטלטלים אלו הנז' חזקה גמורה וזכייה שלימה כדין וכשורה בעד בני משה ושתי בנותי רחל ושרה מפני שהם קטנים מוסף על כח קנין הודא' שאתם עידי נוטלים ממני באופן שתהיה המתנה שאני נותן להם לנז' על הדרך הנז' מתנה גמורה כו' והמעות הנז' יהיו בידי חוב גמור דרך הלוא' והמטלטלי' פקדון בידי ואם ח"ו יפטר שום אחד מהם מבני הנז' לעיל בלי זרע והיה אחריו לאחיו או לאחיותיו חלק כחלק וכל זכות ושעבוד שיהיה לי חס ושלו' אחר פטירת שום א' מהן מעתה ומעכשיו סלקתי ידי וזכותי מאותם הנכסים או ממטלטלין או קרקע ומחלתי להם לבדם הכל מחילה גמורה יהיה לאחר המת לאחיו הנשא' ומן יומא דנא ולעלם לית לי עסק עמהון במתנה שנתתי להון וכו' ואנחנו עדים חותמי מטה מעידיים עדות ברורה שזכינו בעד מקבלי המתנה בכל הנז' במטלטלין ובספרים ובמעות כדין וכשורה ובקרקע בחזקה בנעילת הדלתות ובמסירת השטרות מהבתים והעליות הנז' שמסר לנו וכך אמר לנו קנו וזכו בשטרי הבית אלו הם וכל שעבודם בעד בני משה הנז' והחזרנו הכל ליד ראובן הנותן הנז' להיות בידו המטלטלין והספרים לפקדון והמעות בהלואה והקרקע שיאכל פירותיו עד עת פקודתו או עד שיגדל בנו הנז' ויהיה ראוי לנישואין, או בנותיו אחר בנו וכל חזוקי סופר שבעולם כו' אחר זה נשא ראובן אשה ומתה לו הבת האחת ואח"כ עברו ימים והשיא את הבת האחרת ואחר כך מת הבן ועתה הוא בעצמו הנותן הוא נפטר לבית עולמו יורינו רבינו אם הנדוניא שנתן לבתו הוא במקום חלק המתנה שמגיע לבתו שהשיא כי חלק הבן הן בבתי' ובספרים הן בחלק שירש מאחות' שמתה ראשונה ודאי נראה שאין ספק בו לפי שכשהשי' אביו לאחותו עדין הוא חי ולא היה כח ביד אביו לתת חלקו בנדוניא' אחותו אפי' בחלק בתו הנשואה נראים הדברים שהמתנה עדיין במקומה עומדת לפי שארבעה ימים קודם פטירתו בהיותו בשכלו ובדעתו קרא להחכם מהמדינה וצוהו על בתו וצוה למי שהיה בידו שטר המתנ' למוסרו לחכם ההוא ואמר לאותו החכם שיעשה באופן יתקיים מה שכתוב בשטר ההוא

על כן יורינו רבי' אם הנדוניא היא פרעון חלקה במתנה ההיא אם לאו וגם אם מוציאים המתנה מהנכסים הנמצאים או לפחות מהנכסים הידועים שהם שלו קודם שנשא האשה.

עוד יורינו רבינו הנפטר בהיותו בחיים מכר סך קאריזיאש והוליקם הקונה לביתו ונתן קצת מעות לשם פרעון ועכשיו האלמנה עשתה קנוניא עמו להחזירם לבתה אם נקרא תפיסה או לא ואם יכול בעל המתנה לתפוס מיד הקונה האומר בפיו שזה עשו קנוניא ועדין מקחו קיים אם לאו כל זה יורינו רבינו ושכרו כפול ומכופל מן השמים תשובה מתנת בתים אלו היא קיימת ונשארה לאחותו שהיא בחיים כמו שכתוב בשטר מתנה זו ואם ח"ו יפטר שום אחד מהם בלי זרע יהיה אחריו לאחיו או לאחיותיו חלק כחלק וגם שנפטר הבן קוד' האב שנתן לאחר מיתה ותניא פרק יש נוחלין מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ' אחרון מהלכות זכיי' ובטור סימן רמ"ח וא"כ הבתים חזרו לאב הנותן כיון שלא זכה בנו בהן שמת קודם מותו וכיון שחזרו לאב כשימות ירשוהו יורשיו כל בניו או אם אין לו בני' בנותיו מכחו (יירשו) ולא מכח אחיהן שמת קוד' שיזכה במתנ' והאי דתניא יחזרו ליורשי ראשון ולא תניא יחזרו לראשון משום דהוה איפשר למימר דיחזרו לראשון ואחר כך לג' כשאמר הראשון אחריו לפלוני ואחריו לפלוני כדתניא בברייתא קמל"ן דיחזרו ליורשי ראשון כשימות הראשון והכי נמי בנדון דידן חזרו הבתים לאב והבת הנשאר' יורשת מכח האב נמצא שחל שיעבוד כתובה וחובות על הבתים ואין לבעלי החובות אלא מה שיותר אפי' הכי הכא בנדון דידן גוף הבתים נשארו לבת מכח הבן שנתן לו האב הבתים מעכשיו גוף הקרקע והפירות לאחר מיתה כמ"ש בשטר מתנה ואפי' שלא היה כתוב אלא מהיום ולאחר מיתה משמע דברים אלו שאע"פ שקנה הגוף מהיום אינו זוכה ואוכל פירות אלא לאחר מיתה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל סוף ההלכות ואפי' שלא כתב מהיום אלא שיקנ' פלו' לאחר מיתה אפי' שלא היה בשטר קנין כיון שכתוב בו זמן הזמן מוכיח שמחיים הקנה לו וכמו שכתב שם והא דקיימא לן דאין מתנה לאחר מיתה היינו היכא דלא אמר מהיום וליכא קנין ושטר דיוכיח עליו דתחול המתנ' מחיים כמו שכתוב שם בהגה"ה שם מלשון רבינו שמח' וכמו שהביא במרדכי פרק יש נוחלין בשם מהר"א ז"ל וכל שכן בנדון דידן דכ' לרווח' דמילתא גוף הקרקע מעכשיו וכו' דאע"ג דמת הבן קודם האב דהיינו שני בחיי ראשון הבת נשארת במקום הבן וכשמת הבן זכתה בגוף הקרקע ועת' שמת האב אין לאלמנה שום שעבוד על גוף הבתים וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל שם מת הראשון ובאו בעלי חובות ואשתו לגבות מנכסים אלו אין מגבין להם כלום אפי' עשאן אפותיקי או שיחזן וכו' אלא הרי הן של שני והכא בנדון דידן הבת שהיא שלישי היא במקום הבן שהוא שני שזכתה בגוף הבתים כשמת הבן אפי' שמת בחיי האב כדפרישית וכל שכן כי מה שכתב הרמב"ם ז"ל הוא על הא' שאמר לו הנותן ואחריו לפלוני דאם עבר או מכר או נתן אין השני מוציא מיד הלקוחות ואפי' הכי כשלא מכר ומת אין מגבין מנכסים אלו כלום לבעלי חובות ולא לכתובה אבל בנדון דידן הראשון שהוא האב משעה שנתן אין לו רשות וכח לתת או למכור לשום אדם כיון שהגוף הוא נתון מעכשיו ואם מכר או נתן בטל וה"ה אם שעבד או ייחד לכתוב' או לב"ח ובנ"י פי"ג הביא לשון הריטב"א ז"ל בשם שני רבותיו כסבר' רבינו משה ואפילו למה שכתב בעל התרומות דכי היכי דאם מכר מכור הכי נמי אם שעבד היינו כשממכרו ממכר אבל הכא

שנתן מעכשיו הגוף ואין ממכרו בו ממכר הכי נמי אין שעבודו בו שעבוד אפילו היה משעבדו לכתובת אשתו כל שכן שלא שעבד בתים אלו ולא הזכירן בכתוב' אשתו וכן מה שכתב הר"מ והסכים הרא"ש עמו כמו שהביא בחושן משפט סי' רמ"ח משום דכתובה חל שעבוד' מחיים וקדמה לאחריך היינו במי שממכרו ממכר כמו שכתב שם דהוי כשאר לוקח וכו' דהיינו למי שאמרו לו ואחריך דמשמע מה שנשאר מן הנכסי' אחריו אבל (בנ"ד) הנותן ראשון שנתן הגוף מעכשיו והפירו' לאחר מיתה דלא נשאר לו שום כח בגוף הבתים יודו הר"מ והרא"ש ז"ל ובב"י סימן רנ"ה כתב שכתב המרדכי בפרק י"ג בשם הר"מ על הכותב לבתו ולחתנו במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה וכו' וכתב עוד שם על הנותן מתנה מהיום ולאחר מיתה שאלמנ' גובה תחילה ע"כ ולא מצאתי לשון זה במרדכי כי מה שכתב בשם הר"מ על הכותב לבתו ולחתנו במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה כתב שם במרדכי פרק י"ג סי' תקפ"ה ומכאן פסק רבינו מאיר שכשהאלמנ' נוטלת כתוב' שלא יטול המקבל וכו' דהכא משמע דלעולם לא יטול מקבל מתנה יותר מן היורשים וכו' זהו משום דמעיקרא לא היתה המתנ' לבתו ולחתנו מהיום ולאחר מיתה אלא כא' מהבנים אבל אם היה כותב להם חלק מה דבר קצוב חלק חמישי או שישי מנכסיו לא היה יכול ליתנו לאחרים ולמעט חלקו כמו שכתב אח"כ במרדכי בסי' תקצ"ט וכמו שהביא גם כן זה בבית יוסף אבל הלשון שכתב עוד שם על הנותן מתנה מהיום ולאחר מיתה שאלמנתו גובה כתובתה תחילה לא נמצא שם במרדכי מסימן תקפ"ה עד תקצ"ט בסימני הרי"ף מדפוס ויניציאה: ועוד יש טעם בנדון דידן שאין שעבוד כתובה על מתנת בנות אלו שכתוב במתנ' ואם ח"ו יפטר שום א' מהם וכו' מעתה ומעכשיו סלקתי ידי מהם ומחלתי וכו' ומן יומא דנן.

ולעלם לית לי עסק עמהון במתנה שנתתי להון וכו' וכיון שאמר מעכשיו גם לבנות פשיטא דאין כאן שעבוד כתובה אע"ג דמת הבן קודם האב דאפי' הבן לא היה יכול למכור משום דאמר מעכשיו גם לבת וכתב הרי"ף בהא דא"ר אלעזר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לית הלכתא כוותיה ודייקינן אם אמר מעכשיו מוחזק הוי וירות לה בעל וכן (כ') הרא"ש וכ"כ הרמב"ם ז"ל שם גבי מעשה באחד שאמר נכסי לאמי ואלו אמר וכשתמות הזקנ' הרי הן לבתי מעכשיו היה הבעל יורש אותן וכתב הרב מ"מ ומדברי הרי"ף ור"ח ורבי' יש ללמוד שהאומר ואחריך מעכשיו לפלוני אם ירש ראשון ומכר השני מוציא מיד הלקוחות שאם לא כן וכו' וכן כתוב בהלכות בביאור ס"פ יש נוחלין דכשאומר מעכשיו השני מוציא מיד הלקוחות ואם כן בנדון דידן אפילו היה הבן בחיים והיה זוכה בבתים לא היה יכול למכור כמו אביו שנתן הגוף מעכשיו ואין שום שעבוד לכתובת האשה כמו שכתבתי ומ"ש בשאלה אם הנדוני' של בתו היא במקו' המתנ' נראה ודאי כי על מה שנתן לה ק' פרחים במעות בעין ובתכשיטין נתן לה הנדוניא אם עולה הנדוניא יותר מק' פרחים דמסתמא פורע את חובו למי שחייב קודם שיתן לו עוד מתנה שהיא יתירה מן החוב ומעיקרא נמי המתנה היתה לנדוניא כשתנשא וגם מה שהיה מגיע לה חלק מן הק' פרחים של אחותה שהם חמשים פרחים אם הנדוניא של זה מאה וחמשים פרחים הרי יש כאן מה שמגיע לה מצידו ומצד אחותה.

לענין הספרים שנתן לבנו והמעות צריך שיבואו עדים על הספרים שהיו לו אז בזמן הקנין ואם ימצאו בעין בביתו הספרים עצמם שהגביהו העדים וזכו בהם בשביל הבן

תזכה בהם אחרות ואין לאלמנה שום שעבוד בהם כיון שזכה בהם הבן קודם שתנשא היא עמו והספרים נשארו פקדון אצלו ולא מהני לה תפיסה בהם שאינם אלא פקדון גבי בעלה ועל דבר המעות שהעידו העדים שהגביהום וזכו בהם בשביל הבן ונשארו בידו בתורת חוב מלוה אפילו שימצאו לו נכסי' אם היא תפסה אותם אין מוציאין מידה אעג"ב דקדם חובו לכתובתה הרי תפסה כי תפיסה מן האומנים היא תפיסה ועל דבר מה שמגיע לה מחלק המטלטלי' והמעות שירש הבן מאחרות שמתה שהם כ"ה במעות וכ"ה במטלטלי' (הנה) (הכ"ה) במעו' הם בתורת חוב והלואה כבר קדמה האלמנה ותפסה ועל המטלטלים אם יש עדים שידעו מה הם החפצים והמטלטלים שזכו הם בעד הבנות והם נמצאים עתה בעין יתנו לו מהם כ"ה פרחים נאם הצעיר משה: שאלה קפג ילמדנו רבינו פלוני סוחר היו סחורותיו באוצר המוכסים אשר בנמל הים רחוק מן העיר שעור מיל ומנהג לילך שם בעל הסחורות לנמל ולהוציא סחורותיו מן האוצר ופורע כל המכס למוכסים ומוסר סחורותיו שם בנמל לסופר הספינה ופלוני ההוא חלה פני חבירו שהיה הולך לנמל להוציא סחורותיו שיוציא גם כן סחורו' (אחרו') אשר לו באוצר והם ט' באלא"ש של סחורה פלו' וזה שאל ממנו דרך חן ונתרצה חבירו והלך והוציא סחורותיו וסחורות חבירו מאוצר המוכסים ושם סופר הספינה והעביר כל הסחורות לפני הסוחר אחת לאחת למצוא חשבון ואחר כך רצה הפלוני לקבל מיד סופר הספינה כתב קבלת הסחורות כנהוג בסוחרים כשבאו לחשבון הסחורות של פלוני חבירו שהיה במדינ' אמר הסופר לא היו כי אם ח' באלאש מסחורה פלונית מסימן פלוני והשיב לו הסוחר כי הם ט' ולראיה תראה בכתב המוכס ותמצא כדברי ולא רצה סופר הספינה לראות כתב המוכס באומרו שאפילו יראה שם כתוב ט' לא יתן האמנה לכתב המוכס כי אינם כי אם ח' ולמחר שילכו עמו לספינה ויחפשו] חשבון הבאלש מהסימן ההוא ומאשר ימצאו בספינה אמט' אם ח' יתן כתב קבלת ידו כנהוג והפלוני בא לעיר כי אין לישב בנמל בלילה וספר מיד לחבירו כל המאורע לחבירו בעל הסחור' ולא שם לבו לדבריו ולא רצה ללכת להשתד' בענין באופן שלא רצה סופר הספינה לתת כתב קבלת הסחורות כי אם מח' באלש והט' לא נמצאת עוד ועתה פלוני שואל מחבירו הבאל' הט' יורינו רבינו דרך התורה ויוציא לאור משפטו קדוש: תשובה אם מנהג הסוחרים הוא כשמוסרים הסחורו' לסופ' הספינ' ליקח מיד כתב ידו של סופר פשע זה השליח שלא נטל כתב יד הסופר שקבל ממנו ט' באלאש כיון שאמר לו בעל הבאלאש שהיו ט' ושימסרם לבעל הספינה וכל שכן אם נטל כתב יד הסופר על סחורותיו שהיה חייב ליקח כתב יד הסופר על הט' באלאש ואם לפעמי' אין נוטלין מיד כתב יד הסופר אלא אחר יום או יומים והוא גם הוא לא נטל כתב יד הסופר על סחורות שלו עדיין אין כאן פשיעה אבל אם הודיע בעל הט' באלאש לשליח שהסופר אמר לו שלא היו אלא ח' היה חייב השליח ללכת עמו לסופר ולומר לו בפניו שנתן לו ט' ואם היה מכחיש הסופר אז היה נשבע השליח שמסר בידו של הסופר כל הט' ויפטר ואם לא רצה ללכת הוא פשיעה כי הוא ידוע כי אינו חייב הסופר לתת לו כתב ידו שקבל ממנו כי אם למי שקבל מידו יתן כתב ידו שקבל ממנו מסחורות פלוני סך כך באלש ואינו נאמן בשבועה עתה שמסר לסופר ט' דאפילו מסרם אם היה הולך לסופר לא היה מעיז פניו בפני מי שמסר לו ט' לומר שלא מסר לו אלא ח' דסופר לא מרע נפשיה באומנותיה ואם היה מעיז פניו לומר לא קבלתי אלא ח'

היה נאמן השליח בשבועה שמסר לו ט' אבל כיון שהיה חייב ללכת לומר שיתן לו כתב ידו על ט' ולא רצה ללכת ומתוך כך נאבד' הויא פשיעה וחייב לשלם ואם יטעון השליח כי אחר שמסר ביד הסופר הבאלאש תבע ממנו הכתב ומאז הכחיש ואמר כי לא היו אלא ח' אינו חייב לשלם אלא לישבע שמסר ביד הסופר כל הט': שאלה קפד ראובן היה נשוי לדינה והלך לו למדינת הים והניח בידה קצת מעות שתשא ותתן בהם ותתפרנס מן הריו' והקרן יהיה קיים וכשבא מצא רוב הקרן נפסד והיא אמרה שבמשא ומתן נפסד ובמזונות שנתייקרו באותו זמן ועל זה נפלה קטטה בין איש לאשתו והיה רוצה לגרשה ועל זה נתחייבה לאה אם דינה על כל המעות שהניח חתנה ראובן ביד בתה וכתבה עליה שטר חוב לחתנה לפרוע לו לשנה אחת וכתב דינה נכנסה ערבני' על אמה אם לא תפרע שינכה לה בעלה החוב הנזכר מנדונייתה וכן כתב בשטר חוב ודינה בת לאה אשת המלוה הנזכר נכנסה ערבנית על המעות הנזכרים לזמן הנז' וקבלה על עצמה דינה הנזכרת שאם אמה לא תפרע החוב הנזכר לזמן הנזכר והיא ג"כ לא תפרע החוב הנז' לזמן הנז' בעד אמה שמעתה ומעכשיו נתנה כח ורשות לבעלה ראובן הנז' שינכה מכתובתה שיש לה עליו החוב הנז' ע"כ לשון השטר ולא זה הלכה למקום אחר ועבר זמן הפרעון ואחר זמן הפרעון נפטרה דינה אשת ראובן ובאת אחר כך לאה בידי' רקניות כי חשבה שכבר נרצה ראובן חתנה החוב הנז' מכתובת בתה דינה ומצא' שמתה וחתנה הוא תובע החוב הנז' שאומר שלא ניכה שום דבר מכתובת אשתו כי היה ממתין שתבוא חמותו ותפרע לו ונמצאת הכתובה שלימה בלי שום ניכוי כתיב עליה יורינו רבינו אם חייבת לאה הנ' לפרוע חוב זה אם לאו.

תשובה נראה שאינה חייב' לאה לפרוע לחתנה דכיון שעבר הזמן של הפרעון בחיי בתה ולא פרעה לו הרי חל הפירעון על ניכוי הכתוב' של בתה כמו שכתוב בשטר חוב שאם אמה לא תפרע החוב לזמן הנזכר וכו' שמעתה ומעכשיו נתנה כח ורשות לבעל' שינכ' מכתובת' כו' שיש לה עליו החוב הנזכר שנראה שאם לא תפרע לזמן הנז' שהיא פטורה בניכוי כתובתה מעתה ומעכשיו ולא תימא דענין הניכוי הוא ברשותו אם ירצה לנכות ינכה ואם לא ירצה ימתין ויפרע ממנה והרי אומר שלא רצה לנכות דכיון שכתוב בשטר חוב שאם אמה לא תפרע לזמן הנז' והיא ג"כ לא תפרע בזמן הנז' שמעתה ומעכשיו נתנה כח ורשות שינכה נראה שהוא נתרצ' מאז בניכוי כתובתה חילוף הפרעון אם לא תפרע היא או אמה לזמן הפירעון או אם היה מגרש אותה היה מראה שטר החוב לבית דין ולא היה פורע לה כתובתה אלא בניכוי החוב הנז' וגם אם היה מת הוא לא היו פורעים לה ב"ד כתובת' אלא שהיו מנכים לה החוב הנז' מסך כתובתה כיון שעבר זמן הפרעון כי בנתינתה לו כח ורשות לנכות נתרצה הוא במקום הפרעון ואינו יכול אחר כך למאן בניכוי ולתבוע ממנה מה שאינו כתוב בשטר חוב שנתנה כח ורשות מעתה שינכה ומאז נתרצה הוא לנכות אם יעבור הזמן ולא יפרע וכן כתוב בשטר גם כן שאם אמה לא תפרע וכו' והיא ג"כ לא תפרע וכו' לזמן הנז' שלא היה לה או לא רצה לפרוע נתרצה הוא בניכוי ההוא וכיון שעבר הזמן בחיי דינה כל העומד לינכות כנכוי דמי ואינה חייבת לאה לפרוע שום דבר לחתנה הנז' וגם כי אפשר לפרש לשון השטר ג"כ לזכות המלוה היותר פשוט הוא מה שכתבתי ויד בעל השטר על התחונ' והמוציא מחבירו עליו הראיה וכל שכן אם יתברר שהחוב הזה לא הית' חייבת היא אלא שנכנס' בעד בתה והראיה כי בתה

הכניס' עצמה לנכות מכתובת' על אמה שנראה ודאי כי מאז אם היו מנכים לו מכתובתה היה מרוצה הוא אלא שאמרה לזכות בתה רצתה להתחייב לפרוע וכשלא תוכל לפרוע יחזור לניכוי ועתה אמרה שאינה יכולה לפרוע ושכבר היה ברשותו לנכות והרי הוא כמו שניכה כבר: שאלה קפה ראובן שמכר לשמעון סחורה כפי מה שישו' אותה פלוני סוחר ושמעון יפרע לו דמי הסחור' בש"ח אח' שיש לו על לוי בכתיבה ומסירה ונטלו קנין שניהם על המכר שמכר הסחורה ועל פרעון זה יורינו רבי' אם יוכל שום אחד מהם לחזור בו: תשובה כיון שנטל קנין ראובן שמכר הסחורה לשמעון היא קנויה לו ואע"ג דלא פסק ואמר רבא פרק חזקת הבתים מכר ולא פסק שניהם יכולים לחזור בהם משום דלא סמכה דעתיה דמי יימר שיתקיים המקח שמא יעלה המוכר בדמיהם והקונה יזלזל הכא דאמר כפי מה שישום פלו' סוחר סמכ' דעתייהו וכמו שלמדו מההיא דפ' בית כור דאי אמר ליה מזביניא לך האי ארעא כדשיימי לה בי תלתא קונה אפילו אם אין דמיו קצובים וכו' ובנדון דידן כיון ששניהם נתרצו במה שיאמר פלוני הרי קבלוהו עליהם כשלשה וסמכה דעתייהו טפי אהאי חד דהוי בקי בערך הסחורות מג' דעלמא דלא סיימו פלוני ופלוני: וכיון שהמכירה קיימת חייב שמעון לפרוע לו כפי מה שהתנה עמו שימסור לו השטר חוב ויקנהו לו בכתיבה ומסירה ואם לא ירצה יפרע לו המעות לזמן גביית החוב דאע"ג דקנין שטר חוב הוי ככתיבה ומסירה והאי לא מסר' דלא כתב ליה ואינו קנוי לו עדיין השטר חוב אפילו הכי המקח של הסחורה קיים והלוקח חייב להקנות לו השטר כדין מכירת שטרות בכתיבה ומסירה והוי כמי שקנה מקח אחר שחייב לפרוע לו דמי המקח דאע"ג דעדין לא פרע כיון שנקנה לו המקח חייב לפרוע הכי נמי בנדון דידן כיון שנקנה לו הסחורה כפי מה שישום אותה פלוני סוחר חייב לפרוע הוא לו כפי מה שהתנו ביניהם שיקנה לו השטר בכתיבה ומסירה כדינו ואם לא ירצה יפרע לו לזמן הכתוב בשטר: שאלה קפו ראובן נתן משכונות ביד שמעון וחלה פניו שיבקש לו סך מעות בריבית מן הגויים על המשכונו' ושמעון הביא לו המעות ועבר זמן והגוי תובע לשמעון שיפרע לו קרן והריבית ושמעון תובע מראובן וראובן משיב לו כי נתן לו קצת מן הקרן או שלא נתן לו כ"כ מעות (או) כמו שתובע ממנו עתה וגם על הריבית מערער ואינו רוצה לפרוע לו: תשובה כיון שהמשכונות הן ביד שמעון הוא נאמן לומר שנתן לו כל כך מעות שלקח מן הגוי על המשכונות או שלא פרע לו ממה שנתן לו אלא מה שיאמר שמעון וגם על הריבית הוא נאמן כיון שנתן לו רשות ליקח מעות בריבית על המשכונות ואם ראובן יטעון ברי שלא נתן לו כל כך מעות או שפרע לו קצתם או שהריבית אינו כ"כ וכיוצא בזה ישבע שמעון על סך המעות והריבית ויפרע לו ראובן הכל נאם המבי"ט: שאלה קפז ראובן שתבע משמעון מנה שהלוהו מלוה על פה שלא בעדים והלה אומר אמת שהלויתני אבל תפוס' הם בידי מחמת שאביך היה חייב לי סך פלוני מענין כך וכך ולא הספיק לפורעם לי ומת ועתה תפסתי מנה זה ליפר' ממנו הסך הנ"ל יורינו וילמדנו אם שמעון זה נאמן בשבוע' על כל אשר יאמר כי הוא זה או לאו ושכרו כפול מן השמי'.

תשובה נאמן שמעון בשבוע' שאביו היה חייב לו וינכה המנה ממה שהיה חייב לו אם ראובן ירש מאביו כדי סך המנה כיון שהיה יכול לומר' איני חייב לך שום דבר או פרעתי מה שהייתי חייב לך והם שני מיגו לכל טענה מהם שהי' טוען ואם יאמר לו ראובן ממה

היה חייב לך צריך לפרש ממה היה חיי' לו מלוה או פקדון וכיוצא בזה שמא חושב הוא שחייב לו ואינו חייב לו ואפילו בית דין חוקרים אותו ממה היה חייב ואם יאמר שהיה חייב לו כפי הנשמע שאביו נתן לו שטר חוב שהיה לו על לוי שיגבה אותו ויקחנו לו מתנה ושגבה אותו ואחר כך חזר בו ותפס ממנו שלא מדעתו צריך לברר יותר טענה זו שנתן לו השטר בכתיבה ומסירה בפני עדים שאם לא עשה כך היה יכול לחזור בו ואפילו שלא עשה כך אלא שמסר לו השטר שיגבה החוב לעצמו מתנה וגבה אותו כבר ואח"כ חזר בו ותפס ממנו כדי החוב שגבה ישבע שכך היה שכיון שכבר גבה זכה ולא היה לו לראובן כח לחזור לקחתו ממנו ואם יש לו עד א' שמסייע לו בטענה זו פטור גם משבועה נאם המבי"ט: שאלה קפח ראובן היה לו בן אחד ואחר כך הרה אשתו וטרם שילד' מת ראובן ואח"כ ילדה בתו וגדלה ונשאת והיתה להם ירושה מאביה' ולא נתן לה אחיה שום דבר לנישואיה מעזבון אביה מצד עישור נכסי מן הירושה וגם כן לא משום דבר אחר ועתה היא תובעת מאחיה את העישור ולא יכלה להוציא מידו שום דבר כלל לפי שידו תקפה מן האומות ונתן שוחד בזיוף כדי לבטלה בערכאות הגוים ומתה היא ועתה תובעין יורשיה את העישור מיורשי אחיה בדין תורה יורינו רבינו מהו דינו של זה ושכרו כפול מן השמים.

תשובה אע"פ שלא נולדה בת זו אלא אחר מיתת אביה יש לה פרנסה לנישואי' כי לא חלקו חכמים בתקנתם ומה שתקנו כעין דאורייתא תקנו וכמו שהבן הנולד אחר מיתת אביו יש לונחלת ירושתו עם אחיו כמו שהיה יורש אם היה נולד בחיי אביו כן הבת יש לה עישור נכסי' שתקנו לה חכמים אעפ"י שנולד' אח"כ וכן אעפ"י שנשאת קוד' שנתנו לה אחי' העישו' ומתה אח"כ יכולים היורשים שלה לתבוע מן האחים עישור זה כי הוא חוב עליהם כמו שכתב רבינו משה הבת בעישו' זה היא כבעלת חוב כו' והבת טורפת מן הלקוחו' פרנסת' כדרך שטורפין כל בעלי חובות וכו' וא"כ יכולים יורשיה לתבוע מאחי אמם ויכולים לטרוף מן הלקוחות ולא לבד על סך עישור מה שהי' לאביהם אלא שאומדים דעתו ריעיו ומיודעיו ממשאו ומתנו אם היה נותן יותר מעישור נותנים לה וכן אם השיא בת בחייו נותנין לה כפי מה שנתן הוא בחייו לאשר השיא וכמו שכתב כל זה הרב רבינו משה ז"ל פרק עשרים וראוי לאנשי חיל אשר בעיר הזאת להתחזק נגד האחים עד שיקיימו דין תורה ואתה שלו' עם כל קהלות בני ישראל.

שאלה קפט המנורה הטהורה יאי' עינינו במאור תורתו על ענין ראובן ששיד' את (בנו עם) לאה ובעת השידוכין נתחייב אבי המשדך בקנין גמור ובחוב גמו' לתת לבנו מאתי' פרחי' במעו' בעין ועוד מאה פרחי' בתכשיטי זהב וכסף כמו שכתוב בארוכ' בשט' השידוכין והשידוכין הנז' באו לידי גמר נישואין וילד' בנים והחתן חלה את חולייו אשר ימות בו ובחוליו אבי החתן הביא עדי' מהשוק והכריח את בנו ימחול לו החוב שהיה חייב לו וכן נכתב ונחתם עתה ילמדנו רבינו אם זאת המחילה תקיי' ותצא האלמנה בבלאותיה הקיימי' בלא תוספת ובלא כתובה כנפקת ברא או אם תתבטל זאת המחילה שנעשית להכריח ולהפקיע זכות האלמנה כדפסק בעל הטורים בשם אביו הרא"ש ז"ל ויתחייב אביו לפרוע לאלמנה כל סכי כתובתה בבעו ובמטו יורינו מדרכיו ונלכה באורחותיו ושכרו כפול מאת אדון השלו':.

תשובה אם הנישואין נגמרו על התנאי שעשו בשעת השידוכין בשטר זה יש שעבוד לאשה בכתובתה ואין הבעל יכול למחול שום זכות שעבודה דאע"ג שהמוכר שטרו ומחלו אח"כ הוא מחול היינו משום דמכירת שטרו' הוא דרבנן אבל הכא שעבוד זה הוא מן התורה ולא היה יכול למחול ומחילתו בטלה נאם המבי"ט: שאלה קצ על ענין החזרה כשמתה האשה בלי זרע שיש תקנה שיחזיר הבעל ליורשיה חצי או שלישי כתב הר"ש בן צמ"ח ז"ל בתקנה א' של אלגאזר שאם מתה בלי זרע שיחזרו שלישי נדוניתה שלענין התכשיטין שנתנו לה קרובי' והם בעין יחזירים הבעל ליורש ע"כ ואם כן בתקנה שלנו יהיה החזרה שלישי או ב' חומשין או מה שיהיה כל התכשיטין שנתנו לה קרוביה והם בעין יחזרו ליורשים מלבד חלק הנדוניא דאדעתא דהכי נתנום לה וכו' וכמו שכתב גם כן כשנתאלמנה היא שנוטלת התכשיטין שנתנו לה קרוביה מלבד גיבוי כתובתה דאדעתא דהכי נתנום לה וגם בתקנה שכתב שם שאפילו מתה ויש לו זרע שיירש הזרע חצי הנדוני' בהם שלענין מתנות שנתנו לה בעת הנישואין או אחר כך מסתבר' שיהיו לזרעה שלא תתקשט אשה אחרת בתכשיטיה אלא שאם הזרע מת יירש האב מכל זה נראה שמצד הדין באיזו תקנה שיהיה בענין החזרה מחלק הנדוניא כי התכשיטין שנתנו לה קרוביה הם של יורשים מלבד חלק החזרה שאלה קצא פחות מכן עשרים שמכר בנכסי אביו קרקע ומת פחות מכן עשרים ונשאר לו יורשים קטנים יש לספק אם הם בני י"ג או יותר אם יכולים למחות בזמן שאביהם היה יכול למחות או שמא הוא לבדו היה יכול למחות ולא בניו ואם ת"ל שיורשי' זכות אביהם וכמו שהיה יכול למחות תוך עשרים לבד לדעת הרמב"ם ז"ל יוכלו הם למחות תוך עשרים של אביהם אכתי מיבעי' אם היו הם קטנים פחות מי"ג הב"ד או האפטרופוס שלהם יוכלו למחות או לאו ואם תמצא לומר שיוכלו למחות נאמר שיתארך זמן מחאתם אפילו הגיעו לי"ג שנה עד שיהיו הם בני עשרים כמו שאביהם היה משמכר לפחות עד שהיה בן עשרים שלמים ואפילו שעבר זמן מחאת אביהם עדין אלו אין בהם דעת לידע שזלזל אביהם במכירת קרקע ירושת אביו כדי שימח' עד שיהיו בני עשרים או נאמר כיון שעבר זמן מחאת אביה' אבד זכותם ג"כ יורינו רבינו הדין מהו תשובה מההיא דמעשה דהבי' פרק מש"מ באחד שמכר בנכסי אביו ומת ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה ובאו ושאלו את ר' עקיבא מהו לבדוקו אמר להם אי אתם רשאים לנוטלו וכו' נראה שאם היה קטן פחות מכן עשרים נמי שהיו יכולי' למחו' היורשי' אע"ג דהתם מיירי בקטן ממש שמכירתו בטילה אפילו הכי הכא שיש לזה שהוא פחות מכן כ' למחות ישאר לו רשות ונפשטה השאלה הראשונה ויכולים היורשים למחו' במכירת מורישם כמו שהיה הוא יכול למחות וכן אם הם פחות מבני י"ג ב"ד או אפטרופוס יכולים למחות בכל הזמן שהיה הוא יכול למחות אבל לענין שיוכלו למחות אפילו אחר שהשלים העשרי' בקבר נראה שאין להם זכות יותר ממורישם כיון שהוא לא היה יכול למחות אחר עשרים לדעת הרמב"ם ז"ל שהרי בדין תורה כל שהוא י"ג מקחו מקחו וממכרו מלא שחכמים תקנו שלא יהיה ממכרו ממכר בקרקעות של ירושה מפני שמזלזל במכירה מפני שלא טרח בה ודעתיה קריבא אזוזי ותקנה זו לא אלימא כולי האי שהרי יש מחלוקת בין הפוסקי' יש מי שאומר בן המוכר בנכסי האב פחות מכן עשרים לאו דוקא בן אלא בת ולא דוקא אב אלא שאר מורישים ג"כ ויש אומרים דוקא אב.

ורבינו שמואל והראש ז"ל ואחרים גם כן סוברים שאפילו בנכסי האב, מוכר לכתחילה כל שהוא חריף ובקי למכור ולא נאמר בן שמכר פחות: וכו' אלא כשאינו בקי ולכ"ע מתנתו קיימת וכיון שכן כשהוא היה יכול למחות נאמר שימחו יורשים ולא נאמר יותר על הקונה שיוכלו למחות אח"כ והבו דלא לזסיף עלה אפילו אחר שעבר זמן מחאתו וכיוצא בזה, אמרו גבי שומא הדרא לעולם שאם שמו אותה למלוה שהיה חייב לאחר ושמו אותה ב"ד לאחר ובא הלוח הראשון ללוקח' ולתת המעות ששמו עליו לקח' מן השני שלא יהיה כח זה השני שלא יחזור מה ששמו לו יותר מכח הראשון שהיה חוזר השומא וכמו כן בנדון דידן לא יהא כח היורש גדול מכח המוריש אלא כל זמן שאם היה המוריש בחיים היה יכול למחות יכולים היורשים למחות וכשהמוריש לא היה יכול למחות: גם היורשים אינם יכולים למחות: שאלה קצב ראובן היה לו קרקע אחד ומכרו לתוג' אחד ונשארה החזקה בידו כי כך היא ההסכמה כי המוכר לגוי יהיה מוחזק באותו קרקע לאחר ימים נשרפו הבתים של הקרקע ומכר התוגר הקרקע לשמעון על כי נתרע' עליו שהיה סרסור ויעץ אותו לקנותם ונשרפו והוכרח לקנותם ממנו ואחר שקנאם ממנו נמלך לבנות' כמו שהיו בתחלה וכשראה התוגר שבנאם חזר להכריח את שמעון שימכר' לו ומכרם עתה טוען שמעון כי החזקה שלו כיון שהיו: שלו ומכר לגוי נשארה ברשותו החזקה וטוען שכיון שהוא קנה גוף הקרקע' מן הגוי מיד נאבד חזקת ראובן שבהסכמ' העיר אינו מבואר במי שקונה קרקע אחד מגוי אשר יהודי מוחזק בה שיהיה מחוייב לפרוע ליהודי החזקה כמו שהוא מבואר בהסכמות מקומות אחרות שאינו כתוב בהסכמה אלא שלא יהיה רשאי שום יהודי לשכור בית אשר יהודי אחר מוחזק בה אמנם לקנות בית שהיהודי מחזיק בה לא עלה על ספר המסכימים וראובן טוען כי הכל קנוניא בין שמעון והגוי שלא היה קנין ומכירה ביניהם ושטרות של הערכאות היה הכל מרומה כדי לאכול חזקתו ילמדינו רבינו הדין עם מי משניהם: תשובה כיון שהסכמת העיר היא כי המוכר קרקע לגוי יהיה מוחזק באותו קרקע אם כן כשמכר ראובן לתוגר נשארה החזקה ברשותו ואין לו לתוגר הקונה אלא גוף הקרקע ושכירותו בזול ואם כן אם מכר הגוי לשמעון קרקע זה אין לו אלא הכח שהיה לתוגר מה מכר התוגר כל זכות שבא ליזו ואם כן החזקה לא היתה לעכו"ם שמעון שקנאה ממנו מנין תהיה לו וכל שכן כשחזר ומכרה לתוגר שקנאה ממנו שלא נשאר לו שום חזקה אם כן לא היתה לו חזקה כשהיתה קנויה לו מן התוגר מפני כי התוגר לא היתה לו החזקה שנשארה לראובן הראשון איך תשאר לשמעון שטען שכיון שהוא קנה גוף הקרקע מן התוגר מיד נאבד חזקת ראובן איך נאבדה בקנותו מן התוגר אם התוגר כשקנה נשארה החזקה לראובן הרי זו טענה בלא חזקה ומה שטען שבהסכמת העיר אינו מבואר שמי שקונה קרקע מעכו"ם אשר יהודי מוחזק בו שיהיה מחוייב לפרוע ליהודי החזקה גם זו אינה טענה כי כן הוא שאינו מחוייב לפרוע אבל זה שקנה עומד במקום העכו"ם עם המחזיק שלא יקח ממנו שכירות יותר ממה שהיה לוקח העכו"ם ואינו יכול להוציא מן הבית ואם יוציאנו לא יהיה רשאי שום יהודי לשוכרה ממנו כמו שהיה כשהיתה ברשות העכו"ם ואם ירצה לקנות מן המחזיק חזקתו וגם המחזיק ירצה למוכרה לו הרשות בידם אבל לא חייבו לקונ' מן העכו"ם שיקנה החזקה מן המחזיק ולא למחזיק שימכרנה לו כי אין לקונה מן הגוי אלא הכח שהיה לו לעכו"ם בקרקע עם המחזיק ואינו צריך ראובן לטענת קנוניא כי אע"פ שלא

היתה קנוניא לא היה לו זכות בה כמו שכתבתי ומ"ש החכם שהורה שהיתה החזקה של שמעון וממנו הפריד ארבעה ראשי' הנהר היוצאים ממנו נפסק ולא נשאר לו שום ראש (אם הראש הראש) שחזקות אלו לאו כקרקע דמי והביא כמה ראיות לזה אפי' שיהיה כך מה לי שיהיה חשוב קרקע או מטלטל אחר שההסכמה הוא שמי שמוכר קרקע שלו לעכו"ם עדין נשארה לו חזקתו לא שנא שיהיה חשוב קרקע או לאו סוף סוף גוף קרקע הוא וסדנא דארעא: חד הוא: ואם הראש הב' אי אמרי' קנוניא בנדון דידן או לאו אפי' שלא יהי' קנוניא אלא באמיתות ובאמונה קנה שמעון מן העכו"ם וחזר אח"כ ומכר לו אין לו בה חזקה אחר שנשארה החזקה ברשות ראובן כשמכר לעכו"ם כמו שהוא בהסכמה כי המוכר לעכו"ם נשאר לו חזקה במה שמכר ואם הראש השלישי אם יהיה חייב שמעון שבועה שלא היה קנוניא שכתב תרי טעמי על שאין חייב שבועה אין צריך שום טעם שאנחנו מודים לו שלא עשה קנוניא ואפי' הכי אין לו חזקה: ואם הרא"ש הרביעי אם אמדינן דעת המסכימים וכתב דמכמה טעמי לא אמדינן דעת המסכימים כשאינו מבואר מדבריהם בנדון דידן אינו צריך אומדן שהדבר מבואר מן השאלה עצמה שהכל מודים שמי שמכר קרקעו לעכו"ם נשארה לו בה חזקה ואם העכו"ם אין לו חזקה בקרקע שקנה איך יהיה חזק' לקונ' הבא מכחו אין העכו"ם יכול למכור מה שאינו שלו אם לא שהיה תקנ' בפ' כי כשיקנ' יהודי אחד מן הגוי שיפסיד היהודי הראשון החזקה ואם כן היו כותבים מה הועילו בתקנת' שהמוכר לנכרי תשאר החזקה לו אם יוכל העכו"ם למכור ליהודי אחר ותהי' החזק' לשני ומאומדנא ג"כ א"א לומר כך כיון שאפי' היוכותבים בפ' היה נראה חוכא ואיטלולא שהמוכר קרקע לפ' שהיה החזקה שלו ואם הגוי ימכרנה לישראל אחר שתהיה החזקה לאחזר וכל עצמם של מתקני הסכמות חזקות אלו הוא שתהיה החזקה בחזקתה ולא יעבירנה שום יהודי אחר מיד חברו ואפילו שבלשון ההסכמה כתוב ששום יהודי לא יהיה רשאי לשכור בית או חצר שמחזיק בו יהודי אחר ולשון מקח לא הוזכר בהסכמה אפילו הכי כתוב בפירוש בשאלה בתחלתה שכך היא הסכמת העיר כי הארץ לא תמכר לצמיתות לתוג' רק המוכר יהיה מוחזק ועומ' באותו קרקע וככחו אז כחו עתה ע"כ נראה שהוא דבר מוסכם ומפורסם ואין מחלוקת בזה בין ראובן ושמעון ואם כן איך יזכה שמעון בלקחו מן התוגר אותה הבית ובמכירתו לו אחר כך לא קנה ולא מכר אלא מה שהיה לגוי והגוי לא היה לו החזקה שנשארו לראובן כמו שכתבתי וכפלתי פעמים רבות על כל ראש וראש וכתב עוד בסוף דברי מראשותיו וכל שכן בנדון דידן ששמעון קנה הבתים כדת מה לעשות וראובן בא לסלקו מקנייתו על פי התורה מכח ההסכמה שודאי שלא יסלקנו כי אם בראיות ברורות וכו' ואיני רואה שום הבנה במלות אלו שאם קנה הרי חזר ומכר ונסתלק ממה שקנה וראובן אינו בא לסלקו מן הקנייה אפילו שלא היה חוזר ומכר לתוגר עצמו אינו יכול ראובן לסלקו מקנייתו אלא שגוף הקרקע והשכירו' בזול הוא של שמעון כמו שהיה של התוגר כמו כשקנאו מראובן והחזק' נשארה לראובן אלא שישומו חזקתו כפי מה ששוה ע"פ אנשים שיבררו ביניהם כמו שכתוב בהסכמות ויתן לו וגם כי האריך החכם המורה בפסק דין זה ולא עלתה לו כהלכה עם כל זה יש לו שכר במשא ומתן של תורה ובפילפול שפלפל בראיות שמורה שיש לו בקיאות בגמרא ובפוסקי' ז"ל ועל הרוב יכווין להלכה בפסקי דינים אחרים ופשפשתי בטענות של שמעון ולא מצאתי לו משען ומשענה

וחשבתי משום פתח פיך לאלם שנשאר אלם בטענותיו שלא זכה בהם שאם יש איזה מנהג לשם בענין החזקות כשנשרף בית אחת של חזקת יהודי א' כיון שאין הגוי מחוייב לבנות' (כשבאה) (כשבנא') אותו הגוי נאמר פני' חדשו' באו לכאן ואבד החזקה ויוכל יהודי אחר לשכור אותה מן הגוי ואפילו שהיינו אומרים כי עדיין בחזקת הראשון זה יהיה כשקנה אותה הגוי והשכירה אבל בנדון זה שקנה שמעון מן הגוי אחר שנשרפה ולא נשארה שום דבר מן הבתים וקנה שמעון הקרק' ובנאו נאמר פנים חדשות לשמעון באו לכאן כי לא תחול החזקה של ראובן על מה שבנה שמעון ונראה לי שזה טעם נכון להעמיד הבתים אצל שמעון אם לא שהיה מנהג הפך זה מה שהוא רחוק להיות מנהג כזה שאינו מצוי גם בהסכמות נר' שלא ימצא דבר מפורש כזה: כי אעפ"י שכתוב בהסכמה כי מי שהיה לו חזקה בחצר ובנה בו הגוי בת' אחרות שחזקת אותם הבתים הם של זה שהיה לו חזקה בחצר ונראה כי כל שכן הוא אם הבית שבחצר שהיה לו חזקה בה נשרפה או נהרסה וחזר הגוי ובנאה שפשו' הוא שהחזק' של הראשון זהו שבנא' הגוי כשהיתה שלו אבל אם אחר שנשרפ' מכרה לישראל אחר וזה האחר בנאו פנים חדשות הם לזה השני ואין לראשון חזקה בו כמו שכתבתי: שאלה קצג יתום שהי' סמוך על אמו במה שהניח אביו ומכר' אמו קצת קרקעות שהניח אביו ואחר כך גדל בנה וחזר וכתב שטר שמכר הוא ג"כ ושקיים מכירת אמו והיה פחות מבן כ' שנה ואחר כך מת ולא נודע אם כשמת היה כבר בן עשרים וירשתו אחותו שהי' מערערת על מכירת הקרקע שמכרה אמה וגם מה שמכר אחיה היה פחות מבן עשרים שנה שאינו יכול למכור בנכסי אביו בקרקע והקונה טוען שכבר קנה מאמה שהיתה כמו אפוטרופוס עליו כיתום שסמך על בעל הבית שהוא כמו אפוטרופוס וגם חזר וקנה ממנו כשגדל ואחותו מערערת גם על הקונה שיראה שטר הקנין מאמה והקונה אומר שנאבד ממנו ושבשטר בנה כתוב שהוא מקיים מכירת אמו והוא מוכר ג"כ יורינו מורינו אם יש ממש בעירעור אחותו ובטענותיה או לאו שאין ממש בעירעורה ובטענותיה: תשובה טענת האחות המערערת אין בה ממש כי אם אחיה סמוך על אמו היא כמו אפוטרופוס שיכולה למכור וכל שכן כשחזר הבן ומכר אחר שגדל וקיים מכירת אמו שאעפ"י שהיה פחות מבן עשרים מכירתו נמשכת מכח מכירת אמו ואם מכירתה קיימת לא גרעה מפני מכירתו והסכמתו במכירת אמו ואם נאבד שטר מכירתה אם עברו ג' שנים ממכירתה עד שגדל הבן אין חשש במה שלא נמצא השטר כי טפי מג' שנים לא מזדהר איניש בשטריה כי כבר יש לו חזקה ג' שנים ואם יש עדים שקנה ממנה זה ג' שנים והחזיק הרי הוא כמו שטר ואם לא ימצא עדות על המכירה מג' שנים או על החזקה אז תתקיים המכירה על בנה כי כן כתוב בשטר שמכר הוא ואח"כ כתוב שקיים מכירת אמו כדי שלא יוכל לתבוע ממנו שכירות על הזמן שדר בקרק' או החזיק בו קודם שמכר הוא לו ומכירתו קיימת כל שלא חזר בו קודם היותו בן כ' שנה ואם מת פחות מבן עשרים היתה יכולה אחותו לתבוע הקרקע תוך העשרים שנה כמו שהיה הוא יכול לחזור בו אבל אם לא חזרה או לא מיחה אלא אחר שהשלימה לאחיה עשרים שנה אם היה חי כמו שהוא לא היה יכול למחות גם היא לא תוכל למחות כי לא יהיה לה יותר כח וזכות ממורישה וכמו שכתבתי ראיות לזה בתשובה אחרת וגם אם יש ספק כשמת אם היה בן עשרים שנה או לאו אינה יכולה למחות עד שתביא ראיה שמת פחות מבן עשרים ושבתוך העשרים מחתה היא כי כל

ספק שבממון המוציא מחבירו עליו הראיה: שאלה קצד זה כמה שנים כתבתי היתר על מה שאסר החכם כמה"ר יוסף קארו נר"ו הבהמות שנמצא בבני מעים בהרות אדומות מצד שאוכלות עשב הנקרא חלתית וכתב הוא שעשב זה הוא חלתית שאמר שמואל בגמ' הלעיטה קורט של חלתית טריפה כי כשאוכלות העשב הזה אוכלת גם העורק של העשב אשר בו כח החלתית והוכחתי באותה תשובה סימן קנ"ד כי אין זו העשב חלתית ועם כל זה הנהיג הוא ולימד לבודקים שיטריפו הבהמות שימצא בבני מעים רושם אדום מאכילת העשב ההוא ומפני השלום שתקתי כל אלו השנים כי היתה חומרא זו בממון הגויים עתה בשנה זו אירע הרמצאן בחדש שבט שהוא זמן עשב זה והיהודים הם קונים בהמות באיים לשחוט כי אינם מניחים ליהודי שישחטו בשר לישמעאלים וראיתי כי היה הפסד ואיבוד ממון לישראל ולכן נתעוררתי עתה לחזו' על מה שכתבתי והוספתי לקח על מה שכתבתי הוא כי בגמ' לא הזכירו טרפו' כ"א בקורט של חלתית הוא הנוטף וזב מן העץ הנקרא חלתית כמו הקומוס שהוא גומא בלעז (ששב) (שזב) וגדל באילנו' וכמו של לבונה ושל מצטיכי שקורט זה הוא נוקב בני מעים כמו שאמרו דמנקבי למעיה ופי' רש"י שהוא חד ונוקב והיינו הקורט לא העשב ולא השורש שהוא עורק כמו שכתב החכם נר"ו ואמרו שם שהבריית' שאמר' הלעיט' חלתית כשרה הוא בעלים לא שאכלה קורט החלתית דסתם עלים הם של אילן כמו שכתוב עלי זית וכו' עלי גפנים לא עשב: ואפי' שכתב הרמב"ם ז"ל הלעיטה דבר שנוקב בני מעים כגון חלתית וכיוצא בו עם כל זה צריך שיהי' ידוע שעשב זה הנקרא' כלך הוא נוקב הבני מעי' כמו (הקורט) של חלתית ואינו כן כי אפי' שכשאוכלות עשב זה נר' בבני המעים שבהם בהרו' וכתמים אדומים בהם אין זה נקב ולא שעתיד לינקב כי הוא נראה בעין שמקום הכתמים הוא חזק ובריא כמו שאר בני מעים ואינו נימוק מקום הכתם ולא מותלע שיהיה קרוב לינקב ובכל אלו הרשמים והכתמי' אין גם אחד בהם שיהיה בו נקב והרמב"ם ז"ל כתב על חלתית וכיוצא בו שודאי נוקב וא"כ כל שלא נמצא נקב אין בו טרפות כלל כי אפי' שבקורט של החלתית אנו מחזיקים בו שנוקב אעפ"י שאינו הנקב נראה הכא בעשב זה שנראה בו רשמים וכתמים אלו אם היה נוקב אכילת עשב זה במקומות של הכתמים היה הנקב מה שאין כן קורט של חלתית שודאי נוקב ואין ידוע באיזה מקום הוא: ואפי' בחלתית עצמו שהוא הקורט כתב הרמב"ם ז"ל ואם היה תוך ג' ימים ספק נוקב ספק אינו נוקב תבדק כל אחת מהבני מעים כו' שנראה שאינו נוקב ודאי אלא לאחר ג' ימים ועל בהמה שעברו עליה ג' ימים שאכלה קורט חלתית הוא שאמר שמואל טרפה שודאי ניקבו בני מעים מחרו' החלתית ואעפ"י שבדקו ולא מצאו נקב מחזיקין אותה בנקובה שא"א שלא נוקבה אחר ג' ימי' אבל תוך ג' ימי' תבדק אם לא נמצא נקב נאמ' שעדין לא ניקבה וכשרה ועשב זה הנקרא' כלך שאינו חלתי' אפילו היה בה ספק אם ניקב אם לאו אפי' למי שסובר כי בזמן הזה אין סומכי' על בדיקת שום דבר שצריך בדיקה הכא היינו סומכין על בדיקתנו כיון שהוא ספק נוקב וגם שידוע מקום הבדיקה שהוא מקום רושם של דם ואינו נמצא בהם שום נקב ומקומ' בריא וחזק כשאר הבני מעי' ואין בעשב זה שום חשש טרפות והמחמיר בבהמת ישראל הוא מאבד ממון ישראל והתורה חסה על ממונם וסם המות של בהמה שהיא כשרה אעפ"י שהיא מתה בו אינו שוה לחלתית שאנו אומר' שהיא טרפה ואינה חיה כי סם המות של בהמה אף על פי שהי' מתה בו אינה נטרפת בשום טרפת בחיי'

כשאכלה סם המות שלה אלא מתנוונת והולכ' בחולי עד שהי' מתה וכששוחטי' אות' ומפרכס' אפילו שתהיה בגדר כוס כוס היא מותרת להדיוטות אבל האוכל חלתית חדות החלתי' הוא הולך לבני מעיה ונוקב ונטרפת בחייה אעפ"י שהי' בריאה ואיפשר שתחיה כל י"ב חדש מה שאין כן בסם המו' של בהמה כי מיד היא מתנוונה ולימי' מועטי' הי' מתה ואפ"ה כל ששחטו אותה ופרכסה מותרת כמו שכתבתי שאלה קצה נשאלתי על מה שכתב הרמב"ם ז"ל פי"א מהלכו' שכני' השכירות אין בו משום דין בן המצר שהרב המגיד הבין הבנה א' בזה והטור בח"מ סימן קע"ה הבין בו הבנה אחרת וטע' חכם א' בפ"י הכותב וקודם אכתוב כמה חלוקות שיש בענין ואח"כ אבא אל הבנת המפרשים ז"ל (א) חלוקה מי ששוכר בית א' אם משכירים בית א' בצדו אם יוכל לעכב ולשוכרה הוא בתורת שכירות: (ב) אם ממשכנים אותה למשכנה הוא קודם: (ג) אם מוכרים אותה אם יוכל הוא לקנותה קודם: (ד) אם כבר שכרוה אם יוכל להוציאו (ה) אם כבר משכנוה ו) אם כבר מכרוה (ז) אם בן המצר רוצה לשוכר' (ח) אם רוצה למשכנה: (ט) אם רוצה לקנותה (י) אם כבר שכרה (יא) אם כבר משכנה: (יב) אם כבר קנאה: (יג) אם מוכרים בית ששכורה לו אם יוכל לקנותה הוא קודם: (יד) אם ממשכנים אותה (טו) אם קנאה כבר (טז) אם משכנה כבר (יז) אם בן המצר רוצה לקנותה (יח) אם רוצה למשכנה (יט) אם קנאה כבר (כ) אם משכנה כבר (כא) מי שמשכן בית א' ומשכירים בית א' בצדו אם יוכל לעכב ולשוכרה קודם (כב) אם ממשכנים בית שבצדו: (כג) אם מוכרים אותה (כד) אם שכרה כבר: (כה) אם משכנה כבר (כו) אם מכרה כבר (כז) אם בן המצר הוא השוכר אותה (כח) אם הוא הממשכן: (כט) אם הוא הקונה (ל) אם כבר שכר בן המצר הבית שבצד הממשכן (לא) אם כבר משכן אותה (לב) אם כבר קנאה (לג) אם אחד רוצה לקנות בית הממושכן לאחר אם הממשכן קודם (לד) אם קנאה כבר (לה) אם בן המצר רוצה לקנותה (לו) אם בן המצר קנאה כבר (לז) אם בן המצר יוכל לעכב השוכר בית שבצדו: (לח) אם ממשכנים אותה אם יהיה הוא קודם (לט) אם כבר שכר (מ) אם כבר משכן: הנה ארבעים חלוקות כפי טבע החלוקה קיצור על אלו החלוקות (א) שוכר אם יוכל לעכב על מי ששוכר בית לשוכר' הוא (ב) או למשכנה או לקנותה (ג) אם בן המצר רוצה לשוכרה או למשכנ' או לקנות' (ד) אם כבר שכרה או משכן או קנאה (ה) אם מוכרים או ממשכנים בית השכורה לו אם יוכל לקנותה קודם (ו) אם כבר מכרו או משכנו: (ז) אם בן המצר רוצה לקנותה או למשכנה (ח) אם משכנה או קנאה כבר: (ט) מי שמשכן בית א' ומשכירים בית א' שבצדו או ממשכנים או מוכרים אותה אם יוכל לעכב (י) אם כבר שכר או משכן או קנה (יא) אם בן המצר רוצה לשוכרה או למשכנ' או לקנותה (יב) אם שכר כבר או משכן או קנה: (יג) אם רוצה לקנות בית הממושכן אם הממשכן קודם (יד) אם קנאה כבר: (טו) אם בן המצר הוא שרוצה לקנותה (טז) אם קנאה כבר (יז) אם בן המצר יוכל לעכב שכירות בית שבצדו או אם ממשכנים אותה אם יהיה קודם: (יח) אם כבר שכר או משכן: קיצור הקיצור (א) אם שוכר יוכל לעכב על מי ששוכר או ממשכן או קונה בית בצדו או אפילו שכר או משכן או קנה כבר.

(ב) אם בן המצר היה ממשכן או השוכר או הקונה או אפ"י שכר או משכן או קנה: (ג) אם מוכרים או ממשכנים בית השכורה לו או אפ"י מכרו או משכנו כבר (ד) אם בן המצר הוא הרוצה לקנות או למשכן או אפ"י קנה או משכן כבר: (ה) מי שמשכן בית א'

ומשכירים בית א' בצדו או ממשכנים או מוכרים או אפ"י שכר או משכן או מכר: (ו) אם הרוצה להשכיר הבית שבצד הממשכן או למשכן או לקנות הוא בן המצר או אפ"י כבר שכר או משכן או קנה (ז) אם א' רוצה לקנות בית הממושכן או אפ"י קנאה כבר אם הממשכן קודם (ח) אם הרוצה לקנות הוא בן המצר: (ט) אם בן המצר יוכל לעכב שכירות בית שבצדו או אם ממשכנים אותה או אפ"י שכר או משכן כבר.

ועתה נבוא לביאור כל אלו החלוקות מהן פשוטות לצד א' ומהן לצד אחד ומהן במחלוקת ומהן יתבאר פ"י הרמב"ם ז"ל על שכירות אין בו משום דין בן המצר כתב הטור על דברי הרמב"ם כי אביו ז"ל כתב בתשובה שיש בו דינא דבר מצרן דשכירות מכירה ליומיה הוא נר' שהוא מפרש דברי הרמב"ם ז"ל שאם ראובן השכיר בית לאחד לא יוכל המצרן לסלקו ונפשט' חלוקת ט' מקיצור הקיצור הכוללת ד' חלוקות ב' לצד א' והב' לצד אחר שהוא קודם אם שכורה היא כבר או ממושכנת אבל אם בא א' לשכור או למשכן נר' שבן המצר קודם וכן מי ששכר בית אחת ואחריו שכר אחר בית בצדו או משכנו או קנה אין השוכר הראשון יכול לסלקו אבל אם בא לשכור למשכן או לקנות נר' שהוא קודם ונפשטה חלוקה א' מקיצור הקיצור הכוללת ו' חלוקות מן המ' בשלשה לצד אחד שאין יכול לסלקו והג' לצד אחר שהוא קודם וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל שם לפיכך אם טען הלוקח לבן המצר גזלן אתה לשדה זו אריס אתה שוכר אתה וכו' משמע שהשוכר אינו יכול להוציא את הלוקח מן הבית שקנה במצר של בית שכירותו והוא הדין אם משכן או שכר וכ"ש אם בן המצר הוא ששכר או שמשכן או שקנה בית שמצד השוכר שאין השוכר יכול לעכב ואפ"י בא לשכור או למשכן או לקנות הוא קודם ונפשטה חלוקה שנית מקיצור הקיצור הכוללת ו' חלוקות ואם מוכרי' או ממשכני' בית השכור לו אם יהיה הוא קודם נר' שהוא קודם אבל אם קנו כבר או משכנו לא יוכל לסלק ונפשט' לב' צדדין חלוק' שלישי הכוללת ד' חלוקות ואם בן המצר הוא הרוצה אותה או למשכנה אין השוכר מעכבו וכ"ש אם כבר קנאה או משכנה ונפשטה לב' צדדין חלוקה ד' הכוללת ד' חלוקות ואם א' משכן בית ומשכירים בית שבצדו או ממשכנים או מוכרים נר' שהוא כדין השכירות שהוא קודם אבל אם כבר שכרו או משכנו או קנו לא יוכל לסלק ונפשטה לב' צדדין חלוקה אחת הכוללת ו' חלוקות ואם בן המצר הוא שבא לשכור בית שבצד הממשכן או למשכנ' או לקנותה הוא קודם כי הוא בעל הבית והממשכן אינו בעל הבית וכ"ש אם כבר שכר או משכן או קנה ונפשטה לצד אחר חלוקה ששית הכוללת ו' חלוקות ואם א' רוצה לקנות בית הממושכן ואפ"י קנה כבר נר' שהוא קודם ונפשטה לצד אחד חלוקה ז' הכוללת שתי חלוקות ואם בן המצר הוא הרוצה לקנות או למשכן הבית הממושכן קודם ששכונה גביה ואפ"י קדם וקנה כבר המצרן כתב הרא"ש שהממשכן מסלקו ונפשטה לצד א' חלוקה א' הכוללת ב' חלוקות: ונחזור לפ"י דברי הרמב"ם ז"ל שכתב השכירות אין בה משום דין בן המצר ונלמד ממה שלפניו וממה שאחריו שכתב למעלה המוכר לבעלים הראשונים או הלוקח מן הגוי אין בו משום דין בן המצר שר"ל שאין בן המצר יכול לסלק את הבעלים הראשונים שקונים או את הקונה מן הגוי ולמטה ג"כ כתב הממשכן מקום ואחר כך מכרו לזה שהוא ממושכן בידו אין בו משום דין בן המצר הרי כאן בפ"י שאין בו דין בן המצר ר"ל שאין בן המצר יכול לסלק את מי שקנה ואם כן מה שכתב בין שתי חלוקות אלו השכירות אין בו משום דין

בן המצר ר"ל ג"כ שאין בן המצר יכול לסלקו למה שהבין בעל הטור ר"ל אין בן המצר יכול לסלקו מן השכירות לומר איני רוצה לשוכרו ולמה שהבין הרב המגיד ר"ל אם השכיר בית א' לראובן ואחר כך מכרה לו אין בן המצר יכול לסלקו הצד השווה ביניהן שאין בו דין המצר ר"ל שאין בן המצר יכול לסלקו ממה ששכר או קנה ולא כמו שכתב החכם הרש"ו על הטור שהבין כי מי שיש לו בית בשכירות כשמוכרין או משכירים בית אחד בצדו אינו יכול לעכב מטעם מצרנות ע"כ והוא מפרש אין בו משום דין בן המצר שאינו יכול א' לסלק את מי שקונה הבית או שוכרה שבצדו הפך הפירוש הפשוט למעלה ולמטה שאין בו משום דין בן המצר ר"ל שאין בן המצר יכול לסלק את הקונה או את הממשכן וגם בפירוש זה שכתב על הטור הוא מגרע כח השוכר שאינו יכול לעכב על מי ששוכר או קונה בית בצדו מטעם מצרנות וכוונת הרב הוא להוסיף ולתת כח לשוכר שאינם יכולים לסלקו כמו שכתבתי ואני סובר שלשון הרב ז"ל השכירו' אין בה משום דין בן המצר הוא כולל שתי ההבנות שכתבתי אני שאין בו דין משום בן המצר לסלקו מן השכירות או מן הקנין שקנה אחר כך אותה בית ששכר כמו דין הממשכן ואח"כ מכרו לזה שהוא בידו שאין בו דין בן המצר שאין בן המצר יכול לסלקו וא"כ טעה הרש"ו בהבנו' הטו' והמגיד שהוא מגרע בהבנות הטור כח השוכר ובהבנת המגיד אין הדין כך שאין השוכר יכול לעכב את בן המצר הקונה כמו שכתבתי למעלה: שאלה קצה ראובן קנה בית א' משמעון ואחר כך עשה שטר הטבה שכל זמן שיחזיר לו שמעון המעות להחזיר לו למוכר הבית ואחר זמן נפטר שמעון ובאים אפוטרופוס היתומי' והאלמנ' וב"ח להוציא הבית מראובן מכח ההטבה שעשה לשמעון וטוען ראובן לא עשיתי הטבה כי אם לו לבדו אם היה חי אבל לא ליתומים ולא למנ' וב"ח שיזכו עם יתרון ביתי שקניתי בכל חיזוקי סופר וכל תוקף וראיה כי לא הוזכר כשנעשה ההטבה אלא הוא לבדו אם יחזיר שמעון המעות וכו' ואפי' היא שהיתה במכיר' תחלה לא הוזכרה כלל ולכן אני מוחזק בקנייני והמע"ה ולא הונח שהדין עם הבאים מכח ההטבה אם היה לראובן חוב אצל שמעון ואין לו מאין לגבות את חובו אם יהיה הוא קודם לבעלי חובותיו ועתה ילמדנו מוריניו הדין עם מי ושכרו כפול ומכופל: תשובה ענין אלו ההטבות הנהוגות בעיר הזאת כדי שיהיה הענין בהיתר צריך שימכור מבלי שום תנאי אלא שמאמין באיש הקונה שאח"כ יכתוב לו מדעתו שיחזור למכור לו הבית שאם היה מחזיק בבית ולא היה רוצה לחזור לו לא היינו יכולים בדין להכריחו וכיון שמדעתו אומר לו אני אחזור למכור לו הוא מותר ובענין קיום זה שלא יהיה קנין דברים כותבים אני מתחייב ונוטל קנין מעכשיו שהיא מכורה לך כשתביא המעו' שנתתי לך: ובענין אם מת המוכר אם יוכל הקונ' לומר לו נתחייבתי למוכר ולא ליורשיו נר' שאינו יכול לומר אלא גם יורשיו יכולים לחזור לו המעות כיון שאמר שהיא מכורה מעכשיו לכשיביא ואפי' שאמ' שהיא מכור' לך שנראה לך ולא ליורשיך גם בחוב א' שכות' לו אני מודה לך שאני חייב לך וחייב גם ליורשיו אם מת הוא שכתוב בצ"ה בשם הרשב"א ז"ל על מתני' הלוהו על שדהו וא"ל אם אי אתה מביא לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי ה"ה הי' שלו ואם מת א' מהם בתוך הזמן ולא הבי' הרי היא של לוקח או של יורשיו שהרי קי"ל לי ולא ליורשי משמע והוא הדין אם אתה מביא לי אתה ולא יורשיך משמע עד כאן לשונו ונראה לי דמתניתין דהלוהו היינו שלוה בסתם ממנו על תנאי אם לא יביא שתהיה שלו וכיון שאמר

אם אי אתה מביא משמע אתה ולא יורשך כי לא ויתר אלא לו אבל באלו ההטבות אעפ"י שאינו יכול להתנות עמו מתחלת המכירה שיחזור וימכור לו הרי הוא ידוע ודיבור ביניהם מעיקרא כי אינו קונה שמעון אלא על שמאמין לו המוכר שיחזור למוכרה לו כי כן מתנים מתחלת המכר שהוא מאמין בו שיחזור וימכרנה ואעפ"י שיאמר שימכרנה לו אין הכוונה לשלול ולא ליורשיו כי כבר גלו מעיקר' שאין רצונו למוכרה אלא מפני שצריך למעות נוטלם מזה דרך מכירה לזמן ומאמין בו שיחזור וימכור וכיון שמתחל' הוא ידוע שמאמין בזה ולא גמר למכור אלא לזה שהיה בטוח בו שיחזור למכור הכוונה היא או לו או ליורשיו ובהלוהו על שדהו שלא היה שום דיבור ביניהם מעיקרא שהוא מאמינו אלא שזה המלוה לא רצה להלוות לו אלא על תנאי זה שאם לא יביא לזמן כך שיהי' שלו הרי הוא שלו אם.

לא הביא הוא עצמו ולא יורשיו כי זה לא גמר להלוות לו אלא על תנאי זה שהוא התנה וכוונתו כשאמר אם לא תביא הוא ולא יורשיו מה שאין כן באלו המכירו' שהמוכר הוא המתנה וכוונתו לו או ליורשיו אלא שמאמין בו אם לא ירצה ולפ"ז אפי' הבעל חוב יכול לחזור לו המעות שנתן וליקח הבית שנתן על חובו על מה ששזה הבי' יותר ממה שנתן הוא למי שקנה ולענין אם זה המוכר לזה אחר כך מאחר ואחר כך לזה גם מאותו שקנה ממנו הבית אם יוכל בעל חוב ראשון לחזור לו המעות ללוקח כדי ליקח מותר שיווי הבית בשביל חובו או אם יאמר הקונה הוא חייב לי ג"כ מה שהלויתי לו אחר כך וכיון שהבית בחזקתי אני אגבה חובי ממנה ממותר שיווי הבית ונראה לי שאחר שכתב לו הטבה שכל זמן שיביא לו מעותיו שיחזור למכור לו כמו שמכרה לו לא נשאר לו שום זכות בבית ואם אחר קודם לובהלואה למי שמכר לו יגבה קודם ממה ששזה הבית יותר על מה שנתן הוא על הבית אבל אם קודם שכתב לו הטבה שהיה ברשותו כל הבית הלוה לו נראה כי על מה שהיתה הבית ברשותו הלוה והוא היה קודם למי שהלוה למוכר קודם לו אחר כיון שהיה המכירה ביזו וגם כי אח"כ כתב לו הטבה שיחזור למכור כשיחזור לו מעות שנתן והוא לא הזכיר דמי ההלואה היה לו לקיים אמונתו שהאמינו שיכתוב לו הטבה ולא איבד זכותו שהיה לו קודם כתיבת ההטבה וההטבה שהיה יכול שלא לכתוב ההטבה ולהחזיק במותר הבית על ההלואה שהלוה לו אפי' שהיה לו על המוכר הלוואה קודמת: שאלה קצו נאספו לי חסידי' כורתי ברי' ומקיימים לשמור משפטי צדקות ה' ועושים משמרה למשמרתה של תורה והם יראי חטא ומתרחקים אפילו מספק ספיקא לחומרא וכוונתם לשם שמים אך לא כיוונו במה שהחמירו להפריש תרומות ומעשרות ממה שמרח הגוי בארץ ישראל כפי מה שמצאו בקצת פוסקים אשר לא נתפשט מנהג זה בארץ ישראל בשום מקום ובשום זמן בפרט לדעת הרמב"ם ז"ל וסיעתו בסברא זו כי הוא מאריה דארעא דארץ ישראל וסביבותי' ממצרים עד סוף סוריא ויותר והנה כתב הרמב"ם ז"ל פרק ראשון מהלכות תרומות ומעשרות התרומות והמעשרות אינן נוהגין מן התורה אלא בארץ ישראל בין בפני הבית בין שלא בפני הבית ונביאים התקינו שיהיו נוהגות וכו' ומה שאמר בין שלא בפני הבית הוא קודם בנין שלמה דלאחר שנחרב הבית אח"כ נתבטלה קדושת ארץ ישראל וכמו שכתב בסוף הפרק התרומה בזמן הזה אינה מן התורה ואפילו במה שהחזיקו עולי גולה ואפי' בימי עזרא וכו' שאין לו תרומה של תורה

אלא בארץ ישראל בלבד ובזמן שכל ישראל שם שנאמר כי תבואו ביאת כולכם כו' וכל הדינים שכתב למעלה בפרק זה.

נראה שהם בזמן שנוהגים התרומות והמעשרות מן התורה כמו מה שכתב גוי שקנה קרקע בארץ ישראל לא הפקיעה מן המצות אלא הרי היא בקדושתה לפיכך אם חזר ישראל ולקח ממנו אינה ככיבוש יחיד אלא מפריש וכו' והכל מן התורה ע"כ דסבירא ליה דאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי ישראל הקונה ממנו תרומה ומעשר נראה שבזמן הזה שמי שקונה מן הגוי שדה בארץ ישראל אינו חייב אלא מדרבנן דכשהוא מדרבנן יש קנין כמו בסורי' בזמן הבית ואם הוא ברשו' הגוי אפילו בזמן הבית פטור מכלום דיש קנין לגוי בעודו ברשותו לפטור אפילו מדרבנן כיון שמרחן הגוי והן שלו דכתיב דגנך ולא דיגון גוי ואם לקחן ומרחן ישראל חייבין בכל מן התורה בזמן ההוא ובזמן הזה אע"ג דכשהוא שדה של ישראל אינו חייב אלא מדרבנן גם כשהוא שדה של גוי ולקחן ומרחן הוי מדרבנן דאחר מירוחו אזלינן כיון דהוו הפירות של ישראל בשעת מירוח חייב מן התורה בזמן ההוא ומדרבנן בזמן הזה אין הפרשה אלא כשהשדה קנאו מן הגוי נותן הכל וכשקנה הפירות ומרח אינו נותן לכהן אלא תרומה גדולה ומוכר לו תרומות מעשר וכו' ואם הוא קודם עונת המעשר חייב בכל ואם לא יהיה לפי חשבון כדמפרש ואם כן נראה דאם לא קנאו מן הגוי אפילו מירוחו הגוי על ידי ישראל שקנאו ממנו אחר כך אינו חייב אפילו מדרבנן כמו מטהר יינו של נכרי שאם קנאו ישראל ממנו אחר כך יהיה פטור ולפי זה יוכל ישראל לקנות מן הגוי היין שיצא מן הענבים שלו אעפ"י שהישראל הוא דורך הענבים ויהי באחריות הגוי עד שיהיה יין: כתב עוד וכן הגוי שגמר פירות ישראל הואיל ודיגונן ביד גוי אינם חייבין בתרומה ובמעשרות אלא מדבריהם כיון שלא היה הדיגון על ידי ישראל שאם היה על יד ישראל היה חייב נראה שבזמן הזה דאפילו דיגון ישראל בשלו אינו חייב מן התורה אלא מדרבנן אם יהיה הדיגון על ידי גוי יהיה פטור אפילו מדרבנן: כתב עוד מכר גוי לישראל פירות מחוברים ומרחן הגוי אינן חייבין וכו' אעפ"י שהם ברשות ישראל אחר עונה והיינו אפילו בזמן ההוא דאם הוא קודם עונת המעשרות הוי כשדה של ישראל שמרחו הגוי שאין חיובו אלא מדרבנן בזמן ההוא ובזמן הזה פטור אפילו מדרבנן אפילו היה שדה של ישראל כיון שנתמרח על ידי גוי ואין חיובו על ידי ישראל אלא מדרבנן.

וכן דיני קונה שדה בסורי' הכל בין בזמן ההוא בין בזמן הזה דאע"ג דמתחל' לא היה אלא מדרבנן לא פקע חיוב דרבנן מינייהו אפילו אחר שבארץ ישראל לא הוי נמי אלא מדרבנן דין שותפות הגוי בשדה בארץ ישראל בזמן הזה אפילו חלקו הגדיש חלקו של גוי פטור כמו בסורי' דכיון דלא הוי אלא מדרבנן יש ברירה כמו בסורי' פירו' ארץ ישראל שיצאו חוצה לארץ פטורין וכו' דכתיב שמה שמה אתם חייבים בחוצה לארץ פטורין נראה דהיינו כשיצאו קודם מירוח דאם נתמרחו על ידי ישראל בארץ ישראל הא הוי טבל ולא פקע טבל איסוריה וחיוביה דמיתה בהוצאתו חוצה לארץ ואפילו קודם מירוח חייבין בחוצה לארץ מדרבנן מיהא כפירות חוצה לארץ וכן נראה ממה שכתב בפרק י"ג ונראה דאפילו בזמן הזה דלא הוו אלא מדרבנן רביע עלייהו איסורא דטבל דרבנן ולא פקע איסורא אלא כשהוציאן קודם מירוח: מכל זה נראה כי כל פירות שאנחנו קונים בארץ ישראל מן הגוים וענין המירוח הוא על ידם אינ' חייבים תרומה ומעשר

כלל וגזרת בעלי כיסין מפרש הרב ז"ל גוי שהפריש תרומה שאין לה דין תרומה מן התורה אלא משום גזרת בעלי כיסין תרומתן תרומה שלא יהיה לישראל ויתלהו בגוי כדי לפוטרו ולפירוש רש"י ז"ל ומפרשים אחרים דגזרת בעלי כיסין הוא על פירות של גוי שמירחן דחייבין בתרומה ומעשרות משום בעלי כיסין דאי שרית ללוקח מן הגוי שלא יעשר דמירוח הגוי פטור אתי למימר נמי לוקח ממחרי ישראל לשון אחר משום בעלי כיסין יש להם קרקעות הרבה וחסים על רוב המעשרות ויקנוהו לגוי וימרחוהו לגוי להפקיע מן המעשר ע"כ.

ועל זה נשענו קדושי ישראל והחכמים החסידים הנז' לעשר כל מה שקונים מן הגוים מדגן ועד עלי ירק ונראה לי דאפילו לפירות זה לא הוא גזרת בעלי כיסין אלא בדגן תירוש ויצהר דמיחייבי מדאוריית' אבל מעשר ירק דהוי מדרבנן לא גזרו אי נמי גזרת בעלי כיסין הויה על דגן תירוש ויצהר וכיוצא בהם דהוי עיקר חיי נפש והוא מצוי שאוצרי' אותם בעלי כיסין להרויח אבל ירקות וכיוצא בהן לא גזרו דדבר קל הם ועוד דאיכא הכא גזרי טובא מדרבנן דאפילו דגן תירוש ויצהר בזמן הזה הוי מדרבנן לדעת הרמב"ם ז"ל ואחרים וירק הוי דרבנן אפילו בכיבוש ראשון ופירות הגוי בקרקעו אפילו בדגן אפי' בכיבוש ראשון מדרבנן אפילו בישראל ולוקח אפילו דגן מישראל מדרבנן וגזרת בעלי כיסין מדרבנן ואם כן ירק דישראל אפילו בכיבוש ראשון מדרבנן אטו דגן והשתא דדגן גופי' מדרבנן לא פקע מינה מישראל גזרה קדומה דבזמן כיבוש ראשון והוי דרבנן אטו דרבנן וקרקע הגוי אפי' בכיבוש ראשון כשהוא ברשותו אפי' בדגן ומרחו ישראל לא מיחייב אלא מדרבנן דאלו מרחו היה פטור מכלום משום דגנך ולא דיגון נכרי ואם כן כשמרחו ישראל בזמן הזה הוי דרבנן אטו דרבנן ובלוקח ובעלי כיסין איכא נמי תרתי דרבנן: הכלל העולה כי לדעת הרמב"ם ז"ל דהשתא דגן הוי מדרבנן אפי' בקרקע ישראל לא יתחיי' ירק אפי' מדרבנן דבכיבו' ראשון דדגן הוי מדאוריית' גזרו ירק מדרבנן אטו דגן מדאוריית' אבל השתא דדגן הוי מדרבנן ירק יהיה פטור ואם תמצא לומר דגזר' ירק כדקאי מעיקרא אטו דגן דאורייתא קאי השתא אע"ג דדגן הוי מדרבנן ולא הוי גזירה לגזירה דכולא חדא גזיר' היא אכתי מירוח דישראל בקרקע דגוי דהוי מדרבנן הוי גזיר' לגזירה אטו קרקע ישראל במירוחו דלא הוי השתא אלא מדרבנן אפילו בדגן ואם תמצא לומר דהאי נמי כולה חדא גזרה היא וכדקא' מעיקרא מירוח ישראל בקרקע גוי קאי נמי השתא אכתי ירק גוי אפי' במירוח ישראל יהיה פטור דהוי גזירה לגזירה דגן דקרקע ישראל מדרבנן וירק דקרקע ישראל מדרבנן אטו דגן וירק דגוי במירוח ישראל אטו ירק דקרקע ישראל ולוקח הוי מדרבנן ולא תימא השתא נמי כדקאי מעיקר' קאי וכולהו חדא גזירה נינהו דבתרי גזירות מצינו בתלתא לא מצינו ועוד אי הוי מירוח דגוי בקרקעו ומשום גזרת בעלי כיסין הא ודאי בד' לא מצינא אלא דלדעת הרב ז"ל לא קאי גזרת בעלי כיסין אלא אגוי שתרם כמו שכתוב למעלה בארוכה דוק ותשכח ולדעת רש"י ז"ל ואחרים דמפרשי גזרת בעלי כיסין אמירוח גוי בקרקעו וסברי דמעשר דגן תירוש ויצהר הוא דאוריית' אפי' בזמה"ז אפי' היכ' דאיכא כל הני גזירות בירק בכיבוש ראשון דרבנן בכיבוש שני דרבנן אפילו בקרקע ישראל ומירוחו ובקרק' גוי ומירוח ישראל דרבנן ומירוח גוי בקרקע שלו משום גזרת בעלי כיסין וא"כ גזרת בעלי כיסין ליתא בירק לכולי עלמ' ואלו המחמירים הפריזו על

מדותם שהיו מפרישי' כל עלה ירק שהיו לוקחי' מן השוק מן הגוים ומה שמצאו כתוב בכפתור ופרח על בית שאן שהוא מכיבוש ראשון ואנו נוהגים בו היום בחסד עליון בפירות אילן וירק כמו שהיו נוהגים שם קודם שרבי התירו ע"כ היינו בקרקע ישראל ומירווחו וכמו שכתב כמו שהיו נוהגים שם קודם שר' התירו והיינו בקרקע ישראל וכמו שנראה ג"כ מאתרוג ששלח ר' יוסי לרשב"ג מקסרי שהי' כמו בית שאן וכן תשוב' גאון שהביא פרק ג' הלוקח ירק מן השוק חייב לעשר היינו מקרקע ישראל אלא שהוא לוקח ואינו חייב אלא מדרבנן: וכיבוש שני פירות אילן וירק בקרקע ישראל ובקרקע של גוי ומירווחו על יד ישראל נמי מדרבנן אבל קרקע של גוי ומירווחו בכיבוש שני לא היו נוהגים באילן וירק אלא בדגן כדפרישית לעיל ומשום דאיכא נמי גזירות טובא ובכפתור ופרח אינו מחשיב אלא גזר' אחת שכתב פ"ה דף י"ז ראי' שבזמן הזה חיוב מעשרות הוא מדאוריית' בדגן תירוש ויצהר ופירות אילן וירק דרבנ' במה שכבשו עולי מצרים כמו בית שאן שלא כבשוה עולי בבל יהיה דגן תירוש ויצהר מדרבנן ואילן וירק פטור לגמרי ואם כבוש שני היה חייב מדרב' יהיה כיבוש ראשון אפילו בדגן תירוש ויצה' פטור לגמרי עכ"ל משמע דלא גזרינ' אלא גזרה אחת וכן כתב למעלה מזה שבמה שלא כבשו עולי בבל אין צריך סייג עכשיו שאיסור שלו בדגן תירוש ויצהר אינו אלא מדבריהם לא מדין תורה ויהיה גזירה לגזירה ע"כ הכלל כי לכל הפי' בין יש קנין או אין קנין או מדאורייתא בזמן הזה או דרבנן ירק של גוי במירווחו אין בו גזרת בעלי כיסין ואפילו במירווח ישראל הו' גזירה לגזירה ולדעת הרמב"ם ז"ל מאריה דארעא דישראל וסביבותיה דסבר דדגן תירוש ויצהר בזמן הזה דרבנן אטו כיבוש ראשון אם כן ירק בקרקע ישראל הו' גזירה לגזירה ומירווח דישראל בקרקע של גוי בירק הו' גזרה שלישית ופטור וכתב בכפתור ופרח דף י"ד מכאן מוכח שמעשר ירק בארץ ישראל מדרבנן דהא דהתיר רבי בית שאן בלבד אבל שאר ארצות נשארה באיסור ע"כ והיינו בקרקע ישראל דבקרקע של גוי אפילו במירווח ישראל פטור מכלום ומירווח דישראל בקרקע גוי נמי אפילו בדגן הו' גזרה לגזרה אטו דגן ישראל בזמן הזה דהיא גופא גזרה מדרבנן ולפי זה בענבים שאנו לוקחים מן הגוי ומתמרחי' בתירוש על דינו לא היינו חייבים להוציא מן היין תרומה ומעשר והמנהג פשוט בכל ארץ ישראל להוציא ואיני רואה שום דרך לחייב לדעת הרמב"ם ז"ל אלא אם נאמר דכולה חדא גזרה היא חיוב בשדה שלו ובמירווח בשל גוי כדקאי מעיקרא וגם שמא חששו בדורו' הקודמים לנו לסברת האומ' דדגן תירוש ויצהרהו' דאוריתא בזמן הזה בקרקע ישראל ובקרקע גוי במירווח ישראל יהיה מדרבנן ומשו' ספיקא דגברי רברבי דפליגו בהא מילתא לא מברכינן על הפרשתם וכן הוא המנהג אלא שיש חשש מן הסכמת החרם שהסכמנו באלו הימים בסבת המחמירים הנז' שלא יוציאו תרומות ומעשרות כי אם לדעת הרב ז"ל מאריה דאתרא מפני השלום ושהי' נמשך דבר מחלוקת בין אדם לחבירו כשהיו מזדמנים בסעודת מצוה ובין איש לאשתו בהיותם זהירים וזריזים ובלתי בקיאים בהוצאת המעשרות מכל מיני ירק שבעולם אלא שכוונת החרם היה שלא לחדש שום דבר לחומרא כסברת החולקים על הרב ז"ל ואם כן עתה אינם יכולים להוציא מעשר ותרומה מן הירק של גוים אפילו יתמרח על ידם דאיכא כמה גזירות אם לא שיקנו מהם קודם שיגיע לעונת המעשרות ואפילו בדגן לדעת הרמב"ם ז"ל שבזמן הזה הוא מדרבנן אפילו

בקרקע ישראל ומירווחו כשהוא בקרקע גוי ומירווח ישראל הויה גזרה לגזרה אלא דנימא גזירה כדקאי מעיקרא קאי השתא כדפרישית ואין להם רשות להחמיר מטעם החרם וגם כן ניצולו מן החטא בתקנה זו שהיו משליכים לאיבוד שם תרומה ותרומת מעשר והיה בזה משום ביזוי אוכלים ומשום בל תשחית לדעת הרמב"ם ז"ל כתבתי למעלה כי שלא בפני הבית שכתב הרב ז"ל בראש הפרק היינו על זמן שקודם בנין שלמה המלך עליו השלום מפני שהוא כתב בסוף הפרק כי התרומה בזמן הזה אפילו בימי עזרא אינה מן התורה והשיג עליו הראב"ד ז"ל כי לא כיון להלכה וכו' והוא עצמו נראה שכך כתב בתחלת הפרק ע"כ: והוא רומז למה שכתב למעלה בין בפני הבית בין שלא בפני הבית שנראה אחר חרבנה כמו במקומות אחרים במשנת אותו ואת בנו והזרוע וכמו שנהגו שהזכר בהם שלא בפני הבית והרב ז"ל עצמו כתב בהם שלא בפני הבית שר"ל אחר החרבן אלא שכאן בענין התרומה אי אפשר לפרש כן לפי מה שסובר הוא שאינו מן התורה אפי' בימי עזרא ועל זה הגיה עלי החכם הרש"ו כי קודם בנין שלמה גם כן הבית שהיה להם היה חשוב בית אע"פ שהיה לו ג"כ למשכן שילה ועל זה פירש שלא בפני הבית כגון אם נפל הבית ועדין ירושלים של ישראל ולא נכבשה העיר ע"כ פירש מה שלא היה בזמן הבית ולא יהיה ואני פירשתי מה שהיה גם שילה נקרא בית ומשכן ובית המקדש אינו נקרא אלא בית גם שילה נקרא מנוחה ובית המקדש נחלה: ועל מה שכתבתי שאפי' בענבים שאנו קונים מן העכו"ם ונדרכים ומתמרחים על ידינו שאין דרך לחייבן בתרומה ומעשרות להרמב"ם ז"ל הביא לשון סמ"ג בסי' קל"ג כי הלוקח מן העכו"ם קודם מירווח אין חשוב לוקח להפטר מאחר שאין קנין לעכו"ם וכו' ואני אומר דהיינו כשדגן תירוש ויצהר הוא מדאורייתא אבל כשהוא מדרבנן אפי' של ישראל כמו בזמן הזה לדעת הרב ז"ל כשהיה מקרקע נכרי יהיה גזרה לגזרה ומה שכתב כי סמ"ג הביא בשם בעל התרומה וזו היא תקנה גדולה לרבים בארץ ישראל בזמן הזה ליקח מתבואת העכו"ם אחר שנגמר כי אפי' מתבואת ארץ ישראל אין שם חיוב אלא מדרבנן לא נמצא לשון זה של תקנה גדולה לדריים וכו' בכל הלכות ארץ ישראל של בעל התרומה כי מה שכתב אחר כך סמ"ג כן כתב בעל התרומה אינו חוזר לכל מה שכתב למעלה אלא למה שכתב כי קרקע אינה נגזלת ושגם הגוים אינם כל כך אנוסים עכשיו כמו שהיו קודם וזו היא תקנה וכו': ומה שמצאתי בספר התרומה מתייחס לענין זה שכתב הסמ"ג זה לשונו וטוב על הכל לקנות מפירות שגדלו בתוך קרקע של העכו"ם ומתבואת נכרי דכיון שלא קדשה ואף מקרקע ישראל אין התרומה רק מדרבנן לכך בקרקע נכרי שמא אפי' מדרבנן אין צריך להפריש ומעכו"ם גזלי ארעתא ליכא למיחש כדפרישי לעיל שקנום בכיבוש ואע"ג דחיישי ריש לולב הגזול גבי הושענא יש לחלק דישראל מרובין היו להם אז קרקעות והיו גוזלים ומאנסים מהם וגם היו העכו"ם יותר אנוסים ממה שהם עושים עכשיו עכ"ל ובלשון זה לא אמר ליקח מתבואת העכו"ם קודם שנגמר אלא לקנות מפירות שגדלו תוך קרקע של נכרי ומתבואת נכרי דמשמע בין קודם מירווח בין לאחר מירווח כיון שכתב דאפי' מקרקע ישראל אין התרומה רק מדרבנן לכך בקרקע נכרי שמא אפי' מדרבנן אין צריך להפריש דמשמע בכל גוונא של קרקע נכרי פטור וקרקע ישראל לחוד הוא מדרבנן וגם דברי הסמ"ג ז"ל שכתב אחר שנגמר איפשר לפרש שנגמר שבאו לעונת המעשרות אעפ"י שנגמרו אחר כך על יד ישראל ולמעלה מזה כתב גם ספר

התרומה וזה לשונו ואם כן אינו חייב להפריש תרומה ומעשר בארץ ישראל רק מדרבנן אפי' קנה ישראל קרקע וגדלו הפירות ברשותו ומירחן ואכלן הוא עצמו ולא מכרן וא"כ יכול להיות דבפירות שלוקח מנכרי אינו חייב לעשר אפי' מדרבנן כיון שלא קדשה לעתיד לבוא כי אם בפירות שגדלו בקרקע ישראל ומדרבנן גזירה שמא יבנה בית המקדש עכ"ל הרי שכתב יותר בפירוש בקרקע של ישראל הוא דחייב מדרבנן ובשל נכרי פטור סתם דמשמע אפי' מרחן ישראל כיון שעד שעת תלישה היו של נכרי ואחר כך כתב והרוצה להפריש ולהחמיר מפירות העכו"ם וכו' וכ"ש למה שפירשתי שפירות הנכרים פטורין אפי' מדרבנן והמחמיר להפריש מהן לא יפריש משל ישראל על של נכרי או איפכא וכו' עכ"ל דמשמע מכל זה דסברתו היא דבשל נכרי אינו חייב כלל והמחמיר יזהר שלא יפריש על של גוי משל ישראל וכו' ואי הוה חייב מדרבנן מירוח של ישראל בשל ישראל הכל שוה מדרבנן והיה יכול לעשר מזה על זה וא"כ אין מכל זה ראייה שחייב במירוח ישראל בשל נכרי לדע' הרבז"ל בעל התרומ' ואפי' לסמ"ג ואין ולא ורפיא בידיהו לחייב אלא דרך חומרא ועל זה כתבתי כי לדעת הרמב"ם ז"ל שסובר כי כל תרומה ומעשר בזמן הזה מדרבנן שלא הייתי מוצא דרך שיהיה חייב שאב מירוח של ישראל בשל נכרי אלא אם נאמר דגזר' קמיית' כדקאי קאי בדגן תירוש ויצהר דנכרי במירוח דישאל כי היכי דלא ליהוי גזירה לגזירה וכבר כתבתי למעלה לשון כפתור ופרח דמשמע דלא גזרו הכא אלא גזרה אחת ואינו מחשיב טעמא דקאי קאי בדגן תירוש ויצהר דגוי במירוח דישאל וכ"ש במירוח ישראל של גוי בירק דפשיטא דפטור לגמרי לדעת הרמב"ם ולמאן דסבר נמי דבזמן הזה הוי מדרבנן משום דאיכא ג' גזירות כדפרישית לעיל ודגן של גוי במירוח ישראל נמי נראה לי שלא יוכלו המחמירים להוציא תרומה ומעשר משום חשש החרם שהחמרנו שלא יוציאו אלא כדעת הרמב"ם ז"ל ולדעתו כתבתי כי לא היו חייבים מדין משום גזרה לגזרה אלא שהתרנו לבקש דרך ליין של מנהג קדום בארץ ישראל להוציא ממנו תרומה ותרומת מעשר כשלוקחים ענבים מן העכו"ם ודורכים אותם ישראלים אבל בדגן ויצהר ושאר פירות אילן שאנו לוקחים אותם מן העכו"ם אחר מירוח ולמרחו על יד ישראל ליכנס בספק החרם כי אולי אינו מספיק הטעם של גזרה א' כדקאי מעיקרא קאי ואנו סומכי' עליה להעמיד המנהג הקדום שאנחנו מוציאי' תרומה מענבי' שאנו לוקחי' מן העכו"ם ועושים מהם יין אבל לחדש מנהג ליקח דגן ולמרחו על ידי ישראל לא סמכינן אהאי טעמא משום דרביע עילויה הסכמת החרם אם לא שהיו לוקחי' מן העכו"ם במחובר לקרקע קודם שיגיע לעונת המעשרות כי אז יתחייבו מדרבנן להפריש תרומות אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל והשי"ת יצילנו משגיאות: ראיתי תשו' למהר"י קולון זלה"ה שחייב במירוח ישראל בשל גוי אלא שכתב אחר כך ועל ענבי' הקנויים מן הגוי נראה לעניות דעתי שחייבים בתרומות ומעשרות כיון שלא נגמרו מלאכתן למעשר ביד הגוי כמו שחייב רבינו משה ב"ר מיימון זלה"ה וזה לשונו ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמר מלאכתן וגמרן ישראל חייבין מן התור' עכ"ל נר' כי מה שכתב שחייבין בתרומה וכו' הוי בזמן שהתרומה היא מן התורה: ועדיין איני רואה שום חיוב לתרומה ומעשר ליין שאנו עושים מן הענבים שאנו קונים מן הגוים ומביאים אותם לביתנו ואנחנו דורכים אותם דאע"ב דתנן פ' א' דמעשרו' גבי מתני' דאיזהו גרנן למעשרו' וכו' היין משיקפ' כו' היינו מיינ ענבים מקרקע

ישראל או מירוחו שלא הוציא עדיין תרומה ומעשר מן הענבים מפני שהיה דעתו לדורכן בבית ואומ' גרנן דהיינו תירוש דקרא משיקפא אבל אם אין דעתו לדורכן אלא לאוכלן ענבים גרנן הוי משהניחן בכלכלה וחיפן כדתנן במתני' התם כלכלה עד שיחפה וכו' דאע"ג דקאי אירק ה"נ בתאנים וענבים גרנן משיקפה כיון דלא תנן בהו בהדיא גורן אלא ביין ושמן משום דרובן להכי הויא וכדכתיב דגן תירוש ויצהר ואם כן גבי גוי נמי שגמר גרנן של ענבים בסלים או בכלכלה דהיינו סל כפי' המ"ה ז"ל ומכרן לישראל לאכול הרי הן פטורות מתרומה ומעשר ובפרק בתרא דטהרות תנן הנותן מן הסלים וכו' קאי אבצירות ענבים דרישא והכי נמי דכלכלה עד שיחפה הוי גורן ענבים וכיון שמן הענבים שאנו קונים מן הגוים אפילו לדורכן ולעשות מהן יין אנו אוכלים מהם קודם בלי הפרשה משום שקנאן מן הגוי אחר מירוח כדא' מי הכניסן לחיוב אחר כך כשידרוך אותם כיון שיצאו כבר בפטור מיד הגוי והווי כמו החטה שאנו קונים מן הגויים אחר מירוח דאע"ג דאין החטה ראויה אלא לכסוס ואנחנו עושים כמה מלאכות קודם שיהיה ראוי לאכול פת ממנו אפי' הכי פטור מתרומות כיון שנתמרח קודם על יד גוי וכל שכן הענבים כי מיד שאנו קונים אותם מהם אנו אוכלים אותם מהן אפי' בקבע דאינן חייבין כלל כיון שנתמרחו על יד הגוי דפשיטא אפי' יעשה יין מהן אחר כך לא יהיה היין חייב בתרומה וכמו שנר' מדברי הרמב"ם ז"ל פרק ראשון מהלכות תרומות מכר גוי לישראל פירות מחוברין אחר שבאו לעונות המעשרות ומרחן וכן גבי הקדש אמרינן המקדיש פירות תלושין ופדאן קודם גמר מלאכתן חייב לעשר ואם נגמרה מלאכתן ביד ההקדש ואח"כ פדאן פטורין מן המעשרות שבעת חובתן היו פטורין מן המעשרות וגבי גוי נמי בשעת חובתן היו פטורים וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מעשר וכבר נתפשט המנהג לתרום אגב הענבים של קרקע ישראל ולא יברכו על המעשר אלא כשתורמים גם כן מה שגדל בקרקע ישראל או במירוח ישראל השיב לי הרב ה"ר דוד נר"ו ממתני' דפרק אין תורמין מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו וכו' דשלא נגמרה הווי זתים וענבים שעתידי לדורכן וכו' ודבר שנגמרה מלאכתו הוי שמן ויין ומדתני' התורם ענבים ועתידי לעשותם צמוקין וכו' תרומה ואינו צריך לתרו' פעם שניה לדברי ב"ה משמע דע"כ לא פליגי אלא כשעתידי לעשותן צימוקין דשניהם לאכילה אבל אם עתידי לעשות יין כולי עלמא מודו שצריך לתרום שניה דאי לא תימא הכי ליפליגו ביין לאשמועינן דאפילו לעשות יין אין צריך לתרום שניה: ואני הייתי אומר דבענבים ועתידי לעשותם יין תרומה ואינו צריך לתרום שניה לב"ה ונקט צמוקין דהווי אמינא כיון דשניהם לאכילה ענבים וצמוקין הווי לאכילה אפילו לכתחילה נמי להכי קתני דפליגי בהו נמי לכתחילה לב"ה לא ולב"ש אפי' בדיעבד צריך לתרום אלא כיון דאיכא דיוקא דהא אם עתידי לעשותם יין צריך לתרום וכו' דייקנן לחומרא ולא אמרינן ה"ה וממתניתין נמי דקתני התורם ענבים על היין אין תרומתו תרומה הווי משמע דוקא על מה שהוא כבר יין אבל תורם ענבים לעשותן יין תרומתו תרומה אלא דאיכא דנקיט אוחרא לחומרא דענבים לעשותן יין דוקא על מה שהוא כבר יין אבל תרם ענבים לאכילה ונמלך ודרכן אינו צריך לתרום ומתני' דענבים על ענבים לאכילה ונמלך לדרכן אינו צריך לתרום דיוקא דהאי מתני' אתא לאשמוענן ואפילו ענבים לעשותם יין מדרבנן הוא דאין תרומתו תרומה ואפילו תורם ענבים נמי על היין העשוי כבר מדרבנן הוא דאין

תרומתן תרומה משום גזרה שמא יטריח הכהן לדרוך כדא' בירושלמי דמשמע דאי לאו משום האי גזרה מן הדין היו תורמים זיתים על שמן וענבים על יין דתרוייהו נגמרה מלאכתן והרמב"ם ז"ל שכתב דכתיב כדגן וכו' מן הגמור דמשמע מדאורייתא היינו לכתחלה כמו שכתב בסוף הפרק על מתני' בתרא לכתחילה אינו מותר מן התורה ומדרבנן אפילו בדיעבד משום טורח כדאמר וכמו שכתב הרב ז"ל בהלכות תרומה פ' ה' גזירה שמא יטריח הא קמן דתרם ענבים ונמלך לעשותן יין תרומתו תרומה ואפילו ענבים על יין מדאורייתא תרומתו תרומה ואי ענבים אין חיובן מן התורה כדכתב מר בדבר פשוט לא היה תרומתו תרומה כמו שכתב הרב ז"ל פרק ה' אין תורמין מדבר שהוא חייב מן התורה על דבר שהוא חייב מדבריהם ולא מן החייב מדבריהם וכו' ואם תרם תרומתו תרומה ויחזור ויתרום וכיון דחוזר ותורם משמע דמן התורה אינה תרומה וכיון דבענבים על היין אמרינן לעיל דמן התורה הויא תרומה משמע דענבים גופייהו נמי וכו' מיחייבי מדאורייתא וכן זיתים ולא אמרינן בהו בתרומה יפה כח הבן מכח האב כדאמר גבי עצי המערכה ובכפתור ופרח פרק עשרים הביא ראיות דענבים וזיתים תרומתן דאורייתא כתירוש ויצהר כתב עוד הילכך בנדון דידן אעפ"י שהענבים נפטרו מחמת מירוחם של גוי אם בא לעשות יין צריך לתקן דגורן חדש יש לו ליינן ופנים חדשות באו לכאן והנודר מן הענבים מותר ביינן הילכך בין לענין תרומות ומעשרות בין לענין לשון בני אדם חלוקים הם עד כאן לשון הרב ז"ל: ואני אומר דלא דמי לכל מאי דמייתי לעיל דהתם מיירי בקרקע ישראל או מירוחו בכל על ידי ישראל דחייבין בענבים ובזיתים ובתירוש ויצהר בתרומות ומעשרות מדאורייתא ואפילו למאי דכתב מר זיתים וענבים מיהא מדרבנן ולהכי יין תירוש ויצהר דאית להו גורן אחר חדש כדכתב מר חייבין בשעת גרנן משום דהוו מיחייבי מעיקרא כענבים וזיתים אבל ענבי' דנתמרחו על ידי גוי מקרקעו ופטירי עדיין הקושי' במקומה עומדת מאין יבוא להם חיוב אחר שנעשו יין ואין ראיה מן הנודר מן הענבים מותר ביינן דהיינו משום דאזלינן בתר לשון בני אדם לא משום דפנים חדשות הם ויותר ראיה היתה ממה שאנו מברכים שהחיינו על הענבים ואחר כך ביינן גם כן דפנים חדשות באו לכאן דלהא נמי לא דמי אלא דוקא בענבים של ישראל שמוציאים תרומה מן הענבים ומוציאים ג"כ מן היין של ענבים אחרות אבל ענבים דפטירי יין נמי הוא פטור כדאמרן הכלל שבעיני ובעיוני איני רואה סמך למה שנהגו להוציא תרומה ומעשרות ליינן העשוי מן הענבים שקונים מן הגוים אחר מירוח אלא כי בשנים הראשונים היו להרבה יהודים כרמים שלהם וגם היו קונים מן הגוים תירוש עצמו בכרמים שהיו דורכים היהודים שם הענבים של גוים והיו קונים התירוש ולא היה יכול להבדיל בחביות היין של כרמיהם מן היין שהיו קונים והיו מוציאים מן הכל בחשבם כי התירוש של גוים שנטהר על ידי ישראל שהיה חייב ולענין הברכה בהפרשת תרומות ומעשרות מיין זה שאנו עושים מן הענבים שאנחנו קונים מן הגוים חוששני להם לחטא ברכה לבטלה ואיני מורה שלא להפריש נאם המבי"ט: כתבתי זה ימים על אותם שיהיו מחמירים להוציא תרומה ומעשר ממה שהיו לוקחים מן הגוים במירוח שלהם ואפילו בירקות שהיו קונים מן השוק כי לכל הפי' בין יש קנין או אין קנין או מדאורייתא בזמן הזה או מדרבנן שירק של גוי במירוחו אין בה משום גזירת בעלי כיסין ואפילו במירוח ישר' ואם כן במירוח ישראל הוי גזרה לגזרה ולדעת

הרמב"ם ז"ל מאריה דארעא דישראל דסבר דגן תירוש ויצהר בזמן הזה דרבנן כיבוש ראשון אם כן ירק בקרקע ישראל דבזמן הראשון הוה מדרבנן השתא דדגן תירוש ויצהר הוו דרבנן הוי ירק גזרה לגזרה ומירוח דישראל בקרקע של גוי הויא גזרה שלישית ופטור ואפילו בדגן מירוח דישראל בקרקע גוי הוי גזרה לגזרה אטו דגן דישראל בקרקע שלו בזמן הזה דהוי דרבנן אטו כיבוש ראשון ולפי זה אפילו בענבים שאנו קונים מן הגוים ואנו עושים יין מהם לא היינו חייבים להוציא מן היין תרומה ומעשר אלא שהמנהג פשוט להוציא ואיני רואה שום דרך לחיוב לדעת הרמב"ם ז"ל אלא אם נאמר דכולה חדא גזרה היא חיוב בשדה שלו ומירוח של גוי כדקאי מעיקרא קאי וגם שמא חששו בדורות הראשונים לסברת האומר דדגן תירוש ויצהר מדאורייתא בזמן הזה בקרקע של גוי במירוח ישראל הויא חדא גזירה מדרבנן כן נראה מלשון ספר התרומה דבקרקע של ישראל חיי' מדרבנן ובשל גוי פטור סתם דמשמע אפי' מרחן כיון שעד שעת תלישה היו של גוי ואחר כך כתוב והרוצה להפריש ולהחמיר טפי הגוים וכו' וכל שכן לפי מה שפיר' שפירות הגוי פטורין אפילו מדרבנן והמחמיר להפריש מהן לא יפריש משל ישראל על של גוי או איפכא וכו' עד כאן לשונו דמשמע דבשל גוי אינו חייב כלל ואי בלא מירוח פשיטא ולא תימא דבענבים שאנו לוקחים מן הגוי ואנו עושים מהן יין כיון שמירוח היין משיקפה כדתנן במתניתין הויא מירוחו על ידי ישראל וחייב דהא דתנן משיקפה היינו בענבים של ישראל או שנתמרחו הענבים עצמם על ידי ישראל שהענבים עצמן חייבות במעשר וכשלא הוציא מהענבים ההן מעפר ועשה מהן יין הוי מירוח היין משיקפה אבל כשנתמרחו הענבים על ידי הגוי דהן פטורות מתרומה ומעשר אם נמלך לעשות מהן יין מאין בא לייין החיוב כיון שהענבים הן פטורות ואפילו לקח הענבים לכתחילה לעשות מהן יין כיון שיכול לאכול מהן בלא הפרשת תרומה ומעשרות מאין בא לייין חיוב והוי כמו החטה שאנו קונים אותה מן הגוי אחר מירוחן דאע"ג"ב דאינה ראויה אלא לכסוס ואנחנו עושים בה כמה מלאכות עד שתעשה פת אפילו הכי פטורה מתרומה ומעשר כיון שנתמרחו קודם על ידי גוי וכל שכן הענבים דמיד אנו אוכלים אותם אפילו בקבע דאינם חייבות כלל כיון שנתמרחו ע"י הגוי שהניחן בסל או בכלכלה וחיפן דהוי מירוח שלהם כדתנן במתני' דפשיטא דאפילו יעשה מהן יין אחר כך לא יתחייבו בתרומה ומעשר וכמו שנראה מדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות תרומות שכתב מוכר גוי לישראל פירות מחוברים אחר שבאו לעונת המעשרות ומרחן הגוי וכו' אינם חייבין וכו' הואיל ומירוחן הגוי וכל שכן הכא שמוכר הגוי לאחר מירוחו וכן גבי הקדש אמרינן המקדיש פירות תלושין ופדאן קודם גמר מלאכתם חייב לעשר ואם נגמרה מלאכתם ביד ההקדש ואחר כך פדאן פטורים מן המעשרות שבשעת חובתן היו פטורות וגבי גוי נמי בשעת חובתן היו פטורות אפילו היו ענבים ועשה מהן יין ואיני רואה סמך למה שנהגו להפריש תרומה ומעשר אלא שבשנים קדמוניות היו הכרמים להרבה יהודים בתוגרמ' וגם היו קונים יין תירוש הרב' בכרמי' שהיו היהודים דורכים שם הענבים של גוים וקונים התירוש ולא היו יכולים להבדיל בחביות היין של כרמיהם מן היין שהיו קונים והיו מפרישים מן הכל בחשבם כי התירוש של גוים שנטהר ע"י ישראל שהיה חייב ואפילו הכי איני רשאי לבטל המנהג של הראשונים להתיר וגם מפרישי תרומה ומעשר מן היין שעושים מן היין העשוי מענבים של הגוים אבל לענין ברכה אני חושש להם למברכ' מחטא ברכה

לבטלה ואני מחפש על מעט יין של כרם ישראל לברך עליו על הפרשת תרומה ומעשר ולהפריש עמו תרומה ומעשר מן היין העשוי מענבים שנלקחו מן הגוים אחר מירוח הענבים נאם המבי"ט: שאלה קצח בכל השנים היה קשה בעיני כשהייתי מפריש תרומה ותרומת מעשר מן היין להשליכו אחורי החביות כי יש זלזול בקדושת התרומה אעפ"י שהיא טמאה ובמתני' דסוף תרומה תנן את שזרכו ליקבר יקבר דהיינו משקין של תרומה טמאה דאין ראויין לשריפה דנקברין וזאת השפיכה שאנחנו שופכים אינה קבורה והיא אסורה אלא גניזה בכבוד ככתבי הקדש הבלואין ושנפסלו ועם כל זה לא נפסדה כל קדושתם וכמו כן התרומה טמאה לא נפסדה כל קדושתה בהיותה טמאה ועל זה נתתי אל לבי לדרוש ולחקור אם ימצא איזה תיקון או איזה הנאה בתרומת היין כיון שאין נוהגין קבורה כמצוה כי אם לשפוך אותה על פני הארץ ולדרוס עליה וראיתי הא דתניא סוף פרקא קמא דפסחים וסוף מסכת קמא חבית יין של תרומה שנטמאה בית שמאי אומרים תשפך חבל לשון חבילה ולא לזילוף דילמא אתי למשתי ובית הלל אומרים תעשה זילוף אמר ר' ישמעאל בר יוסי אני אכריע וכו' ואמרו לו אין הכרעת שלישי מכרעת וכתבו התוספות אע"ג דתרומה טמאה בשריפה כדמסקינן סוף תמורה הראוי לשריפה לשריפה והראוי לקבורה לקבורה ה"ה בכי האי גוונא הואיל וראוי לזילוף ולא פליגא אמתני' דהראוי לקבורה דהיינו כשאין לו דרך לזילוף ליהנות בהן שהוא בשר או כיוצא בו אז יקבר כמו בתרומה טמאה דתנן נמי התם במתני' סוף תמורה ואלו הם הנשרפים חמץ וכו' ותרומה טמא' והערל' וכו' וגם תנן ומדליק' בפת ובשמן של תרומה ופירשו משום דכלל תרומה טמאה עם חמץ וערלה דאיסורי הנאה נינהו כי היכי דלא תטעי שגם תרומה טמא אסורה בהנאה הדר תנא ומדליק' בפת וכו' ומשמע דאע"ג"ב דתנן דנשרפי' דאם יש דרך אחר לשרפן ויהיה נהנה בהן כגון הסקת פת והדלקת שמן שרי והוא הדין לנשרפ' דהיינו כשאין יכול להנות מהן אבל יכול ליהנות בזילוף יהנה כבית הלל דלא חייש לתקלה דהכי הלכה דהא אקשו מינייהו התוספות פירקא קמא דשבת והא דאמרי' אלא גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן ומשהי לה לזורעה ואתי לידי תקלה וכתבו התוספות והא דהכא חיישינן לתקלה ובסוף פירקא קמא דפסחים אמרי בית הלל תעשה זילוף איכא למימר דהכא מודה בית הלל דפעמים דצריך להשהות שנה שלימה עד שעת זריעה עכ"ל וכן סוף מסכת קמא משמע דאע"ג"ב דמתני' סתימא סוף פרקא דתמורה דנקברים אפילו הכי איפשר בתקנה בזילוף דבית הלל עבדי' לה דלאו דוקא כהן אלא אפילו ישראל יכול ליהנות בתרומה טמאה כשקנאה מן הכהן בזול וכדא' פ' כל שעה אבא שאול גדול של בית רבי היה והיו מחמין לו חמין בחטין של תרומה טמאה ללוש בהם עיסה בטהרה ופירש רש"י ז"ל שהיו לוקחים אותה מן הכהנים בזול ע"כ ואע"ג"ב שכתבו בעלי תוספות בשם ר"ת דלכהנים של רבי היו עושים דלישראל לא שריה אלא הנאה שאינה של כילוי כדאי הוא רש"י ז"ל לסמוך עליו בשעת הדחק ובמסכת תרומות על ההיא דיין של תרומה שנתגלה ישפך כתב הר"ש ואף לזילוף לא חזי משום סכנה משמע דבתרומה טמאה דחזי' לזילוף עבדי' בה זילוף ואם כן הכהנים יכולים ליהנות ביין של תרומה טמאה לזילוף אפילו לדעת רבינו תם וישראלים לדעת רש"י ז"ל שיקנו אותה בזול מן הכהנים וליכא כלל משום תקלה לבית הלל כדאמר וכ"ש השתא דהוי דרבנן וכ"ש בזמן הזה שאין הכהנים רגילים לאכול תרומה דכולה טמאה

וכל שכן לישראל דלא חזיא ליה כלל לא טהורה ולא טמאה אלא טמאה ברשות כהן דליכא תקלה דכולי עלמא פרשי מיניה כחמץ דהקדש דפרשי מיניה ואע"פ שאין אנחנו רגילין בזילוף דערבה כל שמחה בהיותינו בגלות אפילו הכי לכבוד שבתות וי"ט אחר כיבוד הבית בערב ימצאו בעלי מעשה שיקנו אותה מן הכהנים בזול לזלף את הבית לריח טוב לכבוד שבת וימים טובים נאם המבי"ט: שאלה קצט לאה אלמנה לקחה לה שפחה גויה בת שש שנים וגדלה עמה בביתה ובהיות השפחה כבת תשע שנים נמצאת עם בת גברתה בבית הטבילה וחלתה פני בת גבירת' להכניס' לתוך הטבילה וטבלה בפני בת גבירתה ויהודית אחרת ומאז והלאה נהגה השפחה כמנהג יהודית יוריני רבינו אם היא שפחה או גיורת לענין לטהר בה את זרעו שיהיו ולדותיה כשרים או לאו ושכרו כפול ומכופל מן השמים: תשובה טבילה זו אינה מועילה כלל לא לטבילת גירות ולא לטבילת עבדות והיא עדין גויה כשפחה שקנו אותה ולא טבלה עדין לשם שפחה וממזר שבא עליה הולד כמוה ואם נתגייר הרי הוא כשר כשאר כל הגרים אע"פ שבא עליה באיסור דדוקא בשפחה הוא שיכול ממזר לטהר אפילו לכתחילה כר' טרפון דהלכה כמותו ואם נתברר שהטבילו אחר כך את שפחה זו לשם עבדות כמו בנדון דידן והשיאוה לממזר בלי שיחרור פשיטא שבנדון דידן כשרים לבוא בקהל כשישחררם אדון השפחה ויטבלו בפני שלשה ובנדון דידן מי שנשא שפחה זו והוליד ממנה בן או בת והשיא את הבת ואמר שהיתה משוחררת בקושטאנטינה וכתב ונתן לה ולמרדכי אחיה גט שיחרור ביו' נסעו משם לדרך ויניצייא בפני עדים כשרים פלוני החכם ופלוני הלוי אלא שנפטר אחד מהם והבת אומרת שקבלה הגט והוא נשבע שבועה חמורה שכן היה הדבר נראה דבר פשוט שהוא נאמן שהרי כתב הרמב"ם ז"ל פרק עשירי מהלכות עבדים וז"ל האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאתי חוששין שמא זיכה לו על ידי אחר אמר כתבתי לו גט שיחרור ונתתי לו והוא אומ' לא כתב ולא נתן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי והרי זה עבד עד שישחררנו בפנינו עכ"ל: נראה שאם אינו מכחישו ושותק או שאמר כך שלא בפניו ולא נודע מה שהוא אומר וכ"ש כשהעבד אומר קבלתי בנדון דידן שהוא נאמן וכ"ג"כ מן הבבא הראשונה שאמר עשיתי עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאתי שחוששין שמא זיכה לו ע"י אחר אעפ"י שהוא אומר שלא עשאו נראה שכל שאיפשר ששחררו אעפ"י שהעבד אינו יודע כמו זיכה לו ע"י אחר הוא נאמן כי הוא העיקר שהוא בעל העבד ומודה ששחררו והפקיע שעבודו ממנו והודאת בעל דין כק' עדים דמי: וכתב הרא"ש זלה"ה שמא זה הוא ודאי שזיכה לו על ידי אחר כיון שהעבד איפשר לו שלא ידע והאדון טוען ודאי הרי הוא בן חורין ומותר בישראלית עכ"ל של הרא"ש ז"ל וכל שכן בנדון דידן ששניהם מודים הרב והעבד שאפילו שהיינו מפרשים שמא שהוא ספק והיה צריך גט שחרור לדעת הרמב"ם ז"ל מה שאינו נרא' כן מפשט דבריו הכא בנדון דידן ששניה' מודים הוא מותר בבת חורין מיד והרמב"ם זלה"ה בהלכות נחלות כתב וזה לשונו מי שהית' לו שפחה והוליד ממנה בן והיה נוהג בו מנהג בנים או שאמר בני הוא ומשוחררת היא אמו אם תלמיד חכם הוא או אם אדם כשר הוא שהוא בדוק בדקדוקי מצות הרי זה ירשנו ואף על פי כן אינו נושא בת ישראל עד שיביא ראיה שנשתחרר' אמו ואחר כך ילדה שהרי הוחזק' שפחה בפנינו ואם משאר הדיוטות הוא ואין צריך לומר אם היה מן המפקירין עצמן לכך הרי זה בחזקת עבד לכל דבר

ואחיו מאביו מוכרין אותו ואם אין לאביו בן חוץ ממנו אשת אביו מתייבמת וזהו דין שיראה לי שהוא הולך על עיקר הקבל' ויש מי שלא חילק בין כשרי' לשאר העם אלא לענין שלא ימכרוהו אחיו בלבד ויש מי שהורה שאפי' ליורשו' יחלוק כישראל ואין ראוי לסמוך על דבר זה עד כאן לשונו של הרמב"ם ז"ל: נראה מדבריו שאינו נאמן על שפחתו ששחרר' אפי' היא מודה דמסתמ' בדין זה גם היא מודה ששחררה: ואני אומר כי זה שכתב כאן נמשך למה שכתב בהלכות עבדי' פרק תשיעי וזה לשונו מי שבא כו' על שפחתו כנענית אפילו היא שפחתו הרי זה הולד כנעני לכל דבר וכן מוכר בניו ובנותיו וכו' מלשון מי שבא על שפחתו שראה בעודה שפחה שלא ידענו ששחרר' וכתב זה על כלל ורוב העם שהם מן ההדיוטות כמו שכתב כאן שהוא בחזקת עבד לכל דבר אבל בתלמיד חכם או אדם כשר כתב מי שהיה לו שפח' שמשמע שאומר שנשאה שנאמן על הירוש' מגו שהיה יכול לתת לו מתנ' כמו שכתב במ"מ ונרא' מדבריו כי על השפח' עצמה שהוליד ממנ' נאמן ששחרר' ונשאה ואין כאן בעילת זנות שכתב המ"מ כיון שהוא אדם חכם או כשר שאם אינו נאמן גם עליה מה הועיל לו היותו תלמיד חכם או אדם כשר והרי הוא נשוי עם שפחה ותורתו מתחללת וכשרותו מתבטל אלא שנרא' שסובר הרב הרמב"ם זלה"ה שכיון שהוא תלמיד חכם או אדם כשר ובדוק ואומר משוחררת היא אמו ונשאתי' נאמן לגבי דידיה דלא עביד איסורא להיותו נשוי עם השפח' בלי שיחרור כיון שהיה יכול לשחרר' והרי גאונים שכתבו הבא על שפחתו ודאי ששחרר' והרב סובר תלמיד חכם או אדם כשר לגבי דידיה דוקא נאמן ולא וכן' ויש לתמוה על הרב הרמב"ם ז"ל שכתב ואע"פ כן אינו נושא בת ישראל עד שיביא ראיה שנשתחרר' אמו ואח"כ ילדה ולמה צריך להביא ראיה שקודם שנשתחררה ואח"כ ילדה די לו שלא ישא בת ישראל עד שישחרר אותו כי אפי' שלא היתה אמו משוחררת יוכל הוא לישא בת ישראל כשישחררהו כעבד דעלמא וצריך לומר כי מפני שכתב הרי זה יירשנו שנרא' שהוא בנו לענין ירושה כתב כי אינו בנו לשאר דברים כמו לישא אשה עד שיביא ראיה כי קודם שילדה שחרר' ואז איפשר יהיה כשר לפטור את אשתו מן הייבום ולשאר דברי' אבל אין הכי נמי כי לישא אשה אפילו לא יהיה בנו אם ישחרר אותו ישא בת ישראל ואם היה כותב עד שישחרר אותו היה נראה שעדיין אמו היתה שפחה כשנשאה וכשנולד הוא וכן ממה שכתב עד שיביא ראיה שנשתחרר' אמו ואחר כך ילדה ולא כתב שנשתחרר' אמו קודם שנשא' נראה שאין צריך להבי' ראיה על שנשתחררה כשנשא' היא דכיון שהוא אדם חכם או כשר ובדוק בדקדוקי מצות ודאי פשיטא דמוחזק דלא עביד איסורא לישא אות' בלי שיחרור ולגבי דידיה נאמן אפילו לירש הבן כיון שהוא תלמיד חכם או אדם כשר אבל לגבי אחריני לישא בת חורין או לפטור אשתו לשוק אינו נאמן ואפילו יביא ראיה שנשתחרר' אמו ואחר כך ילדה אם לא יביא ראיה שנשתחרר קודם שנשאה אינו בנו שאם נשאה קודם שחרור ואח"כ נתעבר' ושחררה ואח"כ ילדה הרי נשאה באיסור והוא ת"ח או אדם כשר ופנה זיוה והדרה וגט שחרור אינו מועיל לעובר להיות נחשב בנו אלא שכשחררהו הוא משוחרר ג"כ כדין המשחרר שפחתו מעוברת לא שיהיה חשוב בנו בשחרור זה כיון שהורתו היתה שלא בקדוש' בעודה שפחה והרי הוא בכלל השחרו' שעבד היה במעי אמו דדוקא כשכותב לשפחתו מעוברת הרי את בת חורין וולדך עבד הוא מדבריו קיימי' כחכמי' דפליגי אר' יוסי הגלילי אבל אם שחררה סתם היא

ועובר' משוחרר' לכולי עלמא שהוולד כמותה א"כ לגבי נישואין בנו לבת חורין אם היה משחררו עתה היה מספי' אלא שהיה נראה שהולידו באיסור כמו שכתבתי למעל' ופוסל עצמו שנשא' באיסור והוא תלמיד חכם או אדם כשר ולכן כ' שנשתחרר' אמו ואחר כך ילדה שבעדות זה אינם מעידי' ואינם יודעי' כשנשא' אם היתה משוחררת וגם לא כשנתעבר' אם היתה משוחררת אלא שיודעים שקוד' שילדה כמה חדשים לפחות שבעה נשתחרר' ואיפשר שאז נשאה כשנשתחררה ונתעבר' וילדה לשבעה חדשים והבן כשר לכל הדברי' או נשאה קודם שחרור ונתעברה ואח"כ נשתחרר' וילדה אחר כך ליותר משבעה חדשים ומפני ספק זה אינו מועיל עדות זה לבן אלא לישא אשה בת חורין לא שיהיה חשוב כבן לכל הדברי' כי שמא נתעברה קודם שחרור אבל הוא נאמן לעצמו לומר שנשאה אחר שחרור שאין העדים מכחישי' אותו ואינו נאמן לומר שנתעברה אח"כ אלא לגבי דידיה לענין ירושה כי אם לדברי הגאונים ז"ל מסברא הבא על שפחתו ודאי שחררה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אינו רחוק לומר לדעת הרמב"ם ז"ל שהוא חולק עליה' שיסבור שאם הוא תלמיד חכם או אדם כשר שיהי' נאמן לגבי דידיה ששחרר' וגם לגבי הבן שירשנו שהוא דבר הנוגע לו ואיני רואה תירוץ ליישב דברי הרב אם לא על דרך זה אע"פ שהוא דוחק ובכיוצא בזה בגמרא שבקיה לקרא דאיהו דחיק ואוקי אנפשיה ובנדון דידן גם כן הוא תלמיד חכם הקודם לכהן גדול עם הארץ ונאמן לעצמו שהטביל שפחתו לשם שפחות ונשאה כ"ש שאומר בפני חכמי אנדרינופולה וכו' וגם על שחרור הבן יהיה נאמן כיון שהיה בידו לשחררה ואומר בפני פלוני חכם ופלוני חכם וכשר אע"פ שמת אחד מהם יגיד עליו ריעו ובלא עדים נמי הוא משוחרר ג"כ כר' זירא א"ר עבד שנשא בת חורין בפני רבו יצא לחירות ואוקימנא שהשיאו רבו דאי לאו דשחררה לא הוה מעביד ליה איסור' על ידיה ולכן צריך גט שחרור כמו שכתבו המפרשים ז"ל וכיון שהוא ודאי משוחרר אם אמר ג"כ שכתב לו גט שחרור שהוא משוחרר נאמן כמו שנאמן על השחרור בלא עדים דאנן סהדי דשחררים זלא הוה מעביד איסורא על ידיה ומשום האי סברא אם אמר אחר כך שלא כתב לו גט שחרור שנראה שהיה חוזר בו ממה ששחררו כופים אותו שיכתוב לו גט שחרור כמו שכתב הרב רבי יצחק אלפסי ז"ל והרא"ש והרמב"ם זלה"ה פרק שביעי מהלכות עבדים ואין צריך לומר בנדון דידן שהשיאה הוא את בתו ואמר שכתב לה גט שחרור בפני חכם וכשר והאחד בחיים והתוספות כתבו כי מי שהוא משוחרר והוא מעוכב גט שחרור אסור בשפחה וזה יהיה טעם מה שכופין את רבו לשחררו כי אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין ולבטל מפריה ורביה כתיב לא תוהו בראה וכו' כנלע"ד ולענין דינא דמלכותא דינא שכתב החכם השלם כמה"ר יוסף ן' לב נר"ו שיש בעבדים שלנו במלכות תוגרמה דינא דמלכותא שאינם מניחים ליהודים להיות אצלם עבדים ושפחות אלא בכל כך מיני אופני שכירות לקצת שנים וכמה חוגיטיש ואף גם זאת לא שוה להם וכולי האי ואולי וכל הדברי' אינם חוק המלך ירום הודו שחדשם מעצמו אלא חקי המלכים אבותיו שבזה האופן כל אפין שוין ולא מיבעיא לדעת הרמב"ן והר"ן שכתבו בהדיא דינא דמלכותא דינא היינו הדינים הקבועים בכל מלכותא וכו' אלא לדעת בעל התרומה שכתב דלא שייך דינא דמלכותא דינא אלא בדברים שהם עסקי המלך ולא בדברים שהם עסקי ישר' עם ישראל: וכן למי שסובר דלא אמרי' דינא

דמלכות' דינא אלא בקרקע וכו' איפשר דאליבא דכולהו אמרי' דינא דמלכותא דינא בעבדים ושפחות כו' ומי שיעיין בטורים בדברי הרמ"ה במה שכתב גוי דשבוי לישראל וכו' יראה בפירוש שבענין העבדים והשפחות אין לנו אלא דינא דמלכותא דינא ובודאי אם תנשא בדיעבד הוולדות הם מותרים לבוא בקהל כדין הנושא גויה שבניו גויים אבל לכתחלה לא אסכים להתיר שיקח שפחה עכ"ל של החכם הנ"ל ואיברא דיש בעבדים דינא דמלכותא דינא ה"מ כשהמלך ירום הודו לוחם עם מלכות אחד כל אותם השבויים בין אותם ששבאום לשם המלך רשות לעבדיו ושריו שמה שישבו הם יהיה שלהם בכולם הם משתעבדים בגופם ובמעשה ידיהם וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ' תשיעי מהלכות עבדים מלך גוי שעשה מלחמה והביא שביה ומכרה וכן אם הרשה לכל מי שירצה שילך ויגנוב מאומה שהיא עושה עמו מלחמה יביא וימכור לעצמו וכן אם היו דיניה שכל מי שלא יתן את המס ימכר או מי שעשה כך וכך או לא יעש' ומכר הרי דינם דין ומכ' הנלקח בדיינים אלו הרי הוא כעבד כנעני לכל דבר נראה כי ישראל הקונה מאלו העבדים הוא כעבד כנעני וגופו קנוי לישראל כמו שכתב הרי הוא כעבד כנעני לכל דבר מצד דיני המלך כמו שכתב וכן אם היו דיניו וכו' שכל מי וכו' ובמלכות תוגרמה מלכות שלנו מלכו' חסד כך הוא שנותן המלך יר"ה רשות לעבדיו שכל מי שישב' במלחמ' ערלים מאויביו שיהיה הוא משעבד בהם וימכור מהם מה שירצ' ובמלחמת גיפרי שכבשה אחד מעבדי המלך יר"ה בחיל שנתן לו המלך שבו ערלים מהם לעבדים ולשפחות ומכרו מהם פה ובדמשק בפירסום ואפי' יהודים קנו מהם ואם היה דינא דמלכותא שאינם מניחים ליהודים להיות אצלם עבדים ושפחות אלא בכל כך מיני אופני שכירות וכמו שכתב החכם נר"ו לא היה מקום ליהודים לקנות מהם בפירסום כי מה שעושים חוג"יטי בפני שופטים הם לראי' שקנאום כי אפי' הישמעאלי' הקונים צריכי' לעשות חוגי' לראיה ואם היה בזה שום דינא דמלכותא שלא יקנו היהודי' עבדים או שפחות לא היו קוני' כך בפרסו' שהיו מענישי' את הקוני' היהודים וגם המוכרי' הישמעלי' וחקרתי מאנשי' ידועי' בדמשק שהעידו שהביאו שם משבויי ג"יפרי הערלי' וקנו היהודי' מהם אנשים ונשים וטף בשוק המלך בפירסו' ואין מי יאמר להם מה תעשו ועוד היום יש מחזיקי' בהם ואירע כי שפחה אחת קבלה על אדוניה ששכב עמה וקמו מערלי' יושבי המדינה והלכו לשופט והשופט אמר כי גופה היה קנוי לו ולא היה לו עונש כלל ומשום לזות שפתים הוציא אותה לשוק ומכרה גם במצרי' קנו הרבה מהם בפירסו' ואין הישמעאלי' שרים ושופטי' פוצה פה ומצפצף והגידו לי כי בזאת השנה אירע כי אויב א' ליהודי' הוציא פ"יטואה מן אחד מד' מידהביש שלה' על השפחות בנות הערלי' שהי' מתגיירות כי הוא ראוי שישבו לדת הישמעאלי' והג' מידהביש נתנו פיטוא"ה שכיון דשמדעת' היו מתגיירי' לא היה כח בדין הישמעאלי' להחזירם לדתם אלא אם כן היו קטני' שאינ' בני דעה אפי' לאותה פיטוא"ה לא היו לוקחי' אותם בחנם אלא שימכרו אותם היהודי' לישמעאלי' ואפי' בקושטטי' אם המדינות מושב המלך יר"ה אומרים כי היהודי' קוני' שפחו' בנות הערלים בפרסו' ואם יש לפעמי' עירעור הוא דרך עליל' שאומר שמא הן ישמעאלו' או מי שמכרן היו אצלו בחזקת ישמעאלות או טענות בעלילות כיוצא בזה אבל לא מצד דינא דמלכותא: ומצאתי תשובה אחת להרשב"א ז"ל בתשו' של דינ' דמלכות' דינא שאמרו לא אמרו אלא במאי דאיכ' הרמנ' דמלכות' ובדברים שהם מדיני

המלכות דדינא דמלכותא אמרו דינא דמלכא לא אמרו אלא כמו שאנו יש לנו משפט מלוכ' כמו שאמר להם שמואל לישראל דמלך מותר בו כך בשאר האומות דינים ידועי' יש למלכים ובהם אמרו דיניה' דין אבל דינים שדנים בערכאות אין לו משפטי המלוכה אלא הערכאות דנים לעצמם כמו שימצאו בספרי הדינים שאם אי אתה אומר כן בטלה חס ושלום דיני ישראל עד כאן לשון הרשב"א זלה"ה הרי שלא נאמר דינא דמלכותא דינא אלא בדיני המלכות עצמו לא במה שדנים הגוים בערכאות וכשיוצא איזה עירעור על השפחות אינו מצד דינין המלכות אלא מצד הערכאות כמו שאירע במצרים כמו שכתוב למעלה ואפילו הכי לא היה אלא מאחד מד' דייניהם כי רובם הסכימו שיש רשות ליהודי' לקנות עבדי' עולם אפילו שיגיירום כל שכן להחזיקם בתורת עבדי' אפילו שהם נוהגות במצות שהנשי' חייבות בהם וגם כי לפעמים יבואו לחקור מצד המלכות על השפחות אינו בדיני' דמלכו' אלא דרך עלילה וגזל לקחת שוחד מכל מי שיש לו שפחה ואחר שלוקחים מהם שוחד מניחים אותם ואם היה דינא דמלכותא לא היו ניצולים בשוחד: ואם כן הוא דבר פשוט שאלו השפחות בנות הערלים הקנויות לישראל ומטבילין אותם לשם שפחות וכן העבדים שיש להם דין שפחה ועבד כנעני ואסורים לישא בן או בת ישראל ויש תימה בדברי החכם נר"ו שלא היה מיראי הוראה בענין זה כמו שהעיד על עצמו במקום אחר שכתב כן ובודאי אם תנשא בדיעבד הוולדות הם מותרים לבוא בקהל כדין הנושא גויה שבניה גוים אבל לכתחלה לא אסכי' להתיר שיקח שפחה עכ"ל ואם ודאי הוא לו שהוולדות מותרים למה לא יסכים להתיר ליקח שפחה מאלו השפחות שאומר הוא שאין להם דין שפחה אלא בגויה שבניה הם גוים ואם נתגיירה לכתחלה תנשא לישראל ובניה כשרי' וכן שפחה זו שהיא כגוייה אם תתגייר ותנשא לכתחלה לישראל ולדעתו זה היה יכול להסכים גם כן לכתחלה אלא שסברא זו יש בה שגגת הוראה כי שפחות ועבדים אלו שבמלכו' זה יש בהם דין שפחה כנענית ועבד כנעני כמו שהוכחתי למעלה ולענין הנדון שלנו אחר שהטבילוה לשם שפחות באדריאנופולי ונשאה היתה מותרת לו ובניה כמוה והרי שחרר אותם בפני פלוני ופלוני והוא נאמן כמו שכתבתי למעלה אם הוא תלמיד חכם וקודם לכהן גדול עם הארץ והאריך והורה לעצמו היתר וראיתיו צודק ברוב דבריו לענין כלל הדין ובקצת ראיות שהבי' ומה שכתב על חכם מפורס' שבברוס' שאם השפחה היתה נתונה ולא קנויה שאינה ראויה להשיא' לו וגם שלא יוכל הוא לשחרר הוולדו' אין להאמין על שום חכם שיהי' לו סברא זו וגם אינו צריך להראות שטר מתנה או עדים אחר כמה שנים חזקה שנשתמש בו כדרך שהעבדים משתמשים כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק עשירי מהלכות טוען ונטען גם שלא היה כאן מערער וטוען על שפחה זו כמו שכתב הוא: עוד אני אומר כי אפילו שלא קנאה ולא נתנוה לו במתנ' אלא שנתנוה לממז' לאשה הרי בניה כמותה וישחרר אותם בעליהן והרי הם זרעו של ממזר טהור דאע"ג דאמר רבי יהושע בן לוי כסף מטרה ממזרים שנאמר וישב מצרף ומטהר כסף שהנראה שהממזר יכול ליטהר בכספו שיקח שפחה וישאנה היינו משום שלא ימצא מי שיתן לו שפחתו לאשה כדי לשחרר הבנים שתלד לטהר זרע הממזר ומשום הכי יצטרך הממזר כסף לטהר זרעו אבל אין הכי נמי שאם ימצא מי שישאנו בשפחתו כדי לשחרר את בניו שהם טהורים ואפי' שהיה נושא שפחה שלא ברשות אדוניה והיה מוליד בנים ואחר כך היה משחרר אותה אדון השפחה היו

טהורים וכל שכן דמימרא דר' יהושע בן לוי עיקר' היא על הממזרים הנטמעים בישראלות מחמת כספם וממונם ומשפחה שנטמעה נטמעה ויטהרו לעתיד לבוא כמו שפירשו המפרשים על מימרא של רבי יהושע בן לוי וכיון שאפילו לא נתנוה במתנ' היה יכול לטהר את זרעו כדאמרינן אם כן הוא נאמן לומר שנתנוה לו ונשאה והוא שחררם נאם המבי"ט: שאלה ר' ראובן נתפשר עם שמעון על סך צמר שמכר לו ונטלו קנין משמעון הקונה וכתבו עליו שטר שהיה חייב לראובן סך מעות לזמן פלוני על הצמר שקנה ממנו ומסר לו ראובן המפתח של הבית שהיה בו הצמר ושמעון היה מוכר הצמר שקנה על יד שלוחו והיה בא ראובן לראות משקל שקי הצמר ובין כך ובין כך חלה שמעון חולי של סכנה והלך ראובן והני' מנעול על המנעול שהיה בבית הצמר ובא שלוחו של שמעון ולקח שאר הצמר על החוב שאומר שהיה חייב לו שמעון ואחר כך מת שמעון ובא ראובן לתובע משלוחו של שמעון ואומר שהוא הניח מנעול על הצמר שהוא שלו שחזר בו מן המוכר כיון שלא נטל קנין על מכירתה: תשובה נראה לי כי מכר זה קיים אעפ"י שלא נטל קנין ראובן על מכירת הצמר כיון שנתרצה במכר ונכתב שטר חוב על ראובן שהיה חייב לו כל כך מעות על מכירת הצמר ושעבד נכסיו לזמן פלוני שנתפשר עמו: ומצאתי ראיה לזה מתשובת הרמב"ם ז"ל שהביא מ"מ פרק כ"ג על לזה שבא לב"ד בשטר חוב שבידו לכפות את המלוה להלוותו עד זמן שקבע וכתב דבר ברור הוא שיכול מלוה לטעון שלא מדעתי נכתב ואם יבי' ראיה הלוח שמדעתו נכתב או השטר ביד המלוה יש לדון שכיון שנשתעבדו לו נכסיו לזה בחליפין מעכשיו אף הוא חייב ליתן דמים כלומר שחייב להלוואתו עד זמן שקבע לו ויקנה נכסיו לשעבודן וזהו דעת הרא"ש ז"ל ודעת צילות' היא ע"כ דברי הרב ז"ל אבל הרשב"א זלה"ה כתב דבשטר חוב לעולם יכול לחזור מלוה בו והביא ראיה מפרק האיש מקדש שאמר לשם במלוה ברשות בעלים לחזרה קמיפלגי דמשמע מהתם דכל שלא נתנה לכולי עלמא יכול לחזור בו עכ"ל ז"ל הרי מדברי הרמב"ן ז"ל שכיון שכתב לו השטר חייב להלוותו לו וכל שכן בנדון דידן שחייב לתת לו הצמר וכיון שלקחה שלוחו זכה אלא שצריך לברר או לישבע שהיה חייב לו שמעון הנפטר סך מה שיקח מן הצמר או יותר ואפילו לדעת הרשב"א ז"ל שחלק עליו היינו על הלואת ממון דהויא ברשותו לחזרה אבל בנדון דידן שהיה חייב לתת לו הצמר אחר שזכה הוא בשטר חוב פרעון דמי הצמר ואפילו שנאמר שהרשב"א ז"ל יחלוק גם על זה נאמר המוציא מחבירו עליו הראיה ויאמר זה קים לי כהרמב"ן ז"ל כל שכן שהם רבים לגבי יחיד עוד נראה לי אפילו שמן הדין מסירת המפתח אינו קנין והיה צריך למשוך: הצמר כיון שנתן המפתח בידו הוה ליה כאילו אמר לך משוך הצמר וקני והרי משך קצבת הצמר לפניו כששם לזה ואפילו מה שלקח הוא אחר כך שלא בפניו היה לו כבר רשות מקודם ליטלה משמסר לו המפת' וברשו' שנתן לו ואין לו שום דין לראובן על שלוחו של שמעון מכל א' משני' קודם במסיר' המפתח שילך כי שלוחו של אדם כמותו טעמי' אלו וכל זה הוא על הקדמ' שהוא ידוע שנטל קנין על מכירת' כי אחר שכתוב בשטר חוב שנתחייב לפרוע לו סך מעות על הצמר שקנה ממנו נראה כי העדים ידעו או הוא הודה שהיה הקניה כדן וכשורה בקנין גמור וזה דבר פשוט שא"א לו לברר שלא נטל קנין נאם המבי"ט: שאלה ר' ראובן היה הולך למדינת הים וכשש' לדרך פעמיו תבעו ממנו קרובי אשתו שיניח לה גט זמן ולא היה פנאי לכותבו וליתנו

על תנאי אם באתי תוך שלשה שנים וכו' וצוה שיכתבו לו גט ויתנוהו לה ושלא תתגרש בו מיד כי אם אחר סוף ג' שנים שהוא דומה לתנאי ואינו תנאי ובשעת נתינתו על ידי שליח אמר אחד מן הב"ח שהיו שם שיאמר לה מעכשיו וניתן הגט וכשהלך לו בספינה אחת מדמייאט לבולאק ובדרך יצא ליבשה הוא ושני' ובאו ערביי' לשבות' ונכנסו לנהר לברוח מהם ולא יכלו להגיע לספינה שהלכ' כבר ואחר כך חפשו עליה' ונמצאו השני' חיי' האחד ערו' בלי לבוש שהפשיטוהו הערביי' וראובן לא נמצא ולא נודע אם נטבע בנהר או אם שבו אותו הערביי' ולא נודע מקומו איו זה שנתי' ימי' ובתוך זמן זה חלתה האשה ומפני שלא תמות בלי שבועת אלמנה כדי שיירשו' אחיה השביעיה שבועת אלמנה שני הדיוטות ומתה ועתה יורשיה תובעי' כתובתה ומצד בעלה טועני' כי אולי הוא חי ויורש חלק נדונייתה וכל התוספת וגם היא זקוקה ליב' אם מת ויש לו זכות בנכסי' יוריני רבינו הדין עם מי ושכרו כפול ומכופל מן השמים:תשובה גם כי לענין הגט לא היה צריך לכתוב שום דבר כי איש ואשתו בעוונות מתו ועם כל זה לענין הנכסים יש הפרש אם היה הגט מעכשיו או כדומה לתנאי ולכן אני אומר כי כיון שהבעל לא צוה אלא שלא תתגרש עד סוף הזמן כי לא היה שהות לכתוב גט ולתתו על תנאי אם באתי כו' אעפ"י שאחד מהם אמר לשליח שיאמר מעכשיו אינו מעלה ואינו מוריד כיון שאמר לו הבעל שלא תתגרשי אלא לאחר זמן כך וגם השליח אמר כן ואפילו שאמר הבעל עצמו שיאמר השליח מעכשיו כיון שאמר ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלש שנים אינו מעכשיו ונתפו' לשון אחרון שחזר בו ולא רצה שתתגרש אלא לאחר ג' שנים ואם היינו תופסי' לשון ראשון והיינו מפרשי' ולא תתגרשי לסוף על גמר הגירושינ גם זה אינו כלל שהוא תנאי קודם כתיבת הגט והוא ספק כמו שכתב הרמב"ם ז"ל אלא נראה שנאמר שנתפוס לשון אחרון: ועתה נכנס לעיין תביעת היבם ונאמר כי זה האיש שנעל' מת או לא מת אם מת תוך הזמן הגט בטל ונשארה עתה זקוק' ליב' ואם הוא חי הוא יורש קצת כתובתה כפי המנהג הכתוב בכתובה כשאין לו זרע שאם יש לו זרע ממנה הוא היה יורש הכל ואם כן על כל פנים יש זכות ליבם בנכסי עזבוני' אם מת אחיו נשאר' זקוקה לו והוא הדין שומרת יבם שמתה שיחלוקו ואם הוא חי יעוכבו הנכסים שיגיעו לחלקו עד זמן שיראה לב"ד קודם שיתנום ליורשים ולענין אם מת שיחלוקו כתב הרמב"ם ז"ל פרק כ"ב מתה כשהיא שומרת יבם יורשיה מאביה יורשים הנכסי מלוג שלה וחצי נכסי צאן ברזל ויורשי הבעל יורשים כתובתה וחצי נכסי צאן ברזל ויורשי הבעל חייבים בקבורת' ובא"ה סי' ק"ס כתב ואם מתה כתובתה בחזקת יורשי הבעל ונכסי מלוג בחזקת יורשי האשה ובנכסי צאן ברזל איכא פלוגת' לרש"י יחלקו בהן יורשי הבעל ויורשי האשה וכן כתב הרמב"ם ז"ל ולר"ת כולם בחזקת יורשי הבעל כמו הכתובה ולזה הסכים א"א ז"ל ע"כ וכתובה שהוא בחזקת יורשי הבעל היינו עיקר מנה מאתים ותוספת א"כ בנדון דידן מה שהיה יותר מנדונייתה הוא של יורשי הבעל והנדונייא שהוא נכסי צאן ברזל החצי הוא גם כן ליורשי הבעל ולרבינו תם כל הנדונייא הוא שלהם ואם היו בנכסים יותר מנדונייא ותוספת זה המותר לכולי עלמא הוא של יורשי הבעל ואפי' שהשבועה שהשביעוה תהיה כדין וכהוגן כיון שהיא נשבעת נראה שהיה לה לפחות כל כתובה ותוספת שלה בידיה כי לא אמרה שחסר לה והשבוע' היתה שלא היה לה יותר מסך כתובתה עם התוספת ועל זה יש זכות ליורשי הבעל בכל מה שימצא כתוב בתוספת ובחצי נדונייתה ולרבינו תם

בכולה אם הוא מת ואם חי אינה זקוקה ליבם ומתה בחיי הבעל יורש הוא כפי התנאי הכתוב בכתובתה ומפני ספק זה במה שיש הפרש בין חצי הנדוניא כשמת' בהיות' זקוקה ליבם ובין תנאי כתובה אם הוא חי שהיה מגיע לו יותר מחצי הנדוניא או פחות לפי התנאי בזה ההפרש יחלוקו ונאמר כי מה שכתבו המפרשים זלה"ה חצי הנדוניא ליבם היא על הקדמה שהבעל יורש את אשתו כדין תורה אבל כשיש תנאי בכתובה שלא יירש הבעל כשתמות בלא זרע אלא חצי הנדוניא או פחות או יותר גם היבם לא יירש אלא חצי מה שהיה יורש אחיו אם היה חי שהוא רביע הנדוניא או בפחות או יותר כפי התנאי והתוספת כולו כמו שהבעל היה יורש כל התוספת כי אין תנאי אלא בנדוניא ולא בתוספת ואם כן יהיה ההפרש שאם היא שומרת יבם אינו יורש אלא כמו הרביע ואם הוא חי שאינה זקוקה ליבם יירש מה שכתוב בתנאי הכתובה ובזה ההפרש יחלוקו מספק והר"ן ז"ל כתב בתשובת נ"ט שתנאי החזרה אינו אלא על הבעל ולא על הייבם זהו הנ"ל נאם המבי"ט.

שאלה רב זה כמה ימי' שכתבנו פסק על צוואת רחל אלמנ' כ"ר שמואל מילכו נ"ע שצות' שנכסי' יהיו במתנה לבתה קלומירה ע"מ שאחריה יהיו לזרעה ואחרי זרעה לאחיה ישיע' ואחרי ישועה לאחי רחל ואחריהם לזרעם אפי' שאחיה וזרעו אינם ראויים לירושה ועל זה כתבנו אנחנו ב"ד שהיתה הצוואה קיימת ושהיה זוכה אחי' במתנה שמתו הבן והבת: גם החכם השלם הדיין כמה"ר יוסף צייח והחכם כה"ר משה ברוך ב"ד שבדמשק הסכימו עמנו בדבר זה וכתבו שהיתה יכול' להפסיק הירוש' בל' מתנה ואחר כך חזר הדיין הנזכר לכתוב פסק דין ארוך שכיון שבתה זרע בתה אין כאן מתנה נמי אין כאן ויחזור הכל לדודה של הבת אחי אביה דמה שהפסיק' לאו הפסקה וקשיא מדידיה לדידיה שכתב קודם שהיתה יכולה להפסיק בלשון מתנה ואם מפני שכשכתב זה היתה הבת קיימת כתב שהית' יכולה להפסיק ועתה שמתה בלא זרע אינו כן היה לו לכתו' כך בפסק הראשון וראינו כל מה שהאריך להוכיח שיחזור הכל לדוד' אחי אביה ואין בדבריו עיקר כלל ומה שכתב שאנו מבטלי' ב"ד הנתבע אינו הוא הב"ד אלא החכם כה"ר משה הנז' שהסכי' עמנו הוא ב"ד הנתבע ואפילו היה הוא התורה אמרה אחרי רבים להטות ודבריו בטלי' ברוב ולכן אנחנו גוזרים נח"ש על מי שנכסי' אלו בידו שימסרם ביד החכם ה"ר משה ברוך הנזכר ויתנו לשלשה האחים של רחל או ליורשי' שלהם נאם המבי"ט: שאלה רג ראובן ושמעון חתנו נטלו קנין ושבעה חמור' לקיי' כל מה שיגזור לוי עליהם על כי נשא שמעון אשה על בת ראובן ולוי פשר ביניהם בכמה דברים ובכלל' צוה לשמעון' שילך למקום דירת אשתו בת ראוב' לסוף חדש פלוני ויביאה פה וטען אח"כ שמעון שהיה לו נזירות שמשון שלא יצא מפה כמה שנים ואחר כך נודע שלא היה הנזירות על ההליכה שם ועם כל זה הוא מסרב מללכת לזמן הקצוב יורינו רבינו נר ישראל וקדושו ציץ הזהב נזר הקודש על ראשו מאיר עיני ישראל בפסקיו והוראותיו מאיר עינינו בתורתך התמימ' תורת יי' תמימה אם יעבור ולא ילך מה יהיה דינו אם יהיה פסול לעדות ושבע' או לאו ואם בהגעת הזמן יכופו אותו ב"ד ללכת ולקיים שבועתו כאשר נשבע שבועה חמורה: תשובה אפילו יהיה אמת שקיבל נזירות שמשון לא יהיה פטור מן השבועה אלא יקיים שבועתו ויהיה נזיר שמשון או יחלה פני נדיב ראובן חמיו שיאריך לו זמן ההליכה אבל כיון שנודע שלא היה הנזירות על זה פשיטא שחייב לקיים

השבוע' לזמן שקצבו לו ואם: יעבור יפסל לעדות ולשבוע' דאע"ג דכתב רש"י ז"ל דבשבועת ביטוי כי האי לא יפסל דאיכא למימר בקושט' קא מישתבע הרי כתב רבינו תם שהוא פסול וכתב הריב"ש ז"ל סי' שמ"ד שדעת הרמב"ם כדעת רבי' תם ושנראי' דבריהם וכתב המגיד משנה בשבועת ביטוי שכן דעת רבי' האי ז"ל ובחש' משפט סי' ל"ה אחד שבועת שוא ואחד שבועת שקר ואחד שבועת ביטוי פסולים ואפילו עובר על חרם שהחרימו הקהל ובסי' צ"ב כתב שכן דעת הרא"ש ז"ל ואפילו למי שסובר שאינו חשוב חשוד דאיכא למימר דמעיקרא בקושטא משתבע נהי דלא מיפסי' אבל אפילו לדידהו כופין אותו עד שיקיים שבועתו לזמן הקצוב כמו שכופין למי שאינו רוצה לקיים מצות עשה שכופין אותו לקיימה והכפייה הזאת היא בהכרז' שיכריזו אותו בכל הקהלות בפרהסיא בכל יום שני וחמישי בכל שבוע, ושבוע אחר שיגיע הזמן הקצוב ביניהם אם לא ילך ויעבור על השבועה שנשבע עד שיבוא ויתרצה ללכת וישב בנידוי על שהוא עבריין ופסול לעדות ולשבוע' כמו שכתבנו למעלה: שאלה רד ילמדנו רבינו ראובן שנתחייב לתת לבנו סך מעות וזה החיוב היה בשעת אירוסין ובעת הנישואי' חזר ראובן לקיים החיוב הראשון ויהיו המעות בידו עד עשר שנים ויהי כמשלש חדשים אחר הנישואי' מחל לו בנו של ראובן הנזכר החיוב שנתחיי' לו ראובן אביו מחילה גמורה ומפורסמת וחלוטה בקנין ועדים ויש עד אחד שמעיד שמתחלה קודם החיוב הראשון אמר לו ראובן שמה שהיה מתחייב היה לפנים מפני הכבוד ויש עדים אחרים מעידים על זה אלא שהם קרובים יורינו מורינו ורבי' אור ישראל תמים דעים בוצינ' דנהור' רכב ישראל ופרשיו אשר מאור תורתו יאירו עינים עורות ויהי להם למשיב נפש להסיר הפוקה והמכשול ולידע איזה הדרך ישכון אור עתה עתה ידרש לדורשיו אם הוא מחילה כי החיוב היה לבנו והוא מחל לו מחילה גמורה כנזכר ומה גם שיש גילוי דעת לבטל החיוב הנזכר מתחיל' כנזכר.

ועוד שראובן הוא עדין מוחזק בנכסים והכל בידו ועדין לא הוציא מתחת ידו כלום ורוב הפוסקים הסכימו שאפילו במקום שחב לאחרים מחילתו הוא מחילה והוא ראובן הנז' יכול לומר קים לי כרוב. הפוסקי' ומה גם שהשטר של המחילה יש לה שתי שנים שנעשה או לא הוא מחילה על הכל יורינו מורינו ורבינו נר ישראל דרך סלולה מה.

הוא דינו ושכרו כפול ומכופל מן השמים מאת אדון השלום. תשובה כיון שיש פוסקים שסוברים כי אפילו חייב המלוה לאחרי' יכול למחול השטר חוב שיש לו על אחרי' כמו שכתב הרשב"א שרבותיו סוברים כן וכמו שכתוב במשרים נתיב י"ד וכתב שכן נראה עיקר וגם יש עד אחד שמעיד שמה שהיה מתחייב היה לפנים מפני הכבוד ויש גילוי מילתא מאחרים גם כן על זה אפילו אותם הפוסקים שסוברים שאינו יכול למחול כשחייב לאחרים בנדון כזה מודו שסומכים על המחילה כל שכן שנעשה המחילה מיד אחר הנישואין בהיותם בשלוחה איש ואשתו שלא היה מקום לומר שהיתה להבריה השיעבוד ואין יכולת ביד האשה.

להוציא מחמיה לכתובת' שום דבר. ואחר המחילה כמה זמן ראה אביו כי היה בנו דחוק ומצטער על שמחל לאביו ורצה אביו לפרוע לו והודה בנו שקבל רוב האלף פרחים בכמה פעמים מאביו והפוסקים שסוברים כי יכול למחול סוברים גם כן שאם אמר פרע

לי שהוא נאמן ואפילו לדעת הפוסקים שאינו נאמן לומר נפרעתי משטר זה בנדון זה יודו שהוא נאמן כיון שאומר נתן לי מאתים פרחים ונתתים ביד מתעסק אחד פלוני ועדין הם בידו ונתן ק' ביין וק' בשמן וסך כך מעות וסחורה והוא יודע כי כשכתב לו אביו האלף פרחים לא היה לו מעות ונכסים אחרים אלא הנכסי' שנתן לו חמיו ואנחנו רואים שיש לו מה שנתן למתעסק) והיין והשמן שנכנס בידו נראה כי כל זה הוא ממה שפרע לו אביו וגם: כי עתה לא ימצא בידו כל מה שאו' שקבל הוא יתן חשבון מה שהוציא או מה שהפסיד שיבוא מכוון למה שקבל ומה שלא פרע עדין יכול לסמוך עליו על המחילה אם ירצ' וכמו שכתבתי למעלה נאם המבי"ט.

שאלה רה על דבר ראובן ששכר לשמעון שילך למצרים וישב בחנות שם ויעשה סחורה בסחורו' שיש לו שם ובמה. שישלח לו מכאן לשם וקצב לו בשכירותיו ובתוך הזמן מת ראובן ובא שמעון ותבע מן היורשים הסך שקצב לו ראובן כל שכירותו משלם בטענה שבאו לו כמה פסידות בסבת שכירות זה והיורשים טוענים שלא יתנו לו רק שכ' טורחו עד זמן המיתה של ראובן אביהם הנזכר לעילכתב החכם הרש"ו נר"ו שהדין עם שמעון שיש להוכי' דין זה ממה שכתוב בהגהת האשרי פרק האומנים בשם ר"י וזה לשונו והיא דספינה שטבעה לה בחצי הדרך ופריך ואם לא נתן אמאי לא יתן ופירש ר"י דפריך מכל השכירות אע"ג דבעל היין אנוס כיון שעל ידי זה הפסיד הספינה חייב לשלם כל השכירות עכ"ל וכתב שכן כתבו בעלי התוספות וכן בהגהות מיימוניות ולמדנו מדבריה' כי כל המשכיר שכיר ואירע אונס למשכיר באופן שנתבטל השכירות בתוך הזמן ובאו פסידו' לשוכר בגרמת השכירות כהאי דטביעת הספינה חייב המשכיר ליתן כל השכירות אעפ"י שהמשכיר אנוס שלא פטרו למשכיר כאשר אירע לו אונס אלא אם הפסידה שאירע לשוכר הוא ביטול מלאכה לבד שמתבטל הוא ממלאכתו מעת שאירע האונס ואילך אז אינו נותן לו רק שכרו עד שאירע האונס לבד אבל אם באו לשוכר פסידות אחרות זולת ביטול המלאכה אז חייב המשכיר לשלם כל השכירו' עכ"ל וכתב עוד החכם הנז' שיש חילוק בין ההגהה ובין מה שכתוב רא"בן שמשלם שכירות כפועל בטל מעת שאירע האונס ואילך ולא כל השכירות כמו שכתב ר"י וכן בנדון שלפנינו שטוען שבאו לו פסידות הרבה על ידי משכיר זה זולת ביטול המלאכה משמת ואילך חייבים היורשי' לשלם דכיון שאם היה המשכיר בחיים ואירע לו אונס כזה היה חייב המשכיר לשלם למר כל השכירות ולמר כפועל בטל גם עתה היורשים חייבים לשלם והרי הוא כחוב שחייב המת שהיורשים חייבים לשלמו עכ"ל של החכם הרשו הנזכר נר"ו.

ואני אומר שאין להוכיח מכאן לנדון דידן כלל ולדעתו שיש הוכחה כמו שכתב שחייב לשלם למר כל השכירות ולמר כפועל בטל היה לו לומר גם כן ולמר לא יפרע אלא עד שעת המיתה כמו שטועני' היורשים ולא כמו שטוען שמעון שהרי כתוב שם בתו' שפי' ריב"ם דאמאי לא יתן לא פריך אלא אחצי הדרך שכבר הלך אבל שכר חצי הדרך שלא הלך פשיטא שלא יתן כיון שהוא אנוס והיינו כטענת היורשים בנדון דידן אבל אני אומר שאין הנדון דומה לראיה דהתם איירי על ספינה סתם ויין זה דכיון דאמר זה אינו יכול לקיים תנאו שהתנה שהרי יין זה אינו בעולם והאונס בא לו מצד מה שהתנה ובמה שהתנה ומשכיר דאמר ספינה סתם יכול לקיים תנאו וכמו שכתבו שם בעלי התוספות

והיינו משום דיש לזה טענה טובה בתנאי יותר מזה אבל בנדון דידן לא בא לו אונס המיתה מצד התנאי ואין לזה טענה טובה יותר מזה בתנאי שעשו והוי כספינה סתם ויין סתם שחולקי' שאם קבל כל השכירות יחזיר החצי ואם לא קבל יתנו לו החצי אפי' שלא בא לו האונס אלא לאחד מהם והכא נמי יקח עד זמן שמת: עוד אני אומר דלא דמי לספינה ולא הוי נדון דידן אלא כפועל ובעל הבית ששכר בעל הבית לפועל להשקות לו שדהו ואתי מיטרא הוי פסידא דפועלי' שכל אונס שאירע לבעל הבית שלא היה לו לידע יותר מן הפועלי' הוי פסידא דפועלי' כמו שכתבו בעלי התוספ' וכיון שלא אבדו הפועלי' כלום רק שנתבטלו אין נותן להם כלום ובנדון דידן נמי לא הפסיד שמעון כלום רק שנתבטל אבל בספינה שהפסיד ספינתו כפועל בטל מיהא אית ליה ואפי' לר"י שכתב שיפרע הכל אפי' מה שלא הלך היינו משום שעל ידו הפסיד הספינה מה שאין כן בנ"ד אינו) הפסד אלא ביטול מלאכה וכל שכן לריב"ם דאפי' בספינה כתב דאין לו אלא חצי הדרך שהלך כמו דין הפועלי' כיון שהוא אונס וא"כ לכ"ע בנדון דידן אינו חייב אלא עד זמן המיתה: מ"ש החכם הרשו' נר"ו שאם באו פסידות לשוכר בגרמת השכירות כהיא דטבעה הספינ' חייב המשכיר ליתן כל השכירות אעפ"י שהוא אונס שלא פטרו מצד האונס אלא כשהפסידה היא ביטול מלאכה לבד אבל הפסידות אחרות חייב לשלם כל השכירות: אשאל ממנו פסידא זו מה היא שאין לשמעון פסידא אחרת אלא ביטול מלאכה כמו הפועל ואינו כמו בעל הספינה שהפסיד על יד השוכר ספינתו שמלבד מה שנתבטל הפסיד כלי אומנות' מה שאין כן בפועל שלא הפסיד אלא מה שנתבטל וכן שמעון זה הוא כפועל בטל ממש שלא הפסיד אלא ביטול מלאכתו שהיה שולח לו ראובן סחורות שישא ויתן ויפרע לו שכר טורחו ועתה הולך ובטל שאין מי שימציא לו הסחורות ואם מצד בטלותו הפסיד אתה דבר אחר משלו הוי גרמא בעלמא כי אפי' בזמן שהי' עוסק בסחורת בעל הבית והפסיד איזה דבר משלו או הוזק בגופו כשהי' מתעסק בסחורה אין בעל הבית חייב בזה ולא אמרו בספינה שיתן כל השכירות או כפועל בטל אלא כשהפסיד הספינה על ידו שהי' דבר עצמו שהיה הוא עושה בה מלאכה שהתנה עמו כמו שכתבתי לעיל: ולא תימא כי אונס זה של מיתה היה לו לבעל הבית לידע דמיתה שכיחא ואמר לעיל שכל אונס שלא היה לו לידע הוי פסידא דפועלים משמע שאם היה לו לידע אינו פסידא דפועלים שהרי כתבו שכל אונס שאירע לבעל הבית שלא היה לו לידע יותר מן הפועלים הוי פסידא דפועלי' ואונס דמית' שכיחא לפועלים ולבעל הבית דמצודה פרוסה על כל החיים ולא היה לו לבעל הבית לידע יותר מן הפועלים שיודעים גם כן שימותו וכמו כשהיה מת הפועל לא הי' פורע לו אלא הזמן שעשה עמו כמו כן כשמת בעל הבית לא יפרע לפועל מנכסיו מה שעשה עמו עד שעת מיתה: והרי זה כמי ששכר אומן אחד שילמדהו אומנות ידוע ונדר לתת לו סך כך לשנה אחת כמו שאם קרה אונס לאומן שמת לא יפרע ליורשיו כי אם כפי הזמן שעשה עמו כפי התנאי כן אם מת הוא לא יפרעו לו היורשי' כי אם כפי הזמן שעשה עמו ומה שהביא החכם הרשו' הנז' נר"ו ראייה לדבריו ממה שכתב שפטרו את היורשים ממה שיהיה חייב אביהם מצד קנס הא אם היה חייב מצד הדין היו פורעים היורשי' במחילה מכבודו לא דמי כלל הנדון לראיה משום דהתם קודם שמת היה כבר חייב בכל הנזק שהזיק אבל הכא הוא עצמו עדין לא היה חייב לפועל מה שלא עשה וכשמת הוא נתבטל כמו שכתבתי למעלה בארוכה והנראה לעניות

דעתי כתבתי שנת השל"ג ליצירה נאם המבי"ט: שאלה רו יורינו מורינו ורבינו נר ישראל מאור הגולה הרב המובהק הדיין המצויין כמהר"ר משה איש ה אלדי"ם נר"ו על ענין ראובן שנשא בת שמעון ושהתה עמו זה שלש שנים ועדין לא בא עליה כדרך כל הארץ והיא טענה שאין לו כח אנשים וישען על ביתו ולא יעמוד ובכל יום ויום הם בקטט' איש ואשתו ועמדו אנשים להטיל שלום ביניהם והתנו עם ראובן תנאים ואלו הם התנאים שהתנו ביניהם אחר שמרדה בהיות שנפל הפרש בין החתן והכלה ונכתב איגרת מרד ונמחל שעבוד הכתובה ונתחייבה להחזיר חמשים בנדוקי על המוקדם הנה עכשיו באו שניהם בפנינו ועשו שלום ביניהם וחזר החתן וקבל עליו אחריו' הכתובה כאחריות כל כתובות בני ישראל על פי תנאים אלו שהניחו החמשים בנדוקי בנאמנות גמורה ביד הנבון היקר ונעלה לשם ולתהלה כה"ר שלמה מאזוזי יצ"ו ומכאן ועד סוף תשעה ועשרים יום אם נתקיים השלום ביניהם ויכול למצוא בתוליה הרי מוטב ויחזיר הנבון ונעלה כה"ר שלמה הנזכר החמשים בנדוקי ליד האשה ותהיה הכתוב' קיימת עליו כאשר בתחלה ויקרע שטר המרד ואם חס ושלום לא יוכל למצוא בתוליה בכל המשך הזמן הנזכר כ"ר שלמה הנז' יהיה חוקר ודורש ומבקר אותם יום ויום ואם יראה לו כפי אומד דעתו שהעכבה מן האיש נתחייב מעכשיו החתן הנזכר לפטור אותה בגט כשר לאלתר מיד ויטול החמשי' בנדוקי כמה"ר שלמה הנז' תכף לנתינת הגט ואם יראה לרבי שלמה הנז' לפי אומד דעתו שהעכו' מן הכלה יחזיר החמשים בנדוקי לחתן ושטר המרד ולא יוכרח לכתוב הגט כי זה התנו ביניהם בפנינו תנאי גמור מעכשיו וקבלו שניהם את אומד דעת היקר ונעלה כה"ר שלמה הנזכר כעדות שנים עדים כשרים וקנינו מיד שניהם על כל הכתוב לעיל במנא דכשר למיקניא ביה מדעתם ורצונם בלי שום אונס וכפייה שבעולם כלל: גם קבלו עליהם בשבועה חמורה בשי"ת בתקיעת כף לקיים כל הכתוב לעיל בלי שום עירעור וערמה ותחבולה כלל גם קבל עליו החתן הנז' בכלל השבועה הנזכרת שלא יעשה לכלה הנז' שום כישו' בעולם לא על ידו ולא על יד אחרים ויתנהג עמה בכל הדברים בנגלה וגם בנסתר כמו בנגלה באהבה ואחזה וחיבה ורחמנות ביראת השי"ת ויתעלה כמנהג כל בני ישראל הכשרים עם נשותיהם וקבל עליו חומר השבועה לדעת הרב הראב"ד ז"ל וכל המחמירים בשבועות ושלא תיתר השבועה אפילו בדיעבד ואפילו לדבר מצוה אלא לעולם תהיה חוזרת חלילה וקיימת עליו תמיד כל זה היה ביום ששי עשרים יום לחדש כסליו שנת השל"ב ליצירה פה מצרים והכל שריר ובריר וקיים מנחם ברכה אברהם הכהן (עד) חיים כהן עד כאן טופס שטר התנאים: וזה נסח אומד דעת ר' שלמה מאזוזי יצ"ו מהכח המסור לי למעלה חקרתי ודרשתי כמר פלוני החתן הנז' על עניינו ואמר לי שכשהוא בחוץ מרגיש בעצמו שהוא ברי וכאשר יקרב אליה ימצא עצמו שאין בו כח וגם ראיתי אותו פעם אחר פעם שהוא היה מחזר אחר כתיבות ואחר עשיית תרופות לחזק עצמו ומפני שראיתי זה יראה לי שהעכוב מצדו ולראיה חתמתי שמי פה שלמה מאזוזי זה נוסח דבריו בכתיבת ידו וזה נוסח קיום ב"ד במותב תלתא כחדא הוינא כד נפק שטרא דא קדמנא ואיתקיים חתימת כה"ר שלמה מאזוזי יצ"ו הכא ומדאתברר לנא דאיהי גופא חתימת ידוהי אשרנוהי וקיימנוהי כדחזי וחתימנא תרי מגו תלתא ואיתקיים המר ונאנח ישמעאל הכהן: מנחם ברכה.

אברהם הכהן. ע"כ יורינו אם אחר עבור כל אלה הדברים אם הוא דין שתשב העלובה הזאת יתומה גלמודה לשבת עגונה ואם כופין אותו בשוטים לפוטרה בגט כשר ושכרך כפול ומכופל מן השמי' מאת אדון השלו' למרבה המשרה ולשלו' אין קץ וידיע ליהוי למעלת כבוד תורתך שהחתן הנזכר עדין הוא מחזיק בדבריו ואומר שאין העכבה ממנו רק ממנה והכלה אומרת שחלילה וחס כי אין הדבר ממנה אלא ממנ' לפי שאין לו כח כאנשים כלל ועיקר על כן צדקה תחשב לאדונינו צבי עטרת תפארתנו תפארת ישראל שיורינו עם מי הדין אם הוא עם הכלה מאחר שיש לה לכלה העדות של העד הנבון יקר ומאוד נעלה כה"ר שלמה מאזווי יצ"ו הנז' כנזכר כמו שני עדים כשרים כיון שקבלוהו עליהם כבי תרי: ובכלל התחנה נוסף עוד לחלות פני מעלת כבוד תורתך שיכתוב בתשובה פרטי כל הענינים היטב הן לחיוב הן לזכות ועל מעלת כ"ת הדרת צבי תפארת ארי שבחבורה מטה עוז מקל תפארה תבוא ברכת טובו תהי' משכורתו שלימה מאת האדון יי' אלהי ישראל: תשובה לענין אם נאמנת היא האשה לומר ישען על ביתו ולא יעמוד או לאו יש מחלוקת בין הפוסקים ז"ל והנה בנדון זה שלפנינו כיון שנתפשרו לקיים כל מה שיפשר ביניהם הנבון יקר ומעולה לשם ולתהלה כה"ר שלמה מאזווי יצ"ו הנזכר לעיל בטופס השטר הנה באמת ראוי שיהיו חייבים לקיים אלא שצריך לתת טוב טעם ודעת לגט הזה שלא יהיה גט מעושה מצד שיאמר כי מכח השבועה הוא שמגרשולא מרצונו ודעתו והנה הרמב"ם ז"ל פרק עשירי מהלכות שבועות כתב וזה לשונו נשבע שיגרש אשתו כו' אם תגרש אשתך אתה מוציא לעז על בניך כו' שנר' שיכול לגרשה בלי התרת שבועה וכן כתב בפר' על מתני' דמעשה בצידן וכן תשובת הרשב"א שהביא בבית יוסף סימן קנ"ד בא"ה על איש שנשבע שבועה לגרש אשתו וגרשה קודם שיתירו לו ואחר כך היה מערער האיש לפסול הגט והשיב כי אינ' טענ' לפסול הגט בדיעבד שלא מצינו שיהי' חשוב אונס אלא באונס שבא לו שלא מעצמו אבל שבוע' זו הוא הביאה על עצמו שהרי מרצון עצמו חייב עצמו לגרש לפי שגמר בדעתו לגרש על כל פנים ולזרוזי נפשיה וכו' ומה שכת' הרב רבי פרץ זלה"ה שכתב שיתירו לו וכו' לפי דעתי לא כתב אלא שצריך כן לכתחלה לעשות גירושין גמור' לא שיהא פסול הגט כזה בדיעבד וכמו שכתב שם בהלכות ההם דברים רבים דרך חומרא ולמעשה מובחר וכן נראה מלשונו זלה"ה שכתב וזה לשונו כדי שלא יהא דומה לאונס ולא כתב שיהיה זה אונס זהו נראה ברור כשמש שאין בו ספק וכמדומה לי שכן דן הרב ז"ל וכן הסכים עד כאן לשון הרשב"א ז"ל בתשובה ובתשובה שהביא שם סי' קל"ד מה"ר מיימון נגא"ר ז"ל כתב ומה שכתבו רבותינו הצרפתים שאם נשבע לתת גט צריך שיתירו לו קודם שלא יהיה דומה לאונס סבירא ליה דמתניתין דקונם כיון שתלה נדרו בדבר אחר שאמר כל פירות שבעולם וכו' אין בזה אונס כלל כשגירש אבל בנשבע לגרש דומה לאונס שתלה הגט בשבועתו ובנדון זה נמי תלה גיטו בדבר אחר ואין כאן אונס כלל עכ"ל ונדון שלו היה שקנס עצמו במאה זהובים לאדון העיר אם יחזיר עם אשתו ולא יגרשנ' ואחר כך גרש' בביטול מודע' ויש לי בזה בתשובה תירוץ אחר: הנה שהרשב"א ז"ל הביא דברי הרב רבי' פרץ וכתב שאינו אלא דרך חומרא ובתשוב' של ה"ר מיימון ז"ל נראה שהוא סובר שמצד הדין כתב רבינו פרץ שצריך להתיר ומה שכתב הרמב"ם ז"ל הוא הפך מה שכתב רבי' פרץ ז"ל ובנדון דידן אם נרצה להחמיר כדברי רבי' פרץ ז"ל שיתירו לו השבועה

לא יגרש שאם כשהוא מחוייב על השבועה הוא עובר שאינו רוצה כל שכן וקל וחומר כשיתירו לו השבועה ולתת ערבון גם כן לא ירצה והרב כתב אם ירצה יתן ערבון ואם המפשר הנבון כה"ר שלמה מאזוזי יצ"ו היה מתחכם יותר בפשרה היה יכול לגזור שיגרש ואם לא ירצה לא יתחייב מצד השבועה אלא שיפרע לה כל תשלום כתובתה ותוספת ואם כבר היה בידו כתובה ותוס' היה יכול לגזור עליו שיתן לה מאה או מאתים פרחים אם לא ירצה לגרשה ולהחמיר עליו במזונות גם כן שעל כל הדברים האלה היו יכולים לכופף אותו שיפרע ומצד זה אולי ירצה לגרש כדי שיפטר אותו מן הפירעון שנתחייב בו לקיים כל מה שיפשר הפשרן.

ונראה לי כי גם עתה יוכל עדין המפשר לומר לו כיון שאין אתה רוצ' לגרש אני מתיר לך השבועה לענין הגירושין ואני מצוה עליך מצד השבועה שנשבעת לקיים את דבריו והנני גוז' עליך שתתן לה החמשי' פרחים וגם אני מחייב אותך שתתן לה כל כתובתה והתוס' ותתן לה סך מאה פרחי' בידה למזונות אם הוא אמוד שיוכל לפרוע מה שיצו' לו שיפרע ואם אינו אמוד יחייב אותו לעתיד לבוא כשיהיה לו יכולת לפרוע שיפרע לה או לזמנים שיפרע סך מה ושלא יוכל לישא אש' אחרת עליה עד שיפרע וגם יעשו הסכמ' שלא תנשא לו שום אשה עד שיתן גט לה ועל כל אלו יכולים לכופו כי אעפ"י שתהיה הכוונה כדי שיתן גט ויש פוסקים שכתבו שיש בזה משום אונס כמו שהאריך מהרי"ק בענין זה בשורש זהו כשלא נתחייב וכופין או אוסרים אותו על זה כדי שיתן גט אבל כשנתחייב בשבועה לקיי' כל מה שיגזור עליו הפשרן וגזור עליו שיגרש ואם לא ירצה לא יתחייב לגרש אלא שיתן לה כך וכך מה שיגזור הפשרן בדבר שהוא אמוד או חיוב לעתיד יכולים לכופף אותו על זה ואם ירצה אחר כך לגרש אין כאן עישוי כלל שכבר היה בידו ליפטר מן הגירושין אם היה מקיים השבועה ופורע מה שצוה הפשרן כי מצד הדין חייב לקיים ולא נאמר כי אחר שגזר הפשרן מה שגזר שנסתלק ממנו כבר כח שהיה לו משניהם מצד השבועה ולא יוכל לשנות שום דבר ממה שגזר כי זה היה אם היתה מוחה הכת האחרת והיתה אומרת כבר גזרת ולא תוכל לוותר לו ממה שגזרת עליו מקודם אבל כשהכת האחרת אינה חוששת שישנה איזה דבר ממה שאינו רוצה האחר עדין השבועה במקומה עומדת שיוכל לומר כיון שאינך רוצה לגרש כמו שצויתך אני מתיר לך הגירושין ואני מחייב אותך בכך וכך גם היא תרצה בזה ויותר לחכמי מצרים ויחכמו עוד עם המפשר לעשות בכיוצא בזה חומרות יתירות כי אין בזה עישוי בגט זה כלל טבת שנת השל"ג: שאלה רז ילמדנו רבינו ראובן היה נשוי אשה ונפטרה האשה בלא זרע ובאו יורשי האשה לחלוק עם הבעל מה שימצא מהנדוניא בעין כפי מנהג דמשק וגם נמצא שנתנו לבעל בסכום הנדוניא ט"ו פרחים במעות בעין וגם הבעל מכר חפצים מהנדוניא בסך י"ז פרחים ועתה אומר הבעל שאינו רוצה לתת ליורשי האשה השבעה פרחים וחצי שעולה להם מט"ו פרחים שנתנו לו בנדוניא באומרו שנאבדו וגם מחצי שעולה ליורשים מי"ז פרחים מהחפצים שמכר אינו רוצה לתת להם מעות כי אם חפצים בשוויו וגם יש חפצים שנעשו מחדש ואומרים היורשי' שרוצים חלקם בהם שרובם היו מעשה ידיה של אשה והבעל אינו רוצה לתת להם מאילו החפצים שטוען שמעשה ידי האשה הוא לבעל לכן יורינו מורינו הרב על כל זה ושכרו כפול מן השמים:

תשובה כבר כתבת' על זה טעם אחרת כי מנהג דמשק הוא כי התכריכין וצרכי קבורה ניטלין מכלל מה שנשאר מהנדוניא והשאר חולקים הבעל ויורשי האשה ואם נתנו לו מעות בכלל הנדוניא יפרע כפי הערך שהיה לו בזמן הנישואין ד"מ אם היו לו בזמן הנישואין מאה פרחים ונתנו לו ק' ועתה יש לו מאתים פרחים או יותר יפרע הק' האחרים חציין מן הק' שלו וחציין מן הק' של הנדוניא נשאר לו נ' מן הנדוניא יפרע כ"ה וכן לפי ערך ערך זה ואם לא היה לו אלא המעו' שנתנו לו בנדוניא אפי' נאבדו ויש לו עתה שהרויח יתן חצי מה שיש לו ואם לא נשאר לו שום קרן עתה בשעת מיתה אינו חייב לפרוע שום דבר מן המעות כמו כשנפסד איזה חפץ מן הנדוניא שאינו חייב לפרוע עליו שום דבר אם מכר שום חפץ מחפצי נדונייתה שלא ברשותה חייב עתה לפרוע החצי ממה שמכר כיון שלא היה לו רשות בדין למכור וכן אפילו היה ברשותה אם היה על תנאי שיחזור ויקנה לה מה שימכור משלה חייב עתה לפרוע חצי מה שמכר ואם היה רשות מוחליו בלי שום תנאי יהיה הדין כפי המעות של הנדוניא שאם יש לו עתה כפי מה שהיה לו בשעת מכירה יתן חצי מה שמכר ואם פחות חצי מה שימצא.

נאם המבי"ט: שאלה רח על דבר ראובן שמת והיו עליו חובות הרבה וכתובת אשה והגבו בית דין כתובת האשה ושמו שמאי' על המטלטלין והבית להגבות לבעלי חובות וקבל כבר המטלטלין במה ששמו אותם על ידי ב"ד ושמו גם כן הבית על ידי בקיאי' והתחילו להכריזה ואחר כך חששו שמא יבוא אחי ראובן שהוא יורש ויערער על השטר או על השומא וכתבו שלא גמרו השומא עד שיבוא היורש או שיודיעוהו: על זה אני אומר כי אינם צריכים להמתין ליורש או להודיעו כי אפילו הלוח עצמו אם לא היה בעיר והיה רחוק שלא יוכל לבוא תוך שלשים יום אינם חייבים להמתין אלא ב"ד מגבין לו מיד וכבר ירדו לברר שמאים על פי ב"ד ושמו הכל והמטלטלין הם ביד המלוה כבר על השומא שעשו כיון שהתחילו יגמרו מתחלה ששמו בית דין מאי סברו ובסוף שכתבו עד שיבוא היורש מאי סברו ומה נתחדש להם מצד הדין אם ללוח בעצמו בהיותו בחיים לא היו חייבין להמתין אם היה בדרך רחוקה כל שכן ליורש שלו להיותו במצרים כי הוא ידוע כי לשלוח רץ אחד יצטרך יותר משלשים יום בהליכה וביאה והוא לא יוכל לבוא בשיירא וישהה יותר משני חדשים וכבר עברו כמה ימים מן השלשים מן היום שמת ומהיום שבאו הבעלי חובות לב"ד ולכן יש רשות לב"ד לגמור את דבר ההכרזה ויחליטוהו לו לסוף שלשים יום מן ההכרזה כי שומא הדרא ליורש שירשה ממילא ואם יבוא היורש וירצה לתת דמיה הב"ח הוא מרוצה: וכל שכן שכתבו המפרשים ז"ל כי הוצאת ההודעה ללוח שיבוא יוציא אותה עתה המלוה ואחר כך כשינכה החוב יגבה גם כן ההוצאה והוא ידוע כי אין בנכסי ראובן זה כדי החובות ולמה יפסידו המלוים ג' ד' פרחים או יותר להודיעו והוא ידוע שלא יבוא היורש כי יודע הוא שלא ישאר לו שום ירושה ויפסיד שכר הדרך מכיסו: ואם ישבחם אחרים ואין להם ממה יגבו ישבע המוקדם שלא נפרע מזה השטר וגם אם היה לו מלוה על פה יכול לישבע על מה שתפס שהיה חייב לו סך כך וכך נאם המבי"ט: שאלה רט מי שנשא אשה והתנה בשעת הנישואין בכלל התנאי' שאם ח"ו תפטר הכלה בזרע של קיימא שיירש כל סכי כתובתה כדין תורה שהבעל יורש את אשתו ונפטר הכלה והניחה בן זכר ואח"כ נשא אחרת ונפטר הוא והניח בנים אחרים והניח נכסים אחרים יותר מכתובת שתיהן מטלטלין ולא קרקע וכן

הראשונה רוצה לגבות כתובתה של אמו בתורת בנין דכרין ילמדנו רבינו אם יש לו דין אם לא: תשובה כל הכתובות כתוב בהן כך שהבעל יורש אשתו כשיש לו זרע של קיימא ממנה והתנאי שיחזור קצת הירושה הוא כשאין לו זרע של קיימא ולענין כתובת בנין דכרין קיימא לן אם מתה אחת בחייו ואחת לאחר מותו יש להם דין כתובת בנין דכרין ולענין אם נוהגת בזמן הזה אם לא: יש גאונים שכתבו שאינה נוהגת בזמן הזה ורבינו האי גאון ז"ל והרמב"ם ז"ל כתבו שנוהגת ויש מחלוקת בין הפוסקים אם נוהגת במטלטלין גם כן או דוקא בקרקעות גם רבינו חננאל כתב שעיקר התקנה לא היתה אלא כשמתו כבר שתיהן אפי' אחת בחייו ואחת לאחר מותו וגאונים אחרים לא הסכימו לדעתו הנה שיש שלשה חלוקות הגאונים שכתבו שאינה נוהגת כלל ואחרים שכתבו שאינה נוהגת אלא בקרקעות ואחרים שכתבו שתיהן ואם כן בנדון דידן לא יש קרקעות והאחד עדין בחיים: ולכן.

נראה לי שבנדון דידן אין בו דין כתובת בנין דכרין אלא אם כן שיתברר כי באותה העיר ובסביבותיה נהגו כדין כתובת בנין דכרין לפחות ל' שיתברר כי בשנים או שלשה פעמים נהגו לגבות כתובת בנין דכרין אפי' ממטלטלין ואפי' שהאחד מהן היה בחי' נאם הצעיר משה זה לי כמה שנים שנסתפקתי אם יש חשש לשדך תוך שלשה חדשים להבחנה או תוך כ"ד חדש ליניקה ולא מצאתי בשום פוסק שידבר בזה וכשהיה בא מעשה כזה לפני הייתי חושש ומרחיק הענין להאריך השידוכין עד תשלום זמן ההבחנה והיניקה ומה שהיה נעשה שידוכין שלא בפני הייתי מתנהג בהעלמת עין אלא שהייתי מזהיר שלא יתפרסם הענין ושלא יכנס לביתה בשום אופן בעולם ועתה אירע אחד ששידך אלמנה תוך שלשה חדשים בצנעה והלך לו לדמשק מיד אלא שהניח ביד אמה חמשה פרחים ונודע לקצת ממונים וחכמים שמנו קצת הקהלות לבער עבירות ולייסר העוברים וידעו כמה דברים חמורים בעיר ועברו עליהן ובדבר קל בזה שלא עבר על דברי חכמים החמירו והכריזו על האשה שתתן החמשה פרחים בידם וגם כי אני חושש בענין זה שלא עשה כמו שכתבתי עם כל זה מעולם לא ענשתי למי שעשאה דיעבד אלא שלא יכנס לביתה ולא יתפרסם ענין השידוכין לא ליענש לאיש וכל שכן לאשה וזכרתי כי היה לי תוך גנזי ספרי פסק אחר ממורינו הרב כמהר"ר יוסף פיסו זלה"ה על ענין זמן היניקות וחפשי עליו ומצאתיו והוא בסי' תק"פ ולא נכתב בתחלתו על איזה דבר נשאל אלא שכתב כבר ידעת שדין מינקת איתמר בגמרא בשתי מקומות ביבמות ובכתובות והאריך זמן היניקה ואם יש חילוק בין מינקת למינקת לסבה מה והאריך והביא סברת כל המפרשים בשני דברים אלו ובסוף כ' וז"ל ועל הליכתו וכניסתו לבית האשה הרמוזה לראות את בנו יחידו פעמים ושלש בשבוע עד שעת ההיתר אשר תראה בודאי לא הייתי מחמיר עליו כי אם בזאת יבוא עמה בעד כשר בן שמנה עשר שנה ומעלה באופן שיתביישו ממנו ולא יבואו לידי כיעור ואיני רואה להחמיר עליו יותר בזה כיון שלא עבר על דברי חז"ל אלא בנישואין ולא בקידושין שהרי אפי' כשקידש ידעת דעת הרמב"ם ז"ל בסוף פי"א וה"ר יוסף מאורליינש בס"ה סי' נ' שאין כופין אותו להוציא ולא אמרו אלא שלא יכנס עד לאחר זמן היניקה ואפילו המחמיר שיוציא לא החמיר אלא כשאירס דהיינו קידושין אבל בדיבור בעלמא ואפילו בנדר אין זה קידש ודי לעת כזאת שאל יבוא שמה בכל עת כי אם בעד כשר עד כאן לשונו זלה"ה: נראה מדבריו

ז"ל אלה האחרונים שמדבר על מי ששידך מינקת וכתב שהמחמיר שיוציא לא החמיר כי אם כשאירס דהיינו קידושין אבל בדיבור בעלמא ואפילו בנדר אין זה קידוש ודי שאל יבוא שמה בכל עת כי אם בעד כשר הרי שהתיר אותה ליכנס לבית' לאיזו סיבה שלא הייתי אני מתיר קודם שראיתי פסק דין זה: ואם כן לא היה ראוי לאלו החכמי' או לאלו הממוני' לענוש למי ששידך תוך שלשה חדשים להבחנה כיון שהוא דבר שאינו מפורש בו שום איסור בפוסקים חדשים גם ישנים זלה"ה כי אין מענישים אלא למי שעובר איזה איסור במזיד כל שכן לזה ששידך לו כי אפי' שהיה מקדש והיה הולך לו עירוקיה מסתייה ועונשו היתה שילך לו עד סוף הזמן לא נידוי ולא עונש ממון שהכריזו נידוי על האשה עד שנתנה בידם ה' פרחים של המשדך והם דיינים חדשים היה להם להתייעץ עם הזקנים אלא שרוצי' הם להראות את כחם בכל מה שיעלה על דעתם והקהלות ישמרם צורם לא נתנו כח ורשות כי אם על הדין ועל האמת: ואני גוזר בגזרת התורה על כל מי שיש לו המעות בידו כי במלאת התשעים יום יחזירם לה כדי שתשלם לעשות תכשיטיה והרי היא נענשת במה שלא תעשה בהם דבר מתכשיטיה בתוך הזמן הנז' ואם לשם שמים עשו יפייסו את האשה בהחזרת המעות שתמחול להם נאם המבי"ט: שאלה רי בדבר ראובן שמת וחייב חובות הרבה לבני אדם בשטר ועל פה ויש לו נכסים בעיר וחוף לעיר ביד מורישים שלו והם כמו שלוחיו או מורשים שלו ואחד מבעלי חובות אלה כתב ועשה שליח לאיש אחד שיגבה לו חובו שם באיזה דרך שיוכל והאיש הזה נתפטר עם אחד משלוחי או מורשי הנפטר ונתן שטר חוב אחד שהיה לו בידו על פלוני מכמה מאות פרחים והקנהו לו על שם הבעלי חובות בכתיבה ומסירה כדי שיוכל לגבות החוב ההוא לאותו בעל חוב הנז': ואני אומר כי יש כמה דברים חורפים ידי השליח על מה שהשתדל בעד הבעל חוב שיגבה חובו שלא תעלה בדין תפיסת השטר אפי' שהיה בכתיבה ומסירה הדין מכירת שטרות הא' תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרי' שאינה תפיסה לכולי עלמא ויש מי שכתב אפי' עשה אותו מורשה לכך עוד מה שמכר השליח או המורשה לא היה לו כח למכור אחר שמת המשלח או המורש': עוד בענין שטר' ספק אם יש בהם דין גבייה או תפיסה ועם כל זה אני אומר כי כפי הנשמע כל מה שהניח בכל המקומות ביד שלחין הם סחורות ממטלטלים שאין בהם דין קדומה ורובם באו ליד השלוחין אחר רוב הבעלי החוב ובזה יד כולם שוה שהוא לזה ולזה ואחר כך קנה ואם כן הוא שתפס השטר חוב בידו אפי' בלא כתיבה ומסירה מן השליח אם ישתדל לגבות ממנו מה שיגבה הוא גבוי לסך שיגיע לו מבעלי חובות הנזכרים כי בזה הוא תופס לבעל חוב במקום שאביו חב לאחרי' דתפיסתו תפיסה וכיון שב"ד היו מגבין לזה הבעל חוב בכלל כל בעלי חוב' מוקדמי' ומאוחרים לכל אחד חלוקתם דין החלוקה שביניה' לדעת הרמב"ם כשאין בהם דין קדימה כנדון דידן אם כן גם זה שתפס עד סך שהיה מגיע לחובו כשהיו מחלקים ב"ד כל הנכסי' לכל הבעלי חובות כי היו מספיקים הנכסי' לפרוע לכולם חצי החוב של כל אחד או שהם שלושי' או יותר גם זה שתפס בכדי הסך שהיה מגיע לו תפיסתו תפיסה שאינו חב לאחרי' בזה וכתבו המפרשים שאם התופס היה גם כן נושה בלוה והיה יכול לתפוס בשביל חובו אפי' היה חב לאחרי' הוא מועיל לו מה שתפס לחבירו דמיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לאחריני כיון שתפס לחובו ולחוב חבירו בבת אחת: ואם כן אפשר לומר וקרוב להורות שאפי' שתפס זה יותר ממה שהיה מגיע בב"ד לבעל

חוב שתפס בשבילו יועיל דמיגו דזכה בסך שהיה מגיע לבעל חוב בב"ד זכה נמי למותר דכמו דהוי חובה לאחרים מה שזוכה ותופס לבעל חוב כשחייבים לו גם כן ומועיל הכא נמי אעפ"י שחב לאחרים יועיל גם כן וכתבתי מה שנר"ל בהיותי חוץ לעיר ומשולל מן רוב ספרי הפוסקי' בימי המגפה השית יצילנו משגיאה עם כל ישראל אמן: נאם המבי"ט: עוד אני אומר כי מה שכתבו הפוסקים אם מן השותפין וכן מן המתעסקין השותפות בטלה או העסקא אפי' היה תוך זמן השותפות או העסקא היינו שיכולים יורשי המת לבטלה שיאמרו כבר יצא הממון לידינו אין אנחנו חפצים בשותפות או בעסקא וכל זמן שלא אמרו להם כן עדיין השותפות קיימת כמו שותפין שקצבו זמן לשותפות ועבר הזמן ולא אמר שום אחד מהם לחבירו נחלוק על הסתם עדין הם שותפי' וכן מי שנתן לחבירו מעות בתורת עסקא לזמן הקצוב ועבר הזמן ולא תבע ממנו בעל המעו' מעות העסקא הרי הוא בתורת מתעסק על הסתם ואם כן עכשיו שמת השותף האחד או בעל מעות העסקא אפילו תוך זמן דהוי כלאחר זמן מפני שנתבטלה השותפות או העסקא כל שלא בטלוה בפירוש עדיין היא קיימת וכל מה שישא ויתן אחרי כן הוא כפי התנאי שהיה ביניהם בשותפות או בעסקא ואם כן בנדון דידן זה שמכר השטר חוב שהיה לו על פלוני לשליח הבעל חוב של המת בעל המעות מסתמא היה מתעסק אעפ"י שנקרא למעלה שליח או מורשה כין שמסר לו בעל המעות סך סחורה רבה להוליכה למקו' רחוק למוכרה לא לחנם היה הולך אלא בתורת עסקא ולא שנא לענין זה אם היה לו חלק מה כדן מתעסק בסחורה שהיה מוליך או שהיה לו סך ידוע בשכר טורחו והיה מאמינו שיקרב תועלת הסוחר ושירחיק הנזק מכל מקום כל שלא מחו היורשים שלא יטפל עוד בסחורה עדיין בחזקתו ובנאמנותו הוא עומד ומכירת השטר חוב שמכר הוא קיים כמו שהיתה קיימת מכירתו שמכר לו סחורה על זה החוב של שטר זה שמכר וגם כי זה השליח אם היה תופס שום דבר לבעל חוב שעשאו שליח לא היתה תפיסה מפני שהיה חב לאחרים כמו שכתוב למעלה הכא לא תפס הוא אלא המתעסק הוא שמכר לו השטר חוב בכתיבה ומסירה והוה ליה כבעל המעות עצמו שהתפיס ללוה מעות או סחורה שאף על פי שחב לאחרי' שחייב להם אם אין לו במה לפרוע לכולם אפילו הכי מה שנתן מדעתו הוא נתון כמו שכתבו המפרשים יותר מזה אפילו בלא שליח שאם הלוח אמר זכה בחפץ זה לפלוני בעל חובי ודאי זכה ואפילו יש לו בעלי חובים אחרים יותר אפילו לא עשאו הבעל חוב שליח כי בנדון דידן שעשאו שליח זה הבעל חוב וזה המתעסק שמכרו הרי הוא כמו בעל המעות עצמו כמו שכתבתי ומכירתו שמכר השטר חוב לשליח הבעל חוב שהיה ידוע לו שהיה חייב לו בעל המעות קיימת וחייב מי שעליו השטר לפרוע לשליח זה או למשלחו כיון שנקנה השטר כדן מכירת שטרות בכתיבה ומסירה: ומה שכתבו ב"ד לב"ד שבמקו' המתעסקי' שיחזיקו ב"ד בכל הסחורות ויניחום ביד נאמנים השומים וה"ה כאלו בטלו ב"ד אשר שם או המתעסקים כבר נודע כי אחד מן הנאמני' לא היה מצוי שם והניחו הסחורות וכל הנכסים בחזקת המתעסקים אשר היו שם בידם ולא יתבטלו מעסקם כשמכר זה המתעסק השטר חוב הנזכר ואולי כי הנאמנים הם עצמם אחר שיקבלו חשבון מהם יעמידום על חזקתם עד שימכרו כל הסחורות שתחת ידם כי הם יהיו בקיאים למכור לתועלת הנכסים יותר מהם:.

עוד אני אומר כי גם למי שיסבור כי השותפות או העסקא הוא בטל ממילא אפילו לא בטלוהו היורשים מה שאינו כן הכא איכא טעמא אחרינא לקיום מכירת שטר חוב זה שראה וידע המתעסק שהיה תועלת לנכסי בעל המעות להסתלק מאחריו' הבעלי חובות וממה שהקנהו לשליח המשלח נעשה באחריות כולו על המשלח ונפטר בעל המעות ויורשיו מפרעון החוב ההוא שאפילו בנפקד שאין לו רשות כלל לשלוח יד בפקדון אם רואה שהיו מתחסרים הפירות המופקדים אצלו יותר מכדי חסרונם הרגיל בבית המפקיד יש לו רשות למוכרן והכא נמי אם ראה מתעסק זה להבטיח נכסי בעלי המעות שהיה אפשר שיהיה הפסד בגביית' או שיאריכו לו זמן הרבה אחר הגעת הזמן שהיה כתוב בשטר הרי זיכה לבעל המעות במכרו אותו לבעל חובו לפוטרו מן הפירעון ההוא ויותר מזה אני אומר כי אפילו בלי חשש הפסד אלא שהיה רואה המתעסק שהיה תועלת למכור איזו סחורה שבידו מבעל המעות בריוח כמו אם הגיע יהיה לאותה סחורה או כיוצא בזה שהיה ממכרו קיים אף על פי שיראה אחר כך שיהיה יכול להרויח יותר כיון שלכך באו לידו מתחלה הסחורות למוכרן אינו נקרא מוכר שלא ברשות שנאמר שיהיה מכרו בטל דעדיף מופקד שלא היה לו רשות לשלוח יד כמו שכתבתי לא לבד במה שהיה בו חסרון ביד הנפקד אלא אפילו במה שהיה ריוח ונראה לו למתעסק שעתה יהיה רווח יותר כמו שכתבתי על כל אחד מן הטעמים הנזכרים: נראה לי שיש לסמוך לקיום מכירת קניה שטר זה לבעל חוב שיזכה הוא ולא בעלי חובות אחרים וגם כי אלו הטעמים אינם מפורשי' בספרי ובחידושי הפוסקי' זלה"ה מכל מקום הניחו לנו הקדמונים ז"ל להתגדר בו וגם כי אלו הטעמים הרי הם מיוסדים ומוסכמי' בדימוי מלתא למלתא על יסוד דברי דינים פשוטים ואמתיים הכתובים בכל ספרי הפוסקים זלה"ה למי שירצה להודות על דבר אמת והנראה לי כתבתי' וחתמתי: נאם המבי"ט: שאלה ריא מה ששאלתם על ענין גת של אבן שדורכים בו הגוים וכל כלי הגת אם יש להם תקנה להכשירן או לאו ואם יש להם תקנה מה הוא תיקונם: תשובה ברייתא היא בעבודה זרה פרק אין מעמידין וגם בפרק השוכר את הפועל והכלל העולה מכל הפוסקים זלה"ה שצריכה ניגוב וכן הכשירן שאם הגת וכליה הם לחים יקח מעט אפר וישפשף הגת באותו האפר ואחר כך יסיר האפר במים ויחזור פעם אחרת וישפשף אותו האפר ויסיר האפר במים ואז מותר לדרוך בו הישראל ואם היה יבשה ישפשף אותה במים ואחר כך ישים בו אפר וישפשף אותה ואחר כך ישפשף אותה במים ויעשה פעם אחרת באפר כמו בפעם ראשון' וישפשף במים ואחר כך היא מותרת לישראל והטעם שצריך ניגוב ולא די בהדחה גם אינו צריך מילוי ועירווי כבר השיב לזה הרב רבינו ניסים זלה"ה בחידושי' שהוא תשמיש אמצעי בין הכלים שמכניסין בהן יין לקיום בין הכלים שאין מכניסין בהן יין לקיום מפני שבגת עושין בה היין בשפע יותר מבשאר הכלים שאין מכניסין בהן יין לקיום ואין תשמישן כל כך קשה כמו אותן הכלים שמכניסין בהן היין לקיום ולפיכך נתנו לו תיקון אמצעי כנזכר והוא התיקון הישר והנכון אמת ויציב בענין תקנת הכשר הגת וגם תיקון הכשר כליו כמו שכתבתי והשי"ת יצילנו משגיאו' נאם אחיכם יעקב בירב: שאלה ריב ראובן שהיה לו שטר חוב על שמעון מסך מה והלך שמעון למדינת הים ונזדמנו נכסים משמעון ביד לוי ובא ראובן ועכבם מפני החוב אשר על שמעון ויהודה בשמעו שבאו נכסים משמעון ליד לוי הוציא שטר חוב שהיה לו על שמעון מסך מה מוקדם על שטר חוב

ראובן וראובן הוא טוען שאף ששטר חוב יהודה מוקדם משטר חוב שלו עם כל זה הנכסים מטלטלים הם ומטלטלי אין להם דין קדימה זאת ועוד טוען ראובן שאף ששטר חוב של יהודה הוא מוקדם עם כל זה זמן הפירעון שלו הוא מאוחר לפירעון של ראובן והוא הוא הזוכה בנכסים ולא יהודה שעדיין לא הגיע זמן הפרעון כאמור ועוד טוען ראובן ואומר שהואיל וזמן הפירעון מהשטר חוב שלו הוא קודם לפירעון מהשטר חוב של יהודה לפחות יהיו שניהם שוים לפירעון ליקח כל אחד מהנכסים כפי ערכו של החוב וזה יזכה מפני קדימת זמן כתיבת השטר חוב וזה יזכה מפני קדימת זמן הפירעון: ילמדנו רבינו נר ישראל הדיין המצויין המוצי' דינו לאמיתו הדין מכל הפרטים האלה כמבואר ולך תהיה צדקה: תשובה אם הנכסי' הללו של שמעון שהם ביד לוי נתנו אחר שנכתבו הב' חובות על שמעון אין שום קדימ' ליהוד' כלל על שט"ח של ראובן כיון שכת' בשניה' דקנאי ודאקנ' וכל הקודם לגבות זכה ואפי' הוא אחרון וכמ"ש הרמב"ם ז"ל פרק עשרי' ובחושן משפט סימן ק"ד ואם לא תפס שום אחד מהם ובאים לגבות כאחת ואין בנכסים כדי שיגבה כל אחד חובו חולקין הנכסים ביניהם בשוה עד שיפרע מחובו כדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל פ' כ' ואם הגיע זמן פרעון המאוחר קודם זמן פרעון המוקדם כתב הרשב"א ז"ל בתשובה אל"ף קי"א שאם אמר ב"ח שני כיון שהגיע זמן חובי גובה אני את שלי ולכי מטי זמן גוביינא טרפא ליה מינאי נראה שהדין עמו והטעם לפי שהבעל חוב מוקדם אין לו כלום בנכסי לוח עד דמטי זמן גוביינא וטרפא ליה דהא קי"ל מכאן ולהבא הוא גובה הילכך כ"ז שלא הגיע חובו אותו שהוא מאוחר והגיעו זמנו טורף אותו בחובו ותדע דהא איבעי מריה דארעא לזבוני עד שלא הגיע זמנו של ב"ח מצי לזבוני ולא מצי ב"ח לעכב כו' ומה שכתב בח"מ סי' ק"ד שכל מי שקדם זמן קנין של שטר קודם הוא לגבות אפי' הגיע זמן הפרעון של המאוחר כו' היינו לכשיגיע זמנו אז יגבה מן הלוח או מן הלוקח או מזה המאוחר אם גבה קודם אבל בנ"ד ששניהם שוים בשיעבוד כיון שהגיעו זמנו של מאוחר יגבה הוא כדאמר' ואפ"ה נ"ל דב"ד אין מגבין למאוחר אלא כפי מה שיראה בעיניהם שלא יבא להפסיד הב"ח הקודם וכמ"ש הרשב"א בסוף תשוב' זו שאם המאוחר אינו מן העיר והגבוהו מטלטלים דאפשר דבכי האי המוקדם מעכב שאם נגבה לו מטלטלים אלו יוליכם עמו ונמצא מוקדם מפסיד לכשיגיע זמנו ע"כ והכא נמי כיון שיש זכות למוקדם באלו המטלטלי לכשיגיע זמנו לא יפקיעו ב"ד זכותו להגבות עתה למאוחר כל חובו ולא ימצא הב"ח מוקדם אח"כ ממה לגבות ואפי' הי' זמנם שוה כי דין לוח ולוח ואח"כ קנה או לוח מב' ביום א' הכל שוה לענין גביה ואם בנ"ד הנכסים שהם ביד לוי משמעון נקנו קודם שלוח שמעון מראובן אחר שלוח מיהודה ונשתעבדו הנכסים לו לבדו אפ"ה אם תפס המאוחר אין מוציאין מידו שכבר פשט המנהג משום תקנת השוק שלא לטרוף מטלטלי מן הלוקחות כמ"ש בח"מ סי' ס' אבל אם הם עדיין ביד הלוח או ביד אחר כי נ"ד שלא לקחם ולא גבאם אחר ב"ח המוקדם קודם כי לו נשתעבדו ולא למאוחר ולכן אין ב"ר מגבין מטלטלין למאוחר אפי' שקדם זמנו לזמן המוקדם נאם המבי"ט: שאלה ריג על דבר מה שחייבו חכמי הבית דין יצ"ו את כר' יצחק אמיגו שיחזור שקי הצמר למי שמכר' קודם כתבתי אני סי' תקפ"ו פ"ד שלא היה חייב להחזיר מן הטעמי' שכתבתי בפ"ד ושני חכמים מן הב"ד חזרו ועשו סניגרון לדבריהם אחר שראו הפסק ונתחפשו לסתור הראיות וכתבו קודם כי מהכח המסור להם מהרבני'

נר"ו ומהקהלות יצ"ו מוטל עליו לקיים גזרתם ועל הרבני נר"ו להחזיק למנוח לעובר על נידוי שגזרו דלא ציית דינא ככתו' וחתום מיד' כי הוא כעובר על נידוי שלה' כי שלוחיה' הם ע"כ: ואני אומר כי הכח המסור להם מאת הרבנים נר"ו והקהלו' יצ"ו אינם יכולי' להתחזק בו ולגזור נידוי כ"א אחר שידונו הם על הדין ועל האמ' כי לא נתנו להם כח במה שיעל' על דעת' כמו שעשו מקוד' כשגזרו עליו מבלי ראי כלל ואח"כ שראו פסק שלי הוא שדחו דחיו' כקש והביאו ראיו' למה שגזרו קודם ועתה שנראה להם שיש להם כח מראיותם ובזה יהיה להם כח מהרבנים נר"ו כתבו נבא יחדו למשפט: וכתבו כי אחד מהפינות שהפסק שלי בנוי עליו הוא שחשבתי שהשטר חוב כתוב בו שהוא מדמי הצמר ואינו כן אלא שהודה שחייב חוב גמור ארבע מאות פרחים ואין הצמר נזכר כלל ועד כאן לא כתב הרמב"ן ז"ל שחייב המלוה להלוות אלא מפני שבשטר ההוא מתחייב ומשעבד נכסיו על ההלוואה הנז' אבל כאן אין כתוב ששעבד נכסיו על הצמר כדי שנאמר שעל השעבוד נקנ' המקח: ואני אגלה להם למה הסתירו הצמר בשטר כי נראה שהלו' בעל הצמר ללוה מאתי' פרחים כדי שיקנה הצמר במאתי' פרחים שלא היתה שוה כל כך ויש צד איסור במקח זה משום רבית או מן התור' או מדרבנ' כי זה הרבה שנים שכתב החכם השלם כמה"ר יצחק ן' לב פסק על מי שהלו' מעות על מנת שיקנ' ממנו סחורה ידוע' ביותר משוויה במעות בעין כמו נ"ד ורצה להכריע כי הוא רבית קצוצה ואני כתבתי והוכחתי לפי דעתי כי לא היה אלא רבית דרבנן וחז' הוא ז"ל להשיב לי ולחזק סברתו בין כך וכך מפני ענין זה הסתירו הצמר מן השטר וכיון שהוא ידוע לכל בפרט לעדים שהמאתי' מן הארבע מאות הם של הצמר הרי שעבוד השטר הוא על הצמר גם כן כי גם בשטר ההלוא' שכתב הרמב"ן שחייב להלוות אינו חובה שיכתוב בשטר שמשעבד נכסיו על ההלוא' ההיא כמו שכתבו הם שהרי בטור אורח חיים סימן ל"ט הביא תשובת הרמב"ן ז"ל כך ראובן שהתנדב להלוות לשמעון מנה ואמר לו לך לסופר לכתוב ולעדים שיחתמו שאתה חייב לי מנה ומסור לי השטר והלך והביא לו השטר וכו' הרי שאינו כתוב אלא שחייב מנה ואינו ידוע אם מהלוא' או מסחורה שקנה ממנו ואפי' הכי חייבו הרמב"ן להלוות והחכמי' יצ"ו כתבו דעד כאן לא קאמר הרמב"ן אלא דכתיבת השטר מחייב את המלו' להלוות אלא משום דבשטרא ההוא משתעבד לזה נכסיו על ההלוא' הנזכר שם ואינו כן אלא על מנת סתם כתבו שחייב להלוות ואם כן הוא ממש כדין הרמב"ן ז"ל והם כתבו והאריכו בענין זה כי כשאי' נזכר בו רק חוב עם שידו' ע"פ שמחמת המכר הזה היה החוב ודאי לא קנה וזה ברור כשמש ע"כ והרי הוא ברור בהפך לכל רואי השמ' יראו הרואי' ומזה ילקח ראיה על כל מה שכותבים נגד דברי שאינו כמו שנראה להם וכמו שאכתוב בע"ה: כתבו עוד כי מה שכתבתי כי מפני שכתוב בשטר הצמר שקנה ממנו שנרא' שהקניה היתה בדין בקנין גמור אחרי שלא נזכר בשטר הצמר כלל ובזה הטעם היה להם דין לחלוק עלי כי אני חשבתי שכיון שאמרו שכתב לו שטר מסתמא היתה נזכרת בין הצמר כמו שהוא מנהג הסופרי' לכתוב שטר החיוב על איזה דבר הוא אלא מפני חשש צד איסור הרבית הוא שלא רצו להזכיר הצמר כמו שכתבתי למעלה אבל מפני שנתבטלה טענה זו מפני שלא היה כן לא נתבטל הטעם האחר שבכתיבת השטר נתחייב כמו בתשובת הרמב"ן ז"ל שבכתיב' השטר נתחייב להלות אע"פ שלא נכת' ההלוא' אלא מנה סת' כמו שהוכחתי למעל' עוד כתבו שאפי' הרמב"ן

יודה בענין זה שלא קנה הצמר שעד כאן לא כתב הרמב"ן שחייב להלוות אלא ללוה
ההוא בעצמו אבל אם לא הספיק להלוות עד שמת לוה לא ינוחו בעלי חובות שלו לחייב
את המלוה שילוה ליורשיו ובנדון דידן נמי אחרי שלא נקנה גופו של צמר אינו חייב
לתתו אחרי מות לוה ואני אומר כי כמו שאם הלוה מכר ומת הלוה אינו יכול לחזור בו
כן כשמכר הצמר כבר לקונה אינו יכול לחזור בו והם כתבו שלא נקנה גופו של צמר
וזהו הדרוש שאנחנו חולקים בו שאני אומר שנקנה הצמר בכתיבת השטר חוב ומכירתו
למלוה והם אומרים שלא נקנה והם מקשים עלי כפי סברתם ועושים מערכה על הדרוש:
עוד כתבו שאפילו הרמב"ן ז"ל לא כתב אלא לכפות למלו' שילונו אבל שישליך ממונו
לאיבוד לא עלה על דעתו שלא נתחייב אלא להטיב לו אך לא להפסי' ממונו אחר שלא
נקנה אלא גופו של ממון וכן נראה פשוט מלשונו ואני אומר גם זה מן הדרוש שהם
אומרים שלא נקנה אלא גופו של ממון ואני אומר שנקנה לו כבר במסיר' השטר חוב
בידו ומה שכתבו שכן נראה פשוט מלשונו הוכיחוהו ממה שכתב הרמב"ן ז"ל קודם אף
חייב ליתן לו וחזר לכתוב כלומר שחייב להלוואתו עד זמן שקבע ויקנה נכסיו לשעבודן
והקשו חזקאי זה קושי היה באמרו חייב ליתן לו דמים שאמר כלומר שחייב להלוואתו
להבין שיתן אותה במתנה שבא לתקן הלשון ועוד למה חזר ואמר ויקנה נכסיו לשעבודן
שזולת הייתור קשה שאם על ידי מה ששעבד נכסיו נקנו המעות הרי כבר קנה ואיך
אמר ויקנה אלא ודאי שלא קנה גופו של ממון אלא חיובא בעלמא ובהלוותו יקנה נכסיו
לשעבודן ע"כ ואני אומר שאין כאן קושי כלל כי לשון הרמב"ן ז"ל הוא מדויקתופס
לשון המשנה והגמר' דתנן במתניתין פ"ק דקידושין כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה
זה נתחייב זה בחליפיו כיצד וכו' ומפני שכתב הרמב"ן ז"ל קודם זה שנשתעבדו לו נכסי
לוה בחליפיו מעכשיו כתב מיד אך חייב ליתן דמים שהוא לשון הנמשך מן החליפין
במשנה ופירש אחר כך כלו' שהוא חייב להלוותו שהוא ענין השאלה לא לתקן הלשון
כמו שכתבו הם שיש קושי בדבריו כי לא היה לו להרמב"ן לכתוב ליתן דמים מקודם
אלא להלוותו וכו' וגם זה הוא ידוע לחכמים יצ"ו שהם בקיאים בפלפול הלכה כי אנחנו
מפלפלי' על לשונו' של רש"י ז"ל כשאמר כלומר על אי זה לשון מן הגמ' שהיה נראה
אי זה קושי או משמעו' אחר בלשון ובא רש"י ז"ל לתקן הלשון אבל הפוסק או המפרש
שכותב לשון אחד ואומר מיד כלומר לפרש אותו לשון יותר טוב שיכתוב מתחלה מה
שכותב אחר כלומר ולא יצטרך לכתוב כלומר ובמקום שכותבים כלומר הוא לאי זה
סבה כמו שכתבתי בכלומר זה וכ"ש כי בטור הביא נוסח התשובה של הרמב"ן ז"ל בלי
כלומר זה: ומה שכתבו למה חזר ואמר ויקנה נכסיו לשעבודן שזולת הייתור קשה שאם
על ידי מה ששעבד נכסיו נקנה המעות הרי כבר וכו' אלא ודאי שלא קנה גופו של ממון
כו' ואני אומר כי אין כאן יתור לשון שאעפ"י שכתב למעלה שנשתעבדו גם נכסי לוה
בחליפין אחר שאמר שחייב להלוותו עד זמן שקבע לו חזר וכתב ונקנה נכסיו לשעבודן
כי מה שכתב למעלה יש לדון שכיון שנשתעבדו לו נכסי לוה בחליפין מעכשיו אף חייב
ליתן דמים לשון זה הוא על דין חליפין בעלמא שכיון שנשתעבד חייב ליתן דמי' ומזה
יוצא הדין בענין ההלואה כמו שכתב כלומר שחייב להלוותו ויקנה נכסיו לשעבודן בענין
ההלואה ואין כאן שום יתור עליו שלמדו מיתור זה שודאי לא קנה גופו של ממון אלא
חיובא בעלמא ובהלוותו יקנה נכסיו לשעבודן ע"כ וכיון שכתב הרמב"ן ז"ל שחייב

להלוותו מה ר"ל חיובא בעלמא אחר שהוא חייב להלוותו חיוב גמור הוא לתת לו גוף המעות ובנדון דידן נמי חיוב גמור היה על בעל הצמר לתתה לו וטרפה לוי על חוב שהיה לו והוא גם כן אם היה טורף ומוליך לביתו לא היו מוציאים אותו מתחת ידו כיון שמת קונה הצמר והיה מפסיד צמרו עוד כתבו דאם איתא דלדעת הרמב"ן ז"ל כי היכי דבהלוואה חייב להלוותו הכי נמי היכא דמכר מטלטלין וכתב שטר על הדמים נקנו המטלטלים אם כן מצינו מטלטלין נקנין בשטר לדעת הרמב"ן ז"ל ואם כן נמצא חולק על הגמרא כלה וכו' ואני אומר כי מה שנקנין המטלטלין בשטר זה היינו מפני הקנין שכתוב בו שנשתעבדו נכסי לזה בחליפין מעכשיו כמו שכתב הרמב"ן ז"ל בענין ההלוואה וכמו כן בענין המכר הוא נקנה מדין חליפין שכתוב בשטר ששעבד זה הלואה נכסיו למלוה ונקנו לו המטלטלין ואינו חולק על כל הגמרא ולא על פרט ממנו שקנין שטר בקרקע כעת הוא שדי קנויה לך ובמטלטלים אפילו יכתוב מטלטלי קנויים לך אינם קנויים לו והכא הוא מדין חליפין כמו שכתבתי ואין כאן יציבא בקרקע וגירורא במטלטלין במה שהאריכו הם.

גם מה שכתבו שאם מדינא נקנו המעות ועל ידי כן נעשה ק"ו במטלטלי' הקושי יהי כפול ומכופל שמעות שאין חליפין קונה אותם וקונים בפירות איך יקנה אותם שטר הבלתי קונה לו במטלטלים ואפילו בקרקע אם לא במוכר שדהו מפני רעתה זו היא כונת קושייתם אפילו שכתבו הלשון מבולבל ואני אומר כי זה הוא בכלל מה שכתוב למעלה שאין שטר זה קונה מדין שדי קנויה לך אלא על מה ששעבד לו נכסיו כמו שכתוב למעלה ואין כאן קושי כלל בלשון כפול ומכופל.

עוד הביאו לשון הרמב"ם ז"ל פ' שלישי וכתבו שמשמעו שכתבת השטר לא מהני כמכירת המטלטלי' אפילו יהיה נזכר המקח בשטר והלשון הוא המוכר שמכר קרקע או מטלטלים וזכה בהם ללוקח שלא מדעתו יד הלוקח על העליונה ואם רצה הלוקח אין המוכר יכול לחזור בו ואם לא רצה תחזור לבעליה לפיכך כותבין שטר למוכר אעפ"י שאין הלוקח עמו ע"כ וכתבו משמע דטעמא משום דזיכה ללוקח הא לאו הכי אין הכתיבה לבדה מועלת וחוזר בו מוכר ע"כ: ואין הנדון שלנו דומה לראיה זו שנדון שלנו הוא שהלוקח כתב שטר חוב עליו בשעבוד נכסים מדעת המוכר שהיה חייב לו סך המקח ובראיה זו הוא בהפך שהמוכר כתב שטר שמכר ללוקח שלא מדעתו של לוקח הוא פשט כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו שאין הכותבי' יודעים אם הוא מדעת הלוקח יכולים לכתבו אפילו שלא מדעתו ומפני זה יכול הלוקח לחזור בו ואם זיכה לו קרקע או מטלטלין זכה מדעתו כגון שאמר לאחד החזק בקרקע זה וזכה בשביל פלוני או משוך מטלטלי' אלו בשביל פלוני שיזכה בהם יד הלוקח על העליונה ואם רצה אין המוכר יכול לחזור בו ואפילו שכתב השטר שמכר לו וזיכה לו בקרקע או המטלטלין כיון שהוא שלו מדעת הקונה ידו על העליונה ואם לא ירצה בזכותו ואם ירצה אין המוכר יכול לחזור בו אפילו שהוא שלא מדעת הלוקח שזכין לו לאדם שלא בפניו אם ירצה לזכות אבל אם אמר לו הלוקח זכה לי בקרקע או במטלטלין ע"י אחר וזיכה לו גם הלוקח אינו יכול לחזור בו ובין לדעת הרמב"ן ז"ל אם אמר לו הלוקח כתוב לי שטר שמכרת לי מטלטלין או קרקע וכתב לו שהקנם לו בקנין חליפיים לא יוכל גם הלוקח לחזור בו וכ"ש המוכר כשמסר השטר ללוקח והרמב"ם ז"ל לא דבר אלא כשכתב השטר המוכר

שלא מדעת הלוקח כמו שאמרו כותבין שטר למוכר שהוא שלא מדעת הלוקח ואם היה מדעת הלוקח אפשר שלא יוכל גם הלוקח לחזור בו כדעת הרמב"ן ז"ל ואין מכאן שום משמעות ושום ראייה: כתבו עוד על מה שכתבתי שהרשב"א יחיד אצל רבים הרא"ם והראב"ד שהוא תימא למה לא חששתי אל הטור שכתב שאינו נראה לו שבכתיבת השטר יתחייב להלוות לו בעל כרחו ע"כ האמת כי כשכתבתי זה לא ראיתי עדיין או לא זכרתי מה שכתב הטור ועדיין קים לי כהרא"ם שהוא נ' מיגאש והרמב"ן במקומו עומד אבל מה שכתבו שהם רבים כו' מכל מקום אין בזה שום הכרח שהוא הביא השני סברות אע"פ שכתב אבל אין זו הורא' שעושה עיקר מהרשב"א ז"ל: כתבו עוד וכן דרכינו תמיד לפסוק כהרשב"א כנגד הרמב"ן ואני לא ידעתי מאין להם כלל זה ויראו לי בכמה פעמים הלכה למעשה' בא לידם שפסקו כהרשב"א גם מה שכתבו שהרב הכריח כהרשב"א מתוך ראיות עצומות שמביא הרשב"א הראיות העצומות אינם אלא ראייה אחת מכותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ולדעת הרמב"ן ז"ל אין מכאן שום ראייה שמה שאמרו כותבין שטר ללוה לא מפני זה יתחייב המלוה לפרוע כיון שהוא שלא מדעת המלו' שחייב להלוות אלא כשכתבו מדעתו וצריך הלוה להביא ראייה שמדעת המלוה נכתב ואם כן יכולים לכתוב לו ואין המלו' חייב אלא אם הביא ראייה או הודה המלו' כמו שכתב הרב רבינו משה בר נחמני ז"ל: עוד כתבו ומה גם כי סברת הרמב"ן דחוקה עד מאד על פי הסברא ע"כ והרי הרמב"ן ז"ל כתב וזהו דעת כו' ודעת צלתא היא הרי שקלס סבר' זו ואני סומך על הרמב"ן ז"ל שהיא דעת' צילתא יותר מסברת': עוד כתבו ומה שכתוב כי מסירת המפתח היא כמו משך וקנה והרי משך אחר כך על פי רשות מסירת המפתח זו אינה טענה כלל שהרי האומר לך משוך וקנה לא מהני משיכה.

בתר הכי אלא היכא שלא חזר בו המוכר בנתיים והכא חזר בו והטיל מנעול שני על הפתח והוא עומד וצווח וכו' ואני אומר כי כיון שמסר לו המפתח והוי כאלו אמר לו לך משך וקנה ומשכו כבר קצתה או רובה קודם שהטיל הוא המנעול מועיל מסירת המפתח ג"כ למה שמשך אחר כך שלא מדעתו כי מה שיכול בעל המקח לחזור בו במה שלא גמרו למשוך עדיין היינו משום שאין ללוקח שום יד ורשות אלא במה שמשך ולא במה שלא משך אבל בנדון דידן שעדין הכח שנתן להם למשוך והוא המפתח עדיין הוא בידם כל שמשך אחר כך גם יהיה קנוי לו אעפ"י שהוא הניח מנעול אחר בהצטרף לזה כי כל הצמר מכר בבת אחת לא כל שק ושק בפני עצמו וכיון שנתן לו המפתח למשוך כלה ומשך כלה אפילו שמשכת קצתה היתה שלא מדעתו קנה כן נראה לי מסברא ולא אסמוך על זה למעשה עד שימצא איזה סמך בפוסקים אבל הטעם הא' מתשובת הרא"ם והרמב"ן אני סומך עליו למעשה כל שכן שאין כאן מעשה אלא בשב ואל תעשה והתובע ממנו הוא רוצה לעשות מעשה להוציא מחברו ועליו הראיה עוד כתבו ומה שכתב שמשכו מקצתה כששקלוה הרי שני הכתות מודים בבית דין שלא שקלוה: ואני אומר כי על כן היה לי ספק אם שקלוה כתבתי כששקלו' או כשהרא' להם סך המשקל הכוונה היתה כי כבר היה ידוע המשקל ובפניו משכו כל אחד והוציאוה מן המאגזין להוליכה לביתם והם עשו עצמם כאלו לא הבינו זה וכתבו כי לא ראו איך היתה משיכה זו כאלו חשבו כי אני כתבתי כי בהראות סך המשקל היתה משיכה וצדדו בזה צדדין איך היתה המשיכה למצוא עליה דברי חפץ לחלוק ולשוני מובן לכל כמו שכתבתי ומה שכתבו אחר

כך כבר נזכר התירוץ למעלה: ואגב מה שהשיבו עלי ממסירת המפתח בינותי בספר ונתחדש לי טעם אחר הידוע להם והעלימוהו כי במסירת המפתח נעשה כאלו אמר חזק בבית וקני מה שבתוכה והחזקה בבית לדעת הרמב"ם ז"ל ורוב הפוסקים ז"ל היא נעילה ופתיחה כמו שהוכיחו בההיא דהזורק גבי עובדא דגיטא בשבתא תיזיל איהו ותיחוד ותפתח כדתנן נעל גדר וכו' ועל מה שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ראשון המוכר בית לחברו ומסר לו המפתח הרי זה כמי שאמר לו חזק וקנה וכשהחזיק קנה ע"כ ובהג"ה כתב ראבי"ה וכן הדין בשוכר או במוכר סחורה ומונחת בבית ומסר לו המפתחות דנקנית הסחורה אגב הבית כאלו שכר את מקומה ע"כ וכיון שמסירת מפתח הוי כאלו אמר לו בפירוש לך חזק וקני כשנעל הקונה גם כן או עשה אי זה תועלת בקרקע אעפ"י שלא פירש דלהחזיק עשה מסתמא הויא חזקה וכמו שכתוב בח"מ סימן ער"ה מחזיק בנכסי הגר שצריך שיהיו מעשיו מוכיחים שמכוין לקנתה כתב רב האי ז"ל דלוקח יקנה בכל ענין דלעולם איכא הוכחה דארעתא למקני עבד דאי בפניו כל זמן שעסוקים באותו ענין ודאי אדעתא למקני עבד ואי שלא בפניו ואמר ליה לך חזק וקני מסתמא שלחותיה דמקנה עביד ואדעתא למקני עבד ע"כ וכן כשמסר המפתח דהוי נמי שאמר לו לך חזק וקני כשפתח ונעל אדעתא למקני עביד וכתב הרמב"ם ז"ל גבי חזקת נעילה הרי זה החזיק וקנה שהרי משתמש בה שמוש המועיל משמע דבמה שנשתמש שמוש המועיל הויא חזקה דאדעתא למקני עשה בה דבר המועיל או נשתמש שמוש המועיל ובנדון דידן אמר המצר' כי שכירות הבית היה כל חדש שיפרעם.

ומקודם טען התופס כי זה המוכר גם כן נטל קנין על המכירה ונסתלק המחלוקת כי הוא נאמן מההיא דאמר למערער על שדה שקנה מפלו' אמר קמי דידי זבנה מינך והתם איכא מאן דאמר בעי חזקה שלש שנים והכא מוחזק הוא בצמר ואם מכחיש לו המוכר בטענה ודאי ישבע המחזיק גם הגדול מן השלשה הכי נכבד של בית דין לא נראה לו לחתום עמהם במה שכתבו על הפסק שלי וכתב הוא בפני עצמו מה שנראה לו והביא תשובת הרי"ף ז"ל על מי שקנה שדה ויצאו עליו עסיקין וחושש שיאבד ממונו ואומר למוכר קנה באותו קרקע כדי שאטרופך אותו ששומעין לו וכן בנ"י פ' י"ד תשובת הרי"ף גם כן על מבזבז נכסיו או רוצה ללכת שיכול לעכב עליו כדי שיניח כדי פרעון החוב וכו' גם הביא תשובת הרא"ש ז"ל על שטר חוב שלא הגיע זמנו וירא שמא יבריה נכסיו ולא ימצא ממה יגבה חובו שאם רואה הדיין שום אמתלא לדבריו או שלא יכול לגבות חובו מצוה על הדיין לעכב הממון ובתשובות כלל צ"ו כתב שכן דעת הגאונים אעפ"י שיש חולקים הרמב"ן ורב יהודאי גאון ואומרי' שלא נתנה מלוה ליתבע קודם זמנה נקטינן כרי"ף והרא"ש ז"ל: ועל סמך אלו התשובות כתב הרי כאן אפילו בהלוואה שהיה בידו מכמה זמן ולא הגיע הזמן נזקקין לו ב"ד שיהיה חובו בטוח כ"ש כשעדיין לא הלוהו אלא שכ' שטר וביני ביני נודע לו שהוא מבזבז ואינו בטוח שבודאי יכול לחזור בו ולא נאמר מאחר שנכתב השטר חייב להלוותו והוא הדין לנדון דידן שלא נאמר שישליך ממונו לאיבוד בעבור שעשה השטר מאחר שלא נקנה גוף הממון שלא נתחייב אלא להטיב לו לא לאבד ממונו עד כאן טופס דבריו בזה: ואני אומר כי תשובות אלו הן כדין וכן אנו דנין בכל יום למבזבז או למי שהולך בדרך רחוק' שיניח כאן נכסים לב"ח לכשיגיע הזמן וכן בנדון דידן בענין ההלוואה פשוט הוא שיכול לעכב המעות בידו ולא

ילווּם לשיקחו אותם בעלי חובות כיון שרואים שנכסיו נתמוטטו או שהולך למות ולא ימצא ממה יגבה הלואתו וכן בזה שמכר הצמר היה יכול לטרוף אותה ולהוליקה אל ביתו כשראה שהיה מסוכן המלוה ולא יהיה לו ממה יגבה כמו שאר הב"ח שהיו טורפין ממה שהיו מוציאים מביתו כל זה מדין התשובות הנז' למעלה לא מדין חזרה שיהיו יכולים לחזור בהם מן הקנין או המכר שעשו אלא שאעפ"י שהמכר או ההלואה שעשו קודם היתה קיימת יכולים לטרוף כל אחד מה שיוכל אפי' קודם זמנם והחכם יצ"ו כתב בזה שבדאי יכול לחזור בו שנראה שחוזר בו מן הקנין או מן המכר כאלו לא היה ואינו כן אלא שיכול לטרוף ולהחזיק בנכסי המלוה מה שיוכל וזה שנכתב עליו השטר להלוות אינו תופס מה שבידו מדין חזרה אלא מדין טריפה ותפיסה אפי' שהיה חייב להלוו' עתה שקרה ענין התמוטטו' הנכסי' תפס מה שבידו וגם אם נתן כבר המעות של ההלואה היה יכול לתפוס מה שיוכל מנכסי הלואה אפי' תוך זמן ההלואה וכל זה שמכר הצמר אחר שהמכר קיים לדעת הראם והרמב"ן ז"ל כמו שכתבתי הרי היא ברשות הקונה ואפי' הכי אם היה טורף ותופס הצמר הנשאר במגאזי"ן היה לו זכות אבל הנחת המנעול שהניח בפתח אינו מועיל כיון שקדם בעל חוב אחר ותפס הצמ' עצמה והוליקה לרשותו מרשות הקונה כי ברשות הקונה היו משעה שכתב ומסר השטר ליד המוכר כדעת הרא"ם והרמב"ן ז"ל ואם כן לא כיון החכם יצו במה שכתב יכול לחזור בו כי לדעת הרא"ם והרמב"ן ז"ל לא היה יכול לחזור בו אלא כמו ששאר בעלי חובות תופסים תוך זמנם כן יתפשו אלו מכח התשובות שהביא והחכם כנראה שהוא כותב על הקדמה שיהיה נדון דידן כמו תשובת הרמב"ן של הלואה לנדון דידן של צמר ומהו שכתב שיכול לחזור בו אינו נלמ' מן התשובו' אלא שיכול לתפוס כמו הבעלי חובות האחרים והרי לא תפס כי עדיין היתה הצמר כמו שכתבתי והארכתי וחילוק זה מובן למי שיודה על האמת: כתב עוד ואי לאו דמיסתפינא הוה אמינא אפי' שהיה בקנין סודר להקנות לו הצמר הוא קנין בטעות מאחר שבין לילה ובין לילה אבד וזה שתפס אינו מועיל תפיסתו ע"כ: ואני אומר כי אם זה היה קנין בטעות גם כל בעלי חובות שעליו יהיו קנין בטעות שאם היו חושבין שימות לא היו נותנים נכסיה' לו וכמן שהמית' מצויה והילודים למות משעת לידה הם מתים לפעמי' אין כאן קנין בטעות אפי' היה מת בשעתו כל שכן שעברו כמה ימים משמכר הצמר עד שנסתכן בחליו בפתע פתאום ומת ז"ל: ועל מסירת המפתח שהיא כמו אם אמר לך משוך וקני כבר כתבתי למעלה שהי' מועיל אפי' למה שתפס האחר אחר כך וחדשתי גם כן טעם אחר הכתוב בספרי' בדפוס בענין מסירת המפתח שהוא כמו לך חזק וקנה כי כשנעל ופתח הפתח לדעת הרמב"ם ז"ל וחבריו קנה וכתוב בהגהה פרק ראשון כתב ראבי' וכן הדין בשוכר או במוכר סחורה ומונחת בבי' ומסר לו המפתחו' דנקני' הסחורה אגב הבית כאלו שכר מקומה ע"כ והיינו נדון דידן: גם במה שטען כי לפניו בטל קנין נסתלק כל המחלוקת שבינינו כי הוא נאמן מההוא דקמי דידי זבנה ממך ואם מכחיש מוכר הצמר ישבע זה המחזיק נאם המבי"ט: חזר החכם וכתב כי תשובות הרי"ף שרשם על ההיא מיצאו עליו עסיקין וכו' והתם הוא שיכול לחזור בו ובתשובת הרי"ף כתב ששומעין לו שיקנה קרקע שימצא ממה לטרוף הרי שאינו מזיק חזקה אלא טריפה ועל מה שכתב הרמב"ן שמא יש לדון כדין הרי"ף כתבתי אין שמא מוציא מידי ודאי ועל מה שכתב הוא שבהלואה לא שייך מקח טעות כתבתי אני דשייך הלואה בטעות

אלא מה שיוכל שלא להלוות אם רואה הלוה מתמוטט הוא מדין תפיסה לא מדין חזרה: ועל מה שכתב הרמב"ן וכ"ש היכא דאיתנהו לזוזי וכו' כתבתי ואי ליתנהו שפרעם כבר לב"ח פשיטא דלא מפקינן מיני' ובנדון דידן נמי כבר תפס אחר הצמר ועל מה שכתב הרמב"ן קרוב למקח טעו' עשה ודאי: ועל מה שכתב שיכול לחזור בו בדין עסיקין כתבתי דווקא התם שבאו עסיקין בגוף הקרקע ולא כשיצאו עליו ב"ח שאינו בגוף הצמר שמכר כמו שכתב נ"ט בשם הרשב"א: ועל מה שכתב שתפס בעל הצמר בששם מנעול והיה השכירו' מקודם עליו כתבתי כי שימת המנעול אינו תפיסה כלל והשכירו' היה על הקונה מאחר שמכר ועל מה שכתב שבב"י דחה הגהת ראבי"ה כתבתי כי אינו כדאי לחלוק על ראבי"ה כי דעתו הוא שכיון שמסר המפחות הוה ליה כאלו אמר לו לך חזק וקנה וכשהחזיק בבית בנעילה ופתיחה נקנית הסחורה אגב הבית כאלו שכר מקומה והיה צריך לעיין בעל ב"י זה ולא להקשות ולהניחו בצ"ע ותו לא מידי: נאם המבי"ט: שאלה ריד ראובן היה אפטרופוס על נכסי יתום אחד מזמן ידוע וחלה האפטרופוס וצוה מחמת מיתה ואמר הנכסים שיש תחת ידי מנכסי היתום הנז' הם אלו ולא הזכיר בית ונפטר לבית עולמו וחיי לרבנן שבק ונמצא אחריו עזבון מטלטלי' ובית ואלמנ' ושתי בנות קטנות ועתה עמד אדם והעיד בפני בית דין שאמר לו האפטרופוס כשהיה בונה הבית שהאפטרופוס היה דר בה בשעת מיתתו שאותה היתה מנכסי היתום הנז' ואלו הדברים היה שנה אחת קודם פטירתו ויש שטר כתוב על הבית והוא בשם האפטרופוס ילמדנו רבנו הדין עם מי עם האלמנה ושתי היתומות או עם היתום ע"כ: תשובה עדות זה הוא מפי עד א' וג"כ הוא אפשר (שלא) (להשביע) עצמו אמר שהים של היתום וגם כי בשעת פטירתו הראה נכסי היתום ולא הזכיר הבית אם הית' הבי' ג"כ של היתו' היה מזכירה ג"כ וכיון שלא הזכיר נר' שלא הית' של היתו' כי האפטרופו' כשמסתלק מן האפטרופוסות כשגדלו היתומים אינו חייב לתת חשבון אלא אומר אלו הם נכסי היתום וגם כשמסתלק מן העולם בעודו אפטרופוס מה שאומר שהם נכסי היתומים מאמיני' אותו ולא נחוש שמא יש יותר ומהימן טפי בשעת מיתה שאין אדם משטה בשעת מיתתו כל שכן שהבית קנינו כתוב על שמו ואינו עשוי לכתוב אפטרופוס על שמו הבית שקונה מנכסי יתומים לכן הבית היא בחזקת האלמנה והיותומות עד שיבאו שני עדים שדרך ההודאה אמר שהבית היתה של היתום: נאם המבי"ט: שאלה רטו שני אחים שירשו נכסי אביהם ובכלל הנכסים היתה בית אחד וחלקו כל הנכסים ונשארה הבית לחלק אחד מהם והוא הגדול יותר מעשרים שנה ואחיו פחות מבן עשרים שנה והלך הגדול ומכר בית זו לאחר ונטל קנין שמכרה ובא אחיו לערער על המכירה כי הוא יכול לחזור בו מחלק שיש לו בבית תוך עשרים שנה נראה לי כי גם שמכר לאחיו אפילו הכי הוא כמו אם היה מוכ' לאחרים שיכול לחזור בו כל זמן שהוא פחות מבן כ': עוד אני אומר כי אעפ"י שהוא לא היה חוזר עדיין אין מכירה זו קיימת בקנין שנטל על המכירה כי יש מחלוקת בין הפוסקים ז"ל אם צריך בקנין גם כן שיתן הכסף כמו בשטר שצריך שיתן הכסף ולא סגי בשטר אם לא במוכר שדהו מפני רעתה או לאו: עוד אפ"י היתה המכירה קיימת יש לבית זה מצרן שהוא אצל הבית הנז' ויש לו דין מצרנות שמשעת' שידע ערער כי היה רוצה בה: עוד כי זו הבית היא ממושכנת לאמו של מוכר כמו שכתב' בכתב יד בנה המוכר וחתום אחר עמו ואעפ"י שאינה אוכלת פירות מן המשכנתא עדיין משכנתא

היא עד שיפרעו לה והיא דרה ושכונה גבה והיא קודמת ליקח למצרן מכל אחד מאלו הטעמים כ"ש בהיות כלם נכללים במכר אין קנין שנטל מוכר זה כלום כמו שכתבתי: שאלה ריו ראובן נשא אשה מחוצה לארץ ושניהם היו מעיר אחת ועכשיו נשאו לבו של ראובן לעלות לארץ ישראל לדור והיא אינה רוצה לעלות ילמדנו רבינו אם נדין בנדון דידן דין הברייתא שאמר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה או אם יש לחוש לדברי כ"ר צמח או אין לחוש אחר שהוא יחיד ואם תמצא לומר תצא בלא כתובה מהו פי' אם דינה כדין מורדת שאם אבדו כל נכסי שקבל הבעל אחריותן עליו אינו משלם כלום ואם דינה כדין היוצאות שלא בכתובה שאין להן לא תוספת ולא עקר כתובה וג"כ ילמדנו רבינו שאם תפסה מנכסי הבעל שאינן בכלל נדונייתא אם חייבת להחזירן לבעל או לאו ילמדנו רבינו האמת: תשובה אם זה שרוצה לעלות לארץ ישראל מחוצה לארץ הוא רחוק הרבה מארץ ישראל שיש סכנה בדרכים ללכת ממלכות למלכות אשר אין שלום ביניהם בין ביים בין ביבשה אינם יכולים לכופף זה את זה לעלות וגם אם חוצה לארץ זו אינה רחוקה והוא מלכות אחד אם הוא שעת חירום שיש סכנה בדרכים ימתינו עד שיעבור זעם שיהיו הדרכים בטוחים שאין הסוחרים נמנעים מללכת ולבא באותם הדרכים ונפרש כי בכל מלכות עוטמאן ירה מאבילונה עד ארץ ישראל ומשאר מקומות של רומילו ונטולי גם כן עד ארץ ישראל הכל מלכות אחד וברוב הזמנים כל הדרכים משם לארץ ישראל הולכים ובאים שיירות ויכולים בעל ואשתו לכופף זה את זה לעלות וכל שכנ ממצרים וסביבותיה שיכולים לכופף זה את זה ואפילו ממלכות למלכות כמו מויניציאה וכל איטלייא כשיש שלום בין המלכיות והולכים ובאים בני מלכות זה לחבירו יכולים לכופף ובעל ואשתו זה את זה ואפילו מסוף המערב לנוא אמון שכתב כ"ר שלמה ב"ר שמעון ב"ר צמח ז"ל שאין כופין היינו בזמן ההוא שהיו המלכיות מקפידות זו על זה והיה אז סכנה גדולה לבא משם לארץ ישראל אבל בזמן הזה שרוב אותם ארצות של מערב הן של מלכות עוטמאן של המלך האדיר סולטאן וסלים ירה לעולם הולכים ובאים ויכולים לכופף אם לא בשעת חירום אפילו שהוא מלכות אחד גם כי לפעמים יש סכנת שביה וסכנת נפשות לעולם כל הדרכים הם בחזקת סכנה וצריכים להודות לאל יתברך כמו הולכי המדברו' ואינו מעכב את הכפיה לעלות אלא באותם הימים שיש סכנה ידועה בדרכי' אבל כשכל הסוחרים אינם נמנעים מללכת בדרכי' גם איש ואשתו יכולים לכופף זה את זה כמו שכתבתי: ולענין הכתוב' אם אין האשה רוצה לעלות שתצא בלא כתובה זהו כתובה מנה ומאתי' ותוספת אבל נדוניי' אינה מפסדת כל מה שיש בידה מנכסי נדונייתא או מלבושי' ותכשיטין שנתן לה בעלה עד כדי נדונייתא אבל אם נפסדו ותפסה מנכסי' אחרי' של בעלה אפילו חסר לה מנדונייתא שנפסדו מוציא מידה אם לא גרשה: שאלה ריו ראובן שהלך למדינת הים ולא רצה אשתו ללכת עמו ואחר כך נתחרט' ורצה ללכת וכתב הוא לבנו אם תבא עם אמך הרי היא באישות עמי כשהית' ואם לא תבוא אתה עמה קונם עלי נזירות שמשון עם כל תנאיו שתהא אסורה עלי ואחר כך נאנס הבן אונס ניכר ובאת היא ולא הלך עמ' דינא דאתתא מהו אסורה או מותרת: תשובה לשון קונם שהוא כינוי קרבן אינו נופל בנזירות שמשון כי אין בו שום חיוב קרבן בטומאה שהוא מותר ליטמא למתים ובשתיית יין או תגלחת אין בהם שום קרבן אפילו לסתם נזיר וזה שאמר קונם עלי נזירות שמשון

משמעות דברים אלו שהוא נשבע בקונם או קרבן כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ראשון מנדרי' קרבן לא אוכל לך וכו' כל אלו מותרים שאין משמע דברים אלו אלא שנשבע בקרבן שלא יאכל לזה והנשבע בקרבן אינו כלום ע"כ וא"כ כאן גם כן משמע שהוא נשבע בקונם על נזירות שמשון אם יהיה נ"ש אם לאו ואין בזה שום קיום ונניח לשון קונם אלא שאמר אם לא תבא אתה עמה עלי נזירות שמשון עם כל תנאיו שתהא אסורה נראה שאין זה לשון קבלת נזירות אלא כשאמר הריני נזיר כלישנא דמתניתין הריני נזיר מן החרצני' וכו' הריני כשמשון בן מנוח וכו' ואשגרת כולה מתניתין הכי ריהטא ומתניתין קמייתא דתנן אהא הרי זה נזיר הוא כשעבר נזיר לפניו ואם אמר אהיה נזיר גם כן הרי זה נזיר מיד שמא ימות למחר אבל לשון נזירות שמשון אם לא תבא וכו' אינו קבלת נזירות שאם לא יבא עמה שתהא אסורה עליו או יהיה נזיר כיון שלא אמר בפירוש הריני נזיר אם לא תבא עמה שתהא אסורה עלי ואפילו היה אומר כך למה צריך נזירות שמשון לאסור אשתו במה שאמר אם לא תבא עמה תהא אסורה עלי היתה אסורה עליו וכן נראה משמעות כוונתו שאם לא תבא עמו מקבל עליו שתהא אסורה עליו ומה שאמר באמצע עלי נזירות שמשון אינו מעלה ומוריד באיסור אשתו שאם הוא לתלות הנזירות באיסור שיהא נזיר אם לא תבא תהיה אסורה עליו הרי היא אסורה עליו בלאו הכי שאמר אם לא תבא עמך שתהא אסורה עלי אם כן אין כאן שום צד לקיום נזירות עליו אפילו היה אומר לשון נזירות אם לא תבא עמה הריני נזיר שמשון בכל תנאיו שתהא אסור' עלי כי האיסור תלוי על מה שאמר אם לא תבא עמה לא על הנזירות ולא הזכיר נזירות אלא לחזק האיסור אם לא תבא עמה שתהא אסור' והרי היא אסורה וצריך התרה כיון שלא בא בנה עמה ואפילו לא היה נוהג איסור עמה לא יהיה נזיר אלא שעובר על האיסור שאסר' עליו כמו אם היה אומר הריני נזירות שמשון כו' אם לא אאסור את אשתי ואסר' ואחר כך בא עליה אין בו שום צד נזירות שהרי קיים תנאי הנזירות שאסר' ומה שבא עליה אחר כך עשה איסור ולקה וכל שכן בנדון דידן שלא אמר הריני נזירות שמשון ואפילו היה אפשר לומר כי עליו נזירות שמשון הוא לשון נזירות אין כאן עלי על נזירות שמשון כיון שאמר קונם מלת עליו חוזר לקונם שאמר קונם עלי וכבר כתבתי כי אין נופל לשון קונם על נזירות ואפי' היה אומר קונם עלי לבד היה כמו קרבן עלי והיה חייב להביא בזמן בית המקדש שמשמע לשון קרבן אבל בנ"ד תלה קונם עלי בנזירות שמשון ואין בו חיוב כלל וכיון שמלת עלי נראה שחוזר לקונם לא נשאר בלשון הנזירות כי אם נזירות שמשון עם כל תנאיו שתהא אסור' עלי ואין כאן שום צד קבלת נזירות שמשון עליו: עוד אני אומר כי לפי מה שבא בשאל' שכתב לבנו אם תבוא וכו' ואם לא תבא אתה עמה קונם עלי נזירות שמשון כו' כיון שהענין היה על ידי כתיבה אפי' כתב איש אחד הריני נזירות שמשון ב"מ ב"ד אינו חל עליו כיון שלא בטא בשפתיו כדכתי' גבי שבועה לבטא בשפתים: עוד אני אומר כי אפי' שהיה מבטא בשפת' כשהי' כותב לבנו והיה כותב הריני נזירות שמשון ב"ד אם יודע שלא כיון אז לקבלת נזירות אלא שהיה מבטא בשפתיו מה שהיה כותב אין זה קבלת נזירות כמו סופר שכות' ספר תור' ומבטא בשפתיו מה שכות' שאם הוא כותב פרשת שמע בזמנה אינו יוצא ידי קריאת שמע אם לא יכוין כשמבטא בשפתיו לצאת ידי חובת קרית שמע כן זה הריני נזירות שמשון בעל דלילה אפי' שיבטא בשפתיו מה שהוא כותב אם אינו מכוון לקבלת נזירות

לא חל עליו שום נזירות והוי כמו מי ששונה במשנ' הריני נזירות שמשון הריני כבן מנוח שאין כאן נזירות שאינו מכוין אלא לקריא' בעלמא נחזור לנ"ד שאין כאן שום קבלת נזירות שמשון אלא שצריך התרה למה שאסר אשתו עליו אם לא יבא בנה עמה: ריח על דבר ההטבות הנהוגות לעשות בעיר הזאת על מכירת הבתים ראיתי רובן שהיו נעשות באיסור כי קודם המכיר' היו מתנים מהם על ידי הסרסור ואפילו על ידם שאחר המכיר' כמה ימים שיעשו להם הטבה שבכל זמן שיחזרו להם המעות שיחזרו וימכרו הבית והרי זה תנאי גמור שאם לא היה מרוצ' הקונה בתנאי זה לא היה מוכר לו הבית ויש בזה משום רבית ועל זה אני נוהג לסדר ביניהם שלא ימכרו אלא לאיש מאמן לא ישנה את דברו ואעפ"י שיאמרו לו בשעת המכר אני סומך על טובתך שכל זמן שאחזור לך המעות תחזור למכור לי מותר כיון שאינו מתנה במכיר' שאינו מוכר אלא על תנאי זה ודומה למה שאמרו לענין חמץ בערב פסח למי שהולך בספינ' ויש לו חמץ שאומר לגוי עד שאתה לוקח מגוי תקנה מישראל ועד שאתה לוקח במנה קח במאתי' ושמא אצטרך ואקנ' ממך שהוא מותר לחזור ולקנותו אחר הפסח כיון שאינו תנאי גמור שאם לא ירצה אח"כ לקנותו או לא ירצה הגוי למוכרו אין כאן חיוב כלל על שום אחד מהם והוא הדין בנדון דידן כיון שאינו תנאי אלא מכירה חלוטה אף על פי שסומך על אמונתו אין כאן שום איסור ואפי' שהיה אומר לו הקונה מתחלה סמוך או תהיה בטוח על דיבורי שאני אחזור למכור לך כיון שאין כאן תנאי מותר (שכירו) (שיכול) הוא לחזור מדיבורו בעלמ' וא"כ אח"כ כשכותב לו מרצונו ודעתו כדי להיות קיים בדיבורו שמתחיי למכור לו הבית שמכר לו שהוא מה שאנחנו קורים הטבה חייב למוכרה כיון שכתב לו אני מתחייב ונוטל קנין גמור מעכשו כשתחזור לי המעות שתהיה מכורה לך או אפילו שאמר שאמכרנ' לך ועת' נבאר אם ראובן זה שמכר הבית על אופן זה ויש בידו הטבה שעשה לו הקונה שכל זמן שיחזור לו המעות שיחזור וימכרנה לו ולוה אחר כך משמעון ומאחרים ושעבד להם כל נכסיו וכתב דאקנה וכו' ואחר כך הוצרך עוד למעות ומכח הטבה זו נתפשר עם לוי שיתן לקונה הבית המעות שנתן לו שהיו כ"ה פרחים במעשה שהיה ועוד הוסיף לו עשרים על ההטב' וקנאה מיד שניה' הקונה והמקנה ועתה בא שמעון וטוען כי אף על פי שבית זו מכרה קודם שלוה ממנו כיון שאחר כך עשה לו הטבה היה לו זכות במותר מה ששוה הבית יותר מן הכ"ה פרחים וזה שנתן עוד לראובן ב' פרחים מכח ההטב' קנה שעבודו של שמעון שיכול לטרוף מידו הבית אחר שיתן לו הכ"ה פרחי' מן המכר הראשון שקדם לחובו כי הב' פרחים שנתן אחר כך היו על שעבודו שהוא מותר הבית שהיה קנוי לו לראובן בכח ההטבה שהיתה בידו כבר וכשלוה ממנו ראובן נשתעבדו כל נכסיו וכל זכויותיו שיש בהם דררא דממונא אשר מכללם זכות של הטבה זו שהיה עשרים פרחים קרוב למה שקבל קודם כ"ה פרחים במכירה הראשונה ואפילו באלו הב' האחרונים לא היתה הבית מוחלטת ללוי והיה מרוצה לוי שיתנו לו הכ"ה פרחים הראשונים שנתן ללוקח האחד והב' שנתן לראשון מכח ההטבה ולא היה רוצה לקנות הבית שהיתה שוה הרבה יותר מן המ"ה פרחים אלא להבטיח הב' שלו הוא שנתן הכ"ה בדרך מכירה כי על זה נתכוון המוכר גם כן כי הוא ידוע לכל כי הבית שוה הרבה יותר מן המ"ה עם המים שבה ולוי הקונה הב' טוען כי לא עשה הטבה הקונ' האח' אלא מדעתו ורצונו לראובן לבדו שהיה הוא המוכר לא לאחרים אפילו הבאים מכחו ועל

זה אני אומר כי הדין עם שמעון ואותם שהלו' לראובן קודם שחזר ומכר ללוי מכה ההטבה כיון שהיתה בידו או ברשותו שטר ההטבה הרי הוא בכלל השעבוד שנשתעבד לשמעון כל נכסיו בשטר והרי הוא כמוכר שעבודו של חבירו שיכול חברו לטורפו ממנו אם לא ימצא בני חורין ביד ראובן הלוה ולא גרע מכל שטרי חובות שאם נתנם או מכרם לאחר המלוה גובה מהם שבכלל מטלטלי הם ומשתעבדי אגב מקרקעי כמו מטלטלי כמו שכתב בח"מ סי' ס' בשם הרא"ש ז"ל ובכלל ע"ז כתב הרא"ש בתשוב' אף לדברי רבינו חננאל דס"ל דאותיות לא ליקנו באגב מודה דמשתעבדי באגב הלכך שטר שהי' לשמעון על ראובן ונשתעבד ללוי אף אם נתנו שמעון לאחר גובה ממנו כי שעבד לו שמעון נכסיו ללוי מטלטלי אגב מקרטעי ושטר שהיה לשמעון על אחר בכלל נכסיו הוא ע"כ וא"כ שטר הטבה זה שהיה כתוב קודם שלוה ראובן משמעון הוא בכלל השעבוד שנשתעבד ראובן לשמעון בשטר הכתוב בו ששעבד בו כל נכסיו מטלטלי אגב מקרקעי ואפילו שנהגו שאין מגבין לבעל חוב מטלטלי שמכר הלוה מפני ת"ה שלא ירצה שום אדם (לקנות) חפץ מחברו אפילו שכתוב בשטרו ששעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי ומדינ' היה טורף אותם אינו טורף מפני תקנ' השוק וזהו במטלטלי שיש בהם מפני ת"ה אבל בשטרות שהיו ללוה על אחרי' ומכרם או נתנם בעל חוב גובה מהם שאין בהם משום ת"ה דלא שכיח כמו שכתב הרא"ש עצמו בתשובה ואפי' במטלטלין שקנה קודם שלוה מב"ח שני ותפסם בעל חוב שני יכול בעל חוב להוציא ממנו כמו שהביא בעל ב"י בסי' קי"ב בשם ספר התרומה וכתב הוא שאפי' לדעת הרא"ש במה שכתב בסי' ס' שאין בזה תקנת השוק ואני חלקתי עליו בתשובתי סי' ש"ע ומ"מ בשטר לא יהא בו ת"ה ושטר הטבה זו נר' לי שהוא עדיף משטר חוב שהוא מלוה וזאת ההטבה היא כמו שטר של קנין קרקע ולא פרע עדין במעות שמודה מי שקנה הבית שיש למוכר חלק בבית שקנה ממנו מה שעולה שיוו הבית יותר מן העשרים פרחים שקבל קודם ומי שסובר כי ההטבה אינה דבר שנכנסת תחת שעבוד בעל חוב שהוא כמו דבר שלא בא לעולם טעות הוא בידו שזאת ההטבה כמו קרן ביד הלו' וכמו קרקע כמו שכתב' והרשב"א כ' בתשו' שהבי' בב"י סי' קי"א כי המלך נתן בחותמיו לראובן דבר ידוע בחק שיש לו במקום ידוע ולוה ראובן מנה בשטר משמעון וחייב לו כל נכסיו בכלל ואח"כ משכן בפרט אותו זכות ללוי ואין לראובן נכסים ב"ח והשיב דבר ברור הוא ששמעון בע"ח מוקדם הוא ומוציא מיד לוי וכו' ע"כ והרי זה שאינו אלא זכות בעלמא שניתן לו וספק אם יתנו לו או לאו והוא תחת שעבוד הבעל חוב כל שכן בנדון דידן במה שהוא תחת ידו בכח הטענה שכיר' ואין שום דבר שלא יכנס תחת שעבוד הב"ח אלא דבר שאינו בעולם עתה והוא עתיד לבא אח"כ שיד המוקדם והמאוחר שוים בהם כמ"ש בתשובו' שבסוף חזה התנופ' שלא שייך דין קדימה בדבר שלא ב"ל כמו שהביא בב"י סי' ס' נרא' כי דוקא מה שלא בא לעולם הוא שאין בו דין קדימה אבל כל זכות שיש לו לאדם על דבר שהוא בעולם אפילו שלא נכנס בידו עדיין יש בו דין קדימה כל שכן בנדון דידן: ומה שטען לוי כי לא עשה הקונה הטבה כי אם לראובן המוכר ולא לאחרים אין בטענתו ממש כי בית שהיתה שוה קרוב למאה פרחים לא היה מרוצה ראובן להחליט' בב' פרחי' אלא על הקדמ' שהית' חוזר' ומוכר' לו או לבאי כחו שהיו לו בן ובת ולא יפקיע' מנכסיו וגם הקונה לא היתה כונתו לישאר עם הבית השוה הרבה יותר מכפל מה שנתן עליה כי גם שאין אונא' לקרקעות היינו

כשהוא מוכר מכיר' לחלוטי' אבל במכירות אלו אעפ"י שאין מתני' שיחזור למכור מפני האיסור אפילו הכי ידוע ביניהם כי המוכר סומך ובטוח על הקונה שלא יקחה לחלוטין כיון שהיא שוה הרב' ועוד כי גם שאין אונא' לקרקעות היינו בשתות או יותר אבל במנה על מאתים יש אונא' ובצרור הכסף הביא תשובת הרשב"א על מתניתין דהלוהו על שדהו ואמר לו אם אי אתה מביא לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי ואם מת אחד מהם תוך הזמן ולא הביא הרי היא של לוקח או של יורשיו שהרי קי"ל לי ולא ליורשי משמע והוא הדין אם אין אתה מביא לי אתה ולא יורשיך משמע עכ"ל ויש חלוק מזה שכתב הרשב"א ז"ל לאלו ההטבו' כי מה שכתב הרשב"א ז"ל התנאי הוא מן המלוה על השדה ועל זה כל התנאי הוא לטובתו שלא יקבל המעות אלא ממנו ולא מיורשיו וגם שיהא הוא המקבל שאם ימות הוא יזכו יורשיו בשדה ובנדון דידן הבטחון שבטוח המוכר על הלוקח הוא מצד המוכר כי הוא המדבר שהוא מאמין לקונה שלא ישאר עם הבית אלא שיחזירנה וכוונתו בין לו בין לבאי כחו וכן מן הקונה או מיורשיו כל שכן שסבר הוא בעצמו מכח ההטבה חזר ולקח הבית ומכרה הוא והקונה ללוי ומשעה שחזר ולקחה מכח ההטבה חל השעבוד הא' משמעון וחבריו ולוי קונה שעבוד שמעון וזכותו ויכולים הם לטורפה ממנו: שאלה ריט מורינו ורבינו ועטרת ראשנו החכם השלם הדיין המצויין מוציא לאור כל תעלומה נר"ו: יורינו מורינו מענין לאה שמתה שהיתה אשת ראובן ובאו קרוביה ולקחו מנכסי תכשיט' ושמו בתכריכיה שלא מדעת בעלה הרבה יותר מדי וגם שברו כמה כלי זכוכית שהיו לה בבית ובעודה בחיים מת אביה והיה לו בת אחרת ותובעת בת זו את בעל לאה כי לא הניח לה אביה כל כך כמו שנתן ללאה אחותה שיתן בעל לאה ממה שירש חלק שתהיה שוה עם אחותה בכתובתה כשתנשא ובעל לאה תובע כל מה ששמו ללאה בתכריכין יותר מן הראוי או מן המנהג לפי כבוד וגם מה ששברו לו כלי זכוכית וגם חלק מה שהניח אבי לאה כי שתיהן יורשות העזבון שלו בשוה כי מה שנתן ללאה כשהשיאה כבר היה מתנה לה לבדה מקודם ואחר כך הן יורשות בשוה יורנו רבינו אי זה דרך ישכון אור: תשובה מה שתובעת הבת לבעל אחות' שיתן לה כדי שתהיה שוה לבעלה בכתובתה תביעת הבאי כי כל מה שנתן לה אביה בחייו בנדונייתא מתנה היא ובעלה יורשה כיון שיש לו זרע ממנה אפי' שלא ישאר לאביה בעת מותו שום דבר כל שכן שנשאר לאביה ובזה שנשאר היה לה ללאה אחותה החצי דשתיהן ירשו את אביהן ומה שנתנה לה אביה קודם אינו לכלל הירושה אלא מתנה מקודם היתה כמו שכתבתי וקי"ל כמ"ד שנית ויתר' על מה שניתן לאחות' מקוד' ולכן בדין תורה תחלוק בת זו עם בעל אחותה בזה שנשאר מאביה כי אין ראוי אלא מוחזק כיון שמת אביה בחיי לאה כבר ירשה בחייה חצי נכסי אביה והוו נכסי מלוג ובעלה יורשתן וכן מה ששמו ללאה בתכריכין יותר מן הראוי ומן המנהג לנשים כמותה חייב מי ששם אותם עליה בידי' שלא מדעת בעלה לפרוע לה וגם כל כלי הזכוכית מי ששברם חייב לפרוע לו אחר כך טענת הבת שכשמת אביה עדיין לא נשאת אחותה ואם כן שתיהן ירשו בשוה כל מה שהכניסה לאה לבעלה ומה שנשאר לה ובעל לאה טוען כי קודם שמת אביה כל מה שהכניסה לו ולכן אם יתברר כי מה שהכניסה לאה לבעלה הכל נתן ויחד לה אביה לנדונייתה בחייו אין לאחותה שום זכות במה שהכניסה אדרב' היה מקום ללאה ולבעלה לתבוע מאחותה חצי העזבון של אביהן ואין בעלה תובע אלא מה ששמו לה תכריכין

כפליים או יותר ממה שהיה ראוי להשים על הנשים שכמותה יש לו דין בתביעה זאת על מי ששם אותם וגם על מי ששבר הכלים כמו שאמרנו: שאלה רכ שתי אחיות לאה הנשואה לראובן ואחת מן האחיות נשואה גם כן לשמעון והאחרת היא בבית ראובן עם אמה ולאהבת האיש עם אשתו היה זן אותה כי לא נשאר לה מאביה שום דבר ואחר כך נפלה לה ולאחותה הנשואה לשמעון ירושה מבית אביהן ואחר כך מתה זאת הבת אשר הוא עם אמה ואחר כך מתה גם אחותה הנשואה לשמעון והולך שמעון לגבות ירושה שנפלה לאשתו וגם חלק מה שירשה אחותה כי אשתו זאת ירשה אותה שמתה קודם לאשתו וראובן רוצה לגבות מזונות הבת שמתה מיום שנפלה הירושה וגם כל מה שהוציא עליה יורינו רבינו הדין עם מי: תשובה גם כי ראובן היה זן את בת אשתו שלא על מנת לקבל פרס מפני שידע שלא היה לה שום דבר וגם עתה שנפל' לה ירושה מבית אביה אולי שלא היה גובה ממנה מזונות והיה משאיר הירושה לסיוע נשואיה עם כל זה כיון שמתה הבת אחר כך יוכל לקחת מחלק ירושתה למה שזן אותה ומה שהוציא עליה בחייה ובמות' אחר שנפל' לה הירוש' כי אם היה מותר בחיי' אפילו שנפלה לה הירוש' מפני אהבת אשתו ושישאר לה כבר לנשואיה לכוונה זו לבד הוא ששחק (לא) (לו) לכשתמות שיאכלו אחרים חילה ולא יפרעו לו מה שזן ופרנס אותה כל שכן שמתה ג"כ אחותה קודם שתבא לידה או ליד בעלה כל הירוש' דפשיטא שיגבה הוא ממה שבידו חלק ירושה בת אשתו או מבעל אחותה אם גבה כבר הכל יגבה הוא המזונות לפי ברכת הבית וההוצא' מיום שנפלה מירושה להם נאם המבי"ט: שאלה רכא ראובן הי' חייב במ"ה מנה לשמעון בשטר ולוי חמיו הי' הולך שם לגבות חובות שהיו לו שם ואמר לו ראובן חתנו שיפרע שם בעדו לשמעון החוב שהיה חייב לו שהוא יפרע לו ועשה כן לוי שפרע לשמעון ונטל השטר חוב וקרעו וחזר פה ועברו כמה שנים שלא תבע את חתנו שיפרע לו ואחר כך מתה בתו ועתה אומר לוי כי עד עתה לא היה רוצה לדחוק את חתנו כדי שלא ידחוק את בתו שתמכור אי זה דבר מתכשיטי' והיה ממתין עד שיהא לו לחתנו אי זה ריוח לתבוע ממנו ועתה שמתה בתו נשאר לו אי זה דבר ממנה וגם עתיד ליקח אחרת ויתנו לו נדוניא ויהיה לו מקום לפרוע וראובן חתנו טוען כי כבר מחל לו אחר שעברו כמה שנים ולא תבע ממנו שום דבר יורינו רבינו עוד טוען לוי שהשכיר בית (לשמעון) (לראובן) בכלל הבתים שמשכיר לאחרים והיה פורע לו שכירות וכשהלך לוי למ"ה נתעכב זמן מה וחמותו אשת לוי לא גבתה (ממתנת) (מחתנה) ראובן שום שכירות שלא לדחוק את בתה וכשבא לוי ממ"ה היה לו קטטה עם אשתו על שלא גבתה השכירות כמו שהיה רגיל קודם לפרוע וכן נמשך כמה זמן שלא תבעו ממנו השכירות שלא לדחוק את חתנו ואת בתו והוא טוען גם על זה כי מחלו לו השכירות אחר שלא תבעו ממנו זה כמה שנים יורינו רבינו הדין עם מי: תשובה אע"ג דפורע חוב של חברו אין הלוי' חייב לפרוע לו כמו שכתבו הפוסקי' ז"ל דהוי כמבריה ארי וכו' היינו שפרעו שלא מדעת הלואה אבל אם פרעו מדעת הלואה כי הכא בנדון דידן שאמר לו שיפרע בעדו לשמעון פשיטא שהוא חייב וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ט' הפורע שטר חברו שלא מדעתו כו' אין הלוי' חייב כלום וכל שכן בנדון דידן שאמר שיפרע לו ומה שטוען עתה כי כבר מחל לו אחר שעברו כמה שנים שלא תבע לו אינה טענ' כי לפי שהאריך מלתובעו לא בשביל זה מחל וכמה חובות ישני' מל' שנה או יותר שכתב הרא"ש ז"ל שהם קיימים

אלא שצריך חקיר' רבה לדעת אם הוא חוב או שטר רעוע ולא הורע כח החוב בשתיק' באריכות הזמן משום מחיל' וכן קיימא לן דבעל חוב שמכר הל' שעבודו לפניו ושתק לא הפסיד דדוקא גבי כתובת אש' הוא דאמר' דמחל' משו' דקולי כתוב' שנו כאן כמו שפירש רשב"ם וכמו שהביא הרא"ש כלל מ' ומזה הטע' ג"כ על מה שטוען ראובן כי מחלו לו השכירות אחר כמה שנים שלא תבעו אין בטענתו ממש אפילו שמיום שנכנס לבית נכנס סתם ולא פרע שכירות כיון שהיא בית שעומדת לשכירות חייב כל שכן שפרע שכירות כמה זמן ומפני שאח"כ האריכו לו ולא תבעו ממנו לא מחלו: שאלה רכב על דבר ראובן שטוען על אשתו שנתנ' לו רשות שישא אחרת עליה תוך עשר' שני' והיא מכחשת צריך לבאר קודם אם תוד' היא שנתנ' לו רשות אם יספיק או יצטרך לעשות לו התר' כי יש סברא קדומה שהביא' הרמב"ן ז"ל במשפטי (החכם) (החרם) שהנשבע או נודר על דעת חברו שיכול חברו להתירו לעולם שלא ע"פ חכם ממה שנתנ' לו תורה רשות לבעל להפר נדרי אשתו וטעמא מדרב פנחס דכל הנודרת על דעת בעל' היא נודרת וא"כ ה"נ הנודר על דעת חברו הפירוש הוא נמי שנדר ע"ת דלא (נדר) (גרע) מפרש בחברו מסתם דבעל וכ' הריב"ש ז"ל סי' ת"ז (שזכרה) (שסבר') זו אינ' נכוני' כי אם יש ללמוד מהפר' הבעל הולכ' מן הדין להיות כנדון דדוקא ביום שמעו אבל אם שמע ושתק הרי זה קיים הנדר וכן הנודר על דעת חברו כל ששמע ומיחה הנדר בטל אבל אם שמע ושתק הרי קיי' הנדר מיד אפי' (בשע') (בדעת) שנתנ' תורה זמן לבעל בשתיק' אותו היום הוא גזרת הכתוב שימלך בעצמו משום שלום הבית ואין ללמוד ממנה וכתב אח"כ ומ"מ נ"ל ברור שהנשבע על דעת חברו סתם ועתה אומר שדעתו היה לכך שיוכל חברו להתיר שלא ע"פ חכם שומעין לו כו' ע"כ ולפי זה יהיה צריך ג"כ בשבועה זו שיאמר שדעתו היה שתוכל אשתו להתיר לו ואפילו שיאמר כך יצטרך שתאמר לו מותר לך כמו שהבעל אומר לאשתו מופר לך וכן האשה שתאמר לבעלה מותר לך ולא יספיק מה שתאמר לו אני נותנת לך רשות שתישא כמו שאם אמר הבעל לאשתו אני נותן לך רשות שתאכלי מה שנדרת שאינו מועיל שנראה שנותן לה רשות ואם לא תרצה היא עדיין נדרה קיים משא"כ בהפרה שהוא מפר אף על פי שהיא לא תרצה והנדר מופר: ואפילו שלא נלמוד ענין הנשבע על דעת חברו והפרת הבעל יש לספק אם יצטרך התרה אחר הרשות של חברו כי אפשר שמה שאומר על דעת חברו אינו שיוכל חברו להתירו אלא להוציא מידי הערמה כמו שאומר על דעת בית דין ועל דעתינו וכו' אבל אם היה ענין השבועה דבר הנוגע לחברו שהיה רוצה שיקיי' שבועתו ועל זה אמ' על דעתו כיון שהוא נתן לו רשות מותר וכמו כן האשה שנתנה רשות לבעלה שישא אחרת עליה לא יצטרך התרה וזהו כשנשבע על דעת אשתו בפירוש שלא ישא אחרת אבל אם מה שכתוב בכל הכתובות שלנו בכלל שאר התנאים שלא ישא אשה אחרת עליה אלא א"כ שהתה כו' אינו מזכיר על דעת אשתו ואפי' הכי נרא' שמועיל רשות אשתו כיו' שלהנאתה הוא תנאי זה השבועה היא לדעתה ורצונה כמו שתנאי שלא יצא מעי' או מחלב או דרך ים עד שיניח גט לאשתו שאין אנחנו מדקדקים (בלי) (בענין) הנחת גט כשהם אנשים מהוגנים והולכים ברשות נשותיהם שהוא ידוע שלא יענגו אותם ואינן צריכים התרה וכמו כן בתנאי שלא ישא אשה עליה כיו' שהיא מורצ' אינו צריך התרה כמו מי שנשבע לחברו לפרוע לו לזמן כך ואמר הריני כאלו התקבלתי וכן הוא המנהג שכל מי שרוצ' לישא

ומביא רשות מכתב מאשתו אין אנחנו מחייבים אותו לעשות התרה ובנדון זה שהאשה מכחשת נר' שהו' נאמן וכמ"ש הרא"ש ז"ל וא"כ אם אומר שנתנ' הרשות בלב שלם לא דרך שחוק או דרך כעס או דיבור בעלמא אלא דרך הודאה נאמן בלי שבוע' ואם תרצה היא יקבל חרם סתם שנתנה לו רשות כמו שנז' נאם המבי"ט שאלה רכג ראובן ושמעון אחים היה להם בית אח' חריב' בירוש' אביהם ומתו גם שניהם ובניהם באים לידון על הבית החרבה שנבנית וכל א' אומ' שאביו בנאה ונמצא פסקים מאותם השנים שהיה מחלוקת בין האחים על בית זו ונתברר באותם הפסקים כי ראובן בנאה מכיסו גם כי אחיו שמעון היה עומד על הבנין והוא פורע לאומנים ולפועלים נראה שהיה ממעות אחיו ראובן שעלה כך הוצאת הבנין שלשים פרחים דרך משל ויש כמה שנים שכן שמעון היה דר בבית הנז' והיה פורע לאחי אביו שכירו' כמו אם היתה כל הבית וקרקע שלו ומפני שהיה ראובן אלם לא עמד בדין עם בן אחיו ולקח שכירו' הבית משלם מבן אחיו עתה באי' מצד בני כאובן להוציא את בן שמעון מן הבית וכן שמעון היה טוען כי אביו נצטרף בבנין ושהיתה חצי הבית שלו בנין וקרקע ומצד בני ראובן נרא' הפסקי' שאביה' בנה בנין הבית החרבה באופן שכן שמעון היה צריך להביא ראיה כי אביו נתן חלקו בבנין ההו' גם כי בכותל השותפי' הדין הוא כי אעפ"י שהא' בנה נאמן השני אח"כ לומר שפרע חלקו ובחזקת שניהן הוא כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' שכיני' בנ"ד יש לספק אם נאמן עתה (כנו) (כפיו) של שמעון כי שמעון עצמו היה נאמן בשבועה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק י' מהלכות גזלה ונניח שלא פרע סוף הוא ידוע על פי הפסקים כי הקרקע הוא של שניהם ראובן ושמעון ובנין הקרקע הוא שלשים ושיוי הקרקע ד"מ היה עשרה הם ארבעים נראה לי שהדין יהיה שישימו כל שכירות הבית בכל השנים משנבנה עד עתה שקבל כל השכירות ראובן ובניו וינכו מכל השכירות מה שהיה צריך תיקון הבית בכל אלו השנים כי הוא ידוע כי כל הבתים שבעיר הזאת צריכין הוצא' תיקון בכל שנה ושנה ומה שישאר מכל שכירות השני' יש לו לבן שמעון חלק אחד משמנ' שאם הקרקע היא שוה עשר' והבנין שלשים וחצי הקרקע הוא לבן שמעון עדין כי נפל להם בירושה ואין להם חזקה זה על זה כמ"ש הרשב"א בתשוב' שהביא בח"מ בב"י סימן קמ"ו ואפילו להר"י ברצלוני סימן קמ"ט יודה אם אין בה דין חלוקה ואפילו יהיה ד"ח כנדון דידן ידוע על פי הפסקי' שהקרקע הוא של שניה' א"כ יש לו אח' משמנה בשכירות בכל השני' כי השכירו' נתן על שמושם בקרקע והיותם מסתופפי' בצל הבית ומה שיעלה חלק א' משמנ' יותן לבן שמעון עד עתה וכן לעתיד עד שיתפשו שיקנו ממנו שמיני' מה ששוה כל הבית עתה או הוא יפרע לזה י' חלקים משמונה וכן לפי זה תהיה השומא אם היתה ההוצא' יותר מל' או הקרקע היה שוה יותר מעשר' או פחות הכלל היא שיגיע שכירות הבית לבן שמעון כפי ערך שווי חצי הקרקע לערך ההוצא' שעל הדייני' לברר הענין לשפוט משפט צדק וכל זה הוא על מונח שלא פרע שמעון שום דבר מהבנין ויש גם בזה ספק שעברו שנים רבות ויעשה אי זה פשרה על זה אם יראה לדייני' נאם המבי"ט: שאלה רכד ראובן היה חייב לשמעון מנה ואח"כ נשא אשה וכתב לה כתוב' ונפטר אח"כ ובאת האלמנ' לגבות כתובת' קודם החוב והיו מעכבים אחרים מצד שמעון שלא היה בעיר שלא תפרע היא עד שינכה שמעון חובו כי הוא היה קודם לכתובת האשה ובא לוי ונכנס ערב על כל מה שיתבע שמעון ויזכה בדין תורה לפרוע לו יורנו רבינו

מה יהיה הדין: תשובה אם הנכסים שנמצאו לראובן שמהם גבתה אשתו כתובתה היו קרקעות שהיו לו קודם שנשא כשלוה משמעון יכול שמעון לטרוף מן האשה מה שגבת' ואם לא יוכל יתחייב הערב לפרוע לה אם היה הערבות כפי הדין וגם שהיה קרקעו' שקנה אחר שלוה ממנו קודם שנשא את האשה אם כתב בשטר דקניתי ודאקנה יהיה הדין כן ג"כ ואם היו מטלטלי' או סחורות מה שגבתה האשה בכתובתה אם היה שמעון מצוי בעיר היה קודם הוא כיון שחובו קדם לחוב האשה והיה כתוב בשטרו מקרקע' ואגבן מטלטלי דקניתי ודאקנה ונקנו המטלטלי' קודם שנשא האשה אבל אם נקנו אח"כ או שאינו ידוע אז חולקים שניה' בעל חוב והאשה כפי החילו' שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ג' מהלכות מלוה ולוה וכיון שגבת' האשה שלא בפני שמעון מה שגבת' גבתה ואין מוציאים מיד' אבל הערב שנכנס לפרוע כל מה שהי' תובע שמעון בדין אם היה מצוי בעיר חייב לפרוע כ"א היה שמעון בעיר היה חולק עם האשה באלו המטלטלי' שגבת' היא וזה נכנס ערב על כל מה שהי' זוכה שמעון בדין וכ"ש אם היו הנכסי' נקני' לראובן קודם שנשא האשה שהי' לשמעון זכות יותר וחייב הערב לפרוע לו ואם היו בכלל אלו הנכסים שגבת' היא חפצי' שהכניס לו בנדוניית' או שנתן לו ראובן בעלה אז לא היה לו לשמעון שום זכות בהם ולא יתחיי' הערב אלא במה שהיה לו זכות לשמעון כדין: שאלה רכה ילמדנו רבינו מה שכתוב במשנה ד' מפרק ממסכת שביעית זה גופו של פרוזבול מוסר אני לכם איש פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני כו' אם הוא דווקא וצריך הסופר להזכיר בפירוש שמות הדיינים בפרוזבול או לאו דוקא אלא כשכותב מוסר אני לכם ב"ד סתם די ואין צריך לפרש שמותם יבא דברך הטוב בפירוש יען כי ראיתי מי שנתחכם שאם לא כתב בפירוש מ' שמות הדיינים שאינו מועיל: תשובה אם כותב מוסר אני לכם ב"ד וכו' נראה שהדייני' חותמים בו והרי הם מפורשים אע"פ שלא פירשם תוך הפרוזבול אבל כשכות' הפרוזבול בלשון עדים אז צריך לכתוב בפירו' הדיינים וכן אנחנו.

נוהגים וידע תדע שיש מחלוקת בין הפוסקים כי הרמב"ם ז"ל ואחרים כתבו שצריך ב"ד כר' אמי ור' אסי בדורם ואחרים מכשירים אפי' בב"ד שאינו חשוב אלא שהם יודעים בטיב דיני הפרוזבול כשאין בעיר ההיא ב"ד חשוב מהם אבל אם יש ב"ד חשוב אינם רשאים אחרים לכתוב בפרוזבול כי אם ברשותם ולכן צריך לכתוב שם הדיינים תוך הפרוזבול או שיחתמו לדעת אם יש בעיר ב"ד חשוב מהם וכשאינן באותה העיר אלא ב"ד אחד הוא ידוע כי אותו הב"ד הוא שנעשה בפניהם הפרוזבול ההוא והוא כשר אבל בפרוזבול ששאל כ"ת אין הדיינים מפורשים ולא המקום ולא נודע מהם אולי אינם בקיאים בדיני פרוזבול ואינו כשר לכ"ע ומנהגנו לכתחילה כשהוא נכתב בלשון עדים לפרש הדיינים תוך הפרוזבול ואם הדיינים עצמם חותמים אין צריך לפרשם תוך הפרוזבול ואם נכתב במקום פלוני אעפ"י שלא הוזכר הדיינים תוך הפרוזבול ולא חתמו גם כן הדיינים בדיעבד כשר כיון שאמרו במקום פלוני וידוע כי הב"ד של אותו מקום הם בקיאי' בדיני פרוזבול ובלאו הכי שאינם חשובים או יש חשובים מפורסמים בעיר וכתבו אלו שלא ברשותם אינו כשר והשביעית משמטתו נאם המבי"ט: